

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
8 B
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

3.12.6.

Digitized by Google

Digitized by Google

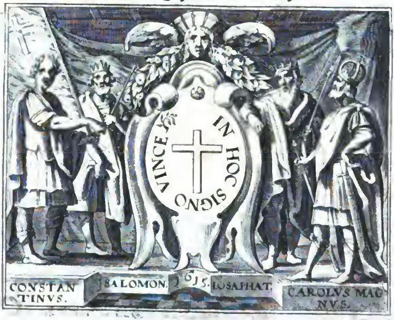
R. P.

LVDOVICI DE PONTE VALLIS-OLETANI, SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

DE CHRISTIANI HOMINIS PERFECTIONE IN QVOLIBET EIVS VITAE GENERE, OFFICIISQVE Reipubl. Secularis, Eccleſiaſticæ, ac Religioſæ.

TOMVS II.

A R. P. MELCHIORE TREVINNIO, EIVSDEM Societatis Religioſo, Latinè conuerſus.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus Ioannis Kinckij ſub Monocerote.
ANNO M. DC. XV.
Permiſſu ſuper. & cum grat. ac priuil. S. Cæſ. Maieſt. ſpeciali.

BIBLIOTECA ... ROMA

Digitized by Google

HOC TOMO SECVNDO

AGITVR DE PERFECTIONE CHRISTIANI HOMINIS IN GENERE VITAE, OFFICIISQVE REIPVBLICAE SAECVLARIS,

Eccleſiaſticæ, ac Religioſæ; nominatim verò Sæcularis: cuius erunt quinque Tractatus.

Primus de Prouidentia Dei in diſtribuendis Statibus, Officijs, vitæq́; conditionibus Reipublicæ Chriſtianæ; & de propria cuiuſque earum perfectione.

2. *De eiuſdem Dei prouidentia circa tentationes occurrentes contra omnium Statuum perfectionem; deq́; ratione eas ſuperandi.*
3. *De Perfectione eorum, qui Chriſtianam Rempublicam præcipuè Sæcularem gubernant.*
4. *De Perfectione in gubernanda familia, & in communi agendi modo inter Superiores, & inferiores; atque inter pares.*
5. *De MATRIMONII & Viduitatis Statibus; & propria cuiuſque perfectione.*

SERE-

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,
D. VVOLFGANGO VVILHELMO,
COMITI PALATINO RHENI, DVCI BAVARIAE, IVLIAE, CLIVIAE ET MONTIVM; COMITI IN VELDENTZ, SPONHEIM, Marchia, Rauenſpurg & Mörs, Domino in Rauenſtein, &c.

DOMINO SVO CLEMENTISSIMO.

AFFECTVS ille tenerior, qui pijs ſubditis, erga Principes ſuos Catholicos, innatus eſt, me iam antè commouit, SEREN.^{me} PRINCEPS, vt in publica Catholicorum, de Optatiſſima Seren.^{tis} T.^{ae} ad Fidem conuerſione, concepta lætitia, rationes eiuſdem conuerſionis, typis meis (quò ad pluriũ manus, non ſine fructu peruenirent) euulgarem; & poſtmodum, cùm eædem rationes, addita fuſiori explicatione tanquam FVNDAMENTA MVRI CIVITATIS S.^{tæ} recudendæ forent, eaſdē, ſub nullo alio, quàm ſub Seren.^{tis} T.^{æ} nomine, in cęterorum manus venire exoptarim. Nunc verò, noua denuò, ex inauguratione Neoburgica ac Ducalis ſacelli conſecratione, concepta lætitia, animos mihi rurſus addidit, vt eundem illum affectum, abſens licèt, ac magna locorum intercapedine ſeiunctus, nouo itē obſequio, ac munuſculo chartaceo declararem. Submiſi itaque, tanquam Legatos honorarios, quatuor egregia Reipubl à DEO benè conſtitutæ ac temperatæ lumina atque columina duos Reges ex veteri, ac totidem Imperatores ex nouo Teſtamento (quos in ipſo libri frontiſpicio exprimendos curaui) vt vel ipſo eorum conſpectu, Seren.^{tas} T.^{a} ad officium ſibi à Deo commiſſum per-

ſectiùs exequendum,non leuiter excitetur.Cernet enim animo atq; in memoriã reuocabit IN SALOMONE diuinam electionẽ, ſapientiam,felicitatem, magnificentiam, diuitias,populi amorem(quàm diu Deo adhæſit)aliaque bona plena manu à Diuinitate in ipſum collata. IN IOSAPHATO videbit pietatem eximiã, fortitudinemque admirabilem,ex Dei fiducia conceptam, qua lucos,& excelſa, à multis anteà Regibus, contra verum Dei cultum permiſſa penitus ſuſtulit,& miſſis per totum regnum Leuitis,qui ſubditos Legem Dei docerent, viriſque Principibus, qui illis auctoritatem facerent,adiunctis,mirabilem ſui amorem,in toto DEI populo ſuſcitauit. IN CONSTANTINO verò,primo Chriſtianorum(quod ad publicam profeſſionem,& liberam Fidei promulgationem ſpectat)Imperatore, mirari poterit, non tantùm fauores illos diuinos, quibus euidenti ſæpe miraculo, contra Imperij,fideique hoſtes ac Tyrannos adiutus eſt,ſed multò magis pietatem quandam ac munificentiam ſingularem,qua Eccleſias plurimas,ac præcipuè ROMANAM(in qua Fidem,Baptiſmumque ſuſceperat)infinitis propè bonis,priuilegijſque dotauit.

Io. Pineda in libros 6. de Salom. — *2. Paral. 17* — *Baron. to. 3.* — *Anno 324.*

At in CAROLO MAGNO, ſeu potius, vt eum Baronius vocandum cenſet, TER MAXIMO IMPERATORE (ad quem non pauci,BAVARICAE DOMVS ſtirpem deducunt)eximia religio, doctrina,fortitudo bellica,liberalitas, aliæq; virtutes viro Principe dignæ ita relucent, ob Eccleſias erectas, fundata monaſteria,academias excitatas,fidemque Chriſtianam multis locis vel primò inductam, vel denuò reſtitutam ſtabilitamque, vt eum BEATI titulo fulgentem, GERMANIAE noſtræ APOSTOLVM multi deprædicent.

Baron. to. 9. — *Bar. 28. Ian. Tabula Eccl. Aqu.*

Horum itaque,tanquam Legatorum honorariorum, in hac communi lætitia, conſpectu, confido Seren.tem T.am ad omnes boni Principis partes,& maximè ad antiquam pietatem, Deique cultum reuocandum, commotum iri. Ad quod non parum conferet,& donum ipſum,quod offerunt,& ſignum, quod præferunt.Donum eſt P. LVDOVICI DE PONTE Soc.tis IESV Theologi,viri doctiſſimi pariter, atque pijſſimi Opus,in quo,de PER-

FECTIO-

FECTIONE CHRISTIANA ita diſſeritur, vt qui illum attentè legerit,& obligationem, qua ad perfectionem conſequendam tenetur multò clariùs intelligat; & media, rationeſque, quibus ad eam (etiam in ſtatu politico ac ſeculari conſtitutus) peruenire poſſit, planè, dilucideque pro cuiuſque captu propoſitas atq; explicatas inueniat, ſic enim ille, priori Tomo, diuinæ Vocationis vim, dignitatem, varioſque gradus ac fructus perſequitur, vt interim perfectionem, quæ in Baptiſmo ac Confirmatione homini infunditur, non taceat; vti nec illam, quæ in Pœnitentia, ad perfectam reformationem confertur; intactam relinquit: ſed præcipuè in eximia illa ac planè cœleſti SS. Euchariſtiæ efficacitate, velut omnium gratiarum fonte explicanda, ita multus eſt, vt admirabiles eius effectus ob oculos ponat, quos effectus tum in ſacris Miniſtris, ad officium ſuum diſponendis, ORDO, tum in omnibus Chriſtianis ad extremam illam luctam cum humani generis hoſte ſubeundam, EXTREMA VNCTIO vehementer augent, conſeruant, atque conſummant.

In poſteriori verò Tomo, mirabili Eccleſiæ ſeu Reipublicæ Chriſtianæ (quæ tam varijs gradibus conſtat) pulchritudine ante oculos poſita, in intimos illos diuinæ prouidentiæ receſſus, qua vnumquemque ad ſtatum ſibi conuenientem mirabiliter deducit, ac contra tentationes occurrẽtes munit, iucundè admodum ingreditur; explicata tum priuatæ Oeconomiæ, inter Dominos, ſeruos, æqualesque informandos ratione, tum publica politicæ adminiſtrationis forma, virtutibusque in ea neceſſarijs, vt quiuis ad perfectionem ſibi propoſitam tendat. Eos tandem, qui in ſtatu matrimonij, ac viduitatis verſantur (nam aliorum ſtatuũ informationem in alios Tractatus conſultò diſtulit) ita doctè, piè, ſapienterque Exemplis ex *S.* præcipuè *Scriptura* propoſitis, virtutibusque coniugum atque officijs explicatis informat, vt eo perlecto, multis ad perfectionem Chriſtianam pro ſuo ſtatu conſequendam, calcar additum iri mihi certò perſuadeam.

Quibus omnibus Coronidis loco accedat, fulgens illud Sacroſanctæ CRVCIS vexillum, quod manu præfert Conſtantinus, cum celebri illa inſcriptione: IN HOC SIGNO VINCE: Ti- *Euſeb. l. 2. Vit. c 7. Gretſerus de cruce l. 1 c. 72.*

biq;ue ſimul,ſi Dei atque Eccleſiæ cauſſam ages,fiduciam præſtabit, vt omnes tibi obiectas difficultates, cœleſti diuini numinis ope protegente,perfringas, atque exuperes.

Omnes verò fideles tibi ſubditi communem illam precem, quā populus,militesq;ue pro ſalute Conſtantini Imperatoris fundebant ſolenni hac formula conceptam: *Abs te precamur, vt C.I. quàm diutiſſimè nobis ſaluum & victorem conſerues*, tibi pariter apprecabuntur,orabuntq́, vt Seren.tas T.a ſalutari Viuificæ CRVCIS vexillo munita, hoſtes omnes ſuos, tandem aliquando fœliciter,ac cum multorum ſalute deuincat. Quod & æternùm voueo & apprecor. Coloniæ Agrippinæ,ex officina noſtra, pridie S. Materni, Anno ſalutis M.DC.XV.

Euſeb. l. 4. c. 19.

Sereniſſ. V. Celſ.

Deuotiſſ. Cliens

IOANNES KINCKES *Ciuis ac Bibliopola Colon.*

PRAEPOSITI PROVINCIALIS FACVLTAS.

GASPAR DE VEGAS, *Prouinciæ Caſtellanæ Societ.* IESV *Præpoſitus Prouincialis, ex particulari admodum* R. P. CLAVDII AQVAVIVA *Præpoſiti Noſtri Generalis commiſſione mihi conceſſa, facultatẽ concedo, vt liber* DE PERFECTIONE HOMINIS CHRISTIANI *in quolibet vitæ genere, argumento ſumpto ex ſacra* RVTH *hiſtoria, à* P. Ludouico de Ponte *compoſitus, & grauium Theologorum eiuſdem Societatis iudicio examinatus & approbatus, typis euulgetur. In cuius rei fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, Sigilloq; officij noſtri munitas dedimus. Vallis-Oleti, die 24. Martij, Anni 1611.*

GASPARVS DE VEGAS Prouincialis.

APPROBATIO.

EX mandato Serenit. Veſtræ perlegi Librum Patris Ludouici de Ponte è Societate IESV, de PERFECTIONE CHRISTIANI in omnibus eius Statibus, & vitæ generibus: quem iudico continere doctrinam tum valdè ſanam, tum valdè piam; omnibusq; hominum Statibus vtiliſsimam: neque quicquam in eo reperi, quod Sanctitatem, ac Pietatem non redoleat. Quare exiſtimo, Veſtram Serenit. meritò facultatem daturam, vt in lucem edatur. Datum apud S. Philippum Madridij, die 18. Maij, Anni 1611.

MAGISTER CHRISTOPHORVS *de Fonſeca.*

COPIA PRIVILEGII SOCIETATIS IESV.

CVM *ex mandato Sacræ Cæſar. Maieſtatis, omnibus & ſingulis Typographis, Bibliopolis, ac alijs quamcunque librariam negotiationẽ exercentibus, ſeriò firmiterq; inhibeatur, ne quiſquam libros vllos à Societatis Noſtræ Patribus hactenùs editos aut impoſterũ edendos intra S. Rom Imperij Regnorum, & Dominiorum ſuæ Caſ. Maieſt. hæreditariorum fines, ſimili, aliove charactere aut forma, ſiue in toto, ſiue in parte recudere, vel aliò recudendos mittere, aut alibi etiam impreſſos adducere, vendere, & diſtrahere clàm ſeu palàm citra ſupradictorum Patrum conſenſum ac teſtimonium audeat, vel præſumat: Ego* HENRICVS SCHERENVS *Societat.* IESV *per Rheni Prouinciã Prouincialis: concedo* IOANNI KINCKHIO *facultatem excudendi Tomos quatuor* R. P. *Ludouici de Ponte Vallis-Oletani è Societate* IESV *Theologi,* DE CHRISTIANI HOMINIS PERFECTIONE IN QVOLIBET EIVS VITAE GENERE *à R. P. Melchiore Treuinnio latinè conuerſos. In quorum fidem hoc ei teſtimonium manu noſtra ſubſcriptum, & Sigillo noſtro munitum dare voluimus. Colon. 21. Februarij, Anno 1615.*

HENRICVS SCHERENVS.

INDEX

INDEX CAPITVM TRACTATVS PRIMI, TOMI SECVNDI.

DE Prouidentia Dei, circa diſtributionem Statuum, Officiorũ, & vitæ rationum, quæ ſunt in Repub. Chriſtiana, ac de cuiuſque propria perfectione. 1
CAP. I. Diuinam Sapientiam conſtituiſſe magnam Statuum, & Officiorum varietatem in Eccleſia & Repub. Chriſtiana, in bonum commune & particulare ipſorum Chriſtianorum. ibi.
§.1. Excellentia diuini huius Conſilij ac diſpoſitionis. 6
§.2. Dei conſilium & diſpoſitio in Remp. ſæcularem. 10
CAP. II. Chriſtum Dominum Noſtrum peculiarem habere curam Statuum & Officiorum corporis ſui myſtici, hoc eſt Eccleſiæ: & ipſummet exemplar eſſe perfectionis cuiuſque illorum; & quænam hæc ſit. 13
§.1. Perfectio Statibus omnibus communis. 16
§.2. Specialis variorum Statuum perfectio. 18
CAP. III. Occulta Dei Prouidentia in diſtribuendis Statibus & vitæ rationibus: & plurimum referre in Electionibus noſtris eius præſcriptum ſequi. 23
§.1. Quantùm referat, Diuinæ Prouidentiæ ordinem ſequi. 25
§.2. Quid illud ſit, in quo cenſemur Diuinæ Prouidentiæ ordinem ſequi. 29
CAP. IV. Dei Prouidentia circa varias inclinationes, talenta, & vocationem ad varios ſtatus. 33
§.1. Vocationis & Electionis Diuinæ veſtigia ſunt: Inclinatio, & Talentum ad vitæ Status, eorumque Miniſteria. 34
§.2. Naturalis Talenti ad Status & Miniſteria Eccleſiæ exiguitas. 36
CAP. V. Tria ſpecialia media, quibus Deus voluntatem ſuam & electionem æternam ad aliquos ſtatus manifeſtat: præcipuè ad gubernationem. 39
§.1. Electio ex reuelatione, aut præcepto. 40
§.2. Vocatio ex electione aliorum. 43
CAP. VI. Conſultationes ineundæ ad cooperandum Prouidentiæ Dei, eiuſque voluntatem cognoſcendam in electionibus Statuum & Officiorum. 46
§.1. Quæ ſint conſideranda vt bona ſequatur electio. 49
§.2. Quodnam conſilium, & à quibus accipiendum. 54
CAP. VII. Omnes debere eſſe contentos eo ſtatu, quem Prouidentia Diuina illis dederit: & in eo poſſe illos perfectionem obtinere, ſi ſuis dotibus benè vtantur. 58
§.1. Confirmatur exemplo Angelorum quemlibet ſuo Statu contentum eſſe oportere. 60
§.2. In omni Statu acquiri poſſe perfectionem. 63
§.3. In ſepelientes Talenta. 67
CAP. VIII. Dei Prouidentia in diſtribuendis corporis Dotibus, Familiarum, Nationum, aliarumque ſortium varietatibus: & omnes debere ſua ſorte con-

tentos eſſe. 69
§.1. De bonis & dotibus corporis. 70
§.2. Vnde bonorum temporalium ſortes commendentur. 73
§.3. Regiones & loca habitationis magnam habere affinitatem cum varietate Nationum. 76

CAP. IX. Dei Prouidentia in diſtribuendis diuitijs & paupertate, einſque per vtraſque conſolatio & perfectio: & ratio eam conſequendi pro diuitibus & pauperibus. 77
§. . Paupertatis ſors. 78
§ 2 Sors diuitiarum. 80
§.3 Timor & Fiducia diuitum. 84

CAP. X. Dei Prouidentia in diſtribuendis propenſionibus, ingenijs, ac dotibus ad varias ſcientias: & qua ratione illæ ſint cùm virtutibus coniungendæ. 86
§.1. Quòd omnes debeant eſſe ſua ſorte contenti. 88
§.2. Qua ratione ſcientia cum virtutibus ſint coniungendæ. 91

CAP. XI. Occultam Dei Prouidentiã elucere in diſtributione graduum virtutum, & gratiarum ad præclara, & prodigioſa facinora efficienda: & charitatem eſſe ſuper omnia. 95
§.1 Variæ gratiæ in bonum aliorum. 98
§.2. Charitas, & varia eius opera. 100

CAP. XII. Deum Dominum Noſtrum diſtribuere ſuas vocationes ad extraordinarios ſanctitatis modos: & quòd genus perſonarum ad eos eligat. 103
§.1. Qua ratione extraordinariæ vocationes communicentur. 105
§.2. Quibus hæc Dei ſtudia & fauores oſtendantur aut negentur. 109

CAP. XIII. Periculum eſſe in modis vitæ extraordinarijs: & noſtras electiones verſari debere circa ordinarios. 11,
§.1. De ingenijs excelſis & arrogantibus. 115
§.2 In electione Status non eſſe refugiendum ad res extraordinarias quas conſequi non poſſimus. 17

CAP. XIV. Elenchus omnium ordinariorum mediorum ad magnam Sanctitatem in quocunque ſtatu conſequendam. 119

INDEX CAPITVM TRACTATVS SECVNDI.

DE Prouidentia Dei circa communes tentationes, aduerſus omnium Statuum perfectionemque [illegible] 125

CAP. I. Indicantur ſummatim tum dæmonis tentationes, tum Dei ad eaſdem vincendas auxilia. ib.

§.1. Luſtrationis vtriuſque effigies duabus S. Ioannis Euangeliſtæ viſionibus delineatur. 126

§.2. De bellico apparatu, quo nos prouidentia Diuina ad reſiſtendum Draconi præmunit. 128

CAP. II. Dæmonis tentationes à Diuina Prouidentia limitari in magna electorum commoda: & quænam hæc ſint. 132

§.1. Prædicta confirmantur adductis in medium aliquot Iuſtorum exemplis. 134

CAP. III. Aliæ cauſæ cur Deus tentationes permittat, licèt multi ſuccumbant: & cur alij vincant, alij pereant? 140

§.2. Cauſæ cur alij eiſdem tentationibus ſuccumbant, & pereant, alij eaſdem profligent, ac ſaluentur. 143

CAP. IV. Arma aduerſus tentationes præparanda: & lux prudentiæ ad occultas agnoſcendas. 146

§.1. Hæc arma in Sacra Scriptura inueniri. 148

§.2. Præparatio contra occultas tentationes. 151

CAP. V. Tentationes internæ ex parte imaginationis, & ſenſualitatis, eiuſque propenſionum: & ratio eas vincendi. 154

§.1. Praua cogitationes. 155

§.2. Senſualis appetitus paſſiones. 158

§.3. Horrenda imaginationes. 161

CAP. VI. Pugnæ contra tres vehementes appetitus, voluptatum, diuitiarum, & honorum: & qua ratione Chriſtus D. N. eos vicerit, & adhuc vincat in nobis. 163

CAP. VII. Primas pugnas & congreſſus eſſe contra carnis concupiſcentiam, & voluptates, quæ gulam & libidinem fouent: & ratio eas vincendi. 167

CAP. VIII. Oculorum concupiſcentiam, curioſum ſcilicet ſciendi deſiderium, ac proprium iudicium, radicem eſſe multarum tentationum, contra fidem, & Chriſtianam perfectionem: & qua ratione illæ vincendæ. 173

§.1. De Serpente qui eſt ſecundus tentator. 176

CAP.

CAP. IX. Tentationes ex concupiſcentia diuitiarum: & ratio contra eas pugnandi. 181
§.1. Vberior malorum ex cupiditate manantium conſideratio. 186
§.2. Quomodo ex veneno cupiditatis theriaca contra eaudem ſit conficienda. 189

CAP. X. Tentationes à ſuperbia vitæ, & ambitione excellentiæ & honoris huius mundi exortæ: & ratio pugnandi contra eas. 191
§.1. Primus gradus Ambitionis. 194
§.2. Alij Ambitionis gradus. 197
§.3. Remedia contra has tentationes. 200

CAP. XI. Tentationes inuidiæ, & ratio eas vincendi. 203
§.1. Inuidiæ grauitas & malitia conſiderantur. 206
§.2. Pugna contra Inuidiam, eamque expugnandi modus. 208

CAP. XII. Furioſæ tentationes Iræ & Impatientiæ: earumque radices & remedia. 212
§.1. Iræ radices ac remedia. 215
§.2. Aliqua practica remedia. 218

INDEX CAPITVM TRACTATVS TERTII.

DE Perfectione Reip. circa communem agendi modum inter Maiores & Minores, & AEquales: ac in gubernatione Familiarum. 221

CAP. I. Reip. Perfectionem & felicitatem duabus inniti columnis VERITATI & VIRTVTI. 224

CAP. II. Maiores, Minores, & AEquales debere ſuis obligationibus ſatisfacere: & cum Chriſtiana charitate, & humanitate mutuò inter ſe agere. 225
§.1. Salutationes & mores, ſiue comitas in agendo. 227

CAP. III. Reuerentia & obedientia ſubditorum ac domeſticorum ad Superiores ac Dominos ſuos: & quàm exactam Apoſtolus eis commendet. 231

CAP. IV. Ratio gubernandi Familiam; cum famulis agendi, & eiſdem de temporalibus rebus neceſſarijs proſpiciendi. 236
§.1. Nihil aut legi Diuinæ aut rationi contrarium ſeruis eſſe imperandum. 237
§.2. Saluti corporu & animæ ſubditorum eſſe conſulendum. 239

CAP. V. Ratio qua Domini ſpirituale Familiæ ſuæ bonum procurare; ſingulíſque bonæ vitæ exemplo prælucere debeant. 241
§.1. Idola eſſe amolienda. 243
§.2. Exhortatio Dominorum ſubditos ædificat. 246

CAP. VI. Ratio & modus quo Domini Familiæ ſuæ vitia corrigere, ac punire debeant, abſque nimia ſeueritate: aliorum ad id opera adhibita. 248
§.1. Præſcribitur correctionis methodus, ne vltra limites feratur. 250

CAP. VII. Sinceritatem ac prudentiam in aliorum gubernatione, & commercio ſimul coniungendas: ne temerè quis iudicet, aut etiam ſe decipi ſinat. 254
§.1 Temeraria iudicia, & aduerſus eadem remedia. 255
§.2. De cautela adhibenda, ne quis decipiatur. 259

CAP. VIII. De veritate & fidelitate in verbis ac promiſsis, omnis mendacij fraudiſque genere reiecto. 260
§.1. De veritate in verbis ſita. 261
§.2. Fidelitas in promiſsis adimplendis. 264

CAP. IX. Perfectio in loquendo benè de proximis abſque adulatione: cautè autem coram eſſe laudandos. 268
§.1. Laudes in abſentia. 270
§.2. Laudes in præſentia. 273

CAP. X. Tres improbæ linguæ, quæ malè de alijs in præſentia & abſentia loquuntur, pacemque ineptis narrationibus turbant: & ratio, qua quiſque eas in ſe ipſe contineat. 276
§.1. Quæ trium linguarum ſit pernitioſiſsima. 276
§.2. Aduerſus murmurationes. 279
§.3. Suſurri & ineptæ delationes. 282

CAP. XI. Qua ratione reprimendi & corripiendi ſint detractores, & qui aliorum defectus ſolicitè inquirunt: & quando liceat eos prodere. 283
§.1. Declarantur prædicta exemplo filiorum Noe 285
§.2. In duobus caſibus manifeſtandos eſſe occultos aliorum defectus. 287
§.3. Contra indiſcretas Interrogationes. 289

CAP. XII. Qua ratione ſe gerere debeat is, quem alius laudat, aut calumniatur: & quando expediat ipſis calumniantibus & murmurantibus rationem de rebus ſuis reddere. 291
§.1. Rationes vincendi in hiſce conflictibus. 292
§.2. Superiores contra ſe ortas murmurationes impedire & amouere tenentur. 294

CAP. XIII. Plurimum referre ad concordiam, & mutuum cum omnibus commercium conſeruandum, valdè melancholicam, aut valdè cholericam naturam moderari, & pertinacem aut vindictæ cupidam domari. 296
§. Prima familiaritatis proprietas. 298
§.2. Secunda familiaritatis proprietas. 299

CAP. XIV. Quaſnam diſcordias efficiat acceptio perſonarum in mutuo hominum commercio; aut ſibi, quod optimum eſt, abſque iuſta cauſa vſurpare: & qua ratione illæ impediantur. 303
§. 1. De duplici alia diſcordiarum radice. 305

CAP. XV. De Perfectione Charitatis in tollendis diſcordijs, & præſertim litibus: quantum in illis periculi ſit, quibuſque in caſibus licitæ ſint. 309

CAP. XVI. Opera Liberalitatis & Miſericordiæ, quibus Reipub. perfectio cõſeruatur: & eadem extendenda eſſe ad egenos, peregrinos, & aduenas. 313
§. 1. Hæc opera Liberalitatis exemplis ab Apoſtolo inſinuatis confirmantur. 315
§. 2. Omnium Rerumpublicarum ad duas præcipuas reductio. 318

INDEX CAPITVM TRACTATVS QVARTI.

DE Perfectione Statuum & officiorum inſigniorum, eorum qui Rempubl. Chriſtianam, præcipuè ſæcularem, gubernant. 320

CAP. I. Perfectionem Chriſtianam debere maximè prælucere in ſupremis capitibus, & Gubernatoribus Reipublicæ: & duo tituli ſiue nomina, quibus illi ad eam procurandam tenentur. 320
§. 1. Reges & Principes teneri ad Perfectionem. 322
§. 2. Alijs rationibus prædicta declarantur. 326

CAP. II. Perfectionem in ijs qui gubernant eſſe difficilem: & inniti debere Humilitati cum Magnanimitate coniunctæ: mortificata ſuperbia. 329
§. 1. Humilitas Principum & Magnatum. 331
§. 2. Magnanimitas cum Humilitate. 333

CAP. III. Liberalitatis & Magnificentiæ diſcretio, ne incidat in extrema prodigalitatis aut auaritiæ. 336
§. 1. Tres ſumptus in quibus ſplendet magnificentia. 338
§. 2. Auaritiæ Principum damna. 340

CAP. IV. Honeſtas, Temperantia, & Moderatio Principum, eſt mortificatio nimiarum deliciarum, & occupationum ordinatio. 344
§. 1. Secundum documentum pro ſedanda concupiſcentia. 346
§. 2. De ſuperandis Luxuriæ filijs. 348

CAP. V. Principes & Gubernatores debere ſeruare leges, & operam dare vt ſubditi ſeruent, ſuamq; gubernationem eò dirigere. 350
§. 1. Tria præſcribuntur Regibus documenta pro aſſequenda perfectione. 351
§. 2. Procurandam eſſe à Regibus inter ſubditos legis Diuinæ obſeruationem. 354

CAP. VI. Ratio & modus quo Domini Familiæ ſuæ vitia corrigere, ac punire debeant, abſque nimia ſeueritate: aliorum ad id opera adhibita. 248
§. 1. Præſcribitur correctionis methodus, ne vltra limites feratur. 250

CAP. VII. Sinceritatem ac prudentiam in aliorum gubernatione, & commercio ſimul coniungendas: ne temerè quis iudicet, aut etiam ſe decipi ſinat. 254
§. 1 Temeraria iudicia, & aduerſus eadem remedia. 255
§. 2. De cautela adhibenda, ne quis decipiatur. 259

CAP. VIII. De varietate & fidelitate in verbis ac promiſsis, omnis mendacij fraudiſque genere reiecto. 260
§. 1. De veritate in verbis ſita. 261
§. 2. Fidelitas in promiſſis adimplendis. 264

CAP. IX. Perfectio in loquendo benè de proximis abſque adulatione: cautè autem coram eſſe laudandos. 268
§ 1. Laudes in abſentia. 270
§. 2. Laudes in præſentia. 273

CAP. X. Tres improbæ linguæ, quæ malè de alijs in præſentia & abſentia loquuntur, pacemque ineptis narrationibus turbant: & ratio, qua quiſque eas in ſe ipſe contineat. 276
§. 1. Quæ trium linguarum ſit pernitioſiſsima. 276
§ 2. Aduerſus murmurationes. 279
§. 3. Suſurri & ineptæ delationes. 282

CAP. XI. Qua ratione reprimendi & corripiendi ſint detractores, & qui aliorum defectus ſolicitè inquirunt: & quando liceat eos prodere. 283
§. 1. Declarantur prædicta exemplo filiorum Noe 285
§. 2. In duobus caſibus manifeſtandos eſſe occultos aliorum defectus. 287
§. 3. Contra indiſcretas Interrogationes. 289

CAP. XII. Qua ratione ſe gerere debeat is, quem alius laudat, aut calumniatur: & quando expediat ipſis calumniantibus & murmurantibus rationem de rebus ſuis reddere. 291
§. 1. Rationes vincendi in hiſce conflictibus. 292
§. 2. Superiores contra ſe ortas murmurationes impedire & amouere tenentur. 294

CAP. XIII. Plurimum referre ad concordiam, & mutuum cum omnibus commercium conſeruandum, valdè melancholicam, aut valdè cholericam naturam moderari, & pertinacem aut vindictæ cupidam domari. 296
§. Prima familiaritatis proprietas. 298
§. 2. Secunda familiaritatis proprietas. 299

CAP. XIV. Quaſnam diſcordias efficiat acceptio perſonarum in mutuo hominum commercio; aut ſibi, quod optimum eſt, abſque iuſta cauſa vſurpare: & qua ratione illæ impediantur. 303
§. 1. De duplici alia diſcordiarum radice. 305

CAP. XV. De Perfectione Charitatis in tollendis diſcordijs, & præſertim litibus: quantum in illis periculi ſit, quibusque in caſibus licitæ ſint. 309

CAP. XVI. Opera Liberalitatis & Miſericordiæ, quibus Reipub. perfectio cõſeruatur: & eadem extendenda eſſe ad egenos, peregrinos, & aduenas. 313
§. 1. Hæc opera Liberalitatis exemplis ab Apoſtolo inſinuatis confirmantur. 315
§. 2. Omnium Rerumpublicarum ad duas præcipuas reductio. 318

INDEX CAPITVM TRACTATVS QVARTI.

DE Perfectione Statuum & officiorum inſigniorum, eorum qui Rempubl. Chriſtianam, præcipuè ſæcularem, gubernant. 310

CAP. I. Perfectionem Chriſtianam debere maximè prælucere in ſupremis capitibus, & Gubernatoribus Reipublicæ: & duo tituli ſiue nomina, quibus illi ad eam procurandam tenentur. 320
§. 1. Reges & Principes teneri ad Perfectionem. 322
§. 2. Alÿs rationibus prædicta declarantur. 326

CPP. II. Perfectionem in ijs qui gubernant eſſe difficilem: & inniti debere Humilitati cum Magnanimitate coniunctæ: mortificata ſuperbia. 329
§. 1. Humilitas Principum & Magnatum. 331
§. 2. Magnanimitas cum Humilitate. 333

CAP. III. Liberalitatis & Magnificentiæ diſcretio, ne incidat in extrema prodigalitatis aut auaritiæ. 336
§. 1. Tres ſumptus in quibus ſplendet magnificentia. 338
§. 2. Auaritiæ Principum damna. 340

CAP. IV. Honeſtas, Temperantia, & Moderatio Principum, eſt mortificatio nimiarum deliciarum, & occupationum ordinatio. 314
§. 1. Secundum documentum pro ſedanda concupiſcentia. 346
§. 2. De ſuperandis Luxuriæ filÿs. 3,8

CAP. V. Principes & Gubernatores debere ſeruare leges, & operam dare vt ſubditi ſeruent, ſuamq; gubernationem eò dirigere. 350
§. 1. Tria præſcribuntur Regibus documenta pro aſſequenda perfectione. 351
§. 2. Procurandam eſſe à Regibus inter ſubditos legis Diuinæ obſeruationem. 3'4

CAP. VI. Iuſtitia, zelus, & Fortitudo, in obſeruatione legum: & dandam eſſe operam, vt omnes eas ſeruent: adferuntur exempla vndecim inſignium virorum ad hæc comprobanda. 356
§. 1. *Zelus & eius actus.* 358
§. 2. *Zeloſorum exempla circa legum cuſtodiam.* 359
§. 3. *Exempla zelantium obſeruationem legum in alijs.* 362

CAP. VII. Chriſtianam gubernationem fundari debere in charitate cum manſuetudine, clementia, & miſericordia: locum tamen zelo ipſi dandum. 365
§. 1. *Charitas in gubernatione.* 367
§. 2. *Miſericordia, Manſuetudo, & Clementia.* 370

CAP. VIII. prudentiam in omni gubernatione eſſe neceſſariam, præcipuè in totius Reipublicæ communi, & media ad eam obtinendam. 373
§. 1. *Species & actus Prudentiæ.* 374
§. 2. *Varia media ad prudentiam obtinendam.* 378
§. 3. *Alia media magis particularia.* 380

CAP. IX. Gubernatores opus habere prudentibus conſiliarijs: & quas dotes ac talenta habere illi debeant vt ſint perfecti. 382
§. 1. *Numerus & Qualitas Conſiliariorum.* 384
§. 2. *Spiritum ſanctum ſeptem ſuis donis adiuuare conſiliarios.* 387

CAP. X. Suprema Reipublicæ capita teneri Iudices conſtituere, qui iuſtitiam adminiſtrent; & quibus dotibus ornati illi eſſe debeant vt ſint perfecti. 391.
§. 1. *De obligationibus ad quas tenentur Reges in electione Iudicum.* 392
§. 2. *De Iudicum proprietatibus.* 394

CAP. XI. Perfecta ratio Iuſtitiam adminiſtrandi, & Iudices attendere debere vt ipſorum miniſtri & officiales muneribus ſuis benè fungantur, iniurias omnes præuenientes. 398
§. 1. *Subſtantia Iudicij.* 99
§. 2. *Ratio & modus cum perfectione iudicandi.* 401
§. 3. *Quid ſit ſuperioribus Iudicibus erga ſuos officiales faciendum.* 405

CAP. XII. Fortitudinem Gubernatoribus omni tempore pacis & belli eſſe neceſſariam: eandem verò inniti fiduciæ in Deum. 408
§. 1. *De duobus præcipuis Fortitudinis actibus.* 410
§. 2. *De Fiducia eiusq; excellentia.* 412

CAP. XIII. Perfectionem Chriſtianam poſſe etiam in militia inueniri: & Religioſum Statum cum tribus ſuis votis: Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, in Ordinibus militaribus ad eam iuuare. 416
§. 1. *Religionem paupertate Spiritus, Caſtitate, & Obedientia, perfectionem hanc*

adiuuare

adiuuare. 419

CAP. XIV. Varia media Fortitudinem & Fiduciam in Deum conſeruandi, in variis gubernationis & militiæ euentis: & quid ſit in Reipublicæ calamitatibus faciendum. 421

§. 1 *Quid ſit agendum in calamitatibus Reipublicæ.* 427

CAP. XV. Regula quædam valdè perfectè viuendi in quolibet ſtatu & officio, ex præcedentibus Tractatibus collecta. 429

INDEX CAPITVM TRACTATVS QVINTI.

DE Statibus Matrimonij & Viduitatis, & vtriuſque perfectione 435

CAP. I. Matrimonij inſtitutio & leges: quòd quà Sacramentum, dat coniugibus Chriſtianis gratiam ad propriam ſui ſtatus perfectionem conſequendā. ibi.

§. 1. *Leges, Officia, & Finis Matrimonij.* 436

§. 2 *Matrimonium quà eſt Sacramentum.* 439

CAP. II. Prouidentia Dei circa vocationem & electionem ſtatus Matrimonij. & varia circa illas documenta. 442

§. 1. *Matrimonium Patriarchæ Iſaac cum Rebecca.* 444

§. 2. *De Matrimonio Tobiæ & Saræ.* 449

§. 3. *Ruth cum Booz coniugium.* 450

CAP. III. Conditiones ad Matrimonium celebrandum, & Sacramentum hoc dignè ſuſcipiendum neceſſariæ. 452

§. 1. *Coniugem probatæ virtutis eſſe quærendam.* 455

§. 2. *De alijs quibuſdam Matrimonij conditionibus.* 453

CAP. IV. Perfectus amor & concordia coniugum: & media quibus illa conſeruatur. 460

§. 1. *Extrema huius amoris vitioſa.* 461

§. 2. *In quibus rebus coniugum amor debeat prælucere.* 463

§ 3. *Alia media concordiæ inter coniuges ſeruandæ.* 467

CAP. V. Coniugalis Caſtitas, Adulterij grauitas, & nimia zelotypia. 470

§. 1. *Adulterij grauitas.* 471

§. 2. *Eiuſdem delicti vberior explicatio.* 473

§. 3. *Nimia zelotypia.* 476

§. 4 *Zelus Dei aduerſus adulteros.* 478

CAP. VI. Caſtitatem coniugalem à pulchritudine & ornamento corporis impugnari, ab animæ verò pulchritudine conſeruari. 480

§. 1. *Pulchritudo non profligare ſed conſeruare debet caſtitatem.* 482

§. 2. *Modeſtia in cultu & ornatu externo.* 484

CAP. VII. Quomodo vir perfectè caput vxoris eſſe, eamque perfectè regere; hæc verò illi ſubeſſe, & obedire debeat. 487

§. 1. *Subiectio & obedientia vxorum.* 491

§. 2. *Quanti hæc ſubiectio referat.* 495

CAP. VIII. Dei prouidentia circa coniuges in danda eis prole: & ratio eam educandi, vt bona illa & perfecta euadat. 498

§. 1. *Moderatus in filios amor.* 499

§. 2. *Parentum cura erga filios.* 501

CAP. IX. Progreſſus fit in eodem argumento, adductis aliquot documentis ad bonum filiorum educationem, & nominatim conſtitutis pijs ac peritis Pædagogis & Magiſtris. 505

§. 1. *Bona filiorum educatio S. Tobiæ exemplo oſtenditur.* 508

§. 2. *Pædagogi & Præceptores puerorum.* 510

CAP. X. Quomodo filij ſe erga Parentes & Fratres, nurus erga ſuas ſocrus, & cognati affineſque inter ſe, gerere debeant. 513

§. 1. *Huius præcepti fauores, vel maledicta.* 515

§. 2. *Ex huius præcepti obſeruatione amor & concordia oriuntur.* 517

CAP. XI. Familiæ gubernatio præcipuè ex parte perfectæ coniugis. 521

§. 1. *Perfectæ vxoris excellentia.* 522

§. 2. *Prædicta confirmantur exemplo Ruth.* 527

CAP. XII. Coniuges poſſe excellentem perfectionem conſequi, mortificatis nimijs rerum huius vitæ affectibus: certiſque temporibus orationi incumbendo. 530

§. 1. *Coniugum mortificatio.* 531

§. 2. *Coniugum exercitium Orationis.* 533

CAP. XIII. Qua reſignatione coniuges viduitatem à Deo immiſſam accipere debent, & ſtatus huius bona. 536

§. 1. *Bona viduitatis.* 539

CAP. XIV. Quas virtutes potiſsimum colere debeant viduæ, vt ſui ſtatus perfectionem acquirant. 542

§. 1. *Oratio & occupationes viduarum.* 543

§. 2. *Prædicta confirmantur exemplis ſanctarum viduarum.* 546

FINIS.

AVTHOR PIO LECTORI.

QVAMVIS ſtupenda ſint valdè paternæ DEI Domini noſtri prouidentiæ conſilia in peccatorũ iuſtificatione, iuſtorumq́; profectu, & perfectione, quam diuinis ſuis vocationibus exequitur per quinq; Sacramenta, de quibus in primo Tomo eſt actum: non ſunt tamen minus ſtupenda eiuſdẽ conſilia circa Statuum, Officiorum, vitæq́; rationũ, quæ ſunt in Eccleſia & Republica Chriſtiana inſtitutionem, quæ excellentiſſima eſt omnium, quæ hactenus fuerunt aut futuræ ſunt in hoc mundo. Reſpublica enim (vt colligitur ex S. Auguſtino) eſt congregatio multorum hominum aliquo amicitiæ vinculo coniunctorum, & eadem bona participantium. Quò aũt vinculum illud ſtrictius eſt ac fortius, bonaq́; ipſa præſtantiora, eò ipſa Reſpublica eſt excellentior. Ex quo fit, vt Chriſtiana Reſpublica, quà Chriſtiana eſt, ſit excellentiſſima: eò quod nullum poſſit eſſe fortius vinculum, quàm ſit ſacri Baptiſmi cum Fide & Charitate, legeq́; ipſa euangelica, quæ ſuos ciues colligat: nec præſtantiora ac diuturniora bona excogitari poſſunt, quàm ſint bona gratiæ & gloriæ, quæ omnibus illis offert. Hæc Reſpublica cõplectitur in ſe ipſa tres alias valdè inſignes: Eccleſiaſticam, quæ fundatur in coniunctione, quæ fit per Sacramentũ Ordinis, cum varijs ad cultum Dei pertinentibus miniſterijs; Religioſam, quæ tribus Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ votis conſtringitur in varijs inſtitutis ac Regulis ad euangelicam perfectionẽ ſequendam; Et Sæcularem, cuius partes in vna eademq́; Religione Chriſtiana varijs humanis legibus ad propriam cuiuſque gubernationẽ coniunguntur. In omnibus autem tribus his Rebuſpub. mirum in modum elucet prouidentia diuina in diſtribuendis varijs Statibus & Officijs, modiſq́; viuendi diuerſis perſonis iuxta varias earum propenſiones & talenta, quas ipſe varijs vocationibus ac medijs vocat, vt ſuum quiſque Statum, Officium, ac viuendi rationem conſequatur, eiuſque perfectionem quærat: Et hoc erit Tractatus primi huius ſecundi Tomi argumentum. Sed quoniam Satanas inſtar Simiæ conatur Dei conſilia ac diſpoſitionem in ſua gubernatione imitari: habet & ipſe tres alias Congregationes ſiue Tentantium Reſpublicas, per quas impugnat diuinas vocationes, ac perfectionem, quam aſſequi contendunt, qui in omnibus ipſius Dei Rebuſpub. verſantur. Quamuis autem aſtutiſſimi, ac tremendi ſint ipſi dæmones, non poſſunt tamen tranſgredi ordinem prouidentiæ diuinæ, cuius eſt eorum tentationes permittere, terminoſq́; illis præſcribere; de armis verò & remedijs contra eas ciuibus ſuis prouidere: de quibus omnibus agetur in ſecundo Tractatu, indicatis magis ordinarijs tentationibus, quibus Chriſtiani in varijs Statibus oppugnantur, reiectis verò magis particularibus ad Tractatus, qui de ſingulis ſtatibus continentur. In tertio poſtea Tractatu de perfectione agetur Chriſtianæ Reipublicæ, præcipue Sæcularis in ijs omnibus, quæ ſpectant ad mutuam horum cum illis conſuetudinem, maiorum, minorum, & æqualium; & in Familiarum gubernatione: adhibitis documentis varijs pro heris & famulis; pro ſubditis ac Superioribus & Patribus-fami-

Lib 15. de Ciuit Dei. c. 8.

lias, omnibusq́; ciuibus in ſuis Statibus & Officijs, vt virtus, ſanctitas, iuſtitia, & mutua pax obtineatur & conſeruetur. Quæ tamen fuſiùs in Tractatu quarto proponentur, in quo de Perfectione agetur inſigniorum Statuum & Officiorum Rempublicam ipſam gubernantium, quales ſunt Reges, Principes, alijq́; magni Domini, & eorundem Conſiliarij ac Iudices, alijq́; particularium Ciuitatum gubernatores: indicatis præcipuis virtutibus, in quibus eminere debent, vt & in ſe ipſis perfecti euadant; & ad aliorum gubernationem ita apti, vt ſuæ gubernationis finem & ſcopum conſequantur, qui in eo conſiſtit, vt illos faciant bonos. QVINTVS porrò Tractatus aget de Statu Matrimonij, quod etiam eſt Sacramentum: in quo explicabitur ratio Statum illum eligendi, totaq́; perfectio in varijs virtutibus, quæ ad ipſos coniugatos tum inter ſe, tum in filiorum educatione, & familiari cum cognatis tractatione pertinent. Et quoniam ex Matrimonio viduitas oritur, huius quoque Statûs perfectio indicabitur, ea tamē parte, quæ ſpectat ad continentiā, in ſequentem Tomum reiecta: ſub continentiæ enim vexillo militant præcipui Eccleſiaſticæ ac Religioſæ Reipublicæ Status, de quibus fuſiùs in eo erit agendum. Quamuis tanta eſt in rebus aliquibus ſimilitudo inter trium Rerumpub. Status & Officia, vt quod de aliquo dicitur, ad reliquos etiam pertinere videatur. Nam in tractatione ipſius Secularis Reipublicæ inueniet Religioſus multa excellentis perfectionis pro ſuo Statu: & contrà in tractatione de Religioſa Republica inueniet coniugatus multa, quæ, vt in ſuo Statu perfectus euadat, eum iuuabunt.

(·.·)

TRACTATVS PRIMVS

DE PROVIDENTIA DEI, CIRCA DISTRIBVTIONEM STATVVM, OFFICIORVM, ET VITAE RATIONVM, QVAE ſunt in Republ. Chriſtiana, ac de cuiuſque propria perfectione.

CAPVT PRIMVM.

DIVINAM SAPIENTIAM CONSTITVISSE magnam Statuum, & Officiorum varietatem in Eccleſia & Republica Chriſtiana, in bonum commune & particulare ipſorum Chriſtianorum.

STATVVM & Officiorum varietas, quæ DEVS Dominus Noſter ad ſuam gloriam conſtituit intra Eccleſiam ſuam vna eſt earum rerum, in qua diuina ipſius Prouidentia ac Sapiētia vehementer elucent. Eccleſia enim tanquam a *Regina aſſiſtit à dextru* cæleſtis ipſius Sponſi *in veſtitu deaurato, circundata varietate*, ita tamen concinnâ & ordinatâ, vt qui attente eam conſideret, non poſſit non vehementiùs admirari, quàm b *Regina Saba*, cùm vidit *Ordines miniſtrantium in varijs officijs, in Regis Salomonis domo.* hic enim Ordo ac Diſpoſitio eò ampliùs illum excedit, quò Regis æterni domus & aula ſuperat quæcunque Rex terrenus poteſt ordinare; & quò ipſiuſmet Dei Sapientia eam excedit, quam habuit Salomon. Ad quorum faciliorem intelligentiam, præmittendum eſt, quamuis Eccleſia vniuerſalis ſit vna, & Reſpublica Chriſtiana vnica; eam tamen triplicem Rempubl. in ſe continere, quas Ciuilem, Eccleſiaſticam, & Religioſam licet appellare, & communi loquendi vſu Statum dicimus Sæcularem, Eccleſiaſticum, & Religioſum. In ſingulis tamen magna eſt Statuum & Officiorum varietas; & varij gradus, ac vitæ rationes; quemadmodum Angelicus Doctor Sanctus Thomas explicat ſolito ſuo Theologico rigore. Nam Sta-

a *Pſal. 44. 10.*

b *3. Reg. 10. 5.*

2. 2. q. 183. ar. 1.

lias, omnibusq́; ciuibus in ſuis Statibus & Officijs, vt virtus, ſanctitas, iuſtitia, & mutua pax obtineatur & conſeruetur. Quæ tamen fuſiùs in Tractatu quarto proponentur, in quo de Perfectione agetur inſigniorum Statuum & Officiorum Rempublicam ipſam gubernantium, quales ſunt Reges, Principes, alijq́; magni Domini, & eorundem Conſiliarij ac Iudices, alijq́; particularium Ciuitatum gubernatores: indicatis præcipuis virtutibus, in quibus eminere debent, vt & in ſe ipſis perfecti euadant; & ad aliorum gubernationem ita apti, vt ſuæ gubernationis finem & ſcopum conſequantur, qui in eo conſiſtit, vt illos faciant bonos. QVINTVS *porrò Tractatus aget de Statu Matrimonij, quod etiam eſt Sacramentum: in quo explicabitur ratio Statum illum eligendi, totaq́; perfectio in varijs virtutibus, quæ ad ipſos coniugatos tum inter ſe, tum in filiorum educatione, & familiari cum cognatis tractatione pertinent. Et quoniam ex Matrimonio viduitas oritur, huius quoque Statûs perfectio indicabitur, ea tamẽ parte, quæ ſpectat ad continentiã, in ſequentem Tomum reiecta: ſub continentiæ enim vexillo militant præcipui Eccleſiaſticæ ac Religioſæ Reipublicæ Status, de quibus fuſiùs in eo erit agendum. Quamuis tanta eſt in rebus aliquibus ſimilitudo inter trium Rerumpub. Status & Officia, vt quod de aliquo dicitur, ad reliquos etiam pertinere videatur. Nam in tractatione ipſius Secularis Reipublicæ inueniet Religioſus multa excellentis perfectionis pro ſuo Statu; & contrà in tractatione de Religioſa Republica inueniet coniugatus multa, quæ, vt in ſuo Statu perfectus euadat, eum iuuabunt.*

(⁘)

TRACTATVS PRIMVS

DE PROVIDENTIA DEI, CIRCA DISTRIBVTIONEM STATVVM, OFFICIORVM, ET VITAE RATIONVM, QVAE ſunt in Republ. Chriſtiana, ac de cuiuſque propria perfectione.

CAPVT PRIMVM.

DIVINAM SAPIENTIAM CONSTITVISSE magnam Statuum, & Officiorum varietatem in Eccleſia & Republica Chriſtiana, in bonum commune & particulare ipſorum Chriſtianorum.

STATVVM & Officiorum varietas, quæ DEVS Dominus Noſter ad ſuam gloriam conſtituit intra Eccleſiam ſuam vna eſt earum rerum, in qua diuina ipſius Prouidentia ac Sapiētia vehementer elucent. Eccleſia enim tanquam a *Regina aſſiſtit à dextris* a Pſal. 44. 10. cæleſtis ipſius Sponſi *in veſtitu deaurato, circundata varietate*, ita tamen concinnâ & ordinatâ, vt qui attentè eam conſideret, non poſſit non vehementiùs admirari, quàm b *Regina Saba*, cùm vidit *Ordines miniſtrantium in varijs officijs, in Regis Salomonis domo.* b 3. Reg. 10. 5. hic enim Ordo ac Diſpoſitio eò ampliùs illum excedit, quò Regis æterni domus & aula ſuperat quæcunque Rex terrenus poteſt ordinare; & quò ipſiuſmet Dei Sapientia eam excedit, quam habuit Salomon. Ad quorum faciliorem intelligentiam, præmittendum eſt, quamuis Eccleſia vniuerſalis ſit vna, & Reſpublica Chriſtiana vnica; eam tamen triplicem Rempubl. in ſe continere, quas Ciuilem, Eccleſiaſticam, & Religioſam licet appellare, & communi loquendi vſu Statum dicimus Sæcularem, Eccleſiaſticum, & Religioſum. In ſingulis tamen magna eſt Statuum & Officiorum varietas; & varij gradus, ac vitæ rationes; quemadmodum Angelicus Doctor Sanctus Thomas explicat ſolito ſuo Theologico rigore. 2. 2. q. 183. ar. 1. Nam Sta-

tus propriè firmitatem dicit & ſtabilitatem in aliquo vitæ genere, ſiue firmitas hæc ex naturali aliqua, & neceſſaria cauſa procedat, ſiue ex aliqua obligatione voluntaria, ita tamen, vt poſtquàm edita eſt, non poſſit facilè mutari. Hac ratione mancipium eſt in Statu ſeruitutis: liber verò in ſtatu libertatis,& baptizatus in Statu Chriſtiani.

c Ezec. 14. 14. S. Bernard. ſerm. in id. Pſalm. 84. Audiam quid loquatur. S. Bonauent. lib. de Ecclef. Hierar. p. 1.

IN his tribus Statibus tres ſunt maximè inſignes,ſignificati per tres illos clariſsimos viros,`de quibus dixit Deus per Ezechielem , c *ſi fuerint tres viri iſti in medio terræ Noë, Daniel, & Iob: ipſi iuſtitiâ ſuâ liberabunt animas ſuas*. Primus Status per IOB ſignificatus,pertinet ad Rempub. Sæcularem, eſtq; ſtatus coniugatorum, qui indiſſolubili quodam vinculo colligati,tenentur per totam vitam ſimul viuere, & Matrimonij onera, eiuſque leges ſeruare. Secundus Status per DANIELEM ſignificatus, eſt Continentium diuino obſequio mancipatorum: in quo eminent præcipuè Religioſi, qui proprijs votis ſeſe ad Euangelica conſilia ſeruanda obſtrinxerunt. Tertius per NOE ſignificatus, eſt Epiſcoporum ac Prælatorum, Eccleſiam ipſam cum perpetua nunquam eam deſerendi obligatione gubernantiũ. Ad quem Statum reducuntur Sacerdotes, Diaconi, ac Subdiaconi, qui ratione ſacri Ordinis perpetua obligatione tenentur eſſe miniſtri Dei in eius Eccleſia: licèt,ob annexum Ordini ſacro ſolenne caſtitatis votũ, pertineant ad Statum ſecundum. Ad hos tres Status reduci poſſunt alij, quos eodem nomine vulgò appellamus,ob ſimilitudinem,quam cum illis in perpetua firmitate, aut ad longum tempus habent,qualis eſt Status virginitatis, viduitatis, Regis & alij ſimiles.

Art. 2.

OFFICIVM, ex eiuſdem Sancti ſententia, propriè dicit firmam quandam obligationem ad aliquod exercitiũ aliquorum operum ſtudioſorum, licèt non perpetuam,niſi fortè ipſi Statui ſit annexa: tunc enim æquè obligatio eſt firma in Statu,& Officio. Et ob hanc cauſam ſolent hæc nomina eidem rei attribui. Hæc officia ſunt innumera in Eccleſiæ Rebuſpubl.& in omnibus earum Statibus. Ideoq; vtraq; habent ſuos proprios gradus, quædam enim ſunt maiora, quædã minora,& alia media, ex quibus tota cõponitur Hierarchia. In qua eſt vnus Summus Pontifex,multi Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Sacerdotes,& alij inferiores miniſtri. Id quod locũ etiam habet in Ciuili,& Religioſa Republica.

Art. 4.

Ac denique inter iuſtos (vt etiam idem S. Thomas ait) tres ſunt Status, ſiue gradus illius Status, primus eſt Incipientium, ſecundus Proficientium, tertius Perfectorum,& quiſque ad eum virtutis gradum tenetur , qui Statui & gradui ſuo eſt proportionatus.

2 2 q. 184. a 4.

SED (vt idem Angelicus Doctor aduertit) non eſt vnum & idẽ Perfectio, & Status eius; nec ſunt neceſſariò ſimul coniuncta. nam continget, aliquos perfectionẽ Chriſtianam habere,& non Statum; alios verò ipſum Statum

ſine

ſine perfectione. Status enim perfectionis dicit perpetuam obligationem ſequendi conſilia Euangelica, quæ ſunt propria perfectionis Chriſtianæ in aliqua vitæ ratione ab vniuerſali Eccleſia, ſummoque Chriſti Domini in terra Vicario approbata. Quare quemadmodum inter homines non omnes illi appellantur mancipia, qui alteri ſeruiunt; nec illi, qui ad ſeruiendum per annum obligantur; ſed illi tantùm, qui obligatione publica & ſtabili per totam vitam alteri ſeruiunt ita, vt authoritate propria non poſsint à tali obligatione ſe liberare: nec Catechumenum appellamus Chriſtianum, licèt omnia quæ ſunt Fidei, credat; & omnia legis præcepta ſeruet, quia vtrumque facit liberè; nec poteſt Eccleſia eum ad id cogere, donec baptiſmum ſuſcipiat, per quem ſtatum ſuſcipit Chriſtiani cum perpetua obligatione, legem Chriſti, eiusque Eccleſiæ præcepta ſeruandi: ita qui abſque aliqua obligatione ſeruat Euangelica cõſilia, Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ: licèt hac ratione poſsit eſſe perfectus, non tamen cenſetur Statum perfectionis habere, donec ſe ad id totum voto obſtringat. Nec votum quodcunque ſufficit, niſi publicum ſit, & ab Eccleſia approbatum, cuius eſt ſolennitatem præſcribere, & conditiones aſsignare, quas vota habere debent, ad firmitatem ſtatus perfectionis habendam. Qui ſtatus duplex eſt: alter, in quo ea diſcitur: qui proprius eſt Religioſorũ: nam hi obſtringunt ſe ad quærendam perfectionem per præſcripta ſuæ Religionis media: alter ſtatus eſt ad eandem docendam, qui proprius eſt Epiſcoporum: illi enim (vt ait S. Dionyſius) tenent ſupremum Hierarchiæ cœleſtis gradum, ad purificandum, illuminandum, ac perficiendum fideles, ipſorum curæ commiſſos, idque cum perpetua ſolennique obligatione nunquam deſerendi ſuam Eccleſiam & Officium; & cum certo firmoque animi decreto altiſsimum Charitatis gradum exercendi, hoc eſt, vitam ſuam pro ſuis ouibus tanquam boni Paſtores, ponendi. Et quemadmodum nemo poteſt ſcientiã aliquam docere, in qua non ſit ipſe perfectè verſatus: ita Epiſcoporum Status non ſolùm ab eis requirit, vt perfectioni quærendæ ſtudeant, quemadmodum Religioſi: ſed vt eandem iam ſint conſecuti, & in ſanctitate, quam alios docere debent, ſint perfecti. Ad eundem Statum cenſetur pertinere aliorum Prælatorum, Concionatorum, ac Magiſtrorum Status, quibus ex Officio incumbit particulares Chriſti Domini greges paſcere & gubernare: & eorum etiam Religioſorum Status, qui profitentur Salutem & perfectionem proximorum promouere concionandõ, docendo, ſacras Confeſsiones excipiendo, aliaque in bonum animarum miniſteria exercendo: quibus ipſos Epiſcopos in eorum Officio adiuuant. quæ omnia in proprijs locis fuſiùs explicabuntur.

S. Tho. 2. 2. q. 184. a. 5. & q. 186. a. Eccleſ. Hier c. 5. & S. Tho. 2. 2. q. 184. a. 5. 6. & 7.

§. 1. *Excellentia diuini huius Conſilij ac diſpoſitionis.*

HAEc in ſumma eſt Statuum & Officiorũ varietas quam Dei Sapientia in ſua Eccleſia conſtituit: cuius ſeries & ordo tanquam viua quædam eſt imago eius, quam poſuit in hac corporalium cœlorum machina, in qua ſolem ac lunã cum ingenti ſtellarũ multitudine collocauit, quæ differunt à ſe inuicẽ in magnitudine, pulchritudine, & varijs alijs virtutibus, vt ita cœlum ipſum exornarent, vt ſuis influentijs commodum & vtilitatem in hac terra degentibus adferrent. Hunc in modum in ſpirituali Eccleſiæ cœlo collocauit Deus Dominus noſter Statuum, Officiorum, Graduumq; multitudinem ad ipſius ornamentum & pulchritudinem, & ad hominum vtilitatem. Quamobrem ipſe Deus, eius ſponſus de ea dixit, quod a *progrederetur quaſi aurora conſurgens*; eſſetque *pulchra vt luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata*, quibus ſimilitudinibus prædictam Statuum, & Officiorum varietatem ſignificat. Nam qui in Statu ſunt Matrimonij (qui Status eſt ſalutis, licèt imperfectus) progrediuntur ſicut aurora, miſcentes cum lumine virtutum aliquas imperfectionum tenebras. Continentes ac Religioſi pulchritudinem habent lunæ plenæ reſpicientes ſemper ipſum iuſtitiæ ſolem, à quo ſuum ſplendorem accipiunt. Prælati ſunt tãquam Sol electi ad mundum, vitæ ac doctrinæ ſuæ lumine illuſtrandum & gubernandum. Et omnes ſimul conſtituunt ordinatiſsimam multorum caſtrorum aciem, ad ſimilitudinem caſtrorum ſtellarum ſplendentium, magna officiorum ſuorum varietate.

a Cant. 6. 9.

QVOD ſi ſupra cœlos iſtos corporeos mente conſcendamus, inueniemus etiam, feciſſe Deum in triumphante illa Eccleſia tres Angelorum hierarchias, & in ſingulis conſtituiſſe tres ordines ſiue choros, qui in varijs ac diuerſis Officijs & miniſterijs ad ipſius gloriam, & hominum vtilitatem occuparentur. Ad cuius ſimilitudinem voluit in Eccleſia militanti eſſe tres prædictos Status, quorum vnus ciuilem Rempubl. conſtitueret, ſecundus Religioſam, tertius Paſtoralem: in quorum ſingulis varij eſſent miniſtrorum ordines, & chori imitatores Angelorum. Nam Prælati officium præſtant Thronorum, cùm iudicant; Cherubinorum, cùm docent; Seraphinorum, cùm ſubditos inflammant atq; perficiunt. Continentes in ſtatu ſuo, Officio funguntur Poteſtatum, cùm dæmonibus reſiſtunt; Virtutum, cùm opera faciunt excellentiſsima; ac Dominationum, cùm ſui ipſorum Dominium, & paſsionum ſuarum victoriam conſequuntur. Sæculares in ſua Republica Angelorum officium exercent, cùm domos ac familias ſuas ſeruãt, & gubernant; Archangelorum, cùm ad res maiores attendunt; & Principatuum, cum regna ac prouincias gubernant.

Digitized by Google

Ac Deniqve (vt S. Gregorius ait) etiam in terra Deus habet viros angelicos, in quibus harum hierarchiarum virtutes ſplendent: Obedientia ſcilicet Angelorum; gubernatrix Principatuum, Prudentia; Poteſtatum, dexteritas in pugnando; Virtutum, magnanimitas; ſpiritualis Dominationū libertas; Thronorū, pax ac diſcretio; Cherubinorum, ſcientia & contemplatio; & Seraphinorum, Charitas & zelus. Quorum alij in his virtutibus, alij in alijs præeminent, vt iucunda hac varietate militans Eccleſia, pulchra ſit ac ſplendens, in qua diuinus eius Sponſus glorificetur, ſicut in cœleſti ac triumphanti Eccleſia.

Fvit præterea hæc Statuum & Officiorum neceſſaria varietas ad ipſius Eccleſiæ conſeruationem & augmentum; & ad commune bonum animarum, quas Chriſtus Dominus noſter ſanguine ſuo redemit. Qui (vt ait Apoſtolus) b *poſuit in Eccleſia* ſua *primùm Apoſtolos*, tanquam eius capita; *ſecundò Prophetas*, qui arcana manifeſtarent; *tertiò* c *Euangeliſtas*, qui prædicarent Euangelium; *alios autem Paſtores*, qui rationales gregis ſui oues gubernarent; *ac Doctores*, qui eas docerent. & in hunc modum alia Officia conſtituit *in conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem* & perfectionem *corporis* myſtici Christi, quod naturali hominis corpori eſt perſimile, cum iucunda & admiranda proportione; Nam quemadmodum corpus hoc naturale habet diuerſa membra miro ordine ſerieque in diuerſis locis collocata; ad diuerſa in totius corporis vtilitatem officia præſtanda: nam oculi in eius bonum vident; aures audiunt; pedes ambulant; manus palpant & contrectant. Et quamuis oculi magis præcipui ſint, quàm pedes: non tamen hi ſunt corpori minus neceſſarij, quàm illi: & ſi aliquod membrum deficit, reliqua patiuntur, & corpus totum turpe, mancum, & abſque debita proportione ſine eis manet: Ita etiam in myſtico Eccleſiæ corpore neceſſaria eſt prædicta Statuum & Officiorum varietas. Si enim omnes eſſent Religioſi, quis filios procrearet cœlo? &, ſi omnes eſſent coniugati, quis diuino ſolùm obſequio ſe manciparet? ſi omnes eſſent ſicut Maria contemplationi addicti, quis miſericordiæ opera in proximum exerceret? &, ſi omnes eſſent, vt Martha, actioni intenti, quis Creatoris opera contemplaretur? nunquid (ait Apoſtolus) omnes eſſe debent Apoſtoli, aut omnes Prophetæ, aut omnes Paſtores & Doctores? quod ſi ita eſſet, quomodo alia miniſteria alijs fidelibus neceſſaria exercerentur? Refert igitur & Cōiugatos eſſe, & Continentes; Religioſos & Sęculares; Contemplationi deditos, & Actioni; Prælatos & Subditos: vt alij alios amanter iuuent: & quod vnus per ſe ipſum non poteſt, per alium obtineat, & ſinguli ſolicitè attendant ad bonum omnium; & omnes ad ſingulorum, tanquam partes eiuſdem corporis, vno ſpiritu omnes viuificante vnitæ.

b 1 *Cor.* 12. 28
c *Ephe.* 4 11.
Medita. 46 *Partis.* 6.

Ex His apparet, hanc Statuum & Officiorum varietatem fundari etiam in eo, quod alij homines alijs opus habeant, vt ſpiritualibus, & corporalibus ſuis neceſsitatibus, ſubueniatur: ad quod præſtandum ita ſunt omnes neceſſarij, vt ſit impoſsibile, vnum ſolum omnia pręſtare. Et propterea
1 Gal 6. 2. dixit Apoſtolus, d *alter alterius onera portate: & ſic adimplebitis legem Chriſti.* in qua ſententia ſupponit Apoſtolus, omnes habere aliqua onera portanda, ſiue in animo, ſiue in corpore; aut ratione Status & Officij, quod nobis obtigit: eſtque temerarium, exiſtimare, poſſe nos ſolos abſque aliorum auxilio ea portare. Quamobrem ſubijcit idem Apoſtolus: *nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit: ipſe ſe ſeducit*, quaſi diceret: nullus homo, quantumuis ſe erigat, præſumere de ſe poteſt, quòd ſit aliquid; & quòd ſe ipſum poſsit abſque aliorum auxilio conſeruare. Licèt enim ſit caput, pedibus opus habet: quòd ſi aliter exiſtimat, ipſe ſe ſeducit, citoque ſentiet pœnam, re ipſa expertus ſuam miſeriã, abiecto in terram onere, donec accedat, qui illud portare iuuet. Conſtituit enim prouidentia diuina, vt alij aliorum opera indigeant: quò omnes diſcant eſſe humiles; & vt alij aliorum onera portantes, charitatem in mutuam quiſque vtilitatem exerceant. Boni Prælati onera portant ſubditorum: & boni ſubditi Prælatos ſuos in proprijs eorum oneribus portandis adiuuant. Et qui primus eſt eorum deficiet ſub onere ſuo, niſi ab vltimo adiuuetur, quemadmodum præclare S. Auguſtinus explicat exemplo Ceruorum, de quibus refertur, quòd cùm fretum ad inſulam tranſeunt paſcuarum gratia, ſic ſe ordinant, vt onera capitum ſuorum, quæ geſtant in cornibus ſuper inuicem portent, ita vt poſterior ſuper anteriorem ceruice proiecta caput collocet. Et quia neceſsè eſt vnum eſſe, qui cęteros præcedens non ante ſe habeat, cui caput inclinet, vicibus id agere dicuntur: vt laſſatus ſui capitis onere, ille qui præcedit, poſt omnes redeat, & ei ſuccedat, cuius ferebat caput, cùm ipſe præiret. Ita inuicem onera ſua portantes, fretum tranſeunt, donec veniant ad terræ ſtabilitatem. Hoc inquam modo, quoniam vnuſquiſque habet graue onus portandum, non poterimus præcipitem huius mundi fluuium traijcere, niſi ab alijs adiuuemur, & qui primum habet officium, adiuuetur ab habente poſtremum; & qui in ſuo onere portando defatigationem non ſentit, eò quòd ab alijs ſubleuetur: debet ipſe, vbi opus erit, alios etiam ſubleuare, nec refugere eorum onera portare: iniuriam enim alioqui faceret ijs, qui in proprio onere portando ipſum adiuuerunt. Et quemadmodum in rebus ad corpus pertinentibus alij aliorum onera portant, nam Ciuium aliqui alijs proſpiciunt de veſtibus, alij de eſcis, alij de habitationibus; alius pharmaca conficit, alius medetur morbis; alius patrocinium in litibus ſuſcipit; alius ſententiam fert: ita inquit S. Baſilius: in rebus ſpiritualibus, alij nos ſubleuant ab onere peccatorum & errorum; alij iuuant onera portare afflictionũ & tentationum:

Lib. 83. qq. q. 71 to. 4. & in Pſal. 129. Ex Plin. lib. 8. c. 32.

& ſicut

& ſicut diuites temporalem pauperum neceſsitatem ſubleuant; ita pauperes eorum ſpiritualem:& qui hodiè ſanus eſt, vt curet ægrotum:cras ægrotabit, & curabitur ab eo, qui iam eſt reſtitutus ſanitati. Hunc in modum connexa ſunt officia & miniſteria in omnium commune bonum: Quod ſi myſtici corporis membra ita connećterentur, ſicut naturalis: ſuaue omninò eſſet omnium onera portare, Chriſtique legem adimplere, quæ eſt charitatis: e *Charitas enim omnia ſuffert*, & ſuauiter portat. &, (vt ait S. Auguſtinus) qui non habent charitatem, graues ſunt ſibi: qui autem habent charitatem, portant ſe, præceptum enim charitatis eſt, f *diligere proximum ſicut ſe ipſum*. Si igitur volo me ab alio in portandis meis oneribus iuuari: meritò debeo illum in ſuis portandis iuuare. e 1. Cor. 13.7 in Pſal. 129. f Mat. 22.39

EX HIS ſequitur: hanc Statuum & Officiorum varietatem non ſolùm neceſſariam fuiſſe ad vniuerſale Eccleſię bonum; ſed etiam ad particularem fidelium in ea degentium vtilitatem. Nam hominum propenſiones æquè variæ eſſe ſolent ac diuerſę, ſicut ipſę complexiones: & ingenia atq; talenta æquè differunt, atq; ipſi vultus: quare alij ad hunc Statum, alij ad alium valdè diuerſum propendent: alij talentum habent ad vnum Officium, alij ad aliud valdè ab hoc diſtinćtum. Et ſi vnicus tantùm fuiſſet Status, vnum Officium, aut vna viuendi ratio, multi non potuiſſent eandem vtiliter tenere, & æternam vitam ſecurè procurare. Vni enim propter ipſius corporis conſtitutionem: g *melius eſt nubere, quàm vri*: alteri expedit à nuptijs abſtinere, vt in maiori quiete vitam ducat, & perfećtiorem obtineat ſaluationem: vnus habet naturale talentum ad gubernandũ, vel ad exercitia literaria, alius verò non eſt aptus, niſi ad parendum, & ad mechanicam aliquam artem exercendam: quidam (vt S. Greg. perpendit) adeò ſunt inquieti, vt ad cõtemplationem non ſint apti, alij verò adeò ſunt quieti, vt non poſsint ſe ad externa negotia applicare. Valdè igitur fuit expediens, vt tanta eſſet Statuum & Officiorum diuerſitas: vt omnes inuenirent aliquod ſuæ capacitati ac facultati accõmodatum, in quo poſſent ſalutẽ ac perfećtionẽ in eo gradu negotiari, quẽ quiſq; poſsit obtinere. Quòd ſi admirabilẽ diuini huius Cõſilij effigiẽ videre cupis, cõijce oculos in currũ illum gloriæ Dei, qui (vt ait Ezechiel) à quatuor animalibus trahebatur, quorum vultus valdè quidẽ erant diuerſi, ſed ad trahendũ cõiunćtiſsimi, vt mutuò ſe iuuantes, magna conformitate traherent: quia vnus erat ſpiritus omnia mouens ac dirigens. Et *facies* quidem *hominis, & facies leonis, à dextris* erãt: & ſignificabant Sæcularẽ & Eccleſiaſticũ Statũ, valdè inter ſe vnitos: nam Sęcularis potentia ſua, armiſq; corporalibus defendit Eccleſiam; Eccleſiaſticus autem eandem gubernat, & Spiritualibus medijs adiuuat; *facies autem bouis à ſiniſtris* erat: qui Statum refert Continentium, eò quòd in oculis ſuis valdè humiles corpora ſua offerant Deo, hoſtias viuentes, omnes ſenſuum voluptates refrænantes. *Fa-* g 1. Cor. 7.9. Lib. 6. Moral. c. 17. Ezech. 1.10. Eccl. 49.10.

Digitized by Google

cies verò *aquilæ deſuper erat ipſorum quatuor* animalium: quæ aquila Statum ſignificat Epiſcoporum & Prælatorum, qui perſpicaciori videndi facultate præditi ob contemplationem, gubernationi reliquorum cum magna prudentia ac diſcretione attendunt, omnes autem hos Status mouet dirigitque vnus ſpiritus Chriſti, qui eos charitate connectit, & ad propria cuiuſque Status opera conſormiter mouet: ſicut vna eademque anima diuerſa ſui corporis membra mouet. Et quamuis pugnæ & contradictines non deſint, ſiue illæ eueniant ex complexionum diuerſitate, ſiue ex ira & inuidia hoſtium: diuinus tamen ſpiritus ita hanc coniunctionem in Eccleſia ſeruat, vt neque ipſi Status, nec concordia inter eminentiores, qui in eis ſunt conſtituti, ſint vnquam defecturi. Ac propterea quaſi ſtupore pleni dicunt Angeli, d *quid videbis in Sulamite, niſi chorros caſtrorum?* Chori continẽt multitudinem cantorum, ſiue ſaltantium, qui magna concordia & alacritate ſuam muſicam aut ſaltum peragunt: caſtra militum complectuntur multitudinem, qui magna conformitate, licèt non ſine timore, contra hoſtes pugnãt. Quid igitur videbis in ſponſa veri Salomonis, hoc eſt Eccleſia, cuius nomen eſt Sulamites, quod pacificam ſicut eius ſponſus ſignificat? quidquid in ea eſt, chori ſunt virginum, Religioſorum, & Eccleſiaſticorũ, qui in laudibus Deo decantandis occupantur; & caſtra Epiſcoporũ, Prædicatorũ, ac Magiſtrorum, qui eius ab hoſtibus defenſioni ſemper attendunt. Et in omnibus Satibus aliquos habet coniunctiſsimos, & ad pia opera exercenda valdè cõcordes: nunc cum magna quiete & pace, quæ fructus eſt eius victoriæ; nunc cum graui pugna, tali tamen, quæ veram pacem non auferat, quia non ſuccumbunt in ea.

Cant. 7. 1.

§. 2. *Dei conſilium & diſpoſitio in Rempub. Sæcularem.*

QVIDQVID hactenùs de vniuerſa Eccleſia, & Republ. Eccleſiaſtica diximus, explicabimus nunc in Sæculari. Hæc ex diuino conſilio ac prouidentia diſtribuitur in varios Status & Officia, quæ ad bonam ipſius conſeruationem & augmentum adeò ſunt neceſſaria, vt (quemadmodum S. Thomas oſtendit) in ipſo Innocentiæ Statu fuiſſet aliqua inter homines inæqualitas, vt alij eſſent maiores, alij minores; ſuperiores aliqui, alij ſubditi: quamuis non ea differentia fuiſſet, quæ nunc eſt, Dominorum & Mancipiorum, diuitum, & pauperum egenorum; nec alia officiorum mechanicorũ varietas, quæ poſt Originis peccatum ſunt inuenta: quamobrem Deus Dominus noſter ſuæ gubernationis diſpoſitionem mutauit. Nam primùm quoniam multi homines futuri erant ſcelerati, paciſque communis & Iuſtitiæ perturbatores: conſtituit, vt alij officiũ haberent Gubernatorum ac Iudicum, cum autoritate condendi leges iuſtas, quibus improbos coerce-

1. p. q. 96. a. 1. & 4.

rent, bonos verò dirigerent: ac proinde poſſent improbos & inſolentes punire. Ac propterea voluit, alios eſſe ſubditos, & inferiores, qui tenerentur obedire, & ſubijcere ſe maioribus. Cumque diſſenſiones ac bella inter diuerſas familias, ac ciuitates orirentur, cœpta eſt etiam ars militaris, in qua diſtincta fuerunt officia deſignanda, eò quòd neceſſe eſſet, non omnes milites æquales eſſe, aut proprio capite gubernari; ſed certos habere capitaneos, quibus obedirent: ſicut & hi vnum Generalem, cui ſubijcerentur. Ex quo orti ſunt Status Imperatorum, Regum, & Principum; & officia Ducum, Comitum, & Marchionum, & aliorum Reipubl. Magnatum, quæ omnia ſunt à diuina prouidentia conſtituta, iuxta illud Apoſtoli: a *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas, niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt; itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Nam *Princeps, miniſter Dei eſt,* b *in laudem bonorum, & vindictam malefactorum,* a *non enim ſine cauſa gladium portat*, inſtrumentum ſcilicet ad puniendum malum. a Rom. 13. 1. 1. Pet. 2. 14.

Post peccatum etiam ortæ ſunt & auctæ corporales hominum neceſsitates, quoad habitationem, domum, indumentum, cibum, & aliæ innumeræ: ad quarum ſubſidium diuina prouidentia inſpirauit diuerſa artificia, & opificia, ita vt aliqui eſſent fabri, lignarij, & ferarij: alij ſartores, alij agricolæ, & hortorum cultores: quia his omnibus Reſpubl. indigebat. Et quoniam poſsibile non erat, vt ſinguli omnes artes diſcerent: quia non ſunt ad omnes exercendas apti; nec ſe potuiſſent tot curis onerare, quot tum inſtrumenta, tum varia media ad eorum vſum requirebantur: voluit prouidentia diuina pluribus ea diſtribuere, dans aliquibus propenſionem, & aptitudinem ad aliquas; alijs verò ad alias, proſpiciendo ſuauiter & efficaciter omnium neceſsitatibus. Alius enim veſtes alijs parat, à quibus frumentum; alius frumentum præbet, & calceos accipit, & alijs inſtrumenta conficiunt, quibus alij in ſuis artibus vtantur. Et ſic ſplendet Sapientia diuina, quæ (vt Sapiens dixit:) c *attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter,* ita vt nunquam deſint homines, qui hæc officia ſuauiter, & non inuiti exerceant: vt hominum Reſpub. conſeruetur. Perpendit hoc mirificè Sapiens referens continuos Agricultorum labores, & aliorum, dicẽs: d *Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, ſtimulo boues agitat, & conuerſatur in operibus eorum, & enarratio eius in filijs taurorum; cor ſuum dabit ad verſandos ſulcos, & vigilia eius in ſagina vaccarum. Sic omnis Faber & Architectus, qui noctem tanquam diem tranſigit, qui ſculpit ſignacula ſculptilia, & aſsiduitas eius variat picturam; cor ſuum dabit in ſimilitudinem picturæ, & vigilia ſua perficiet opus. Sic Faber & ferrarius ſedens iuxta incudem, & conſiderans opus ferri: Vapor ignis vret carnes eius, & in calore fornacis concertatur. Vox mallei innouat aurem eius, & contra ſimilitudinem vaſis oculus eius, cor ſuum dabit in cõſummationem* c Sap. 8. 1. d Eccl. 38. 26 vſque ad finem cap.

operum, & vigilia ſua ornabit in perfectionem. Sic Figulus ſedem ad opus ſuum, conuertens pedibus ſuis rotam, qui in ſolicitudine poſitus eſt ſemper propter opus ſuum, & in numero eſt omnis operatio eius. In brachio ſuo formabit lutum, & ante pedes ſuos curuabit virtutem ſuam. Cor ſuum dabit, vt conſummet linitionem, & vigilia ſua mundabit fornacem; omnes hi in manibus ſuis ſperauerunt, & vnuſquiſq; in arte ſua ſapiens eſt. ſine his omnibus non ædificatur ciuitas, & tamen in Eccleſiam non tranſilient. Super ſellam Iudicis non ſedebunt, teſtamentum iudicij non intelligent, quia ad hæc officia & dignitates in Eccleſia, aut Rep. apti non ſunt, ſed *creaturam æui confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis*, ad eam *accommodantes animam ſuam*, quia ad eam exercendam talentum & aptitudinem à Deo acceperunt. Hæc Sapiens.

Hinc etiam orta eſt poſt peccatum diuitum & pauperum varietas, quam ob varios fines prouidentia diuina conſtituit: & vnus ex præcipuis eſt, vt prædicta neceſſaria varietas in Republ. conſeruetur, niſi enim in diuitijs & paupertate hæc varietas eſſet, vix poſſent huiuſmodi variæ artes, & mechanica artificia exerceri. Paupertas enim efficit, vt pauperes ad eam artem & officium animum applicent, in quo poſſint neceſſariam ſibi ac familiæ ſuæ ſuſtentationem acquirere: diuitiæ verò etiam ſunt neceſſariæ, vt poſſint diuites alijs maioris momenti officijs attendere, & pauperibus præbere, quæ ad artes ſuas exercendas ſunt neceſſaria. Nec eſt quòd proptereà diuites ſeſe erigant, nam magis ipſi pauperibus indigent, quàm ipſis indigeant pauperes: exiguum enim fructum illis adferrent agri multi, vineæ, & pecora, & armenta: niſi eſſent aliqui pauperes, qui proprij commodi cauſa, & agros colerent, & pecora cuſtodirent. Et quid illis argentum & aurum profuiſſet, niſi eſſent qui & cibum ipſis præpararent, & veſtes conficerent, ac domos ædificarent? & quomodo aurum & argentum in ipſorum poteſtatem veniſſet, niſi fuiſſent pauperes, qui ex terræ fodinis illa extraherent, & alij Artifices, qui ea purgarent, elaborarent, ac denique pecuniam cuderent? pauperes item quomodo potuiſſent aliquibus horum frui, niſi diuites eſſent, qui maria nauigarent, & efferrent adferrentque ea in nauibus quæ in diuerſis ſunt regionibus? & quomodo nauis dominus potuiſſet illam gubernare, ac nauigare, niſi multi pauperes adeſſent, qui mercedis cauſa illum iuuarent? diſpoſuit itaq; prouidentia diuina hanc in diuitijs & paupertate imparitatem, vt omnes poſſent, quantum opus eſſet, rebus omnibus vti, ſeque mutuò iuuare, hic pecuniâ, ille induſtriâ, alius labore.

Ex huiuſmodi imparitate & inæqualitate hominum orta eſt etiam illa, vt aliqui ſint domini, aliqui mancipia; alij heri alij, famuli: vt alij ſint qui præſcribant præcipiantq; facienda, alij qui illis obſequantur. quod eadem prouidētia diuina ita diſpoſuit, vt onera curarum & laborum cor-

pora-

poralium in varios homines diſtribueret ita vt vnam partem domini, aliam famuli ſuſtinerent, & quamuis corporalium laborum onus ipſi corpori ſit moleſtiùs, at ſolicitudines & curæ non ſunt ſpiritui minus moleſtæ: Domino enim incumbit cura toti familiæ de rebus neceſſarijs prouidendi, de veſtitu, cibo, & multis alijs quibus illa indiget: cùm tamen famulus ab huiuſmodi cura ſit liber, ſolumque corporalem laborem iuxtà præſcriptum ſubeat; aut partem etiam aliquam ſolicitudinis, quæ illi committitur.

Hinc deniq; diſparitas orta eſt familiarum quo ad genus & proſapiam, vt alij nobiles ſint, alij plebei; alij liberi & generoſi, alij vectigalia & tributa pendentes: & huiuſmodi aliæ ſunt differẽtiæ ex nationum & familiarum origine ortæ. Quamuis enim Deus Dominus noſter e *fecerit ex vno omne genus hominum*, vt in hoc omnes eſſent æquales, ſicut ſunt in conceptione & natiuitate; in morte & corruptione corporis: at poſteà neceſſaria fuit huiuſmodi familiarum diſtinctio, vt alia eſſet alia nobilior, orta ex heroicis aliquorum hominum factis, & ex enormibus aliorũ peccatis. Ex qua cauſa linea ex f *Adam* per *Seth* prælata eſt generationi ductæ per Cain, quæ tota perijt in diluuio. Et quamuis noluerit Deus in Arcam Noë mancipia vlla, aut famulos ingredi, ſed tres tantum eius filios cum ſuis vxoribus, ex quibus reliqui propagarentur, vt æqualitas in omnibus ſeruaretur: poſteà verò linea Noë per Sem fuit ei prælata, quæ fuit per Cham. Et ipſe Dominus ex linea illa Sem elegit Abraham, cuius deſcendentes per Iſaac prætulit deſcendentibus per Iſmaëlem: & in filijs Iſaac, relicto Eſau, elegit Iacob, & duodecim Tribus, quæ à duodecim eius filijs fuerũt propagatæ, inter quas tamen prætulit Tribum Leui in ſpiritualibus, & Tribum Iuda in temporalibus. Ex quo apparet, hanc generis inæqualitatem, ſicut aliàs, ordinatã fuiſſe & approbatam à prouidentiâ diuina, in eos fines & vtilitates, quas ſenſim in particulari de ſingulis dicemus.

e *Act.* 17. 26.

f *Gen.* 4. 25 g & 5. 9. 26

CAPVT II.

CHRISTVM DOMINVM NOSTRVM PECVliarem habere curam Statuum & Officiorum corporis ſui myſtici, hoc eſt Eccleſiæ: & ipſummet exemplar eſſe perfectionis cuiusq; illorum; & quanam hæc ſit.

Qvemadmodvm Chriſtus Dominus noſter verus Deus & homo, author eſt & inſtitutor Eccleſiæ ac Reipub. Chriſtianæ, & Statuum ac officiorum, quæ eius, quà Chriſtiana eſt, ſunt propria: ita etiam peculiarem habet prouidentiam & curam

conſeruationis incrementi & perfectionis omnium illorum in ipſis Chriſtianis tanquam huius Eccleſiæ & corporis eius myſtici membris. Nam vt anima naturaliter habet prouidẽtiam membrorum ſui corporis naturalis, attendens ad bonum oculorum, manuum & pedum; imò etiam vnguium & capillorum: proſpiciens eis de cibo & potu, quo nutriantur; eaque defendens ab incommodis ac periculis; & rationem habens curationis, cùm infirmantur; & reliqua ſtudioſè conquirens, quæ ad omnium ſpectãt augmentum & perfectionem: eò quòd ea tanquàm rem propriam diligat, & naturalis hic amor ad hanc prouidentiam eam vrgeat: ita a*Chriſtus* Dominus noſter, qui (vt ait Apoſtolus) valdè *diligit Eccleſiam, pro qua ſe ipſum tradidit, vt exhiberet ipſe ſibi eam glorioſam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi*, peculiarem omninò eius prouidentiam gerit, tanquàm corporis ſui myſtici; eius tanquàm rei propriẹ ita curam gerens, vt (quemadmodum per quendam ſuum Prophetam dixit) b *qui aliquem tetigerit* ex ſuis electis, *tangat pupillam eius oculi*, & quando Saulus perſequebatur eius Eccleſiæ membra, dixit ei: c *cur me perſequeris?* quia ſcil. vnum ſe cum illis eſſe ſignificabat. Hac igitur prouidentià de admirando eis proſpexit alimento, de medicamentis efficacibus, & varijs alijs medijs ad propriam conſeruationem & augmentum: præcipuè verò, tanquam ſupremum caput, ſanctitatem, ac virtutum perfectionem membris ſuis influit, coniunctus illis ſtupendo quodam modo, cùm non ſit tantùm homo, ſed Deus etiam immenſus. Et quemadmodum rationalis anima immediatè vnitur omnibus naturalis ſui corporis membris & partibus, duplicem eis vitæ modum communicans, alterum omnibus communem, quo ſuſtentantur, conſeruantur, & augentur; alterum ſpeciale iuxta ſingulorum peculiaria officia, ad quæ in bonum totius corporis deſtinantur. nam oculis dat facultatẽ videndi; auribus audiendi; pedibus ambulandi; ita etiam diuinum verbum incarnatum vnitum eſt membris huius corporis myſtici, & eiſdem duos alios modos cõmunicat vitæ ſpiritualis: alterum Chriſtianis omnibus communem, influens illis Fidei & Spei virtutes; iuſtis verò etiam charitatis & Religionis cum cæteris virtutibus infuſis: adiuuans eos ad earum actus exercendos, vt Chriſtianiſmi obligationibus ſatisfaciant, & æternam vitam conſequantur: alterum verò infundit ſpecialem modum iuxta particulares Status & Officia, quæ in Eccleſia & Chriſtiana Repub. gerunt: gratiam influens & auxilia neceſſaria ad eadem cum magna perfectione implenda. Pontifices adiuuat, Epiſcopos, Reges, ac Dominos ſæculares in ſua gubernatione; Continentes, Religioſos, & Sacerdotes in ſuis Miniſterijs; & reliquos Chriſtianos in ſuis Officijs & exercitijs: vnicuiq; ſuggerẽs quicquid facere deceat ad gradum perfectionis conſequendum, qui illi competit. Omnibus autem tanquam exemplar ſe ipſum proponit huius

a *Epheſ. 5. 25.*
b *Zach. 2. 8.*
c *Act. 9. 4.*

perfe-

perfectionis habuit enim ipſe eminenter totam illam, quæ in omnibus ſtatibus eſt diſtributa. Fuit pauper, ad exemplum pauperum; Faber, ad exemplum mechanicorum; Prædicator, Magiſter, Epiſcopus, & ſummus Eccleſiæ Pontifex, ad exemplar eorum, quibus huiuſmodi Officia incumberent; fuit Virgo, vt ab eo virgines & continentes diſcerent; & Matrimonio, quo ſibi coniunxit Eccleſiam, docuit perfectionem Coniugum; fuit Religioſus, ad ſupremam Religioſorum exemplar; fuit Legiſlator, in eorum exemplum, qui eſſent leges laturi: & vniuerſim fuit omnium benefactor, ad exemplum diuitum & potentum.

HINC fit, quod quemadmodum Chriſtiani omnes vniuerſim ſunt ad Chriſti Domini noſtri imitationem vocati, ſicuti primo Tomo dictũ eſt: ita qui ex vocatione ac diſpoſitione Dei Statum aliquem, officium, aut miniſterium in Eccleſia, & Rep. Chriſtiana habent, vocati ſint etiam ad eum perfectionis gradum obtinendum, qui illis competit, imitantes ipſummet Chriſtum, cuius præcellens ſanctitas in ſuis membris propoſita eſt S. Ioanni in hunc modum: d *Vidi, inquit,* quendam *ſimilem Filio hominis, veſtitum podere* (veſte ſcilicet Sacerdotali) *& præcinctum ad mamillas Zona aurea: caput autem eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum, & habebat in dextra ſua ſtellas ſeptem: & de ore eius gladius vtraq; parte acutus exibat: & facies eius ſicut Sol lucet in virtute ſua,* hoc eſt in meridie. In qua viſione licèt præcipuè exprimantur heroicæ ipſius Chriſti Domini noſtri virtutes; & ſtupenda, quæ erga homines facit Officia: non eſt tamen abſq; myſterio, quod S. Ioannes non dixerit, ſe vidiſſe Filium hominis; ſed: ſimilem Filio hominis, Angelum videlicet, qui illum referebat; & ſimul poteſtatem nobis faciens nõ ſolùm intelligendi in hac viſione ipſum Chriſtum, ſed etiam congregationem iuſtorum illi ſimilium in varijs perfectionis Statibus & gradibus, ex quibus corpus eius myſticum componitur: cuius *pedes* ſimiles aurichalco inacceſo camino exiſtenti, ſunt ſæculares & coniugati: *pectus* præcinctum Zona aurea, ſunt Continentes & Religioſi: *manus* dextera cum ſeptem Stellis, ſunt Epiſcopi: os eius cum gladio vtraque parte acuto, ſunt Prædicatores: *oculi* tanquam flamma ignis, ſunt Iudices & Gubernatores: *facies* ſicut Sol lucens in virtute ſua, ſunt Sapientes, & contemplationi addicti: *caput* candidum tanquam lana alba & nix, ſunt Pontifices ſummi & mundi Monarchæ. Quibus ſimilitudinibus res duas valdè inſignes nobis proponit: altera eſt peculiaris prouidentia, quam de omnibus fidelibus habet: quis enim eſt, cui non ſit curæ veſtis, qua eſt indutus? & Zona, qua eſt præcinctus; & gladius quem ſecum geſtat; & annuli ac gemmæ, quibus eius digiti ornantur, ac reliqua ad pulchritudinem & perfectionem om-

Tract. 2. cap. 2.

d *Apoc. 1. 13.*

nium

nium membrorum ſuorum ſpectantia? altera res, quam nobis proponit, eſt ſanctitas & perfectio vnicuiq; fidelium iuxtà ſuum Statum accommodata, vt eam imitetur, quæ in ipſomet Chriſto ad noſtrum exemplum reſplenduit, quemadmodum iam declarabitur.

§. 1. *Perfectio Statibus omnibus communis.*

SANCTITAS omnibus communis in quocunque Statu quatuor illa complectitur: PVRITATEM à culpis, Paſsionum MORTIFICATIONEM, Bonorum OPERVM copiam, & in eis vſque ad mortem PERSEVERANTIAM. Hoc verò totum ſignificat S. Ioannes, cùm ait ſe vidiſſe Chriſtum Dominum noſtrum veſtitum *podére*, quæ (vt ait S. Hieronymus) erat a *veſtis*, ſiue tunica *Sacerdotalis* biſsina, ſiue linea ſubtiliſsima, longa vſq; ad pedes; adeò verò anguſta, vt nullam faceret rugam, ad ſignificandam Sanctitatem & Perfectionem, quæ in diuina ipſius perſona eluxit, & quæ merito debet in myſtico ipſius corpore, & in omnibus iuſtis, cuiuſcunque Status, ſplendere: omnes enim eſſe debent gens ſancta, & Sacerdotes ſpirituales, & ſanctitatem ac puritatem induere tanquam talarem veſtem, qua totum corpus contegatur, & in omnibus ſuis operibus prælucere, iuxtà id Eccleſiaſtici: b *ſi ſequaris iuſtitiam, apprehendes illam: & indues illam quaſi podêrem honoris.* Quæ veſtis longa eſſe debet, quia (vt ait S. Gregorius) nullam corporis partem nudam, aut peccato diſcoopertam ſinere debet. Deſcendit autem vſque ad pedes, quia perſeuerandum eſt vſque ad finem boni operis, & ipſius vitæ; non permittentes tranſire vllum diem, quo ſanctitatis veſtis nos non tegat bonis operibus. Debet tamen eſſe tunica ſtricta, eò quod oporteat continuam ei mortificationē coniungi, & c *per arctam viam ambulare, & intrare per anguſtam portam, qua ducit ad vitam.* Abſque mortificatione enim quæ nos ſtringat, & comprimat, non poteſt ſanctitas cōſeruari. Ex quo prouenit, vt veſtis hæc nec maculam culpæ aliquā habeat; nec teporis rugam, quæ ad culpam diſponit. Quod præclarè S. Auguſtinus expendit, dicens: quemadmodum linea veſtis poſt lotionem extenditur valdè ſuper aliquod lignum, & crucifigitur, vt rugam non habeat: ita Iuſtorum vita, poſtquam à grauioribus culpis eſt lota, neceſſe eſt, extendi & crucifigi, ne leuium culparum aut imperfectionum rugas contrahant. Quemadmodum Apoſtolus dixit, d *Chriſtum Dominum noſtrum ita dilexiſſe Eccleſiam, vt ſe ipſum traderet pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans lauacro vitæ, vt non haberet maculam vllam aut rugam, ſed vt eſſet ſancta & immaculata.*

a Exod. 28. 4. Epiſt. 127. ad Fabiolam de Veſte ſacerdotali.

b Eccl. 27. 9. Iob. 19. 14. Lib 19. Moral. c. 16.

Lib 1. Moral. c. vlt. c Matt. 7. 14.

In Pſalm. 132.

d Epheſ. 5. 27.

HAEC eſt iuſtitiæ & ſanctitatis veſtis, quam iuſti omnes conſeruare debent, in quocunque ſint Statu conſtituti, ad imitationem eius,

quam

quam ipſemet Saluator habuit in ſua vita, de quo ait Iſaias, quod ſemper fuerit e *indumento iuſtitiæ circundatus, & veſtimentis ſalutis indutus*, donec in ligno crucis mortuus eſt, vt iuſtitiam cum ſumma puritate & perfectione conſeruaret. Nec ſine magno myſterio voluit in morte f *veſtes ſuas militibus* ipſum crucifigentibus, ita relinquere, vt exteriores *in quatuor partes diuiderent, & vnuſquiſq; vnam acciperet; tunica vero inconſutilis*, quæ erat interior, *vni ſoli ſorte* contingeret; quia ipſe non permiſit eam diuidi. quo facto duplicem ſanctitatis modum inſinuauit, quam hæreditate hominibus reliquit, pro quorum redemptione voluit affigi cruci. Altera ſanctitas & iuſtitia eſt interior, per hanc tunicam ſignificata, quæ conſiſtit in gratia, & charitate, cum virtutibus moralibus infuſis ac donis Spiritus Sancti. Et hæc non poteſt diuidi; ſed integra datur omnibus iuſtis, qui ſunt tanquam vnus ob amoris vnitionem. Et (vt Apoſtolus dixit) g *ſorte* datur, non humana, ſed diuina: *vocatione* ſcilicet *& electione* Dei. Sine hac tunica & veſte, quæ eſt tanquam h *veſtis nuptialis*, nullus poteſt dignè aſsiſtere conuiuio Eccleſiæ militantis; ac proinde nec intrare ad ea conuiuia, quæ habentur in triumphante. Altera ſanctitas eſt, quæ licèt ab interiori proficiſcatur, exigit tamen externos aliquos actus, ad quos dirigitur. Et in his diuiſio eſſe poteſt, quam ſignificant exteriores Chriſti veſtes in partes diuiſæ. Ad hanc pertinet ſanctitas & perfectio ſpecialis Statuum & Officiorum Eccleſiæ, quæ non omnia dantur vni, ſed inter diuerſos fideles diſtribuuntur, aſsignato vnicuique aliquo. Dicuntur autem ipſi eos diuidere inter ſe, quia vt plurimùm illi eos iuxta ſuas inclinationes, & ob proprias aliquas rationes & motiua eos eligunt: quamuis non propterea cenſeatur excludi diuina vocatio. Imò Sanctus Marcus ait: poſtquam diuiſa erant veſtimenta, i *miſiſſe milites ſortem ſuper eis, quis quid tolleret*, vt ex eo intelligamus, etiam in his diuiſionibus locum eſſe ſorti diuinæ vocationis & electionis. Prima tamen & præcipua, omnium cura eſſe debet, vt cuique fœlix illa ſors contingat tunicæ inconſutilis, gratiæ ſcilicet & charitatis, quæ omnibus Dei filijs communis eſt, & illorum tantùm proprietas: quæ *deſuper* erat *contexta*, quia cum ſingulari excellentia venit è cœlo, vnde k *deſcendit omne datum optimum, & omne donum perfectum*. Et quemadmodum CHRISTVS Dominus noſter prius hanc tunicam induit, quam cætera veſtimenta: ita iure merito omnes Chriſtiani deberent iuſtitiam & ſanctitatem Chriſti induere, & ſuper eam ſpeciales addere gradus perfectionis, quæ ad ſuum cuiuſque Statum pertinet.

e *Iſai.* 61. 10.
f *Ioan.* 19. 23.
g *Ephe.* 1. 11.
h *Matt.* 22. 11.
i *Marc.* 15. 24.
k *Iacob.* 1. 17.

§. 2. Specialis variorum Statuum perfect.[10]

SPECIALES perfectionis gradus, qui ſupra omnium communem aliquid addunt, ad ſeptem reduci poſſunt, qui ſeptem illis partibus ſignificantur, quas refert Sanctus Ioannes de myſtico Chriſti corpore.
1. *Qui erat præcinctus ad mamillas Zona aurea*, quo ſignificatur Status Continentium & Religioſorum, qui locum tenent medium inter Prælatos & coniugatos, ſicut pectus medium locum tenet inter caput & pedes. Et quoniam pectus eſt ſedes amoris, aptè repræſentat Statum eorum, qui puro Dei ſui amore ſeſe addicunt & mancipant, commutantes ſponſalia, & ſenſuum voluptates pro ſpiritualibus, quæ per coniunctionem amoris erga verum animarum caſtarum ſponſum, obtinentur. Sunt tamen præcincti, vt indicetur exceſſus perfectionis eorum ſupra reliquos iuſtos. Qui etſi induantur ſtricta veſte iuſtitiæ; non tamen ita illam præcingunt & conſtringunt, vt non ſimul fruantur licitis matrimonij voluptatibus, diuitijs, & libertate, quam habent in ſeculo. At Continentes & Religioſi valdè illam præcingunt Caſtitatis, Paupertatis, & Obedientiæ Votis, ad Chriſtianam ſanctitatem maiori cum puritate & excellentia conſeruandam, & proximiùs imitandum ipſum Saluatorem, qui ſe ita præcinxit. Cuius figura fuit, quòd Sacerdotes antiquæ legis tunicam hanc, veſteſque Sacerdotales cingebant a *balteo* quodam myſtico: quemadmodum alibi explicuimus, at Chriſti Domini eiuſque filiorum cingulum eſt aureum: eò quòd exactior hæc præcinctura, & oriatur ab amore, & in amorem tanquam in finem tendat. Caſtitas enim eorum non eſt coacta, ſed liberè electa; Paupertas non ex neceſsitate, ſed ex voluntate; Obedientia non ſeruorum, ſed filiorum, & cum ſpiritu b *Charitatis*, quę *vinculum* eſt *perfectionis*. Quare hoc cingulum non ad medium corpus applicatur, ſicut Angelus ille, qui Danieli apparuit c *habebat ad renes*: ſed ad ipſum pectus, quia non ſolùm Religioſi præcingunt opera ſua; ſed etiam cordis affectus, circumcidendo etiam ipſa deſideria inordinata voluptatum, diuitiarum & inanium honorum: & præcingendo quemcunque alium amorem, qui poſsit aliqua ratione diuinum impedire: ita vt quemadmodum d *lumbare ad lumbos viri adhæret*, ſic (apud Ieremiam) *ait Dominus agglutinaui mihi domum Iſrael & domum Iuda: vt eſſent mihi in populum:* potiùs eligentes mori, quàm à dulciſsima eius ſocietate ſeparari.

a *Exod.* 28. 39. *in Duce ſpirit. Tract.* 4. c. 8. § 3.

b *Col.* 3. 14.

c *Dan.* 10. 5.

d *Iere.* 13. 1.

2. TRANSEAMVS nunc ad Statum Iuſtorum ſæcularium, qui in mundo degunt, ſeruilibus operibus, negotijs & curis temporalibus occupati: qui tanquam pedes ſunt huius corporis, eò quòd ambulent magis

Ita exponit Ioachim Abbas apud

propè

propè terram,& portent corporalis laboris onus. Cuius ſanctitas conſiſtit in eo,quod Sanctus Ioannes dixit de Chriſti pedibus, quod eſſent *ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti*. Nam quemadmodum hoc metallum duritiem habet ferri,& ſplendorem auri, in igne verò eſt magis purificatum & ſplendidius: ita iuſti ſolicitè cauent, ne res terrenæ ipſis adhæreſcant; ſtudent verò ſeipſos diuini amoris igne purificare ac perficere; quo amore opera,quæ ex ſeipſis abiecta erant,fiunt valdè perfecta;ipſique redduntur multò fortiores & conſtantiores in ſuo labore; & reſiſtunt ictibus ipſius hoſtis. Quia non ſunt *e pedes fictiles, nec habent partem teſtæ figuli* admixtam, quemadmodum habebant pedes ſtatuæ illius, quam vidit Nabuchodonoſor: quos *lapis* ille *de monte abſciſſus, comminuit*: ſed ſunt ex aurichalco, amoris igne corroborato; cui nec veſtigium quidem alicuius læſionis dæmon imprimere poteſt. Quòd ſi etiam eſt verum, quod multi Doctores affirmant, pedes Chriſti hîc comparari Calcolibano, quod eſt genus quoddam thuris,ſicut æs ſolidiſsimum, in fornacem ignis iniectum: etiam in hoc apparet, quàm ſit opus iuſtis ſæcularibus huic thuri ſimiles effici, coniungentes externæ ſuæ occupationi feruentem orationem,quæ illam purificet, & perfectiſsimam reddat. Nam (vt Sanctus Gregorius ait) altera alteram corroborat: & ſi altera deſit, altera quoque periculo exponitur deficiendi. Denique ſi Deus mittit eos in fornacem tribulationum & afflictionum, quæ in eo Statu valdè ſunt frequentes, non tamen propterea animum abijciunt: nam ibi aurichalcum colorem recipit auri ſplendidioris, & anima purior efficitur, & in oculis Dei pulchrior, magiſque ſimilis ipſi Redemptori; qui huiuſmodi corporalia exercitia obiuit, duxitque vitam laboribus & doloribus plenam, ad confortandum ſuo hoc odore eos, qui huiuſmodi experirentur.

Viegas in hunc locum, Sect.11. ad finem.

e Daniel. 2. 34.

Lib.18. Moral. c.15.

TERTIVS Status eſt iuſtorum, qui in Eccleſia, & Chriſtiana Rep. ſunt Iudices & Gubernatores, & qui aliquam dignitatem & præeminentiam in illa habent, cuius cauſa ſunt quaſi oculi CHRISTI Domini noſtri, de quibus dicitur, *oculi eius tanquam flamma ignis*. horum enim iuſtorum perfectio magnam requirit vigilantiam, ad cognoſcendas omnes ſuas obligationes, tam ad ſe ipſos, quàm ad ſubditos; & magnum amoris Dei ignem, vt quicquid ei placet, diligenter præſtare ſtudeant; magnum etiam Zeli ignem habere eos oportet contra omnia, quæ diſplicent Deo: contendendo, omnia peccata, tam propria quàm aliena comburere, & conſumere; & inferiores bono exemplo præcedere, vt luce & ardore ſuo illos illuſtrent, & in ſeruitio diuino accendant. Propterea enim Sapiens dixit: *f ſecundùm Iudicem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis Rector eſt Ciuitatis, tales & inhabitantes in ea*.

f Eccli.10.2.

g *Zach. 3. 9.* Et ipſamet eorum eminentia illos obligat; vt ſint vitæ purioris: ſiquidem illi ſunt g *ſeptem oculi*, quos vidit Zacharias *ſuper lapidem vnum*, qui eſt Chriſtus, à quo & firmitatem & ſplendorem accipient, ſi faciant ſe ipſos inſtrumenta digna, per quæ Chriſtus Dominus videat, regat, ac perficiat reliquos.

4. HVIC Statui affinis eſt Status Concionatorum Euangelicorum, Magiſtrorum & Doctorum, qui ſunt tanquam os Chriſti Domini noſtri, iuxta illud Ieremiæ, h *ſi ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris*; & ipſe S. Ioannes ait: *de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat*, quem S. Apoſtolus i *Dei Verbum*, & k *Dei ſermonem* appellat, *viuum & efficacem, & penetrabiliorem omni gladio ancipiti; & pertingentem vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, & diſcretorem cogitationum & intentionum cordis*. Perfectio autem eorum, qui in hoc ſunt Statu collocati, in eo imprimis cōſiſtit, vt ancipiti illo gladio ſeparent imprimis in ſe ipſis, & poſteà in cæteris *pretioſum à vili*; bellumque inferant peccatis, & inordinatis animi propenſionibus, facientes diuiſionem inter carnem & ſpiritum; & inter ea, quæ ſunt Dei, & quæ Dæmonis: non quòd exterius ipſum verbum id efficiat; ſed interius Dei verbum, quod externo illo quaſi veſte indutum ad audientium aures & cor penetrat: quia eſt verè ex vtraque parte acutus, ad deſtructionem (vt S. Thomas ait) peccatorum; quæ Apoſtolus carnis & ſpiritus maculas, alij verò Sancti carnalia & ſpiritualia appellāt. Eiuſdem verbi efficacitas declaratur adhuc magis, adiunctis Euangeliſtæ verbis: *vox illius, tanquam vox aquarum multarum*, eò quòd magno impetu & ſtrepitu fluat, vt excitet ſomnolentos; terreat pertinaces; duros emolliat, & aridos irriget. Et per eandem vocem deſcendunt de cœlo gratiarum cœleſtium exundationes quibus animæ viuificantur. Debent tamen Prædicatores ipſi habere in ſe ipſis, quod alijs communicant; vt iuxta Saluatoris doctrinam, l *ex abundantia cordis, os loquatur*; & prius in ſe ipſis cœleſtes aquas ſuſcipiant, quas alijs communicent.

h *Ierem. 15. 19.* i *Epheſ 6. 17* k *Heb. 4. 12* *In ad Heb 4.* l *Mat. 12 34.*

5. IN EODEM Statu eminet magis Epiſcoporum & Prælatorum Status, de quibus dixit S. Ioannes: *habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem*: ad eos enim ſpectat, eſſe Eccleſiæ ſtellas: eò quòd ſublimiorem in ea locum habeant, ratione ſuæ dignitatis: ac proinde debent etiam ſublimiores eſſe in ſanctitate; & ſuam conuerſationem per contemplationem habere in ſupremo cœlo; & magna claritate prælucere, docendo virtutis viam eos, qui in peccati tenebris habitant; & eſſe valdè conſtantes in omni bono, tanquam fixæ firmamenti ſtellæ, vt poſteà m *fulgeant* (vt dixit Daniel) *quaſi ſtella in perpetuas æternitates*. Et in his omnibus imitari debent ipſum dominum, qui ſe ipſum appellauit n *ſtellam ſplendidam & matutinam*, eò quòd ſit primus Dux & anteſignanus, quem reliqui ſequi debeant: & ipſe primus eſt, qui cordium noſtrorum tenebras repellit, & gratiæ diuinæ luci dat initium. Et propterea

m *Dan. 12. 3.* n *Apo. 22. 16*

Digitized by Google

ſtellæ iſtæ ſunt in dextera manu Chriſti: quia ipſe illos confortat, protegit, ac dirigit; datque felices exitus rerum, quas quærunt; habetque illos omnipotentiæ ſuæ coniunctos, & in o *manibus deſcriptos* tanquam ſuos electos, ne eorum obliuiſcatur. Sed præter hoc, ipſi quoque ſunt dexteræ eiuſdem Domini manus: quia per eos facit ipſe multa opera glorioſa, omnia recta & perfecta. Quare ex parte ſua meritò dabunt operam, ne in ſuo ſpiritu ſit res aliqua ſiniſtra, debilis, aut inordinata; ſed omnia recta, firma, & in optimo ordine; habentes etiam ſuo modo in dextera manu ſculptas ſeptem ſtellas, ſeptem ſcilicet Spiritus S. dona, quibus egregia valdè opera aggrediantur, & perficiant. o *Iſa.* 49.16.

6. In ſexto loco gradum collocamus virorum contemplationi addictorum, qui optimam partem elegerunt, & ambulant ſemper in conſpectu diuino, ex quo perfectionem omnium virtutum excellentiſsimè hauriunt. Et hi ſunt quaſi facies corporis huius myſtici. Quemadmodum enim homo ex facie cognoſcitur: ita ex horum Iuſtorum virtute, Chriſti Domini noſtri excellentia cognoſcitur, illis enim competit, quod S. Ioannes dixit: *facies eius ſicut Sol lucet in virtute ſua*, eò quòd ſingulares ſint & electi in ſanctitate tanquam Sol. Nec ſunt tanquam Sol matutinus, qui & lucet & calefacit moderatè; ſed ſicut meridianus, qui omnes ſuas vires & virtutem intendit, iacitq; lucis & caloris radios cũ tanto ſplendoris exceſſu, vt aſpicientes obumbret: habent enim copioſam valdè lucem & feruorem, ad illuminandos & accendendos omnes, qui præclara ipſorum exempla intuentur. Quam excellentiã cõſequuntur ipſi oratione & familiaritate cum Deo, quemadmodum ipſe Chriſtus p *dum oraret*, q *transfiguratus eſt, & reſplenduit facies eius ſicut Sol*. Et cùm Moyſes aſcendiſſet in montem, vt cum Deo colloqueretur, tantum ſplẽdorem in facie præferebat, vt Iſraëlitarum oculos obfuſcaret. Nec vacat tamen myſterio, quod lux r *faciei Moyſis cornuta appareret*, formaretque quaſi duo cornua: ſignificabat enim lucem illam eſſe decreſcentis Lunæ, ſi cum luce ipſius Chriſti, qui author eſt nouæ legis, cõferatur: eius enim facies ſplendorem habebat Solis in meridie, & feruore diei exiſtentis: illi enim *non ad menſuram datus eſt ſpiritus*: quem ipſe ſuis etiam electis valdè copioſè communicat. p *Luc.* 9.26. q *Mat.* 17.2. r *Exod.* 34. 30. *Ioach. Abb. apud Viegas Sectio.* 6.

7. Svpremvs denique gradus eſt Summorum Pontificum, qui ſunt caput Eccleſiæ, S. Petri ſucceſſores, quem ipſe Chriſtus appellauit ſ *Cephas*, quod ſignificat petram & caput; eum enim conſtituit fundamentalem Eccleſiæ petram, & omnium Chriſtianorum viſibile caput: cuius ſanctitas exprimitur ab Euangeliſta, verbis illis: *Caput eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix*, ad ſignificandam venerandam canitiem, de qua Sapiens: t *Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim ſunt ſenſus* & mores *hominis*, & *ætas ſenectutis vita* ſancta & *immaculata*. ſ *Ioan.* 1.42. t *Sap.* 4.8.

Digitized by Google

Quæ ſignificatur per capillos candidos: quorum candor confertur cum la-na, quæ in terra naſcitur; & cum niue, quæ deſcendit de cœlo. Hoc nobis ſignificans: quod omnes cogitationes & opera eorum, qui Reipubl. Chriſtianæ ſunt capita, debeant eſſe ſumma puritate candida, ſiue de rebus agant terrenis, ſiue de cœleſtibus: magnamque coniunctionem inter ſe habere, ſicut flocci niuis & lanæ. Quia omnes eò tendunt, vt ſupremo capiti Chriſto, & vltimo ſuo fini, qui Deus eſt, coniungantur. Cui adeò placent propter hanc vnionem, vt dicat ipſe ſponſæ ſuæ Eccleſiæ: d *vulneraſti cor meum in vno crine colli tui*, quia omnes cogitationes eò tendere debent, vt Deo perfectè obediant; & collum ſubijciant ſanctæ ipſius legis iugo, à qua candor ille, nitor, & coniunctio, quam habent, proueniunt.

d Cant. 4. 9. LXX. vertunt: in vno ornamento ceruicum tuarum.

Sed quidnam voluit ſibi ſponſa, cùm in Canticis dicit de ſponſo: e *comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ ſicut coruus*, non verò dicit: comam eius albam eſſe, ſicut eſt nix aut lana? hoc tangit profundiſsimum aliud myſterium, noſtroque inſtituto valdè accommodum. Nam Chriſtus Dominus noſter, quia Iudex eſt vniuerſalis viuorum, & mortuorum, debet habere ſupremam authoritatem, ſapientiam, & prudentiam canis & candidis capillis ſignificatam, qui homines indicant ſenes, ſapientes, & prudentes: ideoque Daniel. f *antiquum dierum* eum appellat, quia eſt æternus: quatenus verò Iudex eſt, duplices habet cogitationes & iudicia ad ipſius officium pertinentia, in quibus meritò eum imitari debent Pontifices & Reges, omneſque Iudices, & Chriſtianæ Reipubl. gubernatores. Alia igitur ſunt eius iudicia ſiue conſilia, vt legum ipſius obſeruatores remuneret: alia verò, vt puniat tranſgreſſores. Prima ſunt, *ſicut elatæ palmarum*, quæ ſurſum aſcendunt, ſuntque præmiorum figura: ſupremus enim noſter Iudex ex liberalitatis & miſericordiæ ſuæ magnitudine, ab eo momento, quo peccatores iuſtificat, incipit remuneratoris officium obire, remunerans ſtatim bona eorum opera & merita, nouorum gratiæ & virtutum graduum augmentis, donec in æterna vita (vt Sanctus Ioannes ait) integras g *palmas* tradat *in manibus* omnium, præmia ſcilicet pleniſsima. Cogitationes verò ac decreta ipſius ad improbos puniendos, ſunt *nigra ſicut coruus*, eò quod horrenda ſint & ſtupenda: quia cum ingenti triſtitia ac deſolatione traduntur in manus hoſtium eorum crudelium. Nam (vt Sapiens ait) h *oculum, qui ſubſannat Patrem*, æquum eſt, vt *effodiant eum corui, de torrentibus*, & in hunc modum implet Chriſtus Dominus noſter, quod dixit de illo Dauid: i *cum Sancto ſanctus eris: & cum viro Innocente innocens eris: & cum Electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris:* hoc eſt, pro meritis ages cum illo. Nam erga eos, qui ipſum imitantur in Statibus, in quibus ſunt conſtituti; & eorum proprias leges cuſtodiunt, liberalem ſe præbet in reddendis præmijs; eos verò, qui contra, quàm oporteat, ſe ge-

e Cant. 5. 11.

f Dani. 7. 9.

g Apoc. 7. 9.

Alia interpretatio ponitur in proximo cap.

h Pro. 30. 17

i Pſa. 17 26

runt,

runt, puniet pro meritis, licèt ipſa punitio ſit ipſi grauis: quia optaret potiùs occaſionem habere, promiſſum præmium omnibus reddendi. Ad quod diſtinctiùs explicandum, cùm de bonis loquitur, ter repetit, quod futurus ſit cum ipſis *Sanctus, Innocens, & Electus*: cùm verò loquitur de improbis. ſemel tantum dicit *peruerteris*, hoc eſt, eris eis terribilis: qua ſententia prouocat nos ad eam ſortem eligendam: in quam ipſe deſiderat, liberalitatis & miſericordiæ ſuæ diuitias oſtendere; alteram verò fugiendam, in quam oſtendet viæ, & ſeueræ ſuæ iuſtitiæ theſauros.

CAPVT III.

OCCVLTA DEI PROVIDENTIA IN DIſtribuendis Statibus & vitæ rationibus: & plurimum referre in Electionibus noſtris, eius præſcriptum ſequi.

DIVINAE Prouidentiæ conſilium in Statuum, Officiorum, vitæque rationum inter homines diſtributione, adeò eſt occultum, vt præter ipſum DEVM, nemo poſsit ſufficientem eius rationem inuenire, quemadmodum mirificè perpendit Sanctus Gregorius, dum interpretatur interrogationem ipſius Dei, ſancto Iob propo- *Lib. 29. moral. cap. vlt.*
ſitam: a *nunquid noſti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?* Ordinem *a Iob. 38. 33*
cœli ait Sanctus Doctor, eſſe ſupremum Dei noſtri conſilium, ac diſpoſitionē in gubernatione creaturarum, & ordinē quē Spirituale Eccleſiæ cœlum habet in ſuis Statibus, Officijs, & gradibus, à prouidentia diuina diſtinctis, ac in varios homines diſtributis: quia hos vocat ad hunc Statum, illos ad alium; huic tale Officium vitæque rationem tribuit; illi aliud officium valdè diuerſum: cuius rei nullus in hac vita rationem reddere poteſt. Quis enim (ait idem Sanctus Gregorius) intelligat, cur aliquis, qui vacare, & in quiete viuere appetit, innumeris negotijs implicetur; alius negotijs implicari deſideret, & coactus vacet; Alius celſitudinem & perfectionem benè viuendi appetere, & vult, & valet; alius nec vult, nec valet; alius vult, & non valet; alius valet, & non vult. Docet enim experientia, aliquos viros, & mulieres deſiderare continentiam ſeruare. & tamen quaſi coactos coniugium inire; alios verò matrimonium inire cupientes, quodammodo cogi vitam continentem ducere. Alios cupientes eſſe Religioſos, non inuenire viam, qua mundum relinquant:

alios cupientes in mundo manere, inueniunt ſe quodammodo cogi, vt illũ deſerant,& fiant Religioſi. Aliquem ambire dignitatem, nec tamen conſequi:alium verò,qui illam horret,rapi quodammodo ad eam ſuſcipiendam: & ex duobus,qui eandem ambiunt, aut fugiunt,alterum fieri voti compotem,alterum viam non inuenire, qua fiat. Quod totum dubio procul, non caſu euenit, ſed conſilio & ordinatione cœleſti : Cuius rei radius quidam & inſinuatio ponitur in ſacro Euangelio, in quo legimus: duos homines voluiſſe ſequi Chriſtum,& cum eo ſemper manere:Chriſtum verò vtrumque dimiſiſſe,dicentem alteri,b *ſe non habere, vbi caput reclinaret:* alterum verò iubentem,c *redire in domum ſuam, & narrare, quanta ſibi feciſſet Deus:* Contrà verò duorum aliorum excuſationem, quam prætexebant, ne ſtatim ipſum ſequerentur, non admiſiſſe, nec paſſum,alterum illorum d *primùm ire, & ſepelire Patrem ſuum*; nec alterum *ire domum,* vt de ſuis rebus diſponeret; ſed vtrumque iuſsiſſe,ſtatim ipſum ſequi.

b *Luc.* 9.58.
c *cap.* 8.39.
d *Cap.* 9.60. 62.

HORVM euentuum ac diſtributionum,& ſimilium aliarum cauſam non poteſt homo plenè aſſequi , nec expodit temerè illam inquirere: ſed ſatis nobis eſſe debet noſſe, quòd omnia diſponantur à prouidentia Patris infinitè ſapientis,potentis, ac iuſti; attendentiſque ad bonum filiorum, vt illis & Statum & vitæ rationem magis ipſis conuenientem tribuat;idque maiori multò amore,quàm Parentes carnales potuiſſent illis proſpicere: ac proinde rectum omninò eſt,illius bonitati fidere,& humiliter ſubijcere nos omnibus, quæ in ſua Eccleſia, & in membris eius diſponit. Et ob hanc cauſam Scriptura diuina loquens de capillis Dei, qui excelſas eius cogitationes ſignificãt(vt ſupra eſt dictũ) nunc dicit eſſe e *nigros quaſi coruus:* nũc f *candidos tanquam lanam albam, & tanquam niuem:* ad ſignificandum (vt perpendit Theodoretus) quod ipſius conſilia ac diſpoſitiones ſint nobis occultæ, & incomprehenſibiles; in ſe ipſis tamen puræ, ſanctæ, & optimè ad ſcopum directæ. Et quamuis cauſam aſſequi non poſsimus, cur diſpoſuerit in corpore ſuo myſtico,hos eſſe tanquam pedes, illos tanquam oculos, & alios tanquam caput:id tamen certò nouimus,eum in hac diſtributione ſanctum eſſe,ac ſapientem,& rectè rem totam diſponere.Infinita enim ſua ſapientia, Status omnes nouit, vitæque rationes, quas ipſius filij habere poſsint,tam vtiles quàm pernitioſas: & omnipotentia ſua eadem facilitate poteſt hos atque illos dare.Qui,cùm eos diligat tanquam Pater, ſperare de infinita ipſius charitate debent,eum ipſis daturum Statum & Officium, quod magis illis competit:præcipuè ſi hac confidentia id petant;ſintque fideles, & ſubiecti beneuolæ ipſius prouidentiæ,conſilijs ac diſpoſitionibus. Et licèt verum ſit , ipſum in hac diſtributione non ſolùm ad priuatum cuiuſque bonum, ſed ad vniuerſale totius Eccleſiæ ac Reip. attendere, cùm ſit vniuerſalis gubernator,& generalis Statuum omnium,Officiorũ,ac miniſteriorũ

Cap. 2. *ad finem.*
e *Cant.* 5.12.
f *Apoc.* 1.14.
In cap. 5. *Cant.*

pro-

proſpector ac diſtributor; ideoque ad ipſum ſpectet eligere & vocare homines ad illa aptos: nihilominus adeò eſt eius prouidentia diuina ſublimis, vt nihil communi bono ſubtrahendo, etiam particulari proſpiciat; & ſine huius incommodo communi bono prouideat: Et ita vniuerſale Eccleſiæ commodum eſt illi curæ, vt non ſit cum particularium detrimento: & contrà ita bonum particularium curat, vt in vniuerſalis boni ipſius Eccleſiæ detrimentum non cedat. Ideoque certam licet habere fiduciam, quòd occulta diuinæ prouidentiæ iudicia non ſolùm iuſta ſint in ſe ipſis, ſed nobis etiam commoda & vtilia; modò ei nos ſubijciamus, ac ſinamus duci per viam ab ipſo nobis deſignatam. Nec ſolùm vtilia erunt, ſed iucunda etiam, & propenſioni ac facultatibus, quibus nos præuenit, valdè accommodata: vt enim chirotecæ ſiunt, vt manibus ſint accommodatæ, & vaginæ gladio: ita Status & Officium, vitæque ratio, quam Deus ipſe diſtribuit, veniunt iuſtè & aptè ad menſuram recipientis in bonum ipſius animæ modò prouidentiæ diuinæ cooperetur. Quia enim optimè ipſe nouit, quid cuique magis conueniat, id magna liberalitate & miſericordia cuique largitur. Et cùm nullum oneret ſupra vires: tantam omnibus dat gratiæ ſuæ, ac donorum cœleſtium abundantiam, quanta neceſſaria eſt, ad integrè explendum quidquid iniunctus Status & Officium requirunt. Quare diuina Scriptura (vt Sanctus Thomas aduertit) multos San- 3 p q. 7. a 10
ctos in Statibus & Officijs inæquales, (quales fuerunt Beata Virgo, Sanctus Ioannes Baptiſta, Sanctus Stephanus, Apoſtoli, & alij ſimiles) vocat plenos gratia, & Spiritu ſancto: quia omnes plenitudinem acceperunt gratiæ & auxilij, quam ipſorum Status & Officium requirebat, ad illud, ſicut oportebat, obeundum, vt poſteà videbimus. Et hoc totum cadit ſub diuinam prædeſtinationem in electis: quæ (vt initio primi Tomi dictum eſt) eſt conſilium & idæa quædam omnium mediorum, per quæ prædeſtinatus conſequitur vitam æternam; quorum vnum ex præcipuis eſt Status, Officium, & vitæ ratio, quam habere ipſum oportet in Eccleſia & Republ. Chriſtiana. Ac proinde varijs rationibus & vijs de ea illi proſpicitur, vt in multis exemplis, quæ proponentur in horum Tractatuum progreſſu, apparebit.

§. 1. *Quantùm referat, diuinæ prouidentiæ ordinem ſequi.*

EX Propoſita hactenùs doctrina deducenda ſunt præcipua huius materiæ monita & documenta. Hoc præiacto fundamento, quod inter omnes res humanas, quæ ſub noſtram electionem, libe-

Digitized by Google

ramque voluntatem cadunt, nulla ſit, quæ maiori conſilio tractari debeat; nulla, circa quam diutiùs oporteat vigilare, quàm circa electionem Status, vitæque rationem, quam ſequi velimus; omnes vias, modoſque quærendo ad cognoſcendum, quid Deus velit; eiuſque prouidentiæ ordinem amplectendum, in ea vocatione, ad quam nos vocat, voluntatem noſtram cùm ipſius diuina conformantes; noſtrumque iudicium, occultis eis iudicijs ſubijciendo: licèt eorum finem ac profunditatem non aſſequamur. Nam ſi benè attendamus, ex recta electione, magna ex parte dependet lætitia cordis noſtri; conſcientiæ pax, profectus in ſpiritu, bona vitæ noſtræ directio, & in virtute perſeuerantia: & vt omnia ſemel dicam, ipſa noſtra ſaluatio. Contrà verò ex huius electionis errore proueniet, vt tota noſtra vita multas patiatur triſtitias, turbationes in multis defectibus, & erroribus cum ingenti damnationis noſtræ periculo.

1. DIC ENIM mihi, an aliquid ſit magis periculoſum, quàm quod quis grauiſsimum aliquod onus ſibi imponat, non habens vires & ſufficientia auxilia ad illud portandum? aut quid ſperari poſsit de ingenti aliqua ædificij mole ſupra leui & falſo fundaméto exſtructi? quæ igitur prudentia eſt, cum Statum amplecti, qui nec perſonæ tuæ qualitati, nec viribus & facultatibus tuis conueniat, & reſpondeat: ex quo non poſsit aliud ſperari, quàm quod ipſum onus à te proijcias, corruatque ædificium cum iactura æternæ vitæ.

2. NAM, SI verum eſt quod dicebamus, Deum Dominum noſtrum fideles vocare ad eum Statum & Officium, quod ex paterna prouidentia illis conſtituit, tanquam medium valdè accommodatum ad ipſorum ſalutem; offerens ſimul vires ad talia onera & obligationes ferendas: quod ſi diuinæ vocationi reſiſtas, aliam teneas viam: tu ipſe certè portam cœli tibi occludis, filumq; mediorum abſcindis, quæ diuina prouidentia ad te ſaluandum conſtituerat. Et ſi alium amplectaris Statum, quam Deus ſua vocatione tibi offert, imponis tibi onus, quod fortè ferre non poſsis. Quamuis enim verum ſit, DEVM nulli denegare neceſſaria ad ſalutem conſequendam auxilia: noſtro tamen humano more loquendo liceret dicere: DEVM non teneri vires ſuppeditare ad onus portandum, quod ipſe non impoſuit; nec ſubſidia ad eum Statum, ad quem ipſe non vocauit. Qua enim fiducia auxilium petes à Deo ad calamitates, & afflictiones occurrentes in eo Statu, quem, vt tuam ſequereris voluntatem, contrà ipſius diuinam elegiſti? aut quomodo habebis animum ab eo petendi, vt eruat ex periculis, in quæ incideris in Officio, quod ſola tua ambitione, nihili faciens vocationem diuinam, obtinuiſti? iurè enim reſponderet tibi poterit, vt pro auxilio recurras ad eum, qui te vocauit; & vt ab anguſtijs, & anxietatibus liberet,

qui te in illas coniecit. Ita euenit Iſraelitis, cùm de Deo conquererentur, dicentes a *Deus meus, cognouimus Sanctum* nomen tuum, cur nos deſeruiſti in anguſtijs noſtris tempore ſcilicet noſtrarum calamitatum? quibus ipſe Dominus per Oſeam Prophetam reſpondit, *proiecit Iſrael bonum, inimicus perſequetur eum. Ipſi regnauerunt, & non ex me: Principes exſtiterunt, & non cognoui.* quibus verbis conqueritur etiam ipſe Dominus de ſuo populo, quod Reges ſibi elegiſſet, ipſo inconſulto: & de ipſis Regibus, quod populi gubernationem per tyrannidem & ambitionem ſibi vſurpaſſent, non vocati, nec electi ipſius nomine. Et hanc adfert cauſam, cur ipſis afflictis non ſubueniat, nec eripiat ex periculis, & malis, quibus premebantur. Et quod maiorem adfert admirationem, illud eſt, quod vnus ex Regibus, de quibus Deus conqueritur, erat Ieroboam, quem *Abias* Propheta ex parte ipſius Dei, nominauit Regem decem tribuum Iſrael, relicta vna tantùm filio Salomonis: & nihilominus dicit ipſe Dominus: *ipſi regnauerunt, & non ex me.* Nam (vt notat Sanctus Cyrillus) quædam facit Deus, ita diuina ſua prouidentia illa conſtituendo, quia placent illi: ſicut elegit Dauid in Regem Iſrael; & Apoſtolos vocauit ad Apoſtolatum. Et qui hoc modo vocantur, non intrant propria ſua voluntate; ſed ipſius Domini illos eligentis & vocantis: & his ſubuenit fauetque proſpiciendo de omnibus neceſſarijs, vt vocationi ſuæ reſpondeant. Sed alia quædam facit idem Deus, non niſi ea permittendo in pœnam peccatorum: quemadmodum ad punienda peccata Salomonis, permiſit decem tribus Iſrael eligere ſibi in Regem Ieroboam, qui propria ſua voluntate in electionem conſenſit. Quòd verò DEVS illum deſignauerit in Regem, id fecit acquieſcens eius Tyrannidi & Superbiæ, in finem prædictum. Hac ratione plurimi intrant in diuerſos Status & Officia, tam Eccleſiaſtica, quàm ſæcularia, non electione & vocatione propria ipſius DEI, nec ab ipſius prouidentia eam dirigente; ſed merè permittente in pœnam peccatorum propriorum, aut aliorum, annuendo ſcilicet ipſorum ambitionibus, cupiditatibus, & voluptatibus, quia ipſi eas eligunt, ad propriam ſuam damnationem. Et qui ita intrant in aliquem Statum, quamuis videantur à DEO eligi, id tamen non ita eſt: ſed ipſi potiùs ſeſe immittunt: propriaque voluntate, conſilio & electione, in talem Statum & Officium ingrediuntur: quare ſibi imputent, quidquid mali euenerit: quod vt plurimum eſt valdè magnum. Cùm enim non ingrediantur per portam diuinæ vocationis; ſed ambitionis, auaritiæ, & voluptatum; quamuis religionis pallio, honeſtatis, aut neceſſitatis coopertas, intra breue tamen tempus, laruas haſce, & virtutum ſpeciem deponentes, expanſis velis nauigant, ad praua ſua deſideria explenda, donec impingant in ſcopulum aliquem infœlicis alicuius euentus, qui fructus eſt cæcæ eorum electionis. Nolo hic hærere in

a Oſeæ 8.2.

In Oſeæ 8.

referendis infœlicibus euentibus matrimoniorum, vel inordinata tantùm affectione initorum; & gubernationum tyrannicè vſurpatarum; & Officiorum ex ambitione ſola quæſitorum: eò quòd Scripturæ tam diuinæ quàm humanæ plenæ ſint infortunijs, quibus DEVS huiuſmodi electiones punit: & quotidiana experientia ad oculum nobis proponit huiuſmodi multa. Et in proximo Tractatu, qui eſt de Tentationibus, licebit
Cap 17. videre innumera damna, quæ in huiuſmodi electionibus adfert ambitio: Id ſolùm nunc perpendamus: ſi verum ſit, ſicut reuera eſt, aliquos vocatos & electos à DEO, à cuius manu Statum & Officium acceperunt cum talento & facultatibus ſufficientibus ad ſuas obligationes explendas, tandem ſua culpa perijſſe (quemadmodum perierunt Saul, Iudas proditor & alij ſimiles:) mirum non eſſe, quòd pereant illi, qui proprio motu, nullo DEI neque rationis reſpectu habito ad illa ſe ingerunt: poſſumus enim meritò timere ne ſententia illa noſtri Saluatoris illos com-
b Mat. 15 13. prehendat, quæ dicit: b *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus*
c Sapie. 4. 3. *cœleſtis, eradicabitur.* Et vt Sapientia diuina dixit, c *ſpuria vitulamina*, ſiue adulterinæ plantæ, quæ non in veritate, ſed in mendacio fundantur, *non dabunt radices altas*; ideoque *& ſi in ramis in tempore germinauerint, infirmiter poſita, à vento commouebuntur, & eradicabuntur* ex loco, in quo ab adultero ſuo affectu excitati, ſeſe collocarunt.

SCIO DEI miſericordiam valdè eſſe magnam; ac ſcire ex noſtris malis elicere bona; & ex erroribus veritates: & ita crediderim, aliquos non recta via Statum elegiſſe, & Officium obtinuiſſe, qui tamen errorem & culpam ſuam animaduertentes, voluntatem prauam tandem mutarunt; & fuerunt à Deo adiuti, & ab eius miſericordia protecti. Sed qui huic miſericordiæ innixus, ſuam electionem clauſis (vt dicitur) oculis faceret, non cenſeretur prudens. Nam id eſt commune & ordinarium, vt ex vocatis & electis à Deo ad huiuſmodi Status & Officia plurimi proficiant: ſed ex non ita voca-
d Ioa. 6. 71. tis, plurimi pereant. Scimus ex d *duodecim Apoſtolis*, à Chriſto Domino no-
e c.17. 12. ſtro electis, *Iudam* ſolùm commutatum in *Diabolum* e *periſſe*: at ex duodecim à dæmone electis ad ſuos Status, vix vnus ad Chriſtum reuertetur: &
Actuum 6 5. ex ſeptem *Daconis*, quos Apoſtoli nominarunt, ſolus *Nicolaus* ab accepta veritate apoſtatauit: at ex ſeptem inaniter à mundo electis ad ſua Officia, vix vnus ad bonum finem perueniet. Ex quo concludo, quod initio propoſui: in nulla re debere nos maiorem curam ac diligentiam adhibere, quàm in eligendo Statu & vitæ ratione, quam ſequi debeamus; vt electio noſtra recta ſit, diuinæque voluntati ac vocationi, qua ille nos vocat, conformis.

§. 2. Quid

§. 2. *Quid illud ſit, in quo cenſemur Diuinæ prouidentiæ ordinem ſequi.*

SVPEREST vt fuſiùs explicemus ea, quæ ex noſtra parte ſint facienda, vt conſilium, & ordinem prouidentiæ diuinæ ſequamur. Quæ omnia ad tria præcipua capita reuocabimus. *Primum* eſt, vt pura & recta ſit intentio in hac Statuum & Officiorum electione, ne ſcil. tendat in prauum ambitionis, cupiditatis, aut ſenſualitatis finem; ſed bonum aliquem ad Dei gloriam, ſalutem & vtilitatem noſtram, aut proximorum noſtrorum. *Secundum* eſt, vt apta ſemper media applicemus, quæ ſcil. Dei voluntati, rationi, & prudentiæ ſint conformia: excludantur verò illicita omnia, & quæ à diuinis & humanis legibus ſunt prohibita. *Tertium* eſt, vt in his omnibus non temerè aut præcipitanter, aut ex paſſione & affectu vehementi, qui turbationem aliquam animę adferat, procedamus; ſed cum animi tranquillitate, prudentia, & maturitate exequendo quod ſcriptura diuina monet: a *iuſtè quod iuſtum eſt perſequêris, vt viuas* fœliciter vitam hanc temporalem, & gratiæ; & poſteà conſequaris æternam.

1.
2.
3.
a Deut. 16. 10.

QVANDO tria hæc in tuis electionibus, & animi votis ſeruaueris, exitum quem in eis habueris, iudicare poteris ſignum diuinæ voluntatis, eiuſque prouidentiæ erga te conſilium: ſiquidem ipſe dixit, b *quærite primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.* Si enim Statum aliquem, Officium, aut dignitatem in Rep. quæras, aut bona aliqua temporalia ad vitam ſuſtentandam, idque præcipuè dirigas in eum finem, vt DEVS regnet in te per ſuam gratiam; & tu poſtea cum illo in eius gloria: &, ſi media, quæ adhibes; & modus, quo vteris, omnia ſint conformia iuſtitiæ huius regni, legibus ſcilicet, præceptis, & conſilijs eius, confidere poteris, Deum bonum exitum daturum tuis conatibus, ſi tibi ad cælum cõſequendum expediat. Et quamuis totus mundus, & ipſe infernus impedire id conentur, non præualebunt, ſi Deus id tibi concedere ſtatuit: quod ſi reipſa impediuerint, ſignum tibi certum eſſe debet, non placuiſſe Deo, vt tibi daretur, eò quòd tibi non expediret: ac proptereà noluit obicem illum remouere.

b Matt. 6. 33.

HANC REM præclaris quibuſdam exemplis ex diuina Scriptura petitis illuſtremus. Cupiebat Iacob ducere Rachelem in coniugem, ad quod obtinendum, media adhibuit vſitata & recepta, dicens Laban eius parenti, c *ſeruiam tibi pro Rachel filia tua minore ſeptem annis.* Quibus elapſis decepit eum Laban, tradens ei filiam natu maiorem, quæ Lia appellabatur, permittente Deo hanc eius deceptionem, eò quòd hoc ei coniugium magis tunc expediebat, quàm cum altera, quàm optabat. Qui poſt ſeruitium ſeptem

1.
c Gen. 29. 18.

aliorum annorum tandem voti factus eſt compos, & accepit etiam Rachel, quia vidit Dominus id tunc fore illi vtile.

2. ET paulò pòſt cupiens idem Iacob aliquas terrenas facultates acquirere, quibus filios & familiam ſuſtentare poſſet, pactum inijt cum Laban, quod per annos aliquot vellet illi ſeruire, ſed acciperet pro mercede, d *quicquid ex grege* vnius coloris, ſiue albi ſiue nigri *naſceretur varij coloris*. Quo pacto inito, tollens Iacob virgas quaſdam, ex parte decorticatas, poſuit coram ouibus tempore conceptus: deditque Deus huic induſtriæ, vt cùm virgæ ponerentur, ſemper oues parerent diuerſo colore reſperſas. Et cùm pœniteret ipſum Laban huius pacti, aliudque contrarium iniret, vt quidquid, albi coloris naſceretur, acciperet ipſe Iacob: tunc non adhibitis virgis decorticatis, totus grex prodibat albus. Et quamuis e *Laban decies* hoc pactum mutaſſet, toties tamen ſucceſsit res ex voto ipſi Iacob: & ſic f *ditatus eſt vltra modum*. Ita enim diuina prouidentia diſpoſuerat. Et quoniam diuitias ipſe in bonum finem quærebat; mediaque apta adhibebat, totam fiduciam in Deo collocando: habuit eius deſiderium fælicem exitum.

d Gen. 30. 32

e Gen. 31. 8.

f cap. 30. 43

3. IN HIS exemplis reſplendet quiddam magnæ conſolationis pro ipſis iuſtis, quibus aliena peccata nunquam nocent, niſi eorum ſint participes: nec poterunt diuinæ prouidentiæ decreta in ſuorum fauorem impedire; nam potiùs ſolet DEVS prauos peccatorum conatus conuertere in media apta, ad conſilia ſua in Iuſtorum fauorem exequenda, quemadmodum vſus hîc eſt fraudibus Laban, vt in ipſius Iacob bonum cederent.

QVOD etiam adhuc clariùs apparebit in ſtupendo exemplo Patriarchæ Ioſeph, quem prouidentia diuina deſignauerat, vt eſſet aliquádo Vice-Rex Aegypti, cui adhuc iuueni id in ſomnijs reuelauit. quod ſomnium, cùm ſuis g *fratribus* aperuiſſet, acceperunt illi ex eo occaſionem, vt ex inuidia conarentur impedire diuinæ prouidentiæ conſilia, ideoq; illum tanquam mancipium *vendiderunt* in AEgyptum. Sed (vt S. Gregorius expendit) media, quæ illi adhibuerunt, vt fratrem ſuum humiliarent, conuertit Deus in media, quibus exaltaretur: quare malitia & inuidia fratrum nihil nocuit ipſi Ioſeph, ſed potius fuit ex vſu prouidentiæ diuinæ, vt fieret quod decreuerat. Quod optimè ipſe Ioſeph intellexit, & apertè faſſus eſt, cùm fratribus dixit: h *non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum.* i *Vos cogitaſtis de me malum: ſed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, ſicut in præſentiarum cernitis.*

g Gen. 37. 9. 28.

Lib. 6. Moral. c. 12.

h Cap. 45. 8.

i cap. 50. 20.

4. SED vnde tantum bonum huic Patriarchæ, niſi quòd diuinæ prouidentiæ confiderit; & ſe ab ea duci permiſerit? nunquam enim voluit vlla mala media admittere, aut adhibere ad conſequendam dignitaté, quam DEVS illi reuelauerat: ideoq; Deus ad manus illi obtulit, non cogitanti, ea, quæ

futura

futura erant efficacia, ad illam cõſequendam: quemadmodum diuina Scriptura inſinuat cùm dicit: k *Ioſeph in tempore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit mandatum, & factus eſt Dominus Ægypti*, ſignificans, id totũ ei propterea eueniſſe, quòd ſecutus fuerit cum perfectiſsima obedientia, conſilium & diſpoſitionem prouidentiæ diuinæ. k 1. Mach. 2. 53.

IDEM euenit valdè excellenter Dauidi Regi qui etſi nouerat, ſe à Deo electum in Regem poſt Saulem; experiretur autẽ ipſius Saulis in ſe odium, quo vitã illi auferre moliebatur: nihilominùs ipſe nunquam voluit mala media adhibere, vt voti compos euaderet. Nam licèt non defuerint occaſiones, in quibus potuiſſet Saulem occidere; & ipſius milites id illi ſuaderent, noluit tamen id vnquam facere, ſed omnia diuinæ prouidentiæ commiſit. Et quamuis eius æmuli in perſecutionibus eum tentarent, ac dicerẽt: *vade, ſerui Dijs alienis*: nunquam illis annuit; ſed fideliter in obſequio Dei perſeuerauit, donec Deus regnũ in manibus eius poſuit, per ea media, quę ipſe minus cogitabat, nihil interim prætermittens eorum, quę facere debebat. 1. Reg. 26. 20.

OPERAEPRETIVM tamen eſt aduertere, duobus his clariſsimis viris Ioſepho & Dauidi magna patientia & longanimitate opus fuiſſe, eò quòd prouidentia diuina ſoleat interdum moras trahere; &, poſtquam Officium aut dignitatem promittit, differre diutiùs executionem: permittens aliquoties ex eadem promiſsione accipi occaſionem differendi executionem, propter impedimenta, quæ eius causâ exoriuntur. Et qui cum Deo Domino noſtro agit, & aliquid ab eo obtinere deſiderat: non debet multùm feſtinare; ſed reſignare ſe ipſum, ac ſubijcere, vt moras patienter ſuſtineat memor ſententiæ Prophetæ dicentis: m *ſi moram fecerit, expecta eũ, quia veniens veniet, & non tardabit*, tempore ſcil. opportuno, & Iſaiæ dicentis: n *qui crediderit, non feſtinet*: & Sapientis, o *qui feſtinus eſt pedibus, offendet*: & ita offendendo curſum ipſum interrumpit, & ſolet perdere brauiũ. Præterea tempus ipſum magnus eſt magiſter; & multa media manifeſtat, quæ antea erãt occulta, aut ipſe Deus potius temporis decurſu, ea ſenſim oſtendit, & indicat: vult enim ipſe omnia fieri cum quiete: & propterea dixit Eccleſiaſtes: p *omni negotio tempus eſt, & opportunitas*, ſed *multa* tamen *eſt hominis afflictio*, volentis res extrahere, & habere extra ſuum tempus & opportunitatem; & præcidens fructum immaturum, non capiet ex eo vtilitatem, ſed acerbitatem, qua dentes ipſius ligentur. Nam quemadmodum diuina prouidentia certa tempora conſtituit, in quibus arborum fructus matureſcãt: ita etiam conſtituit ad expedienda & perficienda negotia, ad ſuam gloriam ſuorumque electorum deſtinata. 5. m Hab. 2. 3. n Iſai. 28. 16. o Prou. 19. 2. p Eccleſ. 8. 6.

DENIQVE ex his quæ diximus, conſtat etiam eos diuinæ ordinationi ac prouidentiæ reſiſtere, qui rem aliquam negligunt, earum, quæ nos

cum illa conformant, ſiue quòd in obliquum & malum finem tendamus, ſiue quòd media adhibeamus illicita & prohibita; aut denique malus adſit modus, eò quòd patiamur, nos à paſsione & inordinata affectione raptari, neglectis interim circumſtantijs, quæ deberent opera noſtra comitari. Et qui hanc tenent viam, impediunt (quod in ſe eſt) bonū, quod prouidentia diuina ipſis volebat tribuere; faciuntq; iacturam magnā, quam eadē prouidentia diuina permittit in pœnam peccatorum ipſorum. Quemadmodum facilè videri poteſt in euentis infælicibus ſtudiorum & conatuum Saulis: eò quòd mala media adhibuerit ad regni ſui conſeruationem, neglectis Dei conſilijs & mandatis, vt iudicium proprium ſequeretur. Nam cùm Samuel Propheta ex parte Dei illum monuiſſet, vt expectaret in Galgala cum populo per ſeptem dies, vbi eſſent oblaturi holocauſta: ante quā Samuel perueniret in die ſeptimo, videns Saul, quòd populus dilaberetur,
q 1. Reg. 13. 8. 13. ipſemet obtulit ſuum holocauſtum. q *Cumq; compleſſet offerens holocauſtum: ecce Samuel veniebat, qui ſciens, quid Saul feciſſet, dixit illi: Stultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum. ſed nequaquam regnum tuum vltrà conſurget. Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum, & præcepit ei Dominus, vt eſſet Dux ſuper populum ſuum, eò quòd non ſeruaueris, quæ præcepit Dominus.* quare, ſi Saul ſecutus fuiſſet diuinæ prouidentiæ conſilia, regnum eius confirmatum fuiſſet in perpetuum, ſicut facere decreuerat: ſed quoniam, illis neglectis ſecutus eſt proprium iudicium, deditque locum humano timori, quòd populus eum eſſet deſerturus, fuit verè à Deo reiectus, & à populo deſertus, & in idem damnum incidit, quod timebat: quod Deus intercidiſſet, ſi Saul ipſius diſpoſitionem ac directionem fuiſſet ſecutus. Et qui ſeptem conſtitutos dies ferè expectauerat, voluit tempus à Deo pro holocauſto præſcriptum, præuenire, & per ſeipſum, Samuele non expectato, offerre. Et quia *feſtinauit, offendit*, ex quo ita eſt lapſus, vt nunquam ampliùs caput erexerit. Et idem dixerat priùs Deus Heli Sacerdoti tre-
r 1 Reg. 2. 30. mendis his verbis: r *loquens locutus ſum*, & ſtatueram *vt domus tua; & domus Patris tui miniſtraret in conſpectu meo vſque in ſempiternum. Nunc autem abſit hoc à me: ſed quicunque glorificabit me, glorificabo eum: qui autem contemnent me, erūt ignobiles. Et ſuſcitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meā faciet, & ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus.* Quæ ſententia apertè indicat, pertinaciam noſtram & inobedientiam in cauſa eſſe, cur Deus decreta & conſilia ſua immutet: non quòd in ipſo ſit reuera aliqua mutatio, ſed in nobis. Eius enim decretum fuit, ſtatum nobis, & honoratum officium cōferre, & nos in eo conſeruare: ita tamen, vt nos ipſius directioni ſubijciamus, & exequamur voluntatem. Quando autem ex malitia & ambitione noſtra eius directioni nos ſubducimus, decretum illud ſuum mutat in

Digitized by Google

pœnam noſtræ culpæ: nam vt honorat, ipſum honorantes; ita iuſtiſsimè deſerit, ipſum deſerentes. Si igitur Deus abſolutus eſt omnium Statuum, Officiorum, ac dignitatum Reip. Dominus, multò magis quàm omnes Reges, & mundi Monarchæ; & in manu ſua habet, diſtribuere Statum altiorem & demiſsiorem; Officium honoratum, & abiectum; & fęlicem aut infælicem exitum per media à ſe conſtituta: quæ maior amentia eſſe poteſt, quàm reſiſtere voluntati Dei adeò potentis; eiuſque conſtituta media conculcare? num exiſtimas, te ſcire, aut poſſe plus quàm ipſe Deus? aut perſuades tibi, conſilia tua, ipſius conſilijs præſtare? aut poſſe te contra illa præualere? *Quis* (ait Iob) *reſtitit ei, & pacem habuit*? & quis poterit diuinam eius prouidentiam effugere? ſi enim eam fugias, quà bonos proſequitur: comprehendet te, quà punit improbos. Et niſi te ei directioni ſubijcias, quam exhibet tanquam Pater: incides inuitus in eam, quam gerit, vt iuſtus Iudex, qua vltionem ſumet de pertinacia & proteruia tua. f Iob. 9. 4.

CAPVT IV.

DEI PROVIDENTIA CIRCA VARIAS INclinationes, talenta, & vocationem ad varios Status.

MIRABILIS omninò eſt prouidentia diuina in adhibendis medijs, quibus varios Status, Officia, vitæq; rationes, quæ ſunt in Eccleſia, & Rep. chriſtiana hominibus diſtribuit. Horum mediorum quædam ſunt naturalia, ad ipſum corpus vel animam pertinentia; alia ſupernaturalia addita ipſi naturæ à miſericordia diuina: & ſimiliter quædam dependent à libero noſtro arbitrio & induſtria; alia verò illam præcedunt: quia diuina prouidentia ſolet multò antè de ijs proſpicere; & ab ipſa natiuitate eis diſtribuere eas res, quæ diſponant ad Status & Officia, quæ illis tribuere cogitat. Quarum rerum duæ ſunt magis inſignes, & vniuerſales: propenſio ſcilicet & talentum; applicatio & ingenium ad Statum & Officium accommodatum, a *diſponens* (vt Sapiens dixit) *omnia ſuauiter* propter propenſionem; & *fortiter*, propter talentum. Quare vt Author eſt naturæ, diſtribuit hominibus varias inclinationes & talenta naturalia, vt applicent ſeſe, & addicant diuerſis Reip. Statibus & Officijs; eaq; præſtent, hinc cum delectatione, quia ipſorum propenſioni ſunt conformia; inde verò ſufficienter ac perfectè, propter talentum, quod ad ea præſtanda habent. Et quamuis ſint gemelli fratres, ſicut b *Eſau & Iacob*: variæ tamen erunt a Sapi. 8. 1. b Gen. 25. 27

eorum propenſiones & ingenia, quibus ſe ad exercitia diuerſa applicent; alij quidem ad altiora, magisque ingenua; alij ad abiectiora & humiliora. Nulla eſt enim ars mechanica, aut Officium etiam vilißimum, & maximè laborioſum, ad quod ſapientißimus gubernator, & vniuerſalis mundi Paterfamilias non proſpexerit de perſonis, quæ ſuauiter & induſtriè illud exerceant. Id quod adeò eſt ſolius Dei proprium, vt nullus terrenus Princeps id efficere poßit. Nam Reges, licèt cogere poßint, vt quis Statum aliquem, aut Officium in Rep. ſua neceſſarium ſubeat: non tamen poſſunt naturales hominum propenſiones mutare; neque ingenium & induſtriam, quam natura illis denegauit, tribuere. Solus DEVS eſt, qui
a Sapi.8.1. infinitâ ſuâ ſapientia a *attingit à fine vſque ad finem*, ita vt nihil ab vno polo (vt dicitur) ad alterum effugere eum poßit; ſed ipſe *fortiter, ſuauiterq;*, ſiue
b Iob.28,25. (vt Græca lectio habet) *vtiliter omnia diſponat*. & (vt S. Iob dixit) b *Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in menſura; poſuit pluuijs legem, & viam procellis* maris *ſonantibus*: vt res omnes creatæ naturales ſuas inclinationes, pondus ſcilicet, menſuram, legem, & propriam viam ſequentes, accurrerent ad omnia, quæ ſunt ad mundi conſeruationem neceſſaria. Ideoque quibuſdam hominibus ingenuas dedit inclinationes, magnaque talenta, ad ſublimia & excelſa Reipubl. exercitia: qui ventorum inſtar & nubium adſpirant, vt ſeſe è terra eleuent; videnturque ad id nati, vt ſint domini, & alios gubernent, aut doctißimi ſint, & aliorum magiſtri. Alijs verò inclinationes dedit ac talenta viliora, qui inſtar aquarum fluminum, & maris ad res abiectiores propendent: & videntur nati, vt mechanici ſint, operarij, & vt alijs famulentur. Et quoniam propenſiones ſuas ſequuntur, omnes viuunt contenti, & gloriantur in ſuis officijs, in qui-
Gen.4.20. bus ſtudent excellere. Hinc prouenit, vt (quemadmodum Scriptura Sacra refert) alij vnam artem inuenerint, alij aliam, ad eam perfectionem illam perducentes, quæ tunc obtineri poterat.

§. 1. *Vocationis & Electionis diuinæ veſtigia ſunt Inclinatio & Talentum ad vitæ ſtatus eorumq; Miniſteria.*

ASCENDENTES autem ab his naturalibus ad ſupernaturalia, inuenimus, eundem Dominum noſtrum, quà author eſt gratiæ, vt Statibus & Officijs Eccleſiæ, ac Reipubl. Eccleſiaſticæ, & Religioſæ benè eſſet proſpectum, tribuere hominibus duas alias res ſimiles, quæ tanquam veſtigia quædam ſunt Vocationis & Electionis diuinæ, inclinationem ſcilicet & talentum, alacritatem, oblectationem, & fortitudinem ad Sta-
1. tum, Officium, & miniſterium, ad quæ illos vocat. Idque facit duplici via. Inprimis enim, quoniam idem ipſe DEVS author eſt naturæ & gratiæ ſolet iacere naturæ fundamenta, ædificio proportionata gratiæ, quod

conſtituit ſuper illa erigere, vt vtraque ſe mutuò iuuet, & inter ſe benè coniuncta, ſuauiùs & efficaciùs ad perfectionem perueniant. Hunc ordinem ſeruaſſe Deum cum Angelis ait S. Thomas, maiora gratiæ dona ijs communicando, qui erant in natura perfectiores. Et quamuis cum hominibus non ſemper hunc ordinem ſeruet, (vt idem S. Thomas probat, ipſaque experientia docet:) non poteſt tamen negari, aliqua ſupernaturalia dona optimè quadrare & collocari ſuper ea naturalia, quæ ſimilitudinem & proportionem cum ijs habent. Quamobrem ipſe Dominus noſter comparauit ſe ipſum cuidam homini, qui ſeruis ſuis talenta tradidit, a *vnicuique ſecundùm propriam virtutē*; cuius ſententiæ primus ſenſus eſt: quòd fidelibus diſtribuat Status, & Officia Eccleſiæ, & reliquas gratias gratis datas, quas ibi talenta appellat, accommodata virtuti, inclinationi, & viribus cuiuſque naturalibus: vt maiori cùm ſuauitate, perſeuerantia, ac firmitate illa exerceant. Coniugatis dat vnicum talentum, & virtutem ad præcepta diuina ſeruanda, & Status ſui portanda onera; Continentibus & Religioſis duo diſtribuit talenta; & virtutem, vt vlteriùs progrediantur, & non ſolùm præcepta, ſed etiam perfectionis conſilia ſeruent; Prelatis & Operarijs Euangelicis tria alia addit, ſcientiam ſcilicet, quam tanquam Magiſtri docere debēt; & prudentiam gubernandi, tanquam Paſtores; donumq; loquendi ac perſuadendi, vt audientium corda permoueant, ſicut Concionatores. Quæ talenta, vt plurimùm bonis illorum propenſionibus accommodat: ne gementes, & cōtra earum profluentem, cùm malæ non ſunt, onus portent: ſiquidem nihil violentum eſt perpetuum. Quare cùm Status & Officium ſunt perpetua, ſolet Deus vocationem ſuā collocare ſupra naturale fundamentum, illis proportionatum, vt ea ſit diuturnior. Eos qui ſunt naturâ magnanimi, & generoſi cordis, adhibet ipſe tanquam inſtrumenta ad egregia & ardua facinora, ſicut Moyſen & Saulum adhibuit. Timidos verò & puſillanimes, non vocat ad bellum, ſed facit in domo ſua virtutū opera exercere. Eos, qui naturâ ſunt inquieti, non vocat ad exercitia vitæ contemplatiuæ: quia talis quies eſſet illis inſtar mortis; ſed ad actiuæ miniſteria, vt quietè viuant: quemadmodum contrà, eos qui naturâ ſuâ quieti ſunt & ſedati, vocat ad opera contemplationis, quibus poſſint proficere. Denique quemadmodum Chriſtus Dominus noſter dixit, nullum prudentem b *vinum nouum mittere in vtres veteres, alioquin rumpi vtres, & vinum effundi. Sed vinum nouum in vtres nouos immittere*, & vinū vetus in vtres veteres, *vt vtraq; conſeruentur*: ita etiā Dominus noſter Status, & miniſteria inclinationi & talento accōmodat, corū, quos ad illa vocat: alioqui peribit Officiū, eò q nō benè geretur, & dānabitur, qui illud agit, quia nō ſatisfaciet ſuæ obligationi. Et vero dic mihi: quid eſt Status Prelati, & Officiū Iudicis in homine naturâ ſuâ valdè timido, breuis iudicij, ignauo & negligente? aut Status

1. p. q. 62. a 6.
2. 2 q. 24. a 3.
a Matt. 25. 15

ſacerdotij & continentiæ, in eo qui ob naturæ ſuæ conſtitutionem vritur, nec poteſt carnis impulſibus reſiſtere; niſi vinum nouum in vtre antiquo, quod rumpit recipientem, eſtque condemnationis eius occaſio? quòd ſi ex
2. indicijs tantùm naturalibus progrediamur (omiſsis ſuperioribus alijs inſpirationibus) exiſtimare omninò licet, Deum non vocaturum tales ad Statum, talento & viribus eius adeò imparem; ſed ad aliquem alium, qui non exigat tantum feruorem & perfectionem: in quo & ipſum Officium, & qui illud gerit, melius habebunt: quia & Officium geretur benè, & qui illud gerit, in eo ſaluabitur.

§. 2. Naturalis Talenti ad Status & Miniſteria Eccleſiæ exiguitas.

3. SED quoniam omne talentum ſolius naturæ eſt valdè exiguum ad hos Status, & miniſteria Eccleſiæ, ac Reip. Chriſtianæ; nec Deus vult ſe his naturæ legibus alligare: hinc eſt, quòd quà idem Dominus author eſt gratiæ, excellentiorem aliam & ſublimiorem viam habeat, cum mira ſuauitate & efficacitate, qua communicat ſupernaturaliter inclinationem & talentum per cæleſtes ſuas illuſtrationes & inſpirationes, aliaque ſubſidia & auxilia ſupernaturalia, quibus præuenit adiuuatque, quos ad Statum aliquem, Officium aut miniſterium vocat. Ita vt, ſi naturalem illi propenſionem, & aptitudinem ad ea habeant, valdè eam gratiâ ſuâ perficiat: quòd ſi deſit, ipſe eadem ſua vocatione, aptitudinem illis tribuat. Nam diuinæ vocationis gratia adfert ſecum talia auxilia, vt propenſionem vireſque præbeat ad ea opera præſtanda, ad quæ propenſio illa dirigitur; vincitque naturæ repugnantiam, & facit ad id inclinare, quod antea auerſabatur; ac præſtare, quod per ſe ſolam non poterat. Quamobrem Sanctus Thomas dixit: vocatum à Deo ad Statum religioſum, non poſſe dubitare de facultatibus & viribus ad vitam in ea ducendam: quia DEVS eas præbet à ſe vocatis. Nam a *qui ſperant in Domino* (ait Iſaias) *mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut Aquilæ; current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient*. Et in hunc ſenſum diſtribuit CHRISTVS Dominus noſter horum Statuum & Officiorum talenta, b *vnicuique ſecundùm propriam virtutem*: non naturalem, quam ex ſe habebat; ſed communicatam ab ipſo Domino: qua etiam præuenit eundem; nec plus oneris imponit, quàm poſsit his viribus & virtute ferre. Et qui accepit quinque talenta, & qui duo, aut vnum (niſi ipſi ſibi deſint) ſemper habebunt auxilium neceſſarium ad negotiandum fideliter cum eis: gratia enim ſupplebit naturæ defectum; & inſpiratio diuina inclinationem addit ſupernaturalem, vbi naturalis defecerit; & vires diuinas, quas qui habet, non

2.2.q. vlt. a. vlt.
a Iſaiæ 40. 31.
b Matt. 25. 15.
Ex S. Thom. 2.2.q. 24. a. 3. ad prim.

indiget humanis. Quamobrem Devs Dominvs noſter ad oſtendendas inæſtimabiles gratiæ ſuæ diuitias, ſolet hiſce ſuis inſpirationibus ad egregia aliqua facinora aliquos vocare, qui naturalibus facultatibus ad ea præſtanda carent; datque magnanimitatem ijs, qui natura ſunt timidi; & tranquillitatem inquietis; caſtitatem ijs, qui ex conſtitutione ſua ſunt laſciui. Et quemadmodum olim ad inſignes victorias obtinendas inſignes & ſtrenuos Duces, & animoſos milites elegit: aliquando tamen etiam debiles fæminas, qualis c *Debora* fuit, & d *Iudith*; & milites tyrones ac timidos, quales eſſe ſolent famuli e *pediſſequi* in exercitu, eligebat: ita nunc ad fundandas ac reformandas Religiones & alia huiuſmodi egregia facinora elegit aliquando viros magnos, magni ingenij, iudicij, nobiles, & qui alia multa habent talenta naturalia: ſed aliquando tamen etiam eligit debiles mulieres, & homines idiotas, & qui exiguas habent facultates: iuxta illud Apoſtoli: f *videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt cõfundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt cõfundat fortia; & ignobilia mundi, & cõtemptibilia elegit Deus, & ea quæ nõ ſunt, vt ea, quæ ſunt, deſtrueret: vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* Hoc autē, quod Apoſtoli à natura non habuerunt, conſecuti ſunt gratia diuini Spiritus, qui, cùm eos elegit, tranſmutauit, & ad ſublime adeò officium euexit, vt ſuam omnipotentiam manifeſtaret; quod Amos Propheta plauſibili quadam comparatione expreſſit, dicens: g *qui vocat aquas maris, & effundit eas ſuper faciem terræ: Dominus* h *Deus omnipotens nomen eſt eius*; indicat enim quod quemadmodum Deus, quà eſt naturæ author, omnipotentiam ſuam manifeſtat, & ducens aquas dulces, non ex fluminibus tantum, ſed etiam ex ſalſis maris aquis, quas Solis radijs calefaciens, conuertit in ſubtiliſsimos aquę vapores, qui in altum aſcendentes, condenſantur in nubes; à ventis verò pelluntur per totam terram, quam irrigant & fœcundant. Et hoc opus appellatur vocatio aquarum maris, quia obediunt voci Creatoris: ita etiam (ait S. Hieronymus) idem Deus, quà eſt author gratiæ, omnipotentiam ſuam manifeſtat, mutando ipſam naturam pro libitu ſuo, ex vno contrario, alterum deducendo, vocando & extrahendo ex mari huius mundi homines natura ſua craſſos, rudes, inquietos, quos cœleſtis ſuæ lucis radijs mutat in alios viros; & exaltat ad ſublimem quandam vitam, plus quàm humanam: vt Spiritus S. vento tanquam nubes impellantur, ſuaque doctrina irrigent corda terrena, & ita ea fæcundent, vt Sanctorum operum fructus producant.

c *Iudic.* 3. 9. c. 4. 9.
d *Iud.* 16. 8.
e 3. *Reg.* 20. 14.
f 1. *Cor.* 1. 26
g *Amos.* 5. 8.
h *LXX.*

Cvm igitur tanta ſit Dei noſtri potentia, adeoque miranda eius gratiæ efficacitas, quicunque certa habebit indicia, quod vocetur à Deo ſpeciali vocatione ad aliquem Statum, Officium, aut egregium aliquod facinus, etiamſi defectum in ſe aduertat talentorum & facultatum naturalium, non

debet hærere, aut dubitare, quin diuinæ vocationi obediat: confidens in domino vocante, quòd oſtenſurus ſit ſuam Omnipotentiam, ac ſuppleturus, quod ipſius naturæ deeſt. Hoc enim valdè eſt conforme omnibus prudentiæ Chriſtianæ regulis. Nam ſi prudens aliquis velit turrim ſibi valdè vtilem ædificare, cùm cogitat de facultatibus ad eam ædificandam, (ne h *fortè, ſi cœperit ædificare, & non potuerit conſummare*, illudatur) non ſolùm computat ſumptus, quos ex proprio patrimonio habere poſſit; ſed etiam quos ſperet, ſe, aut ab amicis titulo donationis, aut ab alijs eleemoſynæ poſſe comparare. qui ſumptus, ſi eſſent valdè copioſi, etiamſi patrimonium ſit aliàs exiguum, poterit prudenter ædificium aggredi: ita etiam qui arduam & perfectam aliquam vitæ rationem inire cupit: non ſolùm reſpicere debet naturale talentum quod habet, inclinationes ſcilicet & ingenium, aliaſque naturales dotes: quia hi ſumptus, qui ſunt tanquam patrimonium proprium, licèt aliquid valeant, non tamen ſufficiunt ad Chriſtianæ perfectionis turrim conſummandam. Sed quamuis videat, ſibi ad rem tam arduam multa deeſſe: ſi tamen pignus quoddam internum habeat, quòd Deus ſit illi adeò copioſa gratiæ auxilia ſuppeditaturus, vt naturalem ipſius defectum ſuppleat, benè poterit animoſè aggredi ædificium. Hoc autem pignus, & ſpem habet, quem Deus vocat, & efficacibus ſuis inſpirationibus, & pulſibus cæleſtibus præuenit: gratia enim diuinæ vocationis ſecum adfert huiuſmodi auxilia. Et ipſa experientia (ait S. Gregorius) docet, quod ijs, qui natura ſunt ſedati, quietiſque amantes, ſoleat Deus Dominus noſter Spiritum infundere amoris & zeli, qui illos impellit, vt magna ſua voluptate angulum & locum quietis ſuæ deſerant, vt poſſint ſuos proximos iuuare: alijs verò natura inquietis ſolet vehementis adeò timoris Spiritum infundere, vt tanquam anchoram, faciat alicui angulo fixos inhærere. Propter eandem etiam cauſam non debent animum abijcere, qui hæreditate aut ſucceſsione tenent aliquam dignitatem aut officum in Republ. quod talentum ſuum, doteſque naturales à Deo ſibi datas excedit. nam, cùm huiuſmodi ſucceſsio à diuina prouidentia prouenerit: ad eandem ſpectat proſpicere eis in tali neceſsitate conſtitutis, ne talem Statum deſerant, non habentes naturales ad eum dotes. Et ita diſponit Deus alterâ ex duabus vijs, vel propter orationes concedendo talentum & facultatem, quæ deeſt, quemadmodum dedit i *Regi Salomoni ſapientiam*, ad ſuum regnum gubernandum: vel dando eis cor docile & propenſum ad conſulendum alios, maius ad id talentum habentes; & proſpiciendo illis de bonis conſiliarijs, qui ſua induſtria ſuppleant, quod illis ex ſua natura deeſt. Quemadmodum ſummus Sacerdos k *Ioiada* adiuuabat Regem *Ioas*, qui ob ſuam infantiam non erat gubernationis capax: ac propterea quam diu Rex

h *Luc.14.28*

i *3.Reg.3.7.*

k *4.Re.12.2*

tam

tam boni conſiliarij ſecutus eſt iudicium & conſilium, optimè illi omnia eueniebant.

CAPVT V.

TRIA SPECIALIA MEDIA, QVIBVS Deus voluntatem & electionem ſuam æternam ad aliquos Status manifeſtat: præcipuè ad gubernationem.

PRAEMISSO fundamento, quod iacit Deus Dominus noſter, quà naturæ & gratiæ eſt author: operæ pretium erit media illa indicare, quibus diuina eius prouidentia vtitur ad reipſa diſtribuendos hominibus Satus & Officia Eccleſiæ & Reipublicæ Chriſtianæ, aperiendo per ea electionem, quam ipſe in ſua æternitate fecit, vt eam fideles ſequantur, ſeque illi conforment, eum in modum, quo dixit populo ſuo Hebræo, vt cùm conſtituere vellet ſuper ſe Regem, ſicut omnes per circuitum nationes habebant. *Eum (inquit) conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* quaſi ei dixerit: non pro tuo libitu Regem eliges; ſed operam da, vt meam intelligas voluntatem, & quam ego in mea æternitate electionem decreui, vt eam tu ſequaris. Et quando Apoſtoli eligere voluerunt vnum, qui in locum proditoris Iudæ ſuccederet, duos nominarunt, Deumque orarunt dicentes: *oſtende quem elegeris ex his duobus.* qua oratione (vt Sanctus Chryſoſtomus perpendit) ſignificare volebant, Deum Dominum noſtrum in ſua æternitate iam eam electionem feciſſe: ſe verò cupere, ipſius voluntatem noſſe, vt eam ſequerentur. Et quoniam voluntas hæc in diuino ſuo pectore latet: varijs eam medijs manifeſtat, quorũ tria hic indicabimus, quæ præcipuè locum habent in Statibus & Officijs ſublimioribus, in quibus Electio noſtra magis anceps ac difficilior eſſet: eò quòd talentum & facultas ſit magis dubia; & propenſio eligentis poſsit eſſe valdè ſuſpecta: nam etſi exiſtimari poſſet, eam prouenire ab ipſo naturæ & gratiæ authore: fieri tamen poſſet, vt à noſtra potiùs ambitione & cupiditate procederet; & quòd Officium & Status non tam quæreretur ob animæ aut Reſpubl. bonum, quàm ob honorem ipſum, aut lucrum quod eſt officio coniunctum.

Deut. 17. 15.

Act. 1. 24.
Homil. 3. in Act. Apoſt.

§. 1. *Electio ex reuelatione, aut præcepto.*

PRimvm horum trium mediorum , quibus Deus ſuam voluntatem manifeſtat, eſt prodigioſum & extraordinarium: cùm ſcilicet expreſ-
a Exod 3.10 sè eam reuelat, quemadmodum *a* Moysi manifeſtauit, ſe eum eligere, ac
b Num. 27. deſignare Ducem populi ſui; & poſteà eidem reuelauit, *b* Iosve futurum
18. eius in eodem munere ſucceſſorem. Et olim per ſuos Angelos manifeſtabat
c Iud.6 14. electionem aliquorum Iudicum populi Iſrael : vt conſtat de *c* Gedeone,
d 1.Reg.9. & aliàs prophetis ſuis reuelabat, quos ipſe eligeret in Reges, quemadmo-
17.& c.16 dum reuelauit *d* Samveli electionem Savlis & Davidis. Et in lege
12 Euangelica ipſemet Chriſtus Dominus noſter manifeſtauit *e* S. Petro,
e Ioa. 21.17 quod ipſum eligeret in vniuerſalem Eccleſiæ paſtorem ; & Ananiæ reuela-
f Act. 9 15. uit *f* S. Pavlvm eſſe *vas electionis, vt portaret eius nomen coram gentibus, & Re-*
& c.22.15. *gibus, & Filijs Iſrael.*
21.

Hanc reuelationem faciebat idem Dominus aliquando per aliqua pro-
1. digioſa ſigna, quæ perſonam indicabant, quam ad tale Officium vel dignitatem eligebat; aut ipſum electum animabat, vt eam dignitatem acceptaret: aperiendo ſimul talentum, quod illi tunc conferebat, aut iam contuliſſet: vt Officium perfectè obiret. Hac ratione manifeſtauit Moyſi ipſius electio-
g Exod 3 10 nem, vt *g populum Hebræum ex Ægypto educeret*; eſſetque eiuſdem Dux & gubernator per deſertum : loquebatur autem ei Deus, cùm eſſet *in Rubo, qui ardebat & non comburebatur*, vt ex hoc ſigno diſceret Moyſes, quamuis ex ſe ipſo debilis eſſet tanquam *Rubus*, non tamen forè propterea conſumendum ab igne defatigationum & laborum , quos in commiſſo ſibi officio eſſet ſubiturus ; ſed potiùs maiorem in medijs laboribus ſplendorem oſtenſurum. Eodem modo elegit etiam Aaron , eiuſque Succeſſores ad dignitatem antiqui Sacerdotij , adhibito tanquam ſigno huius electionis ſolenni
h Num. 17.8. illo prodigio, quo eius h *virga* arida *floruit*, & protulit fructus, in ſignum, quod vocati & electi à Deo ad huiuſmodi officia & miniſteria , licèt ex ſe ipſis tanquam virgæ aridæ ſint, ex diuina tamen vocatione, virtutem & facultatem accipient, excellentium operum fructus proferendi : vt ſuis poſſint obligationibus ſatisfacere. Ex quo Apoſtolus occaſionem ſumpſit di-
i Heb. 5.4. cendi, i *neminem* iurè *ſumere ſibi honorem, niſi qui vocetur à Deo tanquam Aaron.* In quæ verba ait S. Thomas: ſolenne fuiſſe in primæua Eccleſia, Deum Dominum noſtrum huiuſmodi vocationem & electionem prodigioſo aliquo ſigno aperire, miſſo aliquo lucis radio è cœlo, aut columna ignea, aut columba, aut ſimili re alia. Sed hæc prodigia iam ceſſarunt, nec ea exigit ibi Apoſtolus, vt de vocatione diuina nobis conſtet; ſed id vult tantùm, vt nemo dignitatem adeat, niſi vocatus tanquam Aaron.

Digitized by Google

SED in hoc elucet admirabilis Dei prouidentia erga huiuſmodi Sanctos viros: qui, quod eſſent valdè humiles, huiuſmodi officia & dignitates fugiebant, iudicantes ſe indignos & non pares ad illas obeundas; propriumque periculum timentes, ſi deeſſent obligationi, quam ſublimis adeò Status imponebat. Idem verò Deus hinc fugam ipſam illis ſuggerebat, & approbabat, eaque delectabatur, vt illi in humilitate conſeruarentur, & non ſponte ſua ſeſe in officia intromitterent: inde verò, quod nota ſibi haberet talenta, & dotes, quæ in illis latebant, & quas adhuc illis conferre ſtatuebat: hiſce ſignis eos, & manifeſtabat: vt alij ipſos eligerent, & ipſi acceptarent. Quemadmodum in electione Moyſis fecit, iubens k *projicere virgam, quam in manu habebat, in terram, qui cùm proieciſſet, verſa illa eſt in colubrum, ita vt fugeret Moyſes*: cumque eiuſdem Domini iuſſu *caudam eius apprehendiſſet, verſa eſt in virgam*; qua poſteà plurima ſtupenda fecit in Aegypto. Vt ex hoc ſigno intelligeretur, virgam gubernationis ſpeciem habere ſerpentis, ob occaſiones & pericula peccandi, ſi adſit inordinata aliqua ad res terrenas affectio. Quamobrem viri Sancti eam declinant, quemadmodum fecit Moyſes dicens: l *obſecro, Domine, non ſum eloquens* ad hoc officium præſtandum, nam etiam *impeditioris & tardioris linguæ ſum: mitte, obſecro, quem miſſurus es*. Saul quoque fugit, & m *abſcondit ſe in domo ſua*, quando eum in Regem elegerunt: quia tunc humilis erat; ac verebatur, ne illa virga ſibi conuerteretur in colubrum: ſicut poſteà eius culpa illi euënit. At ſi ex Dei electione officium acceptetur, & in manu poſitum adiunctam habeat vigilantiam ac diligentiam, ſpeciem illam colubri exuit, manetque verè diuinæ Omnipotentiæ virga, ad egregia opera per eam præſtanda.

k *Exod.* 4. 3.
l *Exod.* 4. 10.
m 1. *Reg.* 10. 22.

SED quoniam via hæc per reuelationem, extraordinaria valdè eſt, raroque vſurpata, transeamus ad ſecundam viam ſiue medium valdè certum ac ſecurum, præceptum ſcilicet ipſius Dei per ſuos Vicarios, & Superiores, quos in ſua Eccleſia & Republica habet. Qui iubendo obligare poſſunt, vt aliquod gubernationis officium ſuſcipiatur in vtilitatem Reipublicæ ciuilis, aut Eccleſiaſticæ, aut Religioſæ: de omnibus ſiquidem intelligitur, quod Chriſtus Dominus noſter dixit: n *qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Et in tali caſu crimen eſſet, diuinæ vocationi reſiſtere: non enim poſſunt humilitas & obedientia ſibi eſſe contrariæ. Et quemadmodum ait Sanctus Gregorius: iuſti, etiamſi talenta donaque à Deo habeant ad alios gubernandos, debent demiſsè talia officia declinare: ſed, ſi ea obire iubeantur, non debent eſſe pertinaces, vt ſuperioris voluntati reſiſtant: ſed obedire, & ſubdere ſe illi, etiam contra propriam voluntatem. Nam (vt benè Sanctus Thomas aduertit) humilitas, quæ priùs ad honoratum officium fugiendum propendebat, nunc inclinat ad proprium iu-

n *Luc.* 10. 16.
1. *Parte Paſtoral. c.* 16.
22. q. 185. a. 2.

dicium abnegandum, & alterius iudicio ſubijciendum. Et charitas ipſa, quæ proprij ſui boni ſpiritualis intuitu talia officia reijciebat: eadem poſteà acceptat illa propter bonum proximorum: confidens de bonitate imperantis, quod non propterea propriam vtilitatem amittet, quòd ſtudeat alienæ: nec particulare ipſius bonum propterea ipſi minuetur, quòd conſulat vniuerſali.

VERUM quidem eſt, quòd perfecta obedientia non ſolùm inclinet ad ſequendam voluntatem ſuperiorum, quando aliquid illi præcipiunt & mandant; ſed etiam cùm indicia præbent, quòd aliquid velint, aut cupiant fieri. Sed hoc (vt ait Sanctus Gregorius) intelligitur habere locum, cùm ea, quæ ſunt facienda, humilia ſunt, aut laborem & pœnam adferunt contrà noſtræ carnis propenſionem. At, ſi ea, quæ ſunt facienda, poſſunt conſcientiam onerare, & aliàs ſunt honorifica, & aliquas temporales commoditates adiunctas habent, non eſt contrà perfectionem eis reſiſtere, donec expreſſo mandato ad id obligemur. Quemadmodum fecerunt Sanctus Malachias, & Sanctus Antoninus Florentinus, & alij Sancti, qui reſtiterunt, donec præceptum imponeretur; imò & excommunicatio, niſi Epiſcopatum acceptarent. Et in noſtra Societate omnes profeſſi ſpeciale votum edunt, non prætendendi has dignitates, nec admittendi, etiam ſi ad illas eligerentur: niſi eius obedientia eos compulerit, qui id poſſit ſub pœna peccati mandare. Quod votum (vt ait Sanctus Thomas) eſt valdè laudabile: nam in eo promittitur, quod vnicuique expedit facere, ne ſponte ſua ad ſimiles dignitates aſpiret. Sed quoniam non ſemper eſt neceſſarium præceptum adeò ſeuerum: etiam poteſt haberi pro electione Dei illa, quam ſupremi Prælati faciunt, benè conſcij talentorum & qualitatum eorum, quos eligunt: qui propterea poſſunt benè acquieſcere tam probis ſuperioribus. Quemadmodum Deus Dominus noſter iuſsit o *Moyſen eligere ſeptuaginta viros*, quos ipſe aptos eſſe nouerat. Qui, quàm primùm fuerunt electi, venerunt ad tabernaculum Domini, & ſtatim ipſemet Deus deſcendit in nube, & infudit partem ſpiritus, quem ipſi Moyſi communicauerat, vt ipſe intelligeretur eam electionem approbare; & ſufficientia talenta ad illud officium exequendum dare. In cuius ſignum, cœperunt illi mox prophetare. Adfertque maiorem admirationem: quòd duo ex nominatis ab ipſo Moyſe, qui in caſtris manſerant abſconditi, indignos ſe iudicantes adeò ſublimi officio, ijdem inquam cœperint prophetare, in ſignum quod etiam Deus eorum electionem approbaſſet: eoque digniores eos iudicabat, quò illi in ſuis oculis erant minores, & ex humilitate officia illa declinabant.

Lib. 35. Moral. c. 13.

Conſtitut. par. 10. § 6.

2. 2. q. 185. a. 2. ad 3.

o Num. 11. 16 25.

§. 2. *Vocatio ex electione aliorum.*

Tertia via, qua Devs Dominus noſter voluntatem ſuam in ijs electionibus manifeſtat, eſt, inſpirando & permouendo efficaciter cor Electorum, ad quos ſpectat proſpicere de hominibus, ad huiuſmodi dignitates & officia: vt eos eligant, quos ipſe Dominus eligi decreuit: ipſis eligendis nihil tale ambientibus, ſed potiùs eas fugientibus. Admiranda itaque prouidentia, hinc electis ſuis inſpirat, vt officia talia fugiant: inde verò inſpirat Electoribus, vt ea illis tradant: ita rem totam dirigendo, vt fiat, quod Devs vult, per ea media, quæ homines minimè cogitant.

Qvod ſupremum Dei conſilium fuſiùs ſtatui declarandum, ad conſolationem aliquorum in ſæculo viuentium, aut in Religione, qui conqueruntur, quod videant, ſe quaſi in angulo aliquo relictos, & quorum non eſſet memoria: cùm videant alios ad has dignitates & officia promoueri per media, ambitione & aſtutia ipſorum adhibita. Et quamuis hæ querelæ ſolent eſſe indicium exiguæ humilitatis, & animi demiſsionis: ſed ex ea etiam parte, qua ſunt modicæ fidei & fiduciæ de diuina prouidentia, abſque dubio ceſſarent, ſi ſeriò intelligerent, omnes huiuſmodi electiones non caſu aliquo; ſed conſilio ac directione magni noſtri Dei euenire: in cuius a *manibus* (ſicut dixit Dauid) *ſunt ſortes noſtræ*, hoc eſt proſperi & aduerſi vitæ noſtræ euentus. Ita vt ex diuina ordinatione & diſpoſitione eueniat nobis ſors proſpera & aduerſa; ſtatus ſublimis, & humilis; Officium honoratum, & abiectum. Quod adeò certum eſt: vt, licèt huiuſmodi dignitates & officia, tam Eccleſiaſtica quàm ſæcularia, ſorte prouiderentur: (qua re nihil eſt in mundo magis caſuale & incertum) in ordine tamen ad prouidentiã diuinam non euenirent caſu, ſed certo conſilio. Nam (vt Salomon ait) b *ſortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur:* & in eum ſors incidit, cui Deus vult euenire. Cuius rei ſufficientia ſunt in ſacra Scriptura teſtimonia: nam ſecretam Saulis in Regem Iſrael electionem, quam ipſe fecerat, voluit c *ſortibus* manifeſtari, & in eum incidere: & idem euenit in electione S. Matthiæ, in Apoſtolatum, quia d *cecidit ſors* ſuper illum: quod non propterea refero, quòd exiſtimem licitum eſſe ſortibus vti, niſi in caſibus, quos S. Thomas, & alij Doctores exprimunt: ſed vt intelligatur, quando illæ in aliquorum Officiorum Reipubl. electione mittuntur, Deum eſſe, qui illas dirigat. Ac propterea in eius manibus eſſe huiuſmodi electiones, & à ſua prouidentia ſemper euenire. Præterea in manibus Dei ſunt omnium hominum voluntates cuius eſt, hæc officia diſtribuere: & licèt ſint horrendæ & pertinaces, poteſt tamen illas impellere, & ad id, quod ipſe voluerit, inclinare: efficiens, vt ſuffragium ſuum ei dent, quem

a *Pſa.* 30. 16.
b *Pro.* 16. 33.
c 1. *Reg* 10. 20.
d *Act.* 1. 26.
2. 2 *q.* 95. a 8.

e Prou. 21. 1. ipſe in æterna ſua diſpoſitione elegit. Hoc voluit ſignificare Sapiens cùm dixit: e *cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud*: hoc eſt, quemadmodum in manu Dei ſunt diuiſiones aquarum terræ & cœli, vt quocunque voluerit, eas diſtribuat, efficiendo per ſuam prouidentiam, vt flumina ad hanc vel ad alteram partem fluant; & nubes in hoc vel illo loco pluant: ita etiam in manu & poteſtate Dei eſt cor & voluntas Regis, quæ eſt tanquam fluuius aut nubes, in qua collectæ ſunt gratiæ, fauores, dignitates, & officia, quæ ſubditis ſuis pro libitu diſtribuit: & quamuis pro libitu ſuo ea diſtribuat, quia eſt Dominus ſuæ voluntatis, ſed voluntas hæc eſt in manibus Dei, & eius prouidentia mouetur, vt velit in hac diſtributione, quod Deus ipſe vult. Et quando permittit eum errare, maleque diſtribuere huiuſmodi res, etiam hæc eſt prouidentia Dei qua punit peccata. Et quando aliud vult, ſtatim hoc impedit, & vertit in bonum ſuorum electorum. Si igitur cor Regum, qui ſolent eſſe aliàs voluntati ſuæ valdè addicti, eſt in manibus Dei, & ipſius diſpoſitione mouetur, vt dictum eſt, ad officia ſui regni diſtribuenda: etiam erunt in benedictis eius manibus corda Pontificum & Prælatorum, quando beneficia diſtribuunt; & ſtudioſorum, quando ſuffragia ſua ferunt ad cathedras; & collegialium ac communitatum, cùm agunt de electione aliquarum perſonarum: & Deus poterit illos inclinare, quocunque voluerit, ita ſuauiter & efficaciter, vt ſequentes illi propriam inclinationem, deſeruiant æternæ eius diſpoſitioni. Quis non admiretur id, quod in electione S. Ambroſij in Epiſcopum Mediolanenſem euenit: accepit enim Deus vocem vnius pueruli dicentis, *Ambroſius Epiſcopus*, vt ſic innumeræ voluntates, valdè diſcordes in illum conuenirent: permouit enim populi in factiones diuiſi, corda, vt omnes vnà peterent Ambroſium Epiſcopum, quia Deus decreuerat illum eſſe.

2. SED admirabilius adhuc eſt, quod ſacra Scriptura refert, de Duce illo Iehu, qui erat in campo cum alijs ducibus, & militibus, & miniſtris iniqui Regis Ioram. Eodē enim tempore vocauit eum vnus de filijs Prophetarum
4. Reg. 9. 16. miſſus ab Eliſeo, qui eum ſeorſim vocans, *vnxit in Regem*. Redeuntem autem Iehu ad ſocios, interrogarunt illi, *quid venit inſanus iſte ad te? qui ait eis, noſtis hominem, & quid locutus eſt: at illi reſponderunt, falſum eſt, ſed magis narra nobis: qui ait eis, hæc locutus eſt mihi, hæc dicit Dominus: vnxi te Regem ſuper Iſrael.* & in eodem momento permouit Deus, & mutauit voluntates omnium ducum & militum: *& feſtinauerunt, & vnuſquiſque tollens pallium ſuum, poſuerunt ſub pedibus eius, in ſimilitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: regnauit Iehu.* O incomprehenſibilia diuinæ prouidentiæ conſilia! ô ineffabilem cœleſtis inſpirationis efficacitatem; quis alius niſi ipſe Deus, efficere potuiſſet, vt integer exercitus ducum & militum, qui legitimum Regem habebant, fidem adhiberent vni duci & militi, ipſis aliàs pari, vt abſque

alterius teſtimonio, & ex ſolo ipſius verbo, quo dicebat, ſe fuiſſe electum Regem in Iſrael? quis eorum intelligentias mutare potuiſſet, vt crederent, eum eſſe Prophetam, quem paulò antè *inſanum* appellauerant; & verum iudicarent, quod paulò antè tanquam *falſum* damnauerant? quis illis perſuaſerat, quòd Iehu illos non deciperet, & quod ipſius verba non eſſent ab ambitione excogitata, vt regnaret ſuper illos? quis nouum illum thronum regium extruendi modum, ita ex tempore illos docuit, vt pallia omnes deponerent, & ad pedes eius ſubijcerent, qui ipſis erat aliàs æqualis, & ſocius? hæc omnia ſunt diuinæ Sapientiæ inuenta, eiusq; omnipotentiæ manifeſta teſtimonia, vt perſuadeant nobis omnium hominum corda in ipſius eſſe manu; & regnorum, dignitatum, & Officiorum diſtributionem: vt cui voluerit, ea tradat per quamcunque viam.

SED ADHVC vlterius progreditur hæc ſuprema Dei prouidentia, qui adeò ſapiens & potens eſt, vt etiam in deſpectum ipſorum hominum huiuſmodi officia & dignitates pro libitu ſuo tradat cui voluerit: nam ipſamet illorum conſilia, quæ ipſi adhibuerunt, vt ordinationi diuinæ reſiſterent, dirigit ipſe ad ſua exequenda: vt ex ijs, quæ ſuprà diximus de electione Ioſeph, in vice-Regem AEgypti, conſtat. nam ſtratagemata & inuidia fraterna, via fuit & medium, quo diuina ordinatio vſa eſt, vt id ſequeretur, quod ipſe volebat: & cùm homines, improba ſua vota ſequerentur, id præſtabant, quod Deo eſſet vſui, vt eueniret quod volebat. Nam (vt S. Gregorius ait) ita DEVS Dominus noſter res hominum diſponit, vt quaſdam propitius concedat, alias permittat iratus. Ita tamen eas permittit, vt eiſdem vtatur ad conſilia ſua exequenda. Et miro quodam modo ſit, vt quædam abſque ipſius Dei approbatione fiant, quæ tamen non ſint eiuſdem conſilio & intentioni contraria: nam conuertens malum in bonum facit, vt, quod ipſius diuino conſilio repugnabat, ex vſu ſit, vt executioni mandetur. quamobrem dixit Sapiens, *non eſſe ſapientiam, non eſſe prudentiam, non eſſe conſilium contra Dominum*, vt ſcilicet impediri poſſit, quod ipſe faciendum decreuerit. Ex quo etiam fit, quod ſi verè humiles, ad maiorem ſuam ſecuritatem, huiuſmodi officia refugiant, debeant meritò diuinæ prouidentiæ fidere: quod, ſi ita illis expediat, ſciet ac poterit ipſe, ea illis procurare per media, quæ illi minus cogitant. Quod ſi non faciat, ſignum erit, id illis non expedire, & ſic optimè contenti eſſe poſſunt in inferiori loco, quem ſibi eligunt, donec dicat illis Deus; *aſcende ſuperius*.

3. *Cap. 3.* *Lib. 6. Moral. c. 12.* *Prou. 21. 30.*

SED quia non omnes hanc doctrinam aſſequuntur, nec ad occulta diuinæ prouidentiæ pertingunt, magna hinc dubia accipiunt, & incidunt in perplexitatem: nam primùm, humiles & timentes Deum, etiamſi videant ſe electos, cùm nihil tale quæſiuerint: timent, Officia illa acceptare, dubitantes, an electio fuerit ex Dei inſpiratione, qui ipſos voluerit eligi; an ex

humana aliqua perſuaſione, quæ in electionem ſe immiſcuit. Et eſto inſpiratio fuerit Dei: non ſciunt, an ſit conſilium eius miſericordiæ, ad vtilitatem animarum ipſorum; an permiſsio irati Dei ad occulta ipſorum peccata punienda, aut ad remuneranda in hac vita aliqua obſequia ab ipſis præſtita, qui poſtea ſint ob ſuas alias culpas ab æterna gloria excludendi. Dubitant quoque an dotes habeant ad Officia illa ſufficientes; & an Electores non ſint decepti, exiſtimantes eos eſſe ſufficientes: quod ſi fortè ſufficientes habeant; dubitant adhuc an fideliter ſint illis vſuri, conſtituti in occaſione Status & Officij honorati. Ideoque ſicut Chriſtus D. N. cùm cognouiſſet, quia ventura eſſet turba, vt *raperet eum, & faceret Regem, fugit in montē ipſe ſolus:* ita ipſi, cùm has electiones præuident, fugiunt & abſcondunt ſeſe, ne illas acceptent. Ex altera etiam parte exſurgunt dubia non leuia in ijs, qui non volunt eſſe tam perfecti, vt huiuſmodi ſtudia ac deſideria fugiant; ſed potiùs Officia ipſa per media apta & licita procurare volunt; cernentes videlicet ipſis oculis, homines vt plurimùm talia procurare, & compotes voti fieri: alios quidem in fines & per media valdè obliqua; alios verò per licita & iuſta. Et qui nullam operam ponunt, vt ea aſſequantur, præcipuè in Rep. ſæculari, imò & in Eccleſiaſtica: eos remanere vacuos. Cùm igitur prouidentia diuina induſtriam noſtram non excludat, non volunt in ipſum Deum hanc curam conijcere, vt electorum voluntates permoueat; ſed adhibere ipſi volunt media ad eas permouendas: quia eadem prouidētia diuina hac ipſorū operâ & induſtriâ vtetur, vt fiat quod ipſe vult. Hæc ſunt dubia hominum timoratorum, à quibus ſe facilè expedient, ſi in ijs, quæ obtinere procurant, aut acceptant, ſtuduerint diuinam voluntatem cognoſcere per media ordinaria, & quæ apta habentur ad eam cognoſcendam, & vſui ſunt ad omnes Status: ea verò in proximo capite indicabuntur.

Ioan. 6. 15.

CAPVT VI.

CONSVLTATIONES INEVNDAE AD COOPERandum prouidentiæ Dei, eiuſqúe voluntatem cognoſcendam in electionibus Statuum & Officiorum.

TRIA illa media in proximo capite indicata, ad voluntatem diuinam, eiuſque prouidentiæ conſilia cognoſcenda, etſi certa ſint eius indicia, non tamen ex vſu eſſe poſſunt ad omnes Status & Officia Chriſtianæ Reipubl. eſſet enim temerarium, hu-

iuſmodi reuelationes & prodigioſa indicia deſiderare, ad ſecuritatem noſtrarum electionum; nec ſemper eſt neceſſarium, imò ad ſtatum aliquem ſuſcipiendum non expedit, adeſſe præceptum: nam cuiuis liberum eſt Statum eligere matrimonij aut continentiæ, aut religionis; aut officium magis ſibi commodum, niſi particulari aliqua cauſa eſſet illi prohibitum: nec ſemper expedit electionem huiuſmodi omninò remittere aliorum voluntati, ea ſcilicet ſpe quòd Deus ſit illis inſpiraturus, quod nobis magis expediat. Quia noluit in huiuſmodi re nos alienæ voluntati alligare; ſed vt noſtra quoque liberè vteremur. Sed cùm diuina prouidentia nunquam deſit in neceſſarijs, loco illorum mediorum tria alia ſolet adhibere, quibus Sanctiſsimam ſuam voluntatem nobis aperiat, adiuuantibus ſe mutuò ad maiorem certitudinem & claritatem.

PRIMVM ergò medium ſunt illuſtrationes & inſpirationes valdè feruentes & efficaces, quæ intellectui manifeſtant, Statum & Officium illud valdè nobis expedire; & ſimul alliciunt vehementer ipſam voluntatem, ad illud eligendum. Et hæc ſenſa præueniunt ordinarias noſtras ratiocinationes. Hoc tamen medium non eſt vniuerſale: ordinariè enim DEVS DOMINVS noſter non mittit vehementes huiuſmodi inſpirationes, niſi ad Statum religioſum aut continentiæ amplectendum; aut ad Officia humilia & laborioſa obeunda; ferè verò nunquam ad Status Prælationum, ac dignitatum Eccleſiaſticarum; multò verò minùs ad ſæculares: imò potiùs (vt dictum eſt) inſpirat fugam illarum. neque eſt moris diuinæ prouidentiæ, per huiuſmodi impulſus dirigere electionem Matrimonij, aut ſæcularium Officiorum: niſi fortè aliquando, cùm ſecundum medium eſt adhibitum, quod conſiſtit in ratiocinatione intellectus noſtri, illuſtrati naturali lumine, & fidei in rebus reuelatis, ita tamen, vt communibus gratiæ Dei auxilijs ad hoc præueniatur & adiuuetur. Horum enim duorum luminum, Rationis & Fidei, dictamen, quando Officio ſuo diligenter funguntur, cenſendum eſt dictamen Dei, eiuſque vocatio. ideoque tanquam tale meritò eſt admittendum, eique parendum. Et qui manum admouet, ad voluntatem diuinam, per hæc duo lumina quærendam, ſolet tertium accipere illuſtrationis diuinæ, quæ fulguris inſtar eis venit in ſubſidium; & tanquam ſuauis & iucunda vox ſonat in auribus animæ, & ſic concludit; & ſatis apertè manifeſtat, quid DEVS de illa velit, & ab ea requirat. Quæ tamen manifeſtatio interdum fit immediatè ipſimet, qui de Statu eligendo deliberat; interdum verò fit Conſiliario ſpirituali prudenti & ſancto, quem in ea re conſulit. I.

Digitized by Google

AD HOC ſummè refert, omnia impedimenta remouere, quæ diuinæ voluntatis manifeſtationem impedirent. Hæc autem ſunt inprimis peccata,& paſsiones,& inordinatæ ad res huius vitæ, affectiones : ac propterea procuranda eſt ſumma cordis mundities, & perfectiſsima voluntatis noſtræ indifferentia ad res,quarum eſt futura electio,ita vt non plus ad vnam earum,quàm ad alteram propendeamus: ſed id conemur,vt ſolùm velimus quod voluntatis Dei eſſe intellexerimus: reſignantes omninò,& ſubijcientes voluntatem noſtram diuinæ,cum firmo certoque decreto eam amplectendi, ſtatim atque cognouerimus: etiamſi noſtræ ſit contraria. Hæc indifferentia valdè eſt neceſſaria, quando electio verſatur circa Statum aliquem,Officium,aut Miniſterium,in quo ſit honor, commodum, aut voluptas: quæ facilè cor noſtrum ad ſe trahunt; aut contra cùm electio verſatur circa rem arduam & difficilem, quæ noſtræ carni horrorem adfert. Nam in prima electione neceſsè eſt voluntatem noſtram ita ſe reſignare, vt ſe offerat ad relinquendum & renuntiandum ei, quod nobis valdè arridet,ſi non placeat Deo: in ſecunda verò vt ſe offerat ad amplectendum, *Gradu.26.* quod horrorem adfert,ſi Dei voluntati ita placeat. Hoc documentum,& bonos eius euentus tradit S. Ioannes Climacus his verbis: Quidam fuerunt, qui deſiderantes Dei voluntatem cognoſcere, cogitationem ſuam ab omni affectione remouerunt, & in vtriſque conſilijs, ac voluntatibus animæ ſe collocauerũt, videlicet in annuente & contradicente, quaſi in medio mentem ſuam, omni voluntate propria mundatam, per ardentiſsimam orationem Domino ſiſtentes, ad certum diem agnitione voluntatis illius potiti ſunt: ſiue per occultam aliquam inſpirationem, qua Deus illos illuſtrauit; ſiue per perfectã ab eorũ anima ſubtractionẽ alterius opinionis & iudicij, quo perplexi tenebantur; aut ex impedimentis & cõtradictionibus eos retardãtibus, ne voti cõpotes fierent, intellexerunt, eam nõ fuiſſe Dei volũtatem; aut contrà flante proſpero vento, & ſuperueniente ex tempore, non expectato ſubſidio, cõiecerunt, hanc fuiſſe DEI Domini noſtri voluntatẽ; memores hunc eſſe ſolennem eius morem: adiuuare, & cooperari ſimul cum ijs, qui ſeſe diſponunt, ad faciendum quod debent ſecundùm diuinam eius voluntatem. Hæc Sanctus Climacus. quibus etiam nobis aperit vias & modos, quibus Deus voluntatem ſuam nobis aperit; ac diſpoſitionem, qua facit nos dignos, qui eam cognoſcamus: prædictam ſcilicet reſignationem, qua omnia propria deſideria mortificemus, & corrigamus: quæ poſſunt nos ab eo, quod vult DEVS, retrahere. Quemadmodum enim tabula, ſiue ſcripta, ſiue depicta, non poteſt nouam aliam figuram admittere, niſi prior deleatur: ita voluntas noſtra, cùm proprijs affectionibus ac deſiderijs eſt plena, niſi ea benè mortificet, ac reformet, non erit benè diſpoſita, vt impreſsiones & ſplendores cœleſtes recipiat: qui cognitionem & amo-

rem diuinæ voluntatis ei impriment. Quare qui hanc cognitionem abſque reſignatione obtinere contendit, imò in alteram potiùs partem inclinat, facilè decipietur; exiſtimans eſſe Dei inſpirationem, cum potiùs ſit inſtinctus proprij ſpiritus, ad id quod ipſi arridet propendentis. Quemadmodum S. Auguſtinus de matre ſua Monica refert, quòd cum vehementer optaret filij ſui matrimonium, occurrebant illi viſiones & reuelationes circa illud, ortas ex ipſius deſiderio, & non à diuino ſpiritu, quemadmodum alio loco eſt dictum. *Lib. 6. Conf ſſ. c. 13. Ducis Spiri Tract. 1. c. 24.*

HIS IMPEDIMENTIS remotis, aptiſſimum medium ad diuinam voluntatem cognoſcendam, eſt ORATIO humilis, importuna, & confidens: qua agnoſcamus ratiocinationum noſtrarū exilitatem, defectumq; cœleſtis luminis, quod nos ex his dubijs ſolet expedire; & ſperemus, Dominum illum, qui a *ſapientiam affluenter* tribuit, eam cum hac confidentia *petentibus*, nobis etiam daturum. Ad quod idem Dominus per Prophetam ſuum hortatur nos dicens: b *clama ad me, & exaudiam te: & annunciabo tibi grandia, & firma, quæ neſcis*: & ob eandem cauſam Rex Ezechias ei dixit: c *cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te*. Et quamuis medium hoc Orationis ad omnia valeat, præcipuè tamen ad hoc de quo nunc agimus. Sæpè enim (vt S. Gregorius inſinuat) diuina prouidentia conſtituit, nobis dare Statum & Officium, quod nobis expedit, per ipſas orationes proprias, aut aliorum: vult enim orationibus ſollicitari, vt ſua conſilia executioni mandentur. quemadmodum propter orationem reliquorum Apoſtolorum, manifeſtauit electionem d *Matthiæ*, & S. Franciſcus vi multarum orationum obtinuit cognitionem eius, quod Deus de illo ſtatuiſſet, tam quo ad fundationem & Statum ſuæ Religionis; quàm quo ad officium, concionandi & agendi cum proximis.

2. a *Iacob. 1. 5.* b *Iere. 33. 2.* c *2. Par. 20. 12.* *Lib 1. Dial. c. 18.* d *Actu. 1. 24.*

§. I. *Quæ ſint conſideranda vt bona ſequatur electio.*

VT ORATIO optatum obtineat effectum, plurimùm refert, conſiderationem illi & meditationem adiungere aliquarum veritatum, quæ diſponunt ad certam cognitionem habendam diuinæ voluntatis: accepto interim tempore & loco quieto, vt magna attentione ad id ſolum attendatur. Ita Sanctus Bernardus conſuluit cuidam de eligendo Statu cogitanti. ſi cupis, inquit, cæli vocem audire, dulciorem melle & fauo; & ſi vis benè præparare interiorem auditum, fuge exteriorem ſtrepitum, vt poſſis dicere cum Samuele, a *loquere Domine: quia audit ſeruus tuus*: attende, quòd hæc vox non ſonet in plateis, nec auditur in publico: quia conſilium ſecretum audientiam requirit ſecretam: quam ſi (vt oportet) audieris, *Epiſt. 107.* a *1. Reg. 3. 10.*

b Pſal. 50. 10 b *auditui tuo dabit gaudiũ & lætitiam.* Hoc modo ſe præparabat Dauid, cùm
c Pſal. 84. 9. dixit: c *audiam quid loquatur in me Deus, quia loquetur pacem in plebem ſuam, & ſuper ſanctos ſuos, & in eos, qui conuertuntur ad cor:* id ſignificans, quod DEVS non loquatur ijs, qui extra cor ſunt in res externas effuſi; ſed ijs, qui ſe recipiunt ad interna cogitanda.

IN HAC igitur recollectione poteris conſiderare duo genera rerum ad ſtatum illum pertinẽtium: quaſdam communes & generales, alias verò ſpeciales. Generalium illa eſt præcipua, vt verus omnium electionum noſtrarum finis, & omnium Statuum, & Officiorum huius vitæ benè perpendatur: in quem omnia media, & conſilia quæ acceperis, ſunt dirigenda. qui finis eſt maior Dei gloria, propria ſalus tua, & ſpiritualis profectus; & vniuerſale Eccleſiæ bonum ac proximorum, qua parte illi ad te ſpectant. Ita tamen, vt cùm de ſalute agitur, bonum proprium præferatur
d Matt. 16. 26. alieno, nam d *quid prodeſſet tibi totum mundum lucrari, ſi animæ tuæ detrimentum patiaris?* non vult enim ipſe Dominus, te animæ tuæ iacturam facere, vt alios salues: quamuis, ſi vtrumque bonum aſſequi poſſis, finis erit excellentior. Ex quo efficitur, te illum Statum & Officium eligere debere, quod, omnibus circumſtantijs tuæ perſonæ attentis, magis te poterit iuuare ad eum finem conſequendum, tuamque ſalutem reddendam ſecuriorem.

1. NE AVTEM huius vitæ bona te excæcent, aptiſſimum eſt conſilium, eodem tempore tibi ante oculos proponere, ipſam mortis horam; & exactam rationem, quam DEVS à te exiget, cum veneris ad iudicium, quem-
Tract. 1. 15. admodum in primo Tomo eſt declaratum. Et, cùm hoc benè perpenderis, dabis operam diligentem, vt ſuperfluas omnes temporalium rerum affectiones ita exuas, atque ſi mox eſſes illas relicturus. Et quemadmodum velles ab eis eſſe expeditus in hora illa adeò acerba. In hac igitur nuditate & differentia, perpendes, quodnam conſilium, ac iudicium in illa hora conſtitutus, velles te fuiſſe ſecutum; quem Statum, quodnam Officium te velles elegiſſe? & perſuadeas tibi, iudicium illius horæ eſſe rectiſſimum, & expedire tibi eam vitæ rationem nunc eligere, in qua velles te à morte deprehendi. Et cùm fortè illa ipſa dies, in qua Status electionem feceris, futura ſit vitæ tuæ vltima: rectiſſimum eſt, talem nunc facere, qualem tunc feciſſe velles. Quòd ſi luſtrare velis iudicia & ſenſa eorum, qui ſunt in illo tranſitu, deprehendes multos coniugatos, qui optarent fuiſſe ſe Religioſos; multos Principes, qui magnæ ſuæ fælicitati tribuerent, quod fuiſſent vnuſquiſpiam ex plebeis; & multos Prælatos, qui meliùs ſibi fuiſſe exiſtiment, ſi fuiſſent ſubditi: contrà verò multi Religioſi, & Continentes, & alij, qui in humili Statu vixerunt, valdè erunt ſua ſorte cõtenti, in qua vtiliter vixerunt, & cum lætitia moriuntur. Ex quibus exemplis fru-

ctum & vtilitatem accipiens, magnæ erit prudentiæ, talem vitæ rationem nunc eligere, vt tunc non te pœniteat, illam elegiſſe: ſed exultes potius, Deumque glorifices, quòd te ad eam vocauerit. His conſiderationibus Sanctus Gregorius cuidam nobili Viro, optanti vt Cæſar eius operâ in publicis aliquibus Officijs vteretur, ſuadebat vt diligenter attenderet, quid eligeret, & illud poſteà eligeret, quòd ad ſuam ſalutem eſſet tutiſsimũ: ſic ergò ait: cur magnificè fili non conſideras, quia mundus in fine eſt? omnia vrgentur quotidiè. ad reddendas rationes æterno & tremendo Iudici ducimur: quid ergò aliud, niſi de aduentu illius cogitare debemus; vita enim noſtra nauiganti eſt ſimilis: is namq; qui nauigat, ſiue ſtat, ſedet, aut iacet, ſemper vadit, quia impulſu nauis ducitur. Ita ergò & nos ſumus, qui ſiue vigilantes, ſiue dormientes, ſiue tacentes, ſiue loquentes, ſiue ambulantes, volentes & nolentes per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cùm igitur finis noſtri dies aduenerit, vbi nobis erit omne quodmodò cum tanta cura quæritur, & cum ſolicitudine congregatur? quare ſi bona quærimus, illa diligamus, quæ ſine fine habebimus: ſi autem mala pertimeſcamus, illa timeamus, quæ à reprobis ſine fine tolerantur. Hoc ipſum verò, quod ſis in obſequio pijſsimi Principis, quanta eſt mentis occupatio cum deſiderio terrenæ gratiæ obtinendæ? & quantus timor, ne hæc eadem gratia perdatur, ſi adepta fuerit? perpende ergò, quæ pœna ſit, aut proſperitatis deſiderio fatigari, aut aduerſitatis timore paueſcere. vnde magis ſuadeo, vt in hoc breui peregrinationis tempore ſtudeas, quietam actranquillam vitam ducere, ſacris Lectionibus vacare, cœleſtia verba meditari, in æternitatis amore te accendere, de terrenis rebus ſecundùm vires bona opera agere, & regnum perpetuum in eorum remuneratione ſperare. ſic autem viuere, iam in æternitatis vita partem habere eſt. Hæc fili loquor, quia multum te diligo, & quia in procellas & fluctus cordis tendis, verborum meorum funibus te ad littus reuoco: & ſi trahentem ſequi volueris, quæ pericula euaſeris, quæ gaudia inueneris, in ipſo quietis tuę littore poſitus, agnoſces. Hæc omnia S. Gregorius.

Lib. 6. Regiſt. c. 190.

2. SED QVONIAM omnes hæ rationes valdè ſunt generales, operæpretium erit, ſigna etiam particularia attendere, quæ vſui eſſe poſsint ad diuinam vocationem & voluntatem agnoſcendam circa rem eligendam. Hæc autem & multa ſunt, & varia. alia enim fundamentum ſuum habent in conditione, & naturali conſtitutione; alia in educatione ab ipſa infantia; alia in varijs neceſsitatibus occurrentibus, & in particularibus gratijs, talentis, & propenſionibus naturalibus, aut ſupernaturalibus, quas DEVS Dominus noſter impertiuit: quemadmodum in præcedentibus capitibus eſt indicatum. Et hinc fit, vt ſi ratiocinatione agatur, cenſendum

ſit bonum indicium, quòd Deus ad eum Statum & Officium non vocet, à quo homo naturalem habet auerſionem & horrorem; deeſtque illi talentum & facultas ad præſtandum, quod talis Status requirit, maximè ſi ſit perpetuus: & quando reuera non eſt talis facultas & aptitudo, nec pignus aliquod aut ſpes eſt eam habendi, certum indicium eſt, nolle Deum vt illum eligas. Et propterea declarauit Eccleſia, non eſſe matrimonij capaces eos, qui natura ſint impotentes ad generationem, quæ, finis eſt proprius illius Status. Et Spiritus Sanctus monet, e *noli quærere fieri Iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in æquitate*, & anima tua. Contrà verò, ſi adſit propenſio & talentum, ſiue facultas (vt dictum eſt) bona eſt inter alias coniectura, quod DEVS ad id vocet, ad quod bona hominis inclinatio illum ducit.

e Eccli 7. 6

PRAECLARE hoc expendit S. Ambroſius his verbis: vnuſquiſque ſuum ingenium nouerit, & ad id ſe applicet, quod ſibi aptum elegerit. Itaque quid ſequatur, prius conſideret. Non ſolùm nouerit bona ſua, ſed etiam vitia cognoſcat: æqualemque ſe iudicem ſui præbeat, vt bonis intendat, vitia declinet. Alius diſtinguendæ lectioni aptior, alius pſalmo gratior, alius ſacrario oportunior habetur: Hæc omnia ſpectet Sacerdos, & quid cuique congruat, id officij deputet. Quo etenim vnumquemque ſuum ducit ingenium, aut quod officium decet, id maiore implet gratiâ. Hæc S. Ambroſius, quæ fundamentum habent in concilio Eccleſiaſtici dicentis: f *Fili in vita tua tenta animam tuam: & ſi fuerit nequam, non des illi poteſtatem*; aut (vt alia Lectio habet) *attende, quid ſit malum; & ne illi illud des: non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet*: quaſi diceret: experire & examina varijs probationibus & experimentis propenſionem, talentum, & vires animæ tuæ: quod ſi videris illam ad malum propendere, non des illi libertatem, ſed da illi Statum & occupationem, qua refrenetur: attende diligenter, quid illi noceat, & ne illi des illud, neque decipiaris ſpecie aliqua bonitatis. Licèt enim multi Status & occupationes ſint bonæ, g *non tamen omnes omnibus conueniunt*: tua autem plurimùm refert eam eligere, quæ tibi ſit futura maximè commoda.

Lib. 1. Offic. c. 44.

f Eccli. 37. 30.

g 1. Cor. 6. 12.

EX HOC iacto principio colligit S. Ambroſius duo monita contrà duplicem abuſum in his electionibus. Primum eſt: nullum hominem prudentem debere eligere Statum aut Officium, eo ſolo nomine, quod Parentes aut maiores ipſius illud habuerint: nam non ſemper filij eaſdem habent propenſiones, & talenta, quæ habuerunt Parentes; & ſæpè, quod expedit Patri, nocebit filio; & quod vni fratri eſt commodum, alteri eſt incommodum, etiamſi ſint gemelli ex eodem partu; quemadmodum Eſau & Iacob. Et quamuis negari non poſſit, educationem filiorũ, moreſq; quos

3. Suprà.

docent

docent eos Parentes ab infantia, & bonum exemplum, quod in eis vident, illos allicere, vt ſequantur: quando tamen non inclinant ad Statum & Officium parentum; ſed potiùs ad alia, quia talenta & dotes habent ad illa: non debent cogi, vt faciant contrà ſuam bonam inclinationem, ſed iuuari potiùs, vt illã ſequantur. ſi enim cogantur Statum ſuſcipere contrà ſuam inclinationem, etiamſi alioquin Sanctum, qualis eſt Religionis aut Sacerdotij: timendum eſt infœlix euentus. Quamobrem Concilium Tridentinum pœnam ſtatuit excommunicationis in eos, qui filios aliáſue virgines aut viduas cogunt religionem intrare; aut ſine iuſta cauſa bonum illorum ad id deſiderium impedire. Eandem quoque pœnam infert illis, qui ſuos ſubditos aliáſue perſonas cogunt matrimonia inire cõtra ſuam voluntatem: quia eadem incommoda ſunt timenda. *Seſſ. 25. de Regular. & Monial. c. 18. Seſſ. 24. de Matrim. c. 9.*

SECVNDVM documentum eſt, quòd ad huiuſmodi electiones faciendas non ſint oculi præcipuè conijciendi in applauſum & opinionem hominum, nec in delectationem ſenſuum: ſed in maximam conuenientiam Status aut Officij cum noſtra ſalute: etiamſi parui illud fiat, aut aliàs non arrideat. Multi (ait hic Sanctus Doctor) fugiunt aliqua officia Eccleſiæ, ſiue quòd grauitas, & pondus exercitiorũ eos terreat; ſiue quòd in iuuentute ſit difficilis temperantia; aut quòd dedignantur rationem vitæ ſequi, quam iudicant eſſe abiectam; inclinant verò ad ſtudia & exercitia, quæ in mundo pluris fiunt, & ſunt in honore, & præponunt præſentia futuris. Nos autem valdè alia via incedimus, dedicamus enim nos futuris, non tanti facientes præſentia; & quo maius eſt noſtrum negotium, eò maior debet eſſe ſolicitudo noſtra. Hæc S. Ambroſius, quæ confirmantur ſententia illa Saluatoris, h *melius eſt ad vitam ingredi cum vno oculo, quàm duos oculos habentes, mitti in gehennam ignis*: ſignificans melius tibi eſſe, animam tuam in humili Statu & laborioſo ſaluare; quàm in honorato, tuo quoque palato valdè arridente damnari. Perpende itaque, omnes Status & Officia huius vitę cum morte finiri, poſt quam alios duos incipere Status æternos: alterum infinitis bonis in cœlo, alterum infinitis malis in inferno refertum. Illa autem optima erit electio, qua eum Statum & Officium temporale in hac vita eliges, quod magis te iuuet ad impetrandum feliciſſimum Statum æternum; & euadendum eius contrarium. Quod tamen non impedit, quo minus in ſecundo loco poſſis, ac debeas commoda temporalia fortunarum, honoris, & quietis perpendere, in eo gradu, qui expedit ad vitam tranſigendam iuxta tuæ perſonæ qualitatem. *h Matt. 18. 9.*

DENIQVE, vt electionem tuam hac via concludas, poſtquam benè perpenderis dotes tuas, quoad propenſionem, complexionem, vires & talenta naturalia, vel acquiſita; commoda item, damnaque ſpiritualia, ac temporalia, in ordine ad finem tuæ ſalutis præcipuum: oportet in vna bilance com- 4.

moda, in alia verò damna & pericula ponere; & attendere, quò inclinet momentum rationis fide illuſtratæ: & quod hæc iudicauerit, maximè eſſe diuinæ voluntati conforme, tuæque ſaluti magis expediens: illud ſcies tibi eſſe eligendum.

Ad idem etiam iuuerit, vt, dum conſideras rationes & conuenientiam, aut damnum Status & Officij, de quo agitur; ſimul obſerues ſenſa & affe-ctus, quos illæ efficiunt in corde tuo: idque propter vim, quam habent rationes apud hominem, non ſubiectum alicui paſsioni, & reſignatum ad permouendam, & poſt ſe trahendam voluntatem, recurrendo ſimul ad gratiam diuinam, quæ Sanctis ſuis inſpirationibus in tali occaſione ſolet illam mouere. Illæ verò rationes meritò ſunt præferendæ, quæ producunt effe-ctus diuinæ inſpirationis proprios, qualis eſt pax conſcientiæ, lætitia ſpiritualis, cordis impulſus, fiducia in Deum, quod in tali Statu & Officio cum maiori fructu viues: ſequens in hoc, & ſeruans documenta, quæ in Duce
Tract.1.c.24 ſpirituali ſunt poſita. Hoc ſolū nunc addo: quando Status & officiū pericula habent, & occaſiones annexas ad lapſum in peccata, fortioribus rationibus opus eſſe, & clarioribus indicijs voluntatis Dei ad illud eligendum: Contrà verò, quando Status perfectus eſt & ſecurus, pauciores rationes ſufficiunt. Ac proinde (quemadmodum S noſter Pater Ignatius dicere ſolebat) multò pluribus rationibus opus eſſe ad perſuadendum nobis, eſſe Dei voluntatem, vt maneamus in mundo cum diuitijs, delicijs, & honoribus, obſeruantes ſolùm diuina præcepta: quàm ad deſerendum mundum, & nos ipſos ad conſilia etiam ſeruanda offerendos: nam ad hoc ſecundum habemus multa generalia teſtimonia, & ſigna voluntatis Chriſti Domini noſtri, quibus in ſuo Euangelio nos ad id hortatur. Quare nullus, qui in his dubijs verſatur, debet abſque grauium rationum fundamento credere, ſibi in particulari magis expedire, in mundo remanere; & voluntatem Dei eſſe, vt Statum ex ſe magis periculoſum eligat.

§. 2. *Quodnam conſilium, & à quibus accipiendum.*

PRAEDICTAE omnes diligentiæ non ſunt adeò ſufficientes ad rectam electionem faciendam, vt non opus habeant auxilijs, ac directione Sanctorum, prudentum, & benè expertorum conſiliariorum: & illi ſunt tertium medium, ac inſtrumentum prouidentiæ diuinæ, ad voluntatem Dei nobis manifeſtandam, circa illud punctum, de quo illos conſulimus. Placetque ipſi Deo, quod in rebus adeò grauibus, tantique momenti non ducamur à noſtro ſolo iudicio; ſed eorum potiùs, quos ipſe in ſua Eccleſia poſuit, ad ducendos ac dirigendos alios: ſi enim olim iubebat Deus
Deut.17.8 Iſraelitas, à *ſi difficile & ambiguum apud ipſos eſſet iudicium, aſcendere, & venire ad*

ſacerdotes, certoſque illos faciebat ſe per eos *indicaturum iudicij veritatem*, quam ſcire cupiebant: multò certius eſt, ipſum per Sacerdotes & miniſtros Euangelij, qui maioris ſunt excellentiæ, voluntatem ſuam manifeſtaturum: ſiquidem diſtributæ inter illos ſunt gratiæ, quas Apoſtolus b *manifeſtationem Spiritus*, ad communem Eccleſiæ vtilitatem appellat; & inter eas numerat *diſcretionem Spirituum*, cuius finis eſt manifeſtare Spiritum, qui nos mouet ad id, quod deſideramus, & quærimus. b 1.Co.12.7.

ET HIS præmiſsis, quæ dicta ſunt ſupra de Confeſſarijs eligendis, ſapientibus, ac Sanctis, addemus quod ad idem propoſitum dicit Sapiens: c *Omnis Conſiliarius prodit*, & extollit *conſilium*; *ſed eſt conſiliarius in ſemetipſo, & in rem ſuam: A Conſiliario, qui operam ſuam tibi offert, ſerua animam tuam. Prius ſcito, quæ ſit illius neceſſitas*, & quò tendat: *& ipſe enim animo ſuo cogitabit*, ſibique conſulet, potiùs quàm tibi: *ne fortè mittat ſudem in terram*, & forti ac periculo te committat, *& dicat tibi: bona eſt via tua; & ſtet è contrario videre, quid tibi eueniat*, quaſi non ſatis ſciret, quid conſuleret. *Cum viro* [illegible] *ioſo*, & profano, ne *tracta de ſanctitate, neque cum iniuſto de iuſtitia: cum timido de bello: cum viro liuido de gratijs agendis: cum impio de pietate: cum inhoneſto de honeſtate: cum ſeruo pigro, de multa operatione. Non attendas his in omni conſilio*, quia ſibi potiùs, quàm tibi conſulent. *Sed cum viro Sancto aſsiduus eſto, quemcunque cognoueris obſeruantem timorem Dei, cuius anima eſt ſecundùm animam tuam, & viam, quam tu ducis, vel ducere cupis: & qui, cùm titubaueris in tenebris*, aut lapſus fueris, non ridebit, ſed *condolebit tibi: cor boni conſilij, ſtatuet tecum; non eſt enim tibi aliud pluris illo*: & certò ſtatue, quòd *anima viri Sancti enunciat aliquando vera*, potiùs *quàm ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum. Et in his omnibus deprecare altiſsimum, vt dirigat in veritate viam tuam*. Hæc ferè omnia Spiritus S. per os huius Sapientis. Ex quibus ſatis apparet quantum referat, Conſiliarium eligere, hominem Sapientem, & Sanctum, qui non paſsione aliqua ducatur; nec propria cōmoda aut honorem quærat; ſed puram ipſam veritatem & bonum animarum, ipſum conſulentium: Deique honorem & gloriam, certamque notitiam & cognitionem diuinæ voluntatis vt executioni mandetur; & qui eandem colat virtutem, quam nos colimus, aut colere cupimus, aut etiam multò maiorem. Talem (inquit S. Ambro.) decet eſſe eum, qui alijs conſulit, vt etiam ſit exemplum Sanctorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate; cuius verbum ſit ſalutare, & irreprehenſibile; vita honeſta, & ſententia ſuauis & humana. Nam, cùm agitur de Spiritu & religione, cōſulere homines mundanos, eſſet (vt S. Greg. ait) de cauſa vitæ conſilium à fautoribus mortis quærere. Hi .n. quoniam nihil æſtimāt, niſi res temporales, conſulent, & ſuadebunt, vt illas ſecteris, licèt cum periculo veram vitam amittendi, & in mortem incidendi. Non negamus in matrimonijs & officijs temporalibus opportunum eſſe, parentes, cognatos,

Tomo.1 Tract.3 c 8

c Eccl 37.8.

Ex Ianſenio.

Hic eſt duplex lectio.

Lib 2. Offic. c.17.

Lib.1. Epiſt 33. 22. q 189. a 10.

& ami-

& amicos conſulere,alioſque ſæculi huius ſapientes & prudentes viros: at in cauſa Status,& rationis vitæ ad perfectionem ſpectantis, non debent hi eſſe præcipui conſultores,(vt in Tractatu de Statu religioſo dicemus) ſed viri ſpirituales,qui id conſulant,quod ſciunt eſſe magni faciendum : ita tamen vt & ipſi *cor* habeant *boni conſilij*, quibus Deus conſilij donum communicaſſe credatur;& in quibus vterque oculus eluceat, diuinæ ſcilicet & humanæ ſcientiæ,cum ſanctitate vitæ : qui enim talis eſt, plus videt quàm ſeptem, imò mille mundi Sapientes. Si igitur talem aliquem inueneris, tanquam
lib. 1 Offic. 44. rem precioſam magni facies, reddeſque illi claram ac diſtinctam(vt S.Ambroſius dixit)deſideriorum tuorum rationem,& aperies propenſiones,doteſq; tuas ad ea amplectenda, ſeruata interim indifferentia & reſignatione, de qua ſupra eſt dictum.Neque enim, dum illum conſulis, optare debes,vt conſulat,quod tu velles, quaſi ab eo tuæ voluntatis & propenſionis approbationem potius quàm directionem velles extorquere : & multò minus ea voluntate & animi decreto accedere debes : vt,niſi conſulat,quod tibi arri-
...rmo. det,conſilium eius negligas. Tunc enim (vt perpendit S. Dorotheus) permittet Deus, te decipi, & conſiliarium non rectè attingere veritatem, in pœnam praui animi tui, quo ad conſulendum accedis . Quemadmodum
Eze. 14 7. minatus eſt Deus per Ezechielem Prophetam dicens: d *ſi quis homo ex Iſrael* malo animo *venerit ad Prophetam , vt interroget per eum me : ego Dominus reſpondebo ei* per os Prophetæ *iuxta deprauatum cor eius, vt iuxta iniquitatem interrogantis, ſic ſit iniquitas reſpondentis.* Hoc autem quatuor modis euenire poteſt primùm quia Deus permittet conſiliarium illum ex proprio capite reſpondere,annuentem ſcilicet interrogantis voluntati; deinde vt non plenè intelligat omnia, quæ neceſſaria erant ad reſpondendum, quod è re fuiſſet : tertiò, vt reſponſum det verbis ambiguis, quæ non ſatis aperiant, quod ipſe ſentit : denique ipſum interrogantem excæcando, ne fidem adhibeat conſultori,nec eius conſiliũ ſequatur.Quemadmodum euenit impio Regi Achab,qui conſulens Micheam Prophetam,de ineundo quodam prælio ſtatuerat apud ſe omninò illud inire, ideoque cupiebat ſibi reſponderi iuxta votũ ſuum : quod cùm intellexiſſet Micheas, reſpondit paucis verbis
3. Reg 22. & ambiguis : e *aſcende,inquit,in Ramoth Galaad, & vade proſperè, & tradet Dominus eam in manus Regis:* quaſi diceret,vtinam aſcendas proſperè,tradatque tibi Dominus hoſtes tuos iuxta votum tuum. Sed oſtendit benè Rex,quo animo illum conſuluiſſet : cùm enim eum adiuraſſet, vt clarè ipſi reſponderet, quod verum eſſet in nomine Domini; Propheta verò diſtinctè ſatis quod verum erat, reſpondiſſet : Rex noluit illi credere, ſed falſis potiùs prophetis,qui mendaci dæmonis ſpiritu impulſi,ei dixerunt eadem verba, quæ primum Micheas dixerat : *aſcende, & dabit eam Dominus in manu Regis:* quibus adhibuit fidem, & aſcendit ad prælium : cuius exitus multò aliter

euenit,

Digitized by Google

euenit,nam grauiſsimè læſus *ſagitta in incertum directa, mortuus eſt illo veſpere.* Vt ex hoc exemplo intelligas plurimùm referre,in huiuſmodi conſultationibus,veram indifferentiã habere; ſolumq; ſtatuere, facere quod Propheta Dei,ipſius nomine tibi dixerit: quemadmodum optimè perpendit S. Ioannes Climacus dicens: Qui verè deſiderant Dei veritatem cognoſcere, dent primùm diligentem operam, vt ſuam mortificent:& oratione cum fide & candore præmiſſa, interrogent cum ſumma humilitate Patrum iudicium, & ſine hæſitatione accipiant tanquam ex ore Dei, quod illi Sanctè conſulent, quamuis illud ſit contrà ipſius interrogantis intentionem & expectationem, etiamſi Patres ipſi conſulti non adeò ſint ſpirituales & perfecti. Non enim eſt Deus iniuſtus,vt permittat decipi illas animas, quæ bona fide,ſyncerè,ac demiſsè eius iudicio & conſilio ſe ſubiecerunt, qui ipſis eſt loco Dei: nam humilitas plurimum valet; & obſtringit quodammodo eum Dominum, qui eſt Magiſter humilium; datque ſapientiam paruulis, ne aberrent. Hæc Sanctus Climacus. *Gradu.26.*

IMPONAMVS capiti huic finem, monendo Confeſſarios & Prælatos,ad quos ſpectat conſilium alijs dare,aut varia officia ſubditis diſtribuere: vt in ſuis conſilijs aut diſtributionibus huiuſmodi attendant (quemadmodum S.Ambroſius dixit)ad inclinationes & talenta eorum, qui ipſis ſunt comiſſi: conſulendo illis, aut vnicuique ordinariè dando, quod bonæ ipſorum propenſioni & talento eſt magis conformè. Quemadmodum enim neceſsè eſt non annuere prauis propenſionibus,ſed eas mortificare & abnegare: ita expedit fauere & fouere bonas, quemadmodum Chriſtus Dominus noſter cùm vocauit ſanctos,Petrum & Andream,filioſque Zæbedei,quos ad piſcationem propenſos videbat,dixit eis f *faciam vos fieri piſcatores hominum:* quaſi eis diceret,non omninò vos ab hoc officio remoueo, ad quod ita propenſos video; ſed in eodem perficiam, faciens piſcatores non piſcium ſed hominum. Huc ſpectat,quod S.noſter Pater Ignatius, tanquam valdè à Deo illuſtratus in ſuauitate & efficacitate ſuæ gubernationis, dicere ſolebat, quod ſuppoſita ex parte ſubditi obedientia, & integra reſignatione ad amplectendum,quod Prælati iniungerent,experientia didiciſſet, vtiliſsimum eſſe,annuere bonis ipſorum propenſionibus, ſi etiam habeant talenta ad id præſtandum,ad quod inclinant.Et ita cum hæc officia diſtribuere volebat, & grauiores alias occupationes,ſtudebat intelligere vniuſcuiuſque propenſionem, ſiue per aliquem ſibi familiarem, qui quaſi alio nomine eam cognoſceret, ſiue eidem ipſi ſuadendo, vt in oratione & meditatione hæc tria puncta diligenter perpenderet. *Primum*:an paratus eſſet ire, quò eum obedientia mitteret: *ſecundum*,an propenderet,vt iret: *tertium*,quidnam eligeret, ſi liberum ei relinqueretur. Et hac via cognoſcebat ipſe bonam diſpoſitionem & inclinationem ſubditorum, vt efficaciter & ſuauiter eorum

Lib.1 Offic. c.44.

f *Matt.4.19*

gubernatio ſuccederet. Denique quidquid hactenùs eſt dictum ad eligendum Statum & Officium per viam ratiocinationum & rationum, non debet præiudicare vocationi diuinæ, quæ fit per vehementes inſpirationes, & obedientiam ſuperiorum. Nemo enim tantum tribuere debet propriæ naturali inclinationi, etiamſi aliàs bonæ, vt ſi vehementem inſpirationem, Deique impulſum ſentiat ad alterum Statum & Officium contrarium, negligat illum ſequi, præmiſſa tamen debita conſultatione, vt certò Dei voluntatem cognoſcat. Et idem omninò eſt, cùm ſuperior aliquod officium huic propenſioni contrarium iniungit: cùm enim Dei prouidentia adeò ſit ſuauis, nec onus imponat ſupra vires, nec iubeat aliqua impoſsibilia: ſi ipſe talibus inſpirationibus vocet: dabit quoque ſupernaturalem aliam gratiæ inclinationẽ, quæ vincat naturalem; & ſimiliter talenta doteſque dabit neceſſarias, quemadmodum ſupra eſt dictum.

CAPVT VII.

OMNES DEBERE ESSE CONTENTOS eo Statu, quem prouidentia diuina illis dederit: & in eo poſſe illos perfectionem obtinere, ſi ſuis dotibus benè vtantur.

POST factam electionem Status & Officij iuxta Dei voluntatem eiuſque prouidentiæ ordinem, quiſque valdè contentus eſſe debet ſorte, quæ illi contigerit; & talentis, quæ Deus conceſſerit, procurando cum eis omnem perfectionem negotiari, quæ in eo Statu illis fuerit poſsibilis, iuxta dotes & facultatem ad id acceptam, vtrumque commendauit Apoſtolus, cùm dixit Corinthijs: a *vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo: alius quidem ſic, alius verò ſic: vnuſquiſque autem ſicut eum vocabit Deus, ita ambulet: ſicut in omnibus Eccleſiis doceo: & vnuſquiſque, in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat. Seruus vocatus es, non ſit tibi cura: ſed etſi potes fieri liber, magis vtere,* vt ſeruias; *qui enim in Domino vocatus eſt ſeruus, libertus eſt Domini: ſimiliter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum,* praua ſcilicet ſeruitute. *Vnuſquiſque in quo vocatus eſt, Fratres, in hoc permaneat apud Deum.* Hucuſque Apoſtolus, qui his verbis docet, vocatos à Deo ad fidem eius Sanctam recipiendam, perſeuerare in Statu quem habent, modò non ſit contra eandem Fidem. Coniugatos monet manere in Statu matrimonij: quia etiã eſt donum Dei, ſicut Status continentiæ; ſeruos & reliquos, qui in inferiori Statu & Officio ſunt, monet, vt non

a 1 Cor. 7. 7. 17.

ſint

ſint ſoliciti de illo pro alio altiori commutando, ſed vt in ſua humilitate ſe conſeruent, & in ea ſtudeant conſequi libertatem ſpiritus, & altitudinem ſpiritualem, quæ illis non denegabitur. Liberos verò & habentes Statum & Officium honoratum, monet, ne euaneſcant, & alios contemnant; ſed humilient ſeſe, & viuant tanquam fideles Chriſti ſerui, non abijciendo ſe vt fiant ſerui peccati, & mundi honoriſque ſui, & inanis pompæ mancipia.

SED NOMINATIM perpendendæ ſunt duæ rationes, quas Sanctus Apoſtolus tangit: altera eſt ex parte ipſiuſmet Dei, cuius eſt quilibet Status, & vitæ ſors, quæ ab eius prouidentia prouenit, ſiue altior ſit, ſiue demiſſior: & hoc ſatis eſt, vt libenter accipiatur: nam cui nihil debetur, quodcunque donum ſufficit; nec habet quod conqueratur, quaſi ſit exiguum. b *Nunquid* (ait Apoſtolus) *dicit figmentum ei, qui ſe finxit: quid me feciſti ſic? an non habet poteſtatem Figulus luti ex eadem maſſa facere; aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* quantò igitur faciliùs poterit Deus ex humani generis maſſa facere alium diuitem & dominum, & in omnibus magnum; alium verò pauperem operariũ, ſeruum, & in omnibus paruum? nunquid poteris de Deo conqueri ac dicere: cur me ſic feciſti? ſi enim potuit te non creare, ſed quaſi oblitum relinquere in abyſſo nihili: ſatis magnũ fuit beneficium, creare te quocunq; modo, pro libitu ſuo: ac propterea æquum eſt, vt ijs, quæ tibi data ſunt, ſis contentus, præferendo æternam creatoris tui diſpoſitionem voluntati ac deſiderio tuo. 1.

b *Rom.* 9. 20. *Eccle.* 33. 13. *Sapien.* 15. 7.

NEC minoris momenti eſt ſecunda Apoſtoli ratio, quia omnes (inquit) empti eſtis pretio ſanguinis Ieſu Chriſti veri Dei & hominis, cuius eſtis ſerui duplici nomine: creationis & redemptionis. Quis ergò eſt dominus qui non habeat poteſtatem ſeruum ſuum pro ſuo libitu occupandi? nunquid ſeruus conqueri poteſt de ſuo domino, quòd illius opera in hoc officio vtatur, & non in altero? cùm igitur ſimus ſerui Dei & Chriſti, exiſtimemus nos fœlices ea ſorte, quam nobis in domo ſua dederit, & cum ea ſimus contenti, libenter ei ſeruientes in quacunq; re nobis ab eo deſignata: quemadmodum enim ſeruus non placet Domino ſuo propterea quòd faciat, quæ ſibi placent, etiamſi optima illa ſint; ſed quòd exequatur id, quod Dominus iubet, quidquid illud ſit: ideoque communi prouerbio dicitur: fac quod tuus Dominus iubet, & comedes ad eius menſam: ita etiam nulla alia re Deo magis placere poteris, quàm ſi contentus ſis loco, in quo ille te collocauit, ibique exequi quod ipſe iubet: ſic enim eius voluntatem tibi comparabis, & ſedebis cum eo ad menſam in cœlo: ſic enim ipſe dixit, eos qui ipſi miniſtraſſent, c *manducaturos & bibituros ſuper ipſius menſam in regno eius.* 2.

c *Luc.* 22. 37. & c. 22. 30.

§. 1. *Confirmatur exemplo Angelorum quemlibet ſuo ſtatu contentum eſſe oportere.*

3. QVOD SI oculos conijcias in hierarchias & choros angelorum, qui benè nouerunt, quam ſubiectionem debeant ſuo creatori, inuenies, omnes eſſe loco, gradu, & officio à Deo ipſis commiſſo, contentiſsimos: quod, qua poſſunt altiſsima perfectione, exercent. magnæ enim fœlicitati ſibi ducunt, quòd velit Deus in quacunque re, etiam abiecta, illorum opera vti, quamuis nulla ſit cenſenda abiecta, ſed ſublimis & valdè glorioſa, quam Deus vult & imperat: ac propterea nec maiores contemnunt minores; nec minores inuident maioribus, nec alter vult alterius officium vſurpare: quia quiſque ſuo valdè eſt contentus. Quare S. Angelus a *Raphael*, etiamſi eſſet *vnus ex ſeptem* præcipuis, *qui aſsiſtunt antè Deum*, eadem tamen animi voluptate, qua erat in cœlo, deſcendit, vt miniſtraret Tobiæ in officijs humilioribus, quæ famuli & ſerui faciunt cum ſuis dominis, non propterea dedignatus: quin potiùs ſummo honori ſibi ducẽs, quod Deus id ipſi imperaret. Et eadem animi tranquillitate cuſtodiunt Aethiopem, qua Principem alicuius terrę; & priuatum aliquem hominem, ſicut integrum regnum: quia ſuam voluptatem in eo ponunt, quod illis Deus imperat.

a Tob. 12. 18.

4. IPSEMET verò Deus homo factus ad omnium hominum exemplum, adeò erat contentus artem fabrilem exercendo, atque cum exerceret munus prædicatoris & magiſtri: quia vtrumq; faciebat, vt æterni ſui Patris voluntatem impleret, in qua exequenda totam ſuam delectationem collocauerat. Si igitur his oculis reſpicias Status & officia, vitæque rationem, quæ tibi ex conſilio diuinæ prouidentiæ obtigit, omninò eris contentus, & operam diligentem pones, vt in ea ſalutem conſequaris, propter quam à Deo illam accepiſti.

5. EODEM tendit, præclara illa ſimilitudo, qua vtitur Apoſtolus, cùm ait: b *omnes nos eſſe vnius corporis membra*, ſignificans quòd quemadmodum pedes contenti ſunt infimo loco, quem habent, ſuoque officio ſtrenuè funguntur, neque inuident oculis, neque indignantur, aut contrà illos inſurgunt: neque hi (licèt in altiori loco poſiti) pedes contemnunt; ſed potiùs attenti valdè ſunt, vt & illis & toti corpori proſpiciatur: & hûc in modum reliqua membra quieta ſunt in ſuis ſtationibus, attendentia ſuis officijs in vtilitatem reliquorum. Sic igitur fideles, qui ſunt vnius Eccleſiæ membra; & Religioſi, qui ſunt partes eiuſdem Religionis; & ciues, qui vnius ciuitatis ſiue regni, meritò debent omnes eſſe contenti in eo Statu, officio & miniſterio, ac vitæ ſorte, quam Deus illis dedit: ſtudentes vnuſquiſque excellere in eo, quod ipſis incumbit: ita vt neque minor maiori inuideat, aut ambitioſè altio-

b 1. Cor. 12. 14

rem

rem locum ad quem non eſt vocatus concupiſcat; nec maior inſolenter ſe erigat, & contra ſui Status grauitatem & moderationem debitam, minorem contemnat.

ET ſi memor eſſes, quod propter tua peccata feceris te filium Dæmonis, & Sathanæ membrum: ac proinde dignum, qui adnumerareris Reip. infernali, cuius caput eſt Lucifer; indignum verò, qui membrum ſis myſtici corporis Eccleſiæ, cuius caput eſt Chriſtus: fælicem te reputares, quòd ſis vel pedes huius corporis. ſiquidem veniet tempus, in quo totum, & pedes & oculi tanquam partes congregationis iuſtorum transferantur in cælum: vbi erit vnum corpus myſticum, & glorioſum cum Repub. Hierarchiarum cœleſtium, in qua vel ipſi pedes multò plus ſplendebunt, quàm ſtellæ; omneſque pacatiſsimi & contentiſsimi erunt ſorte illa, quæ conſilio ac diſpoſitione eius, qui illos elegit, vt eius regni partes eſſent, eis obtigerit. Cùm igitur non expediat, vt in Eccleſia & Rep. terrena omnes ſint oculi, aut manus: lauda & glorifica Deum, qui corporis ſui te partem fecit; pignuſque dedit, quod ſis etiam futurus in cœlo: & cum gaudio amplectere conſilia æternæ diſpoſitionis & voluntatis, quam meritò diligere, & præferre debes cuicunque honori & vtilitati, quæ potuiſſet ex altiori aliquo Statu tibi prouenire. 6.

PRAEDICTIS hactenùs addendum eſt, quòd non ſolùm ad priuatum cuiuſque bonum, ſed etiam ad vniuerſale totius Eccleſiæ, ac Reip. & cuiuſuis Communitatis tranquillitatem, ſit valdè neceſſarium, vt omnes in Statu & Officio ſuo pacati ſint & contenti, eiuſque perfectioni ſtudeant: ſic enim pax & vnio corporis myſtici conſeruatur, ſine qua nec particularium bonum diuturnum eſſe poterit: ſicut pax & ſalus totius corporis naturalis pendet ex coniunctione membrorum inter ſe, & ex eo quod vnumquodque ſibi conſtitutum locum occupet. Hoc voluit Apoſtolus ſignificare cùm dixit: c *Obſecro vos, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis, cum omni humilitate, & manſuetudine, cum patientia ſupportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.* Quibus verbis docet Apoſtolus plurimum referre ad perfectã pacem & vnionem Chriſtianorum ſeruandam, quòd quiſq; viuat dignè vocatione ſua, dando operam diligentem, vt ipſa vita talis ſit, qualem exigit ipſa vocatio, ita vt Eccleſiaſtici, & Religioſi, & Seculares impleant exactè Statuum & Officiorum ſuorum obligationes; amplectentes integram & perfectam humilitatem, quam exprimit Apoſtolus verbo illo: *cum omni humilitate*: cuius munus eſt conſeruare vnumquemq; in pace & tranquillitate, in loco à Deo ſibi cõſtituto. Nam ſi eſt inferior: ille eſt naturali eius inclinationi cõformis, quæ ſemper tendit ad vltimum, ſicut terra ad centrum. Quod ſi locus ſit excelſus, nunquam appetit 7.

c *Epheſ. 4. 1.*

Digitized by Google

altiorem: quia potiùs ſe reputat illo indignum. & hac ratione cum omnibus ſeruat pacem & vnionem, quia neminem ex loco ſuo deturbat, niſi fortè meliori oblato ſpontè ille acquieſcat.

ET HINC eſt, quod quemadmodum omnes morbi & naturalis corporis dolores oriuntur ex aliqua membrorum diſiunctione, eò quòd non ſint in ſuis locis; aut humores redundent: ita etiam omnes ferè trium Rerumpublicarum Chriſtianarum miſeriæ oriuntur ex defectu coniunctionis partium earum; aut quòd illæ non faciant aliàs rectè officium ſuũ iuxtà vocationem propriam; aut quòd eâ non contentæ ad id, quod aliorum eſt proprium, etiam cum eorum detrimento adſpirent. Quomodo enim non ſequatur turbatio, ſi minor contendat eſſe maiori æqualis? aut ſi maior velit minorem opprimere?aut ſi quiſq; velit ſibi vſurpare ſortem, quæ alteri obtigit, aut ſuam accreſcere, cum alienæ detrimento?

9. DENIQVE ſi Reip. cuius es membrum, conſeruationem deſideras, recordare quod Eccleſia (vt ſuprà dicebamus) ſit d *terribilis vt caſtrorum acies ordinata*. Quemadmodum enim exercitûs robur in eo conſiſtit, vt ſinguli milites ſuam ſeruent ſtationem, pugnando in ea ita ſtrenuè, vt vitam potiùs amittant, quàm eam deſerant: ita Eccleſia & eius Rerumpub. fortitudo in eo conſiſtit, vt omnes fideles valdè ſint charitate coniuncti, nullo (vt ſuadet Eccleſiaſtes) e *locum ſuũ dimittente*, ſed quicquid ille iure ſuo requirit, cum ſumma perfectione, faciente. Ex hoc enim oritur cæleſtis quædam harmonia, quaſi multarum vocum valdè concinnarum muſica: idque tantâ fortitudine & perſeuerantia, vt dixerit DEVS S. Iob: f *quis enarrabit calorum rationem? aut concentum cæli quis dormire faciet?* Sicut ergò nullus in terra eſt, qui hoc præſtare poſsit: ita nullus eſt, qui perfectè aſſequatur admirandum illum ordinem, quem DEVS in hoc Eccleſiæ ſuæ cælo conſtituit, etiam in Statibus, Officijs, ac Miniſterijs, quæ illa ad ſui conſeruationem & augmentum complectitur: nec omnis poteſtas huius mundi, aut inferni ſufficere poterit, ad impediendum hunc ordinem, & harmoniam turbandam, quam habet in ſucceſsione, qua alij fideles alijs ſuccedunt in his Statibus & Officijs, vſque ad mundi finem. Quamuis enim hic ordo in aliqua Prouincia aut Regno, propter eorum peccata deficiat: in alijs tamen multis regnis non deficiet. Et licèt Antichriſtus excludere ex mundo conetur g *mulierem illam amictam ſole, quæ in capite habet coronam ſtellarum duodecim*, & *ſub cuius pedibus* eſt poſita *luna* (quæ mulier figura erat Eccleſiæ) illa abibit *in locum ſuum*, à Deo ſibi præparatum, ita vt ſit impoſsibile eam ornatu hoc cæleſti ſpoliare, nec facere dormire concentum hunc & modum, quo Deus illam conſeruat & mouet. Quod cùm ita ſit, æquum eſt, vt ex parte tua tanquam huius Eccleſiæ membrum non turbes hunc ordinem, nec dormire facias, nec ceſſare cæleſtem hanc muſicã

d Cant. 6. 9. & c. 7. 1.

e Eccl. 10. 4.

f Iob. 38. 37.

g Apoc. 12. 6. 14.

& harmoniam,ſi locum deſeras,in quo te Deus collocauit; aut aliũ ex ſuo extrudas;aut obligationes tui officij nõ præſtes.Nam ſupremus cęleſtis huius machinæ gubernator vindictã ſumet de illa Inordinatione, quam induxeris;cedetq; in tuum proprium damnũ, ſi tuam deſeras ſtationem;nec tamen deerit ipſi Deo alius,quem in tuo loco conſtituat, proptereà enim in Apocalypſi te monuit: h *tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* h *Apoc.3.11.*

§. 2. *In omni Statu acquiri poſſe perfectionem.*

AD vltimam conſolationem eorum,qui ſunt in inferiori Statu,ſtabiliamus hanc veritatẽ:quòd in ſtatu imperfecto poſsit eſſe vita perfecta;& in officio humili,vita ſublimis; & in gradu demiſſo, vita excellens. Quamuis enim Status perfectionis,& Officium ſpiritualis miniſterij plurimũ iuuent ad magnã ſanctitatẽ conſequendam: ſæpè tamen harum rerum defectus ſuppletur à copioſa gratia & fauore Dei,ac magnâ diligentiâ ipſiuſmet hominis,eadẽ gratia adiuti:ita vt exiſtens in ſtatu minus perfecto aſcendat ad excellentiorem ſanctitatẽ, quàm qui ſunt in Statu maioris perfectionis. Nam vt S. Petrus dixit,a *in veritate comperi,quia non eſt perſonarũ acceptor Deus;ſed in omni gente,qui timet eum & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* a *Act.10. 34.* Quare ſi paruulus in humili ſuo ſtatu plus Deum timuerit, & diligentiùs, quod iuſtum eſt,fecerit: erit magis acceptus, quàm magnus in ſublimiori ſtatu. Quare nec debes animũ abijcere propter paruas dotes;nec te erigere, etiamſi habeas magnas. Nam vel cum paruis poteris eſſe valdè ſanctus, ſi diuinæ gratiæ fidas: & cum multis eris valdè imperfectus, ſi tibi ipſi innitaris. Sed vtrumque erit tibi vtile,ſi cum eò,quod Deus conſtituit, te conformes; & illi fueris cooperatus.

HOC præclarè declarauit S.Gregorius ea ſimilitudine,quâ vſus eſt Sapiens,cùm dixit: b *Stellio manibus nititur,& moratur in domibus Regis.* Nam ſæpè (inquit) euenit, vt aues,quæ alas habent ad volandum & in altũ aſcendendum, volent tamen valdè demiſsè,ſuoſque nidos in paruis arbuſculis ponant,dormiantq;in cauernis terræ:contra verò lacertæ & ſtelliones non habentes alas,ſed manibus innitentes repunt per muros, & aſcẽdunt ad tecta regalium palatiorum;quò aues non perueniunt. Hunc in modum,qui magnas dotes habent,alas ſcil. ingenij, iudicij, eruditionis & ingenuitatis, aliaque talenta præclara, quibus facilè poſſent volare, & ad perfectionem peruenire, egregiaq; facinora edere: illa tamen non faciunt; ſed negligentiâ & tepiditate ſua (ita Deo in pœnam occultæ alicuius ſuperbiæ permittente)vitam ducunt valdè imperfectam,occupando ſe rebus vanis;& nidos ſuos inter ſpinas curarũ terrenarũ collocãdo;ſepulti in abyſſo cupiditatũ & ambitionũ humanarũ.Contrà verò lacertę homines ſc.humilis cõditionis, *Lib.6. Moral.c.5.* b *Prou.30. 26.*

etiamſi

etiamſi idiotæ,& rudes,& qui huiuſmodi alis careant;innitentes tamẽ ſuis manibus,operibus ſcilicet officiorum ſuorum humilium, animum habent rependi,& contra impetum ſuarum inclinationum aſcendendi: & ſic perueniunt ad altitudinem Chriſtianæ perfectionis;ſuumque nidum & habitationem in eius culmine ponunt, magnam cum cæleſti rege familiaritatem obtinentes.Quia enim non eſt acceptor perſonarum Deus,repellit ſuperbum,etiamſi plurimas habeat dotes & talenta, ſicut primus angelus;admittit verò ad ſe humilem,cui huiuſmodi talenta tãquam vili alicui mancipio deſunt. Quod ſi benè perpenderetur: neque is qui auis eſt, ob ſuas alas euaneſceret; neque ſtellio propter earum defectum animum abijceret:ſed vterque ſtuderet diuinam prouidentiam venerari in eo loco & ſorte,ſibi ab ipſo Deo deſignatis: darentque operam diligentem,vt facultatibus & talentis; quæ habent, vitam æternam ſibi comparent; & perfectionem,ad quam ſunt vocati,ita vt qui habet alas,volet; qui non habet, manibus innitatur & repat.

DENIQVE adeò ſunt heroici & vtiles virtutis actus,qui occaſione Status & Officij humilioris exercentur, vt prouidentia diuina conſtituerit in diſtributione donorum & talentorum naturalium & ſupernaturalium, nullum hominem magnum & excellentem in omnibus facere, niſi in re aliqua ſit paruus & humilis: vt huiuſmodi actus exercendi occaſionem habeat.Quorum actuum dux eſt FIDES quæ facit, firmiter credere: eandem bonitatem & charitatem Dei, quæ res magnas diſtribuit; etiam paruas dare: & eodem amore vtraſque largiri. Cum hac fide ſubijcere debes tuum iudicium, & intellectum captiuare in obſequium Chriſti, cum talento tibi conceſſo etiamſi paruo.

MOX ſequitur virtus SPEI,quæ ſperat à diuina prouidentia,per quod ſtatum & ſortem vitæ tibi datam ducet ad portum perfectionis & ſalutis æternæ.Quamuis enim non aſſequaris conſilium eius: debes tamen diuinæ ipſius ſapientiæ & potentiæ ſidere: quemadmodum de Abraham dicitur,
c Rom. 4. 18. quod c *crediderit in ſpem contra ſpem:* hoc eſt ſuprà id quod ratio humana poterat ſperare.Et hinc aſcendes ad actus CHARITATIS,quibus Deum eiuſque æternam ordinationem plus diligas,quàm vlla dona, quæ in tuam cedunt vtilitatem:vt potius eligas eſſe paruum: quia id illi placet;quàm omnes mundi huius excellentias habere:qui enim habet quod plus eſt; non curat quod eſt minus. cùm igitur Deus infinitè plus valeat quàm reliqua dona creata,eſto tu contentus quod Deum tecum habeas:quem,ſi diligas,iam habes:&,ſi habes,quid tibi deeſt? Si autem aliquid deeſt, ipſe vult, deeſſe: & hoc tibi ſufficit ad conſolationem; ſiquidem is ita ſtatuit, qui te valdè diligit.Hinc oriantur actus GRATITVDINIS, quibus continuas ei gratias agas pro magno ſiue paruo,quod tibi dedit; & pro eo quod non dedit:

ſiquidem

Digitized by Google

ſiquidem in vtroque procedit tanquam pater, qui bonum filij intendit: ac propterea debet pro omnibus laudari & glorificari, potiùs reſpiciendo ad eius amorem, quàm ad ipſum donum. præcipuè cùm magnum ſit beneficium, vel aliquid dare ei, qui nihil eſt promeritus, potiùs indign⁹ erat omnibus, quæ illi ſunt data. Hinc tranſeundum tibi eſt ad actus HVMILITATIS, agnoſcendo propriam tuam indignitatē; & quòd non ſis promeritus id, quod habes; & gaudendo in paucis & exiguis, vt occaſionem habeas teipſum humiliandi. Si enim fuiſſet multum, fortè factus fuiſſes ſuperbus: velleſque reliquos præcedere: cùm etiam in hac paruitate, quæ tibi obtigit, difficilè alteri cedas.

DENIQVE oportet heroicos RESIGNATIONIS & OBEDIENTIAE actus efficere, cum magna tuæ voluntatis cum diuina conformitate: offerendo teipſum non ſolùm, vt forte paruâ ſis contentus; ſed etiam, vt priueris omnibus, quæ habes, ſi ipſi Domino placebit ea auferre. Et ſuper hanc conformitatem extruenda eſt pura & excelſa intentio ei ſeruiendi, propter ſe ipſum, quia dignus eſt, cui ita purè ſeruiatur: non aſpiciendo ad præmia, vel ſupplicia; nec aliorum beneficiorum intereſſe, niſi hos eoſdem fines ad præcipuum illum eleues gloriæ ipſiuſmet DEI: cuius bonitas & ſanctitas per ſeipſam digna eſt, quæ ametur, & cui obediatur. ſummæ fælicitati ducendo, ei obedire in omnibus quæ iuſſerit, ſiue magna illa ſint, ſiue parua; & eo ſolo nomine, quòd ille ita velit; dignusq; ſit cui exactè obediatur. Si hoſce ſex actus ſeruēter exercueris, ſufficient, vt te faciant perfectū: eruntque tanquam d *ſex alæ*, quæ in ſpiritu te eleuent ad gradum *Seraphinorum*, etiamſi in ſtatu ſis paruus. d *Iſaiæ* 6 2.

NEC repugnat his, quæ iam diximus, parabola illa de talentis, quæ habet, quòd, qui e *accepit quinque, negotiatus ſit alii quinque*; & qui duo, *lucratus ſit alia duo; qui autem vnum acceperat, abſconderit illud in terra*: quaſi tota huius differentiæ cauſa fuiſſet diuerſitas talentorum. Potiùs Catholica veritas nos docet, Prælatos & magnos viros, qui multa talenta acceperunt, poſſe ex torpore & negligentia, illa ſepelire, nec cum eis negotiari, ſicut fecit, qui vel vnum acceperat. Et tunc æquè atque ille damnabuntur: imò pœna maiori punientur: quia f *cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo, & quò dona ſunt maiora*: eò ampliùs (ait S. Gregorius) obligatio creſcit donorum, & reddendi exactam de eis rationem. Et contrà qui vnum tantùm accepit talentum, & exiguas facultates, poteſt ſi velit eas non ſepelire, ſed cum iiſdem æquè diligēter negotiari, atque illi qui multa acceperant. Et quemadmodum multi ſunt valdè induſtrij mercatores, vt, cum paruis facultatibus inceperint negotiari, ita breui tempore illas augent, vt alijs ditiores euadant, qui pluribus diuitijs negotiationem fuerant aggreſſi. ita inquam euenire poteſt, vt qui vel vnicum accepit talentum, ita properet in

e *Matt* 25 15

f *Luc* 12 48 *Homil* 9 *in Euangel.*

Digitized by Google

ſua negotiatione, diuina gratia adiutus, vt tanta lucretur, atque illi, qui quinque acceperant, imò vt eoſdem etiam retrò relinquat, ſortibus mutatis, ob diuerſam in eis cooperationem: iuxtà illud Annæ matris Samuelis in ſuam æmulam. g *Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore. Repleti prius, pro panibus ſe locauerunt: & famelici ſaturati ſunt: donec ſterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.* Nam in æternæ vitæ & perfectionis Chriſtianæ negotiatione non tam reſpicit Dominus pauca vel multa talenta, quæ ex pura ſua miſericordia diuidit; quàm maiorem aut minorem diligentiam à nobis poſitam in cooperatione ſuæ gratiæ. Quod ſi diligentia & feruor par ſit, etiamſi talenta & officia ſint imparia, præmium erit par. nam meritum non conſiſtit in acceptione talentorum, ſed in bono eorum vſu. Hoc ipſum confirmat quod ei, qui duobus talentis acceptis lucratus fuit alia duo, idem præmium ſit redditum, quod lucrati quinque, cum quinque acceptis: eò quòd par fuerit illius diligentia, charitas, & feruor, quem in ſua induſtria & negotiatione adhibuit: & quemadmodum duo lucratus eſt, ita lucratus fuiſſet quinque, ſi quinque accepiſſet. Quare eiſdem verbis Dominus vtrumque eſt allocutus: h *Euge, ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intrà in gaudium domini tui.*

g 1 Reg. 2. 4.

h Matt. 25. 21.

Hoc totum adhuc clariùs nobis ſignificat altera illa parabola de decem minis, quas homo quidam nobilis, dedit decem ſeruis ſuis, vnicuique vnam; fuit tamen lucrum valdè inæquale: quia induſtria & diligentia non fuit omnium eadem; & ideò neque præmium. Vnus enim ſeruorum dixit: i *Domine, mina tua decem minas acquiſiuit:* cui in præmium induſtriæ ſuæ dedit Dominus *decem ciuitates:* alter venit & dixit: *Domine mina tua fecit quinque minas:* & huic datæ ſunt à Domino quinque ciuitates. Tertiùs verò veniens dixit: *Domine, ecce mina tua, quam habui repoſitam in ſudario:* & ita nihil eſt lucratus, quia à ſua pigritia victus, noluit negotiari: quæ propterea mina fuit illi ablata. Vbi licet aduertere admirabilem CHRISTI Domini noſtri ſapientiam in duabus his parabolis proponendis. Nam in prima de talentis docuit, quod meritò fieri debuit per bonos & fideles ſeruos, vt ſcil. diligentia conformis ſit numero talentorum: & ſi illa creſcant, etiam hæc creſcat; nec qui accepit quinque talenta, ſit contentus negotiari cum ſolis quatuor: ſed omnia quinq; ad negotiationem applicet; & qui altiorem Statum & præclariora acceperunt dona, ſint magis ſoliciti in bono illorum vſu; vt & lucrum, & præmium eius augeatur.

i Luc. 19. 12.

SED ne animum abijciant, qui minus acceperunt: docet in ſecunda parabola: poſſe in eodem Statu & Officio, & cum eiſdem gratijs gratis datis, alios plus alijs promereri; & alios lucrari decem cum eo, quo

alij

alij quinque tantùm lucrantur; & quoſdam ad culmen perfectionis, per numerum denarium ſignificatæ, peruenire; alios verò in eius medio per numerum quinarium ſignificato conſiſtere. ſicut etiam aliqui k *operarij* poſſunt *vna hora* tantùm lucrari: quantùm alij *tota die*: modò ſpiritus feruor, ac diligentia creſcat; innitendo tamen præcipuè diuinæ gratiæ, ſine qua nihil poſſumus negotiari, & quæ nemini denegatur. Quamobrem dixit Apoſtolus: l *abundantius omnibus laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecum*: ego enim fui velut inſtrumétum; Deus verò gratia ſua præcipuus fuit author operum, quæ per me fecit. Ideoque fideles ſerui dixerunt Domino ſuo, *mina tua fecit quinque* vel *decem minas*; non dicunt nos lucrati ſumus, ne ſibi attribuerent fructum huius negotiationis; ſed mina & talentum, quod nobis dediſti, fecit hoc lucrum: quia cum illo venit gratia vocationis, & auxilia neceſſaria ad hanc negotiationem, præueniente illos diuina miſericordia, & concomitante in ſuo labore, vt exitum haberent proſperum ac felicem.

k *Matt. 20. 9*

l *1. Cor. 15. 10*

§. 3. *In ſepelientes talenta.*

SED ne ſilentio inuoluamus ſeueram pigrorum pœnam, nolentium negotiari, ſed talentũ, & minam, quæ illis forte obtigit, abſcondentium: quia hoc ipſum nos animabit ad benè noſtris vtendũ. Sed primùm culpæ grauitatem examinemus, & ex ea apparebit horribilitas pœnæ. Siquidem miſeri illi non ſatis habuerunt talentum quomodocunque occultare, ſed ſepelierunt ſub terra. Nam ſunt quædam culpæ ex ignorantia vel inaduertentia, aut ex aliqua tentatione, aut ſubita paſſione, qua non ſatis fit obligationi Status: & hi, quamuis tunc talentum abſcondant, non tamen ſepeliunt: nam potiùs ad manum habent, vt vtantur ceſſante illa tempeſtate. Sed aliæ ſunt culpæ ex malitia & conſuetudine valdè radicatæ, cum animi duritie, & pertinaci voluntate in eis perſeuerandi: & hi ſepeliunt talentum, adeò horrentes laborem, vt neque aſpicere eum poſſint. Quod ſi talentum ſepeliunt: qui ferali amictu illud inuoluunt? Ille de mina ſua dixit, quod *repoſuit in ſudario.* Sudarium ait Theodoretus, eſſe linteum, quo mortuorum facies cooperiuntur, cùm mandantur ſepulturæ: cui minam inuoluere eſt, eam mortificare & extinguere, ita Statum & Officium tractando atque ſi res aliqua mortua eſſet; nec illis vtendo ad viua opera ſeruitij diuini. Inuolutum habere cenſeberis ac ſepultum Prælati aut ſubditi talentum; ſi nihil eorum facias, quæ Officium à te exigit, & gubernationẽ, aut ſubiectionem tuam ita negligas, quaſi nihil ad te pertineret; aut eam præſtare non tenereris. Sed adhuc aliud myſteriũ continet hoc ſudarium. nam etiã eſt linteũ, quo ſudor tergitur faciei; & tanquã

Allegat S. Thom. in Catena.

CAPVT VIII.

DEI PROVIDENTIA IN DISTRIBVENDIS corporis dotibus, familiarum, Nationum, aliarumq́; ſortium varietatibus: & omnes debere ſua ſorte contentos eſſe.

QVEMADMODVM Prouidentia diuina elucet in Statuum & Officiorum Reipubl.Chriſtianæ,& propenſionum ac talentorum ad ea diſtributione:ita eminet valdè in diſtributione variorum donorum,& bonorum naturalium & ſupernaturalium, quæ ad eorundē Statuum & Officiorum electionem, aut ad vitam in eis perfectius ducendam, diſponunt. Hæc bona ad quinque magis præcipua genera poſſunt reuocari: quædam enim ſunt tanquam dotes ipſius corporis ab eius natiuitate,qualis eſt ſanitas,pulchritudo,fortitudo: alia ſunt externa bona ex hæreditate habita, qualis eſt Nobilitas; aut propria induſtria comparata, quales ſunt diuitiæ: alia pertinent ad perfectionem intellectus, quale eſt bonum ingenium, & ſcientiæ:quarto loco ſunt gratiæ, quas gratis datas appellant,in gratiam totius Reip.Chriſtianæ & vtilitatē ipſorum fideliū:vltimo loco ſunt virtutes ad varia exercitia, quæ inter multos diſtribuuntur, ad ipſorum recipientium perfectionem. In quinque horum talentorum adeò diuerſorum diſtributione valdè admirabilem ſe prodit diuina prouidentia,à qua tanquam à ſua origine proueniunt, vt clariùs apparet in duobus primis,de quibus Sapiens:a *bona, & mala: vita, & mors; paupertas,& honeſtas à Deo ſunt*,b *in cuius manibus* dicit Dauid,*eſſe ſortes noſtras:* & ipſe diſtribuit animę & corporis bona,& quæ fortunæ appellantur;& mala miſerię & pœnæ,quæ abſq; culpa eueniunt:cuique enim dat, quod vult, iuxta conſilium ac decretum infinitæ ſuæ ſapientiæ.c *Ego*(ait per Iſaiam) *Dominus, & non eſt alter; formans lucem,& creans tenebras; faciens pacem, & creans malum.* Nec vacat myſterio, quod vtatur *vocabulo creandi*,cùm ait:creans tenebras aduerſitatum,& mala quæ non ſunt culpæ:vt intelligamus, quòd licèt ipſe ſæpè talia mittat in pœnā peccatorum, non rarò tamen illa creat ex nihilo, & mittit,etiamſi ex parte iuſtorum nihil præceſſerit,cur ea ſint promeriti: eò enim tendit,vt per ea purificet iuſtos,reddatque ſanctiores: ſicut etiam mittit lucem proſperitatum, pacemque temporalis ſerenitatis aliquando propter merita, aliquando ſine illis: incipiens exequi conſilium ac decretum ſuum in ſuis electis, ab ipſa natiuitate. Qui ex hac eius prouidentia aut ſani naſcuntur,aut infirmi;& in Statu vili,aut Nobili;in paupertate, & ſubiectione,aut in opulentia,& dominio: idque totum à parentibus hæreditate ac-

a *Eccl.* 11.14

b *Pſ.* 30.16.

c *Iſai* 45.6.

cipiunt: quemadmodum dixit Apoſtolus, mentionem faciens electionis Iacob, vt in paterna domo ius primogeniti haberet, reiecto Eſau, natu maiori. d *Cùm nondum* (inquit) *nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali: non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei : quia maior ſeruiet minori.* Et idem Patriarcha Iacob, cùm eſſet ſenex, velletque benedicere filijs Ioſeph; haberet verò Manaſſem, qui erat maior natu, ad dextram; Ephraim verò ad ſiniſtram, e *extendens manum dextram, poſuit ſuper caput Ephraim* minoris fratris: *ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſe, commutans manus.* idque ſpiritu diuino, prophetans, illum futurum maiorem: vt intelligamus, non caſu aliquo euenire; ſed æterna Dei diſpoſitione diſtribui temporales huiuſmodi ſortes. ita vt huic ſeruiendi, alteri dominandi ſors contingat: vnus manum dextram habeat in hoc mundo, alter ſiniſtram: vnus ſuccedat in hæreditate & diuitijs paternis, alter eiſdem careat. Et quamuis in hominum poteſtate ſit benè aut malè huiuſmodi ſortibus vti, quæ propterea vtriſque ſunt communes: mens tamen & finis Dei noſtri in hac diſtributione non eſt, niſi vt omnes benè eis vtantur ad æternam vitam conſequendam, quam re ipſa electi per has vias etſi adeò diuerſas conſequentur.

d Rom 9. 11.
e Gen 48. 14.

§. 1. *De bonis & dotibus corporis.*

INCIPIAMVS igitur à bonis & dotibus corporis, de quibus dubium non eſt, quin Deus Dominus noſter particulari ſua prouidentia ea ita diſtribuat, vt quædam corpora ſana ſint, beneque conſtituta, aut infirma, & valetudinaria; fortia & robuſta, aut imbecilla & valdè debilia; pulchra & elegantia, aut turpia; integra in omnibus ſuis partibus, aut in aliquo mutila & manca; bonæ aut malæ conſtitutionis: vt ſanguineæ, aut melancolicæ; flegmaticæ, aut colericæ, cum voce clara, aut rauca; bono aut malo auditu; perſpicacibus, aut obtuſis oculis; aut mille alijs in bonum, aut malum, differentijs: ex quibus variæ ſolent prouenire inclinationes, quæ ſequuntur ipſius corporis varias conſtitutiones ac diſpoſitiones; & variæ diuerſorum Statuum & Officiorum electiones, propter aptitudinem aut ineptitudinem ipſorum corporum, quæ animæ ſunt inſtrumenta ad eorum actus exercendos: quemadmodum apparet manifeſtè in aliquibus morbis, quibus homines redduntur incapaces aliquorum Statuum & Officiorum: aut efficiunt vt electiones, quæ non ſunt rerum perpetuarum, mutentur. Quæ omnia non caſu aliquo eueniunt in mundo, nec voluntate parentum filios generantium; ſed conſilio & voluntate ſupremi gubernatoris, qui animam creat; & corpus format cum ea diſpoſitione, quam ipſe vult; & quæ apta ſit ad finem, quem in bonum electorum ſuorum intendit. Et hoc ſufficere deberet, vt omnes conten-

ti &

ti & pacati eſſent ſorte ab ipſo illis oblata. Non enim ſine cauſa, antequam ipſe Dominus diceret, *formans lucem & creans tenebras:* præmiſit, *ego Dominus, & non eſt alter:* vt intelligeremus, ſatis nobis eſſe debere, quòd ipſe ſit Deus, & vniuerſalis omnium Dominus, vt veneremur quidquid ipſe facit; & ſortem acceptemus, quam in rebus corporalibus nobis diſtribuit. Vt fuſiùs actum eſt, dum egimus de infirmitatibus: nam rationes ibi allatæ valent etiam, ad nos conſolandos in quacunque ſorte, quæ nobis contigerit, pulchritudinis, aut deformitatis; paruitatis, aut magnitudinis corporis: ita vt omnia Domino ipſi attribuamus, qui ita ſingulorum cubitos metitur, vt, quemadmodum ipſe Saluator dixit, nullus poſſit a *adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum:* & in paruo corpore poteſt ponere magnum cor, & ſanctitatem maiorem: & nihili facit proceritatem: quia alios habet oculos quàm nos, quemadmodū ſignificauit ipſe Prophetæ Samueli, cùm in eius conſpectum veniſſet Eliab filius natu maior Iſai: exiſtimanti enim eum eſſe, quem Deus in Regem Iſrael loco Saulis elegiſſet: b *ne reſpicias* (inquit) *vultum eius, nec altitudinem ſtaturæ eius: quoniā abieci eum, nec iuxta intuitum hominum ego iudico: homo enim videt, ea quæ parent: Dominus autem intuetur cor:* quaſi dixerit, ne de eius proceritate & pulchritudine, iudices, ſicut homines, ex ijs, quæ habet in corpore; ſed ex magnitudine & pulchritudine, quæ in anima latet. Recordare, quòd elegerimus Saulem in Regem c *qui erat altior vniuerſo populo, ab humero & ſurſum:* nunc verò adeò ſeſe extulit, vt contempſerit mandata mea. Alia igitur via electionem faciamus, & eligamus Dauidem natu, & Statura minorem: hic enim placebit mihi, eritque in meis oculis magnus.

Tomo 1. Tract. 5.

a *Matt. 6. 27*

b *1 Re. 16. 6.*

c *1. Re. 10 23*

Non Negatur, donum Dei eſſe, venerandam externam præſentiam; ſiquidem idem ipſe Dominus minatus eſt ciuitati Hieruſalem, quod in pœnam peccati eius auferre vellet ex ea d *honorabilem vultu.* Sed, quoniam homines ex huiuſmodi externa ſpecie facilè euaneſcunt, ſolet Deus eam auferre ſuis electis, vt in humilitate ſecuriores viuant: propterea enim dixit Apoſtolus: elegiſſe Dominum in Apoſtolos e *ignobiles & contemptibiles* huius mundi: *vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius,* ſi homines præſtantiam & excellentiam ſuorum operum tribuerent naturalibus dotibus, quas in ſe viderent. Si triſtitia te inuadat, quod videas te paruulum ac deformem, reſpondeas: f *Deus fecit me, & non ipſe me feci:* quod ſi ego me ipſum facturus fuiſſem, ſciens, quæ Deus nouit, non aliter me feciſſem, quàm ipſe fecerit: de eius enim miſericordia ita ſpero, quod talem me fecerit in corpore, qualem eſſe expediebat ad bonū animæ. Adde & illud ſponſæ: g *nolite me conſiderare, quòd fuſca ſim; quia decolorauit me Sol:* quaſi diceret, non tanti facio, quod in corpore ſim nigra, aut deformis: quia Sol iuſtitiæ albedinem & pulchritudinē corporis mihi abſtulit, vt cōmunicaret Spiritûs: ne fortè hęc mihi defuiſſet,

d *Iſai. 3. 3.*

e *1. Cor 1 28.*

1. f *Pſal. 99. 3.*

2. g *Cant. 1. 6.*

ſi ha-

h 2. Reg 14. ſi habuiſſem alteram. Præfero enim pulchram animam in corpore turpi,
25. & 18. 9. eleganti corpori cum anima deformi. Pulcherrimus erat h *Abſolon* in cor-
pore: ſed hæc pulchritudo in tantam eum ſuperbiam & inſolentiam præci-
pitauit, vt *pendens ex quercu vitam finierit*. Pulcherrima erat Iezabel, ſed mo-
i 3. Reg. 9. 36 ribus adeò turpibus, vt propter illos pulcherrimum eius corpus i *comederint*
3. *canes.* Attende, quòd Sathanas ex ipſa pulchritudine laqueum faciat ad ve-
k Gen 39. 6. hementer tentandos iuſtos ea præditos. Propter eam enim k *Ioſephum* ag-
l Dan. 13 6. greſſa eſt, *Domina* eius; Et l *Suſannam duo* illi *ſenes*. Et quamuis hi ſancti in eo
conflictu victi non fuerint: præuidit fortè Deus, te ſuperandum: ac propte-
4. reà hanc tibi abſtulit occaſionem impingendi. Præſtat caſtitatem & animæ
pulchritudinem, & æternam elegantiam, qua frueris in gloria, tutam ſerua-
re; quàm ob temporalem pulchritudinem periculo eam exponere: quæ (vt
m Pro. 31. 30 Sapiens ait) m *fallax* eſt *&* *vana*: quia infirmitate obſcuratur, tempore mar-
ceſcit, morte denique perit omninò, & conuertitur in horrendam fœdita-
5. tem. Erige etiam oculos ad Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui fuit n
n Pſal. 44. 3 *ſpecioſus præ Filijs hominum*: ſed elegantem illam ſpeciem ita contempſit, vt in
hora ſuæ paſsionis in extremam conuerterit deformitatem. de quo Iſaias
o Iſa. 53. 2. ait: o *non erat ſpecies ei, neque decor, nec aſpectus: vnde nec reputauimus eum.* Quòd
ſi quis ex eo cóſolationem hauriat, quòd ſua pulchritudine ſimilis ſit Chri-
ſto ſpecioſo: etiam ſe poteſt conſolari, qui deformis eſt: quia Chriſto eſt ſi-
milis etiam deformi. Vtramque enim ſpeciem aſſumpſit Saluator; vt &
6. ſpecioſi, & turpes conſolationem in eo inuenirent. Cogita etiam incredibi-
lem pulchritudinem, quæ glorificato corpori dabitur, quatuor illis gloriæ
dotibus, quibus illud induetur. Hac enim cogitatione & memoria, nec pul-
chritudinem tuam curabis, quæ eius comparatione eſt deformitas; nec pro-
pter deformitatem triſtaberis, quę in tantam pulchritudinem conuertetur,
7. ſi animæ ſpeciem illi coniunxeris. Denique illam formam & ſpeciem ma-
gni facere debes, tibique eam procurare, quæ non eſt bonis & improbis cõ-
munis, ſed propria iuſtorum: propter quam Deo ipſi eiuſque Angelis pla-
cebis: quam & procurare & obtinere in tua eſt poteſtate, cum auxilio di-
uino; nulluſque eam tibi auferre poterit, niſi tu eam velis obfuſcare. Solam
etiam illam fœditatem horrere debes, quam admittere in tua eſt poteſtate:
teque carbonibus nigriorem, & ipſo dæmone turpiorem reddet. Quòd ſi
velles elegantiæ tuæ rotam diſſoluere: aſpice quemadmodum pauo tuos pe-
des, conſiderans prauos tuos affectus, & peiores greſſus, quorum finis mors
p Ruth 1. 20 eſt amara: & tunc dicere poteris cum Noëmi: p *nolite me vocare pulchram, ſed amaram: quia amaritudine repleuit me Dominus*: conſidera acerbum finem, &
terminum huius pulchritudinis; amaritudinem culparum & pœnarum, ad
quas illa tendit; & quam Saluator tuus in cruce tolerauit, vt ab eis te libe-
raret.

Haec ſumma eſt rationum, quibus innitatur conſolatio tua de ſorte, quæ tibi, quoad corpus contigerit: & propter eaſdem accipies libenti animo quidquid ex ea ſorte neceſſariò tibi ſequetur. Nam, ſi Deus te cæcum fecit: etiam voluit, ne Sacerdotis dignitatem haberes; & reliqua, quæ ex cęcitate neceſſariò ſequuntur. Et, ſi raucam dedit vocem, voluit te non eſſe concionatorem, ſiquidem & vocem & pectus abſtulit, quæ ad id muneris erant neceſſaria: Et, ſi te voluiſſet eo Officio fungi, non te priuaſſet inſtrumentis ad illud neceſſarijs. Hoc nomine excuſabat ſe S. Bernardinus, cùm vrgeretur ad concionandum: donec dedit illi Deus vocem clariorem. quo ſigno oſtendit, ſe illum ad concionandi munus deſtinare, cui vocem addidit, quæ prius illi deerat.

§. 2. *Vnde bonorum temporalium ſortes commendentur.*

Inter ſortes bonorum temporalium valdè eminet varietas nationum, linguarum, & generis, quæ inter homines inuenitur, cuius prima origo eſt conſilium, ac diſpoſitio prouidentiæ diuinæ, quæ mandatur executioni per natiuitatem ac deſcendentiam à parentibus ad filios. Quod vt melius intelligatur, præmittendum eſt: quod cùm omnes deſcendentes à Noë, & tribus eius filijs, qui erant innumeri, a *eſſet labij vnius, & ſermonum eorundem:* quia eodem tono modoque proferendi loquebantur, ſeſeque mutuò intelligebant: Deus Dominus noſter ſingulari ſua & prodigioſa prouidentia confudit linguam eorum, dans vnicuiq; familiæ ex præcipuis (quæ iuxta aliquorum Doctorum fuerunt ſeptuaginta duæ) ſpecialem linguam & ſermonem, ita vt reliquarum ſermonem non intelligeret: quare coacti fuerunt ab inuicem in diuerſas regiones ac prouincias ſe ſeparare: à quibus ortæ ſunt variæ nationes, quæ ſunt in mundo. A quo tempore non ſine eiuſdem prouidentiæ diuinæ conſilio (quod ſupra inſinuauimus) multiplicatæ ſunt, in quibus aliæ aliàs excelluerunt, eò quòd eſſent potentiores, ditiores, aut prudentiores & ſapientiores, & meliorem habuiſſent gubernationem. Propter quas cauſas pluris ſunt æſtimatę & habitæ in mundo. Et propter eandem cauſam vnaquæque natio habet aliquas familias, & proſapias clariores, eò quòd radix & principium earum fuerint homines valdè inſignes. Et hinc ortū habuit imparitas in huiuſmodi familijs; & ſpecialia priuilegia, quæ habent. aliqui, vt ad quoddam genus dignitatum, & honorifica officia admittantur: à quibus alij, quod non ſint eius Nobilitatis, excluduntur.

a Gen. 11. 1. 7.

Vide Pererium in Geneſim diſp. 8 Cap. 1. 3.

Hoc iacto fundamento pro Maiori, quod nūc facit, ad noſtrum propoſitum eſt, quòd lex Euangelica, & perfectio Chriſtiana æqualiter ſe extendat ad omnes nationes, & familias totius mundi, quæ Fidem & Religionem

Chriſti ſuſcipere velint. In cuius teſtimonium in Feſto Pentecoſtes cùm fuit promulgata, erant b *in Hieruſalem homines ex omni natione quæ ſub cælo eſt:* & Spiritus ſanctus, qui linguas diuiſerat, eas coniunxit, omneſque in Apoſtolis collegit, vt cum omnibus colloqui poſſent, & omnibus nationibus legem & perfectionem Chriſtianam in propria lingua promulgare. Et primùm cùm Spiritus ſanctus ſeſe gentibus communicauit, dixit Sanctus Petrus Apoſtolus: c *in veritate comperi*, quia non *eſt perſonarum acceptor Deus: ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* Et idem confirmat Apoſtolus dicens: d *gloria & honor & pax omni operanti bonum*, ſiue Iudæus ſiue græcus; quia DEVS non eſt perſonarum acceptor, & e *in Chriſto Ieſu nec circumciſio aliquid valet, nec præputium; ſed fides quæ per dilectionem operatur, &* f *noua creatura*, hoc eſt homo per baptiſmum renouatus in ſimilitudinem noui hominis Chriſti Ieſu, quem induit: ita vt in hoc nulla ſit differentia g *Iudæi, & Græci; barbari, & Scytæ; ſerui, & liberi; maſculi, & fœminæ:* quia h *Chriſtus eſt omnia in omnibus*, ſupplens defectus nationum, familiarum, & linguarum hominum, vnitate fidei & charitatis, quæ omnes facit vnum, quod ad bona attinet animarum. In quibus, poſtquam ſunt iuſtificatæ, non eſt niſi vnica natio filiorum Dei; & ijdem mores, veræ ſcilicet virtutes: iuxta illud Eccleſiaſtici: i *filij ſapientiæ Eccleſia iuſtorum, & natio illorum obedientia & dilectio.* Ac proinde omnes eodem habitu induuntur, eodem ſcilicet Chriſto, veſteque gratiæ & charitatis. Omnes eandem linguam loquuntur; quia eaſdem veritates credunt, & profitentur: iuxta promiſsionem Dei per Sophoniam Prophetam: k *reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & ſeruiant ei humero vno:* ſentiendo ſcilicet, loquendo, & operando cum magna conformitate, quidquid ad ipſius obſequium pertinet.

b Act. 2. 5. — c Act. 10. 34. 44. — d Rom. 2. 10 — e Gal 5 6. — f c 6. 15. — g Gal 3. 28 — h Coloſ. 3. 11. — i Eccleſ. 3. 1. — k Sopho 3 9

2\. HINC fit, vt omnes meritò contenti eſſe debeant natione, & proſapia, quæ illis contigit à diuina prouidentia: ita vt Nobilis non ſeſe inaniter erigat propter nobilitatem; nec minus nobilis triſtetur propter eius defectum: ſiquidem in CHRISTO IESV omnes poſſunt eſſe nobiles, & valdè clari iuxta illud Sancti Petri: l *vos eſtis genus electum regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis*, ſanguine agni immaculati redempti, vt transferamini in cœlum inter Angelorum hierarchias cum ſummo honore & gloria, quam illi habent; in cuius ſignum oſtendit DEVS Sancto Petro m *linteum quoddam magnum, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli:* &, cùm facta eſſet vox ad eum: *Surge Petre, occide & manduca: ſtatim receptum eſt vas ſiue linteum in cœlum* cum omnibus illis beſtijs: ad ſignificandum, quòd omnes mundi nationes, quæ peccato morerentur, & ingrederentur

l 1. Petr. 2. 9. — m Act. 10. 11

Eccleſiam per fidem & charitatem, etiam in æternam vitam eſſent ingreſſuræ; ita vt neque nationis, neque generis vilitas, aut linguæ barbaries, aut abiecta perſonæ conditio eas retrahere, aut impedire poſſent. Et quamuis Nobilis propter nobilitatem aptior ſit, vt ad dignitates & officia altiora in Eccleſia, & Republ. Chriſtiana admittatur: exiguum fructum inde habebit, ſi ob defectum virtutis à gloria repellatur; ſicut etiam minus Nobilis non magnam iacturam faciet, ſi excludatur ab huiuſmodi officijs & dignitatibus in terra: ſi ob ipſius maiores virtutes pateat illi ad maiorem in cœlo gloriam aditus.

3. Svpposita autem diuinæ prouidentiæ diſpoſitione, nec nobilis debet contemnere eum, qui talis non eſt; ſed Deum laudare pro temporali hoc bono ſibi immerenti conceſſo: & qui talis non eſt, non debet de ſua ſorte triſtari, nec inuidere altiori, aut præſtantiori: perſuadens ſibi eam, quam habet, ipſi magis expedire ad obtinendam & conſeruandam nobilitatem filiorum Dei: quam fortè perdidiſſet, ſi nobilitatem habuiſſet filiorum huius ſæculi. Ac propterea (vt S. Apoſtolus dixit) Chriſtus non a *elegit* in Apoſtolos aliquos *nobiles*: quia optabat, eos in humilitate fundare ſui Status ſublimitatem. Et in propria ſua generatione ſecundùm carnem (vt S. Hieronymus perpendit) voluit eſſe etiam aliquas fœminas alienigenas & peccatrices; vt ſic nobis ſpem faceret, quòd ex quocunque ſanguine orti, poſſimus per fidem & charitatem fieri viua ipſius membra. Non fuit Ruth ex nobili Iſraelitarum genere, ſed Moabitis; qui erant aliàs deteſtandi: & nihilominus fuit poſita in catalago *generationis* eius: quia abiecta natiuitas temporalis non nocet, quando ex natiuitate ſpirituali Fides elucet: Contrà verò parum profuit Regi Achab alijſque magnis peccatoribus generis nobilitas; & quòd eſſent Meſsiæ progenitores, ſiquidem eam horrendis adeò ſceleribus commacularunt. Vera (inquit S. Chryſoſtomus) nobilitas eſt facere voluntatem Dei. & quid tibi confert ſanguis illuſtris; ſi mores habeas alicuius infamis? aut quid nocet natum eſſe ex parentibus vilibus, ſi ornatus ſis magnis virtutibus? Cham filius fuit Noë ſecundùm carnem, at ſecundùm animam factus eſt ſeruus, & maledictus Patris ſui. Quid etiam nocuit Timotheo, quòd natus fuerit ex parente gentili; aut Abrahamo, quod ex Thare idololatra? "præſtat vt tui parentes glorientur, quòd te habeant filium; quàm tu, quòd eos habeas parentes. Si "eſſes turpis (dicit quidam) contentus ne eſſes dicendo, patrem tuum fuiſſe "pulchrum? & ſi os tuum fœteret, diceres ne tuum genitorem ſuauiſsimum "ex ſe odorem exhalaſſe? quod ſi te timidum quis compellaret: reſponderes ne, auos tuos fuiſſe animoſos, & magnos viciſſe inimicos? ita igitur, ne "contentus ſis maiorum tuorum nobilitate; ſed ſtude vitijs eam nonde-

a 1.Cor.1.26

Refertur in decret D 56. c. Dominus.

Matth.1.5.

Hom. 45. in c.12. Matth. & Hom de nomi. Abraham. Tom.1.

Digitized by Google

Li. 3 de Conſol. „ fœdare. Si enim aliquid boni eſt in nobilitate, illud eſt, (vt ait Boëtius) quod certa neceſsitate ſucceſſores conſtringat, maiores ſuos æmulari; nec degenerare à virtute & excellentia, quam illi ipſis reliquerunt. Qua ratione vtebatur Iſaias vt iuſtos ſui populi excitaret, dicens: o *Attendite ad petram, vnde exſciſi eſtis; & ad cauernam laci, de qua præciſi eſtis. Attendite ad Abraham patrem veſtrum, & ad Saram, quæ peperit vos:* quaſi illis diceret: ſiquidem eſtis filij adeò nobilium & Sanctorum parentum, imitamini eorum vitam, obedientiam, & ſanctitatem: nec in puncto ab ea degeneretis. Et hoc ipſum clariùs adhuc dixit Chriſtus Dominus noſter Iudæis, iactantibus ſe Patrem habere Abraham: p *Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite:* ne ſolùm nomen iactetis, & nobile genus; ſed date operam, vt vita veſtra nobilitati veſtræ reſpondeat: alioquin parùm vobis proderit, quod radix ſit ſancta, ſi ramus eſt aridus & inutilis. Contrà verò, q *Ne velitis* (inquit S. Ioannes Baptiſta) *dicere: Patrem habemus Abraham: Dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ;* & facere, vt homines viles genere, illuſtres ſint, & operibus nobiles. Gloriamini vos eſſe filios operum veſtrorum, quemadmodum fuit Abraham, & Patres veſtri: & tunc licebit gloriari, quod ſitis eorum filij. Non hæc mihi mens eſt, vi his rationibus velim diſparitatem hanc inter nobiles, & eos qui tales non ſunt, à Chriſtiana Republ. remouere: ſiquidem (vt etiam eſt dictum) à diuinæ prouidentiæ conſilio ita eſt conſtitutum: Et lex Euangelica non contradicit conſilijs authoris naturæ: qui quemadmodum vult eſſe in Republica Reges, Gubernatores, ac Dominos; ita voluit, eſſe Nobiles & præclaros viros, remunerans maiorum inſignia facinora, non ſolùm in ipſiſmet, ſed etiam in deſcendentibus: vt in eis eorum memoria ſit perpetua: & vt ipſimet Succeſſores excitarentur, ad eandem ſimilium operum nobilitatem promouendam.

o Iſaiæ.
p Ioan. 8. 39.
q Matt. 3. 9.

§. 3. *Regiones & loca habitationis magnam habere affinitatem cum varietate nationum.*

CVM varietate nationum magnam habent affinitatem regiones, & loca habitationis earum, quæ eadem diuina prouidentia etiam diſtribuit, ac per aliquam ex quatuor vijs deducit.

1. PRIMA via eſt Natiuitas: conſtituit enim, vt aliqui homines inter Chriſtianos, alij inter Ethnicos aut Hæreticos naſcerentur: & qui inter Chriſtianos, alij in locis frequentibus, ac politicis; vbi & floret doctrina, & magna ſunt media & occaſiones ad perfectionem, & vitam æternam conſequendam; alij verò in ſyluis & pagis, omnibus his bonis deſtitutis.

PRAETEREA aliquæ mutationes ad varia loca eueniunt, per capti- 2.
uitatem, exilia, bella, fames, peſtes, aut perſecutiones, & varia alia in-
fortunia: aliæ verò mutationes eueniunt à Regibus & Principibus, aut 3.
Prælatis Eccleſiæ & Religionum, mittentibus ſuos ſubditos ad diuerſas
prouincias, ad varia officia & miniſteria in earundem vtilitatem exer-
cenda; aut ob alios ſanctos fines: & aliæ denique veniunt à proprijs 4.
propenſionibus, ac honeſtis hominum deſiderijs, quibus mouentur ad huiuſmodi mutationes: quemadmodum illi, qui ex ſua patria exeunt occaſione ſtudiorum, militiæ, mercimoniæ, & aliorum variorum negotiorum. Quocunque autem modo eueniant, dirigit prouidentia diuina ad effectus admirandos in bonum electorum: qui fiduciam ſuam in DEO reponentes, tradunt ſe ſanctæ ipſius voluntati, & ordinationi: cui qui reſiſtunt, contrariam tenentes viam, grauiſsima experiuntur damna: quemadmodum fusè oſtendemus varijs exemplis in Tractatu de Statu religioſo: in quo magis ſplendet prouidentia diuina circa huiuſmodi immutationes: & ibidem licebit ſæcularibus videre partem, quæ circa huiuſmodi mutationes ad ipſos ſpectat.

CAPVT IX.

DEI PROVIDENTIA IN DISTRIBVENDIS diuitijs & paupertate, eiuſquè per vtraſq; conſolatio & perfectio: & ratio eam conſequendi pro diuitibus & pauperibus.

STVPENDA ſunt diuinæ ſapientiæ ac prouidentiæ conſilia, non ſolum in diſtributione diuitiarum & paupertatis inter ſuos electos; ſed multò adhuc ampliùs in eiſdem ad eundem ſanctitatis portum deducendis, per diuitias, & paupertatē; quæ ſunt tamen inter ſe adeò diuerſæ, & in aliquibus effectibus valdè contrariæ. Nolo hærere in referendis ſecretis & arcanis Dei in harum ſortium diſtributione, ſiue illæ per hæreditatem habeantur, ſiue propria induſtria: cùm plurima ſint de his in præcedentibus capitibus indicata, & experientia nos doceat: aliquos natos pauperes, etiamſi magnam adhibeant diligentiam, nunquam fieri diuites: quia Sapiens ait: a *opes faciunt ſibi pennas quaſi Aquilæ, &* mira pernicitate *volent in cælum*, & ita fugiunt ab eis, conſilijs illorum, tanquam ſal in aqua, per vias de quibus ipſi minimè cogitant, diſſolutis. Alijs exigua adhibita indu-

c. 3 poſitum eſt exemplū Iacob & Laban.

a Prou. 23. 5.

ſtria diuitiæ affluunt; & vix expanſo reti feræ in illud incidunt. Aliqui ex diuitibus parentibus nati, veniunt in magnam paupertatem, & amittunt hæreditatem ſuam: non ſcientes vnde hæc illis infælicitas. Alij conſeruant & augent amplum ſuum patrimonium, quacunque adhibita induſtria: quod totum non caſu euenit, ſed diſpoſitione cæleſti. Sed maiorem adfert admirationem, quòd DEVS per vias adeò in ſpecie repugnantes: quales ſunt paupertas cum ſuis miſerijs & calamitatibus; & diuitiæ cum ſuis commoditatibus & ſolatijs; faciat ſuos electos ſanctos & perfectos. Quis non miretur pauperem illum b *Lazarum vlceribus plenum*, ad quæ *lingenda canes acceſſerant*, adeò ab hominibus deſertum, vt deſideranti vel micas panis, quibus fami ſuæ ſubueniret, nullus eſſet qui daret, etiamſi in conſpectum veniret cuiuſdam *diuitis, qui epulabatur quotidie ſplendidè*! Sed pauper hic aſcendens per hanc paupertatis viam ad magnam ſanctitatem, cùm mortuus eſſet, portatus fuit ab Angelis ad locum quietis, vbi erat alius, qui in mundo fuerat valdè diues, potens, ac opulentus, Patriarcha ſcilicet Abraham, qui hac via, adeò in exterioribus ab altera diuerſa, aſcendit ad perfectionem adeò ſublimem, vt (quod Sanctus Gregorius perpendit) locus huius quietis acceperit appellationem ab ipſo diuite, & vocatus fuerit *ſinus Abrahæ*; in quem pauper eſt ingreſſus, vt quiete & ſolatio frueretur. vt diuites hinc ſuam timeant damnationem, videntes Epulonem illum diuitem, qui non fuit Lazaro compaſſus: indè verò animentur ad ſanctitatem procurandam, aſpicientes illam, quam habuit diues Abraham, quæ prælata fuit ſanctitati pauperis.

b *Luc.* 16. 20. 21.

Lib. 10. *Moral. c.* 17.

§. 1. *Paupertatis ſors.*

NEC TAMEN eſt cur pauperes triſtentur, quòd ſinus Abrahæ diuitis requies ſit & ſolatium Lazari: nam in lege Euangelica mutata eſt & meliorata compellatio noſtri ſolatij, poſtquam DEI filius, qui eſt in ſinu æterni ſui Patris, videns (vt Sanctus Bernardus ait) paupertatem in terra valdè eſſe abiectam, voluit illam nobilitare, faciendo ſe ipſum pauperem & mendicum; & ſuſcipiendo miſerias Lazari, vt in ſinu ſuo exciperet omnes, qui eius paupertatem æmularentur: quo facto pauperum ſors eò plus honoris accepit, quò glorioſior eſt imitatio CHRISTI veri DEI, quàm Abrahami eius ſerui. Et vt illos magis excitet ad ſortem ſuam iudicandam fælicem, ſemper ipſe gloriatus in hoc eſt, quod pauperum cauſæ faueret, ſupplens defectum diuitiarum temporalium magna abundantia ſpiritualium: ideóque ſuam prædicationem auſpicatus eſt dicens: a *beatos eſſe pauperes*,

1. *Serm* 1. *in Vigil Natiuit.*

2.

a *Matt.* 5. 3.

modò *ſpiritu* tales eſſent; & ex neceſsitate, vt dicitur, facerent virtutem; & æquè libenter hanc ſortem acceptarent, atque ſi propria ſponte illam elegiſſent. Et huic paupertati promiſit regnum Cælorum: faciens illam inſtrumentum & medium ad conſequendum b *regnum Dei, quod eſt iuſtitia, pax, & gaudium in Spiritu ſancto*, cum omnium virtutum theſauris, certoq; pignore, quod præmium ſit accepturus regnum æternum. b Rom 14. 17.

ET quamuis hæ duæ rationes ſufficiant, vt maxima cum voluptate quietus ſis & cõtentus cum tua ſorte, ſi ſis pauper: audi tamen alias duas, quę omninò explebunt ſinus tuos lætitia. *Prima* eſt, vt firmiſsimè credas: paupertatem non caſu aliquo eueniſſe, ſed ordinatione ac voluntate cæleſtis tui Patris: quam meritò debes omnibus tuis votis ac deſiderijs præferre: magnam in eo tuam conſolationem ponendo, quòd ſis pauper, propterea quòd ille talē te eſſe velit, & ſic conformes voluntatē tuam cum diuina; in qua (vt dixit Dauid) b *eſt vita*, honor, ſolatium, veraque fælicitas temporalis & æterna: & tunc eris verè diues, cùm hanc habueris voluntatē adeò diuinæ conformem. Nam (vt S. Gregorius ait) nihil eſt ditius bona voluntate, cum qua veniunt omnia bona, quæ animas diuites faciunt. Et propterea dixit Sapiens; c *eſt quaſi diues, cùm nihil habeat*; quia ita eſt adeò contentus, atque ſi plurima haberet. & hæ ſunt ſummæ diuitiæ, iuxtà illud Auguſtini: ſi diues cenſetur, qui multùm auri habet in ciſta: non erit diues, qui Deum ipſum habet in anima? & quamuis paupertas euenerit tibi ex malitia Dæmonis aut hoſtium tuorum, quemadmodum S. Iob; & quamuis ſit pœna tuorum peccatorum, ſemper debes altiorem finem agnoſcere diuinæ prouidentiæ: & hanc pœnam amplecti, propterea quòd ipſe eam velit, ac ſtatuat: dicens cum eodem S. Iob: d *Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſit nomen Domini benedictum.* Satis mihi eſt, ipſum voluiſſe, me eſſe pauperem, vt id ego, & bonum meum iudicem, & ſim contentus cum eo. 3. b Pſal. 29 6 Homil. 5 in Euangel. c Prou. 13. 7. d Iob. 1. 21.

AD HANC ipſam rationem magis corroborandam, aliam ſubijcies, qua tibi perſuadeas, Deum tibi dediſſe paupertatem, non propterea ſolùm, quòd velit, & ita vniuerſali totius mundi ordini conueniat, alios eſſe pauperes, alios diuites in eo: ſed nominatim, quòd tibi ipſi id magis expediat ad tuam ſalutem; & medium ſit quo maiorem in omnibus virtutibus perfectionem conſequaris. Altiſsima enim ſua ſapientia præuidit, viam & ſortem diuitiarum tibi futuram periculoſam, propter occaſiones incidendi in innumera peccata, quas illa ſors frequentes offert. Quare ex amore, quo te proſequitur, voluit, te per anguſtam paupertatis ſemitam deducere: quæ tibi erit ſecurior, ſi lubens effectus eos amplectaris, qui illam comitantur: gaudens ſcilicet quòd tanquam pauperi alteri ſeruiens, panē tuum cum labore tuo lucreris; & reliqua miniſteria præſtes, feraſque alias miſe- 4.

rias,

Digitized by Google

rias, quę pauperes ipſos ſequuntur: ſic enim paupertatem amplexus eſt Do-
c Pſal. 87.16 minus ille, qui dixit: c *pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea:* cùm au-
tem fui *exaltatus*, ſtatim fui *humiliatus & conturbatus*. Non tamen contra
eiuſdem prouidentiæ diuinæ ordinem erit, ſi in bonum & ſanctum finem
per media licita, & moderatione conueniente, aliqua temporalia bona tibi
procures. Sed tunc etiam debes eſſe contentus & pacatus, quocunque indu-
ſtriæ tuæ exitu; accipiendo illum tanquam ſignum voluntatis & proui
dentiæ Dei, ad maiorem tuam vtilitatem; collocando fiduciam tuam in
5. paterna ipſius Dei prouidentia: qui voluit & conſtituit, eſſe aliquos pau-
peres, vt in eis ſuauitatem oſtenderet, & efficacitatem ſuæ gubernationis;
proſpiciẽdo eorum neceſsitatibus; & ingentia bona ex eorum miſerijs edu-
cendo. ô paupertas ſuprema: quàm te pauperes diligerent, ſi tuum prote-
f Pſal. 37.21 ctorem, Deum eſſe agnoſcerent, f *Pauper & inops* (ait Dauid) *laudabunt no-
men tuum Domine*; nam à moleſtis curis, quas diuitiæ adferunt, expediti, ſen-
tiunt in ſe & experiuntur Dei prouidentiam, in reparandis ipſorum ne-
ceſsitatibus: & ſic laudes multiplicant, & in virtutum feruore creſcunt: g
g Tob. 4.23 *noli timere* (dicebat Tobias filio ſuo) *pauperem quidẽ vitam gerimus, ſed multa
bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus
bene*. Si magnum aliquem amicum haberes ditiſsimum, non te affligeret
multum, quòd te pauperem cerneres; propter ſpem magnam, quod is, intel-
ligens tuam paupertatem, tibi ſubueniret. Si igitur Deum amicum habes,
cuius ſunt omnes mundi diuitiæ, cur te ita angit, quòd ſis pauper? nam ſine
dubio proſpiciet tibi, ſi ita expedit; idque faciet vijs, quas tu minimè cogi-
Tract. 2. tas, quemadmodum in priori Tomo diximus, adhibito exemplo duarum
c. 10. pauperum Ruth & Noëmi, quod ſi permiſerit, te pati ac premi; noli tamen
In Regula. angi, ſi illum tecum habeas: nam (vt S. Hieronymus ait) *affatim diues eſt, qui
c. de Paupertate. cum Chriſto pauper eſt.* Quòd ſi dicas, Lazarum obijſſe deſertũ ab hominibus:
ac propterea protectus fuit ab Angelis: nec vnquam diues ille epulo & aua-
rus tantum cordis ſolatium cum ſuis omnibus diuitijs, ac delicijs habuit: ac
ipſe Lazarus cum ſuis vlceribus & miſerijs. Et per totam æternitatem ſortes
illorum erunt ita commutatæ, vt diues in æternis tormentis crucietur, pau-
per verò æternis gaudijs fruatur.

§. 2. *Sors diuitiarum.*

SI DIVITIARVM ſors tibi obtigit, quæ magni in mundo fit; ſed ſimul cupis eſſe perfectus, non debes tuum ſolatium collocare in maiori honore, vtilitate, aut delicijs, quas hæc ſors ſecum tibi adfert: ſed in eo, quod Dominus noſter paterna ſua prouidentia illam ſit tibi largitus; ita vt, ſi paupertatis ſortem dare voluiſſet, libenter eam fuiſſes accepturus. Et, ſi in

futurum id ſtatuere voluerit, ſis paratus voluntatem tuam illius voluntati ſubijcere; ſummas diuitias reputãdo, quòd eam habeas ſortem, quam Deus tibi dederit, qualiſcunque illa fuerit. Quòd ſi hunc animum ac diſpoſitionem habes, ſimul etiam credere potes, ſupremam cæleſtis tui Patris prouidentiam, voluiſſe te per hanc ſortem & viam diuitiarum deducere: eò quòd præuiderit, eas fore aptum medium tuæ ſalutis; teque illis vſurum eo modo, quem ipſe ſuggereret, ſuaque gratia te ad id iuuaret. Et in hunc ſolum finem gaudere debes, quòd temporales habeas diuitias: vt per eas poſsis ſpirituales & æternas comparare: & paratus eſſe ad eas diſtribuendas, aut aliter deſerendas, quandocunque id opus fuerit ad placendum Deo, & animam tuam ſaluandam. Et hac ratione illas coniunges cum h *paupertate ſpiritus*, eriſque *beatus*; & partem habebis in *regno cælorum*, quod eſt pauperibus promiſſum. Et quamuis in hac ſorte non imiteris corporalem ipſius Saluatoris paupertatem; poteris eam in affectu imitari, attribués demiſsè hanc tuã ſortem tuæ imbecillitati; cui annuens ipſe Dominus, noluit ſortem paupertatis tibi dare, ne fortè damna ſubires inuitæ paupertatis, quæ ſemper eſt cupida. Prætereà attendendum tibi eſt, quòd i *Deus* (vt dixit Iob) *potentes non abijcit, cùm & ipſe ſit potens:* & ſimiliter cùm ſit ipſe diues, nõ abijcit diuites. Et (vt ait S. Gregorius) *non eſt cenſus in crimine ſed affectus:* hoc eſt, non eſt culpa, bona fortunæ habere, quæ Deus creauit & diſtribuit; ſed culpa eſt deprauatus affectus, quo illa poſsidentur: quem ſi mortifices, & benè diuitijs vtaris, eris Deo ipſi ſimilis, qui æquè ſanctus eſt ac diues: licèt maximæ ipſius diuitiæ ſint ſpirituales, ac cæleſtes, quibus cupit ſuos electos ditare. Ex quo prouenit, vt cùm ex prouidentia ſpeciali terrenas eis tribuit diuitias: in eum id finem faciat, vt per eas illi cæleſtes conſequantur: quas par eſt, in potiori & primo loco ponere, vtpotè maioris valoris & pretij. Illud enim eſt inter iuſtos & peccatores, & inter eos, qui ſaluantur, & qui damnantur, diſcrimen: quòd peccatoribus dat etiam DEVS temporales diuitias; ſed eas illi tanti faciunt, vt ſpiritualibus & æternis præponant: quemadmodum (vt perpendit Sanctus Bernardus) ſignificauit Patriarcha Iſaac cùm Prophetico ſpiritu filijs Iacob & Eſau benediceret: eiſdem enim eſt verbis vſus, ſed inuerſo ordine, nam cùm benedixit Iacob, dixit: k *det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ*; benedicens autem Eſau dixit: *in pinguedine terræ, & in rore cæli deſuper erit benedictio tua:* qua varietate ſignificauit, DEVM Dominum noſtrum, etſi benedicat electis per Iacob ſignificatis, & reprobis per Eſau, offerens illis vtraſq; diuitias: at illi non eodem modo benedictionem accipiunt: nam electi ita diuinæ prouidentiæ ordinẽ ſequuntur, vt ab eo nõ recedant, ſed primo loco benedictionem collocent in bonis cæleſtibus, & ſpiritualibus diuitijs: tanquam additamentũ autem temporales accipiunt;

h *Matt.* 5. 3.
3.
4.
i *Iob.* 36. 5
Lib. 10 *Moral. c.* 17.
Serm. 13. *paruorum.*
k *Gen* 27. 28 39

non magni facientes, quòd multæ illæ ſint, aut paucæ: non enim ſeruiunt Deo, vt has ab illo obtineant; nec ab eius obſequio deſiſtent, propterea quòd auferat; nec in eo ſolatium ſuum & quietem ponunt, quòd ſint diuites; nec illud amittent, aut triſtabũtur, quòd ſint pauperes: modò placeant Deo, & cæleſtia dona accipiant: At reprobi, ſicut Eſau, diuinę prouidentiæ ordinem immutant: ac præcipuè reſpiciunt bona ipſa terrena, non magni facientes cæleſtia; nec virtutes, niſi quatenus illa apprehendunt tanquam media, vt voti compotes euadant: & ſic facilè vtraque amittunt: quia laxant cupiditatibus habenas, & cum morte expirant omnes eorum fælicitates.

5. HINC licet aſcendere ad finem altiorem, quem magnus DEVS noſter reſpicit, cùm ſtatuit aliquos ex ſuis electis eſſe diuites, vt omnipotentiam & immẽſam Sapientiam ſuã manifeſtet; coniungendo vitæ ſanctitatem, & virtutum præſtantiam cum poſſeſsione diuitiarum; & temporales diuitias cum ſpiritualibus: quòd & rarum eſt, & valdè admirandum, vt pulchrè ſignificauit Sapiens, cùm dixit: l *Beatus diues, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecunia, & theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eũ? fecit enim mirabilia in vita ſua.* quòd eſt dicere: beatus ille vir eſt, qui diuitijs abundans, non eſt maculatus aliquâ culpâ ex earum occaſione: quia verè talis cupiditatem earum coërcuit, & mortificauit: ſiquidem nec eius cor abijt poſt aurum, nimium illud amando; nec fiduciam ſuam magis in eo poſuit, quàm ſi illud non haberet. At quis adeò erit perfectus, vt ad tantam mortificationem perueniat, tantamque felicitatem obtineat? rarum certè erit, vel inter multos diuites vnum talem inuenire: ſed qui inuenietur, ſingulari laude dignus erit: nam à diuina gratia præuentus & adiutus, verè fecit rara & mirabilia in vita ſua. Quot verò, & qualia hęc erunt? idem Sapiens tria ponit valdè præſtantia, in quibus ſuprema diuitum perfectio conſiſtit.

l Eccli. 31. 8.

1. *Primum* eſt, quod vincat vincentem, & triumphantem de mortalibus, non diligendo, nec æſtimando aurum, quod illi adeò diligunt, & tanti faciunt: ex cuius cupiditate, & poſſeſsione, multi ſe eius obſequio ſubijciunt, & tanquam Deum ſuum adorant: & quamuis dicamus, facilè eſſe pecuniam contemnere, cùm non habetur; nec curare diuitias, cùm non poſſidentur: difficillimum tamen eſt, eas habere, & contemnere; poſsidere, & nihili facere: iuxtà illud Apoſtoli, m *qui emunt tanquam non poſſidentes ſint:* quia quod emunt, affectu quodam poſſident adeò libero, & ab omni cupiditate expedito, atque ſi non eſſent eius Domini.

m 1. Cor. 7. 30.

2. ET hinc ſecundum oritur mirabile, quod eſt, adeò generoſum habere cor, vt non propter diuitias euaneſcat, nec fiduciam ſuam magis in eis ponat, quàm ſi illas non haberet. Neque enim mirum eſt, quòd pauper ſit hu-

milis,

milis, nec exiguis ſuis facultatibus fidat: rarum tamen eſt, ac mirum, quòd diues non ſit ſuperbus, arrogans, ſibique ac diuitijs confidens: ac propterea Apoſtolus diſcipulum ſuum Timotheum monet, dicens: n *diuitibus huius ſaculi præcipe, non ſublimè ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum*; quæ tam ſunt inconſtantes. Hæc duo mirabilia ſunt quaſi lapis Lydius ad dignoſcendam perfectam diuitis virtutem: de quo mox ſubijcit Sapiens: o *qui probatus eſt, & examinatus in* p *conflatorio argenti, & in fornace auri, & perfectus* inuentus *eſt. Qui potuit tranſgredi* legem Dei, *& non eſt tranſgreſſus*; & cùm poſſet propter diuitias *facere mala, non fecit*: ſed auxilio diuino adiutus, furioſos cupiditatis ſuæ impetus retudit, ac vicit. Iſtq; magnũ ſignum, quòd Charitas ſit in ipſo valdè perfecta: nam, vt S. Auguſt. dixit: Charitatis perfectio eſt, omni cupiditate carere. Et quoniam p *nemo poteſt duobus Dominis ſeruire, nec Deo, & Mammonæ*: qui omninò mammonã & pecuniam contemnit, ſatis oſtendit, ſe Deum accepiſſe pro vnico ſuo Domino.

n 1. Tim. 6. 17. — o Eccl. 31. 10 — p Prou. 27. 21 — Lib. 83. qq. q. 36. — p Matt. 6. 24

3. ET HINC prouenit tertium mirabile tanquam effectus reliquorum, cùm ſcilicet diues non ſatis ſibi eſſe exiſtimat, diuitijs non abuti, cùm poſſet; ſed eiſdem vtitur optimè in vtilitatem multorum: dando ſcilicet liberaliter amicis; mutuando indigentibus, abſque ſpe lucri; & ſubueniendo ex miſericordia pauperibus: adeò ſe liberalem in hoc oſtendendo, *vt eleemoſynas illius enarret omnis Eccleſia ſanctorum*, laudando eius pietatem, & liberalitatem in eis, & ipſemet DEVS illum laudabit, *eritq; illi* ex eo *gloria æterna, & ſtabiliet* ac confirmabit *bona illius*, & diuitias: eò quòd tam piè & benè eas expendat; ac demùm æternã gloriã illum remunerabit.

4. INTER hos diuites adeò excellentes eminent præcipuè aliqui, quos Dominus ſpeciali ſua prouidentia eligit, vt Officio fungantur maiorum ipſius Eleemoſynariorum, eum in modum, quo Reges & Principes ſolent eleemoſynarios ſuos maiores habere, quibus partem aliquam ſuorum redituum tradunt in pauperes, iuxtà directionem ibi traditam diſtribuendam. Ita etiam Rex cæleſtis habere vult ſuos eleemoſynarios maiores in hoc mundo, quibus ex immenſo ſuo patrimonio magnas confert diuitias, vt ipſius nomine eas pauperibus diſtribuant; ſuggeritque illis ſpeciales inſpirationes, quibus ad hæc miſericordiæ opera prællãda afficiãtur; ſentientes etiã magnã conſolationem & oblectationẽ, dum ea exercent. Et in eundẽ finem remouet omnia impedimenta, quæ eſſe poſſent: nam ſi coniugati ſunt, non dat illis proles; aut ſi dedit, eas aufert; vt ſic pauperes faciãt hęredes. Alijs aufert nepotes, in quos ipſorũ bona effluebant. Alios conijcit in aliquas anguſtias, vt earũ remediũ, profuſioribus eleemoſynis quęrãt. Et quod maximũ eſt, aufert illis nimiũ ad pecuniã affectũ; faciens, eos in ſe ipſis experiri veritatẽ illius promiſſionis: q *date & dabitur vobis*; & illi⁹ ſentẽtię; q Luc. 6. 38.

r Prou. 19. 17. r *fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis:* quò enim ipſi ſunt in faciendis eleemoſynis profuſiores: eò DEVS eſt liberalior in largiendis illis pluribus diuitijs. ita vt ſanctâ quadam contentione agere videantur cum Deo ſuo: dantes pro ipſius amore quod habent; & ab eodem plura recipientes. Quemadmodum experti ſunt duo inſignes eleemoſynarij Tiberius ſecundus Conſtantinopolitanus Cæſar, & S. Ioannes Patriarcha Alexandrinus, qui cùm cogitarent Deum vincere in ijs, quæ ipſius amore pauperibus largiebantur: aduertebant ſe planè victos à Deo, quòd multò plura acciperent. nec mirum eſt quòd DEVS in hoc conflictu ſuperior euadat: nam cùm ipſemet ſit, qui eleemoſynam accipit in paupere, aduertit ſe quodammodo obligari, vt eleemoſynam ſibi facienti, multò plura reddat. Et quoniam eum fecit ſuum eleemoſynarium, multa illi dat, quæ ipſius nomine in egenos diſtribuat.

Torres in ſua Philoſophia morali lib. 2. cap. 12.

HINC FIT vt domus & facultates temporales horum diuitum ſint inſtar hoſpitalis cuiuſdam, in quo infirmi curantur; hoſpitij, in quo recipiuntur peregrini; menſæ, in qua ſaturantur eſurientes; officinæ in qua nudi veſtiūtur; theſauri, ex quo vincti liberantur; redemptionis captiuorū; mortuorum ſepulchri; & animarum defunctorum ſolatij. Et quoniam omnibus benè faciunt, locum habet in illis, quòd Sapiens dixit: ſ *eleemoſynas illius enarrabit omnis Eccleſia ſanctorum:* quæ autē Eccleſia hæc eſt, niſi templa, quę ædificant & exornāt? monaſteria & hoſpitalia, quę fundant; Religioſi, quos alunt; Viduæ & Orphani, ac pupilli, quibus proſpiciunt; infirmi, quos viſitant, & quibus tenerè indulgent; nudi, quos veſtiunt; eſurientes, quos ſatiant; & omnes egeni, quibus ſubueniunt: domus enim & fortunæ eorum eſt quaſi ſinus Abrahæ in terra, vbi oēs pauperes ſuam inueniunt requiem, quibus excellenti illo modo fauent, quem in primo Tomo poſuimus, ex ijs quæ fecerat BOOZ, erga RVTH in eius calamitatibus.

ſ Eccl. 31. 11.

Tract. 3. c. 12.

§. 3. *Timor & Fiducia diuitum.*

NECESSE autem hic eſt, naui huic diuitum tot diuitijs oneratæ, & proſpero earum vſu feliciter nauiganti ſaburram addere: ne in ea nauigatione pereat. Nam fortè propterea Sapiens, cùm diuitis virtutes narraret; dixit: a *quis eſt hic & laudabimus eum:* ſignificans, valdè paucos eſſe, qui perfecti euadant, ita vt neque pauper cupiat eſſe diues, tantum ſibi tribuens, vt velit vnus eſſe illorum paucorum; nec diues ſe putet eſſe tutum, cogitans quod poſſit eſſe perfectus: cùm magnæ ſint ſuperandæ difficultates, vt talis euadat. quemadmodum dixit ipſe Saluator, occaſione cuiuſdā adoleſcentis, qui ſe iuſtū reputabat: b *quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnū Dei intrabunt!* diſcipulis aūt obſtupeſcētibus ſeueritatē illius

a Eccli. 31. 8.

b Luc. 18. 24.

Digitized by Google

ſententiæ, dixit: c *filioli, quàm difficilè eſt, confidentes in pecunijs in regnum Dei introire? facilius eſt camelum per foramen acûs tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.* Conſolentur itaque ſe ipſos pauperes, quòd ſe videant ab his periculis remotos: tremant verò diuites quòd ſe videant in illis immerſos. Nam (vt S. Gregorius ait) ex ſententia Saluatoris rariſsimum eſt: quòd qui multùm auri poſsident, ad æternam perueniant requiem. *Lib. 4. Moral. c. 3.*

SED NE quis diffidat, ſe poſſe conſequi excellentias prædictas, & per diuitias peruenire in regnum Dei, adiecit Chriſtus Dominus noſter. d *quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.* Quod ſcilicet natura efficere nō poteſt, poteſt mea gratia; eſtq; facilè omnipotentię meę, quādo illam ego adhibeo. Ego poſſum efficere, vt camelus tranſeat facilè per foramen acus; & diues ingrediatur in cœlum per portam valdè anguſtam. Nec ſine cauſa cameli meminit, qui (vt idem S. Gregorius aduertit) in aliquo eſt ſimilis animalibus quæ in lege veteri habebantur immunda: eò quòd e *non diuidat vngulam*, & in aliquo ſimilis eſt illis, qua erant munda, eò quòd *ruminet*: ſic enim ſignificare voluit, diuitiarum poſſeſsionem aliquid habere huius mundi, & aliquid de Deo; aliquid quo diuiditur ab obſeruatione legis diuinę, & aliquid quod iuuare poteſt ad eius obſeruationem. Ex altera enim parte talis poſſeſsio præbet occaſionem multorum peccatorum; ex altera verò occaſio poteſt eſſe magnorū bonorum, ſi operam dederis, vt interior affectus per vngulam pedis ſignificatus, non omninò adhæreſcat bonis terrenis; ſed diuiſus ſit, vt partem ſuam det corpori, & animæ quoque ſuam: ac ſimul tanquam animal ruminans, mediteris rumineſque pericula, in quibus verſaris, vt ea poſsis euadere; & bona, quæ præſtare poteris, vt in eis exercendis ſis diligens; & præmia quæ conſequi poteris: vt ad ea adſpires & cōtendas. Quòd ſi his conſiderationibus te inſtar Cameli humiliaueris, ad ſuſcipiendum onus diuinæ legis cum firmo propoſito intrandi per anguſtam eius obſeruantiæ portam; etiamſi ad id opus eſſet exuere omnes diuitias, quas habes, magnam poteris fiduciam habere, quod tranſibis per anguſtum acus foramen, ac porrò etiam in gloriam introibis. Hoc ampliùs expoſuit S. Theodoretus, dicens: quod verbum Camelus Gręcè ſignificet rudentem, cui nauis anchora eſt alligata, ob ſimilitudinem, quam habet cum hoc animali, qui per acus foramen tranſire poterit, ſi diſſoluatur in fila ſubtilia. Ita diues, qui ob ſuas diuitias anchoram ſuæ ſpei in terra poſuerat, poterit in gloriam intrare, & excellenter conſequi perfectionem Chriſtianam, ſi telam inordinatarum affectionum ſuarum retexat; diuitiaſque ſuas diſſoluat diſtribuendo eas pauperibus, vt anchoram ſpei ſuæ iaciat in cœlum, iuxta Saluatoris conſilium dicentis: f *facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ac proindè, cùm idem Dominus dixit: diuites difficilè intraturos in eadem tabernacula, locutus eſt

d Mar. 10. 28. Luc 18. 27.

Lib. 1. Moral. c. 13.

e Leui. 11. 4.

Apud S. Thom in Catena ſuper Marcum.

f Luc. 16. 9.

2. 2. q. 18. a. 1. ad 4. (vt S. Thomas interpretatur) de ſuperbis & auaris diuitibus; non de humilibus & miſericordibus, de quibus intelligitur (vt Sanctus Hieronymus interpretatur,) quod dixit Iſaias: g *inundatio Camelorum, dromedarij Madian & Epha venient, aurum & thus* aliaque precioſa dona *deferentes* in Ieruſalem: vt offerant Deo, coniungentes auri eleemoſynæ thus orationis ac deuotionis: quæ omnem inordinatum cordis affectum ad ipſas diuitias euellit; & conuertit in aptiſsimum diuini obſequij inſtrumentum.

g Iſa. 60. 6

CAPVT X.

DEI PROVIDENTIA IN DISTRIBVENdis propenſionibus, ingenijs, ac dotibus ad varias ſcientias: & qua ratione illæ ſint cum virtutibus coniungendæ.

IN admirandis diſtributionibus, quas diuina prouidentia fecit propenſionum & talentorum hominum, valdè eminent illa, quæ illos inclinant, aptoſque reddunt ad ſcientias, & artes liberales: ipſa enim experientia nos docet multis hominibus innaſci magnam huiuſmodi propenſionem & applicationem ad ſtudia huiuſmodi ſcientiarum; magnumque ingenium naturale ad eas addiſcendas: id ita diſponente prouidentia diuina, quòd vtrumque ſit ad eas aſſequendas neceſſarium: parum ſiquidem efficeret ſola inclinatio ſi deeſſet ingenium; & hoc ipſum non multum efficeret, ſi deeſſet applicatio. Et in vtroque eſt ſæpè mira quædam varietas: nam quædam ingenia ſunt natura ſua acuta, ſubtilia, & ad res nouas inueniendas valdè apta: quæ tamen in earundem iudicio non ita ſunt reſoluta & expedita: alia contrà, in diſcurrendo ſunt tardiora, ſed rectè tamen iudicant: alia vtrumque habent, alia in vtroque deficiunt. Alia ſunt in ſuis decretis valdè inconſtantia; & facilè mutantur, eò quòd rem non ſatis penetrent: alijs alia ſunt duriora, & in iudicijs proprijs magis obſtinata, alia ſunt docilia, rationique ſubiecta, vbicunque illa appareat: alia ſunt natura ſua inquieta, & ad diſputandum Sophiſticè valdè prompta: eò quòd in omnibus rebus inueniant difficultates, habeantq; ſpiritum alijs contradicendi; alia ſunt maturiora & quietiora, eò tendentia, vt res implicatas ita euoluant, vt pertingere poſsint ad veritatem. Et quamuis omnia hæc ingenia diuinæ prouidentiæ ſubſint, quà ſunt naturalia, & naturali conſtitutioni coniunguntur: non intendit tamen Devs, vt homines ſine frœno ſequantur defectus illos naturales;

Digitized by Google

ſed vt eis mortificandis proficiant, ac propter defectum, quem habent, ſeſe humilient; & ſubijciant habenti, quòd ipſis deeſt: ſupplentes proprij ingenij defectum induſtria alieni. Quod ſi ipſi noluerint præſtare: nouerit prouidentia diuina alia commoda ex hoc ipſo educere. Quemadmodum enim pugna & contrarietas quatuor Elementorum in quatuor ſuis primarijs qualitatibus, calore, & frigore; ſiccitate & humiditate, ingentia adfert vniuerſo commoda: ita ex repugnantia & contrarietate horum ingeniorum ſolet DEVS ingentes vtilitates educere in Eccleſiæ vniuerſalis commodum, & ipſarum ſcientiarum incrementa: quia hac via magis eruuntur occultæ veritates; & in aptiorem ordinem rediguntur, reiectis inordinatis & confuſis. Et quemadmodum inquieta & valdè acuta ingenia excitant, calcarque addunt tardioribus, & tranquillioribus: ita hæc illorum viuacitatem reprimunt, & moderantur. Nec deſunt prouidentiæ diuinæ media, quibus hæc pugna, & ingeniorum contrarietas non cedat in virtutum detrimenta; ſicut, cùm de Diſputationibus agemus, patebit.

NEC MINVS admiranda eſt ipſarum propenſionum naturalium varietas: cùm enim tot ſint ipſæ ſcientiæ, pro omnibus tamen ſunt diſcipuli, qui cum voluptate in earum ſtudium incumbant; & profeſſores, qui eaſdem doceant: ne in Republ. deeſſent viri in omnibus ſcientijs eminentes: eò quòd valdè eſſent ipſi Reipubl. vtiles. Alij inclinant ad ſtudia variarum linguarum; alij Philoſophiæ, alij medicinæ, alij iuris ciuilis ſiue canonici, aut ſacræ Theologiæ. Et refert plurimum, quemuis permittere ſequi bonam ſuam inclinationem, talentum, ingenium, & applicationem tanquam certa teſtimonia & pignora diuinæ vocationis: hoc enim modo ſuauiùs & vtiliùs poteſt fieri voti compos; eritque in Statu & Officio, ad quod diuina prouidentia illum elegit, valdè excellens in totius communitatis vtilitatem: quia fouebit naturæ talenta aliquibus gratiæ ſubſidijs. Nam (vt Sapiens dixit:) a *Omnis Sapientia eſt à Deo*, qui eam hominibus diſtribuit; quamuis maiori liberalitate, diligentibus ipſum. quorum aliquos ab ipſa infantia eligit; vt ſic inſtructi, ſint poſteà Eccleſiæ lumina, quibus illud competat, quod ſcriptum eſt in libro Eſther: b *paruus fons, qui creuit in fluuium, & in lucem ſolemq́ conuerſus eſt, & in aquas plurimas redundauit.* Quia diuina prouidentia extollit in ſua Eccleſia & Religionibus fonticulos aliquos iuuenum ingenioſorum, beneque propenſorum; qui per gratiam, quam illis communicat, euadunt in flumina copioſiſsima, Luces & Soles mundi, plenos copioſis ſcientiarum & gratiarum cœleſtium aquis, in multorum vtilitatem. Et quemadmodum Nabuchodonoſor Rex gloriabatur, quod in ſuo palatio haberet c *pueros decoros forma, & eruditos omni ſapientia, cautos ſcientia, & doctos diſciplina*, quos iubebat diſcere literas chaldaicas, vt poſſet illorũ opera in ſua aula vti; & eis conferre gubernationẽ variarũ ſua-

a *Eccl.* 1. 1. 10

b *Eſth.* 10. 6.

c *Dan.* 1. 4.

Digitized by Google

rum prouinciarum: quemadmodum poſteà fecit cum Daniele & eius ſocijs. Ita etiam Chriſtianarum Rerumpubl. capita, diuina inſpiratione inſtituerunt ſcholas & Academias, in quibus ſimiles iuuenes educentur, ac doceantur omne genus ſcientiarum ac diſciplinarum; vt, poſtquam adoleuerint, ſint Magiſtri, Gubernatores, Iudices, & ad altiora alia officia & miniſteria in Reipubl. vtilitatem promoueantur. Sed quoniam neque Pontifices, neque Imperatores poſſunt illis dare aptitudinem, & neceſſariam propenſionem: ipſemet Deus eas illis largitur; quibus tanquam duabus alis volantes, deducet eos ad vniuerſitates, vbi in ſcientijs addiſcendis facit eos volare.

§. 2. *Quod omnes debeant eſſe ſua ſorte contenti.*

HVIC Diuinæ prouidentiæ fundamento inniti præcipuè debet animi pax & tranquillitas tua, ſiue magnum, ſiue paruum habeas ingenium, & aptitudinem: certò tibi perſuadens, Deum dediſſe, quod magis tibi expediebat, vt qui optimè ſciebat periculum, quod tibi immineret, ſi aliud habuiſſes. Si enim ſors tibi obtigit parui ingenij, & aptitudinis ad litteras diſcendas, conſolari te ipſum poteris, attendens, quòd maiora ingenia multæque ſcientiæ, ſæpè ſunt magno periculo expoſitæ, quemadmodum licet videre in primo Angelo, quem Ezechiel a *Cherubin* appellat, quod ſcientiæ plenitudinem ſignificat: qui cùm eſſet in medio paradiſi, & *inter ignotos lapides*, ſeraphinos ſcilicet, ardentes, & diuino amore inflammatos habitaret; ipſe ſuperbia ſua concreuit in glaciem, & *perdidit ſapientiam in decore ſuo*. Quia complacuit ſibi in ſua pulchritudine, & ex ea ſuperbijt. Si tu igitur ſimilis eſſes Lucifero in ſapientia, fortè eundem in ſuperbia imitareris, ac proindè pœnam etiam ſubires, quam ille.

a *Ezech.* 28. 17.

2. NON noſti ſerpentis huius infernalis calliditatem; qui cùm nouit hominis propenſionem ad ſciendum, ſi eum videat ingenio & aptitudine exornatum, ibi laqueos & inſidias ei ſtruit; quemadmodum primis parentibus, quibus dixit: ſi comederẽt ex arbore vetita, b *eritis* (inquit) *ſicuti Dij, ſcientes bonum & malum.* cùm igitur Patres tui hac eſca fuerint decepti, fortè & tu decipereris: voluit verò Deus non dare tibi, quod hoſti tuo fuiſſet via & occaſio ad te perdendum.
3. Sapientiſsimus fuit Salomon, & quidem ſapientia à Deo illi liberaliſsimè communicata: ſed non fuiſſet lapſus in adeò publicam libidinem, niſi in ſecretam impegiſſet ſuperbiam, quæ fortè ex multa ſapientia prouenit: non quidem ipſius ſcientiæ culpa, ſed hominis, qui euaneſcit, & iactat ſe propter illam. Et propterea dixit Apoſtolus: c *ſcientia inflat: charitas ædificat.* Et cùm alteram alteri opponit Apoſtolus, ſignificat, ſcientiam abſque pondere charitatis inflare ſuperbia; cuius tumor eſt tanquam

b *Gen.* 3. 5.

c 1. *Cor.* 8. 1.

hydropiſis,quia (vt idem Salomon ait) d *non ſaturatur oculus riſu*, *nec auris auditu impletur*, & nimiam *occupationem* in plurimis rebus curioſè addiſcendis vocauit *peſſimam*, eò quòd valdè ſit laborioſa & moleſta; & occaſionem præbeat multorum peccatorum; quia permittit abſque freno amoris & timoris Dei ab illis ſe abduci. Nam quemadmodum ſcientia his frenis retenta, eſt quoddam genus armorum valdè potens ad omnia vitia deſtruenda: ita quando illi laxantur habenæ conuertitur in arma Sathanæ, ad omnes virtutes labefactandas, & in peccata innumera pertrahendum. Quemadmodum euenit Sapientibus illis, de quibus Apoſtolus: e *quod euanuerint in cogitationibus ſuis*: permittente Deo Domino noſtro eos propter ſuperbiam labi in grauiſsima vitia. Vnde igitur noſti, ſi magnæ ſcientiæ ſors tibi euenisſet, quomodo eam infrœnaſſes, & continuiſſes? potes benè vereri, quòd laxaſſes illi habenas, & tanquam equus effrœnis fuiſſes cum illa præcipitatus. Quare magna Dei fuit miſericordia, qui tales ſpiritus tibi abſtulit, præuidens, te non facilem futurum, vt frœno contineréris.

d Eccl. 1. 8.

e Rom. 1. 21.

5. Praeterea eiuſdem Salomonis ſententia eſt: f *in multa ſapientiâ multã eſſe indignationem: & qui addit ſcientiam, addere & laborem*: nam accepto ſcientiæ talento, augetur bonæ vitæ obligatio; ac proinde maior eſt Dei indignatio, ſi illa ſit praua: g *ſeruus enim ſciens voluntatem Domini, & non faciens, vapulabit multis*. Deindè quando ſcientia eſt multa, occaſionem præbet ad maiora onera & officia, quæ maiores afferunt labores & anxietatem in reddenda bona ratione eorum: à quibus omnibus eſt expeditus, qui hæc talenta non accepit.

f Eccl. 1. 18.

g Luc. 12. 47.

6. Qvod ſi moleſtia aliqua afficitur propterea quod illis in hac vita careat; maius ſentiet leuamen, quando mortis hora veniet. In qua ſi ad exteriora aſpiciamus, verum eſt quod dixit Eccleſiaſtes: h *moritur doctus ſimiliter, vt indoctus*. Quòd ſi doctus ſine charitate moriatur, quid illi profuit ſua doctrina; niſi quod æternam pœnam adaugeat? quid illi proderit magnum doctrinæ nomen in terra reliquiſſe, ſi vbi eſt eius anima, horrendè contemnitur & torquetur? ſi autem indoctus & Idiota in charitate moriatur: quid nocuit illi ſcientiæ defectus; qui in cœlo perfectiori ſcientia replebitur? nam iuxta charitatis menſuram dabitur ibi cognitio, & viſio clara Dei: in qua ſumma ſcientia conſiſtit. Siquidem (vt S. Gregorius ait) *quid non videt, qui Deum videt omnia videntem*? habeas igitur iam hanc patientiam, præſentem ferendo defectum: ſi enim es iuſtus, eò peruenies, vt fias valdè ſapiens: & quò magis progredieris in charitate, eò etiam magis progredieris in ſapientia. Ac propterea dixit Sapiens: i *altiora te ne quæſieris, ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper*: ſi enim hæc noueris, & exequaris, venies in cognitionem rerum altiſsimarum, quas deſideras.

h Eccl. 2. 16.

Lib. 4. Dial. c. 33. & 2. Moral. c. 3.

i Eccl. 3. 22.

7. Sed ne exiſtimes omnia tibi reijci in aliam vitam, implebimus etiam

tibi manus in hac vita alia ſcientia multò præſtantiori, quàm quæ tibi deeſt. Si enim ſis verè humilis tuaque ſorte contentus, magnam partem viæ iā
k Sap. 10. 10 peregiſti, vt te Deus doceat k *ſcientiam ſanctorum*, quæ eſt ſcientia myſtica ſpiritus donum contemplationis, & familiaris cum ipſo tuo creatore conſuetudo; quæ ſæpè negatur doctis eò quòd ſint parum humiles, & emineant in ratiocinationibus, ſintque in ſuis cogitationibus curioſi: contra verò frequentius datur ſimplicibus, eò quòd ſint magis humiles, & mi-
l Mat. 11. 25 nus curioſi: in vtriſque enim locum habet, quod dixit Saluator: l *confiteor tibi Pater, qui abſcondiſti hæc à Sapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: ita Pater: quoniam ſic placitum fuit ante te.* Non ſtuduerat Dauid humanioribus diſciplinis, quemadmodum Sapientes: & nihilominus propter inſignem tuam humilitatem, ac ſynceritatem, euaſit omnibus illis ſapientior: & in *ſcientia ſanctorum*, fuit Salomone filio ſuo eminentior. Et i-
m Pſ. 70. 15 ta dixit m *quoniam non cognoui, literaturam, introibo in potentias Domini: Domi-*
n Pſ. 118. 99. *ne memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius*, n *& ſuper omnes docentes me, intellexi: quia teſti-*
o Pſal. 50. 8 *monia tua meditatio mea eſt. Super ſenes intellexi: quia mandata tua quæſiui, & tu Domine* o *occulta Sapiētiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* Hæc omnia aſſecutus eſt Dauid,
Ioan 7. 15. non ſtudendo, ſed obediendo: quia non ſcientiarum ſtudio ſe tradidit, ſed virtutum. Et ipſe mundi Saluator, quamuis plenus eſſet theſauris ſapientiæ & ſcientiæ Dei eò quòd ita deceret pro gloria vnigeniti eius Filij. Sed tamē per triginta primos annos voluit hanc ſcientiam ita occultare, vt ſapientiæ indicia non daret, nec literas addiſceret, aut accederet locum, in quo Sapientes verſabantur, idque ad cōſolationem eorum, quibus hoc talentum denegauit, non ſinens eos laborare in eo humiliter occultando, quod ſapientibus eſt difficillimum, quorum appetitus & propenſio eſt ſeſe
Perſius. manifeſtare: vt enim Poeta ille dixit: *ſcire tuum nihil eſt, niſi ſcire hoc te ſciat alter:* melius tibi eſt alios ſcire, te non ſcire; ne habeas vnde inaniter euaneſcas: habeas verò apud Deum gratiam, quam ipſe dat propter humilitatem.

9. HINC ſupremam accipies conſolationis rationem, innitentem diuinæ prouidentiæ ordinationi: cuius voluntas omnibus huius mundi ſcientijs eſt præferenda: & ſola illa plus apud te valere debet ad conſolationem, quam quilibet ingenij & ſcientiæ defectus ad triſtitiam; ſufficit enim, quod Deus ita velit, vt tibi ruditas tua, & ingenij tarditas placeat: quòd ſi Deus non te adhibuerit ad res magnas ob talenti tui exiguitatem; ſatis ſit, quòd te adhibeat tanquam inſtrumentum ad id, quod ipſe velit, ſiue magnum ſit, ſiue exiguum: quia in hoc verè conſiſtit ſublimitas ſumma, vt ſupra eſt dictum. Præcipuè cùm dicat Apoſtolus: q *per*
q 1. Cor. 1. 26 *ſtultos mundi Deum decore Sapientes:* & quaſi inſtrumenta accipere, *vt eos confundat.*

HAE SVNT ſummatim rationes, quæ conſolari poſſunt eos, qui ingenio & ſcientijs carent: quæ eędem inſtar frœni eſſe debent, ad eos continendos, qui illis abundant. Qui vt plurimum ſua ſorte ſunt contenti, eò quòd ingenua ſit ac generoſa, & naturali hominis propenſioni conformis: quem efficit Deo & Angelis ſimilem: & quòd ruſticitas (vt S. Auguſtinus dixit) ſibi ſoli proſit; ſtudioſa verò ſcientia alijs mu'tis vtilis eſſe poſsit. Illa enim notitiam & gloriam Dei per mundum effundit, promulgat fidem & Religionem Chriſtianam, quam ab hoſtibus defendit rationibus; adiuuat ad ſalutem animarum, quæ poſteà condant cœlos. ipſa Iudices conſtituit, qui iuſtitiam benè adminiſtrent; medicos, qui & corporibus & animabus mede antur; gubernatores, qui conſeruent, & augeant bonum Statum Reipubl. tempore pacis, & ſubſidium ferant tempore belli. Nam (vt Sapiens ait.) r *melior eſt ſapientia fortitudine, & melior eſt ſapientia, quàm arma bellica.* Alias multas cauſas prætereo; eò quòd ſint notiſsimæ, quas habent vt pacati ſint & tranquilli, quamuis nulla veriorem ac ſolidiorem conſolationem adferre debeat, quàm ipſa diuina voluntas, & ſupremæ ipſius prouidentiæ ordinatio. A qua hæc illis ſors obtigit, perſuadentibus ſibi, & ſperantibus, eam ſibi datam non ad ſuam condemnationem, ſed ad ſalutem & perfectionem; & ſit eum adiuturum ad præuenienda inſinuata pericula. Nam cùm ſcientia ſit donum Dei ac datum adeò glorioſum, & neceſſarium ad vniuerſale Eccleſiæ & Reip. Chriſtianæ bonum: ad ipſius Dei prouidentiam ſpectat, illud ita communicare, vt non minùs proſit accipienti; quàm alijs, in quorũ vtilitatem datur: nam potiùs eius voluntas eſt (vt ait Sapiens) ſ *vt bibat ipſe aquam de ciſterna ſua*, & ſaturetur hauriens ex ea, quantum ſibi opus eſt, & poſteà deriuentur fontes eius foras, *& in plateis aquas ſuas diuidat:* adferens ſcilicet illis vtilitatem abſque proprio detrimento.

r Eccl. 9. 16. 18.

ſ Prou. 5. 15.

§. 3. *Qua ratione ſcientiæ cum virtutibus ſint coniungendæ.*

EX HOC eodem fundamento poſito colligere licèt ſupremam DEI prouidentiam in exornanda ſponſa ſua Eccleſia duobus ornamentis & gemmis precioſioribus, quas habet ſc. ſciẽtię & virtutis. Ita tamẽ, vt multis virtutes communicet ſine ſcientijs; quia illæ ſolæ ſufficiunt, ad eos faciendos amicos ipſius, & regni ſuæ hæredes. Nulli tamen, quod in ſe eſt, vellet ſcientias dare abſque virtutibus; ſed vtraſque ſimul: quemadmodum dedit Angelis in cœlo, & primo homini in paradiſo. Et quando Salomon petijt donum ſapientiæ, ſimul ei dedit illam, quæ tunc & Sapientem fecit & Sanctum. Sed quoniam illi virtus magis placet, quàm ſapientia: vult, eam pluris fieri, & ex inſtituto quæri, quia his duabus ſororibus competit, quod dictum eſt de duobus

Gen. 25.23. filijs Rebeccę, a *quod maior ſeruiat minori:* & quemadmodũ, cùm benedice-
c.48 14. ret duobus ſuis nepotibus, dextram manum ſuper natu minorem poſuit, præferendo illum maiori: ita etiam, quamuis ſcientia & virtus ſint Dei filiæ, ſcientia tamen antiquior eſt, quatenùs intellectus voluntatem præcedit; & cognitio affectum: ſed in hac vita meritò ſeruiet virtuti, quæ dextram manum apud Deum occupabit, eritque præcipuus animæ ornatus: & ſuper eam poni debet ſcientiæ cuiuſuis ornamentum. Quemadmodum
Cant. 1.11. inſinuauit cœleſtis ſponſus, cùm ſponſæ ſuæ Eccleſiæ dixit: b *murenulas aureas facienus tibi vermiculatas argento*; aut (vt alia lectio habet) *inaures & monilia aurea tibi fabricabimus, cum minutulis argenteis punctulis.* Quibus verbis præclara inſinuatur coniunctio virtutum, quæ ſignificantur per monilia aurea, cum ſcientijs, quæ ſignificantur per vermiculata illa & minutula argentea punctula: ſunt enim pulcherrima documenta ex hac re deducenda.
1. *Primum* eſt, quod virtutes pluris ſint æſtimandæ, eò quòd ſint in ſe precioſiores, quemadmodum aurum eſt argento precioſius: Et ipſæ ſint præcipuum ſpiritus ornamentum, & precioſiſſima armaturæ animæ noſtræ gemma; maximuſque eius theſaurus, de quo dixit CHRISTVS
Apoc. 3.18 cuidam Epiſcopo: c *ſuadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples ſis:* Scientiæ verò eſſe debent tanquam cælaturæ quædam ſuper ipſas virtutes, vt qui illas habet, ſplendeat magis, ad maiorem eas donantis gloriam.

2. Ex QVO fit, vt virtutes ſint inter ſe tanquam anſulæ quædam ſibimet
Coloſ. 3. 14 innexæ, & conſertæ per d *charitatem*, quæ *vinculum* eſt *perfectionis:* at ſcientiæ non ita omnes cohærent: potiùs alij alias habent; & eò tendit verſio LXX. Interpretum, quæ habet: *facienus tibi aurea monilia cum diſtinctionibus ſiue punctulis argenteis*, in ipſo monili ſparſis: cuius ſenſus eſt: cùm omnium virtutum connexione in Iuſtis, eſſe ſcientiarum diſtinctionem: quia alij has habent, alij illas.

3. Ex QVO intelligitur, virtutes debere eſſe multas, & ſine termino, aut limite procurandas: vt quantum poſsibile erit in eis creſcamus, & proficiamus: at ſcientiæ tot eſſe non poſſunt, ſed intra certos limites oportet nos
Rom. 12.3 continere, & cùm ea moderatione, quam ſuadet Apoſtolus, cùm ait: e *non plus ſapere, quàm oportet ſapere; ſed ſapere ad ſobrietatem.* Quam ſobrietatem adhibent nominatim & præcipuæ quinque virtutes, mutuò ſe ad id adiuuantes. Quarum fundamentum iacit HVMILITAS duobus actibus præclaris. *Primus* eſt, quo agnoſcas nihilum, quod ex te ipſo habes: perſuadens tibi, omnem virtutem & ſcientiam euenturam tibi ex primario fonte, qui eſt Deus; ſine cuius auxilio & fauore nihil omninò poſsis. Et hoc ſignificat verbum illud FACIEMVS: non enim dixit facies, aut faciam tibi; ſed FACIEMVS, vt ita ſignificetur (quod S. Thomas aduertit) præcipuum huius

operis

Digitized by Google

operis auctorem eſſe Deum, quem Scriptura Sacra per excellentiam appellat: f *Dominum virtutum*; g *& ſcientiarum Dominum*, à quo vtræque procedunt. Sed non ſolus totum opus perficit: alios enim etiam adhibet miniſtros qui ſint eius h *coadiutores*; quales ſunt ſpirituales magiſtri, qui in viâ virtutum nos ducunt; & Doctores, qui ſcientias docent. Et quamuis ipſemet homo induſtria ſua ſeſe ad vtraſque adiuuet; noluit tamen huius cooperationis, quam tu prſtare debes, mentionem hic facere; ſed ornatus tantùm quem accipies: vt ſic ſolidiùs proficeres in humilitate; & agnoſceres, nec virtutem, nec ſcientiam te habere ex teipſo, ſed ex Dei feruore, & eorum labore, quos Deus ad te iuuandum, & ducendum conſtituerit.

Sed vlteriùs progreditur vera humilitas, quâ quis agnoſcit, quaſi nihil eſſe, quod habeat: ac propterea ſeipſum parui facit: nec propter id, quod habet, ſeſe erigit. Et de hoc voluit ſpiritus diuinus monere nos, cùm dixit cælaturam horum monilium eſſe ex h *vermiculis argenteis*, quod eſt Symbolum humilitatis, aut ex minutulis punctulis argenti, quæ ſunt res minimæ huius mundi: vt Sapientes intelligant, quod licèt tanquam argentum ſplẽdeant ob magnam ſcientiam, quâ pollent: ſi tamen cum Deo eiuſque Angelis conferantur, quaſi vermiculi ſint; & quidquid habent, quaſi nihil: ita vt meritò dicere poſſint, quod magnus ille Sapiens Salomon: i *ſtultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum*: ad quod humilitatis faſtigium vbi peruenerint, habebit eorum ſcientia ſolidum fundamentum. ita enim ſuadet Apoſtolus: k *ſi quis videtur inter vos Sapiens eſſe in hoc ſaculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens*. Quid eſt autem fieri ſtultum, niſi agnoſcere, quod quidquid habet, ſit quaſi nihil; nec propterea magni ſe facere? & hac viâ peruenitur ad veram *ſapientiam*: quam Sapiens dixit, l *eſſe; vbi eſt vera humilitas*.

Excelsam hanc virtutem aliæ duæ adiuuant, ac promouent, quæ ſignificantur per *murenulas*, quas S. Gregorius & S. Bernardus *inaures* appellant: aurium ſcilicet ornamentum. *Prima* eſt m Fides, quæ, vt Apoſtolus ait, *eſt ex auditu*, & n *ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum* & teſtimoniũ *non apparentium*; quas nec ſenſibus experimur, nec naturali o *intellectus* noſtri lumine aſſequimur, ſed *eum captiuamus in obſequium Chriſti*, propriumq; iudicium abnegamus: quia eſt errorum Magiſter, & illuſionum ſeminariũ. Huic Fidei inniti debent virtutes: nam p *iuſtus* (vt ait Propheta) *in* Fide *ſuâ viuit*; & ſimiliter ſcientiæ: ſcriptum eſt enim: q *niſi credideritis non intelligetis*. & axioma commune eſt: *oportet addiſcentem credere*: qui enim perito Magiſtro fidem non adhibet, non euadet bonus diſcipulus, & eruditus. Et, vt S. Bernardus ait: qui ſe magiſtrum ſui ipſius conſtituit, proprium iudicium tanquam ducem ſuum ſequitur, factus eſt diſcipulus ſtultiſſimi Magiſtri. Et S. Gregorius, qui dedignatur diſcipulus eſſe hominum; erit Magiſter errorum. Ad eandem Fidem ſpectat, quod quis propendeat, ad

f *Pſal.* 23.10.
g 1. *Reg* 2.3
h 1. *Cor*. 3.9.
h *Pſal*. 21.7.
i *Prou*. 30.2.
k 1. *Cor*. 3.18.
l *Prou*. 11.2 5.
in *Cant* c 1.
Serm. 41 in *Cantic*.
m *Rom* 10.17.
n *Hebr*. 11.1.
o 2. *Cor*. 10.5.
p *Heb* 2.4.
q *Iſaia* 7.9. iuxtà LXX.
Epiſt 27.
Lib 1. *Dialog*. c. 1.

alios audiendos, vt doceatur: nam & ſcientia intrat per auditum. & propterea Salomon ſententias ſuas exorditus eſt dicens: r *audiens ſapiens, ſapientior erit:* qui ſi erit ſimul humilis, exiſtimans, exiguum eſſe, quod nouit: ſemper audiet libenter, vt plura diſcat: & paratus erit doceri, vt ſapientior fiat. Quemadmodum paratum ſe dicebat Sanctus Auguſtinus, cùm ſenex eſſet, & Epiſcopus multorum annorum, à iuuene, & moderno quocunque Epiſcopo doceri.

r *Prou.* 1.5.

c. Si habes. 24. q.3. *Vide Ducem ſpirit. tract.* 4. c. 2.

6. Secunda virtus, quæ intrat etiam per auditum, eſt Obedientia, quæ (vt dixit Dauid) ſ *in auditu auris obedit*, vt exequatur quod Devs iubet: & ſignificatur (vt ait Sanctus Gregorius) per *murenulas*, ſiue *inaures*, quæ non eo modo aures exornant, ſicut reliqua monilia, qualis eſt torquis aut annulus, qui exteriùs tantùm apponuntur, nec ipſam carnem penetrant: ideoque facilè & apponuntur & remouentur. at inaures penetrant carnem facto foramine in ipſis auribus, quamuis cum dolore & effuſo ſanguine: ac propterea poſtquam ſemel ſunt infixæ, difficilè remouentur: his enim ſignificatur: perfectam, quæ diuinæ voluntati debetur, obedientiam non debere eſſe obiter, & (vt Apoſtol. ait) t *ad oculum tantùm ſeruientes: ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei ex animo*, ita vt ſit interna, penetrans ipſam animam, & cor: vt firmiſsimè eis adhæreſcat. Qualis fuit Obedientia noſtri Saluatoris, qui loquens æterno ſuo Patri dixit: u *aures autem perfeciſti mihi*, aut vt lectio Hebræa habet: *perforaſti*. ponens in eis *murenulas* ſiue *inaures* Obedientiæ adeò perfectæ, vt voluntatem tuam cum ſumma firmitate & integritate perficiam. Ad cuius imitationem curandæ ſunt tibi ſimilis obedientiæ inaures, quæ cordi tuo inuiſceretur, etiamſi mortificatione, tuique ipſius ac iudicij & voluntatis propriæ abnegatione te pungat; etiamſi ſanguinem effundere ſit opus: vt quod Devs vult, exequaris: nam virtus & ſcientia in ſuo ingreſſu ſanguinem extrahunt. Et hæc Obedientia (vt Sanctus Gregorius ait) eſt optimum medium, ad conſequendam ſcientiam: iuxtà illud Sapientis; x *Fili concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam*, Deique mandata; *& ille præbebit eam tibi.*

ſ *Pſal.* 17. 45. *Lib. vlti. in Moral. c.* 10.

t *Epheſ.* 6. 6.

u *Pſal.* 39. 7. *Iſaia* 50. 5.

Lib. 4. *Moral. c.* 28.

x *Eccl.* 1. 33.

7. Omnes hæ virtutes coniunctam habere debent aliam, quæ vltimam apponit manum perfectioni, & moderationi ſcientiarum, quæ eſt Charitas, quam præcipuè ſignificat aurum, ex quo inaures Obedientiæ fiunt: cuius præſtantia in eo conſiſtit, vt (quemadmodum loquitur Scriptura) ſit, y *obedientia charitatis*, & ita Apoſtolus, vt paulò antè dicebamus, oppoſuit ſcientijs Charitatem, dicens: z *ſcientia inflat: charitas verò ædificat:* inſinuans, ædificium, quod ſoli ſcientiæ innititur eſſe inſtar venti; & in aërem inanem conuerti; & tan-

y 1. *Pet.* 1. 22.

z 1. *Cor.* 8. 1.

quam fumum euaneſcere; quia non eſt aliud talis ſcientia, quàm vanitas quædam, & ſuperbia. At charitas dat, & ipſi ſcientiæ, & omnibus virtutibus ſtabilitatem & firmitatem: quare quod illa ædificat ſolidum eſt, plenum, ac diuturnum.

Ad Quod vtitur præcipuè virtute quadam, quam Sanctus Thomas Studiositatem appellat, cuius munus eſt, ſciendi appetitum ita moderari, vt reliquis ſtudioſis operibus ſeſe accommodet: eum in modum, qui tradetur in vltimo Tomo, in quo agetur de Doctoribus & Magiſtris. 8. 22. q. 166. & 167.

CAPVT XI.

OCCVLTAM DEI PROVIDENTIAM elucere in diſtributione graduum virtutum, & gratiarum ad præclara & prodigioſa facinora efficienda: & charitatem eſſe ſuper omnia.

Transeamvs iam à naturalibus ad ſupernaturalia, & ab ordinarijs ad extraordinaria & prodigioſa: in quibus multò magis eminet ſuprema Dei noſtri prouidentia, a *diſtribuens gratia* ſuæ dona filijs Eccleſiæ, in quibus Sanctus Apoſtolus Paulus (vt exponit Sanctus Thomas) tria diſtinxit diuiſionum genera, quæ Spiritus ſanctus fidelibus diſtribuit. *Primum* genus eſt *gratiarum*, ad res extraordinarias & *prodigioſas*: quales ſunt gratiæ miraculorum, & expellendi Dæmones. *Secundum* eſt *miniſteriorum* & officiorum Eccleſiæ, qualis eſt gubernatio, ac diuini Verbi prædicatio. *Tertium* appellatur *operationum*, ad inſignia opera in omni genere rararum & extraordinariarum virtutum: quales ſunt gratiæ, ſingularis abſtinentiæ, aut patientiæ: quæ in multis Monachis & Martyribus eluxit. Et ſub his continentur plures aliæ, quæ communem & ordinarium ſtylum excedunt: quarum diſtributio ſolius Dei eſt propria: adeoque occulta, vt nullus humanus intellectus poſsit eam aſſequi. 1. Cor. 12. 4. In eum loc. Lectio. 1.

Qvis enim nouerit, cur aliquis Sanctorum multa edat miracula, alius pauca, alius nulla? Et cur hic donum habeat Prophetiæ, ille linguarum, alius extaſes & reuelationes multas, alius eis careat? Et cur aliqui extraordinarijs fauoribus præueniantur, vt ad altiſſimũ ſanctitatis gradum aſcendant; alij in inferioribus gradibus ſiſtant; alij

denique

denique tritam & ordinariam viam teneant? Quod totum non aliam habet cauſam, quàm gratioſam voluntatem ipſiuſmet Dei, ac Diuini eius Spiritus b *diuidentis ſingulis prout vult*. quæ voluntas, vt libera, ita ſemper eſt iuſta. Cuius arcana inſinuauit Sapiens præclaris illis ſimilitudinibus in modum interrogationum: c *quare dies diem ſuperat & iterum lux lucem, & annus annum à ſole?* Cùm tamen vnus idemque Sol omnes illos faciat: quaſi diceret: cùm vnus & idem ſit Sol, qui luce ſua & motu dies oẽs, & annos faciat: quomodo in eis tantum experimur diſcrimen? ſi enim naturalia inſpiciamus, alij dies ſereni ſunt, & calidi; alij obſcuri & frigidi: quidam anni ſunt fertiles, alij valdè ſteriles; & mille ſunt in hyeme & æſtate mutationes. Quod ſi inſpiciamus moralia, alij dies ſunt ad laborandum, alij Feſti; & horum quidem alij ſolenniores, alij non ita. Cùm igitur Sol ſemper ſit idem, nec ex ſe aliud faciat, quàm quod iubet DEVS, ſatis apparet diuinam ſapientiam tantæ huius dierum varietatis cauſam eſſe. *Ex ipſis* inquit, *exaltauit, & magnificauit DEVS, & ex ipſis poſuit in numerum dierum*. quemadmodum apparet in ſolennitatibus in antiqua lege conſtitutis; & in eis, quas nunc in lege noua ſingulis hebdomadis, menſibus & annis, celebramus. Quod non procedit ex eò quod alij dies ſint meliores in naturalibus: hoc enim nomine æquè bona & apta eſt Feria ſexta atque dies Dominica, neque hæc præſtantior eſt Feria ſecunda: & tam eſt bona dies Vigiliæ, quàm Feſti & ipſius Paſchatis: omnes enim dies vnum & idem habent principium, ſolem ſcil. Quæ differentia cùm non aliquo caſu euenerit, referenda eſt ad ſapientiã Dei, quæ illam ad maiorem ſuam gloriam direxit, deſignans certos dies diuino ſuo cultui dicatos; alios pœnitentiæ operibus; alios laboribus corporalibus. hunc ergò in modũ ait Sapiens, licèt oẽs homines ex eadem terrena maſſa ſint; & hoc nomine æquales: eos tamen DEVS *in multitudine diſciplinæ & ſapientiæ ſuæ ſeparauit, & immutauit vias eorum*, ita vt ad varia exercitia & varios vitæ inſtituendæ modos ſeſe applicarent. *Et ex ipſis benedixit & exaltauit: & ex ipſis ſanctificauit, & ad ſe applicauit*: quia gratis eos vocauit & benedictionibus dulcedinis præuenit; præclariſsimis ſuæ gratiæ donis exaltauit; efficiens, vt miraculis editis in mundo ſplenderent; & excellentibus heroicisque charitatis & ſublimis ſanctitatis actibus eoſdem ſanctificans, etiam ad ſe applicauit, & conſecrauit, ad præclariſsima ſeruitij ſui facinora. Ex ipſis quoque alios poſuit in ſtatu, rationeq; vitæ aliquantò inferiori: quos etiam minoribus gratijs & fauoribus pręuenit: aliam verò multitudinem reliquit in ſtatu communi & ordinario hominum, dans illis communia tantùm gratiæ auxilia; deſiderãs, omnes ſaluos fieri: quamuis multi eorum culpâ ſuâ id non aſſequantur: & propterea *illos maledixit, & humiliauit, & conuertit illos à ſeparatione iuſtorum*. Et quamuis hæc maledictio & ſeparatio ſit iuſta in pœnam peccatorum ipſorum, quemadmodum in ſententia

b 1 Cor. 12. 11.

c Eccl. 33. 7. 1.

vltimi iudicij id exprimetur: præuentio tamen electorum adeò inſignis fit, ex mera gratia, quâ Deus Dominus noſter manifeſtat miſericordiæ ſuæ magnitudinem: vt in eis glorificetur. quemadmodum fit in diebus, quos ille ſolennes conſtituit. Ex quo fit, vt qui ingentibus & extraordinarijs donis eſt præuentus, non ſit cur inaniter ſuperbiat; ſed multum habeat, cur ſe humiliet, & animum gratum oſtendat. Et qui ordinarijs tantùm donis eſt præuentus, non eſt cur queratur, aut anxietur; ſiquidem ordinaria illâ viâ ſaluari poteſt, niſi ipſe ſibi deſit. Et quemadmodum dixit Thomas de Kempis, nihil Domine ita debet eum, qui te diligit, delectare & conſolari; atque ſanctiſsima tua voluntas; & pacatus animus ex æterna tua diſpoſitione. Magiſque quietus & contentus cum hoc ſolo eſſe debet, quàm cum omnibus alijs beneficijs acceptis & accipiendis. Eoque magis hoc verum eſt, quòd in hac vita mille ſint mutationes: nam quemadmodum Feria ſecunda fuit hoc anno valdè ſolenne Feſtum, ſequenti verò erit dies vulgaris & laborioſus; & Feria tertia, quæ hoc anno fuit laboris, ſequenti erit Feſtum ſolenne: ita euenire poteſt, vt qui hodiè magna habet dona Dei, cras humilietur & affligatur: & qui hodiè eſt humiliatus & afflictus, craſtina die exaltatum ſe videat magnis illis donis, quæ alter habebat; vt ſic quiſque viuat cũ humilitate, & cautè tanquam qui à diuina prouidentia omninò dependeat.

De Imitat. Christi, l. br. 2. c. 23.

2\. Hoc idem clariùs adhuc exprimit ſecunda Sapientis ſimilitudo: *quare lux lucem ſuperat?* hoc eſt, cur Sol lunam, & hæc ſtellas, & vna ſtella aliam in lumine & claritate ſuperat; aut in loco & magnitudine? certum eſt enim, hunc exceſſum originem habere ab æterna Dei ſapientia; quæ ex nihilo aut ex vna eademque materia hanc fecit ſtellarum varietatem; ita vt nulla poſſit reddi ratio huius præeminentiæ naturalis, quam vna habet præ alia. Hunc ergò in modum, electorum, quos Apoſtolus confert *d cum ſtellis*, admirandam diuerſitatem conſtituit prouidentia diuina, vocans & ſpecialibus inſpirationibus præueniens, quos illa vult eſſe alijs excellentiores in ſanctitate, & gratiæ ſuæ donis. Quare quoſdam facit quaſi ſoles in ſua Eccleſia, conſtituens in ſingulis Ciuitatibus, Religionibus, aut familijs præclarum aliquem, qui reliquis adferat ſplendorem: alios tanquam Lunas, qui etſi magni ſint, opus tamen habent, vt ab alijs tanquam à ſolibus dirigantur: alij ſunt tanquam ſtellæ firmamenti, qui varijs gratijs firmiter & conſtanter elucent. Et quamuis ipſi in vitæ ſuæ progreſſu induſtria ſua laborent, vt ad tantam celſitudinem perueniant: hoc ipſum tamen ab illa ſpeciali electione & vocatione prouenit, quâ Dominus voluit hanc illis gratiam præſtare, & copioſo adeò auxilio præuenire. Quemadmodum apparuit in Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis alijſque clariſsimis ſanctis. Et quod maiorem adfert admirationem, eſt, quod

d 1. Cor. 15. 41.

Digitized by Google

vnus idemque ſanctus diuerſis temporibus hanc experiatur varietatem, & vno die ſentit ſe repentè illuſtratum, & ad magna Dei dona eleuatum: alio verò die videt ſe in ordinario ſuo curſu hærentem: cuius rei nulla poteſt alia cauſa reddi, quàm occulta Dei ordinatio, & prolixa eiuſdem Domini liberalitas. Quare cum magno myſterio Sapiens interrogat, *quare lux lucem ſuperat, & Sol ſolem?* Nam ſol ſeipſum excellit, & ſuperat, dum lucem ſuam aliter in diuerſis diebus communicat: cuius cauſa eſt, quoniam ſol iuſtitiæ facit, quod illi placet, per occultam ſuam prouidentiam, vt omnes intelligant ſe ab ea dependere.

Ianſenius vertit: ita legi in quibuſdam libris.

§. 1. *Variæ gratiæ in bonum aliorum.*

VT autem diuitiæ appareant, quas Deus in ſapientiæ ſuæ infinitæ ac prouidentiæ theſauris reconditas habet, indicabimus breuiter harum gratiarum ſupernaturalium varietatem, ad duos ordines eas reducentes. Quaſdam quæ præcipuè in vtilitatem noſtram conceduntur; alias in aliorum commodum quas Theologi *gratis datas* appellant, ſuntque ſupernaturales quædam facultates à Spiritu ſancto ad opera aliqua valdè glorioſa & excellentia conceſſa, quarum finem explicuit Apoſtolus cùm dixit. a *vnicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem.* hoc innuens, quòd munus harum gratiarum ſit oſtendere & manifeſtare virtutem & ſanctitatem Spiritus ſancti, non ſolùm quam in ſe ipſo habet, ſed quam ijs imprimit, in quibus habitat. Aliquando enim manifeſtat veram Fidem & ſanctitatem Sponſæ ſuæ Eccleſiæ: & in eum finem concedi ſolent non iuſtis modò, ſed etiam peccatoribus. Quales illi fuerunt, de quibus dixit Saluator, quòd in nouiſsimo iudicij die dicturi ſint: b *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Quibus nihilominus ipſe reſpondedit: *quia nunquam noui vos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem.* iſta enim veſtra opera in aliorum vtilitatem ceſſerunt: vos autem nihil de veſtra vtilitate egiſtis. Aliàs eiſdem gratijs manifeſtatur illius ſanctitas, cui conceduntur. In quem finem non dantur, niſi viris præcellentis virtutis. In vtroque tamen caſu dantur *ad vtilitatem*, communem ſcilicet fidelium, vt confirmentur in fide & virtute: capiantque fructum ex bonis eorum exemplis, in quibus cum tot gratijs ſanctitas ſplendet. Quas gratias Apoſtolus ad nouem quaſi magis præcipuas reuocat, quarum tres ſpectant ad veritates & virtutes Chriſtianæ religionis perſuadendas.

a 1. Cor 12. 4. S Thom ibid. Lect. 1

b Matt 7. 22.

1. PRIMA eſt *ſermo* SAPIENTIAE ad res altiſsimas & occultiſsimas diuinorum myſteriorum docendas & explicandas. *Deinde ſermo*
2. & gratia SCIENTIAE ad magnalia Dei perſuadenda, quæ ex creatu-

ris ip-

ris ipſis deducuntur tanquam operibus manuum ipſius. *Tertia* eſt *gratia* FIDEI ad articulos & veritates ordinarias perſuadendas, quæ omnibus vniuerſim proponuntur. Hæ itaque tres gratiæ intellectum illuſtrant, eas recipientis, tantis cæleſtibus ſplendoribus, vt is poſsit, quod in ſe ſentit & aſſequitur, alijs ita proponere, vt & illi intelligant; &, quomodo eis conuenit, etiam ſentiant. Sed quoniam huiuſmodi res adeò ſunt excelſæ & à noſtris ſenſibus & ratiocinationibus eleuatæ, vt non poſſint ſufficienter rationibus humanis confirmari, addit Spiritus ſanctus ad eas confirmandas quatuor alias gratias, quæ inſtar ſigilli regij, ipſius diuinitatis ſint, à qua procedunt; & tanquam certiſsima teſtimonia, quòd Spiritus ſanctus auctor ſit veritatis & ſanctitatis illius, quam illæ confirmant. *Gratia* SANITATVM fidem confirmat, dum ægrotos modo quodam prodigioſo reſtituit ſanitati; & beneficium hac ratione illis confert. 3. 4.
Operatio VIRTVTVM ſiue miraculorum eandem confirmat, dum ea prodigia efficit, quę mundum faciunt obſtupeſcere. *Gratia* PROPHETIAE: quia aperit & certiſſimè reuelat futura: quamuis à libero arbitrio dependeant. hoc enim, vt Iſaias dixit, Dei proprium eſt: c *annunciate*, inquit, *quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia Dij eſtis.* Gratia DISCRETIONIS *ſpirituum* aperit arcana, quæ in hominis corde geruntur: quod æquè proprium eſt Dei atque noſſe futura. Quæ quatuor gratiæ etiam habent hunc vſum, vt aliquas fidelium neceſsitates reficiant: quando in terra alia remedia deſunt; quia per eas manifeſtat DEVS Omnipotentiam ſuam, defectum ſupplens naturæ. Denique addit Spiritus ſanctus duas alias gratias, ad obices remouendos manifeſtationis & perſuaſionis harum veritatum & virtutum. 5. 6. c *Iſaiæ* 41. 23. 7.

QVORVM vnus erat ignoratio diuerſarum linguarum, qui remouetur per donum LINGVARVM: vt ab omnibus intelligi poſsit, qui loquitur. Alter erat obſcuritas ſacrarum Scripturarum: qui remouetur dono INTERPRETATIONIS *ſermonum* & declarationis rerum obſcurarum, quas Deus reuelat hominibus, vel inſomnijs, vel mille alijs vijs. 8. 9.

Ex his infert S. Apoſtolus diuiſionem, quam facit Spiritus ſanctus miniſteriorum Eccleſiæ. quoſdam enim, ait, poſuit Deus in Eccleſia, d *Primùm* APOSTOLOS, *ſecundò* PROPHETAS, *tertiò* DOCTORES, *deindè* VIRTVTES, *exinde gratias* CVRATIONVM, & alias de quibus diximus. & concludit: *diuidens ſingulis prout vult*, ita vt nec omnes det ſingulis, nec ordinariè oẽs vni, ſed has illis, illas alijs tribuit; non ob illorum merita, ſed ob ſuam ſolam voluntatẽ. Ex qua prouenit, vt eas alicui ſancto tribuat, alijs non tribuat; & interdũ dat illas minùs perfectis, præueniens ſuos electos (vt paulò pòſt dicem⁹) cũ tanta humilitate, & Spirit⁹ S. plenitudine, vt poſsint eis in proximorũ vtilitatem vti, abſq; proprio eorũ damno: quemadmodũ d 1. *Cor.* 12. 28.

c Act. 6. 5 8. Sanctus Lucas præmittit Sanctum Stephanum fuiſſe, e *Spiritu ſancto plenum*, & fide, & gratia: & ſtatim ſubiungit: *faciebat ſigna magna in populo*.

§. 2. *Charitas, & varia eius opera.*

NE VERÒ quiſquam animum abijciat, ſi huiuſmodi gratijs gratis datis ſe videat deſtitutum, referemus eas, quæ in noſtram cedunt vtilitatem quas Apoſtolus appellat OPERATIONES. ſuntque multò excellentiores quemadmodum ipſe Apoſtolus declarat, dicens poſtquam alias retulerat: a *æmulamini chariſmata meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro*: CHARITATEM ſcilicet & opera, quæ ab ea promanant. Et vt hoc confirmet ponit admirabiles proprietates, quibus illas ſuperat.

a 1. Cor. 12. 31. S. Thom. ibi.

1\. PRIMA eſt, quod ſit tanquam anima, vita & perfectio reliquarum gratiarum, ſine qua nihil valent ad meritum vitæ æternæ. b *Si linguis*, inquit, *hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans: aut cymbalum tinniens*. cuius ſonus non eſt viua vox, ſed quaſi mortua, quæ licèt alios excitet, impellatque ad faciendum, quod ſonus indicat: ipſa verò non mouetur loco: ita vox mea & prædicatio mea non erit mihi operatio vitæ, aut meritum vllum. Et quamuis peccatores excitem, & ad pœnitentiam permoueam, iuſtoſque animem, & ad ſancta opera impellam: at ego vacuus maneo vita ſpirituali, nullumque in ea progreſſum facio. *Et ſi habuero Prophetiam*, vt futura prædicam, *& nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum*: & omnia hæc mihi reputo tanquam nihil. ſiquidem cum illis omnibus ſine hac, in peccato maneo: peccatum autem eſt nihil, imò minus quàm nihil.

b 1. Cor. 13. 1.

ET, quamuis hæc dona in ſe ſint aliquid, ſi tamen cum eo, quod charitas dat, conferantur, ſunt tanquam nihil; & ſine ea tanquam corpus ſine anima, & ficus cum folijs, ſine fructibus. Loquuntur quidem illa, & garriunt; ſed nihil eorum faciunt, quæ dicunt. non transferunt montem cordis terreni, nec illud de malo in bonum mutant; nec ex terra eleuabunt in cælum, quod totum ſola CHARITAS præſtat: per quam homo deſinit eſſe nihil, & ex filio tenebrarum efficitur filius lucis; & ex reo & ad infernum damnato, hæres Paradiſi. Charitas ſola (ait Sanctus Auguſtinus) diſcernit filios Dei à filijs Dæmonis: & S. Gregorius; vera virtus conſiſtit in amore, non in miraculis. Nam noſter Saluator non dixit: c *in hoc cognoſcent quod ſitis mei diſcipuli*, ſi magna prodigia feceritis; *ſed ſi dilexeritis ad inuicem*.

Tract. 5 in Epiſt. S. Ioannis. Lib. 20. Moral. c 9. c Ioan. 13 35.

SED pergit vlteriùs Apoſtolus, charitatem extollere: *ſi diſtribuero*, in-

quit,

quit, *in cibos pauperum omnes facultates meas*, & alia bona quæcunque proximis
meis præſtitero: *& ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non*
habuero, nihil Mihi *prodeſt*, etiãſi alijs proſit, dum illorũ neceſsitatibus ſub-
uenio: ſed nullus mihi fructus prouenit, ad cœlum promerẽdum: quia hæ-
reo in peccato: etſi .n. corpus ardeat, cor tamẽ alget: ideoq; oblatio mea non
placet Deo. Charitas, inquit S. Auguſtinus, eſt quæ diſcernit inter opera, *Tract. 7. in*
quæ exteriùs apparent excellentia: quæ ſi fiant ex vanitate, vt placeant ho- *Epiſt. 1. S.*
minibus, inania ſunt & vitioſa: ſi autem à charitate procedunt, ſunt ſancta *Ioan.*
& perfecta. Charitas eſt, quæ, cùm pauperi das eleemoſynam, offert Deo
cor ipſum: illa animum ſanctis affectibus inflammat, etiamſi corpus tor-
mentorum flammis ardeat.

Hinc ſecunda eius oritur excellentia ſuper reliquas gratias: quia 2.
Charitas eſt principium omnium operum ſanctorum & perfectorum;
mors verò & interitus omnium vitiorum. d Charitas, inquit idem A- *d 1. Cor. 13. 4*
poſtolus, *patiens eſt, benigna eſt: charitas non æmulatur, non agit perperam, non in-*
flatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum,
non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit,
omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Nam, vt S. Thomas oſtendit, omnes virtutes ſecũ *1. 2. q. 65. a. 3*
ducit colligatas, & tanquã regina omnibus imperat; omneſq; in ſuis actibus *ex S. Aug.*
efficiendis, ei parent. Reliquæ autem gratiæ prædictæ nihil horum per ſe i- *ſerm 46. de*
pſas habent; nec hominem faciunt ſtudioſum, patientem, & benignum; nec *tempore.*
illi auferunt ambitionem, & ſuperbiam, niſi hoc præſtet Charitas. Quæ
admirabili quodã modo facit in ſuam vtilitatem, ꝙ reliquæ faciũt in vtili-
tatem aliorum. Charitas habet proprium donum linguarum, non car-
nis, ſed ignis; non linguarum ſolùm hominum, ſed angelorum, quibus, vt
idem Apoſtolus ait, e *loquitur* intus *in corde cum Deo ſuo in Pſalmis & hymnis &* *e Epheſ. 5. 19*
canticis ſpiritualibus, cum gratiarum actione, alijſque tenerrimis affectibus. & *Coloſ 3. 16.*
quando cum proximis loquitur, mouet etiam linguam, vt inflammata ver-
ba loquatur. Et, cũ ſit vna, loquitur omnium linguis: eò quòd Spiritus ſan-
ctus eam regat, vt ſeſe omnium neceſsitatibus accommodet. Charitas
habet etiam ſuum donum ſapientiæ & ſcientiæ ad myſteria diuina pene-
tranda: cui enim ea Deus manifeſtat, niſi ſuis amicis? Qui autem ſunt f *f Ioan. 15. 15.*
eius amici, niſi qui habent charitatem? g *Qui timetis Deum*, ait Sapiens, *diligite il-* *g Eccl. 2. 10*
lum: & illuminabuntur corda veſtra, vt ampliùs eius magnalia cognoſcatis. *Lib. 8. de*
Nam quò ardentiùs Deum dilexerimus: eò, ait S. Auguſtinus, certiùs eum *Trin. c. pe-*
videbimus. Nec vllum bonum poteſt perfectè cognoſci, niſi perfectè ame- *nultim.*
tur. Amor (ait Hugo de S. Victore) aſcendit ſuper ſcientiam, & maior eſt, *lib. 85. qq. q.*
quàm intelligentia, & ingreditur ad occulta Dei: ſciẽtia exteriùs rema- *37. ſuper c.*
nente. quia habet maiorem fiduciam, ſenſumque magis perſpicacè ad pene- *7. Angelica*
trandum oculis contemplationis, quod eſt magis occultum. Charitas *Hierarchia.*
vide S. Bo-
nauent. opuſ.
de 7. itiner.
itine 4.

etiam habet ſecum gratiam faciendi miracula, non tam corporalia, quàm
ſpiritualia: impellendo ad opera prodigioſa, quæ homines admirantur, &
videntur impoſsibilia, & incredibilia ijs, qui non diligunt. Immutat S.
Homil.32 in 1. Corint. Chryſoſtomus rerum naturas, & ordinem, quem in mundo videmus. Mun-
dus enim magni facit diuitias; CHARITAS autem illas contemnit: Mun-
dus quærit honores & dignitates, CHARITAS illas fugit: Mundus quietem
deſiderat, & proſperis delectatur, CHARITAS autem laborem potiùs quę-
rit, & exultat in aduerſis. Mundus ſanitatem amat, & vitam longiorem:
CHARITAS amplectitur infirmitatem, & non timet mortem; offertque
vitam ſuam & ſanguinem pro ijs, quos diligit. Hæc ſunt miracula CHARI-
TATIS, quibus fidei veritas & religionis noſtræ excellentia confirmatur,
& reſplendet gloria Ieſu Chriſti in toto mundo. Ne quæras, inquit S. hic
Homil.33. in Matth propè finem. Doctor, quòd miracula facias, aut mortuos ſuſcites: nam ſi vita noſtra talis
eſſet, qualem poſtulat Euangelium; potiùs admirarentur gentiles, noſtros;
quàm eos, qui miracula edunt. Recordare, quòd quando Sanctus Apoſto-
lus dixit *adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro*: non illis prodigia narra-
uit, ſed CHARITATEM, & eius opera propoſuit: hæc maxima miracula
ſunt, hæc ſigna eximia, per quæ valde illuſtres erimus coram Deo, & ange-
lis eius.

3. HIS accedit tertia CHARITATIS excellentia ſuper reliquas gratias,
quod ſcilicet ſit perpetua: nam quemadmodum anima rationalis, etiam cor-
h *1.Cor.13.8.* pore pereunte, non perit; ita ait Apoſtolus, h CHARITAS *nunquam excidit,*
Prophetiæ euacuabuntur, linguæ ceſſabunt, ſcientia deſtruetur: quod atti-
net ad imperfectionem, quam habet: nam hic omnis noſtra ſcientia, & lo-
cutio noſtra eſt tanquam infantium, qui nihil ſciunt niſi veluti literas con-
iungere, & balbutire, qui cùm ſunt adulti & viri, euacuant quæ erant paruu-
li: ita ſcientiæ huius vitæ ſunt obſcuritatis plenæ, & alijs multis imperfe-
ctionibus, quæ in ipſo gloriæ aditu exuuntur: in qua videtur Deus, non
per ſpeculum, nec in ænigmate & nebula, ſed facie ad faciem, cum ſumma
claritate & euidentia. At CHARITAS, quæ in hac vita incipit, non finitur
in morte; ſed durat in æternum, ibique fortiùs eum Dominum diligit, quē
Tract.2 in Epiſt 1. S. Ioan ad finē maiori diligit charitate. *Tenete fratres,* (ait S. Auguſtinus) *potiùs dilectionem
Dei, vt quomodo Deus eſt æternus, ſic & vos maneatis in æternum: quia talis eſt quiſ-*
,, *que qualis eius dilectio eſt.* Terram diligis, terra eris: Deū diligis: quid dicam,
i *Pſal. 81. 6.* Deus eris? non audeo dicere ex me, ſcripturas audiamus: i *ego dixi Dij eſtis &
,, filij altiſsimi omnes.* Quod ſi amor te facit DEVM per participationem, et-
,, iam proprietates Dei dabit cum æternitate, quam ipſe habet. Si amas, eris
Tract.9. ſapiens, ſicut Deus, Sanctus, ſicut Deus; potens, & æternus, ſicut Deus: ſi
,, eum amaueris, qui ſemper eſt ſpecioſus, eris & tu ſpecioſus cum illo, & quò
,, ampliùs amor in te creſcit, eò magis creſcit pulchritudo: quia charitas eſt

pulchri-

pulchritudo animæ tuæ, & participatione pulchritudinis Dei, & vt ſemel dicatur; quicquid de charitate dici poteſt, hoc ſufficit, quòd *Deus* CHARITAS *eſt*. Breuis laus, & magna laus: breuis in ſermone & magna in intelle-ctu: k *Deus* CHARITAS *eſt, & qui manet in charitate in Deo manet & Deus in illo*. Sit tibi domus Deus, eſto domus Dei: mane in Deo, & manet in te Deus. Maneat in te Deus, ne pereas: maneas in Deo, ne cadas. Si tecum habeas charitatem, habes & DEVM, & cum eo bona omnia: ſiquidem eius CHARITAS eſt fons omnium bonorum. O CHARITAS gratia gratiarum, virtutum regina, operum Sanctorum principium, radix meritorum, fons ſaliens in vitam æternã, ad quam deducis animam, & in DEVM transformas, faciens eam vnum ſpiritum cum Deo. O Deus qui es CHARITAS, communica reliquas gratias pro libitu cui volueris, mihi hãc pręſta cęteris maiorem, vt perpetuò te diligam cum perfecta charitate.

Tract. 8 ad finem & Tract. 9. in principio

k *1. Ioa. 4.16*

INPONAMVS finem prædictis de infinita diuinæ prouidentiæ liberalitate in diſtributione ſuarum gratiarum: quæ, cùm decreuerit reliquas gratias non omnibus fidelibus dare, etiamſi eas cupiant, & habere contendant; niſi paucis, & eas non quærentibus: hanc tamen ſupremam gratiam CHARITATIS omnibus, eam volentibus, & ad eam recipiendam ſe diſponentibus, liberaliter offert, nemine excepto; nec limite aut termino augmenti, & perfectionis eius appoſito quam diu vitã ſuperſtes erit. CHARITAS, ait S. Auguſtinus, naſcitur, vt creſcat; & creſcendo perficiatur bonis operibus: Et, ſi perfecta ſit, quid dicit? l *Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum: cupio diſſolui & ſemper eſſe cum Chriſto*: vt illo fruar, & ſimul fructibus CHARITATIS in æternum. Amen.

Tract. 5.

l *Phil. 1.21.*

CAPVT XII.

DEVM DOMINVM NOSTRVM DISTRIBVERE ſuas vocationes ad extraordinarios ſanctitatis modos: & quod genus perſonarum ad eos eligat.

DVos magis propria, & magis inſignia CHARITATIS opera, in quibus ſubſtantialis vitæ Chriſtianæ perfectio conſiſtit, ſunt AMOR DEI & PROXIMI: ex quibus duæ illæ vitæ procedũt, quas Sancti Contemplatiuam, & Actiuam appellant, quæ, vt S. Thomas ait cõſiſtunt in operibus, & dicuntur vitæ: quia ſunt opera viua CHARITATIS. Opera vitæ contemplatiuæ oriuntur ex amore Dei; actiuæ verò ex amore proximi: & ſunt præcipua materia diuiſionis, quam vocat Sanctus Apoſtolus *operationum*, quas SPIRITVS SANCTVS per

2. 2. q. 179.

ſpecia-

ſpeciales vocationes duplici via diſtribuit. Altera eſt ordinaria in exercitijs & operibus, omnibus Chriſtianis communibus, cum vocationibus, de quibus in primo tomo eſt actum: quãuis etiã in eis deprehendere poſsis diuiſionem & diſtributionem, cum admiranda eius prouidentia, qua quoſdam vocat ad officia vitæ actiuæ, & opera miſericordiæ corporalia, aut ſpiritualia: alios verò ad opera vitæ contemplatiuæ orationis vocalis, aut mentalis, ſequentes leges omnes communes & ordinarias gratiæ, de quibus hactenùs diximus. At magnus Deus noſter non vult, prouidentiam ſuam ſorti adeò vinculo his legibus alligare, quin aliquando eligat & fideles vocet ex ſola ſua miſericordia, vt modos aliquos vitæ ſequantur nouos, ſingulares, & extraordinarios, tam quoad interiora orationis & contemplationis dona; quàm ad externa vitæ actiuæ opera: vt ſic nobis gratiæ ſuæ efficacitatem, ſapientiæ ſublimitatem, & omnipotentiæ magnitudinem oſtenderet: & nos impelleret ad faciendum cum feruore res communes & ordinarias, ſaltem propter exemplum, quod nobis præbent illi, qui res adeò arduas & extraordinarias præſtant. In hunc finem elegit, & vocauit magnum Baptiſtam ad modum quendam vitæ adeò excellentem, ſupra communem aliorum hominum, quæ, vt S. Chryſoſtomus perpendit, tanquam prodigium ſufficeret, ad eos conuertendos, & reddendos perfectos. & vt oſtenderet, ſibi eum vitæ modum non diſplicere, quòd eſſet rarus, & prodigioſus, ipſemet voluit eum exercere quadraginta dierum ſpatio poſt Baptiſmum. ſingulare præbens exemplum abſtinentiæ, orationis, & ſeparationis Anachoretis, qui poſteà illum erant imitaturi in modis vitæ adeò prodigioſis, vt ſine vocatione & ſpeciali Dei motione non fuiſſet licitum, nec poſsibile in eis progredi. Quis non admiretur vocationes duorum illorum inſignium Simeonum Styllitæ & Salo: quorum prior per multos annos manſit ſuper editam columnam, cum modo vitæ adeò ſtupendo, vt non homo, ſed purus ſpiritus eſſe videretur: alter verò res faciebat adeò ab humano iudicio aberrantes, vt ab omnibus ſtultus haberetur. Sed in vtroque tamen deprehenſus eſt diuinus Spiritus, eos mouens, ob ingentia prodigia, quæ faciebant, & fructum magnum peccatorum, quos conuertebant: quia Deus nimietates illas & ſtultitias, tanquam inſtrumentum accipiebat ſuæ omnipotentiæ, ad res prodigioſas in vtilitatem multorum edendas. Quid autem dicimus de glorioſiſsimi S. Franciſci exceſsibus, eiuſque prodigioſis vulneribus? In quibus fuit electus tanquam Sol, vt hac ſingularitate nunquam in mundo viſa reſplenderet? Quid de vita S. Catharinæ Senenſis, quæ quaſi tota fuit noua, rara, & ſingularis cum totius Eccleſiæ ſtupore? Nec eſt cur multis exemplis adducendis rem protrahamus, cùm Sanctorum vitæ exemplis abundent.

Hom. 20 in Matt. S. Th 3. p. q. 40. a. 2. ad 1.

§. 1. Qua

§. 1. *Qua ratione extraordinariæ vocationes communicentur.*

CIRCA has adeò glorioſas vocationes & extraordinarias, quædã magni momenti ſunt aduertenda. *Primum* ſit, quòd quãdo à diuino Spiritu proueniunt, ſemper tendũt ad raram & ſingularẽ ſanctitatem efficiendam: quam interdum ſecum adferunt, communicantes valdè excellenter virtutes internas, & obſeruantiam diuinorum præceptorum & conſiliorum;humilitatẽ,& patientiam in calamitatibus. Semper enim externa Dei dona præſupponunt interna, vt a *gloria filiæ Regis*, quæ reſplendet *in fimbrijs* eius *veſtis*,oriatur ex tanta interiori eius pulchritudine, quanta eſſe debet elegantia ſplendoris externi. Et in hoc differt vocatio & inſpiratio Dei à ſuggeſtione Dæmonis: quando impellunt ad eiuſmodi res, quæ videntur admirandæ. Nam Dei Spiritus ſemper incipit ab interno ſpiritu, replendo illum præclaris donis: & inde prodeunt exteriùs, vt, ad prædictos iam fines,videantur ab hominibus. *Primum* enim b *abſconditur ignis in* animæ *ſinu*, & inde prodit, vt eius *veſtimenta ardeant*; faciantque corpus ipſum lucere. Primum ponitur quaſi c *ſignaculum in corde*, cui cœleſtium virtutum figuram imprimit;& poſteà etiam vt *ſignaculum ſuper brachium*, ſingularem tribuens fortitudinem ad heroica opera externa. At Spiritus Dæmonis totum ſuum ſtudium ponit in rebus externis, contemnens reformationem Spiritus, & veras virtutes internas. Efficit,vt corpus reſplendeat ſpecie magni feruoris, intus autem in ſinu animæ non alius ardet ignis,quàm cupiditatum. Ponit *ſuper brachium ſignaculum Chriſti*,& ſigna vulnerum ipſius: at ſuper cor ſignaculum ponit mundi & imaginum vitiorum & vanitatum eius. Quare cùm hæc ſigna externa cum tanta ſpecie ſanctitatis aſpicimus, nec improbare debemus ,eò quòd ſint noua & ſingularia;nec ſtatim approbare, eò quòd ſint ſplendentia & admiranda:ſed cum diſcretione examinanda eſt radix & Spiritus interior, à quo procedunt; & ſubſtantialis virtus, cui innituntur illa,quæ ſunt à Deo;aut eius defectus,qui comitatur illa,quę ſunt à Dæmone. Nam cum DEVS adeò ſit ſapiens, eius d *ædificium ſemper fundatur ſuper firmam petram*; Dæmonis verò ſuper *arenam* mobilem. Illud fundatur in perfecta imitatione Chriſti, & verò contemptu rerum omnium temporalium, deliciarum, honorum & pomparum huius mundi:hic verò ſemper miſcet mutabilem arenam rerum terrenarum,& propriorum conſiliorum. Quod ſi eo peruenerit, vt adeò ſublimis ac prodigioſus ſit atque ſtatua Nachodonoſor, tentatio quæ ſemper in promptu eſt, eam proijciet in terram, & manifeſtabit non fuiſſe veram ſanctitatem, ſed apparentem; nec virtutem fuiſſe ſolidam, ſed vacuam & inanem, aut ſtatuam, & vmbram

1.

a *Pſal* 44. 14.

b *Pro* 6.27.

c *Cant* 8.6.

d *Mat* 7.24

eius. At illa, quæ eſt Dei, firma eſt: & tentatio manifeſtat eius veritatem, & præſtantiam.

2. HINC prouenit, quòd vocationi diuinæ ad res extraordinarias exteriores, communiter ſunt coniunctæ, aliæ, ad res interiores etiam extraordinarias, in familiaritate cum Deo, per orationem & contemplationem, cum raris rerum cœleſtium illuſtrationibus; aut per interna colloquia, aut per ſpectabiles figuras, aut imagines menti impreſſas, aut per abundãtiam lucis valdè ſublimis, quæ intellectum illuſtrat; aut per donum Prophetiæ, aut per alias reuelationes, & varios extraordinarios modos, quibus ſolet Deus cum ſuis electis agere. Et quando hæc remanent in occulto cordis, ſunt minus periculoſa, & minorem adferunt vanitatis occaſionem: quàm cùm externa ſigna edunt raptuum, ſuſpenſionum, eleuationum corporis; & res alias admirandas, quæ prodeunt ex vi interna Spiritus; eaſque Dominus noſter accipit tanquam media ad hominem eleuandum ad extraordinariam ſanctitatem: Quæ rarò inuenitur abſque aliquibus huiuſmodi fauoribus, propter vim, & efficacitatem ad eam promouendam: quemadmodum aduertere licet ferè in omnium Sanctorum vitis, quæ ferè ſunt huiuſmodi rebus prodigioſis reſperſæ, quibus ad ſanctitatis celſitudinem, quam habebant peruenerunt. Hinc proceſsit fides illa adeò certa, qua diuina myſteria ita credebant, atque ſi ſuis oculis cernerent; & ſpes adeò ſecura, qua promiſſa diuina ita ſperabant, quaſi iam illa poſsiderent; & fiducia adeò firma in oratione: vt, quod aliàs erat ex mera gratia, adeò conſtanter & firmiter peterent, atque ſi ex iuſtitia ipſis deberetur; obedientia adeò prompta in rebus difficillimis, & acerbis, atque ſi facillimæ eſſent, ac iucundæ; patientia adeò inuicta, vt magno animo labores tolerarent, qui eſſent ſuprà ipſorum vires; miſericordia adeò effuſa & compatiens, vt, ad ſubueniendum proximorum neceſsitatibus, darent quęcunq; haberent; zelus animarũ adeò feruens, vt nullis laboribus & fatigationibus parcerent, vſque ad ſanguinis pro eis effuſionem; denique amor Dei ſui adeò inflammatus: vt, quò ipſi placerent, ſeipſos omnibus ſubijcerent; ne verò offenderent, ſed pro eius honore decertarent, horrendis cruciatibus & Martyrio ſeſe offerrent. Conijce oculos in Sanctos Veteris & Noui Teſtamenti, & varia hius argumenti inuenies exempla.

3. HAC via tantoperè creuit primus Pater Credentium Abraham, eiuſq; nepos Iacob, quibus Deus ſingulari & inuſitata familiaritate loquebatur, & in varijs figuris ſeſe oſtendebat, arcana ſua illis manifeſtans; qua ratione eos ad heroicos obedientiæ, patientiæ & longanimitatis actus exercendos, extimulabat. Cuius commodum teſtimonium eſt id quod ipſi Abraham dixit, cùm ſtatuiſſet vaſtare Sodomam: e *Num* (ait) *celare potero Abraham, quæ geſturus ſum: cùm futurus ſit in gentem magnam, & precepturus ſit filijs ſuis, & do-*

e Gen. 18. 17.

mui

mui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini. quaſi hoc dixerit, reuelo illi arcana mea,tantiſque fauoribus eum proſequor, quia eum elegi, ad præclariſsima opera,in vtilitatem multorum. Eadem ratione incepit Moyſes; quia f *Deus illi apparuit in flamma ignis, de medio rubi*, & aliàs etiam *loquebatur ad Moyſen, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum:* & ſpeciali vocatione vocauit eum,vt in montem aſcenderet,vbi apparuit illi,cum extraordinaria luce cœleſti.Hoc autem totum erat neceſſarium , vt eum ad grauiſsimos labores ſubeundos animaret; quas in educendo populo eius ex Aegypto, & eodem in deſerto gubernando, tolerauit. f Exod 3. 2. & c.33.11.

ET vt intelligeretur, hæc Dei ſtudia non ſolùm erga ipſum Moyſem oſtendi,voluit,vt ſimul g *aſcenderet Aaron & filij eius; & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael,& viderent eandem Domini gloriam*,& thronum,& ſtratum *ſub pedibus eius quaſi opus lapidis Sapphirini*, qui lapis eſt precioſus, & coloris cœli ſtellati:ad ſignificandũ,quod homines,qui ex ſeipſis ſunt terra,& quemadmodum Iſraelitæ,opprimuntur in conficiendis ex luto lateribus,facilè per diuinam gratiam eleuabuntur ad cœleſtem quandam ac diuinam vitam, quæ pulchritudinem habeat & valorem ſapphirinum. g Exo. 24. 9

TALES fuerunt vitæ Dauidis,Eliæ, Danielis & aliorum Prophetarum, ac Sanctorum, Teſtament. Veter.progredientibus ipſis in obſequijs exhibendis,ex acceptis internis fauoribus,quibus ad ea præſtanda quotidiè magis animabantur.

4. SED quid de Sanctis Teſtamenti Noui dicemus? quomodo potuiſſet CHRISTI præcurſor à teneris annis vitam in deſerto ducere in rigidis adeò pœnitentijs , non agendo cum alijs hominibus: niſi arctiſsimam cum Deo eiuſque angelis familiaritatem habuiſſet? Et ipſemet Saluator noſter in exemplum noſtrum voluit indicium aliquod horum fauorum præbere, quando grande aliquod & inſigne facinus erat aggreſſurus. Nam in Baptiſmo h *aperti ſunt ei cœli, audita eſt vox Patris, apparuit Spiritus Sanctus ſicut columba* & ſtatim recepit ſe *in deſertum*, in quo inuſitato ſuo ieiunio initium dedit Eremiticæ ac pœnitenti vitæ, & *accesſerant angeli vt eſurienti miniſtrarent*. Et in monte Thabor extraordinario & inſolito ſplendore fuit i *transfiguratus*, ad quem *acceſſerunt Moyſes & Elias & i loquebantur de exceſſu, quem completurus erat in Ieruſalem.* quaſi his fauoribus carnem ſuam ad labores adeò horrendos tolerandos animaret. Hac via glorioſus dux noſter deduxit primos ſuos milites Apoſtolos ac diſcipulos , ac primæuos Chriſtianos, quemadmodum conſtat ex ijs, quæ refert Sanctus Lucas de factis *ſancti Petri, ſancti Pauli, & ſancti Stephani*; & ex prodigioſis *reuelationibus* Sancti Ioannis Euangeliſtæ. Eratque hoc adeò frequens illo tempore, vt quando Spiritus Sanctus aduenit , tanquam Spiritus vehe- h Matt. 3.16 i Matt.17. 2. i Luc.9. 29. Act.2 & 6. & 9 Apocalip.

mens & tanquam linguæ ignis ſuper ipſos Apoſtolos & reliquos fideles, S. Petrus hunc eius aduentum declarauerit, adducta Prophetia Ioelis dicentis: k Act. 2. 17. Ioel. 2. 28. k *erit in nouiſſimis diebus (dicit Dominus) effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt.* Hoc ſignificans allata hac Prophetia, quod Deus Dominus noſter cum ingēti clariſſimorum donorum abundantia ſeſe communicaret omni generi perſonarum. Et ita progreſſus eſt in reliquis Iſai 35. 1. Eccleſiæ ætatibus. Ex quo factum eſt, vt loca deſerta à multis Eremitis, & Monachis incolerentur, ducentibus vitas potiùs angelicas, quàm humanas, in tot aſperitatibus, vt abſque huiuſmodi cœleſtibus fauoribus non fuiſſet poſsibile in eis perdurare. Quomodo enim S. Maria Magdalena in ſpecu quadam per triginta annos perduraſſet, niſi angeli ſepties quotidiè eam eleuaſſent ad audiendam cœleſtem harmoniam? Et quomodo S. Paulus primus Eremita ſexaginta annis in alia ſpecu permanſiſſet? & S. Antonius viginti annis in quodam ſepulchro, niſi ipſemet Deus in ſolitudine adeò aſpera dulcem ſe illis comitem præbuiſſet? Et quid dicemus de glorioſis Patriarchis religionū, Benedicto, Bernardo, Dominico, Frācīſco, Ignatio & plurimis eorum filijs? Qui admirandis cœleſtibus fauoribus præuenti fuerunt, vt ad ſublimes gradus ſanctitatis, quam habuerunt, & ad ſtupenda inſtituta, quę fundarunt, peruenirent: & in hodiernū diem non deſiſtit Dominus noſter, huiuſmodi fauoribus eos proſequi, quos vult habere valdè perfectos.

Et in multis angulis mundi habet Deus ſelectas aliquas perſonas cum quibus agit, & conſuetudinem habet extraordinariam, oſtendens interdum externa ſigna ad exempla bonorum, quamuis interdum etiam omnia velit occulta eſſe, propter inuidiam & malitiam incredulorum, quibus l Iſa. 59. 1. commodè licet obijcere illud Iſaiæ l *nunquid abbreuiata eſt manus Domini,* aut ex hauſta diuina eius ſapientia, aut charitas tepefacta, aut eius liberalitas contracta, aut eius omnipotentia imminuta, vt neſciat, nolit aut *nequeat* reipſa huiuſmodi fauores præſentibus nunc exhibere, quos antiquis exhibuit & communicauit? Quod ſi hoc nullo modo dici poteſt, cùm DEVS ſemper ſit idem; credendum omninò eſt, habere eum ſemper, & nunc amicos multos in ſua Eccleſia, cum quibus agit, cum ea familiaritate & facilitate, ad quam ineffabilis ſua charitas eum inclinat. Quod ſi Dæmon aſtutia ſua ſtudet omnem opinionem verarum reuelationum & viſionum falſis alijs ac fictis eneruare; & contendit heroicas virtutes per alias, quæ ſpeciem tantùm habent, infamare: qui propterea incredulus eſt; & res alias extraordinarias, quæ ad ipſius notitiam veniunt contemnit: iam de eo triumphat Satanas, ſiquidem, quod verum eſt, ſimul cum eo quod eſt falſum negat, non diſcernens in-

ter

Digitized by Google

ter bonum & malum ſpiritum; & abſq; vllo examine omnia reijcit. m *Nolite*, ait S. Ioannes, *omni ſpiritui credere*, ſed neque omnem ſpiritum reijcite, ſed *probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt*, aut ex Dęmone: ſiquidem quemadmodum certum eſt, Dæmonem extraordinarias deceptiones efficere in animis ſuperbis: ita meritò, tanquam certum eſt habendum, quòd faciat DEVS extraordinarios fauores animis humilibus ac demiſsis. m 1. Ioan. 4.1.

§. 2. *Quibus hæc Dei ſtudia & fauores oſtendantur aut negentur.*

VT intelligamus, in quibus hominibus extraordinarij hi fauores proueniant ab electione & vocatione ipſius Dei, præmittendum eſt, infinitam eius charitatem & liberalitatem prætermiſſo ordinario ſuo agendi modo, communicare aliquando extraordinarios huiuſmodi fauores magnis aliquibus peccatoribus, quod fecit cum Saulo Eccleſiæ ſuæ perſecutore, quem a *circumfulſit lux de cælo*, & ita per triduum illum ad ſe rapuit, vt corporis quidem oculis nihil videret; animæ tamen viderit res ſtupendas. Hoc autem agit ob varias cauſas, reſpiciens bonum ipſius, qui hac ratione vocatur; oſtendens miſericordiæ ſuæ magnitudinem in hominem adeò indigentem, & in prauis moribus ac tepiditatibus inueteratum, qui niſi extraordinarijs fauoribus præueniretur, periret, & in æternum maneret ſuis miſerijs immerſus. Item, vt hoc exemplo reliqui peccatores imbecilles & tepidi animum reſumerent, cōfidentes diuinæ miſericordiæ, quod velit ipſis manum porrigere & fauere, audi eundem Apoſtolum: b *miſericordiam*, inquit, *ſecutus ſum, vt in me primo oſtenderet Chriſtus* IESVS *omnem patientiam ad informationē eorum, qui credituri ſunt illi in vitā æternam*. Et hâc ratione aperit iuſtis magnitudinem ſuæ charitatis, & omnipotentiæ: qua poteſt quicquid vult; & abſq; alicuius iniuria vtitur ingentibus miſericordijs erga alios. Et vt omnes intelligant, non ſuæ induſtriæ, aut meritis hæc dona attribuere debere; ſed liberalitati ipſius dantis: ſeipſos, quando ea accipiunt, humiliantes; ſuumq́ue iudicium, quando non dantur, ſubijcientes. Deus enim D. N. vnâ & eadem opera multa expedit. nam, dum alicui indigno peccatori benè facit: probat humilitatem, patientiam, & charitatem iuſti: quemadmodum videre licet rem totam, quaſi peniciIlo quodam delineatam in hiſtoria filij prodigi, in quem parens inſigne ſtudium ſuum & extraordinarios fauores oſtendit: ob quos æquum fuiſſet, vt natu maior frater gauderet, cernens tum inſignem patris charitatem, tum fratris felicem ſortem. Sed adeò procul fuit ab hoc bono animo, vt inuidia tactus, manifeſtauerit imperfectionem ſuam; & iuſtas cauſas, cur parens non id

a Act. 9.3.

b 1. Tim. 1. 16.

Digitized by Google

c Luc.15 29. ſtudij in ipſum oſtendiſſet, audi enim illum: c *ecce*, inquit, *tot annis ſeruio tibi, & nunquam mandatum tuũ preterivi; & nunquam dediſti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer: ſed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum.* in quibus verbis quinq; ſatis magnas imperfectiones ſuas aperuit, ex quibus prouenit, vt iuſti, etiamſi diu ſeruiuerint Deo, non tamen ſint digni qui huiuſmodi fauores extraordinarios experiantur.

1. PRIMA imperfectio eſt, occulta quædam ſuperbia & arrogantia ob diuturna ſua ſeruitia, & antiquitatem, quam habent in domo Dei; & obedientiæ, quam ſemper ſunt profeſsi: putantes ſe propterea quaſi obſtrictum tenere ipſum Dominium noſtrum, ad huiuſmodi fauores eis exhibendos. Hoc enim indicant verba illa: *eccè tot annis ſeruio tibi*: atque ſi diceret, an non recordaris, Domine, quòd multos annos in obſequio tuo expenderim, nihil negligẽs eorum, quæ mihi incumbebant. Quomodo igitur te offendenti indulgens; ſeruientis fideliter obliuiſceris? Sed ſatis hic ſe prodit defectus humilitatis: verè enim humilis, poſtquam fecerit quicquid Pater eius cœleſtis iuſsit, dicit, iuxtà conſilium ipſius CHRISTI

d Luc.17.10 Domini noſtri, d *quod debebamus facere feci, ſeruus ſum inutilis.* Non ſum dignus, cui DEVS tale impendat beneficium: quod ſi facere voluerit: id erit ex mera gratia.

2. *Secundam* imperfectionem aperuit, defectum ſcilicet in amoris puritate, qui non adeò erat ſincerus & purus, atque meritò debuiſſet filius adeò antiquus in ſeruitio, erga talem parentem habere. Siquidem inſinuat non illi ſeruire ſincerè propptereà, quod ſit parens; ſed vt hœdum ab illo accipiat fauorum ac deliciarum ſenſibilium. Nec vacat myſterio, quod cùm parens in gratiam filij prodigi inſtituiſſet conuiuium, ex *vitulo ſaginato*, hic

e Matt.25.31 alter non petat niſi *hædum*, figuram ſcilicet eorum, qui in die iudicij e *ad ſiniſtram Iudicis manum collocabuntur*, vt ſignificetur: hos fauores extraordinarios, & ſenſibiles non eſſe pro eo, qui ſit infectus vanitate, ad ſanctitatem ac veram deuotionem procurandam: potiùs præbent illi occaſionem ſuperbię, & vt inter reprobos computentur: eò quòd donis adeò præclaris abutantur.

3. ET hoc magis adhuc apparet ex *tertia* imperfectione, defectu ſcilicet puritatis intentionis, quâ dona illa & fauores deſiderat, ſiquidem eos non quærit, vt magis placeat ipſi Deo largitori; ſed *vt epularer*, inquit, *cum amicis meis*, vana ſcilicet oſtentatione & iactantia, manifeſtando omnibus illa dona quæ accipit, vt habeatur familiaris & charus apud ipſum dominum, qui tanti illum facit, vt hiſce fauoribus illi blandiatur. Et quamuis obducat colorem & prætextum, quod fauores optet, vt poſsit proximis benefacere: verè tamen ſeipſum potiùs quærit, quàm illos.

CVIVS certum ſignum eſt *quarta* imperfectio,quam aperuit in defectu fraternæ charitatis,dum inuidebat fratri ſuo fauores & blanditias parentis,contemnens eum & tanquam eis indignum damnans: cùm potiùs ex charitate gaudere & congratulari debuiſſet, quod videret illum ſanitati reſtitutum,& Patrem eius cœleſtem adeò eſſe bonum, vt indignum filium adeò benignè exciperet. Et multò adhuc magis ſuum hunc defectum aperuit, quod cùm famuli & omnes ſerui parentis ipſius lætarentur de conuerſione filij prodigi, ac de benignitate, quam parens illi exhibebat: ipſe ſolus eſt contriſtatus,& ex hoc ipſo indignatus. vt ex hoc diſcamus, ſæpiùs ſinceros & imperfectos homines lætari de felicibus his euentis,propter bonum ex eis emanans in proximos, & gloriam Deo cum eis exhibitam: qui verò perfectos ſe exiſtimant, triſtantur, quòd ipſi alia ſimilia non obtineant. 4.

AC denique hoc totum prouenit ex defectu reſignationis,quâ ſe ſuumque iudicium non ſubijciunt, conſilijs & iudicio Dei; ſed exiſtimant, potiùs aliam viam meritò eſſe tenendam: quòd non ſit æquum prodigis filijs ita indulgere,& negligere obedientes; præbere vitulum ſaginatum ijs,qui multos annos in eo offendendo conſumpſerunt, & nec vnum quidem hœdum dare ijs, qui contrà ſemper in rebus eius obſequij ſeſe occupauerunt. Et hinc querelæ & murmurationes interiores, tædia & faſtidia in propriũ Patrem ſuum cœleſtem,& quidem eouſq; , vt & obedientia ipſis faſtidium adferat;ac propterea à benè cœptis pedem referant. 5.

HAE ſunt cauſæ præcipuæ, cur DEVS huiuſmodi fauores deneget multis iuſtis, etiamſi per multos annos ipſi ſeruiant, cuſtodientes eius mandata, quemadmodum filius hic, quem retulimus, cui parens non reſpondit, falſum dicis, aut deciperis, cùm aſſeris te à multis annis mihi ſeruire, & obedire; quia id quoad ſubſtantiam verum erat: ſed eius correxit imperfectionem,vt dignus fieret, qui alia multò ampliora dona reciperet, quàm ipſe cum ſua imperfectione optabat. Quæ autem hæc dona erant, niſi ipſemet DEVS, & omnia quæ eius erant? Ac propterea dixit: *omnia mea tua ſunt*. Quaſi illi dixerit: ne reſpicias ad hos fauores fratri tuo à me exhibitos,ſed in ea dona quæ tibi habeo præparata, & quæ in me ſolo inuenies, ſi mihi propter me ipſum, & non propter te deſeruias: nam in me omnia inuenies; &, ſi me habueris, habebis omnia, quæ tibi conueniunt; & quod præſtat hœdo,& vitulo, omnibuſque alijs donis quæ extra me habere poſſis;& ego tibi dare. Quare ex ordinaria lege DEVS Dominus noſter extraordinarios hos fauores illis exhibet, qui cum tanta perfectione ipſi ſeruiunt, vt careant quinque prædictis imperfectionibus,ſunt verò cõtrarijs his perfectionibus ornati: aut ſi oẽs non habeant, ijdem fauores iuuant ad eas comparandas in magna excellentia. Quales

Digitized by Google

ſunt profunda *humilitas*, qua ſe indignos iudicant donis Dei; & potiùs pœnas ſibi, quàm huiuſmodi fauores ac delicias deberi; purus *amor* Dei propter ſeipſum, non intendendo aliquam mercedem rerum creatarum, ſed ſummum gaudium & præmium iudicando, illud amare illique placere; *intentio* ſincera Deo ipſi placendi abſque in[illegible] reſpectu placendi hominibus, & opinionem noſtram apud eos promouendi, ſed occultando dona, quæ habemus; *charitas* & magnus erga proximos amor, ita vt de bonis illis collatis gaudeamus, etiãſi excedant ea, quæ nobis ſunt collata: & quamuis illi recentiores ſint nobis in ſeruitio Dei, & exteriùs videantur magis indigni; ac deniq; perfecta proprij iudicij *reſignatio* in omnibus quæ Deus conſtituit: iudicando, ea optima eſſe; & æquè gaudendo, quod eiſdem donis careamus, atque ſi ea haberemus, quando Deo ita placet. Eius enim diuina ordinatio & voluntas præferri debet omnibus alijs donis: ſiquidem cum ipſo Deo reliqua omnia habentur.

HAEC quinque prædicta ſunt etiam indicia certa, quod vocationes ad res extraordinarias, quæ cum eis ſunt connexæ, ſint à Deo. Et quamuis non ſit tutum eas deſiderare, & quærere: (vt inferiùs videbimus) expedit tamen non facere nos earum indignos. Hoc autem obtinebimus, ſi in praxim deducamus ordinarias virtutes cum quinque prædictis conditionibus, quæ diſpoſitiones quædam ſunt ad extraordinarias recipiendas, relinquendo earum diſtributionem Patri noſtro cæleſti, cuius charitas non nouit ſe intra certos limites continere, & coarctare ad dandum, quamdiu diſpoſitio eſt ad recipiendum. Et ita ſemel dixit Sæ-Angelæ de Fulgino: non eſt minor charitas & dilectio mea nunc erga homines, quàm fuerit tempore ſeruorum meorum Dominici & Franciſci: quod ſi nunc ſimilem in aliquibus diſpoſitionem inuenirem, non minores nunc fauores eis oſtenderem, quàm illis oſtendi. Et fortè propterea Richardus de Sancto Victore dixit: vitæ noſtræ tepiditatem & amoris noſtri imperfectionem in cauſa eſſe, cur exceſſus illos anagogicos ſupernaturales non ſentiamus, quos Dominus noſter ſolet feruentibus ſuis amicis communicare.

In vita eius, quæ coniuncta habetur cum vita S. Franciſci. Lib. 4. de gratia Contempl c. 16. & lib 5. c. 3.

Digitized by Google

CAPVT XIII.

PERICVLVM ESSE IN MODIS VITAE extraordinarijs: & noſtras electiones verſari debere circa ordinarios.

QVAMVIS extraordinariæ vitæ rationes, de quibus proximo capite actum eſt, habeant prædictas ibi excellentias: non eſt tamen dubium, quin ſint ex ſe magis periculoſæ, habeantque plures occaſiones magnarum illuſionum, & deceptionum Satanæ, qui non rarò a *transfigurat ſe in angelum lucis*, vt ſuperbos decipiat, deducatque in infernum, per aliquam non ita tritam & vſitatam ſemitam, quam ipſi, regia & trita via, quæ ſecurior erat, relicta, breuiorem & certiorem exiſtimabant. Hanc viam tenent qui ſunt addicti nouis reuelationibus, ſuſpenſionibus & raptibus; & qui nouas vitæ aſperitates adinueniunt, non vſitatas in veſtitu, cibo, & modo agendi cum hominibus, vt eos quaſi ſuſpenſos teneant, & ab eis in honore habeantur; & reliqui omnes, qui à proprio ſpiritu ducti ſub maiori ſanctitatis prætextu, à regia & trita via recedunt, vt nouam à proprio ſuperbo iudicio adinuentam, ſequantur. Quorum calamitas depicta eſt in lamentabili illo caſu, quem refert Ieremias Propheta b *octoginta virorum, qui venerunt de Sichem & de Silo & de Samaria*, in habitu pœnitentium extraordinario: *raſi barba, & ſciſſis veſtibus & ſqualentes: & munera & thus habebant in manu, vt offerrent in domo Domini*. Quos cum impius *Iſmael à longè vidiſſet, egreſſus eſt in occurſum eorum, incedens & plorans*, & inuitauit *vt* cum ipſo *irent ad Godoliam* Chaldæorum gubernatorem in Maſphat. *Qui cùm veniſſent ad medium ciuitatis, interfecit eos Iſmael*, exceptis *decem viris*, qui mortem euaſerunt, dicentes, *ſe habere* magnos *theſauros in agro* abſconditos. Sunt enim hi homines figura valdè ſimilis eorum, qui audent ambulare per ſemitas valdè ſingulares, cum inani ſuarum virtutum oſtentatione. Radunt barbam externis humiliationibus; ſcindunt veſtimenta ieiunijs & pœnitentijs corporalibus; dona & thus ferunt in manibus, facientes opera & orationes publicè, vt ab omnibus videantur: qua ratione ipſimet prouocant contra ſe Dæmones. Nam, vt Sanctus Gregorius ait, *deprædari deſiderat, qui theſaurum publicè portat in via*. Vana enim illa oſtentatione latrones prouocat, Dæmones ſcilicet tentatores, vt eum aggrediantur, & in grauia peccata deturbent. Qui nonnunquam aſtutè id faciunt, fingentes ſe amicos & ſocios, & inducentes ad res magis glorioſas; vt ſic eos præcipitent in abyſſum ſuperbiæ, & confidentiæ propriæ:

a 2 Cor. 11. 14.

b Iere. 41. 5

Homil. 11. in Euangel.

quos cùm maximè ſecuros ſeſe exiſtimant, iugulant, & in infernum præcipitant: niſi Dominus noſter cæleſti luce in medio illo periculo exiſtentibus oculos aperiat, quemadmodum decem illis viris qui mortem euaſerunt, dicentes, ſe habere theſauros in agro abſconditos. Qui enim hi ſint theſauri, (ait Sanctus Gregor.) niſi opera veræ pœnitentiæ, quæ cùm non videatur oculis corporis, abſcondita eſt in agro cordis: & per eam euadunt pœnas, qui ſuos agnoſcunt errores.

ib. 1. Mo- Lc 19

a multi c Doctori- u Hebræis.

QVOD ſi interpretari velimus, octoginta hos viros rectâ intentione habitum illum pœnitentium induiſſe, & munera ſua tuliſſe: etiam in hoc ipſo oſtenditur periculum, de quo nunc agimus. Nam illi ſecuri omnino per ſuam viam pergebant ad templum Domini, quod erat aliàs in Ieruſalem: (necdum ſcientes fuiſſe à Chaldæis deſtructum) At impoſtor ille Iſmaël abduxit ex via, ac deduxit in Maſphat, vbi erat quoddam oratorium & altare priuatum, dicens illis, quòd ibi poſſent munera ſua offerre ac de ſuis negotijs cum Godolia conferre: & tunc deceptos, vitâ priuauit. Quæ autem tragœdia hæc eſt, niſi eorum, qui cùm viam regiam & veram tenerent pœnitentiæ & orationis; greſſuſque ſuos ad templum Dei quod eſt in Eccleſia dirigerent, decipiantur à Satana, ſpecie quadam boni alicuius apparentis: ac deducuntur ad priuata Oratoria, vitæque rationes ſingulares, vt liberiùs tutiuſque eos perdat? Propterea aptè conuenit huic tentatori nomen *Iſmael*, quod ſignificat *exauditionem Dei*, eò quòd fraudes ſuas occultet, aſſerens, viam, quam docet, aptiorem eſſe, & magis compendioſam, vt Deus eos exaudiat; thuſque ac dona quæ in ſuis manibus portant, acceptet. Sed illi decem fuerunt ipſo prudentiores, qui aduertentes, ſe à recta via aberraſſe, conſtituerunt in eam redire, quam reliquerant, dicentes: ſe in patria ſua theſauros habere abſconditos in agro, media ſcilicet certa ac ſecura pœnitentiæ ac religionis chriſtianæ, quam Chriſtus Dominus Noſter c *theſauro in agro abſcondito* comparauit. Nam in ſpecie externa eſt tanquam ager pluribus communis; interiùs autem rara eſt ac precioſa, ob ſingularem, quam in ſe occultam habet, ſanctitatem. Externa illa ſpecie, quę communis eſt, conſeruat humilitatem; interiori autem præſtantiâ auget Sanctitatem. Et qui hanc viam deſeruerit, procul dubio decipietur à Dæmone, ſiquidem deceptus iam eſt à proprio ſpiritu ſuperbo, qui ordinarias & communes vias contemnit, vt inuſitatas & extraordinarias ſequatur, propter quas laudari magnique fieri ab alijs poſſit.

: Matt 13. 44.

§. 1. De

§. 1. *De ingenijs excelſis & arrogantibus.*

PERPENDIT pulchrè hæc prædicta S. Gregorius Nazianzenus in præclara illa homilia, quam habuit contra ingenia excelſa & arrogantia, quæ res nouas & non vſitatas, nec à Maioribus dictas adinueniunt, tam in doctrina, quàm in moribus, cõtemnentes antiquas, quas eorũ maiores triuerunt; aut etiam nunc reliqui fideles tenent: iudicant enim, exiguam eſſe virtutem communem, quam ſequuntur homines; & vile eſſe ingenium, quod ſatis ſibi exiſtimet, eas veritates noſſe, quas alij nouerint. Et quemadmodum ſuperbi huius mundi, non ſunt contenti veſtimentis & habitu ordinario, quo reliqui ipſis pares vtuntur, ſed nouum modũ adinueniunt, vt inter cæteros emineant, & ſingulares ſint: ita hi ſuperbi, & inanes gloriæ captatores, non ſunt contenti cõmunibus & tritis moribus ac doctrinis, quę ab antiquitate & vſu maiorum authoritatem acceperunt; ſed alias viuendi ac ſentiendi rationes inuſitatas inueniunt, quibus videantur poſſe alios excellere, Phariſæum illum imitantes qui iactabat: a *non ſum ſicut cæteri hominum*, quia multa facio, quæ illi non faciunt: & hac ratione, ait Sanctus Gregorius Nazianzenus, reliquos contemnunt, & nihili ducunt. Hinc igitur inchoare debet eorum ſuperbiæ curatio: *noli, inquit, ignominiâ afficere conſueta: noli venari noua quò inter plurimos excellas. Melior eſt portio parua, cum ſecuritate; quàm magna, cum anxietate,* ob periculum ſcilicet pereundi, cui te exponis. Attende illud Sapientis: b *noli eſſe iuſtus multùm: neque plus ſapias, quàm neceſſe eſt, ne obſtupeſcas,* cuius hic eſt ſenſus, ſi inanis excellentiæ deſiderio motus non es contentus iuſtitia & ſcientia communi & ordinaria, ſed conaris iuſtior & ſapientior eſſe cæteris, obſtupeſces, & incides in deliria, quia hoſtis Dæmon accurret, vt te decipiat; Deuſque hanc permittet deceptionem in tuæ ſuperbiæ pœnam.

Homil. de modeſtia in Diſputatio. ſeruanda.

a *Luc. 18. 11.*

Idem S. Gregor lib. 5. Moral. c. 18.

b *Eccl. 7. 17.*

2. ADHAEC, quis prudens, cùm poſſit vitam tenere regiam & tritam, certam ac valdè ſecuram, quam tenent omnes: velit ſolus ire per ſemitam non tritam, & periculoſam, per quam nemo proficiſcatur? Hoc enim eſt velle perire, aut in vanum laborare. Si igitur potes in cælum peruenire regia & trita veritatum & conſuetudinum antiquarum via, quam tenuerunt Sancti, & Doctores Eccleſiæ: vt quid noua quæris diuerticula? *tu quid ſalute maius quæris?* Nam, ſi etiam honorem, perdis vtrunque: &, ſi alij adulationibus te facient, euaneſcere: alij murmurationibus te deijcient: iudicantes, te hypocritam, & illuſum, quem vident pergere viam parùm tritam, & valdè difficilem: cuius finis fortè erit infernus. Expedit ergo regiam tenere viam, per quam multi aſſecuti ſunt ſalutem, & magna

Nazianzen. ſuprà.

Digitized by Google

Dei dona: *qui egregia donat, & per communia ſaluare nouit.* Ita vt, quòd illa ſint communia, non deſinant eſſe precioſa.

3. QVOD ſi velis hoc ipſum clariùs videre, reſpice ad præcipua Sacramenta, in quibus noſter Saluator totum noſtrum remedium collocauit. Quid enim eſt in mundo magis commune, quàm aliquid aquæ naturalis, ſicut ex fonte aut puteo accipitur? Hac igitur & non alijs angelicis aquis conficitur Sacramentum Baptiſmi, per quod DEVS te iuſtificat, & admittit ad ius ſuæ gloriæ. Et quid magis ordinarium quàm fruſtum panis, & particula vini, quæ ſunt commune hominum alimentum? At ſub eorum accidentibus latet res precioſiſsima omnium, quas DEVS habet in cælo & in terra, corpus ſcilicet & ſanguis Vnigeniti ſui: quo alit perficitque te illuſtriſsimis gratiæ ſuæ donis. An non igitur hac ratione te monet, ne res communes & ordinarias contemnas, in quibus ipſe res adeò precioſas depoſuit?

4. MEMOR etiam eſto, non ſine myſterio dixiſſe Sapientem, c *ne derelinquas amicum antiquum: nouus enim non erit ſimilis illi: vinum nouum, amicus nouus:* eſt enim inſtar muſti non cocti, de quo neſcitur, quale ſit futurum. ſolet enim initio eſſe dulcius: ſed paulò pòſt aceſcit: at antiquus amicus eſt tanquam vinum vetus, iam defæcatum, & proprio ſuo commodo ſapore perfectum, quod poteſt vtiliter delibari, & bibi. Qui autem ſunt amici antiqui, niſi Sancti Patres, & Doctores Eccleſiæ, qui nos præceſſerunt? Et quod eſt vinum vetus, niſi conſuetudines & antiquæ doctrinæ, quas illi ſeruarunt, & coluerunt: quæ & purificatæ, & conditæ ſatis ſunt, vt ſine periculo poſsint conſeruari?

c *Eccli 9.14.*

Rabanus & Lanſenius.

5. AT nouæ ſunt tanquam vinum nouum, nam initio dulces videntur, veræ ac ſanctæ, poſteà verò in acetum & falſitatem conuertuntur. d *Nemo* (ait CHRISTVS Dominus) *bibens vinum vetus, ſtatim vult nouum, dicit enim: vetus melius eſt.* Si igitur potes habere vetus veritatis & ſanctitatis vinum, cur vis nouo inebriari, ſenſumque tuum amittere? Noli eſſe nimium iuſtus, *ne obſtupeſcas:* hoc eſt, tali hauſtu ſenſum amittas, ſi ſtuporem tibi adferat, aut torporem in rebus agendis, qui tuam cruciet conſcientiam. e *Ne transgrediaris*, ait Sapiens, *terminos antiquos quos poſuerunt Patres tui*. Patres noſtri fuerunt Apoſtoli & Doctores, & ſacrarum religionum Fundatores, qui filijs ſuis præſcripſerunt modum ſentiendi, & operandi, quem tenere deberent. Noli nouos alios modos inuenire: ſi enim non eadem via pergas, qua illi, non venies ad locum, in quo illi ſunt. Quis te adeò fecit audacem, vt nouas rationes vitæ tuæ adinuenires? *Noli eſſe lege legalior, nec regula æquior, nec mandato ſublimior*, dixit Nazianzenus. meliùs eſt, vt legi te conformes, regula dirigaris, teque præcepto accommodes, ac ſequaris eam vitæ rationem, quam te

d *Luc.5.39.*

e *Prou.22.28.*

docet

docet Euangelium,nō adinueniendo regulas & leges nouas, quæ te ab antiquis & veris retrahant,prætextu illo,vt magis in eis emineas.

ADVERTE quoque quas diuiſiones & ſchiſmata adferas toti communitati in qua habitas, cùm hæc noua excogitas.Hi ſunt (ait S.Bernardus) vnitatis diuiſores: inimici pacis: charitatis expertes: vanitate tumentes: placentes ſibi: & magni in oculis ſuis: ignorantes Dei iuſtitiam: & ſuam volentes conſtituere. Et quæ maior ſuperbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium ſuam præferat: tanquam ipſe ſolus habeat Spiritum Dei? vt reliquos poſt ſe trahat. væ illis qui faciunt ſe proprij iudicij idololatras, venerantes vitæ rationem, quam ſi adinuenerunt,tanquam diuinam: cùm ſit diabolica,& mundana;eaque decipiant ſimplices,vt illos ſequantur. Quamobrem ſeueriſsimè punientur ſicut populus ille, cui Deus per Amos Prophetam dicebat: non parcam ipſius ſcilicet grauibus ſceleribus, f *eò quòd diſſecuerit prægnantes Galaad, ad dilatandum terminum ſuum.* Quæ (ait S.Gregorius Papa) ſunt prægnantes Galaad, niſi animæ ſimplices, ac ſinceræ Eccleſiæ, plenæ ſanctis, magniſque Deo ſeriò ſeruiendi deſiderijs? Has ſecas ac diuidis verbis & exemplis ſingularitatis tuæ, ob diſſenſionem ac diſcordiã, quam in eis efficis: vbi enim huiuſmodi ſunt nouitates, ſimul etiam ſunt partialitates,& factiones: deficiente autem charitate, diuiſio ſequitur cordis,& mors animæ: & vtrumque tibi tanquam cauſæ tribuetur.

6. *Serm. 3. de Reſurrect.* " " "

f *Amos* 1.13.

§. 2. *In electione Status non eſſe refugiendum ad res extraordinarias quas conſequi non poſsimus.*

EX omnibus prædictis intelliges, quod cùm alicuius Status,Sortis,aut vitæ rationis electionem facere volueris, non debeas oculos tuos cõijcere in res extraordinarias, quas conſequi non poſsis; aut in tuũm cedant detrimentum; ſed in res receptas & approbatas in Eccleſia & Republica in qua habitas,iuxta conſilium Sapientis,dicentis: a *ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ & volabunt in cœlum, ſed prudentiæ tuæ pone modum:* eas tantum ſpirituales diuitias quærens ſcientiarũ, gratiarum ac donorum, quas Dominus noſter ſolet concedere diligentibus ac prudentibus, in eis quærendis, alioquin inuenies te deceptum ac defatigatum;eiſque non obtentis, laboris tui feceris iacturam, eò quòd inaniter eas quæſiueris? Conijce oculos in vitas Sanctorum, quibus Dominus noſter ſimiles gratias communicauit: gratiaſque agens pro extraordinarijs fauoribus illis exhibitis, eorundem imitare virtutes: hæc enim via eſt ad obtinendam raram virtutem & ſanctitatem, quam illi ſunt conſecuti. Sunt inquit S. Bernardus vitæ Sanctorum ſimiles conuiuijs magnorum Dominorum, in quibus delicati cibi vinaque pretioſa apponuntur in vaſis aureis &

a *Prou.* 23.5.

Beda hic.

in Serm de S. Martino.

argenteis. Sed cibi & vina conuiuis proponuntur, vt comedant & bibant; non tamen permittuntur aurea & argentea vaſa ſecum accipere: quia non fuerunt ad hoc appoſita; ſed vt conuiuæ recrearentur ex eorum pulchritudine, & agnoſcerent inuitantis Principis diuitias & excellentiam. Sic etiam Sanctorum virtutes locum tenent ciborum, & precioſorum vinorum, vt eas in nos ipſos traijciamus, & imitemur, ac ex eis proficiamus: miracula autem & extraordinaria dona illis communicata, propterea tantùm proponuntur, vt admiremur, & glorificemus Deum, qui talia illis donauit; & animemur ad feruenter ei ſeruiendum, ſperantes quod ex ſua liberalitate; ſi ad noſtram ſalutem expedierit, daturus ſit nobis cum cibo orbem argenteum; & cum vino poculum aureum: ſiquidem vtrumque illi eſt æquè facilè: quod ſi non fecerit, non id parcitati, ſed alicui alteri eius glorię fini tribuendum eſt. Pręcipuè cùm aliquando ſoleat ipſe in teſtaceis ſcutellis & vitreis ſcyphis, cibos & vina precioſiora tribuere potiùs, quàm in argenteis & aureis: vt ſapientię ſuæ profunditatem oſtendat, qui excellentem valdè ſanctitatem internam communicet, per media, quoad exteriora, communia & ordinaria: vt ipſius noſtri Saluatoris veſtigia ſequamur, qui docuit nos modum quendam ſingularitatis, quem omnes optare debemus. Fuit enim ſingularis ipſe in virtutibus internis, & in operibus ſpectantibus ad obſeruationem legis diuinæ, & conſiliorum Euangelicorum, in quibus perfectio ſumma conſiſtit. In exterioribus autem eam vitę rationem elegit, quę ſimilis eſſet ei, quam reliqui homines communiter ſeruabant, in veſtitu, cibo, & modo cum eis agendi,
3.p. q.40.a. 2. exprimens in ſe, vt S. Thomas perpendit, conſilium illud quod eius Apo-
b 1.Co. 9.22 ſtolus ab illo accepit, cùm dixit: b *omnia omnibus factus ſum, vt omnes lucrarer, & facerem ſaluos*, cum in modum debes te exteriùs cõmuni & ordinariæ rationi vitæ accõmodare, quã habent reliqui tibi pares. Studendo autem præcellere & ſingularis eſſe, quoad virtutes internas, & opera in quibus cõſiſtit perfecta legis Euangelicę obſeruatio, iuxta tui Status rationem, ita vt ſingularitatem, & nouitatem illam angeli admirentur, & ipſi homines, videntes te ſingulari quodam, valdeq; perfecto modo, cõmunia aliàs opera exercere:
c Eccl. 44. 20. vt de te dicatur, quod Sapiens dixit de magno illo Sacerdote, quòd c *non eſſet inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi*; & quod Dauid de ſe ipſo dixit, d
d Pſal. 140 10. *ſingulariter ſum ego donec tranſeam*, ita enim ſtatuebat, ſe velle ſingularem eſſe in vita, vt nõ ſolũ ſubtraheret ſe cõgregationi peccatorũ, ſed tepidorũ etiã,
e Cant. 6. 9. ac imperfectorũ, vt poſſet e *electus eſſe ſicut Sol*, qui eſt inter ſtellas ſingularis: Hæc ſingularitas valdè tuta via eſt, magnãq; fiduciã adfert in Deũ; & pigno-
f Pſal. 4 9. ra præbet perſeuerãtiæ vſq; ad mortẽ, iuxta illud eiuſdẽ Dauidis, f *in pace in id ipſũ dormiã & requieſcã: quoniã tu Domine ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me*; quòd curam & ſollicitudinem meam tibi cum ſingulari ſanctitate ſeruiendi, remuneratus ſis ſingulari & certa ſpe ad regnum tuum perueniendi.

Digitized by Google

CAPVT XIV.

ELENCHVS OMNIVM ORDINARIORVM mediorum ad magnam ſanctitatem in quocunque ſtatu conſequendam.

VT huic tractatui finem imponamus, ad conſolationem eorum, qui deſiderant ſingularem ſanctitatem in ſuo Statu conſequi, elenchum hic ponemus mediorum ordinariorum, quæ ad id ſunt magis efficacia, ſequentes quod S. Ioannes dixit de cœleſti Ieruſalem: quod a *haberet duodecim portas, ab Oriente, ab Aquilone, ab Auſtro, & ab Occaſu.* Ad huius ſimilitudinem dicere poſſumus Sanctitatem habere multas portas, per quas ad eius interiora aditus pateat: quæ ſunt in quatuor ordines diſtributæ. a *Apo.* 21.12

PRIMVM enim habet ſuum Orientem, hoc eſt, Fidem, per quam Sol iuſtitiæ communicare incipit lucem doctrinæ, triplici nos cognitione illuſtrans, b *in qua eſt vita æterna*; cognitione ſcilicet Dei Trini & vnius; Chriſti Dei & hominis Saluatoris noſtri; ac noſtri ipſorum, & miſeriarum noſtrarum; ad quas cognitiones tanquam per portas quaſdam patet aditus, per triplex exercitium, quod fidem clarificat ac diſponit ad contemplationem: Audire ſcilicet Conciones, legere libros bonos, & meditari diuina myſteria: dando operam, vt veritatum cognitio voluntatem alliciat ad procurandas virtutes. 1. b *Ioan.* 17 3.

ET quoniam ſolet interdum Sanctitatis aliqua imminutio fieri, habet etiam ſuum Aquilonem ſiue Septentrionem, pœnitentiam ſcilicet: cuius tres ſunt portæ; Contritio, Confeſsio, & Satisfactio: Contritioni addenda ſunt feruentia vitæ renouandæ propoſita; Confeſsioni, frequens conſcientię examen; Satisfactioni, ieiunia & alię pœnæ, quę carnem macerent ac doment. Hinc tranſitus patet ad Auſtrum ſiue Meridiem Sanctitatis, feruorē ſcilicet charitatis: cuius tres præcipuè ſunt actus, amor Dei ſuper omnia; amor proximorum, ſiue amici illi ſint, ſiue inimici; & zelus contrà omnia peccata: ita vt amor & zelus hic etiam in operibus appareat. Ad hunc feruorem aditus patet per tres inſignes portas, quæ ſunt familiaritas cum Deo in oratione mentali & vocali; frequentatio ſacræ Communionis, & aſsiſtentia Sancto Miſſæ Sacrificio, vbi ipſemet Chriſtus Dominus adeſt, ad hunc feruorem in ſuis electis excitandū. Denique cùm perfecta charitas conſiſtat in extinctione cupiditatis, habet ſanctitas etiam ſuum Occidentem; perfectam ſc. mortificationem ſui ipſius, qua mundo, & amori proprio moriatur. Eius tres portę ſunt tres inſignes mortificationes trium appetitionum, deliciarū, 2. 3. 4.

dini-

iuſtitiæ;& iuua, vt per omnes ingrediar. Cogita aliquando te ob tua peccata valdè procul ab eis eſſe, quemadmodum reus aliquis fugiens iuſtitiæ miniſtros volentes ipſum capere: qui veniens ad Eccleſiam, ſi fores inueniat obſeratas, clamat, & pulſat, petens ſibi aperiri, vt ingreſſus, ab imminenti periculo, liberetur. Ita videns te à vitijs & paſſionibus tuis vrgeri & ſolicitari: ſi effugere velis pœnas iuſtitiæ DEI, tibi minantis: recipere te debes ad portas Sanctitatis, Sacramentorum præcipuè, petens, tibi aperiri; vt ingreſſus, remedium obtineas.

ALIAS cogitare poteris, te ob torporem tuum manere tantum extra ad portas Sanctitatis: quia tota tua virtus exterior eſt, & tantum in ſpecie, & ob humanos reſpectus: quare de hoc erubeſcens clamabis ad Deum, vt tibi aperiat, vt ingrediaris, ac de interna Sanctitate & perfectione cum illo agas. Et quamuis valdè ſis progreſſus ad interiora, adhuc tamen multum tibi ſupereſt, vt poſſis propterea exiſtimare, te adhuc in porta verſari; ideò enim Eccleſiaſticus dixit: h *Cùm conſumauerit homo, tunc incipiet*: & quoniam h *Eccli. 18. 6.* impedimenta ſolent renouari: ita ſemper oportet clamare ad DEVM, vt eaſdem tibi portas iterum aperiat, dicens; *aperite mihi*: ô Deus Trinus & Vnus, etiamſi iuſtitiæ portæ alijs pateant volentibus per eas intrare: at ego illas tanquam mihi obſeratas aſpicio, ob grauiſſimas meas culpas ac imbecillitates: aperi mihi illas, Domine, adiuuans me, vt feruẽter per omnes ingrediar. Quare huic humilitati coniungere debes fiduciam, de prouidentia & liberalitate huius Domini, quod cum magna tua oblectatione illas aperiet & implebit promiſſionem ſuam, qua dixit i *pulſate, & aperietur vobis.* i *Matt. 7. 7.* Deus eſt præcipuus harum portarum ianitor, & in ſuis manibus habet claues ad aperiendum, quæ ſunt inſpirationes & illuſtrationes cœleſtes. Et vt dicitur in Apocalypſi, cùm k *ipſe aperit, nemo claudit: & cùm claudit, nemo aperit.* k *Apoc. 3. 7.* l *Ego*, dicit Dominus, *aperiam coram te ianuas, & porta non claudentur. Ego* l *Iſaiæ 45. 1.* *ante te ibo*, ac ducam: *& glorioſos terræ humiliabo*, qui tibi obſiſtunt: *portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam*, omniaque impedimenta remouebo: *& dabo tibi theſauros* in his operibus *abſconditos*: quapropter animum reſume, vt ingredi poſſis ad fruendum eis.

Quandocunque igitur horum exercitiorum aliquod incipies, hac confidentia petes à Deo, vt portam tibi aperiat, qua poſſis ad eius interiora penetrare, miſſa aliqua inſpiratione, quæ tanquam clauis aperiat & inducat in ſecretiſſima orationis, & contemplationis, & reliquarum ſpiritualium exercitationum. Quam inſpirationem vbi acceperis, mox ei parendum eſſe ſtatue; & ingrediendum, vt id præſtes, quod inſpirat. quemadmodum S. Ioannes ait: m *Vidi oſtium apertum in cœlo, & audiui vocem dicentem, a-* m *Apoc. 4. 1.* *ſcende huc, & oſtendam tibi, quæ oportet fieri poſt hæc*, & ſubijcit, *& ſtatim fui in ſpiritu*, vt videret ea, ad quæ inuitabatur. Qua promptitudine docet nos, nõ

debere moras trahere, quando Deus portam aperit; ſed ſtatim ingredi, nè ipſe fortè iratus eam occludat in pœnam noſtræ pigritiæ. Rarò enim amiſſa bona occaſio redit, aut recuperatur. Et qui inſpirationi diuinæ non obtemperat, ea ſe reddit indignum. Quòd ſi n *Deus ſtet ad oſtium* cordis tui, *& pulſet*, vt ad te ingrediatur; tu non ſtatim ei aperias, præbendo conſenſum; non erit mirum, ſi tibi petenti, vt Sanctitatis portas aperiat, oſtendat ſe nō audire; nec eas aperiat, vt ſpecialem illum fauorem exhibeat, quem tu cuperes.

n Apoc. 3. 20.

4. EXPEDIT tamen attendere, quòd Dominus noſter nolit ſemper ianitoris officium ſolus præſtare, ſed alios duos adhibet adiutores: angelos ſcilicet cuſtodes, qui ſuis impulſibus nos mouent, & adiuuant, vt per has portas ingrediamur, remouendo impedimenta à dæmonibus poſita.

Apoc. 21. 12. Propterea S. Ioannes de *duodecim* illis *portis* cœleſtis *Ieruſalem* dicit, *fuiſſe duodecim angelos in eis*, quaſi earum ianitores, quibus incumberet cuſtodia earum, quas ſuis temporibus etiam aperirent. Etiam Prælati Eccleſiæ, Prædicatores, Confeſſarij, & Patres ſpirituales, ſunt ianitores, quorum induſtria & directione aperit Deus iſtas portas. Et manibus Sacerdotum & Confeſſariorum claues regni cœlorum commiſit ad remittenda peccata, & corpus eius conſecrandum, & fidelibus diſtribuendum. Ad hos omnes ianitores dirigenda eſt petitio illa Dauidis, *aperite mihi portas iuſtitiæ*; accedendo ſcilicet demiſsè, & confidenter ad illos, vt in Dei nomine te iuuent; vt cum fructu intrare poſſis per portas horum exercitiorum, præcipuam ſpem tuam in ipſo Deo collocans, qui per ſuos miniſtros te dirigit.

5. DENIQVE, cùm per aliquam ex his portis ingredieris; facies quod dixit Dauid; *ingreſſus in eas, confitebor Domino*. conſtituens tibi ingreſſus tui & omnium exercitiorum tuorum finem Dei tui gloriam, eiuſque perpetuas laudes, abſque aliquo alio fine terreno, deſiderans Deum in te, & per omnes creaturas laudari: vitaque tua ſit talis, vt omnes propter eam, illum glorificent.

ET quando fauorem aliquem eius in ipſo ingreſſu experieris, debes eundem propterea laudare; & quicquid boni habes, ac recipis non tuis diligentijs tanquam tuis, ſed diuinæ miſericordiæ & liberalitati attribuas, quæ tuę miſeriæ eſt compaſſa, concipieſque noua & feruentia propoſita redeundi, vt per eaſdem portas continuè ingrediaris, donec in fine vitæ ingrediaris per portas cœleſtis Ieruſalem ad videndum & fruendum Deo in eius gloria in æternum.

Finis primi Tractatus.

TRACTATVS SECVNDVS

DE PROVIDENTIA DEI, CIRCA COMMVNES TENTATIONES, ADVERSVS OMNIVM STATVVM PERFECTIONEM: Ac de ratione eiſdem occurrendi.

CAPVT PRIMVM.

INDICANTVR SVMMATIM TVM DAEMONIS Tentationes, tum Dei ad eaſdem vincendas auxilia.

EST ſanè admirabilis prouidentia diuina circa oppugnationes, ac tentationes contra vocationem & perfectionẽ Chriſtianam inſurgentes, tam in communi omnium Chriſtianorum Statu, de quo in primo Tomo actum eſt, quàm in particularibus Statibus, & Officijs trium Rerum-publ. Sęcularis, Eccleſiaſticæ, & Religioſæ: de quibus nunc agere aggredimur. Dei enim & hominum hoſtis Sathan habet quoque triplicem ſuam Rem-publ. ex quibus militum ſuorum exercitus, ad impugnandos Electos Dei educit. Prima ac præcipua eius Reſ-pub. eſt ipſius Inferni, vnde innumeros educit dęmones, omnium vitiorum tentatores. Secunda eſt ipſius mundi Reſ-pub. cuius ipſe appellatur Princeps, in qua magnum habet carnalium ac mundanorum hominum numerum, qui ad ipſius nutum mentemque deſeruiunt. Tertia eſt aliquo modo metaphorica intra abbreuiatum hominis, eiuſque carnis originali culpa infectæ mundum, in quo ingens eſt imaginationum, ac paſſionum agmen, virtutes ipſas oppugnantium. Sed prouidentia diuina admirabilem ſe planè oſtendit; tum in hiſce conflictibus permittendis, ſine cuius licentia & permiſſione non licet ipſis tentatoribus in campum prodire: tum in auxilijs

magnis contra eoſdem prouidendis. Cùm & ipſe triplicem ſuam Rempub. habeat, ex qua milites conuocet. Vnam Angelorum in cœlo; alteram valdè electorum miniſtrorum in Eccleſia; tertiam virtutum in ipſius iuſti ſpiritu conſiſtentium: quas potentibus ſuis inſpirationibus in ipſo conflictu mirificè adiuuat.

Vt autem intelligatur, qua ratione totum hoc ipſum geratur, præmittendum eſt: tentationes, de quibus nunc agimus, eſſe res illas omnes, quæ dicuntur, aut fiunt, aut intra, aut extra ipſam animam geruntur: vt nos ad peccandum, aut vocationi diuinæ reſiſtendum, ad non perſeuerandum in bono, aut in bene cœptis non progrediendum, permouent. Et in hoc ſenſu
a Iac. 1. 13. ingens cenſeretur blaſphemia, quòd Deus homines tentet. a *Deus* enim (vt S. Iacobus Apoſtolus ait) *intentator malorum eſt, & neminem tentat,* eum ſc. ad aliquid mali, aut in malũ finem inducendo. Quòd ſi huiuſmodi tentationes ei aliquando in ſacra Scriptura tribuuntur, id fit, quia iuſtas ob cauſas, de quibus dicemus poſteà, illas permittit, faciens dæmoni poteſtatem illas proponendi. Qui dæmon in eadem ſacra Scriptura per excellentiam ap-
b Matt. 4. 3. pellatur b *tentator,* & c *qui tentat*, ad ſignificandum, hoc eſſe proprium ip-
c 1. Theſſ. 3. 5. ſius munus, quod perpetuò, aſtutè, valdeque ferociter exercet. Quam ferocitatem & aſtutiam nobis indicat, dum ipſum diuerſis feris comparat, quarum feritatem & ſagacitatem imitatur, aut figuras, ad nos oppugnan-
d Gen. 3. 1. dos induere ſolet. d *Serpentis* enim figuram & ſpeciem induit, vt primos
Lib. 33. Mor. c. 14. noſtros parentes aggrederetur. Et interdum (vt ait S. Gregorius) illum
e Iob 40. 10. 20. comparat e *Behemoth,* quod eſt ferum quoddam terreſtre animal; interdum *Leuiathan*, qui piſcis eſt marinus: imò etiam f *volucribus* per aera volanti-
f Matt. 13. 4. 19. bus, ad ſignificandum, quòd omne genus hominum perſequatur, ac in omni vitiorum genere impugnet, occaſione ſumpta ex rebus omnibus, quæ in his elementis inueniuntur. Si verſeris in terra, rebus ad vitam ducendam
g Iob 40. 16. neceſſarijs occupatus, ibi inuenies Behemoth qui g *ſub vmbra dormit in ſecreto calami, & in locis humentibus:* vt ad ſenſuum carniſque delitias te alliciat: *protegunt enim vmbræ vmbram eius*: quia voluptatem ipſam contegit vmbra neceſſitatis. Si mare legere aut transfretare velis, vt maiores conquiras diuitias: occurret tibi *Leuiathan,* de h *cuius ore lampades procedunt, ſicut tedæ ignis*
h Iob 41. 10. *accenſæ, & halitus eius prunas ardere facit:* vt cupiditatem foueat, teque totum accendat. Quòd ſi voles per aera, honores ac dignitates quærens, ſequentur te volucres iſtæ rapaces, vt te oppugnantes ſuperbia, in abyſſum culpæ detrahant. Et omnibus hiſce tribus figuris crudeliter impugnat vocationes diuinas. ſemper enim (vt quidam Propheta dixit) eſt i *cibus eius electus*: quia
i Habac. 1. 16. valdè appetit, ſatagitque, eos deuorare, quos à Deo eligi videt, in quibus gratiæ ſuæ theſauros recondat. Qualis eſt autem eius cibus, talis etiam eſt
k Iob 40. 15. potus. Ferus enim hic *Behemoth* (ait ipſe Deus) k *abſorbebit fluuium, & non mirabitur:*

rabitur: & habet fiduciam, quod influat Iordanis in os eius. Nam, vt S. Gregorius exponit, non magni facit, quod infideles abſorbeat, & ambulantes l *per ſpecioſam viam, qua ducit ad perditionem*: ſed omnes ſuos conatus eò dirigit, vt etiam abſorbeat accedentes ad ſacri Baptiſmi Iordanem, & Pœnitentiam, vt peccatorum ſuorum maculas abluant. Et vix ipſas aquas contingere cœperunt, cùm maledictus hic piſcis *Leuiathan*, qui ibi latebat, prodit ad eos deuorandos, ſicut m *piſcis ille immanis, qui exiuit ad Tobiam deuorandum, cùm is ad fluuium Tigris* accederet, *vt lauaret pedes ſuos.* Singultus enim & lachrymæ, quas diuina vocatio efficit in ijs, qui conuertuntur, excitant hanc feram, de qua S. Gregorius, quòd dormiat, valdeque requieſcat in peccatoribus, profundo ſuorum peccatorum ſomno ſopitis. At quando Dei vocatio & pulſus eos excitat, vt ad nouam vitam reſurgant: tunc ipſum Leuiathan prouocant, vt excitetur, & fortioribus tentationibus ac machinis in ſuo ſeruitio eos detinere contendat. Quid verò dicam de celeritate, qua hoſtes iſti (quos Chriſtus n *volucres cœli* appellat, eò quòd inde ceciderint, & in aere iſto hæreant) ſequuntur greſſus diuini ſeminatoris; vt ſtatim atque vident ſementem diuini verbi, hoc eſt, vocationem & inſpirationem diuinam in hominis corde ſeminatam, roſtris maledictæ ſuæ ſuggeſtionis illam rapiant, ne fructus vllus ſequatur.

Lib. 33. Mor. c. 6.
l *Matt 7. 13.*
m *Tob. 6. 3.*
Lib 4. Mor. cap 31. in id: Qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.
n *Matth. 13. 4. 19.*

Sed præter hoc totum, quis varios modos referet, quibus dæmon in huiuſmodi oppugnationibus & conflictibus vtitur? ſunt enim proculdubiò innumerabiles, quamuis frequentiores ſint duo, indicati (vt S. Auguſtin. aduertit) duobus etiam nominibus à ſacra Scriptura inditis, quæ illum appellat *Leonem*, & *Draconem*. Leo, eſt in ipſo impetu; Draco, in aſtutia & calliditate. Cùm intentat minas perſequutionum, hoſtis eſt publicus tanquam leo: quando autem fraudulenter inſidiatur, hoſtis eſt quaſi draco occultus. Vt plurimum tamen vtrumque coniungit. Quamobrem de eo dixit Dauid, *quòd* o *ſedeat in inſidijs, & inſidietur in abſcondito, quaſi leo in ſpelunca ſua*: id enim (vt S. Gregorius ait) inſinuat, quod pugnet aduerſus electos potentia, & fraude: minis ſcilicet tormentorum, quibus debiles vincat, & rationibus, fictiſque miraculis, vt ſimplices decipiat. Et hac ratione, quemadmodum dixit S. Petrus, p *tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: vt infernalem ſuam ciuitatem repleat. Cùm igitur Spiritus noſter regis inſtar ſuis potentijs ac ſenſibus præſideat, continuumque gerat bellum contra regem hunc filiorum ſuperbiæ: opportunum erit, iuxta Chriſti Domini noſtri conſilium, diligenter attendere, quos habeat milites, quæ arma, & bellica inſtrumenta, quibus nos aggrediatur; ſimulque perpendere numerum, robur, ac fortitudinem militum, quos ex noſtra parte habemus; armaque ipſa, quibus in noſtri defenſionem, eius verò offenſionem vtendum ſit. Si enim bene rem perpendamus nunquam erit opus, fœ-

Præfat. in Pſal. 69.
o *Pſal 9. 30.*
Lib 32. mor. c. 12.
p *1. Pet. 5. 8.*
Luca 14. 31.

Q 3 dus

dus cum tanto hoſte inire:ſed magno & alacri animo eum aggredi. Si enim vires eius, naturales noſtras ſuperent: noſtræ tamen ſupernaturales multis partibus eius vires excedunt: quare quòd multi ei ſuccumbant, propterea euenit, quòd his viribus non vtantur.

§. 1. Luſtrationis vtriuſq; effigies duabus S. Ioannis Euangeliſta viſionibus delineatur.

VTRIVSQVE huius luſtrationis effigiem pulcherrimè delineatam habemus in duabus inſignibus viſionibus, quas habuit S. Ioannes Euangeliſta. *Prima* fuit in qua vidit Luciferum, qui alio nomine Sathanas appellatur: a*Ecce*, inquit, *Draco magnus, rufus habens capita ſeptem, & cornua decem; & in capitibus eius diademata ſeptem, & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit eas in terram.* vt intelligamus, ferum hunc tenebrarum Principem, eſſe *Draconem*, non ſolùm aſtu, vt ſupra eſt dictum, ſed etiam veneno, quo inficit animas: eſtque *magnus* propter altos ſpiritus, quibus iactat ſe omnibus ſuperbiæ filijs præeſſe, ac regnare: eſt etiam *rufus* ob crudelitatem, qua effundit hominum ſanguinem, vt delictorum ſanguinem hauriens, ipſos peccatores deuoret. Ratio ſuæ gubernationis, tentationum inſtrumenta, & milites ipſi, quos ex triplici ſua execranda Re-pub. educit: optimè delineata ſunt in monſtruoſo eius corpore.

a Apoc. 12. 9. Greg. libr. 32. Mo. c. 12.

SEPTEM eius *capita* indicant malignorum ſpirituum multitudinem: quorum opera ad nos aggrediendos vtitur, ſtudens ipſius Dei gubernationem imitari: aſſignans (vt ſentiunt ſancti Patres) ſingulos dæmones ſingulorum hominum tentatores; & peculiares præterea dæmones, qui vehementiùs in peculiaribus vitijs eos oppugnent: ad quos ſuperandos mutuò ſe iuuant. Horum autem præcipui ſunt illi, qui circa ſeptem capitalia vitia oppugnant: quibus maximam edunt ſtragem. Et, quoniam plurimas obtinent victorias, geſtant in capitibus *diademata*. Quoſdam vincit in materia ſuperbiæ, & inanis gloriæ; alios in gula & laſciuia; alios in ira & auaritia; de alijs triumphat propter inuidiam & acediam: quos omnes per ſeptem capitum ſuorum ora in execrandum ſuum ventrem traijcit, vt ſecuriùs eos retineat, æternis poſteà tormentis cruciandos. Septem his capitibus oppugnat etiam ſeptem præcipuas vitæ Chriſtianæ virtutes. Aliquando enim effundit ſuum venenum aduerſus tres virtutes Theologicas, ſuggerens cogitationes infidelitatis, & obſcuritatis contra Fidem; animi deiectionem, ac diffidentiam, contra Spem; odium & auerſionem, contra Charitatem. Aliquando ſuum virus effundit cōtra quatuor virtutes Cardinales, vt Prudentiam obſuſcet; Iuſtitiam peruertat; turbet Tempera-

1. ...Th. 1. p. q. 114. a. 1. ...aſsian. Col. ... c. 17 & ...ol 7. & ...7. & 20.

tiam;& abijciat ac debilitet Fortitudinem. Eiſdem ſeptem capitibus graue excitat bellum contra 7. Sacramenta,& Vocationes,quibus ad ea percipiēda vocamur. Infideles aggreditur,ne Baptiſmum accipiant;reliquos peccatores,vt Pœnitentiam horreant;Iuſtos,vt faſtidium ex communione concipiant;infirmos,vt extremam Vnctionē auerſentur;alios deniq; Chriſtianos,vt in Status electione aberrent;& Sacramentis abutantur,quæ ad bonā electionē diriguntur. Deniq; malignus hic ſpiritus contra 7. Spiritus S. dona pugnat, proijciens per 7. illa ora, verborū ſagittas in audientiū corda,vt execrādæ eius ſuggeſtiones bonū fructū impediant diuinarū inſpirationū.

Nec tamen draco hic pernicioſiſſimus ſatis ſibi eſſe exiſtimat, quòd per ſuos dæmones nos impugnet: ſed 10. etiam cornibus ſe armat, quæ violētiæ 2.
& tyrannidis inſtrumenta ſignificant. quibus contra 10. legis Dei mandata nos oppugnat:adhibens ad id reges,& principes, ac mundi huius potentes: quorum ſiue minis,ſiue promiſſis;tormentis,ac delitijs;opprobrijs & vanis honoribus,alijſq; mille violentiarum generibus vtitur,ad paruulos terrēdos:vt præcepta diuina conculcent. Nihil enim aliud ſunt tentationes,quā cornutæ huius feræ minæ, quæ inſtar ferocis alicuius tauri eos vexat, ac perturbat,quos aggreditur,vt à bene cœptis deſiſtant. Qua etiam ratione multas obtinet victorias. Quamobrem de alio monſtro huic ſimili ait S. Ioannes,quòd b *haberet cornua decem,& ſuper ea decem diademata.* b *Apoc.* 13. 1.

3.
Maxima verò huius draconis fortitudo eſt in cauda:quę(vt ait S. Greg.) vltima refert inſtrumēta,quibus ad nos decipiendos vtitur: rationes ſc. apparentes,ficta miracula,& vitia obducta ſiue laruata,adhibens ad id,genus illud hominū,quos S. Ioan. *Antichriſtos* appellat,eò quòd ad ſimilitudinē vltimi Antichriſti oppugnēt & aduerſentur vero Chriſto in eius ſeruis; ſtudēdo eos falſis ſuis doctrinis, ac pernicioſis hypocreſiæ ſimulationib. perdere. Adeoq; magnā efficit ſtragē, vt tertiā ſtellarū partē in terrā deijciat; aliquos etiam ſibi ſubijciens, qui d *fulgebant* quaſi ſplendor firmamenti. *Lib.* 32. *Mor. c.* 14. c 1. *Ioan.* 2. 18 & c. 4. 3. d *Dan.* 12. 3.

4.
SED,ne genus aliud armorū ſilētio prætereamus,quæ draco in ſuo vētre incluſa tenet:ait enim S. Ioann. e *miſiſſe eū ex ore ſuo poſt mulierem*,quæ ex eius pręſentia fugiebat,*aquā tanquā flumen*:Signū igitur eſt,ipſum intra propriū ventrē copioſas aquas habere,quas certis temporib.& occaſionib. per ſeptē ora ſua emittat,ad perſequendos, & à tergo impugnandos fugiētes apertos ipſius congreſſus. Quæ autem hæ ſunt aquæ,niſi perſecutiones,tribulationes,ac tentationes,quas ſimul,&quaſi in cumulo contra Iuſtos iaculatur,vt eos ſubmergat: & quos apertè aggrediēdo, ſuperare non potuit:eos proditoriè,&à tergo inuadens,quaſi non timentes proſternat?in quē finē aliquādo vtitur multitudine populi f (*aquæ* enim multæ,ait S. Ioannes *ſunt populi* multi)communi voce fauētis vitio,& tanquā virtutē approbantis. Aliquādo etiam coniunctiſſimis ſibi amicis vtitur, quos intra ventrē ſuum ſecum e *Apoc.* 12. 15. f *Apoc.* 17. 15.

vni-

Digitized by Google

vnitos habet, execrando ſuo igne accenſos, & inflammatos: qui deteſtandæ ipſius ſapientiæ ſectatores facti, eam tanquam aquam propinant, & audientes ſuffocant. Nullus denique tentationum eius impetus euadere poteſt. Tepidos enim per terram repentes, ſuis oribus mordet, aut cornibus ferit: altius verò ſe erigentes, ſicut ſtellas cœli, furioſa ſua cauda percutit, vt deijciat ad terram: in eos verò, qui ipſius præſentiam fugiunt, mittit magno impetu vehementem fluuium tentationum: vt in curſu hærere faciat, & ſubmergantur. Hæc eſt horrenda figura Luciferi, eiuſque corporis myſtici; quæ eſt congregatio dæmoniorum, & inſignium peccatorum, qui eius ſunt miniſtri ad aggrediendos & peruertendos cæteros homines. Et cum

g *Apoc.* 12. 1. toto hoc bellico apparatu collocauit ſe (vt ait S. Ioannes) *coram* cœleſti quadam g *muliere*, quæ referebat Eccleſiam, & fidelium congregationem: & *habens in vtero clamabat parturiens*. Duo autem ille intendebat: matrem ſcilicet terrere, ne parere auderet, exiſtimans minus malum non parere filium, qui mox futurus eſſet adeò feri draconis eſca: illa autem non pariente, ipſe ſui fiebat voti compos: ſiquidem neceſſe erat filium in matris vtero remanentem mori; ac proinde etiam ipſam matrem. Quòd ſi tamen illa pareret: contendebat ipſe filium natum ſtatim deuorare; ita vt ex materno vtero prodeuntem in ſuum ipſe per os aliquod ex ſuis traijceret. ex quo facilè intelligitur ſtudium ipſius Sathanæ in ſuis tentationibus contra DEI vocationes: quæ ſunt ſementis, in cuius virtute concipit homo, & ſpiritualiter in anima ſua generat Chriſtum, vt viuat intra ipſum per viuam fidem & Charitatem; aut etiam in aliquo ſtatu perfectionis. Tunc autem illum parit: cùm bonum ſuum conceptum, & internum ſenſum bonis externis operibus manifeſtat. Et quoniam hoc totum fit gemitibus, partuſq; doloribus, erigitur hæc fera ad hunc fructum ita impediendum, vt non prodeat in lucem; aut, ſi prodierit, mox pereat. Ipſos quoſque Euangelicos

h *Gal.* 4. 19. miniſtros, quorum officium (vt ait Apoſtolus) eſt, ſpirituales h *filios parturire, donec* in eorum animabus *Chriſtus* ipſe *formetur*: illos, inquam, etiam deterret: vt ab officio deſiſtant, aut eo minus rectè fungantur: quò inſurgen-

Dux Spirit. Tractat. 4. tes contra ſe perſecutiones euadant. quemadmodum alibi eſt dictum.

§. 2. De bellico apparatu, quo nos prouidentia Diuina ad reſiſtendum Draconi præmunit.

VIDEAMVS nunc bellicum apparatum, quo nos prouidentia diuina præuenit, & ad reſiſtendum draconi præmunit. Id enim eleganter

a *Apoc.* 12. 1. exprimitur in myſtica illa a *muliere*, quam diximus. *Quæ apparuit in cœlo amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius; & in capite eius corona ſtellarum duodecim*, quo ornatu ſignificantur milites, arma, & ſpiritualia auxilia, quæ habet

myſticum Chriſti Domini corpus:hoc eſt ipſi Chriſtiani, ad reſiſtendum
Dæmonibus. Nam, eſto Draco ipſe ſit magnus: hæc quoque ſancta mulier 1.
eſt in oculis Dei magna,adeoque excelſa,vt eius habitatio in ipſo ſit cœlo;
& pedibus inſiſtens Lunæ, attingat capite cœlum ipſum ſtellarum: quam
ipſius ſponſus admirandis ornamentis;non terrenis ſed cœleſtibus,in om-
ni virtutum genere exornat.Quod ſi Draco ruſa naturæ ſuæ pelle cooperi- 2.
tur:hæc mulier à capite vſque ad pedes tanquam pallio quodam operitur
ipſo Sole iuſtitiæ, cuius protectio eſt illi fortiſſimæ loricæ inſtar aduerſus
omnes ictus,& impetus hoſtium ſuorum. Cùm igitur S. Iob dixerit b *pone* b Iob.17 3.
me Domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me: quomodo timebit
Draconem,qui eſt adeò propè ipſum Deum,vt ab eo tanquam pallio coo-
periatur?& qui poterit tentationis ſagitta eum lædere, ſi protectio diuina
tanquã lorica illum defendit? cur timebit decẽ Draconis cornua,qui pro-
tegitur à Sole,cuius radij ſunt tanquã ignis? c *ego*(dicit ipſe Dominus)*ero ei* c Zach.2 5.
murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius. qui hoſtes capere poterunt
ciuitatẽ, cuius mœnia non ſunt ex terra aut lapide, ſed ex igne horrendo?
Si igitur Deus ipſe talis eſt tibi murus, & mœnia: idem glorificabitur in
te ob tuam victoriam. Quid ergò dicemus de corona duodecim ſtellarum, 3.
quæ exercitum ſignificat innumerabilium Angelorum,circumſtantium ac
protegentium iuſtos;vt triumphent de Dracone, & glorioſas victoriæ co-
ronas obtineant?hoc confirmat quod ſubijcit S. Ioannes:d *& factum eſt præ-* d Apoc.12.7
lium magnum in cœlo: Michaël, & Angeli eius præliabantur cum Dracone;& Dra-
co pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum am-
plius in cœlo. vicerunt ergo Angeli Draconem, qui infeſtabat mulierem. Et
Dauid ait e *Angelos cuſtodire nos in omnibus vijs noſtris, vt ſuper Aſpidem & Baſi-* e Pſal.90.1
liſcum ambulemus, & conculcemus Leonem & Draconem. Hoc eſt, vt omne ge-
nus Dæmoniorum ſuperare poſſimus:ſiue qui interiores aures noſtras tan-
quam Aſpides obdurant;& qui tanquam Baſiliſci ad curioſitatem nos im-
pellunt;aut qui ad ſuperbiam tanquam Leones; aut ad hypocriſin,tãquam
Dracones inſtigant:nam contra omnes huiuſmodi hoſtes remedia nobis
Angeli inſpirant,quibus victores euadamus. Eandem Eccleſiam coronant
etiam *duodecim ſtellæ,* viri ſcilicet Apoſtolici:quorum munus eſt,eos,qui im-
pugnantur,adiuuare, monitiſq́; & orationibus defendere, animumq́; illis
addere,vt viriliter agẽtes, victoriam reportẽt. Si enim f *lectulum Salomonis* f Cant.3.7
ſexaginta fortes ambiunt,ex fortiſſimis Iſrael:cùm anima iuſti ſit lectulus,
in quo requieſcit Chriſtus:quid mirum,ſi eam ambiant Angelorũ & Apo-
ſtolorum exercitus,qui quòd videant,aut contemplentur Deum, appellã-
tur Iſrael:ſuntq́; fortes coram ipſo?*duodecim* quoq́; aliæ *ſtellæ* eius caput co-
ronant:quæ ſunt omnium cęleſtiũ virtutum exercitus,potentium deſtrue-
re exercitum vitiorum; & glorioſiſſimas ex hac pugna coronas obtinere.

Digitized by Google

S Thom 1.2 q 63. a. 1. Quamuis enim vitia ſint hoſtes valdè robuſti, & importuni ob affinitatē, quàm habent cum carne: virtutes tamen ſunt ex ſe robuſtiores, eò quòd Spiritui ſint quaſi cōnaturales. quas etiam Deus ſupernaturalibus alijs corroborat, quæ à diuina ipſius gratia procedunt. Et quamuis g *Draconis cauda* adeò ſit potens, vt *tertiam ſtellarum partem* deijciat: nunquam tamen duodecim illas attinget, quibus coronatum eſt g *Eccleſiæ caput Chriſtus* Dominus noſter: qui corona eſt inſignium horum virorum, & omnium ipſum cum perfectione imitantium: quia boni diſcipuli (vt ait Apoſtolus) gloria ſunt & h *corona* ſui magiſtri. Quis verò eſt, qui coronam in capite geſtans, eam non defendat? quod ſi hic ipſe Dominus voluit in hac vita, infixis capiti ſuo ſpinis coronari, ad ſignificandam regni ſui ſtabilitatem & firmitatem: quanto magis ille, volet, iuſtos, qui viuum ſunt ipſius regnum; & quos harum ſpinarum ſanguine ſibi comparauit, eſſe tanquam ſtellas fixas, ita vt draconis ipſius furia ad eas nec accedat, neque deijciat? propterea enim de ijs loquens, quos Pater illi dedit, dixit: i *non rapiet eos quiſquam de manu mea*. Contende igitur, vt ſis corona Chriſti: ita viuens, ſicut ipſe vixit: & ille te proteget à dracone eiusque oppugnationibus & impulſibus.

g Apoc. 12. 4.
g Eph. 1. 22.
h Phil. 4. 1.
i Ioan. 10. 28.

4. QVOD ſi aliam myſticæ huius mulieris ſtabilitatem ac firmitatem cognoſcere velis: aſpice baſim & fundamentum cui pedibus innititur, Lunam ſcilicet: quæ, quà pulchra, & plena, ſemperque duratura, Symbolum eſt throni Ieſu Chriſti, de quo æternus Pater per os Dauidis dixit: k *thronus eius, ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum*. Quis verò thronus hic Chriſti, niſi Virgo ſanctiſſima? in cuius vtero clauſus manſit filius DEI nouem menſibus; quem per plurimos dies in ſuis etiam vlnis geſtauit: obitque Lunæ officium in Eccleſia; quam, ſicut baſis columnam ſuper ſe collocatam, ſuſtentat: ſua enim interceſſione ſtabilitatem hanc aduerſus omnes tentationes impetrat, ita vt ab ſtatione ſua deijcere eam non poſſint. Eidem Virgini innititur firmitas & conſtantia iuſtorum: in qua illi affectuum ſuorum pedes, omnemque ſpem pericula feliciter euadendi collocant. Eſt autem inſignis honor huius Virginis, quòd hoc erga Eccleſiam præſtet officium, vt in terra eam ſtabiliat ac firmet, & poſtea in cœlum transferat; cuius ſubſidio pretioſam veſtem, & coronam, qua eſt exornata, conſeruat.

k Pſal. 88. 38.

NEC tamen finis hic eſt apparatus & ornamenti cæleſtis huius mulieris, ad reſiſtendum draconi: ſunt enim aliquæ tentationes fuga vincendæ, non ex puſillanimitate, ſed quòd hic ſit aptus pugnandi ac vincendi modus. Ad id igitur ſua etiam arma habet. ait enim idem S. Euangeliſta: l *datas fuiſſe mulieri alas duas aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuum*, quem DEVS illi ad ſecuritatem ſuam præparauit. Quæ autem ſunt hæ duæ alæ, niſi duæ notitiæ & cognitiones, quę principium ſunt bonorum operum, & vi-

l Apoc. 12. 14.

Digitized by Google

ctoriarum contra tentationes? cognitio ſcilicet Dei, Chriſtique Domini noſtri, à quo certiſſima ſperamus auxilia; & propriæ noſtræ debilitatis, ac (omnium miſeriarum, propter quas non ſufficimus abſque Dei auxilio quod vnicum eſt earum remedium) nobis ſubuenire: ex quo affectus oriuntur demiſſionis ac diffidentiæ propriæ, cum magna tamen fiducia de miſericordia & omnipotentia diuina. His duabus alis Iuſti fugiunt draconem, quando ad eundem vincendum expedit fugere: deſerendo ſcilicet peccandi occaſiones, quæ ſunt in mundo; & volando in deſertum, ad ſpiritualem quietæ vitæ ſolitudinem, à prauis ſocietatibus remotam: & nonnunquam ad ſolitudinem vitæ religioſæ, in qua maior eſt ſecuritas. Ne tamen draco fame illos capiat, ac vincat: proſpexit etiam diuina prouidentia inſigni huic mulieri de alimento. Addit enim Euangeliſta, quòd in loco illo *alitur à facie ſerpentis*: contra eius ſcilicet furorem. Quia duas illi ſuauiſſimas menſas ſternit: menſam ſcilicet Sacrae Scriptvrae, de qua Dauid: m *paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me*; & menſam Sanctissimi altaris Sacramenti. cuius eſca (vt S. Chryſo. dixit) tanquam Leones nos reddit fortes, ipſiſque Dæmonibus terribiles. 6.

m Pſa. 22. 5. Hom. 61 ad pop.

Deniqve, quoniam pauperum, debilium, & afflictorum remedium eſt, auxiliũ à potentibus petere: de hoc etiã remedio proſpexit Devs Dominus noſter Eccleſiæ ſuæ: aperiẽti. n. os ſuũ in oratione, ad hoc auxiliũ petendũ, ſemper Deus mittit valdè copioſũ, vt hic apparet: eius enim mãdato n *adiuuit terra mulierẽ fugientẽ, & aperuit terra os ſuũ, & abſorbuit flumẽ, quod miſit draco de ore ſuo*. Omnes enim creaturæ obediũt ſuo Creatori: quarũ opera vtitur Deus, vt ſuos adiuuet electos; & à perſecutionibus ac tẽtationibus, quib. affligũtur, eripiat. Quod ſi naturalia media ad id nõ ſufficiẽt, addet etiã prodigia: cõſtituẽdo, vt ipſa terra aperiatur, & ipſos perſecutores ac tẽtatores viuos abſumat: & ſic maneat Eccleſia ipſa libera, & ab eis ſecura. 7.

n Apoc. 12. 16.

Hvivsmodi autem auxilijs, quid mirum, quod n *mulier* omni draconis timore depoſito, *pariat filium maſculum* quem in ſuis geſtabat viſceribus? & cur non ſit ſecurus filius, *qui*, antequam draco nocere ei poſſet, *raptus eſt ad Deum, & ad thronũ eius*? An non apertè nobis ſignificat: iuſtos, huiuſmodi auxilijs roboratos, opere ipſo exequi bona propoſita, quæ conceperãt, nõ attendentes ad terriculamenta ſibi à dæmone oppoſita? ſciunt. n. ſe Deo eſſe curæ, qui bona ipſorũ opera ſit promoturus, & ad ſe accepturus: recipitq; in ſe, præmiũ pro eis in throno ſuæ gloriæ redditurũ. Qui iuſti, ſi ex officio ipſis incũbat ſaluti proximorũ attendere, etiã non abijciunt animũ, ob timorẽ draconis, ſed potius ſtudent viros generare perfectiſſimos: plurimũ confidentes, quòd æternus Pater rationem illorum ſit habiturus, & in loco tuto eos collocaturus: vbi etiamſi oppugnentur, nõ expugnentur tamẽ.

n verſu 5.

Haec ſumma eſt tentationũ Satanæ, & auxiliorũ, quæ ad eas vincendas

habemus:quarum fuſior explicatio in huius Tractatus progreſſu ponetur.

Hvic verò capiti finē imponamus inſigni quodam documēto,quod S. Diadocus Phontenſis Epiſc. tradidit,dicens: omnes has dæmonis ac miniſtrorū eius tentationes,& perſecutiones,eſſe ſecundū martyriū Confeſſorū,quod antiquorū martyrū cruciatibus & martyrio ſucceſſit. Idem enim dæmon,qui per Tyrannorū & carnificū ora dicebat martyribus,vt Chriſtū abnegarēt, horrendis eos crucians tormētis, niſi facerent:idē nunc per occultas ſuas ſuggeſtiones, & per os mundanorū hominum dicit, vt eundem Chriſtum operibus abnegemus: crucians nos varijs tribulationibus: vt ſi non fidem, ſaltem Charitatem & Chriſtianam perfectionem abijciamus. Quamobrem plurimum (inquit) refert, valdè cautè,& patienter cōſcientię noſtræ martyrium tolerare,& conſtantes eſſe in bono teſtimonio, & confeſſione ipſius Chriſti, dum tot nos vrgent tentationes. Siquidem etiam in his occaſionibus locum habet, quòd ipſe Chriſtus dixit: o *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, &* p *coram Angelis eius.* Si enim magna erat Chriſti gloria, quòd martyres eius fidem coram Tyrannis confiterentur, etiam cum iactura facultatum, honoris,& vitæ:etiam cedit in magnam eiuſdem gloriam, quòd iuſti fidem ſeruēt,& Charitatem cum magna fidelitate,in deſpectum dæmonis,& miniſtrorum eius:eligentes potiùs omnia ſua amittere,etiam vitam ipſam,ne ipſum opere aliquo abnegent. quamobrem digni ſunt,qui coram Deo honorentur: ſicut è contra confundentur, ac damnabuntur, qui in hoc martyrio & confeſſione,adeò glorioſa,ex animi abiectione deficient.

Lib. de perf. Spirit. c. 94.

o *Mat. 10. 32.* p *Luc. 12. 8.*

CAPVT II.

DAEMONIS TENTATIONES A DIVINA PROVIdentia limitari in magna Electorum commoda: & quænam hæc ſint.

DAEMONIS ferocitas,ac tentationum terribilitas, de quibus diximus, nouæ cuiuſdā tentationis adferunt occaſionem. conqueruntur enim tentati de DEO D.N. quòd aſtutum adeò, ferumq; draconē cum horrēdis adeò armis permittat homines adeò imbecilles aggredi, & oppugnare: cùm doceat experientia, innumeros ſuccumbere, pauciſſimos verò victores euadere. Verùm huius querelæ fundamentum facilè euertetur, iacto veriſſimo alio fundamento: quòd omnes in vniuerſum feræ huius tentationes à paterna Dei noſtri prouidentia limitētur, & intra certos terminos ab ipſa pręfixos contineantur. In qua re infinitam ſuam ſapientiam, omnipotentiā,& charitatem manifeſtat. Quare neque error aliquis, aut culpa, aut crudelitas, aut defectus amoris, inordinatio, aut alius defectus in ea facultate& permiſſione, quā Deus pręſcribit

inuo-

Digitized by Google

inueniri poteſt. Nam huiuſmodi defectus non poteſt ab ignorantia procedere:cùm Deus ſit infinitè ſapiens; ſintque ei manifeſtæ omnes Satanæ aſtutiæ;quantiſque viribus polleat;& exiles noſtræ vires,ad ei reſiſtẽdum; & auxilia,quæ nobis dare poteſt ad eum ſuperandum:Nec ea auxilia offerre negliget ex imbecillitate:cùm ſit infinitè potens,ad quæcunque voluerit:ſine cuius nutu & facultate Dæmones, quantumuis feroces appareant, nihil omninò poſſunt;cum ipſius verò auxilio homines,etiam debiliſſimi, poſſunt omnia: & eadem facilitate poteſt debilis fortem quemuis ſuperare,qua robuſtus debilem:nam per inermem a *paſtorem* vincit multis armis munitum *Gigantem*;& iacto *vnico lapide*,integram deijcit turrim carneam; cuius proprio a *gladio præcidit caput eius*.& quoniam,quod quis aliquid poſſit,nihil valet,niſi etiam velit: non poteſt deeſſe DEO voluntas auxilium ſuum omnibus dandi,cùm ſit ipſe infinitè bonus, ac beneuolus: ad cuius bonitatem pertinet, cùm tentationes permittit, ſufficiẽtia ſubſidia ad eas vincendas,& vtilitatem ac fructum ex eis capiendum conferre.Nam, vt S. Auguſtinus ait:tanta eſt DEI bonitas,vt nunquam hæc mala permitteret: niſi ſciret,ac poſſet maiora ac præſtantiora bona ex ijs elicere pro ſuis Electis.Et propterea dixit Apoſtolus: b *fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis:ſed faciet etiam cum tentatione prouentum*. Dicit autem: Deum in hoc eſſe fidelem:quia facit iuxta ea,quæ faceret,qui eſſet talis,atque ipſe eſt;& quod bonitati ſuæ,verboque & promiſſioni nobis factæ debet. Ad hanc igitur fidelitatem ſpectat, non facere dæmoni poteſtatem in ea extenſione,& plenitudine, quam ipſe petit ac deſiderat : aggrediendi quoſcunque,& quocunque tempore,& loco,ac modo,quo ipſe vellet; ſed cum eo termino,ac limite,quem ipſe Dominus præſcribit. Quẽmadmomodum patuit cùm facultatem petijt aggrediendi ac vexandi S.Iob: quam bis limitauit,& in ipſo modo eam facultatem petendi,oſtendit,ſe aliàs habere ligatas manus.dixit enim Deo: c *Extende paululum manum tuam*.quaſi diceret:manu tua meam comprimis,& tua potentia contines meam : laxa itaque paululum manum tuam;vt poſſit mea liberè eum aggredi: & videbis,an,ſicut antea,benedicet tibi.Cui primùm reſpondens Deus, permiſit *extendere manum ſuam ad cuncta, quæ Iob poſſidebat*:quia *ecce vniuerſa, quæ habet,in manu tua ſunt: tantùm ne in eum extendas manum tuam* , quam voluit DEVS ad id eſſe ligatam.ex quo colligit S.Auguſtinus, dæmonis voluntatem ſemper eſſe malam,poteſtatem verò ſemper eſſe bonam: quia eſt poteſtas ab occulta Dei prouidentia,iuſta tamẽ,conceſſa.Et hoc modo Chriſtus Dominus noſter corripuit ſuperbiam Pilati dicentis: d *poteſtatem habeo crucifigere te*. dixit enim ei Chriſtus: *non haberes poteſtatem in me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper*.Quod etiam S.Gregorius confirmat,dicens: Satanæ voluntas ſemper iniqua eſt : ſed nunquam poteſtas iniuſta : quià à ſemet-

a 1 Reg 17. 49.

a 1. Reg. 17. 51.

in Enc. c. 11.

b 1.Co.10.13.

c Iob.1.11.

Praef. enarratio 2. ad Pſal.29.

d Ioa. 19.11.

Lib. 2. Mor. c. 6.

ipſo voluntatem habet, ſed à Domino poteſtatem: & quod ipſe facere iniquè appetit, hoc DEVS fieri, non niſi iuſtè, & ob aliquos diuinæ ſuæ gloriæ fines, permittit. Quare addit (idem Sanctus) formidari non debet, qui nihil niſi permiſſus valet: ille autem eſt timendus, & honorandus, eidemque ſeruiendum; cuius eſt poteſtas, & cui dæmon ipſe paret, & obſequitur in eo, quod ſibi permittitur. Non igitur eſt, cur nimium draconem hunc timeas, qui abſque DEI voluntate, nec ſeptem capitum oribus mordere, nec decem cornibus lædere, nec ferocem caudam mouere, nec aquarum flumina per execrandum os ſuum mittere poteſt: eò quòd ad hæc omnia ligatus ſit ab Omnipotentia diuina. hæc igitur eſt timenda ne illum in tuum damnum, prauæque vitæ punitionem ſoluat. Si eſſet propè te ingens aliquis, ac ferox Gigas cum gladio vaginæ incluſo; & ex parte altera magnus aliquis tuus amicus Gigante ipſo potentior, qui brachium eius contineret, ne gladium poſſet euaginare, nec ſe loco mouere: non eſſet certè cur Gigãtem timeres; ſed operam dares, vt potentis adeò amici gratiam conſeruares. Talis igitur eſt ferocis Behemoth poteſtas, de quo in libro Iob: quod ſit c *principium viarum Dei, & qui fecit eum applicabit gladium eius.* quæ ſententia nobis ſignificat: quamuis eius poteſtas ob generoſam & robuſtam naturam, quã accepit à creatore, magna ſit: totã tamen illã tanquam gladium eſſe vaginæ incluſum, qui abſque creatoris licentia nec extrahi, nec vſui eſſe poſſit: non ſolum ad nocendum hominibus, qui ſunt imago DEI; ſed nec ad ingrediendum e *in gregem porcorum.* ne te huic gregi per imitationem beſtialis vitæ coniungas: & non erit cur Dæmonem formides. ad ipſum enim DEVM ſpectat eum infœnare, & poteſtatem ei facere gladium euaginandi: vt impugnet homines intra limites à ſua diuina prouidẽtia deſignatos. Sed quoniã hæc prouidẽtia variè ſplẽdet in varijs tentationũ euẽtibus, aperiemus in particulari aliquos magis præcipuos.

c *Iob.40.14.*

e *Mat.8.31.*
f *Greg l.32. Mor. c. vlt.*

§. I. *Prædicta confirmantur adductis in medium aliquot iuſtorum exemplis.*

INCIPIAMVS à Iuſtis deſtinatis ad cœlum, & per Iacob ſignificatis, de quo ait Sapiens, quod a *certamẽ forte dederit illi, vt vinceret?* & ipſa experientia *ſciret, quoniã omnium* hoſtiũ *potentior eſſet* diuina *Sapientia.* Siquidem adeò facilè, & per homines alioqui imbecilles, gratia tamẽ ipſius corroboratos, oẽs illos vincit; quorũ fortitudinẽ, quia apprimè nouit, vult probari, vt adhuc magis perficiatur. Et quoniã dęmon non audet eos aggredi, timens ſuccumbere, ſolet ipſe Dominus aliquid inſinuare, quo ille facultatẽ ſibi dari petat, ad gladium in illos euaginandũ: quia nouit Dominus, euaſuros illos victores. Eo.n. ſpectabãt verba illa Dei ad Satanã: b *conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra?* quid .n. aliud inſinuare Deus voluit,

a *Sap.10.12.*

b *Iob.1.8.*

luit, quā ipſum Satanā inuitare, vt Sancti Iob ſanctitatis aliquā ſumeret ex-
perientiā: ad quod ipſe Satanas facultatē peteret: vt ſuis eū tentationib ag-
grediēs, magnas eius virtutes agnoſceret. Nouerat benè Deus (ait S. Grego-
rius) Sanctū Iob victorē ex ea pugna euaſurum. propterea .n. illū corā ipſo
eius hoſte laudauit, vt ſolita ſua inuidia excitatus, optaret crudeliter eū ag- Lib. 2. Mor.
gredi: qua occaſione Iob multò amplius proficeret tali obtēta victoria. Nec c 5.
exiguū exiſtimat Caſſianus profectū eſſe, quod quis ita dexterè vtraq; ma- 1.
pugnare diſcat, ſaltē ne Satanas dicat: c *nūquid Iob fruſtra timet*, aut *colit Deū?* Colla 4 c.6. c Iob 1 9.
quaſi nō ei ſeruiret, quòd ſit DEVS; ſed quòd blādè ab eo tractetur, boniſ- Lxx legunt
ǵque plurimis repleatur. Vt igitur hūc dæmō deponat errorē, iuſtusq; in- colit.
tentionē ſuā, qua Deo ſeruit, aperiat, aut purificet, & perficiat, permittit i-
pſum tētari, & aliquam ei euenire perſecutionē, nā, ſi etiā tūc ſit conſtans,
firmuſq; in DEI obſequio, oſtēdit, ſe illū diligere, eiq; ſeruire, non quòd
blādè ſuauiterq; ab ipſo tractetur; ſed quod ipſe tali obſequio, amoreq; ſit
dignus. ADDE, quod, hoc cōflictu accedēte, maiores in humilitate iaciat ra-
dices; & agnoſcat, quātoperè Dei auxilio indigeat, & ab ipſius miſericordia 2.
depēdeat; clareq; aduertat imbecillitatē propriā. Nā, vt S. Greg. ait, nemo
vires ſuas in pace agnoſcit: &, ſi bella deſunt, virtutū experimēta non pro- Lib 23. Mor.
deunt. Improuidus miles eſt, qui fortē ſe in pace gloriatur. & propterea a- c.18.
ptè dicitur in Iob: d *tabeſcet caro illius, & oſſa, quæ tacta fuerant, nudabūtur*. cū
enim flagellis premētibus, exterior omnis Iuſti voluptas atteritur: interne
fortitudinis & reliquarū virtutū oſſa nudātur. PRAECIPVE autē id eue- d Iob. 33. 12.
nit in aliquibus virtutibus, quæ nō poſſunt heroicos ſuos actus, niſi in me-
dijs tētationibus manifeſtare. Perfectiſſima caſtitas in medijs maximè flā- 3.
mis reſplēdet; heroica fiducia, in maioribus periculis; firma fortitudo, in ti-
moribus; profunda humilitas, in opprobrijs; & inuicta patiētia, in grauiſſi-
mis calamitatibus: quæ omnia adferūt tētationes, &, quod plus eſt, plurimū
conferūt ad ipſaſmet virtutes cū maiori excellētia cōparandas. ac propte-
reà Chriſtus D.N. Sāctæ Catharinæ Senēſi dixit: quādo qs ab ipſo petit ca-
ſtitatē, aut aliā virtutē: ſe permittere, ipsū grauiter cōtra ipsā virtutē tenta- In vita eius.
ri. nā tentationem impellere ad orādum, variaq; media quærēda, actuſque
exercēdos, quibus eadē virtus citiùs ac ſolidiùs comparetur. Quid verò di-
cā de experimentali ſcientia multarū rerum magni momēti, quæ in huiuſ-
modi cōgreſſib. addiſcūtur? quāobrem dixit Sapiēs: e *qui nō eſt tentatus, quid* 4.
ſcit? quomodo ſciet tētatis cōſulere; pericula eorū præuenire, eoſq; adiuua- e Eccl. 34. 9.
re, & illis cōpati? Ipſe itē Saluator mūdi voluit, (vt ait Apoſtol.) tētationes 11.
experiri: vt in ijs diſceret, f *eis, qui tētantur, auxiliari*: nō quod ipſe experiē-
tia opus haberet: ſed vt nos intelligeremus, quātoperè eis indigeremus; & cre- f Heb. 2 18.
deremus, ipsū g *cōpati infirmitatibus noſtris*, ex ijs, *quæ* ipſe g *paſſus eſt*. Et pro- g Heb. 4. 15.
ptereà perpendit Scriptura diuina h DEVM *reliquiſſe Cananæorum, & Phi-* g c. 5. 8. h Iud. 3 1.

liſtino-

liſtinorum gentes in terra promiſſionis ; *vt in ipſis erudiret Iſraelem* in virtutum ſcientia,& diſcerent orare,& in DEO confidere; otioſitatem excuterent, eſſentq́ue periti pugnandi:vt ſe ab hoſtibus defenderent. Qui fructus & alia maiora commoda ceſſarent:ſi pugnæ illæ non eſſent. imò periculum immineret,quæ obtinuiſſent amittendi. NIMIA enim pax ſecuritatem
5. nimiam generat, quæ mater eſt negligentiæ, quam ſequitur tepiditas, & hanc perditio. Quemadmodum ſæpè docuit experientia in primæua Eccleſia:quæ,cùm pax erat,remittebat feruorem; qui, obortis tentationi-
6. bus,creſcebat:virtusq́; erat multò perfectior. HAEC omnia pulcherrimè
Zach. 13. 8. declarauit ipſe Dominus,dicens apud Zachariam:i *partes duæ in terra diſpergentur,& deficient:& tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos, ſicut vritur argentum: & probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam:populus meus es;& ipſe dicet:Dominus* DEVS *meus*. quid autẽ tota hæc ſententia ſignificat, niſi quod ſi duæ partes hominum culpa ſua peribunt,tertia Electorum ſaluabitur,purgata priùs in igne tentationum & tribulationum,quemadmodum argentum,& aurum ex igne magis pura & ſplendentia prodeunt. Et hac ratione magna erit ipſorum cum DEO familiaritas in oratione:& ipſe DEVS gloriabatur, quod talem habeat populum, & tanquam rem ſuam tractabit:ipſiq́ue exultabunt; quod talem habeant DEVM: cuius obſequio ſe totos conſecrabunt. O felicem tentationum ignem, in quo iuſtus tanquam aurum purificatur, & perficitur, abijciens à ſe omnem vitiorum ſcoriam; liqueſcit tanquam argentum, ac feruentibus affectibus e-
k Sap. 3 5. molleſcit, & quaſi k *holocauſti hoſtiam* Deo offert, conſumptis in ſe inordinatis ad creaturas propenſionibus: vt totum ſuum amorem dirigat ad Creatorem, aſcendens thuris inſtar in altum, vt ſuam conuerſationem habeat in cœlis. l *Proba me Domine & tenta me: vre renes meos, & cor meum:* bo-
l Pſal. 25. 2. num enim mihi eſt vt tenter,& m *igne examiner, ſicut examinatur argentum.*
m Pſ. 65. 10. Siquidem ex eo ad tantam me deducis quietem. n *Omne gaudium mihi eſſe*
n Iac. 1. 2. *exiſtimabo*(vt San. Apoſtolus Iacobus dixit)*cùm in tentationes varias incidero*, ſciens,te eas ad meam in fide probationem dirigere,& ad patientiam exercendam:vt maiorem obtineam puritatem;& quaſi compendio quodam ad perfectionem perueniam.

SED non omnes Electi ſtatim per tentationes hæc bona conſequuntur.
7. NAM DEVS D.N. dat aliquádo licentiã Satanę,vt illos aggrediatur,etiãſi videat,illos vincẽdos:quáuis in eũ finẽ lapſum illũ permittat: vt maiores ex eo hauriant vtilitates. Quemadmodum videre licet ex eo,quod noſter
o Luc. 22. 31. Saluator nocte ante ſuam Paſſionem Sancto Petro dixit:o *Simõ, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos*: quibus

verbis,ait S.Ambroſius,ſignificari, Dæmonem facultatem petiuiſſe aggrediendi Apoſtolos,& hinc inde magna vi illos gyrandi,ad eum modum quo triticum cribro in gyrum mouetur, vt à ſordibus perpurgetur; & hanc facultatem illi fuiſſe conceſſam, etiamſi multi illorum ea tentatione eſſent vincendi. At ipſe Dominus,qui occultis ſuis iudicijs non rogauit, ne tentarentur,& propter ſcandalum, quo affecti fuerunt, diſpergerentur: orauit, vt illa tentatio in maiorem ipſorum vtilitatem cederet; eſſetq́; illis tanquã cribrum ex vſu,vt magis purificarentur.Ex ea enim ſurrexit S.Petrus multò humilior. & cautior;atque magis attentus,ad ſibi in cauendis occaſionibus proſpiciendum; magiſque feruens ac zeloſus in obſequio Domini, qui culpam illi remiſerat; magis compatiens fratribus ſuis, vt lapſos erigeret, & firmiores poſtea ſtarent. Similem quoque fructum reliqui Apoſtoli ex hac cribratione acceperunt, excepto Iuda:nam p *impij*, ac reprobi *tanquam puluis ſunt, quem proijcit ventus à facie terræ:* pereuntque, ab Eccleſia in æternũ excluſi: iuſti autem tanquam ſolidum q *frumentum* permanent (vt dixit Amos Propheta) in ipſo *cribro* & quamuis *concutiantur*, & iacturam aliquam faciant: illa tamen breui tempore durat;& ita reparatur, vt in maiorem ſoliditatem ac firmitatem conuertatur. In quibus impletur, quod ipſe Dominus per Iſaiã dixit: r *Ad punctum & in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te,& in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui.* Deſertio enim breui tẽpore durauit; vt ſuam imbecillitatem agnoſcerent: miſericordia verò fuit perpetua, quæ ad maiorem illos firmitatem erexit. quod abſconderit faciẽ ſuam, ex indignatione fuit,parumper: cui tamen adiuncta fuit miſericordia,quæ eò tendebat,vt illi miſeriam, quam ex ſeipſis habebant, agnoſcentes,magis ei Domino afficerentur,qui poterat ab illa liberare.

Lib 1. de Vocat. Gent ca. vlt. & S. Cypr. libr. 4. ep 4.
p *Pſal. 1. 4.*
q *Amos 9. 9.*
r *Iſai. 54. 7.*

Ex his colligere licet præclaram aliam cauſam, cur DEVS D. N. tentationes permittat: vt ſcilicet ipſius electi, etiamſi alioqui valdè imbecilles,audeant tamen dæmonem ipſum contemnere, & irridere: tantum fructum haurientes ex eo ipſo, quòd hoſtis in ipſorum perniciem machinabatur: quantum ipſe Dominus dixit S.Iob: ſ *Nunquid illudes Leuiathan, quaſi aui; aut ligabis eum ancillis tuis? concident eum amici,diuident eum negotiatores? numquid implebis ſagenas pelle eius, & gurguſtium piſcium capite ipſius: pones ſuper eum manum tuam?* voluit autem hoc dicere: id quod hominibus eſt impoſſibile iuxta illorum vires: eſt facillimum ſi meæ accedant. Ego ego ſum, qui t *draconem* hunc *formaui, vt illuderent ei* non ſolùm mei ſerui; viri ſcilicet robuſti & fortes; ſed ancillæ quoque meæ, quæ ſunt animæ debiles. Hæ enim, gratia & auxilio meo accedente, temerariam eius audaciam comprimunt; eumq́ue tanquam auem capient, qui audebat eas aggredi, vt caperet: & irridebunt eum; qui, vt ipſas irride-

2.
ſ *Iob 40. 24*
t *Pſ. 103. 26.*
S Aug conc. 4 in Pſalm. 110.

ret, veniebat, & hac ratione conuertent tentationum eius feritatem in præclariſſimarum coronarum materiam, amici mei, & negotiatores Eccleſiæ meæ concident eum, eiusq; ſpolijs ditabuntur, elicientes ex his conflictibus diuitias heroicarum virtutum; & prædicationis reti eripiet ex eius poteſtate animas, quas deuorauerat, ſecumq; tanquam membra maledicti ſui corporis coniunxerat: ita vt maneat ipſe ſuſpenſo naſo. Quòd ſi ſcire velis rationem, & modum, quo diuina prouidentia in hac re vtitur: id ad viuum quaſi depictum perſpicies in ſtupendo illo euentu iunioris Tobiæ, cũ profectionem quandam inſtituturus, ſuaſu parentis exiuit ex domo, vt comitẽ aliquem quæreret, à quo duceretur: cœleſti verò conſilio & directione inuenit S. Raphaelem in habitu peregrinãtis, qui obtulit ſe illi in itineris comitem. Et prima die itineris, v *primaq; manſione* propè fluuium Tigris volens ipſe *lauare pedes, exijt* repentè *immanis piſcis*, ore hiante, *ad eum deuorandum. Quem* vehementer *expaueſcens Tobias clamauit* ad comitem, & hæc ſola verba dixit: *Domine, inuadit me. cui dixit Angelus: apprehende branchiam eius, & trahe eum ad te*, & reſumpto animo, *attraxit eum in ſiccum*: Eiuſdem autem Angeli mandato *exenterauit piſcem, & cor eius, fel, ac iecur repoſuit ſibi; reliquum verò aſſauit*, & in ſale poſitum ſecum acceperunt, vt in via comederent. Piſcis igitur qui exiuerat, vt ipſum deuoraret, ab ipſo eſt deuoratus, & in ipſius nutrimentum conuerſus: cuius felle vſus poſtea eſt ad leniendum oculos Patris, & viſum ei reſtituendum: corde verò ad reprimendam dæmonis furiam. Num fortuitus talis fuit euentus? aut habet aliquod ſub cortice latens myſterium? habet proculdubio, & quidem magnum, depingit enim nobis curam & ſolicitudinem DEI Domini noſtri de ijs, qui perfectionis Chriſtianæ vias ambulant; quos peculiari prouidentia per ſeipſum, & cuſtodes Angelos, ſuæq; Eccleſiæ miniſtros deducit. Certum eſt enim: eodem die, quo ſtatuis aqua Pœnitentię & lacrymis te lauare, pedesq; tuos à luto & puluere ex negotijs huius vitę contracto perpurgare, mox in prima ipſa manſione, & primis bonorum tuorum exercitiorum greſſibus exire in occurſum immanem piſcem Leuiathan, ore aperto, magnaq; rabie ad te deuorandum. Sed vnde exit? ex eodem omnino flumine, in quo te lauare ſtatueras. nam ex ipſa aſperitate operum Pœnitẽtiæ, & ex decurſu exercitiorum ſtudioſorum occaſionem arripit ad te impugnandum: incutiens magnum metum terribilitate & aſperitate, quam in eis tibi obijcit. Niſi dicere velimus: illum exire ex fluuio Tigris, qui figura eſt tranſeuntis & inconſtantis huius mundi: cuius peritura bona ex vſu illi ſunt, ad eos pertentandos, qui amore inordinato illis appropinquant. Sed non deeſt tamen tunc prouidentia diuina: nam eodem timore, quem tentatio infert, te excitat ac ſuggerit, vt clames ad Deum, & recurras ad Angelum, & eum qui te dirigit, vt tibi adſint; & per hæc media ad cor tuum loquitur verbum quoddam

v Tob 6.2.

vehemen-

vehementem ſcilicet ſuam inſpiratioñe, per quam timorẽ omnẽ repellit, quẽ Dæmon ingeſſit:animã pacificat,& animũ addit non ſolũ ne fugiat,ſed etiã vt ipſũ aggrediatur,exenteret,ac cõminuat: educẽdo ex ipſis tentationib. fructus ſtupendos. Nam fel amaritudinũ,quas ex ipſis tentationib. experiris,clarificat internos oculos:vt ipſa experientia & tuas miſerias,& curã Dei ad eas reparandas agnoſcas: quorũ alterũ te demittat,alterũ erigat. Et cor piſcis,inordinatus ſcil.affectus,qui ſuggeritur,impellit te ad quęrẽdos accenſos feruentiũ actuũ charitatis carbones: qui affectũ ipſum conſumãt,ac diſſoluãt;aſcẽdente fragranti feruentiũ orationũ fumo, qui dæmones abigit;& cauſa eſt,cur eos Angelus liget:ne ad te impugnandũ redeant, aut lædendũ.Deniq; ipſę tentationũ victoriæ nutrimentũ erũt,& ſpiritualis animæ tuæ refectio:quæ magnũ animũ addent,ad multas alias victorias obtinendas. Memoria quoq; earum,ſanctæ diſcretionis ſale condita, perget porrò iucundũ tibi alimentum præbere;teque ad varia virtutum exercitia, quæ diximus,prouocare. Hoc igitur modo prouidentia diuina in tuum conuertit commodum;quod dæmones intentant in perniciem. *Tentationũ commoda.*

PRO vltimo tuo in his congreſſib. ſolatio,credendum tibi eſt firmiter, DEVM D.N.eos reputare ſuos:eò quòd Satanas cõtra iuſtos pugnet propter odiũ,quo ipsũmet DEVM proſequitur: volens vindictã quaſi de eo ſumere in eius domeſticis,& creaturis,quas ad ſuã imaginẽ & ſimilitudinem cõdidit;capaceſq; fecit glorię,quã ſua culpa ipſe perdidit. Et quoniã Pater noſter cæleſtis hoc benè nouit,cauſã noſtrã reputat ſuã:proditq; ad noſtrã defenſionẽ,accipiẽs nos ſub protectione ſua; noſtrũq; ſubſidiũ ita dirigẽs, vt victores euadamus.Huic fiducię innitebatur ſtrenuus ille pugnator:qui etſi pauper & inermis eſſet opilio,oppoſuit ſe tamẽ feroci illi Giganti, qui aſpectu ſolo alios terrebat.Et cũ alij capitanei illũ fugerẽt,ipſe aggreſſus in nomine Domini Dei Iſrael:x *ipſius.n.* (ait) *eſt bellũ*,nõ meũ:ipſi⁹ Dei intuitu & cauſa geritur:& de illi⁹ honore agitur,vt victor euadã,q̃a ei⁹ eſt gloria futura.Ad cui⁹ imitationẽ recurrẽdũ tibi eſt in huiuſmodi pugnis ad cæleſtẽ hũc Regẽ,dicẽs cũ eodẽ Dauide:y *exurge Domine,& iudica cauſã tuã*,eripe me ab inimicis meis,qui ex odio, quo proſequũtur, me aggrediũtur, & impugnãt.Creatura tua sũ,meq; ad tuũ obſequiũ cõdidiſti. Sed Satanas in tuũ deſpectũ cõtẽdit,me ducere in captiuitatẽ.Cõfunde ei⁹ ſuperbiã,meq; ab eius Tyrãnide defende:quia tuũ in hoc honorẽ propugnabis.Cert⁹ verò eſto,ſi hoc cũ magna fiducia feceris:Deũ pro ſua gloria pugnaturũ: quẽadmodũ fecit cũ Moyſe&Aarõ,cũ à populo vexarẽtur.z *fugerũt.n.illi ad tabernaculũ fœderis. Quod,poſtquã ingreſſi eſſẽt,operuit nubes & apparuit gloria Domini:* q̃a ipſi⁹ erat ꝓpria cauſa.Quare,ſi in tẽtationib.&tribulationib.tuis ad Dei tabernaculũ cõfugeris&ad ꝓtectionẽ ſub ei⁹ alas te receperis:deſcẽdet ſtatim nubes ꝓtectionis ipſi⁹ ad tuã deſẽſionẽ,vt ſuã in ea gloriã manifeſtet.

x 1. Reg 17. 47.
y Pſal 73.22.
z Num.16. 42.

CAPVT III.

ALIAE CAVSAE, CVR DEVS TENTATIONES permittat, licèt multi ſuccumbant: & cur alij vincant, alij pereant?

QVONIAM plurimi ſunt, qui ita tentationibus ſuccumbunt, vt nunquam à lapſu reſurgant: operæ pretium erit, ipſius DEI honorem propugnare; ſicut ipſe fecit, poſtquam recenſuit ſancto Iob feritatem illius Leuiathan, quamque pauci eſſent, qui il-
a Iob 41.1. lum vincerent: a *non quaſi crudelis* (inquit) *ſuſcitabo eum: quis enim reſiſtere poteſt vultui meo? quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ ſub cælo ſunt, mea ſunt. Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad precandum compoſitis.* Hæ præcipuæ ſunt rationes, quibus DEVS D. N. cauſam ſuam iuſtificat, & ignorantium querelas intercludit: cùm tentationes, aut aliæ quæuis tribulationes exurgunt, vndecunque illæ proueniant:

1\. PRIMA ratio eſt: quia ipſe Deus eſt infinitè miſericors, & in omnibus ſuis actionibus iuſtus: quare in hac permiſſione non excitat ipſe dæmonem, aut creaturas aliquas ſpiritu aliquo crudelitatis, & odij; ſed ſpiritu miſericordiæ & iuſtitiæ. Iuſtum eſt enim fidelitatem hominum, qui ſeruire ipſi tenentur, experiri: vt occaſionem inde accipiat, fideles maioribus miſericordijs remunerandi; rebelles verò pro meritis puniendi: cùm omnes habeant liberum arbitrium adeò generoſum, & ingenuum; vt nec dæmon vim eis inferre poſſit; nec ipſe Creator cogere velit. Nam potius (vt Sapi-
b Eccl. 15.18. ens ait) b *ante hominem vita & mors; bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi*: ita vt libera ſua voluntate mortem eligat, & peccatum ſuccumbendo tentationi, ac dæmoni; & eadem voluntate cum cœleſti, quod habet, auxilio, eligere poteſt vitam & virtutem, ſuoque Creatori eſſe fidelis. Vt ergò fidelitas hæc appareat, has contradictiones homini euenire permittit: quē-
c Deut 13.3. admodum permiſit c *falſos Prophetas*, & d *dimiſit gentes, vt erudiret in eis Iſ-*
d Iud 3.4. *raelem: & in ipſis experiretur vtrum audiret mandata Domini, an non*: ſed facilè ea tranſgrederetur, ad illarum nationum perſuaſionem.

2\. PRAETEREA: magnus DEVS noſter adeò ſapiens, & potens eſt, vt neq; homo, neque dæmon, aut Angelus reſiſtere poſſit ijs, quæ ipſe efficaciter vult, & conſtituit: & ideò dicit: *quis reſiſtere poterit vultui meo*; & rationem
e Iſa. 40.17. exigere eorum, quæ ego facio? nullus eſt, qui hoc facere poſſit, e *omnes enim quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo*, ad eius conſilia impedienda. quare ſi tentationes & turbationes in mundo permittit; id non ex eo prouenit, quòd impedire illas non poſſit: cùm nullus ei poſſit reſiſtere: ſed, quòd hac via velit il-

le infinitas ſuas perfectiones manifeſtare; aliaque ingentia bona, & ipſis hominibus commoda ex eis deducere. Nam, ſi non eſſent in mundo improbi: quomodo Charitatem ſuam oſtenderet DEVS erga ſuos inimicos: & liberalitatem in benefaciẽdo ingratis? & ſuam miſericordiam in remittendis tot peccatis? & quomodo bonitatis ſuæ ſublimitatem aperiret: vt fieret homo mortalis,& paſſionem,mortemque adeò horrendam pro eiſdem hominibus ſuſtineret? &,ſi in mundo non eſſent tot miſeriæ; quomodo exercerentur tot heroicæ virtutes,in earum reparatione, & tolerantia? & ſi non fuiſſent Tyranni adeò crudeles: quomodo fuiſſent tot inſignes martyres? &, ſi non eſſent dæmones: quomodo eſſent viri adeò ſtrenui & inſignes? ſtude itaque vnus ex illis eſſe, & f *non reſiſtas ei:* alioqui *pacem non habebus*. g *Reſiſte verò diabolo, & ſtatim fugiet à te:* & DEVS animam reddet quietam; efficietque ne beſtiæ campi,& omnes hoſtes tui te impugnent; aut,ſi impugnauerint,noceant. f *Iob* 9. 4. g *Iac* 4. 7.

SED huius rationis vis adhuc magis apparet ex altera, quam ſtatim ipſe Deus ſubiecit, *quis,* inquit, *ante dedit mihi, vt reddam ei,* quaſi dixerit: ego ſum fons primus,& origo bonorum omnium, quæ homines habent, & quibus cæteræ creaturæ gaudent: Ego ea illis diſtribuo,non ex debito,ſed ex gratia: quia nullus primus mihi aliquid dare potuit, quo me obligaret, ad ei dandum ipſum Eſſe, & bonum quod habet: Et hoc ſolum ſufficit, ne quis iure poſſit de mea gubernatione conqueri;aut de re vlla quam ego faciam: etiamſi non nihil laboris aut moleſtiæ ſit ſuſtinendum. Quare,ne oculos tuos in id conijcias,quòd te dæmon aggreditur,aut perſequitur hoſtis,aut mali quippiam tibi euenit:vt de Deo id permittente conqueraris:ſed in ea bona potius reſpice,quæ ex ſua miſericordia tibi eſt largitus; aut in mala, à quibus te eripuit: & niſi tu ipſe tibi deſis, cupit te ſemper liberare, vt gratum te ipſi exhibeas, & fideliter ſeruias: nec propter hoſtis tui conſilia & ſuggeſtiones ab eius obſequio diſcẽdas: h *Væ,* inquit Iſaias, *qui contradicit fictori ſuo. numquid dicet lutum figulo ſuo: quid me feciſti ex tali maſſa?* aut cur mihi talem dediſti figuram? i *an non habet poteſtatem figulus luti*, vaſa conficere ſicut illi placet; & in finem quem vult? Subijce ergò te humiliter Creatori tuo, qui potens eſt præclaros k *theſauros* etiam *in vaſis fictilibus* reponere;&, ne in tentationibus frangantur (in deſpectum inimici ea frangere conantis)conſeruare. 3. h *Iſai.* 45. 9 i *Rom* 9. 20 k 2. *Cor.* 4. 7

EODEM tendit quarta ratio,quæ eſt admiranda. l *Omnia,* inquit, *quæ ſub cælo ſunt, mea ſunt*: &,quia opera ſunt manuum mearum,non odi illa,ſed amo: quare ſi homines permitto tentari & vexari, non id ex odio, ſed ex amore facio:vt perfectiores euadant.Et hoc eſt quod Eccleſiaſticus dixit in confirmationem ſimilitudinis proximæ: m *Vaſa,* inquit, *figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis.* Significat enim: quemadmodum figu- 4. l *Iob* 41. 2. m *Eccli.* 27. 6.

dus cum tanto hoſte inire:ſed magno & alacri animo eum aggredi. Si enim
vires eius, naturales noſtras ſuperent: noſtræ tamen ſupernaturales multis
partibus eius vires excedunt: quare quòd multi ei ſuccumbant, propterea
euenit, quòd his viribus non vtantur.

§. 1. *Luſtrationis vtriuſq; effigies duabus S. Ioannis Euangeliſtæ viſionibus delineatur.*

VTRIVSQVE huius luſtrationis effigiem pulcherrimè delineatam
habemus in duabus inſignibus viſionibus, quas habuit S. Ioannes Eu-
angeliſta. *Prima* fuit in qua vidit Luciferum, qui alio nomine Satha-
Apoc. 12. 9. nas appellatur: a *Ecce*, inquit, *Draco magnus, rufus habens capita ſeptem, & cornua*
decem; & in capitibus eius diademata ſeptem, & cauda eius trahebat tertiam partem
Greg. libr. …Mo. c.12. *ſtellarum cœli, & miſit eas in terram.* vt intelligamus, ferum hunc tene-
brarum Principem, eſſe *Draconem*, non ſolùm aſtu, vt ſupra eſt di-
ctum, ſed etiam veneno, quo inficit animas: eſtque *magnus* propter
altos ſpiritus, quibus iactat ſe omnibus ſuperbiæ filijs præeſſe, ac re-
gnare: eſt etiam *rufus* ob crudelitatem, qua effundit hominum ſangui-
nem, vt delictorum ſanguinem hauriens, ipſos peccatores deuoret. Ra-
tio ſuæ gubernationis, tentationum inſtrumenta, & milites ipſi, quos ex
triplici ſua execranda Re-pub. educit: optimè delineata ſunt in monſtruo-
ſo eius corpore.

1. SEPTEM eius *capita* indicant malignorum ſpirituum multitudinem:
quorum opera ad nos aggrediendos vtitur, ſtudens ipſius Dei guberna-
…Th. 1. p. q. …a. 1. tionem imitari: aſſignans (vt ſentiunt ſancti Patres) ſingulos dæmones ſin-
…ſian. Col. gulorum hominum tentatores; & peculiares præterea dæmones, qui ve-
…c. 17 & hementiùs in peculiaribus vitijs eos oppugnent: ad quos ſuperandos mu-
… 7. & tuò ſe iuuant. Horum autem præcipui ſunt illi, qui circa ſeptem capitalia
& 20. vitia oppugnant: quibus maximam edunt ſtragem. Et, quoniam plurimas
obtinent victorias, geſtant in capitibus *diademata.* Quoſdam vincit in ma-
teria ſuperbiæ, & inanis gloriæ; alios in gula & laſciuia; alios in ira & aua-
ritia; de alijs triumphat propter inuidiam & acediam: quos omnes per
ſeptem capitum ſuorum ora in execrandum ſuum ventrem traijcit, vt
ſecuriùs eos retineat, æternis poſteà tormentis cruciandos. Septem his
capitibus oppugnat etiam ſeptem præcipuas vitæ Chriſtianæ virtutes. A-
liquando enim effundit ſuum venenum aduerſus tres virtutes Theolo-
gicas, ſuggerens cogitationes infidelitatis, & obſcuritatis contra Fidem;
animi deiectionem, ac diffidentiam, contra Spem; odium & auerſionem,
contra Charitatem. Aliquando ſuum virus effundit cõtra quatuor virtutes
Cardinales, vt Prudentiam obfuſcet; Iuſtitiam peruertat; turbet Temperã-

tiam

tiam; & abijciat ac debilitet Fortitudinem. Eiſdem ſeptem capitibus graue excitat bellum contra 7. Sacramenta, & Vocationes, quibus ad ea percipiẽda vocamur. Infideles aggreditur, ne Baptiſmum accipiant; reliquos peccatores, vt Pœnitentiam horreant; Iuſtos, vt faſtidium ex communione concipiant; infirmos, vt extremam Vnctionẽ auerſentur; alios deniq; Chriſtianos, vt in Status electione aberrent; & Sacramentis abutantur, quæ ad bonã electionẽ diriguntur. Deniq; malignus hic ſpiritus contra 7. Spiritus S. dona pugnat, proijciens per 7. illa ora, verborũ ſagittas in audientiũ corda, vt execrãdæ eius ſuggeſtiones bonũ fructũ impediant diuinarũ inſpirationũ.

Nec tamen draco hic pernicioſiſſimus ſatis ſibi eſſe exiſtimat, quòd per ſuos dæmones nos impugnet: ſed 10. etiam cornibus ſe armat, quæ violẽtiæ & tyrannidis inſtrumenta ſignificant. quibus contra 10. legis Dei mandata nos oppugnat: adhibens ad id reges, & principes, ac mundi huius potentes: quorum ſiue minis, ſiue promiſſis; tormentis, ac delitijs; opprobrijs & vanis honoribus, alijſq; mille violentiarum generibus vtitur, ad paruulos terrẽdos: vt præcepta diuina conculcent. Nihil enim aliud ſunt tentationes, quã cornutæ huius feræ minæ, quæ inſtar ferocis alicuius tauri eos vexat, ac perturbat, quos aggreditur, vt à bene cœptis deſiſtant. Qua etiam ratione multas obtinet victorias. Quamobrem de alio monſtro huic ſimili ait S. Ioannes, quòd b *haberet cornua decem, & ſuper ea decem diademata.* 2.

Maxima verò huius draconis fortitudo eſt in cauda: quę (vt ait S. Greg.) vltima refert inſtrumẽta, quibus ad nos decipiendos vtitur: rationes ſc. apparentes, ficta miracula, & vitia obducta ſiue laruata, adhibens ad id, genus illud hominũ, quos S. Ioan. *Antichriſtos* appellat, eò quòd ad ſimilitudinẽ vltimi Antichriſti oppugnẽt & aduerſentur vero Chriſto in eius ſeruis; ſtudẽdo eos falſis ſuis doctrinis, ac pernicioſis hypocreſiæ ſimulationib. perdere. Adeoq; magnã efficit ſtragẽ, vt tertiã ſtellarũ partẽ in terrã deijciat; aliquos etiam ſibi ſubijciens, qui d *fulgebant* quaſi ſplendor firmamenti. b *Apoc.* 13. 1. 3. *Lib.* 32. *Mor. c.* 14. c 1. *Ioan.* 2. 18 *&* c. 4. 3.

Sed, ne genus aliud armorũ ſilẽtio prætereamus, quæ draco in ſuo vẽtre incluſa tenet: ait enim S. Ioann. e *miſiſſe eũ ex ore ſuo poſt mulierem*, quæ ex eius pręſentia fugiebat, *aquã tanquã flumen*: Signũ igitur eſt, ipſum intra propriũ ventrẽ copioſas aquas habere, quas certis temporib. & occaſionib. per ſeptẽ ora ſua emittat, ad perſequendos, & à tergo impugnandos fugiẽtes apertos ipſius congreſſus. Quæ autem hæ ſunt aquæ, niſi perſecutiones, tribulationes, ac tentationes, quas ſimul, & quaſi in cumulo contra Iuſtos iaculatur, vt eos ſubmergat: & quos apertè aggrediẽdo, ſuperare non potuit: eos proditoriè, & à tergo inuadens, quaſi non timentes proſternat? in quẽ finẽ aliquãdo vtitur multitudine populi f (*aquæ* enim multæ, ait S. Ioannes *ſunt populi* multi) communi voce fauẽtis vitio, & tanquã virtutẽ approbantis. Aliquãdo etiam coniunctiſſimis ſibi amicis vtitur, quos intra ventrẽ ſuum ſecum d *Dan.* 12. 3. 4. e *Apoc.* 12. 15. f *Apoc.* 17. 15.

vnitos habet, execrando ſuo igne accenſos, & inflammatos: qui deteſtandæ ipſius ſapientiæ ſectatores facti, eam tanquam aquam propinant, & audientes ſuffocant. Nullus denique tentationum eius impetus euadere poteſt. Tepidos enim per terram repentes, ſuis oribus mordet, aut cornibus ferit: altius verò ſe erigentes, ſicut ſtellas cœli, furioſa ſua cauda percutit, vt deijciat ad terram: in eos verò, qui ipſius præſentiam fugiunt, mittit magno impetu vehementem fluuium tentationum: vt in curſu hærere faciat, & ſubmergantur. Hæc eſt horrenda figura Luciferi, eiuſque corporis myſtici; quæ eſt congregatio dæmoniorum, & inſignium peccatorum, qui eius ſunt miniſtri ad aggrediendos & peruertendos cæteros homines. Et cum
g *Apoc.* 12.1. toto hoc bellico apparatu collocauit ſe (vt ait S. Ioannes) *coram* cœleſti quadam g *muliere*, quæ referebat Eccleſiam, & fidelium congregationem: & *habens in vtero clamabat parturiens*. Duo autem ille intendebat: matrem ſcilicet terrere, ne parere auderet, exiſtimans minus malum non parere filium, qui mox futurus eſſet adeò feri draconis eſca: illa autem non pariente, ipſe ſui fiebat voti compos: ſiquidem neceſſè erat filium in matris vtero remanentem mori; ac proinde etiam ipſam matrem. Quòd ſi tamen illa pareret: contendebat ipſe filium natum ſtatim deuorare; ita vt ex materno vtero prodeuntem in ſuum ipſe per os aliquod ex ſuis traijceret. ex quo facilè intelligitur ſtudium ipſius Sathanæ in ſuis tentationibus contra DEI vocationes: quæ ſunt ſementis, in cuius virtute concipit homo, & ſpiritualiter in anima ſua generat Chriſtum, vt viuat intra ipſum per viuam fidem & Charitatem; aut etiam in aliquo ſtatu perfectionis. Tunc autem illum parit: cùm bonum ſuum conceptum, & internum ſenſum bonis externis operibus manifeſtat. Et quoniam hoc totum fit gemitibus, partuſq; doloribus, erigitur hæc fera ad hunc fructum ita impediendum, vt non prodeat in lucem; aut, ſi prodierit, mox pereat. Ipſos quoſque Euangelicos
h *Gal.* 4. 19. miniſtros, quorum officium (vt ait Apoſtolus) eſt, ſpirituales h *filios parturire, donec* in eorum animabus *Chriſtus* ipſe *formetur*: illos, inquam, etiam deterret: vt ab officio deſiſtant, aut eo minus rectè fungantur: quò inſurgen-
Dux Spirit. Tractat. 4. tes contra ſe perſecutiones euadant. quemadmodum alibi eſt dictum.

§. 2. De bellico apparatu, quo nos prouidentia Diuina ad reſiſtendum Draconi præmunit.

VIDEAMVS nunc bellicum apparatum, quo nos prouidentia diuina præuenit, & ad reſiſtendum draconi præmunit. Id enim eleganter
a *Apoc.* 12.1. exprimitur in myſtica illa a *muliere*, quam diximus. *Quæ apparuit in cœlo amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius; & in capite eius corona ſtellarum duodecim*, quo ornatu ſignificantur milites, arma, & ſpiritualia auxilia, quæ habet

myſticum Chriſti Domini corpus:hoc eſt ipſi Chriſtiani, ad reſiſtendum Dæmonibus. Nam, eſto Draco ipſe ſit magnus: hæc quoque ſancta mulier eſt in oculis Dei magna, adeoque excelſa, vt eius habitatio in ipſo ſit cœlo; 1.
& pedibus inſiſtens Lunæ, attingat capite cœlum ipſum ſtellarum: quam ipſius ſponſus admirandis ornamentis; non terrenis ſed cœleſtibus, in omni virtutum genere exornat. Quod ſi Draco rufa naturæ ſuæ pelle cooperitur: hæc mulier à capite vſque ad pedes tanquam pallio quodam operitur 2.
ipſo Sole iuſtitiæ, cuius protectio eſt illi fortiſſimæ loricæ inſtar aduerſus omnes ictus, & impetus hoſtium ſuorum. Cùm igitur S. Iob dixerit b *pone me Domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me:* quomodo timebit Draconem, qui eſt adeò propè ipſum Deum, vt ab eo tanquam pallio cooperiatur? & qui poterit tentationis ſagitta eum lædere, ſi protectio diuina tanquã lorica illum defendit? cur timebit decẽ Draconis cornua, qui protegitur à Sole, cuius radij ſunt tanquã ignis? c *ego* (dicit ipſe Dominus) *ero ei murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius.* qui hoſtes capere poterunt ciuitatẽ, cuius mœnia non ſunt ex terra aut lapide, ſed ex igne horrendo? Si igitur Deus ipſe talis eſt tibi murus, & mœnia: idem glorificabitur in te ob tuam victoriam. Quid ergò dicemus de corona duodecim ſtellarum, 3.
quæ exercitum ſignificat innumerabilium Angelorum, circumſtantium ac protegentium iuſtos; vt triumphent de Dracone, & glorioſas victoriæ coronas obtineant? hoc confirmat quod ſubijcit S. Ioannes: d *& factum eſt prælium magnum in cœlo: Michaël, & Angeli eius præliabantur cum Dracone; & Draco pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo.* vicerunt ergo Angeli Draconem, qui infeſtabat mulierem. Et Dauid ait e *Angelos cuſtodire nos in omnibus vijs noſtris, vt ſuper Aſpidem & Baſiliſcum ambulemus, & conculcemus Leonem & Draconem.* Hoc eſt, vt omne genus Dæmoniorum ſuperare poſſimus: ſiue qui interiores aures noſtras tanquam Aſpides obdurant; & qui tanquam Baſiliſci ad curioſitatem nos impellunt; aut qui ad ſuperbiam tanquam Leones; aut ad hypocriſin, tãquam Dracones inſtigant: nam contra omnes huiuſmodi hoſtes remedia nobis Angeli inſpirant, quibus victores euadamus. Eandem Eccleſiam coronant etiam *duodecim ſtellæ*, viri ſcilicet Apoſtolici: quorum munus eſt, eos, qui impugnantur, adiuuare, monitisq́; & orationibus defendere, animumq́; illis addere, vt viriliter agẽtes, victoriam reportẽt. Si enim f *lectulum Salomonis* ſexaginta fortes ambiunt, ex fortiſſimis Iſrael: cùm anima iuſti ſit lectulus, in quo requieſcit Chriſtus: quid mirum, ſi eam ambiant Angelorũ & Apoſtolorum exercitus, qui quòd videant, aut contemplentur Deum, appellãtur Iſrael: ſuntq́; fortes coram ipſo? *duodecim* quoq; aliæ *ſtellæ* eius caput coronant: quæ ſunt omnium cęleſtiũ virtutum exercitus, potentium deſtruere exercitum vitiorum; & glorioſiſſimas ex hac pugna coronas obtinere.

b *Iob.* 17. 3.
c *Zach.* 2. 5.
d *Apoc.* 12. 7.
e *Pſal.* 90. 11.
f *Cant.* 3. 7.

f S. Thom 1.2 Quamuis enim vitia ſint hoſtes valdè robuſti, & importuni ob aſſinitatē,
q.63. a.1. quàm habent cum carne: virtutes tamen ſunt ex ſe robuſtiores, eò quòd
Spiritui ſint quaſi cōnaturales. quas etiam Deus ſupernaturalibus alijs cor-
roborat, quæ à diuina ipſius gratia procedunt. Et quamuis g *Draconis cauda*
g Apoc.12. adeò ſit potens, vt *tertiam ſtellarum partem* deijciat: nunquam tamen duode-
4. cim illas attinget, quibus coronatum eſt g *Eccleſiæ caput Chriſtus* Dominus
g Eph.1.22. noſter: qui corona eſt inſignium horum virorum, & omnium ipſum cum
h Phil.4.1. perfectione imitantium: quia boni diſcipuli (vt ait Apoſtolus) gloria ſunt
& h *corona* ſui magiſtri. Quis verò eſt, qui coronam in capite geſtans, eam
non defendat? quod ſi hic ipſe Dominus voluit in hac vita, infixis capiti
ſuo ſpinis coronari, ad ſignificandam regni ſui ſtabilitatem & firmitatem:
quanto magis ille, volet, iuſtos, qui viuum ſunt ipſius regnum; & quos ha-
rum ſpinarum ſanguine ſibi comparauit, eſſe tanquam ſtellas fixas, ita vt
i Ioan.10. draconis ipſius furia ad eas nec accedat, neque deijciat? propterea enim de
28. ijs loquens, quos Pater illi dedit, dixit: i *non rapiet eos quiſquam de manu*
mea. Contende igitur, vt ſis corona Chriſti: ita viuens, ſicut ipſe vixit: &
ille te proteget à dracone eiuſque oppugnationibus & impulſibus.

4.

QVOD ſi aliam myſticæ huius mulieris ſtabilitatem ac firmitatem
cognoſcere velis: aſpice baſim & fundamentum cui pedibus innititur,
k Pſal.88. Lunam ſcilicet: quæ, quà pulchra, & plena, ſemperque duratura, Symbo-
38. lum eſt throni Ieſu Chriſti, de quo æternus Pater per os Dauidis dixit: k
thronus eius, ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum. Quis
verò thronus hic Chriſti, niſi Virgo ſanctiſſima? in cuius vtero clauſus
manſit filius DEI nouem menſibus; quem per plurimos dies in ſuis etiam
vlnis geſtauit: obitque Lunæ officium in Eccleſia; quam, ſicut baſis co-
lumnam ſuper ſe collocatam, ſuſtentat: ſua enim interceſſione ſtabilitatem
hanc aduerſus omnes tentationes impetrat, ita vt ab ſtatione ſua deijcere
eam non poſſint. Eidem Virgini innititur firmitas & conſtantia iuſto-
rum: in qua illi affectuum ſuorum pedes, omnemque ſpem pericula feli-
citer euadendi collocant. Eſt autem inſignis honor huius Virginis, quòd
hoc erga Eccleſiam præſtet officium, vt in terra eam ſtabiliat ac firmet, &
poſtea in cœlum transferat; cuius ſubſidio pretioſam veſtem, & coronam,
qua eſt exornata, conſeruat.

NEC tamen finis hic eſt apparatus & ornamenti cæleſtis huius mulieris,
ad reſiſtendum draconi: ſunt enim aliquæ tentationes fuga vincendæ, non
ex puſillanimitate, ſed quòd hic ſit aptus pugnandi ac vincendi modus. Ad
id igitur ſua etiam arma habet, ait enim idem S. Euangeliſta: l *datas fuiſſe*
l Apoc.12. *mulieri alas duas aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuum*, quem DE-
14. VS illi ad ſecuritatem ſuam præparauit. Quæ autem ſunt hæ duæ alæ, niſi
duæ notitiæ & cognitiones, quę principium ſunt bonorum operum, & vi-

ctoriarum

Digitized by Google

ctoriarum contra tentationes? cognitio ſcilicet Dei, Chriſtique Domini noſtri, à quo certiſſima ſperamus auxilia; & propriæ noſtræ debilitatis, ac (omnium miſeriarum, propter quas non ſufficimus abſque Dei auxilio quod vnicum eſt earum remedium) nobis ſubuenire: ex quo affectus oriuntur demiſſionis ac diffidentiæ propriæ, cum magna tamen fiducia de miſericordia & omnipotentia diuina. His duabus alis Iuſti fugiunt draconem, quando ad eundem vincendum expedit fugere: deſerendo ſcilicet peccandi occaſiones, quæ ſunt in mundo; & volando in deſertum, ad ſpiritualem quietæ vitæ ſolitudinem, à prauis ſocietatibus remotam: & nonnunquam ad ſolitudinem vitæ religioſæ, in qua maior eſt ſecuritas. Ne tamen draco fame illos capiat, ac vincat: proſpexit etiam diuina prouidentia inſigni huic mulieri de alimento. Addit enim Euangeliſta, quòd in loco illo *alitur à facie ſerpentis*: contra eius ſcilicet furorem. Quia duas illi ſuauiſſimas menſas ſternit: menſam ſcilicet Sacrae Scriptvrae, de qua Dauid: m *paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me*; & menſam Sanctissimi altaris Sacramenti. cuius eſca (vt S. Chryſo. dixit) tanquam Leones nos reddit fortes, ipſiſque Dæmonibus terribiles. 6. m Pſã. 22.5. Hom. 61 ad pop.

Deniqve, quoniam pauperum, debilium, & afflictorum remedium eſt, auxiliũ à potentibus petere: de hoc etiã remedio proſpexit Devs Dominus noſter Eccleſię ſuæ: aperiẽti. n. os ſuũ in oratione, ad hoc auxiliũ petendũ, ſemper Deus mittit valdè copioſũ, vt hic apparet: eius enim mãdato n *adiuuit terra mulierẽ fugientẽ, & aperuit terra os ſuũ, & abſorbuit flumẽ, quod miſit draco de ore ſuo*. Omnes enim creaturæ obediũt ſuo Creatori: quarũ opera vtitur Deus, vt ſuos adiuuet electos; & à perſecutionibus ac tẽtationibus, quib. affligũtur, eripiat. Quod ſi naturalia media ad id nõ ſufficiẽt, addet etiã prodigia: cõſtituẽdo, vt ipſa terra aperiatur, & ipſos perſecutores ac tẽtatores viuos abſumat: & ſic maneat Eccleſia ipſa libera, & ab eis ſecura. 7. n Apoc. 12. 16.

Hvivsmodi autem auxilijs, quid mirum, quod n *mulier* omni draconis timore depoſito. *pariat filium maſculum* quem in ſuis geſtabat viſceribus? & cur non ſit ſecurus filius, *qui*, antequam draco nocere ei poſſet, *raptus eſt ad Deum, & ad thronũ eius*? An non apertè nobis ſignificat: iuſtos, huiuſmodi auxilijs roboratos, opere ipſo exequi bona propoſita, quæ conceperãt, nõ attendentes ad terriculamenta ſibi à dæmone oppoſita? ſciunt. n. ſe Deo eſſe curæ, qui bona ipſorũ opera ſit promoturus, & ad ſe accepturus: recipitq; in ſe, præmiũ pro eis in throno ſuæ gloriæ redditurũ. Qui iuſti, ſi ex officio ipſis incũbat ſaluti proximorũ attendere, etiã non abijciunt animũ, ob timorẽ draconis, ſed potius ſtudent viros generare perfectiſſimos: plurimũ confidentes, quòd æternus Pater rationem illorum ſit habiturus, & in loco tuto eos collocaturus: vbi etiamſi oppugnentur, nõ expugnentur tamẽ. n verſu 5.

Haec ſumma eſt tentationũ Satanæ, & auxiliorũ, quæ ad eas vincendas

habemus: quarum fuſior explicatio in huius Tractatus progreſſu ponetur.

Hvic verò capiti finē imponamus inſigni quodam documēto, quod S.
Lib. de perf. Diadocus Phontenſis Epiſc. tradidit, dicens: omnes has dæmonis ac mini-
Spirit. c. 94. ſtrorū eius tentationes, & perſecutiones, eſſe ſecundū martyriū Confeſſorū, quod antiquorū martyrū cruciatibus & martyrio ſucceſſit. Idem enim dæmon, qui per Tyrannorū & carnificū ora dicebat martyribus, vt Chriſtū abnegarēt, horrendis eos crucians tormētis, niſi facerent: idē nunc per occultas ſuas ſuggeſtiones, & per os mundanorū hominum dicit, vt eundem Chriſtum operibus abnegemus: crucians nos varijs tribulationibus: vt ſi non fidem, ſaltem Charitatem & Chriſtianam perfectionem abijciamus. Quamobrem plurimum (inquit) refert, valdè cautè, & patienter cōſcientię noſtræ martyrium tolerare, & conſtantes eſſe in bono teſtimonio, & confeſſione ipſius Chriſti, dum tot nos vrgent tentationes. Siquidem etiam in his occaſionibus locum habet, quòd ipſe Chriſtus dixit: o *Omnis,*
o Mat. 10. 32. *qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, &* p
p Luc. 12. 8. *coram Angelis eius.* Si enim magna erat Chriſti gloria, quòd martyres eius fidem coram Tyrannis confiterentur, etiam cum iactura facultatum, honoris, & vitæ: etiam cedit in magnam eiuſdem gloriam, quòd iuſti fidem ſeruēt, & Charitatem cum magna fidelitate, in deſpectum dæmonis, & miniſtrorum eius: eligentes potiùs omnia ſua amittere, etiam vitam ipſam, ne ipſum opere aliquo abnegent. quamobrem digni ſunt, qui coram Deo honorentur: ſicut è contra confundentur, ac damnabuntur, qui in hoc martyrio & confeſſione, adeò glorioſa, ex animi abiectione deficient.

CAPVT II.

DAEMONIS TENTATIONES A DIVINA PROVIdentia limitari in magna Electorum commoda: & quanam hæc ſint.

DAEMONIS ferocitas, ac tentationum terribilitas, de quibus diximus, nouæ cuiuſdā tentationis adferunt occaſionem. conqueruntur enim tentati de Deo D. N. quòd aſtutum adeò, ferumq; draconē cum horrēdis adeò armis permittat homines adeò imbecilles aggredi, & oppugnare: cùm doceat experientia, innumeros ſuccumbere, pauciſſimos verò victores euadere. Verùm huius querelæ fundamentum facilè euertetur, iacto veriſſimo alio fundamento: quòd omnes in vniuerſum feræ huius tentationes à paterna Dei noſtri prouidentia limitētur, & intra certos terminos ab ipſa pręfixos contineantur. In qua re infinitam ſuam ſapientiam, omnipotentiā, & charitatem manifeſtat. Quare neque error aliquis, aut culpa, aut crudelitas, aut defectus amoris; inordinatio, aut alius defectus in ea facultate & permiſſione, quā Deus pręſcribit

inue-

inueniri poteſt. Nam huiuſmodi defectus non poteſt ab ignorantia pro-
cedere:cùm Deus ſit infinitè ſapiens; ſintque ei manifeſtæ omnes Satanæ
aſtutiæ;quantiſque viribus polleat;& exiles noſtræ vires,ad ei reſiſtẽdum;
& auxilia,quæ nobis dare poteſt ad eum ſuperandum:Nec ea auxilia offer-
re negliget ex imbecillitate:cùm ſit infinitè potens,ad quæcunque volue-
rit:ſine cuius nutu & facultate Dæmones, quantumuis feroces appareant,
nihil omninò poſſunt;cum ipſius verò auxilio homines,etiam debiliſſimi,
poſſunt omnia: & eadem facilitate poteſt debilis fortem quemuis ſupera-
re,qua robuſtus debilem:nam per inermem a *paſtorem* vincit multis armis — a 1 Reg 17. 49.
munitum *Gigantem*;& iacto *vnico lapide*,integram deijcit turrim carneam;
cuius proprio a *gladio præcidit caput eius*.& quoniam,quod quis aliquid poſ-
ſit,nihil valet,niſi etiam velit: non poteſt deeſſe DEO voluntas auxilium — a 1. Reg. 17. 51.
ſuum omnibus dandi,cùm ſit ipſe infinitè bonus, ac beneuolus: ad cuius
bonitatem pertinet, cùm tentationes permittit, ſufficiẽtia ſubſidia ad eas
vincendas,& vtilitatem ac fructum ex eis capiendum conferre.Nam, vt S. — in Enc. c. 11.
Auguſtinus ait:tanta eſt DEI bonitas,vt nunquam hæc mala permitteret:
niſi ſciret,ac poſſet maiora ac præſtantiora bona ex ijs elicere pro ſuis Ele-
ctis.Et propterea dixit Apoſtolus: b *fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari* — b 1.Co.10.13.
ſupra id quod poteſtis:ſed faciet etiam cum tentatione prouentum. Dicit autem:
Deum in hoc eſſe fidelem:quia facit iuxta ea,quæ faceret,qui eſſet talis,at-
que ipſe eſt;& quod bonitati ſuæ,verboque & promiſſioni nobis factæ de-
bet.Ad hanc igitur fidelitatem ſpectat, non facere dæmoni poteſtatem in
ea extenſione,& plenitudine, quam ipſe petit ac deſiderat: aggrediendi
quoſcunque,& quocunque tempore,& loco,ac modo,quo ipſe vellet; ſed
cum eo termino,ac limite,quem ipſe Dominus præſcribit. Quemadmo-
modum patuit cùm facultatem petijt aggrediendi ac vexandi S.Iob: quam
bis limitauit,& in ipſo modo eam facultatem petendi,oſtendit,ſe aliàs ha-
bere ligatas manus.dixit enim Deo: c *Extende paululum manum tuam*.quaſi — c Iob.1.11.
diceret:manu tua meam comprimis,& tua potentia contines meam: laxa
itaque paululum manum tuam;vt poſſit mea liberè eum aggredi: & vide-
bis,an,ſicut antea,benedicet tibi.Cui primùm reſpondens Deus, permiſit
extendere manum ſuam ad cuncta,quæ Iob poſſidebat:quia *ecce vniuerſa, quæ ha-
bet,in manu tua ſunt:tantùm ne in eum extendas manum tuam*, quam voluit — Præf. enarratio 2.
DEVS ad id eſſe ligatam.ex quo colligit S. Auguſtinus, dæmonis volunta-
tem ſemper eſſe malam,poteſtatem verò ſemper eſſe bonam: quia eſt po- — ad Pſal.29.
teſtas ab occulta Dei prouidentia,iuſta tamẽ,conceſſa.Et hoc modo Chri-
ſtus Dominus noſter corripuit ſuperbiam Pilati dicentis:d *poteſtatem habeo*
crucifigere te. dixit enim ei Chriſtus:*non haberes poteſtatem in me vllam,niſi tibi* — d Ioa.19.11.
datum eſſet deſuper.Quod etiam S. Gregorius confirmat,dicens: Satanæ vo- — Lib. 2. Mor.
luntas ſemper iniqua eſt: ſed nunquam poteſtas iniuſta: quia à ſemet- — c. 6.

luit, quã ipſum Satanã inuitare, vt Sancti Iob ſanctitatis aliquã ſumeret experientiã: ad quod ipſe Satanas facultatẽ peteret: vt ſuis eũ tentationib aggrediẽs, magnas eius virtutes agnoſceret. Nouerat benè Deus (ait S. Gregorius) Sanctũ Iob victorẽ ex ea pugna euaſurum. propterea .n. illũ corã ipſo eius hoſte laudauit, vt ſolita ſua inuidia excitatus, optaret crudeliter eũ aggredi: qua occaſione Iob multò amplius proficeret tali obtẽta victoria. Nec exiguũ exiſtimat Caſſianus profectũ eſſe, quod quis ita dexterè vtraq; manu pugnare diſcat, ſaltẽ ne Satanas dicat: c *nũquid Iob fruſtra timet*, aut *colit Deũ?* quaſi nõ ei ſeruiret, quòd ſit DEVS; ſed quòd blãdè ab eo tractetur, boniſque plurimis repleatur. Vt igitur hũc dæmõ deponat errorẽ, iuſtusq; intentionẽ ſuã, qua Deo ſeruit, aperiat, aut purificet, & perficiat, permittit ipſum tẽtari, & aliquam ei euenire perſecutionẽ, nã, ſi etiã tũc ſit conſtans, firmuſq; in DEI obſequio, oſtẽdit, ſe illũ diligere, eiq; ſeruire, non quòd blãdè ſuauiterq; ab ipſo tractetur; ſed quod ipſe tali obſequio, amoreq; ſit dignus. ADDE, quod, hoc cõflictu accedẽte, maiores in humilitate iaciat radices; & agnoſcat, quãtoperè Dei auxilio indigeat, & ab ipſius miſericordia depẽdeat; clareq; aduertat imbecillitatẽ propriã. Nã, vt S. Greg. ait, nemo vires ſuas in pace agnoſcit: &, ſi bella deſunt, virtutũ experimẽta non prodeunt. Improuidus miles eſt, qui fortẽ ſe in pace gloriatur. & propterea aptè dicitur in Iob: d *tabeſcet caro illius, & oſſa, quæ tecta fuerant, nudabũtur.* cũ enim flagellis premẽtibus, exterior omnis Iuſti voluptas atteritur: interne fortitudinis & reliquarũ virtutũ oſſa nudãtur. PRAECIPVE autẽ id euenit in aliquibus virtutibus, quæ nõ poſſunt heroicos ſuos actus, niſi in medijs tẽtationibus manifeſtare. Perfectiſſima caſtitas in medijs maximè flãmis reſplẽdet; heroica fiducia, in maiorib. periculis; firma fortitudo, in timoribus; profunda humilitas, in opprobrijs; & inuicta patiẽtia, in grauiſſimis calamitatibus: quæ omnia adferũt tẽtationes, &, quod plus eſt, plurimũ conferũt ad ipſaſmet virtutes cũ maiori excellẽtia cõparandas. ac propterea Chriſtus D.N. Sãctæ Catharinæ Senẽſi dixit: quãdo qs ab ipſo petit caſtitatẽ, aut aliã virtutẽ: ſe permittere, ipſũ grauiter cõtra ipſã virtutẽ tentari. nã tentationem impellere ad orãdum, variaq; media quærẽda, actuſque exercẽdos, quibus eadẽ virtus citiùs ac ſolidiùs comparetur. Quid verò dicã de experimentali ſcientia multarũ rerum magni momẽti, quæ in huiuſmodi cõgreſſib. addiſcũtur? quãobrem dixit Sapiẽs: e *qui nõ eſt tentatus, quid ſcit?* quomodo ſciet tẽtatis cõſulere; pericula eorũ præuenire, eosq; adiuuare, & illis cõpati? Ipſe itẽ Saluator mũdi voluit, (vt ait Apoſtol.) tẽtationes experiri: vt in ijs diſceret, f *eis, qui tẽtantur, auxiliari*: nõ quod ipſe experiẽtia opus haberet: ſed vt nos intelligeremus, quãtoperè eis indigeremus; & crederemus, ipſũ g *cõpati infirmitatibus noſtris*, ex ijs, *quæ* ipſe g *paſſus eſt*. Et propterea perpendit Scriptura diuina h DEVM *reliquiſſe Cananæorum, & Phi-*

Lib. 2. Mor. c 5.
1.
Colla 4 c. 6.
c Iob 1 9.
Lxx. legunt colit.
2.
Lib. 23. Mor. c. 18.
d Iob. 33. 12.
3.
In vita eius.
4.
e Eccl. 34. 9. 11.
f Heb. 2 18.
g Heb. 4. 15.
g c. 5. 8.
h Iud. 3 1.

Digitized by Google

liſtinorum gentes in terra promiſſionis ; *vt in ipſis erudiret Iſraelem* in virtutum
ſcientia,& diſcerent orare,& in Deo confidere; otioſitatem excuterent,
eſſentque periti pugnandi:vt ſe ab hoſtibus defenderent. Qui fructus &
alia maiora commoda ceſſarent:ſi pugnæ illæ non eſſent. imò periculum
5. immineret,quæ obtinuiſſent amittendi . Nimia enim pax ſecuritatem
nimiam generat, quæ mater eſt negligentiæ , quam ſequitur tepiditas,
& hanc perditio. Quemadmodum ſæpè docuit experientia in primæua
Eccleſia:quæ,cùm pax erat,remittebat feruorem; qui, obortis tentationi-
6. bus,creſcebat:virtusq; erat multò perfectior. Haec omnia pulcherrimè
i Zach. 13. 8 declarauit ipſe Dominus,dicens apud Zachariam:i *partes duæ in terra diſper-*
gentur,& deficient:& tertia pars relinquetur in ea . Et ducam tertiam partem per
ignem, & vram eos , ſicut vritur argentum : & probabo eos ſicut probatur au-
rum. Ipſe vocabit nomen meum , & ego exaudiam eum. Dicam:populus meus es; &
ipſe dicet:Dominus Devs *meus* . quid autē tota hæc ſententia ſignificat, ni-
ſi quod ſi duæ partes hominum culpa ſua peribunt,tertia Electorum ſal-
uabitur,purgata priùs in igne tentationum & tribulationum,quemadmo-
dum argentum,& aurum ex igne magis pura & ſplendentia prodeunt.
Et hac ratione magna erit ipſorum cum Deo familiaritas in oratione: &
ipſe Devs gloriabatur, quod talem habeat populum , & tanquam rem
ſuam tractabit:ipſique exultabunt; quod talem habeant Devm : cuius
obſequio ſe totos conſecrabunt. O felicem tentationum ignem, in quo iu-
ſtus tanquam aurum purificatur, & perficitur, abijciens à ſe omnem viti-
orum ſcoriam ; liqueſcit tanquam argentum, ac feruentibus affectibus e-
k Sap.3 5. molleſcit, & quaſi k *holocauſti hoſtiam* Deo offert, conſumptis in ſe inordi-
natis ad creaturas propenſionibus : vt totum ſuum amorem dirigat ad
Creatorem, aſcendens thuris inſtar in altum, vt ſuam conuerſationem
l Pſal 25. 2. habeat in cœlis. l *Proba me Domine & tenta me: vre renes meos,& cor meum:* bo-
m Pſ 65.10. num enim mihi eſt vt tenter,& m *igne examiner , ſicut examinatur argentum.*
n Iac.1.2. Siquidem ex eo ad tantam me deducis quietem. n *Omne gaudium mihi eſſe*
exiſtimabo(vt San. Apoſtolus Iacobus dixit)*cùm in tentationes varias incidero,*
ſciens,te eas ad meam in fide probationem dirigere,& ad patientiam exer-
cendam:vt maiorem obtineam puritatem;& quaſi compendio quodam ad
perfectionem perueniam.

7. Sed non omnes Electi ſtatim per tentationes hæc bona conſequuntur.
Nam Devs D.N. dat aliquādo licentiā Satanę,vt illos aggrediatur,etiāſi
videat,illos vincēdos:quāuis in eū finē lapſum illū permittat: vt maiores
ex eo hauriant vtilitates. Quemadmodum videre licet ex eo,quod noſter
o Luc.22.31. Saluator nocte ante ſuam Paſſionem Sancto Petro dixit:o *Simō, Simon , ecce*
Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt
non deficiat fides tua : & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos : quibus

ver-

Digitized by Google

verbis, ait S. Ambroſius, ſignificari, Dæmonem facultatem petiuiſſe aggrediendi Apoſtolos, & hinc inde magna vi illos gyrandi, ad eum modum quo triticum cribro in gyrum mouetur, vt à ſordibus perpurgetur; & hanc facultatem illi fuiſſe conceſſam, etiamſi multi illorum ea tentatione eſſent vincendi. At ipſe Dominus, qui occultis ſuis iudicijs non rogauit, ne tentarentur, & propter ſcandalum, quo affecti fuerunt, diſpergerentur: orauit, vt illa tentatio in maiorem ipſorum vtilitatem cederet; eſſetq; illis tanquã cribrum ex vſu, vt magis purificarentur. Ex ea enim ſurrexit S. Petrus multò humilior. & cautior, atque magis attentus, ad ſibi in cauendis occaſionibus proſpiciendum; magiſque feruens ac zeloſus in obſequio Domini, qui culpam illi remiſerat; magis compatiens fratribus ſuis, vt lapſos erigeret, & firmiores poſtea ſtarent. Similem quoque fructum reliqui Apoſtoli ex hac cribratione acceperunt, excepto Iuda: nam p *impij*, ac reprobi *tanquam puluis ſunt, quem proijcit ventus à facie terræ:* pereuntque, ab Eccleſia in æternũ excluſi: iuſti autem tanquam ſolidum q *frumentum* permanent (vt dixit Amos Propheta) in ipſo *cribro* & quamuis *concutiantur*, & iacturam aliquam faciant: illa tamen breui tempore durat; & ita reparatur, vt in maiorem ſoliditatem ac firmitatem conuertatur. In quibus impletur, quod ipſe Dominus per Iſaiã dixit: r *Ad punctum & in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui.* Deſertio enim breui tẽpore durauit; vt ſuam imbecillitatem agnoſcerent: miſericordia verò fuit perpetua, quæ ad maiorem illos firmitatem erexit. quod abſconderit faciẽ ſuam, ex indignatione fuit, parumper: cui tamen adiuncta fuit miſericordia, quæ eò tendebat, vt illi miſeriam, quam ex ſeipſis habebant, agnoſcentes, magis ei Domino afficerentur, qui poterat ab illa liberare.

Lib. 1. de Vocat. Gent. ca. vlt. & S. Cypr. libr. 4. ep. 4.

p *Pſal. 1. 4.*

q *Amos 9. 9.*

r *Iſai. 54. 7.*

2. Ex his colligere licet præclaram aliam cauſam, cur DEVS D. N. tentationes permittat: vt ſcilicet ipſius electi, etiamſi alioqui valdè imbecilles, audeant tamen dæmonem ipſum contemnere, & irridere: tantum fructum haurientes ex eo ipſo, quòd hoſtis in ipſorum perniciem machinabatur: quantum ipſe Dominus dixit S. Iob: ſ *Nunquid illudes Leuiathan, quaſi aui; aut ligabis eum ancillis tuis? concident eum amici, diuident eum negotiatores? numquid implebis ſagenas pelle eius, & gurguſtium piſcium capite ipſius: pones ſuper eum manum tuam?* voluit autem hoc dicere: id quod hominibus eſt impoſſibile iuxta illorum vires: eſt facillimum ſi meæ accedant. Ego ego ſum, qui t *draconem* hunc *formaui, vt illuderent ei* non ſolùm mei ſerui; viri ſcilicet robuſti & fortes; ſed ancillæ quoque meæ, quæ ſunt animæ debiles. Hæ enim, gratia & auxilio meo accedente, temerariam eius audaciam compriment; eumque tanquam auem capient, qui audebat eas aggredi, vt caperet: & irridebunt eum; qui, vt ipſas irride-

ſ *Iob 40. 24.*

t *Pſ. 103. 26.*

S. Aug. conc. 4. in Pſalm. 110.

vehementem ſcilicet ſuam inſpirationẽ, per quam timorẽ omnẽ repellit, quẽ Dæmon ingeſſit:animã pacificat,& animũ addit non ſolũ ne fugiat,ſed etiã vt ipſũ aggrediatur,exenteret,ac cõminuat: educẽdo ex ipſis tentationib. fructus ſtupendos. Nam fel amaritudinũ,quas ex ipſis tentationib. experiris, clarificat internos oculos:vt ipſa experientia & tuas miſerias,& curã Dei ad eas reparandas agnoſcas: quorũ alterũ te demittat,alterũ erigat. Et cor piſcis,inordinatus ſcil.affectus,qui ſuggeritur,impellit te ad quęrẽdos accenſos feruentiũ actuũ charitatis carbones: qui affectũ ipſum conſumãt,ac diſſoluãt;aſcẽdente fragranti feruentiũ orationũ fumo, qui dæmones abigit;& cauſa eſt,cur eos Angelus liget:ne ad te impugnandũ redeant, aut lædendũ.Deniq; ipſę tentationũ victoriæ nutrimentũ erũt,& ſpiritualis animæ tuæ refectio:quæ magnũ animũ addent,ad multas alias victorias obtinendas. Memoria quoq; earum, ſanctæ diſcretionis ſale condita, perget porrò iucundũ tibi alimentum præbere;teque ad varia virtutum exercitia, quæ diximus,prouocare. Hoc igitur modo prouidentia diuina in tuum conuertit commodum;quod dæmones intentant in perniciem. Tentationũ commoda.

PRO vltimo tuo in his congreſſib. ſolatio,credendum tibi eſt firmiter, DEVM D.N.eos reputare ſuos:eò quòd Satanas cõtra iuſtos pugnet propter odiũ,quo ipſumet DEVM proſequitur: volens vindictã quaſi de eo ſumere in eius domeſticis,& creaturis,quas ad ſuã imaginẽ & ſimilitudinem cõdidit;capaceſq; fecit glorię,quã ſua culpa ipſe perdidit. Et quoniã Pater noſter cæleſtis hoc benè nouit,cauſã noſtrã reputat ſuã:proditq; ad noſtrã defenſionẽ,accipiẽs nos ſub protectione ſua; noſtrũq; ſubſidiũ ita dirigẽs, vt victores euadamus.Huic fiducię innitebatur ſtrenuus ille pugnator:qui etſi pauper & inermis eſſet opilio,oppoſuit ſe tamẽ feroci illi Giganti, qui aſpectu ſolo alios terrebat.Et cũ alij capitanei illũ fugerẽt,ipſe aggreſſus in nomine Domini Dei Iſrael:x *ipſius.n.* (ait) *eſt bellũ*,nõ meũ:ipſi⁹ Dei intuitu & cauſa geritur:& de illi⁹ honore agitur,vt victor euadã,qa ei⁹ eſt gloria futura. Ad cui⁹ imitationẽ recurrẽdũ tibi eſt in huiuſmodi pugnis ad cæleſtẽ hũc Regẽ,dicẽs cũ eodẽ Dauide:y *exurge Domine,& iudica cauſã tuã*,eripe me ab inimicis meis,qui ex odio, quo proſequũtur, me aggrediũtur, & impugnãt.Creatura tua ſũ,meq; ad tuũ obſequiũ cõdidiſti. Sed Satanas in tuũ deſpectũ cõtẽdit,me ducere in captiuitatẽ.Cõfunde ei⁹ ſuperbiã,meq; ab eius Tyrãnide defende:quia tuũ in hoc honorẽ propugnabis.Cert⁹ verò eſto,ſi hoc cũ magna fiducia feceris:Deũ pro ſua gloria pugnaturũ: quẽadmodũ fecit cũ Moyſe& Aarõ,cũ à populo vexarẽtur. z *fugerũt.n.illi ad tabernaculũ fœderis. Quod,poſtquã ingreſſi eſſẽt,operuit nubes & apparuit gloria Domini:* qa ipſi⁹ erat ꝓpria cauſa. Quare,ſi in tẽtationib.&tribulationib.tuis ad Dei tabernaculũ cõfugeris&ad ꝓtectionẽ ſub ei⁹ alas te receperis:deſcẽdet ſtatim nubes ꝓtectionis ipſi⁹ ad tuã defẽſionẽ,vt ſuã in ea gloriã manifeſtet.

x 1. Reg 17. 47.
y Pſal 73.22.
z Num.16. 42.

CAPVT III.

ALIAE CAVSAE, CVR DEVS TENTATIONES permittat, licèt multi ſuccumbant: & cur alij vincant, alij pereant?

QVONIAM plurimi ſunt, qui ita tentationibus ſuccumbunt, vt nunquam à lapſu reſurgant: operæ pretium erit, ipſius DEI honorem propugnare; ſicut ipſe fecit, poſtquam recenſuit ſancto Iob feritatem illius Leuiathan, quamque pauci eſſent, qui il-
a Iob 41.1. lum vincerent: a *non quaſi crudelis* (inquit) *ſuſcitabo eum: quis enim reſiſtere poteſt vultui meo? quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt. Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad precandum compoſitis.* Hæ præcipuæ ſunt rationes, quibus DEVS D. N. cauſam ſuam iuſtificat, & ignorantium querelas intercludit: cùm tentationes, aut aliæ quæuis tribulationes exurgunt, vndecunque illæ proueniant.

1. PRIMA ratio eſt: quia ipſe Deus eſt infinitè miſericors, & in omnibus ſuis actionibus iuſtus: quare in hac permiſſione non excitat ipſe dęmonem, aut creaturas aliquas ſpiritu aliquo crudelitatis, & odij; ſed ſpiritu miſericordiæ & iuſtitiæ. Iuſtum eſt enim fidelitatem hominum, qui ſeruire ipſi tenentur, experiri: vt occaſionem inde accipiat, fideles maioribus miſericordijs remunerandi; rebelles verò pro meritis puniendi: cùm omnes habeant liberum arbitrium adeò generoſum, & ingenuum; vt nec dæmon vim eis inferre poſſit; nec ipſe Creator cogere velit. Nam potius (vt Sapi-
b Eccl. 15. 18. ens ait) b *ante hominem vita & mors; bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi*: ita vt libera ſua voluntate mortem eligat, & peccatum ſuccumbendo tentationi, ac dæmoni; & eadem voluntate cum cœleſti, quod habet, auxilio, eligere poteſt vitam & virtutem, ſuoque Creatori eſſe fidelis. Vt ergò fidelitas hæc appareat, has contradictiones homini euenire permittit: que-
c Deut 13. 3. admodum permiſit c *falſos Prophetas*, & d *dimiſit gentes, vt erudiret in eis Iſ-*
d Iud 3. 4. *raelem: & in ipſis experiretur vtrum audiret mandata Domini, an non*: ſed facilè ea tranſgrederetur, ad illarum nationum perſuaſionem.

2. PRAETEREA: magnus DEVS noſter adeò ſapiens, & potens eſt, vt neq; homo, neque dæmon, aut Angelus reſiſtere poſſit ijs, quæ ipſe efficaciter vult, & conſtituit: & ideò dicit: *quis reſiſtere poterit vultui meo*; & rationem
e Iſa. 40. 17. exigere eorum, quæ ego facio? nullus eſt, qui hoc facere poſſit, e *omnes enim quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo*, ad eius conſilia impedienda. quare ſi tentationes & turbationes in mundo permittit; id non ex eo prouenit, quòd impedire illas non poſſit: cùm nullus ei poſſit reſiſtere: ſed, quòd hac via velit il-

Digitized by Google

le infinitas ſuas perfectiones manifeſtare; aliaque ingentia bona, & ipſis hominibus commoda ex eis deducere. Nam, ſi non eſſent in mundo improbi: quomodo Charitatem ſuam oſtenderet DEVS erga ſuos inimicos: & Liberalitatem in benefaciẽdo ingratis? & ſuam miſericordiam in remittendis tot peccatis? & quomodo bonitatis ſuæ ſublimitatem aperiret: vt fieret homo mortalis,& paſſionem,mortemque adeò horrendam pro eiſdem hominibus ſuſtineret? &,ſi in mundo non eſſent tot miſeriæ; quomodo exercerentur tot heroicæ virtutes,in earum reparatione, & tolerantia? & ſi non fuiſſent Tyranni adeò crudeles: quomodo fuiſſent tot inſignes martyres? &, ſi non eſſent dæmones: quomodo eſſent viri adeò ſtrenui & inſignes? ſtude itaque vnus ex illis eſſe, & f *non reſiſtas ei:* alioqui *pacem non habebis*. g *Reſiſte verò diabolo, & ſtatim fugiet à te:* & DEVS animam reddet quietam; efficietque ne beſtiæ campi,& omnes hoſtes tui te impugnent; aut,ſi impugnauerint,noceant. f Iob 9. 4. g Iac. 4. 7.

3. SED huius rationis vis adhuc magis apparet ex altera, quam ſtatim ipſe Deus ſubiecit, *quis*, inquit, *ante dedit mihi, vt reddam ei*, quaſi dixerit: ego ſum fons primus,& origo bonorum omnium, quæ homines habent, & quibus cæteræ creaturæ gaudent: Ego ea illis diſtribuo,non ex debito,ſed ex gratia: quia nullus primus mihi aliquid dare potuit, quo me obligaret, ad ei dandum ipſum Eſſe, & bonum quod habet: Et hoc ſolum ſufficit, ne quis iure poſſit de mea gubernatione conqueri;aut de re vlla quam ego faciam: etiamſi non nihil laboris aut moleſtiæ ſit ſuſtinendum. Quare,ne oculos tuos in id conijcias,quòd te dæmon aggreditur,aut perſequitur hoſtis,aut mali quippiam tibi euenit:vt de Deo id permittente conquerariſ:ſed in ea bona potius reſpice,quæ ex ſua miſericordia tibi eſt largitus; aut in mala, à quibus te eripuit: & niſi tu ipſe tibi deſis, cupit te ſemper liberare, vt gratum te ipſi exhibeas, & fideliter ſeruias: nec propter hoſtis tui conſilia & ſuggeſtiones ab eius obſequio diſcedas: h *Va*, inquit Iſaias, *qui contradicit ſictori ſuo. numquid dicet lutum ſigulo ſuo: quid me feciſti ex tali maſſa?* aut cur mihi talem dediſti figuram? i *an non habet poteſtatem figulus luti*, vaſa conficere ſicut illi placet; & in finem quem vult? Subijce ergò te humiliter Creatori tuo, qui potens eſt præclaros k *theſauros* etiam *in vaſis fictilibus* reponere;&, ne in tentationibus frangantur (in deſpectum inimici ea frangere conantis)conſeruare. h Iſai. 45. 9. i Rom. 9. 20. k 2. Cor. 4. 7.

4. EODEM tendit quarta ratio,quæ eſt admiranda. l *Omnia*,inquit, *quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt*: &,quia opera ſunt manuum mearum,non odi illa,ſed amo: quare ſi homines permitto tentari & vexari, non id ex odio, ſed ex amore facio:vt perfectiores euadant.Et hoc eſt quod Eccleſiaſticus dixit in confirmationem ſimilitudinis proximæ: m *Vaſa*, inquit, *figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis*. Significat enim: quemadmodum figu- l Iob 41. 2. m Eccli. 27. 6.

Ius vaſa mittit in fornacem, non quod ea oderit; nec vt frangantur: hoc .n. eſſet laboris ſui fructum amittere; ſed vt coquantur, & fortiora reddita vſui eſſe poſſint ad deſtinatum finem: quamuis aliqua nihilominus contra mẽtem figuli frangantur, eò quòd ex mala tẽperie non poſſint igni reſiſtere. Ita igitur ex DEI cõſilio homines, qui ex ſeipſis ſunt vaſa fictilia, mittuntur in fornacem tribulationum: non quidem, vt ibi frangantur, & pereant: hoc enim alienum valdè eſſet à Dei bonitate, & fini aduerſarentur, in quẽ eos condidit; & intentioni, qua illos vocat, vt iuſtificet: ſed vt mortificent, & omnem humiditatem, & terrenæ vitæ ſuperfluitates exuant, purgantes ſeipſos hoc igne ab admiſſis peccatis: vt ſic fortiores euadant, & cõſtantes ſint in virtutibus: poſſintque firmiter & conſtanter diuinæ gratiæ liquores retinere, & in varijs Eccleſiæ miniſterijs ſeruire: vt poſtea transferantur in cœlum, & tanquam vaſa electa collocentur in menſa gloriæ. Niſi enim per huiuſmodi tentationum & tribulationum ignem tranſirẽt, eſſent tanquam vaſa ex luto non cocto, fragilia, inutilia, & paruæ firmitatis ad quamcunque rem applicarentur. Et quamuis nulli eſſent dæmones, qui tentarent, facilè ruerent, & frangerentur, ob naturam maſſæ fragilis,
n Iob. 4. 19. & ad malum propenſæ: ex qua ſunt conſtituti, tanquam n *domus lutea, quæ*
S. Tho. 1. p. q. 114. a. 3. *terrenum habent fundamentum*; & quaſi veſtis, quæ comeditur à tinea. Quod ſi multi in tentationibus franguntur: id prouenit ex culpa liberi arbitrij: quia terrentur ob anguſtias fornacis; ob horrendam vim ipſius ignis; & ſpiſſi fumi importunitatem, quæ illos premit, affligit, & excœcat. Quod tamen ipſum cedit in maiorem Dei gloriam, & iuſtorum perfectè conſtã-
o Eccl. 15. 22 tium vtilitatẽ. nã magnus Deus noſter, vt Sapiẽs dixit: o *non concupiſcit multitudinem filiorum infidelium & inutiliũ*: Sed potiùs gloriatur de paucis perfectis, ipſiq; fidelibus; quã de laxis, & infidelibus: & plus gloriæ accedit illi ex paucorũ ſtrenuorũ victoria; quã ex lapſu decedat multorũ timidorũ: labi enim ex nobis eſt; cõſiſtere verò, ac vincere, ab ipſo eſt. Eſt. n. inſignis glo-
p Pſal. 90. 7. 13. ria pugnãtis, quod p *cadant* (vt dixit Dauid) *à latere eius* ſiniſtro *mille, & decẽ millia à dextris eius*; ipſe verò ſtet firmiſſimè & *conculcet Leonem & Draconem* tẽtatorem, qui tot alios ſuis pedibus conculcauerat: qui erectũ ſe & ſtantem vidẽs in medio tot lapſorũ, diligenter attẽdit, quid ſit facturus, ne ſicut illi corruat. Et hac ratione qui vaſa erãt fictilia ex ſeipſis, aurea fiunt ex gratia,
q 1. Co. 11. 19. multoq; amplius ſplẽdẽt in toto mũdo, & ideò dixit Apoſt. q *oportet hæreſes eſſe*, & ſchiſmata, & aliquos in fide & Charitate deficere, *vt qui probati ſunt*, veri ac perfecti Chriſtiani, quorũ fides & amor ſimilibus oppugnationib. non mutatur, magis ſplẽdeant, & *manifeſti fiant*; & coram Deo & hominibus
Li. de diſcrimine adulatoris & amici. honorem habeant. Imò & Plutarchus, etiamſi Ethnicus, dixit: quòd quemadmodum pulſamus teſtaceam amphoram, vt ex eo pulſu deprehendamus, fractané ſit, an ſolida; vacua, an plena: ita tribulationum ac tentatio-

num pulſus indicare,& manifeſtare:an, qui pulſatur, integer ſit,& ſolida virtute ſanus,& an vera ſanctitate plenus;an contrà fiſſus ſit, & fractus,etiamſi integer videretur.quia ſonum edit impatientis,& virtutis vacui: Siquidem eam non habuit,vt reſiſteret pulſui,quo probatur. Cùm autẽ tot ſint,qui ineptum hunc ſonum edant,valdè iucundus & pretioſus eſt perfectorum ſonus,qui ſonant,ſicut verè ſunt:ſuamq́ue perfectionem toti mũdo manifeſtant.

FINEM denique Dominus imponit ſermoni ſuo dicens: *non parcam ei*, Leuiathan,*etiamſi verbis potentibus & ad deprecandum compoſitis*, mecum agatur,vt parcam. Quaſi dixerit:ita res meas amo, vt oderim dæmones, & in peccato,ſicut illi,obſtinatos: qa nõ poteſt mihi placere malũ,nec illud punire negligam. Quod ſi permitto,dæmones cõtra aliquos homines præualere;non eſt,quòd illos ego amẽ,aut eis faueã:quibus potius horrenda ſupplicia præparaui. Quare ex alieno malo cautiores euadite: nec me ad iram prouocetis,conſentiẽtes tẽtatoris ſuaſionibus. alioquin eãdem cũ ijs pœnã experiemini. Quod ſi tamẽ ex veſtra debilitate ſuccumbetis: ne animũ abijciatis:nã quòd tẽtati fueritis,impellit me ad veſtri cõmiſerationem,&auxilium, vobis ferendũ: vt reſurgentes ex lapſu,victorem ipsũ proſternatis. Hoc ipſum docuit nos idẽ Dominus,cùm inſtituit iudiciũ cũ ſerpente, qui Euã aggreſſus,eã proſtrauit:animã.n.ipſi Euæ addidit,vt recens cũ illo cõgrederetur,cũ magna ſpe victoriæ;ipſi verò ſerpẽti nõ pepercit;ſed æternũ maledixit,& minatus eſt,r *inimicitias inter ipſum & mulierẽ: de qua naſciturum eſſet ſemen, quod ipſius* Serpentis *caput contereret*. Nã in virtute Chriſti D. N. qui ex Nirgine natus eſt,etiam debiles,ſicut mulieres,conterunt & calcant ſerpentum infernalium ſuperbiam. 3. r Gen 3 15.

§. 2. *Cauſæ cur alij eiſdem tentationibus ſuccumbant, & pereant, alij eaſdem profligent, ac ſaluentur.*

CVM igitur vera ſint quæ diximus:operæpretium erit cauſas adferre, ob quas ex parte hominum eueniat,vt eiſdẽ tẽtationibus alij vincãtur & pereant;alij verò eas vincãt ac ſaluẽtur,iuxta Saluatoris ſententiã loquẽtis de tribulationibus iudicium præcedentibus. a *duo*, inquit, *erunt in agro: vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in mola: vna aſſumetur, & vna relinquetur.* b *duo erunt in lecto vno: vnus aſſumetur, & alter relinquetur*. per quæ tria perſonarum genera, vt aduertit Remigius, intelliguntur tres ſtatus, Matrimonij, Continẽtiæ, & Prælationis, ſignificati per tres illos viros iuſtos Iob, Daniel, & Noe, vt ſupra indicauimus. Et quoniam in omnibus his ſtatibus tentationes ſunt, alij eas ſuperabunt, quos DEVS in cœlum accipiet; alij ſuccũbent, & in infernum deſcendẽt. Cuius rei præclara in diuina

a Mat. 24. 40.
b Luc 17.34.
Refert Iauſenius in hũc locum.

ſcri-

ſcriptura extant exempla: vt videre licet in duobus illis fratribus Cain & Abel; in Eſau & Iacob; in duobus illis Regibus Saule & Dauide: & in Phariſæo & Publicano, qui aſcenderunt in templum orare; & in duobus latronibus, qui fuerunt cum Chriſto crucifixi. Sed in omnibus plurimùm eminet exemplum, quod primo Tomo retulimus, de venerabili Ruth, Orphaque eius ſocia: in quibus depicta ſunt horrẽda Dei iudicia, in hac materia. Quia vtraq; in eadem ciuitate, & inter idololatras nata fuit & educata: imò aliqui volunt (vt refert Abulenſis) eas fuiſſe ſorores. quòd colligunt ex

c *Ruth* 1. 8. verbis Noemi dicentis ad illas: c *Ite in domum matris veſtræ*. nam cùm vtrique loqueretur, & diceret *matris veſtræ*, & non *matrum*, indicauit eas vnam tantum habuiſſe matrem: Vtraque enim nupſit duobus fratribus ex populo Iſrael, filijs Noemi: Et vtraque eandem habuit vocationem à Deo, vt ſocrum ſuam Noemi comitaretur; legemque ipſius, quæ vera erat, amplecteretur. Vtraque eaſdem tentationes eſt experta: quia amor patriæ, parentum, notorum, ac Deorum, quos coluerunt, vtramque retrahebant ne comitarentur ipſam Noemi: ſed vtriuſque euentus fuit planè contrarius:

Colligitur ex eo quod maiori nupſiſſet. nam Orpha, quæ maior erat natu, victa fuit & repulſa: Ruth verò fuit victrix, & electa. Hæc exempla refert Scriptura ſacra, ne timidi excuſent ſe, dicentes, ſe peccaſſe, eò quòd tentati fuerint: ſiquidem alij ipſorum ſocij ſimiliter tentati, non ceciderunt: ac proinde præcipuam lapſus cauſam, non tentationem, ſed ipſorum in reſiſtendo negligentiam fuiſſe. Quod ſignifi-

d *Matth.* 7. 24. cauit Chriſtus Dominus noſter in parabola hominis ſapientis, d *domum ſuam ſupra petram ædificantis; & ſtulti, ædificantis ſuper arenam*; nam cùm vtraq; à pluuijs, fluminibus, & ventis concuteretur: ſapientis domus firma permanſit; ſtulti verò corruit. Ex quo, vt Caſſianus ait, ſatis apparet: domum,

Col. 18. *c.* 13. *in med.* 43. *par* 5. aut conſcientiam ſtulti non corruiſſe propterea quòd à tentationibus eſſet concuſſa, quas pluuiæ, flumina, & venti ſignificant: cùm ſapientis domus eiſdem concuſſa non corruerit. Cauſa igitur fuit, quòd fundamenta illius domus non eſſent firma: quia ſtultus fundauit ſuper arenam, ſciens propterea illi periculum imminere Quare ſtulto intelligens, aut iuſtus pecca-

Caſſian. 5. tori non intereſt, quòd alter tentetur, alter non tentetur: ſed quòd ſapiens etiam magnis tentationibus non vincatur ex eo prouenit, quòd ſit bene in virtutibus fundatus, ſtultus verò vincatur, interdum etiam à leuibus tentationibus, ob eius debile fundamentum. Nam tentatio (ait Thomas de Kempis) non efficit hominem improbum; ſed, qualis ſit, oſtendit: manifeſtat ſcilicet, quale ſit vitæ fundamentum, quod hominum oculos latebat.

1. SI igitur velis magis in particulari noſſe horum fundamentorum diuerſitatem, diſcurre per exempla illa ſuperius inſinuata, ac deprehendes, domum Cain corruiſſe ab inuidia oppugnatam: quia eius fundamentum

Digitized by Google

erat inane quoddam deſiderium honoris, quo cupiebat à DEO affici, oſtendendo, gratum ſibi fuiſſe eius ſacrificium: Abelis tamen domus firma permanſit, quia eius fundamentum erat pura & ſimplex intentio DEO placendi, eique offerendi optimum & pretioſiſſimum quod habebat. Eſau domus cecidit: quia innitebatur fundamento carneo & amori proprio; cui vt indulgeret, vendidit primogenituram: Iacob autem fratris eius domus firma permanſit, eò quòd inniteretur fiduciæ in Deum, ad quem in omnibus ſuis calamitatibus per orationem confugiebat. Perijt domus & regnum Saulis: eò quòd proprio iudicio & voluntati tota inniteretur, contemnens & quaſi conculcans obedientiam DEO debitam, pertextu & pallio quodam offerendi, ex proprio iudicio, eidem ſacrificium; domus verò & regnum Dauidis firmum permanſit: quia eius fundamentum erat cor, ipſius DEI cordi, eiusque voluntati valdè conforme: quam certò ſtatuerat in ſuis omnibus rebus adimplere. Phariſæi ædificium à ventis fuit diſſipatum: eò quòd vanitatis vento inniteretur; Publicani verò domus ſtetit firma: quia eius fundamentum fuit vera humilitas & cognitio ſui; Fluctus dolorum & tribulationum non potuerunt deijcere domum boni latronis in cruce: quia illam fundauit in cognitione ſuorum peccatorum, & quòd eſſet dignus tali ſupplicio; at alteram impij latronis domum funditus ſubuerterunt: eò quòd in obſtinata ſua voluntate pertinax conſtiterit. Et vt ad hiſtoriæ noſtræ euentũ veniamus, eædem tentationes domum Ruth & Orphæ oppugnarunt, vt prædictum eſt, ſed Orphæ domus corruit, eò quòd inordinato affectui ad ſuam patriam, patrioſque DEOS; & leui cuidam voluntati, in ſpecie tantum Socrui ſuæ placendi eam comitando, inniteretur; ſed Ruth domus firma & illæſa permanſit: eò quòd illam fundaſſet ſuper firmum quoddam propoſitum; comitandi ipſam Noemi vſque ad ipſius patriam; eumque pro DEO ſuo accipiendi, quem illa colebat, & adorabat. Et cùm vtraque in mola eſſet infidelitatis, rotaque peccatorum verteretur, quam idololatria agitabat: altera fuit electa, vt eſſet *vas miſericordiæ*; in qua Deus fidem, diuinamque ſuam gratiam depoſuit; ipſa etiam ad gratiæ acceptionem cooperante; altera fuit in ſua miſeria relicta, tanquam *vas iræ*, à Deo propter culpam & reſiſtentiam ſuam reprobatum.

Ex his, iuxta allata exempla, colligere licet, quaſi omnia media non ſuccumbendi tentationibus, ad hoc vnum reduci: ne conſcientiæ domus ſuper mobilem arenam conſtruatur, ne ſcilicet debili ſuæ naturæ innitatur, aut proprijs tantum viribus, aut proprio iudicio, & ſtudio, cui ad res terrenas affectio miſceatur: ſed euellatur ex corde omnis inordinata affectio ad res perituras, ſiue deliciæ ſint, ſiue honores, aut diuitiæ, aut perſonæ etiam coniunctiſſimæ: fundetur verò ſuper firmam bonitatis, & 2.

omnipotentiæ Dei fiduciam;& ſuper merita, exempla, & verba viuæ petræ, quæ eſt Chriſtus Dominus: iuxta conſilium & iudiciū ſuorū ſup eriorum,& ſpiritualiū Patrum; & ſuper veram cordis humilitatem, cū continuo recurſu in oratione ad miſericordiarum Patrē:à quo noſtrarum miſeriarū reparatio,& perſeuerantia in bono,quod ipſe in te inchoauit,dependet.certò tibi perſuadens,diſcrimen ſucceſſuum prædictorum non ex ſolo libero arbitrio prouenire,quemadmodum monet Apoſtolus, dicens: e *quis*
1.Co.4.7. *te diſcernit?*ab alijs ſcilicet. *quid autem habes,quod non accepiſti?ſi autem accepiſti,quid gloriaris quaſi non acceperis.* quaſi hoc dixerit:ſi alij ſunt infideles, & tu Chriſtianus;ſi alij peccatores,tu verò iuſtus; ſi alij tanquam tepidi tentationibus ſuccumbunt,tu verò feruore eas vincis : intellige hanc differentiam non ex tua ſola voluntate,& fortitudine prouenire; ſed præcipuè ex diuina gratia,imbecillitatem tuam præueniente,& adiuuante: ſine qua gratia æquè eſſes infidelis,& improbus,& à tentationibus vincereris, ſicut alij. Sed cum eius virtute facis, quidquid te ab alijs peccatoribus diſcernit. Quibus tamen,ſi ipſi voluiſſent, non defuiſſet ſufficiens gratia ad benè operandum,& vincendum.nam *perditio tua eſt*, ait Dominus, *tan-*
Oſe.13.9. *tummodo in me auxilium tuum.* Culpa tuæ voluntatis relinqueris in mola;deſereris in lecto,aut in campo : ſed ſi ex illis locis aſſumeris cum victoria in cœlum;non tuæ ſoli voluntati,ſed gratiæ DEI gloriam debes: per quam tua voluntas potuit,& voluit ita ſtrenuè pugnare, vt coronam conſequeretur.

CAPVT IV.

ARMA ADVERSVS TENTATIONES PRAEparanda:& lux prudentiæ ad occultas agnoſcendas.

Eccl.2.1. IS, qui Deo ſeruire incipiunt, & cupiunt non vinci à dæmone, ſuadet Sapiens, vt a *præparent animas ſuas ad tentationem*, neceſſarijs ad id remedijs, & armis ſemunientes; quibus ſeipſos defendere, hoſtes verò offendere poſſint. Quemadmodum enim Iſraelitæ aggreſſi quidem ſunt expugnationem Hiericho.
Ioſ.6.8.13. cum b *Sacerdotibus buccinas iubilæi portantibus*, *& cum arca teſtamenti*; omnes tamen præparati incedebant, varijsque armis benè inſtructi

ad pugnandum contra hoſtes, eoſque vaſtandos: ita etiam ad ſpirituales pugnas munire te debes ſanctiſſimis Sacramentis, Confeſſionis, & Communionis: de quorum virtute & efficacitate iam aliàs eſt dictum. Simul etiam alijs armis ſpiritualibus te meritò munies, ijs præcipuè, quæ tuæ neceſſitati, conditioni, & ſtatui magis erunt accommodata. eum in modum, quo Dauid proditurus ad pugnandum cum Gigante Goliath, reiecit c *arma Saulis: tulit verò baculum ſuum, & fundam*: & ſic proceſſit aduerſus Philiſtæum: Quia illorum vſum non habebat: hæc verò erant illi familiaria. Quare ſi prodeundum tibi eſt contra Satanam, ne armis illis te munito, quæ vanitatem, propriamque fiduciam ſapiant, aut à tua profeſſione degenerent; ſed arma Dei accipe, quæ ſua manu tibi offert; & arma Chriſti Domini, qui in baculo crucis Principem huius mundi teterterrimum deuicit fortiſſimeque profligauit. c 1. Reg 17. 38.

His, inquam, armis tempeſtiuè te munies, iuxta conſilium Apoſtoli dicentis: d *induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli. Quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus, carnem & ſanguinē; ſed aduerſus Principes, & poteſtates tenebrarum harum, & contra ſpiritualia nequitia. Propterea accipite* tempeſtiuè *armaturam* DEI, *vt poſſitis reſiſtere in die malo, ideſt, tentationis, & in omnibus perfecti ſtare*. Nullus enim prudens miles, ſi verſetur in campo, aut ſit in præſidio, præparationem ſuam differt ad horam illam, qua conclamatur ad arma: ſed multò antè ſe præparat: ne hoſtis imparatum inueniat. Quemadmodum idem Dauid, antequam in Gigantis conſpectum veniret: e *elegit ſibi quinque limpidiſſimos lapides de torrente, & miſit eos in peram paſtoralem, quam habebat ſecum; & fundam in manu tulit: & ſic proceſſit aduerſum Philiſtaum*: & obtinuit victoriam. Cùm igitur certum ſit & exploratum, quòd hoſtis te ſit aggreſſurus, & oporteat, te cum fero hoc Gigante congredi: magnæ prudentiæ erit, arma neceſſaria defenſiua, & offenſiua in tempore præparare, lapideſque colligere, quos iacias in aduenientem. Alioquin ſi eius aduentum expectes, dum huc illucque ad eos quærendos te vertes præualebit hoſtis; & victoriam amittes, quam facilè obtinuiſſes præparatus. Quare Sapiens dixit: f *tempus eſſe ſpargendi lapides, & tempus colligendi*. qua ſententia nos monet: tempus tentationis aptum non eſſe ad lapides colligendos; ſed ad proijciendos collectos. Quod ſi cupias ſcire, quænam iſta ſint arma, & qui lapides illi quinque aduerſus tentationes colligendi: dico eſſe quinque præcipuè res noſtræ fidei, de quibus dixit Apoſtolus: g *in Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui*. Quæ, vt Sanct. Thomas explicat, ſunt, *credendi, agenda, vitanda, timenda, & ſperanda*. Credenda enim ſunt my-

d. Eph. 6.11.

e 1. Reg. 17. 40.

f Eccl. 3.5.

g 1. Co 14.19

Lect 4 in eum locum.

Digitized by Google

ſteria omnia, quæ DEVS reuelauit; AGENDA ſunt omnia opera, quæ ille iubet, & conſulit; VITANDA ſunt omnia peccata magna & parua, quæ prohibet; TIMENDA ſunt ſupplicia: quæ minatur; SPERANDA ſunt præmia gloriæ, & bona gratiæ quæ promittit: omni poſſibili conatu adhibito ad ea conſequenda, per viam & rationem ab ipſa præſcriptam. Hæ quinque res ſunt omnium ſupernaturalium veritatum ſumma, omnium virtutum fundamentum, argumentum meditationum, & arma DEI contra omnes tentationes. Sunt arma fortiſſima defenſiua & offenſiua, quæ loricæ cuiuſdam inſtar, & ſolidiſſimi ex chalybe ſcuti à capite vſque ad pedes hominem contegunt; & ab omnibus ſagittis, globis, & ictibus, dæmonum defendunt. Quorum prima iacula ad hæc arma confringenda, & conterenda diriguntur, vt eis munitum perdant: perſuadendo tibi, ne credas firmiter aliquid eorum, quæ DEVS dicit: aut, ne perfectè obedias ijs, quæ ille præſcribit, aut, ne cum celeritate fugias, quod ille prohibet; aut illius minas, & promiſſa non tanti facias. Verùm omnibus eius tentationibus ſtrenuè omninò eſt reſiſtendum: & ex eiſdem veritatibus arma conficienda & contra hoſtem præparanda, & in eum tanquam haſtæ aut limpidiſſimi lapides proijciendi ad eius caput conterendum, & humiliandum ſuperbiam. Quod ſi tantum tibi ſit animi, ac in DEVM fiduciæ, ſicut fuit Dauidi, vel vnicus lapis ſatis erit, vt ferum Gigantem proſternas. Aliquando teipſum defendere, illum verò offendere debes virtute fidei; heroicos eius actus circa veritates, quas docet, exercendo: quia DEVS id dicit, & nec decipi poteſt, nec te vult ipſe decipere: eò quòd ipſe ſit ſumma veritas; dæmon verò mendacij pater. Aliquando teipſum defendes, & illum confundes feruentibus *obedientiæ* actibus: quia ſcilicet DEVS ita iubet, aut prohibet: & hoc tibi ſufficit. cùm non ſit æquum, dæmoni hoſti tuo plus tribuere, quàm DEO Patri & benefactori tuo infinito. Interdum denique actus edes *timoris*: ne te puniat, minasque ſuas in te exequatur; aut *ſpei* actus, vt eius promiſſis gaudere poſſis. & hanc eandem virtutem actu ipſo feruenter exercebis circa auxilia, quæ ipſe promittit, ad vincendas tentationes, quibus te hoſtis oppugnat.

§. 1. Hæc arma in Sacra Scriptura inueniri.

ARMAMENTARIVM, & torrens, ex quibus prædicta arma & lapides accipiuntur, eſt ipſa Sacra Scriptura: præcipuè verò doctrina & lex Euangelica. in qua res à DEO reuelatæ, & præſcriptę cum minis

& pro-

& promiſſionibus, ſunt magis expreſſæ:& quoniam eſt lex gratiæ, eam largitur per Sacramenta, quæ iubet accipi; infundẽs per ea ſupernaturales virtutes, & ſpecialia auxilia ac ſubſidia aduerſus tentationes, ſicut ex his, quæ diximus, conſtat. Sed quoniam non omnes nouerunt, aut poſſunt arma eligere, ſibique applicare: habet aliud quoddam viuum armamẽtarium, Doctores ſcilicet, Concionatores, & Cõfeſſarios: in quorum mentibus eędem veritates tanquam in depoſito cuſtodiuntur; & de quorum ore eas accipimus, & per quos ipſe Devs ea loquitur, nobiſque attribuit, ſicut ad noſtra ſtudia, & intentiones opus eſt. Ex quo intelligitur, cur Eccleſiæ a *collum*, *Dauidis turri comparetur, ædificata cum propugnaculis*, ad ſuam defenſionem, *ex qua plurimi clypei pendent, & omnis armatura fortium* pro ſtrenuis militibus. Quid verò aliud, ait S. Gregorius, *collum* ſignificat Eccleſię, niſi Dei verba, quæ per ſuos Prophetas, Apoſtolos, & Euangeliſtas profert: quæ ſunt in ipſa Scriptvra Sacra, & hæc eſt inſtar turris & arcis ad ſuam defenſionẽ omnibus medijs ornata, quæ ad ſtrenuè cum hoſtibus noſtris pugnandum, omneque genus tentationum ſuperandum, ſunt poſſibilia. In ea enim proponuntur illuſtria Sanctorum exempla, pugnæ ab ipſis deuictæ, & arma, quibus pugnarunt. Ibi ſunt præcepta, omniumque virtutum conſilia, remedia contra omnia vitia, documenta ad ſuperandas tentationes, præmia vincentium, & victorum ſupplicia: denique omnes veritates à Deo reuelatæ, & ab ipſo prolata verba, tanquam *mille clypei* ſunt pro defenſione: *mille* dicuntur, ob multitudinem & perfectionem; *clypei* verò: quia nos muniũt contra ſagittas & globos inimici: quæ b *tela nequiſſimi*, quamuis *ignea* ſint, vt ait Apoſtolus, *extinguuntur* tamen, vimque ſuam amittunt, cùm primùm clypeos ipſos fidei, hæc verba certiſſimè credentis attingunt: modò cũ perfecta & integra obedientia illos noſtræ ſiniſtræ aptemus: perfecta verò Charitate cordi noſtro applicemus, proferentes ea ſpiritu ipſius Domini, qui ea eſt locutus. Ex hac turri eduxit Chriſtus Dominus noſter ſententias illas, quibus tria illa c *tentatoris* tela in deſerto retudit, & in ipſum retorſit. Et ex hoc clariſſimo ſacrarum Scripturarum torrente elegit verus noſter Dauid tres illos limpidiſſimos lapides, quos in ferum hunc Gigantem proiecit; victumque & cum pudore ex præſentia ſua fugere coegit. Docens nos hoc ſuo exemplo, vt S. Auguſtinus ait, ex hac arce, & torrente hoc veritates & remedia accipere, quibus omnes noſtræ tentationes ſint ſuperandæ. Hac enim præparatione nimium ſuccumbendi metum exuemus, iuxta illud Dauidis: d *ſcuto circumdabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulãte, in tenebris ab incurſu, & dæmonio meridiano*. quod eſt dicere: Dei protectio, eiuſque veritas & verbũ ex omni te parte circumdabit, vt eius virtute præualere poſſis contra omne genus tentationum, apertè & in meridie te aggredientium; & contra eas,

a Cant. 4. 4.

Hom. 15. in Ezech.

b Epheſ. 6. 16.

c Mat. 4. 4.

Lib. 4. de Trin. c. 13. S. Thom. 3. p. q. 41. a. 1.

d Pſal. 90. 5.

quę occultè & quaſi laruatè inuadunt,inſtar hoſtium nocte & retrò aggredientium:ſiue repentinæ ſint,citoq; tranſeuntes, tanquam *timores nocturni*, & *ſagitta* velociter per aera volantes;ſiue graues ac diuturnæ, & tanquã *negotia*,quæ animo deliberato & cum mora aguntur:Ac deniq; illas,quæ fundantur in corporis & ſpiritus calamitatibus,quæ per *noctẽ* ſignificantur;aut contrà oriuntur ex corporis vel ſpiritus proſperitatibus; aut ex colore & pallio virtutum,quæ per *lucem meridianam* indicantur. Aduerſus has omnes tentationes muniunt ac protegunt nos veritates,& verba DEI,quæ à capite ad pedes tanquã clypeus nos contegunt. Illa nobis Satanæ aſtus aperiunt, & noctis tenebras expellunt,eiusq; falſorum dierum fraudes retegunt, ac docent:quomodo ſiue in proſperis,ſiue in aduerſis,& in omnibus cõflictibus ex eis prouenientibus,nos gerere debeamus:Idq; aliquando(vt S. Bernardus ait)propoſitis veritatibus rerum ſublimium,& cœleſtium:quæ inſinuantur per ſuperiorem partem cetræ(quæ genus quoddam eſt clypei latioris):aliquando verò veritatibus rerum aſperarũ ac terribilium,quæ per inferiorẽ eiuſdem partẽ anguſtiorẽ & acuminatã ſignificãtur. Modò enim retrahũt nos prẽmiorũ ſpe,modò timore ſuppliciorũ: nũc detegentes virtutũ pulchritudinẽ, & beneficiorũ diuinorũ,eorumq; authoris magnitudinẽ:nũc vitiorũ fœditatẽ,eorumq; corruptas radices,& peiores affectus.

Ser. 4. & 5 in pſal. qui habitat.

SED latet magnum myſterium in eo, quod perpendit S. Gregorius de hac turri,indicans diſcrimen ſatis notum inter muros,& vallum; clypeos, & reliqua arma: vallum enim & muri immobiles ſunt, & in eadem parte ſemper fixi:& inde ſunt ciuitatis & ciuium ipſorum defenſio,& propugnaculum:clypeum verò & reliqua arma quiſque ſibi accommodat, & ab vno loco in alterum,vbi opus eſt,ad pugnandum portantur.Hunc ergò in modum inter ea quæ Scriptura ſacra refert de myſterijs diuinis,& exemplaribus Chriſti D.N. eiusque Apoſtolorum,& aliorum Sanctorum vitis,ſunt quædam prodigioſa:& hæc ſunt tanquam muri, quos accipere non poſſumus,vt in noſtrum vſum applicemus:quia nec poſſibile nobis erit miracula edere;nec tutum eſt id deſiderare. Et nihilominus eadem nos defendũt, plurimumq; adiuuant in tentationibus,confirmando Fidem,fouendo Spẽ, & Charitatẽ inflammando viuis deſiderijs placendi Deo, qui talia & tanta poteſt. At virtutes,egregiaq; facinora,& conſilia perfectionis,ſunt tanquã reliqua arma,quæ poſſumus ac meritò debemus nobiſipſis accommodare; & quocunq; eundum,& quidquid agendum ſit nobiſcum ſemper accipere, ad nos contra hoſtes defendendos:d *induentes loricam iuſtitiæ*; *ſumentes ſcutũ fidei*, *ſalutis* & ſpei *galeam*, & *gladium* caſtitatis accingentes,omniumque virtutum exercitatione nos munientes:vt omnibus carnis noſtrę paſſionibus, & ſuperbiæ vitæ inflationibus bellum inferamus.

Hom. 5. in Ezech.

d Eph. 6. 14.

VT verò adhuc magis diſtinctè,& in particulari prædictorum praxim

perſpi-

perſpicias,audi præclariſſima Spiritus ſancti in Sacra ſcriptura documenta,per os præcipuè Eccleſiaſtici: qui poſtquam nos hortatus eſſet, vt animam noſtram ad tentationem præparemus,ſubiungit:e *deprime cor tuum,& ſuſtine: f humilibus* enim *dat gratiam* & fortitudinem: aufert verò illam, reſiſtitque ſuperbis:& g *ſi non venerit tibi pes ſuperbiæ: manus peccatoris* & ſuperbi te aggredientis *non mouebit te*,neque deijciet. Inclina aurem tuam,vt audias & impleas, quod iubet, & inſpirat Devs. nam h *vir obediens loquetur victoriam*: i *Serua timorem* DEI, *& in illo veteraſce*: k *voluntatem* enim *timentium ſe faciet; & deprecationem eorum exaudiet: & ſaluos faciet eos.* l *Ne feſtines in tempore obductionis* & tentationis, nec piroperes nimium, vt ab ea expediaris. Qui enim nimium properat, citiùs impingit, *ſuſtine ſuſtentationes* & moras Dei, licèt tibi longæ videantur, opportunè enim aderit: *coniungere* DEO, per amoris vnitionem: vnitus enim Omnipotenti, omnia poteris: id enim voluit Iob, cùm dixit: m *pone me Domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me*: n *Omne quod tibi applicitum fuerit*, & à Deo miſſum, *accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate*, ſiue humiliatione *tua patientiam habe. Quoniam in igne probatur aurum, & argentum; homines verò* in cœlum *receptibiles in camino humiliationis. Crede* DEO & ipſe auxiliabitur tibi. Quod ſi in tentatione iacturam aliquam feceris, ipſe *recuperabit te.* o *Reſpice nationes hominum: & ſcito, quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius,& derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum?* ipſe enim pollicetur: p *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum,quoniam cognouit nomen meum. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiã eum,& glorificabo eum*: & q *ipſe honorificabit me*, tribuens mihi ſuam victoriam.

e Eccl. 2. 2. f Iac. 4. 6. g Pſal. 35. 12. h Prou. 21. 28. i Eccl. 2. 6. k Pſal. 144. 19. l Eccl. 2. 2. m Iob 17. 3. n Eccl. 2. 4. o Eccl. 2. 11. p Pſ. 90. 14. q Pſa. 49. 15.

§. II. *Præparatio contra occultas tentationes.*

Sed quoniam non eſt ſatis,remedia noſſe Tentationum: niſi,cùm veniunt occultè lux adſit,ad eas agnoſcẽdas:neceſſaria eſt alia præparatio à Salomone inſinuata illis verbis:a *fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum.* qua ſententia ſignificat Sapiens:nulla eſſe media ad euadenda tentationum retia, magis efficacia, quàm oculos habere acutos ad eas agnoſcendas: & alas ad volandum, & celeriter ab eis fugiendum. Et quemadmodum parum valerent alæ ſine oculis: ita oculi non ſufficient, niſi adſint etiam alæ. At non corporis oculi ſunt hic neceſſarij; ſed Spiritus à fide,cæleſtique lumine;à prudentia, & ſapientia Spiritus ſancti illuſtrati: ſicut nec alæ debent eſſe corporales, ſed ſpirituales cum neruis & pennis virtutum, & feruentium, valdeque firmorum affectuum: quemadmodum de Sanctis quatuor animalibus dicitur, quod eſſent b *plena oculis ante &*

a Prou. 1. 17. b Apoc. 4. 6. 8.

c Ezech.1.6. 14. *retrò, & intus*; & c *alas haberent*, quibus *animalia ibant & reuertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis*. Ad ſignificandum quòd Sancti habeant cœleſtem lucem, ad perſpiciendum congreſſus hoſtium, exertè aggredientiũ, & proditoriè retrò inuadentium; ac denique eorum, qui intra cor ipſum, proprijs ſcilicet ipſorum propenſionibus eos inuadunt: à quibus omnibus vt ſe defendant, alas habent: quibus aut ipſos hoſtes oppugnare, aut eoſdem fugere poſſint: prout ad eoſdem vincendos opus erit. Sed quid quando ipſe d *Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis*, vt ſuas occultet tentationes? id intendens, vt homines (ſicut dixit Habacuc Propheta) e *ſacrificent reti ſuo*, credentes, tentationem, quæ verè eſt à malo ſpiritu, boni eſſe inſpirationem; vitium eſſe virtutem; & paſſionem deprauatam, eſſe rationem. Quamuis enim valdè impios, vt ait S. Gregorius, apertè aggrediatur, eos impellens ad iniquitatem ipſis placentem: at cum iuſtis, valdeque feruentibus faciem ſuam obtegit, vocemque mutat, ne agnoſcatur: & DEVS dixit S. Iob: f *quis reuelabit faciem indumenti Leuiathan? & in medium oris eius quis intrabit*, vt quid ibi cudatur deprehendat? voluit enim dicere: ego ſolus reuelare poſſum, & manifeſtare eius aſtutias, & laruam deponere, qua propriam faciem tegit, ne agnoſcatur. Ego ſolus poſſum eius os ingredi, & verborum eius artificium, eloquentiam, & ſtratagemata, quibus ad homines decipiendos vtitur, cognoſcere. Neq; vacat myſterio, quòd ſcriptura ſacra verbo *reuelandi* hoc loco ſit vſa. Docet enim nos: abſque reuelatione, inſtinctu aut Illuſtratione cœleſti non poſſe aſtus, & implicatas eius nequitias in particulari agnoſci: quamuis vniuerſi ſciamus, draconem ſeptem capitum peculiaria habere vela, aut pallia: quibus ſeptem capitalium vitiorum facies tegat. Gula & auaritia faciem ſuam velo neceſſitatis tegunt: vt fami ſatisfaciant, & conſulant paupertati; Acedia velat ſeſe pallio defatigationis: vt neceſſarium leuamen aſſumat; Superbia & Ambitio pro larua vtuntur gloria & honore DEI, & commoditate ipſarum dignitatum, & officiorum inſignium, quæ ambiunt; Ira & Inuidia, velo euitandi proprium damnum, aut aliorum auertendi ſe contegunt: Libido quantumuis aliàs ſit impudens, non tamen illi deeſt velum, quo carnalem amorem ſpiritualis amoris ſpecie tegat. In his velis & integumentis fundat draco ſuas aſtutias, rationem, eloquentiam, & perſuaſiones: quas aliquibus Sacrę ſcripturæ ſententijs malè intellectis aut fictis reuelationibus confirmare nititur: procurando, vt valdè illæ arrideant, tanquam muſica vocum valdè concordium. Quamobrem loquens Deus de Behemoth, ait: g *oſſa eius*, quæ carnibus & pelle ſunt tecta, eſſe *velut fiſtula æris*. Significans, (vt S. Gregorius explicat) vehementiſſimas Dæmonis tentationes eſſe illas, quæ latent, & non agnoſcuntur: quæ, dum tanquam fiſtulæ aures delectant, cor fraudibus ac deceptionibus peruertunt. Si aduertat, te, ad cupiditatem refrenandam, contentum

Lib.31. Mor. c.22.

S.Greg.li.32. Moral.c.17.

Lib.32.Mor. cap.17.

g Iob 40.13.

d 1 Cor.11. 14. e Habac.1. 16. f Iob 41.4.

eſſe ijs, quæ habes: fiſtulam ſuam inflat, ſuggerendo, cur ita teipſum negli- “
gis,& quæ adhuc ſunt futura: cùm neſcias; quid tibi ſit euenturum, attende, “
vt ex nunc præpares, quod aliàs poſtea deficiet. An non & terrena poteſt “
actio peragi,& tamen in actione culpa declinari: quatenus & exteriora ſti- “
pendia præbeat,& tamen internam rectitudinem non inflectat? quod ſi te “
aduertat, velle rebus omnibus renunciare: vt nudus ſequaris Chriſtum, ſuã “
adhuc fiſtulam dulcius ſonat: vnde hæc temeritatis tantæ ſurrexit audacia, “
vt credere audeas, quod, omnia relinquendo, ſubſiſtas? an non pleriq; & ter- “
rena patrimonia nequaquam deſerunt,& tamen ex his per miſericordiæ o- “
pera ſupernæ ſortis bona æterna mercantur? Si cupias, tuos proximos adiu- “
uare, habesq; ad id talentum: fiſtulam ſuam muſicam ſonans, ſuggerit auri- “
bus: quid te ad aliena curanda dilatas? vtinam tuis conſiderandis ſufficias. “
An non perpendis: quia cùm ad aliena extenderis, erga ea curanda, quæ tua “
ſunt, minor inueniris? quid ergò tibi prodeſt, ad alios te dilatare; ſi pericu-
lum imminet tibi nocendi? his & ſimilibus alijs rationibus fraudes ſuas te-
xit draco: quæ ſi locum in corde inueniãt, difficilè valdè remedium admit-
tũt. Quis enim dæmoni reſiſtat, quem Angelum eſſe iudicat? aut, quis vitio
remedium adferre ſtudebit: quod putat eſſe virtutem? nec ſine cauſa (addit
idem Sanctus) Devs D.N. addidit: *cartilagines Behemoth eſſe quaſi laminas fer-
reas*, in quibus nec haſtæ ferrum, nec ſagittę ictus aliquod veſtigium impri-
munt: quia vitia, quæ videntur eſſe virtutes; & per cartilagines ſignificãtur,
quæ videntur eſſe oſſa, ſed reuera non ſunt: quando animæ poſſeſſionẽ acci-
piunt, tanquã ferrum illam indurãt: ne eius ictus aut pulſus ſentiat, qui cu-
pit illi mederi: quia nec ægrotare ſe nouit, nec deceptam: ſed potius præ-
mium ſperat ex eo, quod pœnam & ſupplicium promeretur.

Sed hoc ipſum, quòd homines adeò difficilè cognoſcere, & remedium adferre poſſunt; eſt facillimũ cum auxilio Dei, qui cæleſte lumen, ſuamque ſapientiam tribuit humilibus, eam cũ fiducia petentibus: & ex parte ſua adiuuant ſeſe lectione, & ſtudio librorum ſacrorum, & piorum: qui, vt ſunt quoddam Eccleſię armamentariũ; ita ſunt fontes luminis cõtra haſce fraudes, quarum ingentẽ notitiam adferunt. Iidem quoq; humiles, Magiſtros & Confeſſarios peritos conſulunt, quos Chriſtus Dominus h *lucẽ mundi appellat*: & S. Apoſtolus ait, eos i *cognoſcere aſtutias Satanæ*, de quibus monent fideles vt caueant: ac propterea k *oculi* diuini ſponſi dicuntur eſſe *ſicut colũbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lota, & reſident iuxta fluenta pleniſſima*: in quibus (vt S. Gregorius aduertit) & ſeipſas lauant, & vmbras vident rapacium auium per aera volantium: quas dum ex vmbris agnoſcunt, auolant, & ſic earum vngues effugiunt. Sed qui ſunt ipſi ſponſi oculi, niſi viri ſpirituales, qui lumen habẽt ad cognoſcenda pericula, & remedia prçuenienda? hi ſunt, quaſi colũbæ habentes oculos ſimplices; & expeditas alas ad fugiẽ-

h *Mat. 5. 14.*
i *2. Cor. 11. 13.*
k *Canti. 5. 12.*

dum. Semper reſident iuxta fluenta pleniſſima aquarum cryſtallinarū, Sacrarum ſcripturarum, & piorum aliorum librorum; qui riuulorum inſtar ex eis fluunt. Et continuò ſacræ lectionis & meditationis exercitio replenditur lacte cādido, & puro dulcis eius doctrinæ: qua ſeipſas lauant, ác purificant. ex rebus autem, quas in eis legunt, tanquam ex vmbra hoſtem, eiusq; fraudes agnoſcunt: & ſtatim alis ſuis eos fugientes, ad tutum ſuorum nidorum locum ſeſe recipiunt. Et eodem modo reliquos monent, & inſtruūt, quemadmodum Eliſæus Propheta indicabat Hebræis k *Syrorum inſidias*, ne in eorum manus inciderent.

k 4 Reg. 6. 9.

CAPVT V.

TENTATIONES INTERNAE EX PARTE IMAGInationis, & ſenſualitatis, eiusq; propenſionum: & ratio eas vincendi.

QVIA non ſatis eſt, in genere tantùm noſſe inſidias & tentationes hoſtis noſtri, armaq; ad eas vincendas: operę pretium erit in particulari nunc agere de grauioribus, magisq; vſitatis, ac de ratione & vſu armorū contra illas. Quare præmittendū eſt: duo eſſe genera tentationū: internarū ſcilicet, & externarum. Primæ cudūtur in corde, & in potentijs imaginationis, & appetitus ſenſitiui. In imaginatione ebulliūt fœdę imagines, & prauæ cogitationes: in appetitu ſenſitiuo praui affectus, quos paſſiones appellamus. in quib. quatuor ſunt præcipuæ. quemadmodū enim corpus habet quatuor humores, ex quorū inordinatione oriuntur morbi, ita (ait Richardus) habet animus quatuor affectus, amoris, & odij; gaudij, & triſtitię; aut deſiderij, & timoris: ex quorū inordinatione procedūt morbi ſpirituales. Iſtos affectus, ait S. Bernar. eſſe quaſi quatuor rotas currus ipſius cordis; & quaſi quatuor effrœnes equos: qui, niſi ab aliquo frœnentur; &, ſicut oportet, gubernentur, illud præcipitāt. Externæ tentationes ſunt perſonę, aut res alię terrenæ, quę materia ſunt, & eſca imaginationū, & paſſionū: nosq; impellūt, ad optandū quod in illis eſt inordinatū; aut propter elegantiā, quam præferunt; aut propter bonū, quod nobis adferunt, aut pollicētur, aut propter damnū, quod nobis inferūt, aut minātur. Vtraq; tētationes ſolēt ſimul nos oppugnare: quemadmodū Apoſt. de ſeipſo fatetur: a *foris*, inquit, *pugnæ, intus timores*: & Oſeas dixit, loquēs de Samaria: *fur ingreſſus eſt ſpoliās, & latrunculus foris*: interni ſcil. & externi hoſtes illā ſpoliarūt: quia paſſiones, & res, quib. illæ fouentur, cor noſtrū, & virtutes: quę ſunt in anima noſtra, deprædātur. Et omnes illas adhibet, eisq; vtitur dæmō, vt crudele bellū nobis inferat. Nā: (vt S. Diodoc. perpēdit) quādo aliquis bellū gerit cōtra aliū, quē capere nō poteſt, accedit tamē quantū

S. Thom. 1. 2. q. 23. a. 1.

De ſtatu hominis interioris. c. 34.

Ser. 35 Paruorum.

a 2. Cor. 7. 5.
b Oſee. 7. 1.

Lib. de perfect. ſpiritua. li. cap. 82.

licet,& iacit in eum ſagittas,vel lapides: vt vulneret & interimat. quod ſi,
aut nõ poſſit, aut non audeat valdè propè accedere:omnib. viribus cõten-
dit, vt vel ex remotiori loco illos proijciat,vt nos deijciat& proſternat.
Et Dux,qui non poteſt ipſã ingredi ciuitatẽ,quã oppugnat:conatur tamen
ſuburbia occupare,ex quibus ciuitatis muros quatiẽs,partẽ aliquam eorum
aperiat,per quã ingreſſus,ciuitatẽ deprædetur.Hunc in modũ dæmon,qui
nõ poteſt immediatè pertingere ad noſtrũ ſpiritũ, nec illum pro voto ſuo
capere (ſine noſtro enim conſenſu nihil nobis poteſt nocere)ſtudet, quàm
proximè poſſit,& illi permittitur,accedere,& ſuburbia occupare,potẽtias
ſcil.& inferiores carnis appetitus,ex quo loco iaculatur ſagittas, & horrẽ-
dos proijcit tentationũ lapides,quò ſpiritũ ipſũ expugnet.Nã,vt S.Thom. *1.p q.111 a.*
ait,Dæmon,niſi Deus eius poteſtatẽ alliget,ſufficiens eſt ad noſtrã phanta- *2.& 1.2 q.*
ſiã permouendã,& corporis humores ita commouendos: vt ipſi appetitus *80.a.2.*
magno impetu ſuas proferãt paſſiones. Et has tentationes appellat Dauid;
c *immiſſiones per Angelos malos.*quemadmodũ S Ioan.ait,quod d *diabolus miſiſ-* c *Pſ 77. 49.*
*ſet in cor,vt traderet Chriſtũ Iudas Iſcariota.*Sed quoniã non ſemper ei licet tã d *Ioan 13. 2.*
propè accedere,conatur vel ex remotiori loco ſagittas & lapides ſuos iace-
re,externa proponẽdo;quib.ad inordinatos affectus pro voto ſuo nos pro-
uocet.Et hoc modo tantũ Chriſtũ D.N. in deſerto tentauit:cuius tentatio *Hom 36.in*
(vt ait S.Gregor.)foris fuit,nõ intus.Eodẽ quoq; modo ſerpẽs primos no- *Euan.S.Tho.*
ſtros parentes in paradiſo eſt aggreſſus, oſtendens eis pulchritudinem fru- *3 p q. 41. a.1.*
ctus,& falſas adferẽs rationes,ad eos inducẽdos, vt fructũ illũ guſtarent.In *ad 3 & 2 2.*
illo .n.Innocentiæ ſtatu nõ fuiſſent ortæ interiores tẽtationes,niſi ſpiritus *q 165 a 2.*
externis dediſſet locũ; & propter libertatẽ arbitrij contra ſuum Creatorẽ *ad 2.*
rebellaſſet.At poſt illud Originis peccatũ,aliquando incipit dęmon ab in-
ternis,aliquãdo ab externis:varijs quidẽ modis,vt paulatim explicabitur.

§. I. *Praua cogitationes.*

FREQVENTISSIMVS tentationum modus incipit ab imaginibus & cogitationibus noſtræ Phantaſiæ, quam hoſtis noſter dæmon cõmouet,imaginibus per ſenſuum portas intrantibus,aut renouata rerum pręteritarum memoria,aut figuris intra ipſam manentibus agitatis,ad nouas alias picturas excitandas. His omnibus ſenſualitatem ſolicitat, vt praua deſideria, & affectus ſuos proferat: & hæc irritat voluntatem, vt ſibi annuat: & conſentiat,& tunc interior culpa cuditur;& indè mala verba,& opera exteriora prodeunt.Itaque quemadmodum ſerpens, Eua, & Adamus ſimul conuenerunt adOriginis peccatum conſummandum,quod omnibus hominibus eſt commune: (ſerpens enim tentauit, Eua prouocauit Adamum, & ille denique acquieuit: ſine cuius conſenſu non fuiſſet tale peccatum in mundo) ita, ait S. Auguſtinus,ad actuale cuiuſque peccatum tres

Lib. 12 de Trin c. 12. concurrunt Dæmon, Caro, & Spiritus. Et omnes hi tres, ait S. Bernardus, *Ser. 35. paruorum.* habent commune a *marſupium*, ipſum ſcilicet cor: in quo ſuum quiſq; nummum deponit. Dæmon imaginationem mouẽs, malam ſuggerit cogitatio- *a Prou. 1. 19.* nem; caro cum ſenſualitate prauum ponit affectum; Spiritus libera ſua voluntate præbet conſenſum: in quo conſiſtit peccatum interius, quod eſt radix externorum: omnia tamen alit, fouetque cogitatio. Eum in modum *b Exod. 5. 7.* quo b *Pharao paleas dabat Hebræis, & ipſi lutum præparabant, & lateres conficie-* *Ser. 34. paruorum.* *bant*: paleis verò etiam fornacem accendebant, in qua lateres coquebantur. ita ait S. Bernardus: Dæmon proſpicit imaginationi de vanis & ſenſualibus cogitationibus, quibus terrena opera cuduntur, & cupiditatis ignis ſuccenditur. & cor inſtar luti molle, tandem indureſcit inſtar lateris coƈti: & fit in malo induratum. Et quemadmodum Pharao coegit poſtea Hebręos, vt ipſimet diſcurrentes per totam terram Aegypti, paleas ſibi quęrerent: ita Dæmon, quos iam ſibi tanquam mancipia ſubiectos videt, inſtigat violenter, vt vagentur per creaturas; & paleas quærant, quibus imaginationes ſuas, & inordinatas affectiones foueant.

SED hoc idem multò adhuc clariùs apparet in illo infelici Abſalonis lapſu, quem ſcriptura diuina quinque his gradibus tanquam proprijs colori- *c 2. Reg. 14. 26.* bus exactè depingit. Primùm enim ipſe c *nutriebat capillos* ſuos longos, & *d & 18. 9.* rufos, & gloriabitur in eis. Deinde permiſit DEVS, *vt caput* eius per capillos d *adhæreret quercui, & penderet inter cœlum & terram*: ita vt non poſſet ſeſe expedire. Et eodem tempore accedens Ioab, qui erat dux belli, *infixit tres lanceas in corde eius, & cùm adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decem iuuenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum: & proiecerunt eum in foueam grandem, & comportauerũt ſuper eum aceruũ lapidum magnũ nimis.* An non tota hæc effigies quædam eſt viua ingentis ſtragis, quã tentationes efficiũt in eo, qui ſe ipſum negligit, & per quinq; hos gradus miſerè corruit? nã primùm, imaginatio à dęmone inſtigata cogitationes profert ſuperfluas, otioſas, vanas, & ſenſuales: in quibus valdè hæret ac delectatur, ex quibus tamẽ mox Satanas funes cõficit, quibus eũ ligat, ſuæq; volũtati mancipatũ tenet: quia miſer adhæreſcit, & afficitur perituris terrenis bonis; quib. ita ſuſpenſus hæret, vt de rebus alijs nihil cogitet. Quis dicet, auarũ non teneri ſuſpenſum à pecunia, quã habet aut quærit? & ambitioſũ à dignitate, quã am- *e Matt. 6. 21.* bit? & inhoneſtũ ab ea perſona, quam deperit? quiſq; enim e *cor ſuum habet vbi theſaurum*, & affectionem. Et tunc accedit liberè dæmon, & infigit in cor *f 1. Ioan. 2. 16.* eius tres lanceas, quas S. Ioannes appellat f *concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ*: Et mortali culpa deſtruit gratiam, & charitatem, & virtutum elegantiam. Sed quoniam adhuc palpitat, & aliquid vitæ ſupereſſe videtur: accurrunt quaſi agmine facto decem armigeri Satanæ, exercitus ſcilicet reliquorum

vitio-

vitiorum,& paſſionum;quæ cum tribus prædictis lanceis conueniunt, vt infelicem animam occidant omninò,& in varia peccata cõtra decem Dei præcepta,tanquam in foueam profundam proijciant:deſtruentes reliquos virtutum habitus,qui ſupererant:vt nullum ſuperſit vitæ indicium.Satanę enim vox ad reliquos ſuos adiutores eſt illa:g *exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea:* vt nec lapis maneat ſuper lapidem, etiam ipſa fundamenta diſſoluantur, fides ſcilicet, & ſpes, quæ reliquarum ſunt fundamenta. g Pſ. 136. 7.

QVID verò hinc ſequitur, niſi quòd miſera anima in profundum deſperationis foueam deijciatur: & lapidum cumulus, duritiei ſcilicet obſtinationis in peccatis,comportetur,vt in eis permaneat æternùm. Hi ſunt gradus,per quos tentationes nos in miſeriarum abyſſum præcipitant. Cuius mali remedium eſt,ſtatim in initio reſiſtere, prauarum cogitationum furiam præcidendo,priuſquàm in fines adeò miſeros perueniant. Non enim ſine cauſa(vt ait S.Gregorius)dixit DEVS: h *caudam Behemoth duram eſſe,quaſi cedrum:*Caput eius molle,ſicut fęnum; vt ſignificaret,tentationem initio facilè euelli:poſtea verò difficilè ſuperari. Quare plurimùm refert, caput eius conterere,initium ſcilicet tentationis eius, quando per malam cogitationem nos aggreditur;priuſquàm indureſcat, & affectione ac conſuetudine praua profundiùs radicetur.ideoque Dauid ſtatim atque audiuit tentantium inſolentiam ac dicentium: *exinanite vſque ad fundamentum in ea.*reſpondit ipſe:i *beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.* quaſi dixerit:ille ſe ab infernalibus hiſce furijs expediet, qui earum tentationes in ipſo initio repulerit,cùm ſunt paruulæ: allidendo illas ad petram viuã, qui eſt Chriſtus:ita vt nec veſtigium illarum ſuperſit. Noli eſſe Abſalon, qui rufos ſuos capillos,ſicut mulier aliqua nutriebat; nec toto anno illos tondebat:ſed ſtatim atque vanæ,& effœminatæ cogitationes occurrunt,illas abſcinde;nec admittas,niſi viro dignas.Recordare etiam:Nazaræos,etſi k *omni tempore ſeparationis ſuæ & voti,nouacula non tranſiret per caput eorum,* vt capillos raderent:*cùm* tamen *dies complebantur,eos raſiſſe ante oſtium fœderis:& capillos poni iuſſos ſuper ignem Sanctuarij.* idque,vt S.Gregorius aduertit, ad ſignificandum:etiam feruentes nutrire interdum vanas & ſuperbas cogitationes:ideoque opus eſſe,vt certis temporibus raſuram inſtituant generalẽ nouacula perfectæ mortificationis:& poſtquam raſerint, ne faciãt quod Abſalõ,qui ſuos capillos ſeruabat,& in eis ſeſe iactabat,magnique faciebat:nunquam enim ampliùs debet quis gloriari de inanibus ſuis, & ſubtilibus ratiocinationibus:(id enim eſſet nouarum tentationum occaſio)ſed illas planè conſumere,& ſanctuarij igne,diuino ſcilicet amore, comburere,cuius cogitationes & affectus ita eos, qui ex proprio amore oriebantur conſumunt,vt eant planè in obliuionem.

S.Greg. l.32. Mor.c.16.
h Iob.40 12
i Pſ.136.9.
k Nu.6.18.

§. II. *Senſualis appetitus paſſiones.*

MAGIS adhuc ſolicitos reddere nos debet tentatio, cùm ad ſenſualitatem peruenit, quæ paſſionum ſuarum motus iam profert: eò quòd maiores vires recipiat: ac proindè periculum ſit multò maius.

p.q.114. a 3 & 12 q. 80 a 4. PRO cuius rei explicatione ſupponendum eſt, cum S. Thoma non eſſe exiſtimandum, primum prauarum cogitationum & affectionum excitatorem ſemper eſſe dæmonem; ſed ſæpè noſtram ipſam carnem malè propenſam, & corruptam ex ſeipſa eas producere: etiamſi dæmon nullus eſſet, à quo induceretur. quamobrem S. Iacobus Apoſtolus dixit: a Iac.1.14. a *vnumquemque tentari à ſua concupiſcentia abſtractum & illectum: & concupiſcentiam, cùm conceperit, parere peccatum.* Noſter tamen infenſiſſimus aduerſarius non Li.1.off c.4. ſinit ſibi elabi occaſionem: nam (vt S. Ambroſius ait) tunc nobis maximè inſidiatur, cùm ſimiles inordinatas paſſiones aduertit in nobis quaſi bullire. applicat enim ſtatim eſcam, laqueoſque diſponit, quibus capiamur. Si nos videat ira commoueri, aculeos ſuos infigit: ſuggerens nobis modos ſumendæ vindictæ; quibus illaqueemur, & eius deſiderio ſubmergamur. Eodem ſpectat quod S. Bernardus dicit: ſerpẽtem mille artes habere, Ser.5.in qu. b Gen.3.15 quibus aperit ſuos aſtus, b *inſidiando calcaneo noſtro*; affectus obſeruãdo, quibus in noſtro progreſſu mouemur: & ibi mordet nos, & ſuum infundit venenum. Cui optimè competit quod Iacob Patriarcha de filio ſuo Dan prędixit, dicens: c Gen 49.17. *fiat c Dan coluber, in via, Ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retrò.* Quis hic eſt equus, niſi corpus noſtrum: cuius aſcenſor, & qui illum equitat, eſt ſpiritus noſter, qui dirigit illud per viam mandatorum DEI, & per ſemitam conſiliorum eius? at dæmon tanquam coluber abſcondit ſe in hac via, & tanquam Ceraſtes occultat ſe in hac ſemita: inſidiatur enim greſſibus, per eam ambulantis: repentè verò mordet vngulas equi, apprehendendo ipſas carnis propenſiones, & affectus. vt Spiritũ deijciat. Nam quẽadmodum equus à ſerpente in vngula ictus, tam diu ſaliens tumultuatur, vt aſcenſorẽ, niſi equitandi ſit valdè peritus, à ſe deijciat: ita caro à dæmone inſtigata, ita cõmouetur, adeoq; effrænatè inſurgit, vt raptet etiam interdum miſerum Spiritum, eum trahens ad conſentiendũ peccato: niſi is dexter valdè ſit, artiſque huius peritus: vt illi ſciat reſiſtere, & eius audaciam reprimere. Sed quoniam hanc dexteritatem ſpiritus nõ ex proprijs viribus habet, ſed ex DEI virtute: adiecit idem Iacob: *ſalutare tuũ expectabo Domine*, quaſi diceret: vt me ab his ſerpentis inſidijs & morſibus defendam, fiduciã meam poſui, non in brachio & induſtria mea, ſed in Saluatore, quem DEVS mihi miſſurus eſt, vnigenito ſcilicet eius filio: cuius virtute victoriam me conſecuturum ſpero.

I. Sed ex parte noſtra oportet nos cum omni celeritate has inordinatas affectiones reprimere, & mortificare, antequam hoſti ſint prædæ: iuxta illud Sapientis: d *poſt concupiſcentias tuas non eas. & à voluntate tua auertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius faciet in gaudium inimicis tuis:* quia facient ex eis e *funes*, quibus te tanquam Sampſonem *ligent, eruantq́; tibi oculos, ac faciant molere* tanquam beſtiam: & illudent tibi, eò quòd tuis culpis arma illis dederis, quibus te præcipitent. Sed æquum eſt tamen, vt illos tu potiùs irrideas. & quando ſerpens incipit calcaneo tuo inſidiari, vt mordeat: conuertas te contra illum, caputque eius contere, reſiſtens, vt dictum eſt, eius tentationi, cùm primùm incipit apparere.

d *Eccl* 18.30. e *Iud.*16. 15 21.

2. Praeterea quemadmodum coluber & Ceraſtes non poſſunt apprehendere vngulas equi celerrimè currentis, & vix terram pedibus contingentis; ſed quando paulatim ſe mouet, pedemque in terra diutiùs figit: ita dæmon non facilè inuenit occaſionem tentandi feruentem aliquẽ, magna feſtinatione per diuina omnia mandata currentem: nec partẽ aliquam in eo deprehendit, qua poſſit illum detinere, cùm ipſe nulla rerum terrenarum affectione teneatur: quia obiter tantum aliquid ex illis accipit, quòd ſit vitæ ducendæ neceſſarium. Tepidum autem & paſſiones ſuas ſequentẽ, facillimè ſerpens mordet, ac lædit: quia affectus ſui pedem in rebus terrenis figit: & ſæpè non animaduertit periculum, donec damnum experiatur; & eueniat illi, quod eſt ſcriptum in Iob: f *immiſit in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat: abſcondita eſt in terra pedica eius, & decipula illius ſuper ſemitam.* quemadmodum enim piſces, ignari, quid faciant, ingrediuntur rete; & aues incidunt in laqueum; & mures in decipulam: ita homines intrant, & incidunt in tentationem, non attendentes, quid faciant, donec ſe captos videant. Sed in hoc ipſo deprehenditur tentatoris ſagacitas, & aſtutia: nam quemadmodum in retibus, laqueis, hamis, & muſcipulis tales ponuntur eſcæ, quæ ſint propenſioni capiendorum aptæ: vt guſtu irritato, in illas irruant: ita ait S. Gregorius conſtituit dæmon ſuas tentationes: ponens nobis ante oculos eſcam rerum externarum, ad quas videt nos propendere; & quarum conſpectu irritatur & accenditur ignis mali deſiderij; quod vt expleamus, irruimus in ipſum laqueum. Conſiderat, inquit S. Ephrem, aduerſarius noſter vitium, ad quod quiſque propendet: & iucunda cuique inijcit vincula, vt in ijs libenter conquieſcat, & ita in ipſius maneat obſequio: benè præuidẽs, quòd, ſi iniucũdis nos vellet vinculis alligare, citius ea abrumperemus, & reciperemus libertatem. Et quemadmodum belli dux, cùm ciuitatem obſidet, diligenter obſeruat debiliorem murorum partem, quam deijciat; vt ciuitatem ingrediatur: ita dæmon, ait Caſſianus, cùm animæ noſtræ ciuitatem obſidet, diligenter obſer-

f *Iob* 18.9.

Ex S. Greg. 4 Mor c.17. Lib 14. Mor. c.17.

Ser. de linguæ morbo, & alijs vitijs.

Coll. 24. c.17

uat

uat partem eius debiliorem (vt ſi concupiſcibilis inclinet ad voluptates, aut iraſcibilis ad vltiones)& ibi ſua tormenta collocat, vt globos iaciat tẽtationum. Et ſæpè, ſi vel in vnum, quo delectatur, vitium deijciat; deijcit etiam in alia magis horrenda: quæ ipſi aliàs non placebant, niſi tantoperè primum placuiſſet. Hoc modo ſciens: Iſraelitas ad ſenſuales voluptates propendere, ſuggeſſit Regi Balac per impium Prophetam Balaam, vt elegantes fœminas ad eorum tentoria mitteret, quæ illos ad fornicatio-
g Nu.24.14 & c.25.2. & c.31.16. nem inuitarent, & pretium peterent, vt earum g *Deos adorarent, & comederent* de cibis idolis ſacrificatis: quod reipſa obtinuerunt. Contra hanc Satanæ aſtutiam præmunire te oportet ſententia illa Saluatoris:
3. *eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* vt ex hoſtis aſtutia diſcas, quam tu prudẽtiam habere debeas
Apoc. 2.14. ad illum vincendum. Quæ in eo conſiſtit, vt prauas tuas propenſiones benè & exactè notas habeas; maiuſque ſtudium adhibeas, vt ab eo malo te cuſtodias, ad quod te magis propenſum intelligis: ipſamque propenſionem, quæ in anima tua magis prædominatur, maiori feruore contineas, atque coerceas. Et quemadmodũ infirmi, ſi mẽbrũ aliquod valdè debilitatũ habeãt, illi remedia & antidota applicant: eò quòd illud præ alijs patiatur, maiuſq;
Supra: & Coll.5 &14. damnũ ſentit ex quocũq; caloris aut frigoris exceſſu: ita, ait Caſſianus, meritò debent, qui animo infirmantur, efficaciora & frequentiora adhibere remedia ei paſſioni, & inordinatæ affectioni, à quib. magis debilitatur, & maiori exponitur periculo æternæ vitæ amiſſionis. Ad eius itaq; curationẽ dirigenda ſunt ieiunia, vigiliæ, meditationes, orationes & conſciẽtiæ exa-
h 1 Reg.17. 40.49. mina. Nam licèt hoſtis ſit ſicut Gigas ille h *Goliath, quinque* his *lapidibus* poterit *proſterni*: quo proſtrato, qui nobis aliàs eſt infenſiſſimus, reliqui minores aufugient.

4. DENIQVE nullam paſſionem aut inordinatum affectum etiam minimum oportet negligere: nam vel talis, vt idem Caſſianus ait, ſufficiet, vt te
Colla 5.c.11. aduerſario tuo tradat, indicando illi portam, qua pateat illi aditus ad ciuitatem animæ tuæ deprædandam. Solus i *vnus homo* qui *egreſſus eſt de ciuitate*
i Iud. 1. 24. *Betel oſtendit* hoſtibus *introitum ciuitatis*, quam obſidebant: & *illi ingreſſi percuſſerunt vrbem in ore gladij*. Et quamuis anima tua ſit ſicut Betel, quod ſignificat domum DEI: ſi non tibi attendas, & paſſionem aliquam foras abire patiaris, quæ ad res huius mundi afficiatur: per eandem patebit hoſtibus aditus, ad eam deprædandam, & omnes eius habitatores, ſcilicet virtutes in
Serm.11. ore gladij percutiendas. Et quemadmodũ ait S. Dorotæus, parum iuuat aquilam, caput & alas habere liberas, ſi venator vel ex vno vngue captam eam teneat: hoc enim ſufficit, vt & plumas euellat, & caput ipſum amputet: ita etiam, quamuis vir ſis valdè ſpiritualis, & contemplationi deditus: ſi dæmon vel ex vna inordinata affectione te captum teneat, periculum tibi imminet pereundi: ea enim paſſione diſponet tibi mille laqueos, quibus te

Digitized by Google

non ſolum alis orationis & contemplationis priuet: ſed etiam ſpoliet vita gratiæ. Nec debes talem paſſionem parui facere, eò quòd ſit de re parua: nouerit enim dæmon citiſſimè eam mutare in aliam multò maiorem. Si crinis in aquam proiectus paulatim conuertitur in ſerpentem: quid mirũ, ſi aliqua cogitatio ſuperflua, vel minima ad rem aliquam affectio per aſtutiam infernalis ſerpentis conuertatur in colubrum peccati. Et cũ dicat Sapiens: k *quaſi à facie colubri fuge peccata*: fuge quoq; ipſum ſemen, ex quo ille generatur, paruas etiam paſſiones mortificando, quæ ſunt principia magnę ruinæ. Attende, dæmonem, vt S. Hieronymus ait, appellari *Myrmicoleon*; qui initio ingreditur tanquam formica, & rodit grana virtutum; ſed cũ videt opportunitatem, tanquam ferus Leo ipſas animas deuorat. Si igitur experiri nolis eius feritatem, cùm agit Leonem: prohibe parua eius furta, & roſiones, cùm agit formicam.

k *Eccl* 21. 2.
Tuid Iob 4. 11. *Tigris perijt*.

§. III. *Horrendæ imaginationes*.

Alio ſtratagemate vtitur aduerſarius ad nos vexandos, à præcedente nonnihil diuerſo: non per voluptates & delicias, ſed per cruciatus & inquietudinem cordis. Nam, commouens humores, & internas imagines excitans, efficit ſæpè imaginationes terribiles, figuras horrendas, profundas melancholias, iras furioſas, deteſtandas cogitationes infidelitatis, deſperationis, blaſphemiæ, odijque in Devm, & ſanctos eius: Aliquando quidẽ verbis interioribus moleſtiſſimis, ad quę audienda nos cogit: imò & ipſam linguam inuitis nobis ad ſimilia proferenda mouet: Aliquando figuris triſtiſſimis, & fœdiſſimis impellendo nos, vt eas aſpiciamus; variasq; corporis partes commouendo ex horrore eorum, quæ in ſpiritu geruntur. Quod.n. fecit cum S. Antonio, & magnis alijs Sanctis, induens figuras ferarũ, & mõſtrorum, quibus horrendis ſpectaculis oculos intuentium affligebat, & tremendis vocibus aures vexabat, & corpora ipſa grauibus vulneribus lædebat: hoc ipſum facit nunc ſine his figuris cũ multis: non dico peccatoribus, ſed viris valdè probis, & iuſtis: qui ſimilia patiuntur inuiti, & ſuperiori ſpiritus parte ſtrenuè reſiſtentes. Cuius ſufficiẽs ſignum eſt, pœna qua afficiũtur cùm talia ſentiunt; & ſtudium, quod in eijs reijciendis ponunt; & clamores, quibus diuinæ gratiæ feruorem ardenter petunt: quæ tamen illis continuè adeſt, etiam ipſis non aduertentibus. Nam vt Chriſtus D.N. dixit S. Catharinæ Senenſi, cùm ſimilia pateretur: quoniam ego tecum eram, licèt in corde latens, hæ tentationes eò non pertingebant, nec te vincebant: ſic enim impleo, quod per os Dauidis dixi: a *cum ipſo ſum in tribulatione; liberabo eum, & glorificabo eum*: commutans planctum eius in gaudium, & turbationem in pacem magnam & lætitiam. Toto autem tempore pugnæ b *in*

1. p. *Vita ipſius* c. 11.
a *Pſ.* 90. 15.
b *Iſa.* 30. 15.

Digitized by Google

ſilentio, vt ait Iſaias, *& in ſpe erit fortitudo tua*. nulla colloquia cum hoſte miſceas, nec ad turpia ipſius verba reſpondeas, aut ipſa proferentem cures. Qui, vtpote ſuperbus, valdè fert ægrè ſe contemni; & nihili fieri, quæ ipſe fingit ad terrendum. Præſtat itaque conuertere tuum ſermonem ad DEVM D. N. humiliter & amanter auxilium petendo, animoque reſignato offerendo te ad cruciatum illum ferendum quamdiu DEO ipſi placebit: perſuadendo tibi, non eſſe infernum damnatorum, ſed iuſtorum Purgatorium, ad te expiandum à præteritis culpis, & à futuris præſeruandũ.

c Iob 11. 17. Quòd ſi hanc confidentiã nõ amiſeris: c *cùm te conſumptum putaueris*, vt dicitur in libro Iob, *orieris vt Lucifer*, cœleſti ſcilicet nouo lumine renouatus & gaudio Spiritus S. d *pace* illa fruens, *quæ exuperat omnem ſenſum*: nam e *ſecundùm multitudinem dolorum in corde* afflicti, *conſolationes DEI lætificant animam* eius.

d Phil. 4. 7.
e Pſ. 93. 19.

Vltimò eſt aduertendum: huiuſmodi tentationes ſolere aliquando fundari in abundantia humoris alicuius melancholici: quare expedit ſpiritualem medicum cum corporali conuenire, vt applicentur remedia, quæ humores euacuent, & cor ipſum lætificent: cùm videamus, f *percutiente Dauide cytharam manu ſua, refocillare* conſueuiſſe *Saulem, & leuius habere. recedebat enim ab eo Spiritus malus*: ſublata enim Melancholia, quæ corpori prædominabatur: non habebat dæmon in quo poſſet hærere.

f 1. Reg. 16. 23.

Et vniuerſim refert plurimùm triſtitiæ ſpiritum vincere, quæ nõ eſt ſecundum DEVM, ſed ſecundùm carnem & mundum: nam, vt ait Sapiens: g *Spiritus triſtis exſiccat oſſa*, vires debilitat, tædium adfert bonorum operum, aperit portã tentationibus, imaginationes efficit valdè importunas, ſuccumbit timori & terrori, diſponit ad deſperationem: imò & h *mortem operatur*: ac denique valdè ſimilis eſt hic Spiritus ipſius dæmonis Spiritui: qui hoc humore plurimùm delectatur, vt qui ad ſuos fines valdè ſit illi ex vſu. Contrà verò horret Spiritum i *lætitiæ*, quę eſt ſecundùm DEVM: quia reddit ætatem floridam ac vegetam, affertque ſpiritus feruorem, magnumque animum cõtra tentationes. Ideò dicebat Eſdras populo ſuo: k *gaudium Domini eſt fortitudo noſtra*; & S. Iacobus Apoſtolus monet nos, vt l *omne gaudium Domini exiſtimemus, cùm in tentationes varias inciderimus*, ob ingentia bona, quæ ex eis haurimus.

g Pro. 17. 22.
h. 2. Co. 7. 10.
i Pſa. 50. 14.
k 2. Eſd. 8. 10.
l Iac. 1. 2.

CAPVT VI.

PVGNAE CONTRA TRES VEHEMENTES appetitus voluptatum, diuitiarum, & honorum: & qua ratione Chriſtus D. N. eos vicerit, & adhuc vincat in nobis.

LICET multi ſint, & horrendi interni & externi Chriſtianæ perfectionis hoſtes: oẽs tamen reduci poſſunt ad tres vehementes Appetitus trium rerum, quas mundi huius homines vehementius amant, & ad quas illi impellunt; & in quibus fundantur a *Concupiſcentia carnis, Concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ* : & hi ſunt præcipui milites deſeruientes dæmoni, ad impediendam peccatorum conuerſionem, ſicut in primo Tomo eſt dictum: & per eoſdem pugnam proſequitur: vt eos, qui benè cœperunt, faciat retrocedere. Per hos deiecit Orpham, de qua dicit Sacer textus: quòd b *reuerſa ſit ad populum ſuum, & ad Deos ſuos.* Qui autem hi ſunt Dij, & quis populus, ad quos victi à dæmone reuertuntur, niſi res huius vitæ, quas priùs cum alijs peccatoribus inordinatè diligebant? primus falſus c *Deus* eſt *venter*, cui ſeruit populus hominum carnalium, voracium, ac inhoneſtorum. Alterum d *idolum*, ſunt *diuitiæ*, quod populus *auarorum*, & cupidorum adorat. Tertium idolum eſt inanis excellentiæ & *honoris*, quod populus colit ſuperborum, & ambitioſorum. Hæ ſunt tres illæ congregationes peccatorum, quas vidit Ezechiel: (vt ſupra eſt dictũ) vna erat e *ſeptuaginta virorum de ſenioribus domus Iſrael, qui adoiebant idolis depictis in pariete*; ſecunda erat *mulierum*, quæ ſedentes *plangebant Adonidem* Veneris amaſium; tertia erat *quaſi viginti quinque virorum dorſa habentium contra templum Domini, & facies ad orientem: & adorabant ad Ortum Solis*. Horum populorum opera vtitur Satanas ad aggrediendum, & perſequendum populum DEI, congregationem ſcilicet Diſcipulorum Chriſti. Aduerſus quem, vt refert S. Ioannes, prodierunt in campũ tres equites, eius hoſtes, in tribus equis ferocib. Primus erat f *rufus*, ſecũdus *niger*, tertius *pallidus*: qui tria genera ſignificabãt peccatorũ, varijs vitiorum coloribus tinctorum: qui inſtar ſunt equorum Satanæ, eos regentis & dirigentis quocunque velit, fræno, & calcaribus execrandarum eius ſuggeſtionum: qui in eis & per eos contra doctrinam & legem euangelicam pugnat: prouocãdo eius ſectatores, vt ei potius obſiſtant, eamque reijciant: & eoſdem poſtea tanquam inſtrumenta adhibet, ad cæteros homines aggrediendos & oppugnãdos. Sed nõ potuit præualere in Chriſtum ipſum, nec in populum electorũ eius: nam ipſe potiùs,

a 1. Ioã. 2. 16
Tra. 1 c. 16
b Rut. 1. 15.
c Phil. 3. 19.
d Gal. 5. 20
e Ezec. 8. 10
Tom 1 Tra 1. c 16 §. 1.
f Apoc. 6. 4.

S.Thom. 1 2 q 77 ar. 5. cum ingenti ſua gloria, de omnibus illis tribus triumphauit. Cuius triumphum delineat idem S. Ioannes dicens: g *vidi: & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illũ habebat arcũ, & data eſt ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret.* Quaſi ſibi non eſſet ſatis ſemel vincere; ſed ſæpius: primũ per ſeipſum; & per ſuos poſtea Diſcipulos, vſq; ad mũdi finẽ. Equitem.n. eum eſſe Verbum Dei aſſerit idẽ Sanct. Ioannes, dicẽs, h eum *qui ſuper equum ſedebat vocari fidelem, & nomen eius verbum Dei:* Et idem S. Hier. & S. Ambroſius aſſerunt. Nam diuinũ Verbum, de cęlo deſcẽdens, coniunxit ſibi puriſſimã ſuam humanitatẽ, per albũ illum equum ſignificatam: In qua manẽs, eamq; gubernans, & mirabilia ac ſtupẽda per eam faciẽs; & contra ſuos hoſtes pugnans, præclariſſimas de eis victorias reportauit. In ipſo itaq; inſtanti ſuę conceptionis data eſt corona ſuper caput eius: non .n. ita in mundũ ingreſſus eſt, ſicut filij Adã: qui ingredimur à dæmone victi, & peccato ſubiecti: ſed tanquã victor glorioſus, contẽnens oẽs carnis delicias, diuitias, & honores mundi; amplectẽs verò, vt dixit Apoſt. & i *ſuſtinens crucem*, paupertatẽ, ignominiã & dolorẽ: quæ cum ipſa cruce coniuncta erant. & ſic vicit peccatum, & obtinuit nobis ſanctificationẽ. Eandẽ porrò victoriam proſecutus eſt, quãdiu vixit in hac vita, pro armis vſus arcu ſuæ prædicationis, & doctrinæ cœleſtis: qua, vt S. Auguſtinus ait, ſagittas iaculabatur admirabiliũ ſentẽtiarum contra mundi voluptates, diuitias, & honores. Et quando hoſtis illum in his tribus rebus eſt aggreſſus k *in deſerto* hoc eũ arcu proſtrauit, vt ſuprà diximus. Ad finẽ tamẽ vitæ, vt perfectiſſimam ſuam concluderet victoriã, crucis arcum in manibus ſuis accepit, vbi violẽter fuit extenſus, inſtar chordę ad arcus extremitates: & ſic moriẽs, ſuos hoſtes proſtrauit: queadmodum dixit Habacuc Propheta in eo cantico, quod inſcripſit Victori, dicens: l *cornua in manibus eius*: quaſi inſtrumenta pugnæ, quæ ſunt crux & claui: *ibi abſcõdita eſt fortitudo eius: ante faciẽ eius ibit*, & victa fugiet *mors. & egredietur diabolus*, fugietq; territus *ante pedes eius. Contriti ſunt montes ſæculi. incuruati ſunt colles mundi* (diuites ſcilicet ac potentes eius) *ab itineribus* & operibus *æternitatis eius*: quæ ipſe in noſtrum bonum decreuit & conſtituit.

i Hebr. 12.2

in illud Pſ. 7

k Mat 4 3. Arcum ſuum tetendit.

l Hab 3 4

h Apoc.19. 12.13.

g Apoc. 6 ..

SED vlterius adhuc progreſſa eſt Saluatoris noſtri potentia, eiuſque victoriæ. Nam, cùm per ſeipſum glorioſè adeò, vt dictum eſt, viciſſet: voluit ſemper in ea victoria pergere per ſuos Apoſtolos, ac Diſcipulos, & per reliquos iuſtos eorum ſucceſſores: qui etiam per album illum equum, ſuper quem ipſe ſedebat, ſignificabantur. Nam, vt ait Origenes, libenter frœnum accipiunt diſciplinæ ipſius Domini, à cuius diuino Spiritu ducuntur ad quamcunque partem, non voluntate propria, ſed Saluatoris ipſius in ipſis exiſtentis, & per eas pugnantis, ſuoſque inimicos vincentis. quod inſinuauit Zacharias, cum dixit: m *poſuit eos quaſi equos gloriæ ſuæ, præparatos in bellum.* In magnam enim eius gloriam cedit, quòd

Vide Riberã qui ait eſſe communem expoſitionẽ. Ho.2 in Cãt.

m Zach.10 3

per

per illos vincat, & propterea in laudibus Dei ponit Eccleſia, quòd *vincat in martyribus:* qui etiam vincit in Confeſſoribus, & Virginibus, & in omnibus, qui tentationes vincunt. ipſe enim eas vincit virtute eius victoriæ, quā illis omnibus comparauit. Quare ita exiſtimare debes, quòd eo die, quo graues tentationes ſuperaſti, quæ tuam conuerſionem impediebant, cùm peccati ſtatum, aut nequam hunc mundū deſeruiſti: id præſtiteris, eò quòd Dux tuus Ieſus Chriſtus in te illas vicerit. Sed attende, te incepiſſe vincendo, vt vinceres: quia non debes exiſtimare, ſatis tibi eſſe, quòd primam obtinueris victoriam: ſed pergendum ſemper in pugna contra eoſdem hoſtes, cum magna ſpe, quòd perges etiam in victoria. Quia Dominus, qui primā dedit victoriam, ſecundam etiam dabit, & plures alias: quia æquè illi facilè eſt, mille victorias, atque vnam dare: ſi fiduciam tuam in virtute ponas, quam ſuis ille tibi comparauit. Nam (vt S. Ambroſius ait) *non ſibi ſed tibi vicit*, ſicut nec orauit, aut ieiunauit ſibi ipſi; ſed in tuum commodum, applicans tibi ſuæ victoriæ fructum. Animum itaque ſume, ô Chriſtiane: (ait S. Baſilius) quia eum victorem Regem ſequeris, qui te vult ſuæ victoriæ participem facere: & illi confidēs, verè victor euades. m *Confidite*, ait ipſe Chriſtus ſuis diſcipulis: *ego vici mundum*, & tria illa vitia, quæ in illo regnant: & in virtute mea vos quoque vincetis: & ego ea vincam in vobis. *Lib. 4. in Lucam.* *In Prologo in Aſcetica.* m *Ioan. 16. 33.*

Sed quibuſnam armis Chriſtus in nobis vincit? non certè alijs, quàm duabus rebus, quas eius arcus nobis ob oculos ponit, reuocans nobis in memoriam valdè luculenter verba, & ſententias, quæ ipſe dixit in ſuo Euangelio contra inordinata voluptatum, honorum, ac diuitiarum deſideria, cordi verò magnum imprimens amorem ſuæ crucis, dolorum, ignominiarum ac nuditatis, quas pro nobis fuit perpeſſus. Id quod præſtat vehementibus ſuis inſpirationibus, eo tempore immiſſis, quo nos aggreditur tentatio. Verba enim Dei, quæ tu ex diuinæ ſcripturæ pharetra extrahis, ſi ſolis tuis viribus proijceres, eſſent quaſi n *paruuli* alicuius *ſagitta*, ac proinde paruæ vtilitatis ad hoſtem proſternendum: at, quæ ab inſpiratione diuina prodeunt, ſunt ſicut o *ſagitta potentis* ſagittarij *acuta*, *cum carbonibus deſolatorijs*, ita ſcilicet hoſtes penetrantes, & ſauciantes, vt eorum vires comminuant. Sed quoniam non ſufficiunt ſola verba: opera quoque inſpirat Devs, faciēda: arrepto ſcilicet ipſo arcu in manu iuxta illud Iob. p *Arcus meus in manu mea inſtaurabitur.* In quem locum ait S. Gregorius: *Arcus in manu eſt ſcriptura in operatione:* credendo ſcilicet, quod illa docet; & faciendo, quod præcipit. Arcus etiam in manu eſt ipſa crux Chriſti, eiuſque mortificatio in praxim deducta: offerendo te ad patiendum pro eius amore, quod ille pro tuo eſt perpeſſus: & ex toto corde complectens hanc armaturam crucis, quæ adeò eſt potens contra omnes dæmones. Quia, vt dixit Apoſtolus, r *verbū crucis ijs qui ſalui ſiunt, eſt virtus Dei:* facit enim eos inuictos in pugna. n *Pſal 63. 9.* o *Pſa 119. 4. Pſal. 44. 6.* p *Iob. 29. 20.* *Lib. 19. Mor. cap. 22.* r *1. Cor. 1. 18.*

r Gal. 5. 24. Quis vincet crucis amatorem;& eum, r *qui carnem ſuam crucifixit cum vitijs*
ſ Gal. 2. 9. *& concupiſcentijs?* quis deijcere poterit, ſ *Chriſto confixum cruci, vt mundo mortuus* DEO *ſoli viuat?*& quomodo verba tua non erunt ſagittæ fortes in hoſtes tuos, ſi prodeant ex corde Chriſti,in cruce extenſi? nam quemadmodum arcus,ſi chordam habeat laxam,leuiter mittit ſagittam;ſin autem tenſam, magna vi illam iacit:ita ſi tu ſis in mortificatione laxior, & ignauus: verba tua,&reſiſtentię,quibus repellis tentationes,erũt ſicut *ſagittæ paruulorum*,quas dæmones nihili faciunt:ſi autem benè ſis extenſus in cruce, per generoſam mortificationem: etiamſi illa ſit carni violenta, tanto feruore ſagittas proijcies,vt victoriam in tentationibus reportes.

DENIQVE multum debes gloriari,quod ſis tanquam equus albus & generoſus Ieſu Chirſti,per quem ipſe pugnans glorioſiſſimas obtineat victorias:cuius equi proprietates retulit ipſe DEVS S. Iob,dicens:t *numquid præ-*
t Iob 39. 19. *bebis equo fortitudinem,aut circumdabis collo eius hinnitum? numquid ſuſcitabis eum, quaſi locuſtas,gloria narium eius terror. Terrã vngula ferit,exultat audacter: in occurſum pergit armatis. Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio. Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus. Feruens & fremens ſorbet terram,nec reputat, tubæ ſonare clangorem. Vbi audierit buccinam,dicit: vah,procul odoratur bellum,exhortationem Ducum,& vlulatum exercitus.* Quis hic eſt equus,ait S.Gregorius, niſi
Lib. 31. Mor. c. 7. vir iuſtus,in quo Chriſtus gerit ſpiritus bella? non enim ſatis habet, quòd ſit ferculum,thronus,aut thalamus eius, portans illum intra ſe tanquã Regem,Magiſtrum,aut ſponſum: ſed etiam gloriatur, quamdiu verſatur in
v Iob 7. 1. hac v *vita,quæ tota eſt militia*, quòd ſit tanquã equus gloriæ eius,in quo ſedet ipſe DEVS,tanquam Dux,*haſtam vibrans & clypeum*: quæ ſunt auxilia iuſto ipſi data, ad pugnandum & vincendas tentationes. Præcipuè verò dat illi ſex documenta,quæ idem S Gregorius ex prædictis verbis deducit.

1\. Primum:*ſi audieris buccinam*,& ſignũ ad arma;& videris tentationẽ appa-
2\. rere,*dic: vah:* noli triſtari,nec fieri timidior: ſed nouũ ſpiritũ recipe, & animũ:ſperãs lucrum ex ipſa imminente pugna.Quod ſi Dæmõ horrẽda quędã tibi minetur,niſi ipſius ſuggeſtionib. conſentias:*contẽne pauorẽ:* & potiùs *gloria nariũ terror*, hoc eſt vel odorẽ rerũ terribiliũ reputa gloriã tuã,vt fortitudinẽ tuã in eas oſtendas;dãdo operã, vt ſentias æternas, quas Deus minatur peccatorib.vt ita contẽnas tẽporales.Quòd ſi te perſequi pergat,pau-
3\. pertatẽ & res alias acerbas,& ignominioſas tibi inferẽdo:*exulta audacter, & in occurſũ perge armatis:* audacter inquã,vt nõ abijcias animũ; ſed læta quadã audacia occurre aggrediẽtib.hoſtibus,etiãſi te omni genere calamitatũ armati aggrediãtur: tuã autẽ fiduciã colloca in Duce tuo,quo in te & pro te
4\. pugnante,omnia pericula euades feliciter.Quod ſi hoſtis reb.delectabilib. & terræ voluptatibus te inuitauerit: *vngula terram fode*,conculcans & ſpernens eas,fode terram,hoc eſt ingredere ſepulchrum;vt videas, omnia hæc

cadu-

caduca eſſe,& nihilum: *feruens & fremens ſorbe terram.* magno inquam feruore ac zelo te conuerte in ipſum hoſtem, & carnẽ tuam, ipſam caſtigando & conterẽdo,eò quòd talia appetat. & ſic conſumes ac diſſolues omnia terrena,quæ peccati occaſionẽ tibi poſſunt adferre. Quod ſi te repentè in aliquas 5.
occaſiones & peccandi pericula induxerit,mox ad Deum recurre per orationem, *& ſuſcitabit te ſicut locuſtas*: vt ſcil. fugias ſaltando ſuper talem foueam,& profunditatem,vt periculum euadas. Et quemadmodum locuſtæ S.Greg.5.
ſemper ſaltando progrediuntur,& maioris æſtus tempore ſaltant frequentius:ita meritò debes cor tuum ad res cæleſtes frequenter eleuare orationibus,& ſanctis alijs affectibus: ne huius vitæ rebus nimium adhæreas. & tunc maximè frequentiùs tibi ſaltandum eſt, cùm tentationum ardor magis premit. Deniq; ſi tentator aliquo tempore remittens, permiſerit te trã- 6.
quillum & placatum viuere:non te iudices eſſe ſecurum: ſed *procul odorare bellum,exhortationem Ducum, & vlulatum exercitus*:& ad pugnam te præpara. ſtudeas rationes illas addiſcere,quas ſeptem vitiorum duces adferre ſolẽt, vt victores euadant:& attende tibi diligenter,vt paſſionum tuarum agmen poſſis cognoſcere. benè enim paratus non vincetur.

HAEC ſummatim ſunt documenta,quę Dux noſter ſuis electis ſuggerit, cùm reſidet in eis tanquam generoſis gloriæ ſuæ equis, per quos pugnat, & vincit,& coronã obtinet,quam in ſuo capite geſtat: hæc enim victoria,ipſius potius eſt,quàm noſtra. Et quemadmodum Apoſtolus monet:quotieſcunq; vincimus x *debemus Deo gratias, qui dedit nobis victoriã per D.N.I.C.* eius x 1.Cor.15. 57.
filium,ad cuius pedes & thronum mittere debemus coronas noſtras, quẽadmodum y *ſeniores* illi faciebant in Apocal. dicentes & confitentes, ipſum y Apoc. 4. 10.
Agnum eas comparaſſe,& ipſorum capitibus impoſuiſſe. Et quandoquidẽ ipſe cœpit in nobis vincere eo animo vt victoriã proſequatur:reſumamus nos animum cum ipſius auxilio, vtendo prædictis eius documentis contra particularium vitiorum tentationes,præcipuè ſeptem capitalium: eo modo,quem in ſubſequentibus capitibus exponemus.

CAPVT VII.

PRIMAS PVGNAS ET CONGRESSVS ESSE CONTRA CARnis concupiſcentiam,& voluptates,quæ gulam & libidinem fouent: & ratio eas vincendi.

PRIMVM Satanæ inſtrumentum ad omnes ſuas tentationes eſt caro, & eius concupiſcentia: à qua primus conflictus, & quidem ſatis cruentus prouenit:cuius ferocitatem depingit S. Ioannes dicẽs: a *ſe vidiſſe equum rufum, & qui ſedebat ſuper illum, habebat gladiũ magnũ: datusq; eſt illi poteſtas, vt ſumeret,* & auferret, *pacem de terra, & vt inuicẽ ſe interficerẽt.* In qua pugna eſt duplex genus pugnantiũ:quia carnis cõcupiſcẽtia duo producit inordinatarũ affectionũ genera, quę ſemina ſũt grauiſſimarũ a Apoc 6.4.

tenta-

tentationum. *Primæ* ſunt furentes & importuniſſimæ ſenſualium volupta-
Lib 31 c. 4. tum appetitiones, quibus gula libidoque fouentur: quas S. Gregorius vitia
carnalia appellat: eò quòd vehementer impellant ad delectationes in cibo
& potu, & fœdas voluptates, quæ ſunt propriæ carnis, originalis peccati
ſanguine defœdatæ. Quæ caro (ſi ad myſticum ſenſum attendamus) ſignifi-
catur per *equum rufum*, in quo ſedebat primus tentator, qui eam gubernat;
eiuſque paſſionibus ac ſenſibus vtitur ad crudele nobis bellum inferendũ,
nosque in hæc duo carnis vitia præcipitandos. quorum pugnæ, (vt ait S.
1. Iſidorus) ſunt primæ in vita ſpirituali: in quibus oportet, nos victores eua-
Li 2 de ſummo bono c 22 dere, ſi velimus etiam reliqua vitia ſuperare: quemadmodum prolixè oſtẽ-
Lib. 30 Moral. c. 26. dit S. Gregorius, dicens: prius oportere hoſtes vincere, qui ſunt intra ipſam
ciuitatem: poſteà exeundum ad pugnandum cum ijs, qui ſunt extra illam: ſi
enim ad pugnam exeas cum externis, vaſtabitur ciuitas ab internis. Cùm
igitur gula & libido hoſtes ſint domeſtici; pugnentque armis noſtræ car-
nis ad delicias propenſæ; nosque etiam ſeorſim manentes & incluſos im-
pugnent: neceſſè eſt primum noſtrum impetum in eos facere, & conari eoſ-
dem ſubijcere priuſquam alios aggrediamur, qui ſunt exterius.

2. PRAETEREA, qui contra hoſtes viſibiles pugnare non nouit: quomo-
b Ier 12. 5. do nouerit contra inuiſibiles? & qui in leuioribus pugnis timidior eſt, &
S. Thom. 2. 2 q. 148. a 3. puſillanimis: quem animum habebit ad pugnas difficiliores? nam ſi (vt ait
Ieremias) b *cum peditibus currens laboraſti: quomodo contendere poteris cum equis.*
Cùm igitur carnalia vitia ſint nobis ſpiritualibus notiora, & gula ſit reli-
Caſsi. lib. 5. c. 20. & Col. 5 cap. 26. quis facilior: qui ab his vincitur, quomodo alia aggredi audebit? imò, vt ait
S. Gregorius, qui ſe paruis proſterni conſpicit: confligere cum maioribus
erubeſcit; & qui ſe videt à viſibilibus hoſtibus proſterni, ſtatim conijcit ſe
c Ephe. 6 12. ab inuiſibilibus proſtratum. Cùm, vt ait Apoſtolus: c *non ſit nobis colluctatio*
Serm. de abdicat. rerum. *aduerſus carnem, & ſanguinem* tantum, *ſed aduerſus Principes & poteſtates* infer-
ni. Et idem dæmon, cùm videt, ſe in modico nos ſuperaſſe: magnum conci-
pit animum nos in omnibus ſuperandi.

3. ACCEDIT, quod ſi dæmones tormenta noſtra bellica configant; non
poterimus cum illis congredi; & cùm noſtrum corpus cum ſuis potentijs
ſit animæ inſtrumentum ad omnes actiones, quibus ſit pugnatura, & hoſti-
bus reſtitura: ſi corpus ipſum eſt proſtratum, vitijsque gulæ & libidinis
confixum (quæ notabiliter inuertunt, & inhabile reddunt ad bonas reli-
quas actiones) in promptu erit, vt in alia innumera peccata nos pręcipitent.
2. 2. q. 148. a. 3. Et propterea S. Thomas ait: gulam ob ſuos effectus præeminentiam quan-
dam habere ſuper alia vitia: quia omnibus prębet aditum. id quòd multò
magis efficit libido: cuius inordinatio adhuc eſt magis pernicioſa.

4. QVID autem dicemus de ſtrage à tentatore per hæc duo vitia illata,
quando ei datur *gladius magnus, & poteſtas*, vt execrabili ſua ſuggeſtione vta-

tur,foueatq; ipſius carnis paſſiones? ſtatim incipit *pacem ſumere* & auferre, & miſerandam in ea diſcordiam & peſtem ſeminare. Gula(ait S. Baſilius) culpam originalem inuexit in mundum:ſuſtulit felicem pacem, qua parẽtes noſtri fruebantur in paradiſo;& cauſa fuit mortis, quam omnes incurrimus ob guſtatum ab Adamo prohibitæ arboris fructũ.Hæc(ait S. Chryſoſtomus)deiecit eum in hanc lachrymarum &diſcordiarum vallem;laxauitq; habenas, quibus libido infrœnata tenebatur: & ſic incepit carnis ſuæ nuditatem & rebellionem ſentire.Et vtraque ſimul cauſa fuerunt e *diluuij*, quod totũ mundum ſubmerſit:& f *ignis*,quo infelix *Sodoma* conflagrauit;& idololatriarum,diſcordiarum,& mortis innumerabilium Iſraelitarum in deſerto:nam,cùm ſemel g *ſediſſent manducare & bibere*, *ſurrexerunt ludere*, & idolum colere;& aliàs accedentes ad h *mulieres Maobitides adorarunt*, in earũ gratiã *Deus earũ*,quam erga maiorẽ perniciẽ & vaſtationẽ adferre poteſt Satanę gladius.Quã vt pacẽ diſſoluat cũ vero Deo,& efficiat vt multi factis negent cultũ & adorationem ipſi debitã? i *multi* enim *ſunt*(ait Apoſtolus) *inimici crucis Chriſti*,in quem crudele excitant bellum,*quorum Deus venter eſt*, & carnis voluptates;ac propterea *eorum finis interitus*,& æterna *confuſio*.

Hom. 13 in Mat. tom. 2.

e *Gen. 7. 17. 21.*

f *Cap 19. 24. Ezec. 16 49.*

g *Exo 32. 6*

h *Num. 25. 2 & c. 31. 16.*

i *Phil 3, 19.*

5. Hvc accedit lamẽtabilis illa diſcordia,de qua idem Apoſtolus ait;quòd k *caro concupiſcat aduerſus ſpiritum:ſpiritus autem contra carnem:hæc enim ſibi inuicem aduerſantur:*& quiſque pugnat vt alterum vincat,& occidat:Spiritus, vt prauas carnis inclinationes ſibi ſubijciat: hæc vt bonas ſpiritus propenſiones ad ſe trahendo vincat: quæ vix (vt ait Ieremias) rem ſibi iucundam aſpexit,cùm inſtar l *equi emiſſarij hinnit* ad rem, quæ illã recreat & oblectat: quamuis mors propterea accidat animæ. In hac autẽ pugna tam contentioſa & ancipiti duo ſunt Duces pugnantibus fauentes:ſpiritus S.inſpirationibus ſuis fauet ſpiritui,vt ſtrenuè certet aduerſus carnẽ: at dæmon execrandis ſuis ſuggeſtionibus tanquam framea fauet ipſi carni, vt fortiter ſpiritui reſiſtat,non tam violenter,quàm blandè alliciendo: quod ſi ille blanditijs huiuſmodi emolliatur,& ſeſe illis dedat:vitã amittit,& ſpiritus S.illũ deſerit.Quemadmodũ Dalila à Philiſtæis,Samſonis hoſtibus perſuaſa, blanditijs illum decepit,& cauſa fuit cur m *recederet ab eo Dominus*, & in manus incideret Philiſtæorum:à quibus tanquam vile mancipium tractaretur.

k *Gal. 5 17.*

l *Iere. 5. 8.*

m *Iudic. 16. 20.*

6. Sed non in ſolo ſpiritu damna ſiſtunt,quæ tentator ſuo gladio infert. Nam ex repercuſſione adfert alia non leuiora ipſimet carni in rebus, quas illa ad ſuam voluptatem expetit.Si enim diligentius inſpiciamus: gula & luxuria quinque illa,quæ huius mundi homines plurimi faciunt,valdè deſtruũt:bona ſcilicet fortunæ, honorem,delitias,ſanitatem,& vitam ipſam. *Fortuna bona* deſtruunt:quia, vt ſuis propenſionibus ac delicijs ſatisfaciant, ea conſumunt: ſicut Eſau n *primogenita ſua vendidit pro lentis edulio: & abijt, parui pendens quòd primogenita ſua vendidiſſet*, vt ſuam famem expleret: & fi-

n *Gen. 25. 24*

o Luc. 15. 13. lius prodigus o *diſsipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè. Honorem* lædunt; quia deſpectum hominem faciunt, tanquam degenerantem ab ingenuitate humana, ſeq; delicijs & voluptatibus tradentem: quæ ſunt cum beſtijs communes. per illa enim maximè p *comparatur homo* (vt ait Dauid) *iumentis inſipientibus. & ſimilis factus eſt illis.* & verè inſipientibus comparatur: quia vtrúque hoc vitium valdè obſcurat iudicium rationis: in qua hominis gloria conſiſtit. Et propter hanc cauſam ebrietas apud homines ingenuos & honoratos, eſt vitium infame. & de intemperantia dixit Ariſtoteles, quòd ſit vitium puerile: eò quòd guſtatus oblectationem potiùs ſequatur, quàm dictamen rationis. Et luxuria, cùm creſcit, magnam adfert infamiã, & notam ac maculam honori apponit. Quid verò dicam de *voluptate*, quam vtraque tantoperè appetit? quam tamen ipſæmet, cùm nimiæ ſunt, imminuunt. Et licèt blandè initio ingrediatur: in fine tamen vehementer cruciat. Propterea enim dixit Sapiens: q *ne intuearis vinum quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius. ingreditur blandè, ſed in nouiſsimo mordebit vt coluber; & ſicut regulus venena diffundet.* Quaſi apertè diceret: cohibe appetitum *voluptatis*, q e *gula & libido* in primo ſuo ingreſſu adferunt: cogitans & perpendens dolorem & cruciatum, quem poſt ſuũ acceſſum efficiunt. nimius enim cibus conuertitur in colubrum, & nimius potus in regulum: &, vt dicitur in libro Iob: r *panis eius vertitur in fel aſpidum intrinſecus:* & inhoneſta ſ *dulcedo in vermes.* Hæc enim omnia mordent, veneno inficiunt, & felleam amaritudinem conſcientiæ inferunt: quam horrendis morſibus rodũt. Imò ipſi corpori graues adferunt morbos ac dolores; & interdum etiam pudorem & ignominiã, & hac ratione parata quaſi pecunia exſoluit in ſeptuplum voluptatem, qua, dum peccaret, fuit affectus; manetq; miſer ſtomachus cruditatibus affectus, & afflictus: t *cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eũ.* vt ſic locũ habeat, quod dixit Sapiens: quia v *per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* ita vt gula & libido carnifices fiant eas admittentis; & quæ voluptatis fuerunt inſtrumenta, ſint & cruciatus: & quod rem totã maximè confirmat eſt, quòd (vt S. Baſilius perpendit) id quod Deus ad vitę conſeruationem & humani generis dilatationem creauit, cõuertatur in lethiferum venenum, mortem adferens cum infirmitatibus grauiſſimis, & per modos violentos: quemadmodum apparet in Hebræis per deſertũ ambulantibus: quos Deus à morbis pręſeruauit; vt enim Dauid dixit: x *non erat in tribubus eorum infirmus:* in pœnam tamen gulæ, & libidinis, violentas, valdeque horrendas mortes ſunt perpeſſi.

p Pſal. 48. 13. 21.
3. Eth c vlt.
S. Thom. 2. 2. q 142. a 2.
q Prou. 23. 31.
r Iob. 20. 14.
ſ Ea. 24. 20.
t Iob 20. 22.
v Sap. 11. 17.
Interrog. 9.
x Pſal. 104. 37.

Ex dictis facilè intelligitur, quàm ſit ferox primus hic tentator, equo inſidens ruſo indomitę carnis: quando Deus illi permittit *gladium ſuum* vibrare. Contra quem init pugnam Dux noſter Ieſus in ſuis electis, in quibus & pęr quos ingreditur *vincens vt vincat*: quia ſuis inſpirationibus mouet,

Digitized by Google

ſtrenueque adiuuat, vt minores hoſtes ſuperent: & ita poſſint etiam maiores vincere: vt ſcilicet carnalia vitia ſuperantes, poſſint etiã ſpiritualia proſternere; & gulam vincentes, libidinem quoque vincant: &, hac ſuperata, etiam Iram, Superbiam, & reliqua ferociora vincant.

Primum autem, quod, ad vincendum in his pugnis, illis inſpirat, eſt propriæ imbecillitatis cognitio, ac defectus virium ad vincendum, niſi ipſemet Dominus pugnet & vincat in eis: quemadmodum Salomon, etiamſi y *ſortitus eſſet animam bonam*, ad bona ſcilicet propenſam, *corpuſq́, haberet incoinquinatum*, beneq́; conſtitutum, fatebatur tamen, *ſe non poſſe eſſe continentẽ, niſi Deus* hoc ipſum *ei daret*. Sed diſtinctius adhuc Apoſtolus hoc expreſſit, qui omnium nomine dicebat: z *video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis: Infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius,* à mortali ſcil. hoc corpore? qui tamen ſeipſum conſolans ſtatim ſubiungit: *gratia Dei per Ieſum* C. D. N. Hic Saluator pugnat, vincitq́; in me & per me carnẽ meam. Ipſe *rurſum* hunc *equum* domabit, dæmonemq́;, ipſum gubernantẽ, vincet: eiusq́; gladiũ hebetabit. Ne timeas; ô anima, pugnam inire contra hunc hoſtẽ, ſi Chriſti tẽperantiam & caſtitatẽ amplectaris. Accipe in manu tua eius arcũ, adhibens eius verba, & exempla, doctrinã eius, & crucem: eiaculare in carnem tuam ſagittas, dicens ei: ô miſera & cæca: Dominus tuus tibi dicit: a *beatos eſſe qui lugent*: b *væ autem iis, qui rident: quia lugebunt & flebunt*. tu verò fletum fugiẽs, riſũ amas, & quæris, ipſe ieiunat in deſerto: tu verò quæris, vt indulgẽter comedas, & bibas? ipſe in cruce pendens, felle & aceto potatus: & tu cibos & eſcas quæris magni pretij? ipſe ardet igne dolorum & cruciatuũ: & tu quæris ardere igne ſenſualium voluptatũ? non ita erit in poſterum. Sed quemadmodum ipſe carnem ſuã habet tribus clauis affixam cruci, & ex ſuis vulneribus ſanguinis torrentes fluunt: ita ego meam crucifigã, ieiunijs, verberibus, cilicijs & alijs aſperitatibus: ſanguinem ipſum, ſi opus ſit effundẽdo, vt omnia eius vitia & concupiſcentias mortificem. vt hac ratione ruſum illum colorem, quo iam eſt tincta, permutem: ne in poſterum rubeat ſanguine peccatorum, ſed proprio, quem pro eis effundam; & c *agni ſanguine, in quo Sancti lauerunt & dealbauerunt ſtolas ſuas*, corpora ſcilicet & animas. Et quoniam ſanguis hic in ſanctis Sacramentis eſt repoſitus: eis ego me muniã contra vitia carnis, præcipuè ſanctiſſimo altaris Sacramento, in quo caſtiſſima & immaculati Agni caro conſiſtit; & d *vinum germinans virgines:* cuius cibus & potus confortabit carnem meam, aduerſus gulæ & libidinis tentationes; facietque illam temperantem & caſtam.

Hisce conſiderationibus ac remedijs dãda tibi eſt opera, vt hoſtis gladium ex eius manibus excutias, aut certè hebetẽ reddas, vim reprimẽs imaginationũ, quas in te repentè iaculatur, aut ipſa tua phantaſia ex ſe producẽs

Marginalia: 1. (beside "Primum autem"); y Sap. 8. 20.; z Rom. 7. 23.; 2. (beside "tabit. Ne timeas"); a Matt. 5. 5; b Luc. 6. 25.; 3. (beside "ris ardere igne"); c Apoc. 7. 14; 4. (beside "in quo Sancti"); d Zach. 9. 17.; 5. (beside "Hisce")

 eſt:

Digitized by Google

eſt:& ſtudens,loco prauarum, bonas proferre. Nam quemadmodũ clauus clauo pellitur:ita praua cogitatio pellitur bona; & imaginatio Chriſti crucifixi, imaginationem pellet delectationis impuræ; & ignis infernalis apprehenſio, libidinoſi ignis repræſentationem extinguet.

6. e *Gen* 25.25 f *cap* 32. 25. PRAETEREA ſicut Iacob, cùm videret, ſe perſecutionem pati à fratre ſuo Eſau,quod e *rufum* ſignificat,recurrit ad orationis remediũ, lacrymiſque f *luctabatur* tota nocte *vſq; mane cum viro*, hoc eſt cum ipſo Deo:*qui tetigit neruum fæmoris eius, & ſtatim emarcuit: mutauitq; nomen eius Iacob in Iſrael, dicens: ſi contra Deũ fortis fuiſti, quanto magis contra homines praualebis?* ita quando experieris perſecutionem carnis tuæ, & effrenis huius equi rufi, arripe arcum orationis;& iacias ad Deum iaculatoriarum orationum ſagittas, quę eius cor penetrent: & ita vrgere eum perge, donec in tuum veniat auxiliũ; & carnis tuæ neruus, amor ſcilicet ſenſualis, & voluptatum appetitio, cui eius vis innititur, emarceſcat:nam,ſi in Deum eris fortis, orationibus tuis eum deuinciens: præualebis contra tuos hoſtes, pugnante ipſo in te, & per te, ad eos proſternendos.

Ducis ſpiritual. tract. cap 2.

7. DENIQVE, quoniam dæmon etiam te aggredietur in *equis rufis* multorum hominum, aut mulierum, helluonum, & impurorum, vt per eos in hæc duo vitia deijciat:reuoca in memoriam id,quod DEVS D.N.iuſſit facere Ducem illum Ioſue, cùm egrederetur ad pugnam contra ſuos hoſtes: g *equos*, inquit, *eorum ſubneruabis*. Ille(ait Origenes) Dæmonis equos ſubneruat, qui gladio mortificationis neruos abſcindit tentationum, carnis ſcilicet paſſiones, & exteriores occaſiones, quibus illæ aluntur & fouentur. Ideò enim noſter Saluator dixit: h *ſi pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, &* celerrimè *proijce abs te*. Fuge tam pernicioſam ſocietatem, & abſcinde neruos tuorum affectuum gladio verbi DEI, & rationum, quas attulimus. Abſcinde quoque gulæ & libidinis neruos, qui ſunt cibi, & condimenta pretioſa, & ſuauia; & vina remoue pretioſa, & condita, conuiuia, comœdias, ludos, & aſpectus minus compoſitos, aliaque profana otia, & quæ talibus peccatis occaſionem præbent; & ipſam otioſitatem, quæ prædictorum omnium eſt neruus: & hac ratione tutior eris. Reliqua ad vtrumque hoc vitium pertinentia proponentur in proprio de continentia & caſtitate Tractatu. Imponamus tandem huic capiti finem, inſinuando inordinatas alias affectiones, quas concupiſcentia carnis producit inter parentes, & filios, fratres, & cognatos. qui magis ad literam ſignificantur per *equum rufum*, in quo Dæmon ſedebat cum ſuo gladio, vt Chriſtum D.N. eiuſque Diſcipulos perſequeretur, quemadmodum ipſemet monuit:nec in hanc diem ceſſat; eadem via, & per eoſdem ſuos milites eos tentare & perſequi: qui ad ſtatum Religioſum ſunt vocati: quemadmodum apperebit, cùm de eo ſtatu ſermo inſtituetur. Ad eum enim reijcio, quod ſpectat ad hanc

g *Ioſ.* 11.6.

h *Mat.* 18.8

Digitized by Google

tentationem,nam inter Chriſtianos illi maximè importunam hanc tentationem ſentiunt,qui agunt de Religioſo ſtatu ſuſcipiendo.

CAPVT VIII.

OCVLORVM CONCVPISCENTIAM, CVRIOSVM ſcilicet ſciendi deſiderium,ac proprium iudicium, radicem eſſe multarum tentationum contra fidem,& Chriſtianam perfectionem:& qua ratione illa vincenda.

POST pugnas cum carnis concupiſcentia, ſequuntur illæ,quæ habentur cum *concupiſcentia*, quàm S. Ioannes appellat *oculorum*,quę(vt ait S.Thomas)conſiſtit in deſiderio inordinato res duas conſequendi, quæ in mundo fiunt,ſcientiam ſcilicet,& diuitias. PRIMA concupiſcentia appellatur CVRIOSITAS: quamuis hoc nomen non ſatis eius vim explicet. eſt enim inordinatio illa oculorum,quos peccatum aperuit,cùm ſerpens tentans Euam dixit:b *in quocunque die comederitis ex eo fructu,aperientur oculi veſtri:& eritis ſicut Dij ſcientes bonum & malum:* qua conſentiente in tentationem,inuaſerunt & occupauerunt eam duę oculorum concupiſcentiæ valdè pernitioſæ. Prima oculorum materialiũ corporis,qui ſtatim appetiuerunt curioſè videre res nouas, pulchras & iucundas,quæ corporis ſenſus recrearent.Et ita addit Scriptura Sacra. *vidit mulier quod bonum eſſet lignum ad veſcendum,& pulchrum oculis, aſpectuq; delectabile.* Non abſque cauſa(ait Rupertus)ponitur in textu verbum illud, *vidit mulier.* non quòd priùs non vidiſſet arborem ipſam ſcientiæ; ſed quòd tunc curioſis oculis eam aſpexerit,attendens ad omnia, quæ in illa erant: vt aſpectum ſuum,guſtatum,& reliquos ſenſus recrearet. Et ex hac oritur altera concupiſcentia oculorum animæ ſpiritualium, qui ſcire deſiderant bonum & malum,ſicut DEVS nouit:appetentes ſuperbè & arroganter ſingularem in ſcientijs excellentiam,vt plurima nouerint: non curantes, an illa bona ſint,an mala;vtilia,an pernicioſa. Et quamuis concupiſcentia ad oculos aperiendos dirigatur:eos tamen multò ampliùs excœcat ingentibus ignorantijs,& erroribus illam comitantibus.Quemadmodum miſeræ Euæ in illa tentatione euenit:nam ſerpens decipiendi illam cupidus, ita ſermonē eſt auſpicatus:c *cur præcepit vobis Deus,vt nō comederetis de omni ligno paradiſi?* quaſi diceret:noli oculos habere ita clauſos, nec ita in cumulo ac

a 1 Ioā 2.16.
1.2.q.77.a.5
b Gen.3.5.6
Li 3 de Trinit.c 9.
c Gen 3.1.

cœcè credas, quod DEVS tibi dicit, & iubet: ſed attende diligentiùs cauſam, cur ita præceperit. Nam callidus hic tentator non vno impetu ingreditur, dicens: falſum eſt, quod fides reuelat; aut malum eſt, & ferri non poteſt, quod lex iubet: ſed primum inijcit cogitationes dubias aut curioſas; ſuggerens deſideria ſciendi rationes myſteriorum, aut præceptorum: vt cùm non inuenerint claras, incipiant dubitare, & tædium quoddam concipere. Quemadmodum Eua, quando audiuit interrogationem ſerpentis, cœpit cogitare, quid illi reſponderet: & ita aditum aperuit ſuperbiæ, & deſiderio libertatis, & tędio, quod ſe videret ligatam, ne fructum illum guſtaret. Et mox iudicium proprium illam proſtrauit in grauiſſimos duos errores, quos in ſuo reſponſo aperuit, dicens: præcepit nobis DEVS

l. de Adã & Eua ſiue de Parad. c. 12. ne comederemus: & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur. *Primus* error, ait S. Ambroſius, fuit addere præcepto Dei aliquid, quo illud fiebat grauiùs, & inſipidum: quia Dominus noſter ſolum præceperat, ne comederet ex illa arbore: illa verò addidit: *ne tangeremus*. quaſi diceret: eſt adeò graue DEI præceptum, vt neque tangere arborem permittamur: & ſic cœpit proprium iudicium facere officium ſuum, proferendo primum omnium

d Pſ. 93. 20. mendacium in toto mundo: quia d *finxit* (vt ait Dauid) *laborem* intolerabilem *in præcepto* DEI: & ſic præparauit ſe ad illud nõ explendũ. Mox *ſecundum* adiecit errorem magis pernicioſum, declarando pœnam peccati ex proprio iudicio. Cœpit enim dubitare, an pœna mortis eſſet abſoluta ſententia, an tantùm comminatoria ad metum incutiendum. Et quia hoc ſecundum magis erat ipſius deſiderio conforme, facile inclinauit, vt ita cre-

2\. deret: & propterea reſpondens dixit, *ne fortè moriamur*. Videns itaque ſerpens felicem primæ ſuæ tentationis exitum, decreuit in pugna pergere ita dextrè, vt miſeram denique deciperet, quæ proprio ſuo iudicio initium dederat huic deceptioni. & ita illi dixit: *nequaquam moriemini. Scit enim Deus: quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut Dij ſcientes bonum & malum.* In quibus verbis pater ille mendacij tria deteſtanda ſuggeſſit. Quod ſcilicet Deus eſſet mendax, dicens, quòd illi morerentur, ſi fructum illum comederent; & quòd eſſet inuidus, eò quòd ex inuidia illud dixiſſet, ne ad tantam excellentiam peruenirent, vt ſcirent, quantum ipſe Deus: ac denique quòd fructus corporalis ſumptio ſufficeret ad illos tanta ſcientia implendos, vt omnia ſcirent, & nihil ignorarent. Sciebat benè Satanas: hoc totum eſſe mendacium: at (vt benè perpendit Ru-

Li. 3 de Tri. c. 7. & 8. pertus Abbas) fecit officium Sophiſtæ, adhibendo verba dubia, & in duplici ſenſu. Altero valdè ſuaui & grato ipſi Euæ; altero verò pernicioſo & occulto. Verum quidem erat, illos non morituros morte corporali ſtatim, atque fructum prohibitum guſtaſſent: ſed

cupiebat ipſe, vt illa intelligeret, nec animæ morte illos ſtatim morituros, nec poſteà corporis. Sed contra falſum erat, futuros illos tanquam Deos; & cognituros bonum & malum, quemadmodum DEVS nouit. quamuis Satan cupiebat, vt Eua ita intelligeret. Sed optabat ipſe, illos eſſe tanquam DEOS, hoc eſt tanquam Spiritus Angelicos, qui erant dæmones: ad quorum ſimilitudinem non ſolùm bonum, ſed etiam malum ſcirent, experti malum culpæ & pœnæ, quod illi experiuntur.

ISTI ſunt Sophiſtici aſtus Satanæ, in quibus eum multi huius ſæculi filij imitantur, vtentes verbis, quæ habent plures ſenſus, ad decipiendum: ita vt in aperto mendacio non capiantur. De quibus Sapiens dicit: *e qui Sophiſticè loquitur odibilis eſt, & in omni re fraudabitur.* nam DEVS permittet, vt quemadmodum ipſe decipit, ita quoque decipiatur: quamuis ſatis magna ſit deceptio, quòd aliorum ſit deceptor: quia facit officium dæmonis contra illos. e Eccl 37 23

SED videamus nunc, quomodo ſe geſſerit Eua cum huiuſmodi deceptionibus? Nam ſtatim oſtendit ſe proſtratam curioſæ oculorum ſuorum concupiſcentiæ, proprioque iudicio: adhibens fidem ei qui loquebatur, & nouam illam doctrinam docebat: non prius examinans quis illi eſſet doctor. æquum enim fuiſſet, certiorem priùs fieri, an ſerpens eſſet, qui peritiam haberet loquendi; an Spiritus alius per illum loqueretur: & an ille Spiritus DEVS eſſet, an Angelus: quòd ſi Angelus; malusne eſſet, an bonus? At curioſitas impedit huiuſmodi examina: quando is qui loquitur, ea proponit, quæ arrident. Eò enim peruenit hoc vitium, vt multi velint ſcientes & volentes dæmonem ſequi magiſtrum: vt ipſos doceat Negromanticam, Iudiciariam, & Diuinatoriam; aut vt illis occulta aliqua, & valdè diſtantia aperiat. Et propterea S. Auguſtinus ait: multos Philoſophos antiquos noluiſſe admittere fidem Chriſtianam, deceptos vana curioſitate agendi cum dæmonibus: & alios, fidem iam habentes, propterea eam amittere, quòd recurrant ſicut Saul ad negromantica: vt manifeſtetur ipſis, quod ſcire auent. Sed quid mirum, quòd qui aſſuenit in rebus ſuis idolum proprij iudicij conſulere: accedat etiam ad conſulendum dæmonem? & quod fidem adhibeat dicenti, quæ proprium iudicium dictauerat. 1. *Lib. de vera Religio. c. 4. in 1. Tomo.*

HINC prouenit ſecunda Euæ ignorantia: quia citò nimis credidit, valdeq; leuiter verbis ſerpentis: eò quòd eſſent valdè dulcia. cû potuiſſet valdè facilè, &, paruo examine præmiſſo, aduertere, ea eſſe falſa, ac deceptoria. Cùm enim DEVS eſſet prima Veritas, non potuit mentiri, nec decipere: &, cùm eſſet ſumma Bonitas, non potuit inuidia laborare. 2.

Sed ſtulta & ignara, ita excœcata fuit ſplendore externorum verborum: vt non aduerteret latens in eis venenum. Et eadem leuitate, qua credidit, executa eſt quod credebat: accipiendo ſtatim fructum ſibi prohibitum. nam ſuperbi & curioſi, vt ſunt faciles ad ſimilia credenda, ita ſunt celeres ad eadem exequenda: quia Satanas illos ſollicitat, vt accelerent: ne aut pœnitudini, aut maiori deliberationi, aut conſultationi aditum præbeant.

3. ET HIC tertius fuit error Euæ: quòd fiderit, tantumque proprio iudicio tribuerit, & ſerpentis ſuaſioni: vt neque cum Adamo conferre voluerit, qui erat ipſius caput, & vir ſapiens. Credendum eſt enim, ſi, antequam fructum ipſa deguſtaſſet, ipſum conſuluiſſet de ijs, quæ ſerpens ſuggeſſerat, ille deceptionem & fraudem retexiſſet: & ita culpa interior non fuiſſet progreſſa ad exteriorem: prudentiùs egiſſet reſpondendo ſerpenti: nolo quod ſuggeris facere, donec conferam cum viro meo. quamuis dæmon nó neglexiſſet conſilium illud nouis fruadibus impedire: quia vehementer horret, quod ipſius ſuggeſtiones cum Patribus ſpiritualibus communicentur: & hunc ipſum horrorem affricat ijs, qui proprio iudicio nimium fidunt, exiſtimantes: ſe non indigere magiſtro, & conſiliario: cùm poſſint ipſi reliquis conſulere.

4. ET TVNC error pertingit ad ſummũ faſtigium, quod poteſt: infelix enim Eua, cùm tentationi ſuccubuiſſet, euaſit in tentatricem; &, cùm debuiſſet eſſe diſcipula, voluit eſſe magiſtra; & errorem docere, quem didicerat: eundem proponendo Adamo, vt ei perſuaderet, quod ipſa crediderat. quem facilè vicit: nam in hac pugna coniunxit dæmon concupiſcentiam oculorum, carnis concupiſcentiæ: & voluntas ac deſiderium vxori placendi, illum impulit vt fructum guſtaret. Et quamuis Apoſtolus dixerit, qud f *Adam non fuerit ſeductus* immediatè à Serpente: at, vt S. Ignat. Martyr, & alij Sancti Patres dicunt, fuit aliquo modo ſeductus per Euam: cuius verba eum prouocarunt ad motus ſuperbiæ, & curioſam oculorũ concupiſcentiam: qua fructus illius virtutem experiretur, nonnihil hæſitans, an mortis ſententia, à DEO prolata, eſſet tantùm comminatoria: ſiquidem Eua, quæ iam comederat, non fuiſſet mortua.

f 1. Ti. 2. 14. Epi. ad Trall. Ire. l. 3. contra hær. c. 35. Hil. Can. 3. in Matth. Aug. in Pſal. 68. Vide Pererium l. 6. c. 3. in id: dedit que viro ſuo.

§. I. *De Serpente qui eſt ſecundus tentator.*

SERPENS hic, cuius fraudes retulimus, eſt ſecundus tentator: quem S. Ioannes vidit a *ſedentem ſuper equum nigrum, & habentem ſtaterã in manu ſua*: vt aggrederetur ac deciperet Chriſtianos: quos nunc per ſeipſum, nũc per alios homines aggreditur. Cùm per ſeipſum id facit, ſicut eſt aggreſſus Euam: niger eius equus eſt, proprium, eius qui tentatur, iudicium; cùm illi

a Apoc 6. 5.

for-

fortiter valdè addictus,complacet ſibi in ſcientia & prudentia ſua. Quod iudicium benè appellatur *equus Satanæ:* is enim eius dirigit dictamina; deducitque ad omnes errores ac deceptiones, quas intendit. Exprimuntur autem tales aptè nigro colore: quia iudicium proprium eſt ignarum, imprudens,& cęcum:quamuis maximè putet,ſe clariſſimos habere oculos ad videndam veritatem;ac propterea rectè de rebus iudicare. Quamobrem tentator,*habebat ſtateram in manu ſua*,quaſi iactaret, veritatem & iuſtitiam, ſcientiam & ſanctitatem ſectari:quibus tentationes ſuas occultat, vt faciliùs decipiat:quia eius ſtatera falſa eſt ac doloſa:ideoq; quidquid in ca ponit, falſitas eſt & iniuſtitia, cum titulo tamen fidelitatis: quia aſſeuerat,ſe optimè rem conſideraſſe, ac perpendiſſe. Ex quo fit, vt quando hac ratione deceperit viros aliquos graues, & qui magnas habent naturales dotes, aut ſuperbè præſumunt de ſua eruditione, & ſanctitate: eis dæmon inſideat tanquam equis nigris, vt reliquos tentet ac decipiat. Huiuſmodi fuerunt omnes Hæreſiarchæ, vt Arius, Lutherus, Caluinus, falſique alij magiſtri, peruerſas doctrinas contra bonos mores docentes; conantes irritare, aut imminuere quod Chriſtus D. N. in ſuo docuit Euangelio, qui huiuſmodi tentationum nos monuit dicens: *videte,ne quis vos ſeducat. Multi enim venient in nomine meo; dicentes: ego ſum Chriſtus. Et multos ſeducent. Surgent enim Pſeudochriſti & Pſeudopropheta, & ſeducent multos:* & idem monet Apoſtolus:c *nemo vos ſeducat inanibus verbis*,d *veniens in humilitate & religione Angelorum*, quaſi nuntius DEI docens, *quæ nunquam vidit*, aut audiuit, *fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ*, & e *diſcedens à fide* & doctrina Chriſti, *& attendens ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi* & fictione, *loquens mendacium, cauteriatam habens conſcientiam*. Huiuſmodi etiam ſunt multi filij huius ſæculi, per quos aggreditur nos dæmon; prouocatque ad id,quod mundus decreuit, expedire: à proprio enim iudicio decepti, illud tanquam verum & ſanctum approbant. De quibus idem Apoſtolus dixit: f*erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, voluptatum amatores magis quàm* DEI: *habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs deſiderijs: ſemper diſcentes & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes*. Omnes hi miſeri & infelices, qui ipſi decepti, ſtudent etiam alios decipere, innituntuntur nigro ſuo & ſtulto iudicio proprio, quod ipſis eſt pſeudochriſtus, & pſeudopropheta. nam quidquid illud ſuggerit exiſtimant, Chriſtum D. N.aut Prophetam aliquem illud ſuggerere,ac reuelare. Et hoc modo, vt dixit S.Petrus,*deprauant Scripturas Sacras ad ſuam ipſorum perditionem:* cùm eas non intelligant,ſed torquent ſecundùm iudicium ſuum, ſeipſos & alios

b Matt. 24. 4. 24.
c Eph. 5. 6.
d Col. 2. 18.
e 1. Ti. 4. 1.
f 2. Tim. 3. 2.

decipientes mendacijs & erroribus, quos ex eis hauriunt: quia eas non intelligunt.

Hoc ſatis indicat & manifeſtat ipſum tentatoris inſigne: qui veniens in equo ſtateram tamen habet in manu : manifeſtum eſt autem, equitem, maximè ſi equus ſit petulans, nihil poſſe fideliter ponderare : vt qui non poſſit manum firmam tenere. Et propterea dixit Oſeas: g *ſtateram in manu Chanaan eſſe doloſam*, quæ vox (vt Sanctus Hieronymus ait) ſignificat mouentem ſe ab vna in alteram partem : ideoque infideliter & fraudulenter ponderare. quamobrem ſuperbus quiſque, & cupidus, & paſſione aliqua affectus, & qui proprio ſolo iudicio ducitur, ſi accipiat in manu ſtateram Sacræ Scripturæ, & rationis, vt ponderet quæ dicit, aut facit non ponderabit fideliter : quia ipſum ſtateræ momentum ſemper mouetur, & ſtatera trahitur ad id, quod exigit honor, vtilitas, aut voluptas; & ad id, quod proprium iudicium illi dictat. quare omnia torquet trahitque ad id, quod delectat. pondus enim affectionum trahit poſt ſe ipſas rationes.

g Oſee 12.7. De nominibus hebr. in Na & Gen.

Sed quis ſtragem explicare poterit, quam hic tentator nigro ſuo equo adfert? Idem ipſe Devs hoc Euangeliſtæ reuelauit, cùm ait: ſe, ſtatim atque equus ille niger prodierat, audiuiſſe vocem dicentem : h *bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario*. hoc eſt duæ libræ tritici & tres hordei denario vẽdentur. cuius ſenſus (vt multi Patres declarant) eſt, dari poteſtatem ſedenti in nigro equo, vt vaſtet tritici & hordei meſſes : non omninò, ſed magna ex parte. ita vt ingens fames, & annonæ caritas in terra ſequatur. quid autem hoc ſibi vult, niſi quod prædixerit Devs, ex occultis ſuis iudicijs, Tentatorem hunc deceptionibus & fraudibus ſuis ex magna mundi parte ablaturum verum animarum alimentum, fidem ſcilicet & doctrinam Catholicam, tam ſubtiliorem & ſublimiorem, quæ per triticum ſignificatur: quàm communem & vulgarem, ſignificatam per hordeum: vt ſic ingens illa fames oriatur, cuius in primo Tomo fecimus mentionem. Non tamen permittitur omninò, hanc meſſem deuaſtare: nam, in eius deſpectum, ſemper in Eccleſia erit verum hoc alimentum pro fidelibus filijs, quibus ipſe non poterit nocere.

h Apoc 6 6. Ribera hic eos citat.

Tract 1. c. 6. & 8.

1. Contra hunc tentatorem, cùm te inuaſerit, oportet te ſtrenuè pugnare, oculos equi nigri dextrè frangendo. *Primùm* ergo mortificanda eſt cõcupiſcentia oculorum corporalium, ineundo i *cum eis fœdus*, ſicut S. Iob, vt claudantur ſuo tempore : ne ingrediantur per illos malæ cogitationes. Quòd ſi curioſitas te vrgeat, vt eos aperias ad res nouas & pulchras: mortifica illam, dicẽs cũ S. Bernardo: cur videre vis quod non licet optare? quod ſi non eſt culpa illud videre; eſt ſaltem culpæ occaſio, & indicium curioſitatis. Cautior eſto ex lapſu Euæ, quæ fructum aſpexit, quẽ nõ poterat ſine

i Iob. 31. 1.

Tr. de Grad. humilit.

pecca

peccato comedere;& poſt aſpectum, extendit manum ad illum accipiendum,& k *per* oculorum *feneſtras* & aurium *ingreſſa eſt mors* culpæ, & latro, qui deprædatus eſt innocentiam. k *Ier.9.21.* *S. Greg l 21. Mor.c.2.*

ET STATIM acriorem adhuc pugnam inibis cum concupiſcentia oculorum ſpiritualium,refrenans inordinata ſciendi deſideria, quæ ſunt ſocij ſuperbiæ appetentis excellentiam l *ſcientiarum quæ inflant.* Amplectere Apoſtoli conſilium dicentis:m *non plus ſapere quàm oportet: ſed ſapere ad ſobrietatem*:vt ſatis tibi eſſe exiſtimes(vt ait S. Thomas) ſcire res bonas & vtiles; & quæ tuæ capacitati & ſtatui ſunt conformes,& in finem bonum, & cum affectu ordinato. Et vt Eccleſiaſticus ait: n *altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris.* ne tuis rationibus metire fidei myſteria, aut occulta DEI iudicia, aut præcepta in rebus,quas ipſe non reuelauit,vultque nobis eſſe occultas:ad hæc enim omnia claudendi tibi ſunt oculi, & intellectus captiuandus, ad credendũ quod fides docet;& exequendũ,quod iubet lex. Et quando infernalis ſerpens aliquid contra hæc dixerit,aut aliquid interrogauerit,aut dubiũ propoſuerit:noli in diſputationẽ cũ eo deſcẽdere, ſicut Eua;nec familiariter cũ eo agas,aut hæreas de ijs cogitando,quæ dicit: nec quidẽ vt reſponſum illi des.Non enim alio reſponſo eſt opus, quã ipſa fidei verba,& legis:nihil addẽdo,aut minuẽdo,aut mutãdo, aut dubitãdo: ſed dicẽdo illi:hoc dicit DEVS:hoc præcipit:hoc credo,& hoc volo: ſufficit enim quod ille dicat,& mandet:vt illud cenſeatur verum & ſanctũ. Et quamuis ipſaſmet fidei veritates tibi dicat,ne illum tanquam Magiſtrũ acceptes.nam qui te adeò odit,ſemper ſuſpectus eſſe debet, quòd ad tuam tendat perniciem. 2. l 1. *Cor.*8. m *Ro.* 12.3. 22.*q.*167.*a.*1 n *Eccl.*3.22.

HINC tertium documentum ſequitur, vt vigilantiſſimè aduertas, quis Magiſter ſit,qui te doceat, & loquatur, ſiue internè, ſiue externè: quamdiu eum non noueris. Ne fortè ſit Dæmon, qui in aliquo *equo nigro* ſedet,vt te decipiat ſtatera,quam habet in manu: propterea enim dixit S. Ioannes o *nolite omni Spiritui credere; ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.* Et idem monuit Chriſtus D. N. dicens: p *attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad oues in veſtimentis ouium intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. à fructibus eorum cognoſcetis eos.* Si vis noſcere nigrum falſi magiſtri equum: non aſpicias externum eius colorem: quia multi ſunt quaſi q *ſepulchra* exterius *dealbata*;quæ tamen *intus ſunt plena oſſibus mortuorum* fœtidiſſimis:quorum nigredo latet in abſcondito. Aſpice diligenter:an ſit equus petulans & effrœnis; ducaturque à ſuis paſſionibus, & cupiditatibus;voluptatibus addictus, curioſus, ſuperbus, pertinax:& ex his fructibus agnoſces,eſſe falſum Prophetam; falſamque ſtateram, quam geſtat in manu: & quod non fideliter ponderet, quod dicit: eò quòd ab eius paſſione ſtatera inclinet ad partem, quam ille 3. o 1. *Ioan.* 4.1 p *Mat.* 7.15. q *Mat.* 23 27

t Eccl.21.28. ſ Oſe.12.7. vult: *Verba* & opera verorum magiſtrorum *prudentum*, & ſanctorum (quẽadmodum ait Eccleſiaſticus) vera, *ſtatera põderabuntur*, non ſ *doloſa* illa *Chanaan*; ſed pondere ſanctuarij ſtabili, quod eſt in manu Chriſti, eiusque Eccleſiæ, & verorum eius Prælatorum.

4. in Duce ſpir. Trac. 4 c.7. t Ioſ.11.6. PRAETEREA, ſi deceptorem hunc velis ſuperare: nunquam debes proprio tuo iudicio fidere. Nã (vt alio loco diximus) illud eſt fons omniũ deceptionum, eritque contra te niger equus dæmonis: ſed debes illud ſtatim t *ſubneruare*, neruosque rationũ eius frangere, quibus ille nititur, contẽnendo phantaſticas tuas rationes, & mortificando vanitatis ac ſuperbiæ appetitum: ex quibus oritur vt placeant tibi, quæ tu iudicas, & ſentis. v *Ne vnquã innitaris prudantia tua*, ait Sapiens, nec leuiter mouearis, vt facias, quæ illa dictat: alioqui à tali Duce in pugnam deductus, facilè ſuccumbes. quemadmodum illi milites, de quibus Scriptura Sacra dicit, x *multos cecidiſſe in bello, eò quòd ſine conſilio, exijſſent in prælium*. denique oportet profundas mittere radices in Fide, vt ſis firmus, ita vt, quemadmodũ Apoſtolus dicebat; y *Chriſtus habitet per fidem in corde tuo in charitate radicatam & fundatam*, cum certo decreto nihil credendi, nec admittendi contra illam: quemadmodũ idem Apoſtolus Galatis in fide dubitantibus dicebat: z *licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, Anathema ſit*, & vt tale repellite. Hoc igitur ſpiritus feruore, aliquid tale quid obijcienti dæmoni, reſpondere poteris: ſi poſſibile eſſet, vt Angelus aliquis, aut Apoſtolus aliquid mihi diceret ijs contrarium, quæ fides me docet: nullo modo illi conſentirem, quantò igitur minus admittam, quod tu hoſtis meus mihi dicis? quod ſi pellem Apoſtoli indueres, aut laruam Angeli lucis, vt me deciperes: nullam tibi fidem adhiberem. cùm, etiamſi reuera vnus ex illis eſſes, non tibi crederem. Hunc loquendi modum adinuenit magno feruore S. Apoſtolus: non quod ſit poſſibile: Apoſtolum, aut Angelum aliquẽ nos decipere; & aliquid contra id, quod fides docet, nobis proponere: ſed vt firmitatem declararet, qua hoſtibus ſit reſiſtendum; qui veſtimenta induentes Apoſtolorum Chriſti, aut Angelorum cœleſtium, nos conantur decipere.

v Pro.3.5. x 1. Mac.5.67 y Eph.3.17. z Gal.10.8. Idẽ habet. 2. Cor.11.13.15 Rom 8.38.

Apoc.6 6. FERVOR hic eſt præclariſſima diſpoſitio, ne DEVS permittat, te à tali hoſte decipi: quẽadmodum S. Euangeliſta Ioãnes inſinuauit, cũ dixit: vocẽ illam cœleſtem dixiſſe inſidenti equo nigro: *vinum & oleum ne læſeris*. prouidentia enim DEI noſtri, quæ ſtateram habet in manu ſua fideliſſimam, qua omnia ponderat: limitat, vt ſuprà eſt dictum, huius tentatoris poteſtatem; nec permittit, vt ſtatera ſua falſa decipiat quoſcunque voluerit; aut tangat, quos ipſe excepit, veros ſcilicet ac feruentes Eccleſiæ Catholicæ filios; quæ vinea eſt, & electum IESV Chriſti oliuetum: in quo iuſti & perfecti viri tanquam vites & oliuæ non ſteriles, ſed fructuoſæ plantatæ ſunt: quia non

ſola

ſola fide, aut ſolis verbis contenti ſunt; ſed ſtudent feruens amoris DEI vinum, & præſtans, copioſumque oleum miſericordiæ in proximum proferre. Eo vino corroborantur interiùs, oleo verò tanquam luctatores vnguntur exteriùs: vt in vtriſque pugnis internis & externis, hoſtes ſuos ſuperent; ſuaſque lampades hiſce bonis operibus foueant: vt fidei lumen & charitatis ignis ardeat ſemper: quarum lumine ſtatim, atque doloſa tentatoris ſtatera apparere incipit, eam nouerint, ac reijciant: Ad quod præſtandum DEVS ipſe illos illuſtrat, & adiuuat. Hoc enim eſt prohibere tentatorem à *lædendo vino & oleo*, quæ ipſe ſub ſua accepit protectione.

CONCLVDAMVS prædicta omnia, indicando vltimum noſtræ conſolationis motiuũ pro calamitoſis temporibus, in quibus verſamur: perpendentes protectionem DEI noſtri erga ſuam Eccleſiam, contra quam non poterunt præualere omnes inferni dæmones: etiamſi omnes adferant ſtateras doloſas; & innumeris inſideant equis nigris ferociſſimis. Omnibus enim illis dicit DEVS: *vinum & oleum ne læſeris*. hoc eſt: non datur tibi poteſtas, vt in Eccleſia *lædas vinum & oleum* Sacramentorum, quibus pius a *Samaritanus vulnera curat* peccatorum; nec poteris vinum & alimentum ſacrarum ſcripturarum auferre; nec bonorum operum fructum; nec impedire, quin plurimi ſint viri feruentes, ſapientes, ac ſancti: qui fraudes tuas nouerint, ac retegant. Et quamuis tempore Eliæ adeò creuerit perſecutio, vt videretur ſibi ſolus relictus: DEVS tamen dixit illi: b *relinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt curuata ante Baal*. Et tempore Antichriſti, qui futurus eſt equus niger, omnium, quos dæmon habebit, ferociſſimus, quando is omnes ſuas vires & potentiam intendet, vt ſtatera ſua doloſa homines decipiat: erunt plurimi homines adeò conſtantes, vt ipſius congreſſus retundant, nec velint ſignum characteris ipſius accipere: vt illæſum ſeruent characterem & amorem Chriſti. Et quantumuis ſolicitus nunc excurrat in ſuis nigris equis, per Angliam, & alias regiones ſeptentrionales: in eiſdem tamen locis conſeruat, & tuetur DEVS vites & oliuas multas, quibus non poteſt Sathan nocere: & in ipſius deſpectum erunt plurimi fideles feruentes, qui fidem propugnent, & Religionem Chriſtianam: eiuſque ſplendorem & ſanctitatem conſeruent.

a *Lu.* 10. 34.

b 3. *Reg* 19. 18.

CAPVT IX.

TENTATIONES EX CONCVPISCENTIA DIVITIARVM: & ratio contra eas pugnandi.

NON eſt minus ferox quàm præcedentes, pugna tentationum, quam excitat concupiſcentia oculorum, quæ diuitijs fouetur & alitur. quæ duplici via homines inuadit: altera eſt inordinatum eas acquirendi deſiderium, qua via & pauperes &, diuites

inuadit:pauperes quidem prętextu proſpiciendi neceſſitatibus,quibus premuntur: diuites verò quia nunquam ſatiantur, ſed ſemper ditiores eſſe cupiunt. Altera via eſt, inordinatus earundem diuitiarum, quæ iam habentur, vſus. quia exponuntur in delicijs,voluptatibus, & pompis huius vitæ: & hac via oppugnat diuites ſibi indulgentes,ac ſuperbos. Primos congreſſus licet declarare eadem viſione, quam proximo capite retulimus, a *equi*, ſcilicet *nigri, cui* Dæmon *inſidebat, habens ſtateram in manu*. Optimè enim color niger competit furioſæ auaritiæ paſſioni, vtpotè innumerabilium deceptionum cauſæ. Omnia enim ponderat b *doloſa ſtatera Chanaan*: propendente ſemper ſtatera in eam partem, in quam inclinat cupiditas & auaritia. id apte ſignificat ipſum nomen *Chanaan*, quod non ſolum ſignificat *ſe mouentem*, vt ſupra diximus; ſed etiam *mercatorem & negotiatorem*: vt ex hoc intelligatur: cupiditatem, quæ in huiuſmodi hominibus regnare & præualere ſolet, cauſam eſſe, cur doloſa ſtatera omnia ponderentur, ad alios decipiendos: quo poſſint ipſi diuitias ſibi accumulare. Cupiditas enim eſt,quæ proprias neceſſitates doloſè ponderat, nimium eas exaggerando: vt occaſionem habeat, plura bona fortunæ acquirendi, vt ſibi proſpiciat. Eadem ponderat rerũ valorem:proprias magni,alienas verò parui faciendo:vt carè vendat,vili verò emat. Ponderat fraudulenter ius in litibus & negotijs; retorquendo iuſtitiam in proprium commodum, & proximi damnum. Et quod peius eſt, ipſas virtutes, ac DEI veritates infideliter ponderat: vilius eas æſtimando, quàm ipſa bona temporalia. Et eò peruenit, vt contemnat charitatem, & miſericordiam, ac iuſtitiam; imò interdum ipſam etiam Fidem. Nam ex auaris huiuſmodi cupidiſque hominibus accipit Dæmon magiſtros falſos, ac deceptores: quorum opera, tanquam nigris equis vtitur, ad tentandum, ac decipiendum iuſtos ac ſimplices: quemadmodum Scribæ & Phariſæi auari ex cupiditate oblationum decipiebant plebem, dicentes: præſtare c *munera offerre templo* Domini, quam eadem dare parentibus, etiam in neceſſitate conſtitutis. Siquidem DEVS magis eſſet ipſorum Pater, quàm ipſi carnales. Huius tentatoris ferocitatem ac damna, quæ infert per auaritiam, declarauit Apoſtolus his verbis: d *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſumus. Nam, qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua: quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.* Hæc dixit ſanctus Apoſtolus: vt animum nobis adderet contra cupiditatem pugnandi, ob innumera damna, quæ ex ea oriuntur. Siquidem eo ipſo quòd inordinatè appetas eſſe diues: hæc appetitio eſt tibi tentatio & laqueus Satanæ; quo ille te

a *Apoc. 6. 5.*
b *Oſeæ 12. 7.*
c *Mat. 15. 6.*
d *1 Tim. 6. 8.*

raptat,

raptat, donec in grauiſſima peccata præcipitet. Præcipuè in ea, quæ S. Gregorius auaritiæ filias appellat, proditiones, fraudes, fallacias, periuria, inquietudinem, violentias, & contra miſericordiam obdurationes cordis. Quemadmodum infelix Iudas, hac cupiditate victus, Magiſtrum ſuum vendidit triginta argenteis: &, cùm auaritiæ laqueo à Satana teneretur, incidit in laqueum deſperationis, & e *laqueo ſe ſuſpendit, crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius* in morte, eò quòd ea ſpontè diffudiſſet in vita, deponens viſcera miſericordiæ, iuxta illud Sapientis: f *qui amat pecuniam, animam ſuam venalem habet: quoniam in vita ſua proiecit intima ſua.* Cui autem animam ſuam vendit, niſi Dæmoni, qui eam comparat pretio peccatorum, quæ ipſe facit, vt pecunias habeat? quomodo autem intima ſua proijcit, niſi quia non miſeretur animæ ſuæ:nec alienæ miſeriæ compatitur?

Lib 31. Mor. c 17. S. Thom. 2.2 q 118. a. 8. e Act. 1. 18. f Eccl. 10. 10.

Qvid verò dicam de innumeris deſiderijs, quæ Apoſtolus vocat inutilia? cupidi enim ſæpè deſiderant res impoſſibiles, aut difficillimas; & ſeſe occupant adinueniendis medijs, etiam prohibitis, aut voti compotes fiant. Sed omnia tamen ſunt illis inutilia:quia reipſa non obtinebunt,quod optant:quia negligunt Sapientis conſilium monentis: g *ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere:quia facient ſibi pennas quaſi Aquilæ, & volabunt in cælum.* Vt quamuis oculi tui ac deſideria volent poſt huiuſmodi opes, altiùs illæ volabunt, vt nec videre eas poſſis. & ita defatigatus & deceptus manebis, & Eccleſiaſticus: h *fili*, inquit, *ne in multis ſint actus tui,* hoc eſt, ne te effundas ad multa, vt fias diues: & *ſi diues fueris, non eris immunis à delicto. Si enim ſecutus fueris* diuitias, *non apprehendes: & non effugies* paupertatē,etiamſi fugiens *præcucurreris*.hoc enim à diuina prouidētia potiùs,quàm ab induſtria cupida dependet:propter quam puniet te Deus, auferēs è manibus rem ipſam,etiam cùm proximè eſſes,vt illā apprehenderes. Quod ſi etiā apprehēdas:numquid deſideria tua deſinēt propterea eſſe inutilia?ſatis certè inutilia ſunt,quæ tuam cupiditatē non exſatiant. Diues enim cupidus ſemper iudicat ſe eſſe pauperē: ac propterea cupit amplius ditari;&,quidquid comparat, parum iudicat i *auarus* enim, vt ait Eccleſiaſtes, *non implebitur pecunia: & qui amat diuitias fructum non capiet ex eis.* Et licèt temporale aliquod commodum ex eis accipias:adhuc tua deſideria erunt inutilia. ſiquidem non accipis ſpiritualem vtilitatem pro anima tua; ſed magnum detrimentum,iuxta illud Sapientis:k *quid prodeſt ſtulto habere diuitias?* aut interroga ipſos damnatos, & reſpondebunt: l *quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuntius percurrens; & tanquam nauis, quæ pertranſit fluctuantem aquam: cuius, cùm præterierit, non eſt veſtigium inuenire, neque*

g Prou. 23 5. h Eccl. 11. 10. i Eccl. 5. 9. k Pro. 17. 16 l Sap. 5. 8.

ſemitam

ſemitam carinæ illius in fluctibus: aut tanquam auis, quæ tranſuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris, nec vtilitatem aliquam reliquerunt in loco, in quo erant.

SED non tantum hæc deſideria ſunt inutilia, ſed addit Apoſtolus, etiam *nociua*: non ſolùm animę illa habentis, ſed cæteris quoque hominibus, quibus ſtudet auferre bona, quæ habent, vt ſibi illa retineat, & ita diteſcat: etiã per media crudelia & nociua, & idem aſſerit S. Iacobus Apoſtolus. m *Vnde* (inquit) *bella, & lites in nobis? Nonne hinc? ex concupiſcentijs veſtris, quæ militant in membris veſtris? Concupiſcitis & non habetis: occiditis, & zelatis: & non poteſtis adipiſci: litigatis, & belligeratis, & non habetis Petitis* à DEO, *& non accipitis. eò quòd malè petatis, vt in concupiſcentijs veſtris inſumatis.* Hæc omnia vobis eueniunt, vt in veſtris cõcupiſcentijs pereatis: & ipſęmet conſumũt, quæ vos maximè oblectant; & ipſas fortunas, dũ tot lites propter eas excitatis. Hæc cupiditas introduxit in mundum verbum illud quod S. Chryſoſtomus frigidum appellat MEVM & TVVM. Quod verbum cauſa eſt innumerabilium bellorum, & omnium malorum, quæ ſunt in hac miſera vita. Frigiditate enim ſua charitatem deſtruit: & volens quiſque ſibi, quod eſt alterius, lites excitat, an ſit MEVM, an TVVM: & hoc nomine nec pax eſt, nec vnio, aut pietas Chriſtiana. Et qui adeò eſt crudelis, vt, quod aliorum eſt, accipiat: quomodo erit miſericors, vt, quæ ipſe habet, illis largiatur? Si eſt lupus alienorum rapax: quomodo erit ouis pia, vt indigentibus det lanam ſuam, & lac quod habet? quis crudelior fuit n *Iezabella* in *Nabot*, in quem *falſum teſtimonium dici* curauit, vt vita priuaretur, & ſic ipſa, eius vinea potiretur? quis crudelior o *diuite* illo epulone in pauperem *Lazarum* famelicum, & *vlceribus* plenum: quem potiùs præ fame mori permiſit, quàm vel *micas menſæ ſuæ* illi dari curaret? & illa quidem, eò quòd crudelia habuerit viſcera, fuit à canibus deuorata; hic, quòd non ſit compaſſus ei, cuius vlcera canes lingebant, vritur in horrendis flammis. Et meritò quidem vterque horrendum ſubit ſupplicium: qui adeò crudeles ſe exhibuerunt in proximos, aut occidendo, vt ſpoliarent; aut permittendo mori potiùs, quàm eis ſubuenirent. Nam, vt ait S. Ambroſius *ſi non paviſti, occidiſti*: & S. Baſilius: in tot, inquit, rebus iniuriam infers, quot poſſes illi ſubuenire & non facis, quando grauis eius neceſſitas id vrget: tunc enim panis, quem tu habes, iure quodam pertinet ad eſurientem; & veſtis, quam ſuperfluam cuſtodis, pertinet ad nudum; & argentum, quod poſſides, ad indigentem; cùm autem his iniurijs illos afficis: non ſolùm, quòd in te eſt, illorum corpora occidis; ſed animas etiam ſpoliando illas vita Charitatis, quam amittunt odio, impatientia, imprecationibus, alijſque peccatis, quæ admittunt, vt de illatis ſibi iniurijs vlciſcantur. Mitis valdè patienſque erat Dauid, & magnus iniuriarum condonator, quas accipiebat à Saule, ad mortem ipſum quærente: at cùm vidit,

m Iac. 4. 1.

Ser. de S. Philogono. to. 3.

n 3 Reg. 21. 10.

o Lu. 16. 22

Refertur diſtinct. 86 ca. Paſce Serm. ad diuites auaros.

ſe neceſſitate premi, recurrit, vt ſupra perpendimus, ad Nabal hominem diuitem & potentem, magna animi demiſſione petens, ſubſidium aliquod, intuitu ſaltem ſuorum ſeruitiorum, quæ præſtiterat, defendendo eius paſtores, & gregem in deſerto. Sed Nabal homo durus, ferox, & malitioſus reſpondit contemptim: p *quis eſt Dauid? & quis eſt filius Iſai? hodie increuerunt* aut creſcere præſumunt *ſerui qui fugiunt Dominos ſuos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonſoribus meis, & dabo viris, quos neſcio vnde ſint?* quo reſponſo audito, qui iniurias aliàs facilè condonabat, hanc non potuit tolerare: & *ait Dauid pueris ſuis: accingatur vnuſquiſque gladio ſuo. Et ſecuti ſunt Dauid quaſi quadringenti viri, quibus dixit: verè fruſtra ſeruaui omnia, quæ huius erant in deſerto, & nunc reddidit mihi malum pro bono. Hæc faciat* DEVS *inimicis Dauid, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus quæ ad ipſum pertinent vſque mane.* Quod quidem perfeciſſet, vt ſtatuerat, niſi prudens Abigail vxor ipſius Nabal, venienti occurriſſet; & quæ prius petiuerat obtuliſſet: extinguendo hac ſua liberalitate iræ ignem, quem vir eius Nabal auaritia ſua accenderat; adferens etiam qualemcunque excuſationem acceptam ex nomine ipſius *Nabal, quod interpretatur ſtultus, & iuxta nominis ſignificationem ſtultitia* fuerit vſus in eum, qui tanta premeretur neceſſitate. placatus Dauid acquieuit ſermonibus Abigail, non tamen placatus fuit Devs; ſed vltus eſt iniuriam, quam Dauid remiſerat. cùm enim intellexiſſet Nabal, quæ geſta erant, emortuum eſt cor eius intrinſecus, & factum eſt quaſi lapis. Cumque pertranſiſſent decem dies, percuſſit Dominus Nabal & mortuus eſt: Et ita amiſit vitam, & cum ea etiam bona, quæ tanti faciebat. Quis igitur non videat hic ingentia damna quæ adfert auaritia? cuius filia, vt S. Gregorius ait, eſt cordis durities ad faciendam miſericordiam? & quis etiam non videt, quàm aptè auaro conueniat nomen Nabal, quòd, vt diximus, ſignificat ſtultum? qui tot facit ſtultitias à propria cupiditate excæcatus? iure optimo dixit Sanctus quidam: amorem pecunię eſſe tenebras animę, & ſpiritus cęcitatem: ſiquidem apertis omninò oculis labitur in adeò magnas ſtultitias. Tres certè valdè ſolennes oſtendit Nabal in egentem Dauidem; & totidem facit auarus in quemcunq; egentem, in quo eſt Chriſtus, petens paupertati ſuæ ſubueniri. *Prima* ſtultitia fuit, nolle agnoſcere eum, qui fuiſſet in eum adeò beneficus: dixit enim *quis eſt Dauid*? non noui vnde ſint iſti homines. *Secunda* fuit, loco eleemoſynæ petitæ reddere verbum contumelioſum vocans per contemptum Dauidem *ſeruum fugitiuum. Tertia* fuit, timere, quòd ſi aliquid daret eorum, quæ petebantur, defuturum eſſet ſuis famulis & tonſoribus. cùm adeò eſſet diues, vt extrueret conuiuium in domo ſua quaſi, conuiuium Regis. O cæcam auaritiam! ô cupiditatem ſtultam! ô viſcera crudelia, non ſolum in pauperem, ſed in

Tom. 1. tract. 1 c. 17 par. 3.

p 1 *Reg.* 25. 10.

Lib. 31 *Mor. cap.* 17.

S. Chryſoſt. hom. 15. *Imperfecti in Matth.*

Digitized by Google

ipſum etiam DEVM, qui petit per os pauperis. quàm iuſtè verus DAVID Chriſtus D.N. indignabitur, dicetque Angelis iuſtitiæ ſuæ miniſtris: fruſtra ſeruaui bona fortunæ huius auari in mũdi deſerto: ego illi ea dedi, conſeruaui, & auxi; ego ea defendi à furibus, infortunijs, & innumeris periculis: & nunc peto exiguum quid ex his, quæ ego ipſi dedi, pro meis pauperculis qui meo nomine illud petunt: & cùm deberet eos iuuare, & fouere; indignatur & iniurijs excipit; negatque quod petunt: & cùm ſit aliàs prodigus in ſuis rebus vanis: adeò ſe parcum exhibet in ſublevandis pauperibus: timens ne non habeat ſatis pro ſuis famulis. Cùm igitur mihi tantum reddat pro bonis quæ illi contuli, deſeram eum ac permittam cor eius emori, & inſtar lapidis ad omne bonum indureſcere: qui lapidem ſe exhibuit erga proximum, & eodem die vitam finiet, & bona ſimul & animam perdet. Hic eſt infelix auari hominis finis, ob iniuſtitiam & crudelitatem eius in proximum: vt omnium crudelitatum pœna recidat in caput eius, qui illas fecit; vt q *lætetur iuſtus cùm viderit* huiuſmodi *vindictam*: quemadmodum fecit hic Dauid: quia plurimum eminet DEI iuſtitia, cùm peccatores punit pœna eorum peccatis proportionata.

q Pſal 57 11

§ I. *Vberior malorum ex cupiditate manantium conſideratio.*

SED adhuc vlterius cupiditatis mala progrediuntur, ſemperque cenſebimur parci in eis referendis: cùm dixerit Apoſtolus: a *radicem omnium malorum eſſe cupiditatem*: quemadmodum enim radix arborem totam nutrit, ramos, folia, & fructus: ita, ait S. Thomas, vita peccatorum eſt arbor quædam, cuius rami ſunt habitus vitiorum; folia, verba mala; fructus verò, praua opera: omnia tamen aluntur & fouentur à cupiditate. Nullum enim eſt peccatum, quod non faciat cupidus, vt diues euadat: & cùm talis euaſit, b *pecunia, cui omnia obediunt*, eſt illi fomentum, vt omnia mala deſideria, & conatus exequatur: præcipitando ſe in omne genus vitiorum, donec non ſolum charitatem & iuſtitiam, ſed ipſam quoque fidem abijciat, quæ vitæ ſpiritualis & Chriſtianæ religionis eſt fundamentum. Benè hoc periculum nouerat Sapiens ille Rex, qui cum adhuc Sanctus eſſet, petebat à DEO: c *diuitias* nimias *ne dederis mihi: ne fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam: quis eſt Dominus?* nam licet illum non negent amittendo fidem: multi tamen eum d *factis ipſis negant*, incidentes in miſerandam auaritiæ idololatriam. Quam Apoſtolus e *idolorum ſeruitutem* & adorationem appellat. Et non dicit vnius idoli, ſed multorum: Nam & idolo ventris, & inanis gloriæ ſeruit: quamuis præcipuum, ſit ipſa pecunia, de qua vnus idololatra dixit f *diues factus ſum, inueni idolum mihi:*

a 1 Tim 6 10.
1 2. q. 84. a1.
b Eccl 10 19
c Pro. 30. 7.
d Titi 1. 16.
e Epheſ 5 5
f Oſeæ 12. 8.

omnes

Digitized by Google

omnes labores mei non inuenient mihi iniquitatem, quam peccaui. Quaſi clariùs dixiſſet: gaudeo, quod ſim factus diues: quia inueni Deum quendam palato meo valdè conformem, aurum ſcilicet: à quo expecto quidquid ſufficit mihi ad explenda mea deſideria. eo enim inaurabuntur omnes *S. Hier. ibi* meæ actiones, & conteguntur iniquitates: quia nemo audebit eas repre- *& Ruffinus.* hendere: & miſeriæ non occurrent mihi: diuitiæ enim me ab eis expedient. Hac falſa opinione præcipitantur infelices diuites in grauia peccata: non timentes propterea ſupplicia; nec cogitantes ſe poſſe deuenire in miſeriam: quia idolum illud deprædatum eſt cor illorum; nec ſinit eos de re aliqua cogitare, quæ moleſtiam inferat. In quibus locum habet illud Dauidis: g *in labore hominum non ſunt & cum hominibus non flagellabuntur: ideò* g *Pſal. 72. 5.* *tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate & impietate ſua.* Sed citò eueniet illis quod Sapiens dixit: h *lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium:* illi tan- h *Eccli 31 7.* quam Deo: *væ illis, qui ſectantur illud:* peribunt enim miſerè, iuxta illud Oſeę i *Oſeæ 8. 4.* Prophetæ: i *argentum ſuum, & aurum ſuum fecerunt ſibi idola,* VT INTERIRENT: quia exiſtimantes, ſe illa facere vt vitæ ſuæ conſulerent: propter illa inciderunt in mortem. DEVS enim conteret, & conuertet in puluerem, dabitque illis ad bibendum, ſicut Moyſes, k *pulueres vituli aurei* Iſrae- k *Exo 32. 20.* litis: vt ipſorum idolum ſit cruciatus eorundem conſcientiæ, & cauſa mortis æternæ.

HINC eſt, quòd cupiditas, vt ait S. Gregorius, ſignificatur per illam l *Lib 14 Mor. c 26.* *amphoram*, quam vidit Zacharias Propheta, *non clauſam, & talentum plumbi prope eam, & ingreſſa eſt mulier in amphoram.* Cui nomen erat *impietas*: quam l *Zach. 5. 6.* mox occluſit, *mittendo maſſam plumbeam in os eius*, ne indè exiret. Et *duæ aliæ mulieres cum alis quaſi milui, arripuerunt amphoram*, in qua erat Spiritus malus, *& leuauerunt amphoram inter terram & cœlum*, vt *ædificarent ei domum in terra Senaar, vt ibi ſtabiliretur & poneretur ſuper baſem ſuam.* Quid autem hoc aliud ſibi vult, quàm vt intelligamus, cupidum ſemper habere os apertum ad diuitias deuorandas, & ſimul innumeras culpas, donec ingrediatur ſuprema, quæ vocatur *impietas*, quia nullam habet erga pauperes pietatem, nec erga ciues, nec erga parentes: & quod amplius eſt, neque erga communem Patrem omnium, qui eſt DEVS. cui reuerentiam denegat & amorem debitum: quamobrem permittit DEVS vt maſſa plumbi claudat eius os; & deueniat in cordis duritiem, & obſtinationem in peccato: ita vt nec os aperiat, ad illud confitendum, & veniam petendam, & miſericordiam ab eo, qui poteſt remedium afferre. Ex quo prouenit, vt eum arripiant *duæ mulieres cum alis milui, ſuperbia* ſcilicet & *ambitio* mundana; in quarum alis eſt ſpiritus Satanæ, qui auaritiam impellit ad volandum per mundum, inſidians tanquam miluus pullis, & deprædans, famemque ſuam ſaturans

 facul-

facultatibus innocentum; donec menſuram impleat peccatorum, quam DEVS decreuit expectare, vt vltimam de omnibus ſumat vindictam. Et tunc peruenit in Babylonem, quæ ſignificat confuſionem; & Senaar, quòd ſignificat fœtorem: nam in hora mortis proijcietur in Babylonem æternæ confuſionis, cum horrendo fœtore, qui percipitur in terra mortuorum: in qua cum dæmonibus ſepelietur, quorum tentationibus, ob diuitiarum cupiditatem ſe ſubdidit.

PERPENDIT verò valdè S. Gregorius, quòd Angelus dixerit Prophetæ Zachariæ: *hæc eſt oculus eorum im vniuerſa terra*. Quòd hæc ſcilicet *amphora* ſit hominum totius mundi *oculus*. Si igitur auaritia oculus eſt cupidi, quomodo non videt tot mala vt illa fugiat? quomodo non videt impietatem, quæ ingreditur amphoram? & maſſam plumbi, quæ illam operit? & mulieres, quæ illam rapiunt? & alas milui, quas habent? & infelicem locum, ad quem deducunt? Verùm hæc eſt ſuprema huius vitæ calamitas: nam auaritia aperit oculos, ad perſpicienda ſua lucra, excœcat verò ad culpas, damnaque ex eis agnoſcenda. Aperit oculos carnis, ad videndum, quod iuuat ad vota & deſideria ſua aſſequenda; occludit verò plumbo oculos animæ, ne infelices exitus videat, quò illa tendunt. Quemadmo-
Ier.4.22. dum illi, de quibus dixit Ieremias, m *ſapientes ſunt vt faciant mala, benè autem facere neſcierunt*. Sed in die mortis aperiet oculos etiam inuitus, vt cum
Iob 27.19. ingenti ſuo cruciatu videat, quod nunc potuiſſet cum magno fructu. n *Diues*, ait Iob, *cùm dormierit nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. Apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas.* Nos (in-
.18.12. quit idem S. Gregorius) cùm dormimus, oculos claudimus; quando vigilamus, eos aperimus: diuites verò cupidi, & auari quamuis carneis oculis vigilent, oculos tamen ſpiritus habent clauſos: ſed, cùm moriuntur, clauduntur oculi corporis, & aperiuntur animæ: vt videant ſcelera & infelicitatem ſuam, quando nullum poterit adhibere remedium. Ita euenit infeli-
Luc.16.19 ci diuiti epuloni, qui bona ſua expendebat o *epulando quotidie ſplendidè, & induendo purpuram*, qui non habuit oculos; vt Lazari pauperis miſeriam cerneret, & repararet, eique ſubueniret; nec pœnam, quæ ipſum expectabat, vt illam effugeret. Sed ſtatim atque mortuus eſt, aperuit oculos, & vidit Lazarum in ſinu Abrahæ, ſeipſum verò in flammis igneis: ſed vtrumque ſine fructu. Nam maſſa plumbi, quæ eius cor, dum viueret, fuit tectum, manſit etiam in ipſa morte: os verò inferni, per quod fuit ipſe ingreſſus, fuit occluſum: & vt ſanctus ille Patriarcha reſpondit *chaos adeò magno os illud firmatum eſt*, vt ſit impoſſibile diuitem ex inferno liberari, vt aſcendat in cœlum; & pauperem è cœlo exire, vt deſcendat in infernum.

§ II. Que-

§. II. *Quomodo ex veneno cupiditatis theriaca contra eandem ſit conficienda.*

EX hoc cupiditatis veneno licet theriacam & antidotum accipere contra eandem: aperiendo mentis oculos ad eius laqueos & tentationes deprehendendas, & alas aquilæ ſumẽdo ad illas fugiendas; & teipſum tot damnorum conſiderationib. muniendo, vt ſtatuas, quemadmodum S. Apoſtolus, a *contentus eſſe, ſi habeas* quæ ad vitam ſuſtentandam ſunt neceſſaria: renunciando omnibus diuitijs, ſi non effectu & reipſa, (ſiquidem Devs ad tantam perfectionem te non obligat) ſaltem affectu: mortificando viriliter & ſtrenuè inordinatam eas acquirendi cupiditatem, & nimiũ in eiſdem poſſidendis amorem. 1. a 1. Ti. 6. 8.

Respice illam pugnãm, in qua noſter Capitaneus tentatorem, diuitias & b *regna mundi* offerentem, ſi eũ *adoraret*, ſuperauit, ac repulit. Et poſtea accipiens in manu ſua arcum ſuæ prædicationis, iecit ſagittas ſeueriſſimarum ſententiarum in diuites cupidos: minans illis luctuoſum illud c *VAE*, & aſſeuerans: d *facilius eſſe camelum tranſire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.* Nec verbis tantùm contentus, arcum ipſum crucis accepit, vt clariſſima præberet exempla renunciandi rebus omnibus, viuens in ſumma paupertate, donec omninò nudus moreretur. 2. b Mat. 4. 10. c Luc. 6. 24. d Matt. 19. 24.

Svme tu quoque hoſce arcus in manu, tuaſque haſtas iaculare in ipſam cupiditatem: procurando, vt huius equi nerui emarceſcant, circumcidendo & mortificando omnia ſuperflua, quibus cupidus hic appetitus alitur: moroſitates eius comprimendo, & impetus retundendo, quibus prodit ad ſuas commoditates quærendas. 3.

Ne pondus manibus committas proprij tui Spiritus cupidi, & alijs paſſionibus infectione & teipſum & alios decipias. Primùm igitur pacifica Spiritum tuũ, & quietum ac tranquillum redde: vt ab illo affectu & inordinata paſſione expeditus, neceſſitates tuas fideliter expẽdere, ac diligẽtias adhibẽdas prudẽter perpẽdere poſſis: vt eas reparare, & diuitias tibi cõuenientes acquirere & comparare poſſis. Quod ſi tremit fortè manus ab impetu paſſionis tuæ: committe ſtateram tertij alterius manibus, qui ea paſſione non laboret: aut prudentis Confeſſarij, aut ſpiritualis Patris, qui res tuas nouerit benè ponderare; &, quid tibi ſine periculo ſit agendum, conſulere: dando operam, vt ſtateræ momentum contra ipſam cupiditatem propendeat in miſericordiam & charitatem, quæ parata eſt volenti e *tunicam tollere, dimittere etiam pallium*: ſi id eſſet neceſſarium, ne ipſa læderetur. 4. e Mat. 5. 40.

Praeterea omnibus viribus eſt tibi incumbendum, vt machinam illam ſiue amphoram, quam replet auaritia, omninò deſtruas. Neque enim 5.

abſque cauſa iuſſit Angelus Zachariam leuare oculos,vt eam videret:& ſtatim ſubiunxit (iuxta aliam translationem) *hic eſt oculus eorum in vniuerſa terra.* hoc eſt in hãc amphorã poſitus eſt oculus omniũ,qui morãtur in terra: ſignificãs,& bonos & malos conijcere oculos ſuos in eam:licèt alio & alio modo ac fine:Improbi,vt eam repleant diuitijs,& ſceleribus, quæ ſimul cũ illis modo prædicto deuorãt:boni verò ac prudentes,oculos conſiderationis in eam dirigunt,ſicut ipſe Propheta,vt agnoſcentes, quid illa in ſe habeat,illam propterea deteſtentur.

1. Non debes autem conijcere oculos in eius theſauros;ſed in hoc, quòd ſit amphora fictilis ac fragilis;quæ breui,&,quacunq; parua occaſione occurrente,frangitur:& tunc erit inutilis. eiuſque theſauri omnes euertentur. Audi tremendam illam ſentẽtiam,quam Devs diuiti cuidam cupido intimauit: *f ſtulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem præparaſti cuius erunt:* quaſi illi ſignificaret: hac nocte frangetur tui corporis amphora, ictu mortis imminentis:quò ergò tunc ibunt diuitiæ? cuius erit frumentum,quo tua horrea repleſti?& vinum,quo cellaria ſunt plena ? cuius veſtes& ornamenta ciſtis incluſa?quo theſauri ſcrinijs tuis incluſi?hoc certũ eſt:quòd non poſſis ea tecum auferre;hic oẽs diuitiæ remanebũt, in plures alios diſtributæ.cùm tu intra animam tuam peccata ſis portaturus, quæ in earum acquiſitione & auara retentione acquiſiſti,vt in ęternis ignibus pœnas luas.

Luc.12.20. Medi.12. Par.1.

2. Sed etſi demus,non tam citò fictilem amphoram frangi:non tamen reſpicere debes aurum ipſum,quod ſplendet;ſed plumbi maſſam opprimentem:nam in hac vita qui plus auri habet,habet ſimul & plus plumbi; & qui ditior eſt, magis oneratur,& oneribus opprimitur externis & internis curarũ,timorum,anguſtiarũ, & terrorũ:quos illi intrudunt alij; aut ipſe ſibi excitat, vt ſuas diuitias tutò poſſit retinere. Quamuis hæc non ſunt maxima onera:cùm vel vnicum lethale peccatũ adeò ſit graue plumbũ, vt ſufficiat animam detrudere in infernũ.Quòd ſi prudens ſis,velisq; animam tuã ſaluare:vt hanc plũbi maſſam à corde tuo remoueas,neceſsè etiã eſt auri maſſam remouere;aut inordinatum ad illud affectum deponere. Siquidẽ Chriſtus D.N.monet,g *ne grauetur cor* tuum *curis huius vitæ*, vt fugere poſſis,iram Dei,tibi minantis.

g Luc.21.34

3. Nec reſpicere debes ad locum & iucundam ſedem,quam hęc amphora occupat in hac vita mortali;ſed ad fœtidam & horrendã, quæ in altera vita illi eſt pręparata,eſtq; æterna:ad quã non tardè & teſtudineo paſſu ducitur;ſed volando,*alis milui* à dæmone agitatis. Quam igitur vtilitatẽ tibi adferet hæc amphora,diuitijs ac delicijs huius mundi plena:ſi debeat in altera cruciatibus repleri,non temporalibus,ſed æternis?nam in inferno nõ fictilis erit,ſed pluſquam ærea:quia anima eſt immortalis. & quamuis cor-

pus

pus ipſum ſit aliàs teſtaceum: efficiet iuſtitia DEI, vt & ſemper ardeat, & nunquam frangatur.

HIS conſiderationibus induceris ad conſilium amplectendum Saluatoris noſtri, dicentis: h *videte & cauete ab omni auaritia.* attende ſcilicet pro- h *Luc.* 12.15.
funda conſideratione eius damna, & fuge omnem ſpeciem auaritiæ quocunque illa pallio obtegatur: claude tempeſtiuè os cupiditatis, quod patet ad omnes optatas diuitias deuorandas; reprimendo nimiam eius ſitim & deſideria. Quòd ſi quando impietas vel eius aliquod indicium ingrediatur: abijce ſtatim à te, priuſquam plumbi maſſa difficiliorem reddat eius exitum. Ac denique quemadmodum clauus clauum pellit: ita charitas cupiditatem ab anima extrudit; & deſiderium diuitiarum ſpiritualium, mortificat nimium temporalium deſiderium, iuxta illud Chriſti Domini: i *no-* i *Mat.* 6.19.
lite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur: & vbi fures effodiunt & furantur. Theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo: vbi ab his periculis tuti erunt. Si amphoram tui cordis implere cupis, reple virtutum diuitijs: vt det tibi Dominus promiſſam in cœlo k *menſuram bonam, & con-* k *Luc.* 6. 38.
fertam, & coagitatam, & ſuperfluentem, & glorię coronam, in pręmium victoriarum quas contra auaritiam obtinuiſti.

CAPVT X.

TENTATIONES A SVPERBIA VITAE, ET AMBITIONE excellentiæ & honoris huius mundi exortæ: & ratio pugnandi contra eas.

TERTIVM vitium, quod iuxta S. Ioannis ſententiam regnat in mundo, eſt a SVPERBIA VITAE, appetitus a1. *Ioa.* 2.16.
ſcilicet inordinatus propriæ excellentiæ. Et meritò illud conſtituit tertio loco. Nam (vt Caſſianus ait) ſuper- *Lib.* 12. c 1.
bia, quamuis ſit prima, quæ inuadit: eſt tamen vltima, quæ vincit, facitque horrendam ſtragem. illa enim aggreſſa eſt, & vicit plurimos Angelos in cœlo, & primos parentes in paradiſo: & oppugnat omnes homines in mundo, tam ſæculares, quàm Eccleſiaſticos, & Religioſos: eò quòd omnibus præclaris huius mũdi rebus foueatur: tã ſpiritualibus, quã corporalibus; illis præcipuè, in quib. DEI ſimilitudo magis reſplendet: quales ſunt ſapientia, ſanctitas, poteſtas & diuitiæ. Et

hinc

Serm. 4 de Aſcenſio. hinc oriuntur tres quatuorue ſuperbiæ modi magis inſignes: qui (vt Sanct. Bernardus ait) contendunt ad horum montium altitudinem aſcendere, in quibus huiuſmodi excellentiæ eminent. *Prima* ſuperbia eſt *curioſa*: quæ cupit aſcendere ad montem ſcientiæ; & ſic diuinam ſimilitudinem obtinere, propter honorem & gloriam, quæ in ea eſt: cuius pugnas in præcedentibus capitibus poſuimus. *Secunda* ſuperbia eſt etiam ſpiritualis, ſed ſubtilior: & conatur inordinatè aſcendere ad montem Sanctitatis, ac per tres vias fortiter oppugnat. Quoſdam enim decipit, perſuadens, quòd poſſint proprijs naturæ viribus, aut proprijs meritis ad eam aſcendere: ſoli ſuæ naturæ, aut induſtriæ vanè innitentes, non verò diuinæ gratiæ: ſine qua tamen eſt impoſſibile vel vnico paſſu ad ſanctitatem progredi. Alios decipit, perſuadendo, quòd iam aſcenderint ad montis faſtigium; & plures virtutis gradus obtinuerint, quàm reuera habeant: aut, quòd iam ſint in culmine, aliosque homines ſuperent in virtute aliqua ſingulari. Sed alios tamen craſſiùs aggreditur, perſuadens, vt contendant ad hunc montem aſcendere tantùm in ſpecie & hypocriſi: vt honore gaudeant, quem ſanctitas apud homines obtinuit. Quis autem erit, qui huiuſmodi pugnas cernens, non ſtatim dicat: Ducem & tentatorem in eis venire in equo nigro, & cum ſtatera doloſa? omnes enim innituntur intelligentiæ, ſuiipſius ignorantia denigratæ; ex qua procedit, vt falsè ponderet, & cum dolo, quod ipſius naturæ eſt debitum; & quod ſua induſtria poteſt; & gradus virtutis, quos habet; & excellentiam, ad quam peruenit; & finem, quem debet ſibi proponere, dum illam quærit.

Tra 2. c. 4. & Tr 4. c 6. SED quoniam de his congreſſibus fuſiùs eſt actum in Duce ſpirituali, vbi de ſuiipſius cognitione actum eſt: progrediemur iam ad tertiam ſuperbiam, quam S. Ioannes appellat SVPERBIAM VITAE, quæ eſt huius mundi propria, & contendit ad montem Poteſtatis, & Gloriæ mundanæ peruenire; ducitque ſemper ſecum ambitionem honorum, dignitatum, & officiorum inſigniorum; gloriam inanem, magni nominis deſiderium, & famam apud omnes; præſumptionem, iactantiam, & quidquid ad apparatum & pompam exteriorem ſpectat, de quibus mundi homines tantoperè gloriantur. Ex quo prouenit, vt hæc ſuperbia valdè foueatur, & ſocietatem ineat cum diuitiarum cupiditate: nam, cùm b *omnia pecuniæ obediant*, vehementer deſideratur à Principibus, & ſeculi huius potentibus; eò quòd neceſſariam reputent ad conſeruandam authoritatem, & dignitatem ſuorum ſtatuum, & officiorum; & ad reliquos fines excelſorum ipſorum cordium. Siquidem ſine pecunia, nec conuiuia ſunt ſplendida, nec veſtes pretioſæ, nec reliqua æſtimantur: quæ princeps huius mundi tanquam neceſſarias leges præſcripſit ſuperbiæ filijs, & mundanæ pompæ mancipijs: cuius pugnæ oſtenſæ ſunt S. Ioanni Euangeliſtæ c *in figura equi pallidi, & qui*

b Eccl. 10 19. c Apoc. 6. 8.

Digitized by Google

ſedebat ſuper eum,nomen illi Mors:& infernus ſequebatur eum. & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ,interficere gladio,fame, & morte, & beſtijs terræ. Quis autem equus hic eſt, niſi furioſus ſuperbiæ & excellentiæ mundanæ appetitus,per quem ſatanas diuites vincit,nobiles, potentes, & Tyrannos huius mundi:&,poſtquã illos ſuperauit, vtitur eiſdem tanquã equis fortibus,& ferocib. ad iuſtos tentandos,& perſequendos. Verũ magnũ myſterium latet in eo,quod S.Euangeliſta colorẽ huius equi expreſſerit quadam voce Græca,quæ & pallidũ & viridem colorẽ ſignificat:ſignificans hac ratione, quod quemadmodũ color pallidus indiciũ eſt triſtitiæ,deſperationis,morbi,& ipſius mortis;viridis verò,lætitiæ,ſpei,& firmitatis,ac ſtabilitatis:ita hi ſuperbi interius habent pallorem mortis,incedunt triſtes,decolores,& peccatis morbidi cum conſcientiæ remorſibus, & iuſtitiæ diuinæ timoribus:imò & famelici, & præ fame ipſius auri valdè macri: quia eorum cupiditas nunquam poteſt ſatiari; ſemperque putant,plura ſibi deeſſe,quàm habeant.Exterius autem virorem oſtendunt ſpei, cum magnis indicijs lætitiæ,authoritatis,& ſtabilitatis in rebus ſuis: atque ſi eſſent immortales.Siquidem eorum ſuperbia eouſque peruenit,vt nonnulli eorum ſe Deos appellauerint:facientes,ſicut d *Nabuchodonoſor,ſtatuas aureas*, quæ ipſos referrẽt;cogentes verò alios,vt ipſos adorarent.Et hoc nomine habẽt etiam exteriùs duplices colores in facie:nam palladio colore metum incutiunt,& timorem mortis reſiſtentibus,& non annuentibus ſublimibus eorum deſiderijs,nec obtemperantibus ipſis in ſenſualibus ipſorum voluptatibus:Viridi autem colore humanos ſe exhibent ſtantibus à parte ipſorum & fauentibus execrandis ipſorũ conatib.quos etiã,magnas ſpes & promiſſa offerentes,erigunt.Et hac via tyranni(qui ad literam ſignificantur per hũc equum) oppugnarunt fideles Eccleſiæ primæuæ,coniungentes horrendorum cruciatuum minas, cũ ingentiũ fauorũ promiſſionibus.Et quoniã hæ promiſſiones nihil Chriſtianos mouebant, frequẽtiùs vtebantur tormẽtis, & cruciatibus vſque ad vitæ ſpoliationem: quemadmodum ipſe Chriſtus Dominus,futurum prędixerat.Ac propterea,qui in hoc equo ſedet,appellatur MORS:vt ſignificetur,omnes conatus Satanæ in his pugnis eò dirigi, vt mortem adferat animæ conſentienti,ſeq; illi ſubijcienti;aut corporis, ſi ſe opponat,ac reſiſtat. Infernus autem ſequitur eum,non vt iuſtos deuoret,qui ſe defendentes occumbunt:ſiquidem ipſorum mors eſt victoria de hoſte,ſed vt ipſos ſuperbos & crudeles tyrannos,qui iuſtos tentant & perſequuntur,ore aperto excipiat;& reliquos oẽs,qui partes ſequuntur ſuperbiæ mundanæ,iuxta Iſaiæ prædictionem dicentis: e *dilatauit infernus animam*,& ſinum ſuum,*& aperuit os ſuum abſque vllo termino: & deſcendent fortes eius,& populus eius, & ſublimes glorioſiq; eius ad eum.*

Vide Viegas ibi Sect 6 Tert l de pudici c 20.) transfert: Viridem.

d *Dan.3 1.*

Mat 10 18. Luc.21.12.

e *Iſa 5 14.*

§. I. *Primus gradus ambitionis.*

Sed omittamus hoſce adeò ſtultos & crudeles ſuperbos, & veniamus ad pugnam, quam dæmon ſuperbiæ huius & ambitionis tentator gerit cū tribus Eccleſiæ Rebus-pub in omnib. eius ſtatibus & officijs, & cum
1. illorum ſingulis in particulari, varijs vijs & rationibus. *Prima* via eſt, qua
S Tho 2.2. q.131. a.1. illos impellit ad authoritatem & honorem, quem non promerentur; aut etiam maiorem multò, quàm meriti ſint, quærendum: vt ita eos in grauia peccata præcipitet. Hoc modo tentat & proſternit innumeros homines. qui, cùm interiùs & in occulto ſint valdè improbi, intendunt tamen haberi & honorari tanquam Sancti: ornantes ſe exterius in conſpectu aliorum
In Apoc. c.6 Vide Viegas ect.6. ſplendore operum, quæ apud homines videntur bona. Huius generis ait Richardus eſſe hypocritas per pallidum hunc dæmonis equum ſignificatos: nam tanquam Phariſæi (vt Saluator noſter dixit) a *exterminant facies*
Matt 6.16. *ſuas*; & ieiunijs ac pœnitentijs externis ſe macerant, vt pallidi & macilenti apparẽtes, valdè abſtinẽtes & pœnitẽtes habeantur: &, hac ſola mercede ac-
Lib.8. Mor c.6. cepta, ſunt contẽti. Qui infelices (vt S: Gregorius ait) viuũt moriendo: quia
b Mat.27.32 carnẽ ſuam affligunt, in qua grauiſſimam portant crucem, ſicut b *Simon* ille *Cirenenſis*: non vt vitijs moriantur, ſed vt mundo mortui habeantur: in quibus tamen viuit ipſe mundus, regnatque dæmon, & peccatum. Quæ fictio eo vſque peruenit, vt per hanc viam quærant ipſi Eccleſiaſticas aut ſeculares dignitates. propterea enim dicitur apud Iob, quod c *propter peccata po-*
Iob 34.30. *puli permittat regnare hypocritam*, indignum ſcilicet dignitate, quam habet, & per hypocriſim obtinuit: exiſtimantibus collatoribus, illum eſſe dignum.

His hypocritis ſimiles ſunt alij ſuperbi: qui, cùm ſint idiotæ & paruæ eruditionis, haberi volunt valdè ſapientes & eruditi: & ſic quærunt cathedras, & dignitates, quas non merentur. Sicut illi, qui, vt Saluator noſter di-
d Mat 23.6 xit, d *quærunt primas cathedras in Synagogis*: neque enim, niſi primaria cathedra & honoratiore dignitate, ſunt cõtenti: iudicantes, ſe præ omnibus eſſe
e Ezec 28.2. eruditos, & iactantes, ſicut ſuperbus ille, qui ſe iactabat quaſi eſſet e *Sapientior Daniele*, & dignus qui *ſederet in cathedra DEI*, & cum eius magnitudine de Sapientia & honore contenderet.

2. Et hinc dæmon ſumit occaſionem eos prouocandi, ad honores & dignitates quærendos, quibus digni non ſunt: etiamſi propterea oporteat, alios, qui eas iure poſſident, eiſdem ſpoliare: ac proindè ipſi nulla ratione aut iure poſſunt illas obtinere. ideòque adferunt in Eccleſia, eiuſq; cómunitatibus, quarum ipſi ſunt mẽbra, ſchiſmata, diſſenſiones, lites & diſcordias: eum in modum, quo Datan & Abiron ambiuerunt dignitatem ſum-

mi Sa-

mi Sacerdotij, quam Devs Aaroni, eiusque filijs conceſſerat. Satanas verò non contentus, quòd illos proſtrauerat, etiam illis vſus eſt, tanquam equis ſuæ militiæ, ad aggrediendos & proſternendos plurimos ex eo populo: alios trahendo, vt eius partibus adhęrerent; alios verò concitando cum magno ſcandalo & diſcordia. Sed quemnam exitum habuit eorum ambitio? f *aperuit ſe nimirum terra & deuorauit illos, & viui deſcenderunt in infernum.* vt ex hac viſibili pœna omnes intelligerent, tentatorem ſuperbiæ, nomen habere mortis; & infernum eam ſequi tanquam famulum: vt mactet, deuoretque ambitioſos, cùm ipſi maximè viuunt in feruentibus ſuis deſiderijs & conatibus. Neque expertes fuerunt pęnæ, qui ad eorum partes acceſſerant. nam ex eorum thuribulis ignis exiuit, qui omnes combuſſit. vt intelligatur, quòd inſtrumenta culpæ, iuſto Dei iudicio, conuertantur in inſtrumenta pœnæ: & ex eiſdem ignis procedit cupiditatum, qui eorum corda cruciat, & præcipitat in ignes æternos. Nec ſupplicia illa hic ſteterunt: quia ignis ſe dilatauit, & combuſſit quatuordecim millia hominum ex plebe, qui falſa mortuorum compaſſione murmurarunt contra Moyſem & Aaron, in quos inſurrexerant ambitioſi: nam vbicumque peſtis hæc tangit, inficit, cruciat, & mactat: niſi tempeſtiuè impediatur. Sed vlterius adhuc gradus hic ambitionis progreditur. non enim contenta vna dignitate, etiam valdè magna: adſpirat ad aliam, & aliam, omnes volens complecti. quemadmodum Rex Ozias, cùm fuiſſet Rex ſanctus, aditum præbuit ſuperbiæ: &, non contentus regia dignitate, voluit ambitioſè etiam ſacerdotalem vſurpare. g *& eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum.* Nam volens tanquam Summus Sacerdos offerre ſacrificium thuris, punitus fuit à Deo *lepra repentina.* Quare non ſolùm dignitatem Sacerdotalem non obtinuit, quam ambiebat; ſed etiam regiam amiſit, quam habebat, extruſus ex ſuo palatio, & priuatim tanquam leproſus vitam ducens. Aequum eſt enim, vt qui ambitioſè quærit dignitatem, quam non meretur, & quæ ei non debetur: illam amittat, quam habebat, & ei debebatur. ob ſuperbiam enim factus eſt vtraque indignus. quemadmodum impius Aman valdè familiaris Regi Aſſuero, cupiens adorari à Mardochæo & reliquis omnibus, eo honore, qui ſoli Deo debetur: eò deuenit, vt honorem & familiaritatem amitteret, quam habebat: amittens ignominioſè vitam in patibulo. Quòd ſi pœnam in hac vita non habeant, non euadent eam, quæ in altera eos expectat. Infernus enim latiſſimos habet ſinus, ad omnes ſuperbos, ſchiſmaticos, & tumultuoſos deuorandos: & quò illi magis accelerant, vt aſcendant, eò iuſta Dei ira coget illos deſcendere: quemadmodum euenit ſuperbo Regi Babylonis, qui Luciferum referebat, quem imitabatur: de vtroque enim ait Iſaias: h *detracta eſt ad inferos ſu-*

f *Nu. 16. 32.*

g *2. Par. 26. 16.*

h *Iſa. 14. 11. 15*

perbia tua, qui dicebas in corde tuo: in cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum: ſimilis ero Altiſſimo. Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci: vbi eò eris profundior, quò contendebas te magis erigere.

3. SED vlterius pergit Satanæ aſtutia & calliditas, aggrediendo ambitioſos harum dignitatum per alios, qui non quærentes illas, ipſis offerunt, vt acceptent, etiamſi indigni: & ita eos in eadem peccata ac detrimenta deijcit. Quemadmodum Rex Herodes à Satana deceptus, acceptauit honorem diuinitatis ab adulante plebe oblatum, & i *dicente, eius vocem non hominis eſſe, ſed* DEI. & quia inaniter ſibi complacuit de hoc honore, quo adeò indignus erat, *fuit ab Angelo percuſſus, & exſpirauit, à vermibus deuoratus.* Quamobrem dixit Sapiens: k *qui tribuit inſipienti honorem,* eſt *ſicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij:* qui eſt Deus ſcientiarum: vt ex illis lapidibus templum ei ædificetur: ſignificans his verbis: quòd qui indignum, afficit honore, illum tentat, & prouocat, vt eius ſuperbia creſcat appetatq; ſupremam DEI excellentiam, & inanem hominis ſapientiſſimi gloriam. Sed quemadmodum Mercurius falſus erat Deus, & tali honore indignus: ita ſtulti ambitioſi, indigni ſunt honore ac dignitate, quam acceptant. quæ in lapides conuertetur: quibus alij ipſum lapident, irridentes, quòd eam dignitatem habeat, qua non eſt dignus.

i *Act.* 12. 22.
k *Pro* 26. 8.

4. SED quoniam dæmon appetit cibum magis electum, non negligit etiam meliores, & ſanctiores aggredi, occaſione accepta ex eorum ſanctitate & eruditione: vt illis offerat huiuſmodi dignitates. Quemadmodum aggreſſus eſt magnum l *Baptiſtam*, offerens illi per Phariſæos, Meſſiæ dignitatem; & Sanctos m *Paulum & Barnabam* aggreſſus eſt per gentiles: qui videntes quoddam prodigium ab ipſis factum, (quamobrem *alterum appellabant Mercurium, alterum Iouem*) volebant illis tanquam Dijs *offerre ſacrificia*. at illi ſtatim reſtiterunt, & diabolicam hanc tentationem reiecerunt: & quoniam erant humiles, repulerunt à ſe honores, quos ſuperbi libenter acceptant. nam vt plurimum illi ab hac tentatione ſuperantur, citiusque dignitates acceptant, qui earum ſunt magis indigni. Quemadmodum ait ſcriptura: quod cùm arbores ſibi eligere vellent Regem, eamque dignitatem oliuæ, viti, & fico offerrent: (quæ aliàs erant ea digniſſimæ) noluerunt tamen acceptare: ſed cùm obtuliſſent eam rhamno, ſtatim eam acceptauit: & minatus illis ſi non facerent, vt n *egre leretur ignis de rhamno & deuoraret cedros libani*. Aptè verò rhamnus ſiue ſpina, ambitioſa vocatur: quæ dignitatem acceptat, quam non meretur: quia ſemper pungit ſpinis peccatorum, & curis eam conſeruandi,

l *Ioan.* 1. 20.
m *Act.* 14. 11.
n *Iud.* 9. 15.

pungen-

pungendo propriam & aliorum conſcientias, conſumens tanquam ignis ipſas virtutes. Et hinc eſt, quod hic modus ambitionis ſit fidei capitalis hoſtis, & religionis Chriſtianæ. magnumque impedimentum ad eam ſuſcipiendam, & conſeruandam, & conſequendam perfectionem: quam illa profitetur. Quemadmodum ipſe Saluator monuit Phariſæos dicens: o *quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam, quæ ſolius Dei eſt, non quæritis.* Ita inſinuans: non eſſe mirum, ſi in credendo ſentiant difficultatem, & in eius doctrina amplectenda: Siquidem immerſi toti erant in ambitione honoris, quam ab inuicem accipiebant. Perpendit autem S. Baſilius verbum illud valdè *accipitis*: Si enim quod oblatam gloriam accipias tantum tibi adferet impedimentum: quanto maius adferet, ſi tu ipſe illam ambias, & quæras.

o Ioā 5. 44.

Reg. 31. ex Breuioribus.

§. II. *Alij ambitionis gradus.*

PRIMO ambitionis modo prædicto coniungi ſolet alter non minus pernicioſus: cùm ſcilicet per mala media, conculcatis etiam diuinis legibus, huius mundi honores & dignitates procurantur. Hæc media ſunt innumera: quia etiam ſunt innumeræ artes huius vitij, ad quærendas vias & modos, quibus voti compotes fiant, maximè impellente eos Satana ad omnia ea adhibenda. Quoſdam enim inſtigat, vt ea officia aut dignitates per tyrannidem & incredibilem crudelitatem quærant, aperto Marte aggrediendo eos, qui poſſunt, aut volunt ipſos impedire: quemadmodum faciũt huius mundi Tyranni, ad ſuum imperium dilatandum: etiamſi opus ſit hoc nomine parẽtes, filios, aut fratres vita priuare; quemadmodum a *Athalia nepotes ſuos* priuauit, vt regnum ipſa poſſideret; & b *Abimelech occidit ſeptuaginta fratres*, vt ſolus regnaret. Vt hinc appareat, quàm iuſtè tentator hic cognomen retineat *mortis*: qui tot hominibus illam infert, vt voti compos euadat. Alios inſtigat, vt huiuſmodi dignitates prenſationibus & oblationibus procurent: inclinando ad ſe illorum voluntates qui poſſunt illos iuuare. Quemadmodum Abſolon prenſabat populum, vt contra proprium ſuum Patrem, regnum ſibi vſurparet: adhibẽs ad id mille artes, c *amplexando illos*, qui ad aulam Regis veniebant, & ijs qui negotia & lites habebant, dicendo, quod verè iuſta peterent: *Sed neminem eſſe conſtitutum, qui iuſtitiam adminiſtraret*: & quòd ſi ipſe *Rex eſſet*, omnibus plenè ſatisfaceret: & ita ſollicitabat corda vir ſuum Iſrael. Cum hac prenſatione alij coniungunt munera, vt emant ipſam dignitatem. Adeoque creſcit ambitio, vt etiam velint Eccleſiæ dignitates emere. Et ſi poſſent, etiam poteſtatem emerent faciendi miracula, & dandi ipſum Spiritum ſanctum, quemadmodum tentauit Simon Magus: cui propterea dixit S. Petrus: d *pecunia tua tecum ſit in perditionem*

a 4 Reg. 11. 1.

b Iudic. 9. 5. 24.

c 2 Reg. 15. 5.

d Act. 8. 2.

tionem: quoniam donum DEI *exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Imò etiam inſtigat idem Satanas, ad media abominanda adhibenda, ad hanc excellentiam conſeruandam, licèt bono medio ad illas aſcenderint. Nam ſuperbia & ambitio etiam inuadunt honorem & dignitatem, quam DEVS dignis detulit: poſtea tamen culpa ſua ſuperbientes, indignos ſe faciunt eadem dignitate: quam ne perdant: tot ipſi admittunt ſcelera, atque alij, vt eandem obtineant. Cuius rei aptum habemus exemplum in e *Saule*, fugiente, *& abſcondente ſe*, ne regnum ſibi à Deo delatum acceptaret: poſtquam tamen illud accepit, adeò fuit mutatus ad illud conſeruandum, vt crudeliter perſequeretur Dauidem: veritus, ne is regno ipſum ſpoliaret. Et eodem modò f *Ieroboam* quamuis monitus fuit à Propheta, quod eſſet futurus Rex decem tribuum Iſrael, poſtea tamen politica ratione ſtatus, vt regnum ſuum ſibi, & filijs, ac ſucceſſoribus ſuis conſeruaret, noluit permittere vt ſubditi *aſcenderent ad templum in Hieruſalem vt offerrent* DEO *ſacrificia*: ne afficerentur ad Reges Iuda, ipſius hoſtes: Sed *erexit duo idola aurea, quorum alterum poſuit in Bethel, alterum in Dan. Dixitque populo: ne vltra aſcendite in Hieruſalem. Hi ſunt Dij veſtri, qui eduxerunt vos ex Aegypto*: Hos debetis adorare: & ita illi fecerunt. Quibus coloribus magis ad viuum depingi potuit horrendum bellum, quòd Satanas mouet contra DEVM, & contra populum iuſtorum? ô ferocem tentatorem! qui g *in equo pallido* quatuor mundi partes deuaſtas. Siquidem per Principem quendam ſuperbum & ambitioſum, integrum regnum deijcis in tuas idololatrias: ſed quomodo hoc facis? primùm Satanas ipſe aggreditur, & proſternit Principes, potentes, vt Dona, quæ Dei ſunt, ſibi ipſis attribuant: & eiſdem bellum illi moueant, erigendo duo aurea idola, quæ adorent. Alterum honoris & inanis gloriæ: quia cupiunt ſe adorari, laudari, & in veneratione eſſe ab omnibus præſentibus: Alterum gloriæ & famæ: quia deſiderant, nomen & famam ſuam etiam ad abſentes volare, & in filijs, ac ſucceſſoribus ſuis in ſecula futura dilatari. Hi ſunt Sol & Luna, quos tanquam Deos adorant. De quibus dixit ſanctus Iob: h *Si vidi Solem, cum fulgeret, & Lunam incedentem clarè.* Nam, vt ſanctus Gregorius exponit: hi homines mundani intentionem ſuam collocant in ſole gloriæ, & vani honoris; & in Luna famæ; & in claro nomine inter homines: hic enim eſt vltimus illorũ finis. & ad eum dirigunt quidquid dicunt, faciũt, aut patiuntur. Quemadmodum perpendit S. Auguſtinus, feciſſe Romanos: qui omnia bella & facinora præclarè geſta, faciebant cum honoris & gloriæ cupiditate. Hanc, inquit, ardenter amarunt; propter eam viuere cupiebant; nec timebant mori: iudicantes quod etiam ſi morerentur, ſupererat tamen viua fama apud homines.

e 1. Reg. 10. 22.

f 3. Reg. 12. 26.

g Apoc. 6. 8.

h Iob. 31. 26.

Lib. 32. Mor. cap. 6.

Lib. 5. de Ciuit Dei c. 12.

SED quid myſterij in eo latet, quòd Ieroboam duo illa idola in duobus

monti-

montibus & locis valdè editis collocauerit: altero nomine Bethel, quod ſignificat domum Dei; altero in Dan, quod iudicium ſignificat? hac enim ratione indicat: ſuperbiam & ambitionem erigere hæc idola in vtraque Re-pub. Eccleſiaſtica & Seculari: in filijs ſcilicet Eccleſiæ, qui de virtutibus, rebusque ſpiritualibus agunt; & in filijs huius ſæculi, qui de gubernatione & negotijs temporalibus. Nam etiam Satanas conatur idolum erigere honoris & gloriæ in monte Bethel: impellens ad ambitioſè deſideranda magnalia domus Dei; ſuasque excellentias in ea collocandas. Subuertendo hac ratione ipſos Eccleſiaſticos, & Religioſos, qui aditum huiusmodi ambitionibus præbent. Et eo prætextu, quòd domus Dei debeat eſſe in honore, & ſimiliter eius officia: expellunt, quod in ipſis eſt, ab ea ipſummet Devm, & diuinam eius gloriam: in cuius locum ſubſtituunt idolum mundanæ gloriæ: & cùm deberent ſanctam hanc domum, eiusque miniſteria ac dignitates claris virtutibus exornare: ornant, vt S. Bernard. ait, pretioſis veſtibus, & apparatu famulorum, & equorum; alijsque pompis mundanis: obliuioni tradentes opera pia. Quid igitur dicemus de Iudicibus, gubernatoribus, & alijs Principibus: qui idolum ſuum in Dan collocant, hoc eſt in iudicio: optantes ad hæc officia aſcendere, aut in eis ſe conſeruare, titulo & prætextu faciendi iudicium & iuſtitiam? ſed in omnibus, quæ faciunt, aut iudicant, idolum ponunt inanis honoris: quærendo eum primo loco, eiusque occaſione iuſtitiam conculcando, cum eam exequi non poſſunt, abſque inanis honoris ſui detrimento. *Epiſt. 42.*

Qvando autem Satanas Principes & magnates ſibi deuicit, facilè ex ipſorum malo exemplo tentat, vincitque minores: vt & hi ſicut illi idola illa adorent. Siquidem, vt Sapiens dixit: *Secundùm iudicem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales & habitantes in ea.* Et qui prius Devm ſolum adorabant, & ad ſanctum Eccleſiæ montem aſcendebant, vt ſacrificia iuſtitiæ & laudis ei offerrent: nunc non agunt niſi de conſcendendis montibus ſuperbiæ, & ambitionis, vt ſuis idolis ſacrificia offerant. Quorum proprietates S. Baſilius depingit, dicens: qui huius vitij ſunt captiui, ſunt inuidi, tumultuoſi, calumniatores, adulatores, humiles, quando non expedit, parci, & ſexcentis alijs vitijs ac perturbationibus implicati. *Inuident* ijs, qui illos in honore præcedunt: Sicut k *Cain* inuidit *fratri ſuo Abel*; & filij l *Iacob, fratri ſuo Ioſeph*: ex quo ingentes ortæ ſunt diſſenſiones. Ambitioſi enim etiam ſunt *tumultuoſi*, conculcantes pacem, tam cum ſocijs, quàm cum reliquis: ſolùm vt eos præcedant: quemadmodũ m *filij Zebedæi*, deſiderantes primas ſedes in regno Chriſti, turbarũt reliquos condiſcipulos. Et quotidiè videmus innumera inter eos ſcãdala propter locum eminentioré, aut titulos, & cognomina, quibus ſint compellandi; & propter verba in Salutationibus vſurpanda. Sunt *calumniatores*, *i Eccl. 10. 2.* *De conſtitutionibus monaſtic. c. 10.* *k Gen. 4. 5.* *l cap. 37. 4.* *m Mat. 20. 24.*

& accu-

& accuſatores reliquorum; vt illos contemptibiles reddant: quo ipſi maneant excelſiores. Iudicantes temerè ipſorum dicta & facta: & de eiſdem murmurantes, quemadmodum n *Phariſæi* ab ambitione raptati *calumniabantur verba & opera Saluatoris*: vt illius opinionem imminuerent, & maiorē ipſi ex eo acquirerent. Sunt *adulatores* laudantes nimium alios, vt ipſi ab eis laudentur; & honore afficientes, vt & ipſi afficiantur, texentes his adulationibus fraudem aliquam, ad ſua vota conſequenda. Quemadmodum o *Herodiani* adulabantur Chriſto D. N. vt ab eo extorquerent, quid de *cenſu Imperatori reddendo* ſentiret. Sunt *humiles*, quando non expedit: cùm fatentur de ſe aliqua mala, vt alij dicant bona: & ita ſe humiliant, cùm vident, ſe propterea humiles habendos: vt hac humiliationis eſca, honorem conſequātur; aut ſubijciendo ſe minoribus, quando eorum ſuffragio poſſunt maiores euadere: vt cathedram obtinere, aut dignitatem, ad quam aſpirant. Imò, vt S. Ambroſius benè perpendit, aliquando ſeſe humiliant & abijciunt coram ipſo Dæmone, vt ab eo gloriam huius mundi obtineant. Ac propterea ſunt abiecti tanquam mancipia omnium hominum, à quibus aliquid honoris accipere poſſunt; aut timent poſſe ſibi noceri: & quemadmodum hi ſunt innumeri, valdeque inconſtantes tanquam fluctus maris: ita ſunt innumeri fluctus curarum & anxietatum, quas in ſuis cordibus ſuſtinent. & vel vnicus qui illos contemnat plus poteſt illos affligere; quàm mille, qui illis deferunt, ad illos conſolandos. Quemadmodum de ſeipſo faſſus eſt ſuperbus ille p *Aman* dicens: *cùm hæc omnia habeam* (quod ſcilicet ab omnibus, & à Rege & Regina in honore haberetur) *nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum* Iudæum, nullum mihi deferentem honorem. Denique S. Gregorius concludit, neminem poſſe numerare peccata, quæ imperandi affert ambitio: nam cùm ſuperbia ſit generalis omnium vitiorum Dux, omnia conuocat, vt ſuorum ambitioſorum votorum compos fiat.

n Luc. 11. 15.
o Matt. 22. 16.
S. Tho. 3 p. q 41. a 4. ad 3.
Li 4. in Lucam.
S. Bern epiſt. 126.
p Eſter. 5. 13.
Lib 24. Mor. cap. vlt.

§. III. *Remedia contra has tentationes.*

1\. Hæc ſunt peccata damnaque ſuperbiæ & ambitionis: ex quibus licet arma ſumere ad bellum contra eam ineundum, & victoriam de ea reportandam. Nam quomodo eam non oderis, ſi attentius *equi* eius *pallorem* aſpicias; & nomen tentatoris, quod eſt *mors*; & pediſſequi famuli, qui eſt *infernus*? perpende, quantam ſtragem in anima faciat; turbationes & afflictiones, quas adfert in vita; anguſtias, & anxietates, in quas conijciet in hora mortis; & tormenta, quæ te expectant in inferno, in ſocietate tentatoris, te ad hoc vitium prouocantis: & ita non negliges, illum odiſſe, ac reijcere conantem te totum perdere. Deſcende conſideratione ad eos aſpiciēdos, quos mors iam deuorauit; & ſtatum, quem habent in ſepulchro: & ad-

uertes,quàm parui debeas facere hunc honorem & gloriam mundi;cuius finis eſt puluis, vermes, ſerpentes, fœtor, & horrenda fœditas. Deſcende adhuc vlterius ad eos,quos infernus deuorauit;& ad ignominiam ac dolorem,quo in flammis illis æternis afficiuntur: & interroga ipſos ſuperbos: quid ſentiant de excellentia,quam hic habuerunt:& omnes reſpondebunt. a *quid nobis profuit ſuperbia*, cuius finis fuit hæc æterna ignominia? ne decipiat te viridis color equi,qui magnam in te excitat ſpem, & longam promittit vitam,ſpatium pœnitentiæ,mortem felicem,magnum honorem,& perpetuam famam. Attende: hunc viridem colorem facilè declinare ad pallorem mortis: eſt enim falſus & fraudulentus: & propè es,vt omnia momento perdas. Viridis eſt color:ſed fœni,quod citò ſiccatur. Clama,inquit Devs,Prophetæ;& ille:quid clamabo?dic:b *omnis caro fœnum, & omnis gloria quaſi flos agri: ſiccatum eſt fœnum, & decidit flos: quia ſpiritus Domini ſufflauit in eum.* O ſuperbe,quid te erigis?attende, quòd Devs in manu ſua ventum habeat vrentem,qui poſſit in momento fœnum exſiccare;& florem iſtum, quem tu tanti facis, & cùm minimè cogitaueris, tanta vehementia ſufflabit:vt nec veſtigium eius relinquat. Quid ergo ſuperbis puluis & cinis?quid te iactas,inanis flos campi?attende, quod Sol iſte gloriæ, quem tu adoras: aduret ſuis radijs florem tuæ vitæ; & erit cauſa, cur illa priueris; & ſimul cum illa amittas ſplendorem æternæ gloriæ.

a Sap. 5. 8.

b Iſa. 40. 6.

Aggredere itaque pugnam cum feroci hoc ſuperbæ appetitionis equo: accipe in manu tua Ducis tui Iesv arcum; & iacias in eum ſagittas ſententiarum,quas ipſe iecit in ſuperbos. toties repetens,quod, qui ſe exaltat,humiliabitur; &, niſi quis humiliauerit ſe ſicut paruulus, non intrabit in regnum cœlorum. Accipe item in manu ipſum arcum crucis, imitans exempla, quæ in ea tibi dedit: vt pugnes contra ſuperbiam mundanam. Et quid aliud indicat figura Regis, quàm ibi habet arundo, data illi pro ſceptro; corona ex acutis ſpinis contexta; thronus adeò altus ipſius crucis, cui fuit affixus regius titulus, quem ſupra ipſum poſuerunt. Hæc omnia fuerunt ficti Regis inſignia, ad irriſionem inuenta;ſed heroica humilitate ſuſcepta, ad confundendam tuam ſuperbiam, tibique animum addendum, vt alacriter pugnes contra illam. Attende: quocunque modo vitam tuam conſtituas, non poſſe te viuere abſque aliqua cruce:nam neque ipſamet ſuperbia eſt ſine illa:licèt cum magno tormento,& ſine vtilitate. Et ita S. Bernardus exclamat: ô ambitio, ambientium crux! quomodo omnes torquens,omnibus places nihil acerbiùs cruciat,nihil moleſtiùs inquietat. Si igitur crux eſt ferenda, accipe Crucem Chriſti: & in ea gloriare: quia hac cruce obtinetur vera libertas, ſummus honor, præclara fama,& gloria æterna. 2. 3.

Lib. 3. de Conſid.

Non *poteſtis*, inquit Saluator, *duobus Dominis* ſibi inuicem contrarijs 4.

c Mat. 6. 24.

ſeruire:quia dum vni vis ſatisfacere,alterum offendis.Cùm igitur Chriſtus
& mundus; DEVS,& Dæmon ſint inuicem contrarij:quomodo poteris ſer-
uire Chriſto humili,& mundo ambitioſo?DEO,ſuperborum hoſti,& Dę-
d Lu. 22. 26. moni,eorundem Duci?ſi verum honorem quæris,ſequere Chriſtum:in cu-
ius ſchola,qui magis ſe humiliat,maiori honore eſt dignus; &, qui d *maior
eſſe* deſiderat,det operam,vt *fiat ſicut minor*. At mundo ſeruire;res eſt intole-
rabilis.nam in ipſo ſolo plures ſunt Domini ſibi contrarij: & impoſſibile
eſt,omnibus placere.Non vides, quales ſint contentiones inter ipſos mun-
danos,dum vanos ſuos honores quærunt? volens igitur aliquorũ volunta-
tem tibi conciliare,amittes aliorum gratiam.Et,ſi hi velint te honore affi-
cere:alij id conabuntur impedire,teque contemnere.Melius eſt,nihili illos
facere:& tunc multo maiorem honorem obtinebis. Et quæ maior excellẽ-
tia,ait S.Chryſoſtomus,eſſe poteſt,quàm honorem contemnere, qui tanti
in mundo æſtimatur?quæ autem maior vilitas,quàm ei ſe proſternere. *ni-
hil humilitate altius,nihil arrogãtia depreſſius*. Quodnam cor magis eſt depreſ-
ſum,quàm quod ſubijcitur hominum opinioni, & voluntati? & quodnam
cor magis eſt generoſum, quàm quòd eorum dictis eſt ſuperius, & ab his
Ariſt 3. Eth. c.8 S.Tho. curis eſt expeditum?nam etiam ipſi Philoſophi dicunt: magnanimos face-
re res magno honore dignas: propter quem tamen obtinendum nihil fa-
2.2 q 129. a.2. ciunt;potius illum contemnunt:niſi quatenus medium quoddam eſt,ad ea-
e Eccl. 41 15. dem bona opera melius facienda; & proximos, quibuſcum verſantur, ad-
iuuandos:id enim voluit Sapiẽs,cùm dixit:e *curam habe de bono nomine*;& A-
f Rom 11. 13. poſtolus:f *quamdiu ego ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo*. &
Epiſt. 42. quemadmodum perpendit S. Bernardus:non dixit, meipſum honorifica-
bo;ſed,meum miniſterium. At ſi honorem proprium,tanquam proprium
aſpiciens,illum contempſeris:nihil amittes:quia ea ratione potius acquiri-
g Ezech. 17. 24. tur,& conſeruatur.Siquidem ſolenne eſt DEO, vt ait Ezechiel,g *lignum hu-
mile exaltare,& humiliare ſublime. & ſiccare lignum viride; & efficere;vt frondeat
lignum aridum.*

5. Hoc eodem ſpiritu fugiendæ ſunt tibi,quod in te erit,huius mundi ex-
cellentię:quibus fouetur ambitio:quaſi ſubneruares ferocem hunc equum,
ne graue tibi inferat bellum.Nec ſolum earum ſtudium eſt fugiendum;ſed
procul earum occaſiones ſunt odorandæ,& tempeſtiuè fugiendę:quemad-
modum Chriſtus D.N.cùm fecit miraculum illud,quo quinq; hominum
millia quinq; panibus pauit,præuidens, plebẽ illam cogitare de ipſo in Re-
h Ioan. 15. gem eligendo,h *fugit in montem ipſe ſolus*. Quòd ſi contingat, huiuſmodi dig-
i Iudic. 9. 9. nitates tibi offerri:ſequere,quòd in te eſt conſiliũ i *Oliuæ, vitis,& ficus*:quæ,ne
fructus ſuos perderent,reiecerunt oblatum ſibi primatũ ſuper reliquas ar-
bores. Noli ſponte tua aſcendere in montem Bethel, & Dan, nec ad digni-
tates & prælaturas Eccleſiæ aut Reipublicæ;quod ſi iam illas habes,non ſis

abſque timore atque tremore: ne fortè Satanas ponat ibi honoris & vanæ gloriæ idola, teq; excæcet, vt ea adores. præcipitans te ex altiori loco vſq; ad abyſſum inferni. Memor eſto, hunc aduerſariū duxiſſe ipſum Chriſtum Dominum ad k *pinnaculū templi*, ac impuliſſe, *vt mitteret ſe deorſum*: vt indè populi honorem captaret, videntis, tale prodigium facientem. Et indè *deduxit ad montem excelſum, & oſtendens illi omnia regna mundi, & gloriam eorum, dixit: hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Quia proprium eſt Satanæ, procurare, vt homines ambitiosè loca ſuperiora conſcendant: alij ad pinnaculum templi, dignitates ſcilicet Eccleſiæ; alij ad montem excelſum, in quo apparet, & placet gloria & pompa ipſius mundi: vt eam ibi adorent, & ex ea præcipitentur. & cum prætextu quærendæ gloriæ, incidant in miſerandam ignominiam. Et, ſi tali tentationis genere auſus eſt Ducem noſtrū aggredi: quid mirum, quòd te aggrediatur, de quo ſperat, ſe facilè obtēturum victoriam? Sed faciliùs illam de eo reportabis, ſi feceris, quod fecit ipſe Saluator: qui nec voluit in pinnaculo manere; neque in monte; nec facere, quod hoſtis illi ſuggerebat: ſed potius illum confudit reſpondens illi: *non eſſe* DEVM *tentandum*; & DEVM *ſolum adorandum, illique ſoli ſeruiendum.* Hunc in modum, nec ſunt acceptandæ excellentiæ ab hoſte tuo oblatæ; ne faciendum quicquam, quod idem ſuaſerit. Non debes te proſternere, aut genu flectere honoris idolo, cum iniuria veri Dei: quem ſolum debes adorare, ſolique ſeruire, ponendo ſub tuis pedibus idola omnia, quæ mundus adorat. k *Mat. 4. 5.*

CAPVT XI.

TENTATIONES INVIDIAE ET RATIO eas vincendi.

CVM ſuperbia & honoris ambitione multa vitia coniunguntur, tanquam milites ſeruientes illis in corū pugnis, vt in proximo capite oſtenſum eſt: ſed omniū ferociſſimi ſunt duo duces illorum ſeptē, Invidia ſcilicet & Ira. Invidia producit tentationes odij, rancoris, ac triſtitiæ, eò quòd videat, alios eminere in excellentia & honore: Ira producit furioſa vltionis deſideria, in impedientes ſtudiū & conatum excellentiæ obtinendæ. Vtrumq; hoc vitiū coniunxit Apoſtolus cum eorū radice dicens: a *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes inuicem inuidentes*: & in lib. Iob eſt ſcriptum: b *Verè ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* ac propterea vtriuſque pugnæ delineatæ ſunt in tentatore illo, c *qui ſedebat in equo pallido, cui nomen mors, & quem infernus ſequebatur.* Nam incipiendo ab Invidia, meritò tentator eius a *Gal. 5. 26.* b *Iob. 5. 2.* c *Apoc. 6. 8.*

Digitized by Google

Sap.2.24. appellatur mors: ſiquidē Sapiens dixit: d *inuidia diaboli mors intrauit in orben terrarum*, & inferni fores ſunt reſeratæ. Prima enim mors, quam poſt Adami peccatum intulit, fuit per inuidiam: nam cùm e *inuidia viciſſet Cain:* mox 1.Ioan.3 12. illum impulit, vt *fratrem ſuum Abel occideret*. Sed prius tamen inuidum torquet vehementer, redditque illum equum pallidum, macrum, ac debilem. qui tamen nec propterea deſinit eſſe fortis, animoſus, & audax, vt aptum ſit Dæmoni inſtrumentum in eius pugnis, vt apparet in crudeli illa pugna, quam Phariſæi ex inuidia contra Chriſtum Dominum excitarunt. quorũ opera vſus eſt Satanas, tanquam ferocium equorum, ad omnes calumnias, & perſecutiones, quos adinuenerunt: donec illum vita priuarunt. Et eadem rabie per homines perſequitur innocentes, ſtruens mille tentationes, quibus eos deijciat, ac proſternat.

SED, vt huius vitij, eiuſque tentationum qualitates meliùs intelligan- 2.2.q 36.a.1. tur: aduertendum eſt, quòd inuidia (vt ait S. Thomas) eſt inordinata quædam triſtitia de proſperitate aliena, quatenus propriam imminuit. Et quoniam hæc proſperitas eſt duplex, alia temporalis & mundana, alia ſpiritualis & religioſa: ita etiam duplex eſt inuidia. *Prima* eſt proſperitatum temporalium proximorum noſtrorum: cùm dolemus, quòd illi excellant in diuitijs, dignitatibus, officijs, & familiaritatibus Principum; alijſque ſimilibus rebus, quas mundus hic amat, & magni facit. Et hæc inuidia eſt filia ſuperbiæ mundanæ: quæ, quoniam eaſdem excellentias pro ſe cupit, triſtatur, quòd eas videat in alijs cum ſuo detrimento. *Secunda* inuidia eſt proſperitatum ſpiritualium in virtutibus, & ſcientijs: quæ, etſi nobis non imminuantur propterea, quòd alij illas habeant: diminuit tamen honorem & gloriam ſingularem, quam nos cupimus, ac propterea triſtamur, quod videamus alios in illis excellere. Et hæc inuidia oritur ex ſpirituali ſuperbia, quæ cupit ſibi virtutes & ſcientias propter gloriam, ex eis naſcentem. Et de vtraque inuidia in- f Iob 5 2. telligit S. Gregorius, quod dicitur in Iob f *Paruulum occidit inui-* Lib.5. Mor. *dia*. Paruulus, inquit, eſt inuidus altera ex duabus cauſis: AVT cap.31. quòd amet bona temporalia, quæ ſunt ex ſe vilia, & abiecta. (eſt enim parui cordis, fieri eorum mancipium; & triſtari, quòd alij eadem habeant in maiori abundantia) Et hoc pertinet ad primam inuidiam, quæ valdè cruciat aulicos, & eos qui talia in mundo aſſequi conantur: vt neque amicis, neque ſocijs, nec fratribus quidem parcant. Quemadmodum apparuit in g *filijs Iacob inuiden-* g Gen.37 11. *tibus* fratris ſui *Ioſeph* proſperitati: quæ quamuis tunc alia non eſſet, niſi quam in ſomnijs acceperat: ſomnus tamen, qui eam prædicebat, inuidiæ fuit eſca & fomentum. Imò neque ipſi Reges h 1.Reg 18. 8. ferre poſſunt, ſubditos ſibi in re aliqua præferri: ſicut h *Saul*

à malo

à malo hoc ſpiritu raptatus, cùm laudes audiret Dauidis, & felices eius in ſuis rebus euentus, *iratus eſt nimis.* Alio etiam modo *paruus* eſt *inuidus* in rebus ſpiritualibus etiamſi illæ magni fiant. Si enim non ſe paruum & inferiorem in eis iudicaret: non inuideret ijs, qui ipſum excellunt. Hæc inuidia valdè torquet dæmonem, cùm videt hominem exaltatum ad dignitatem filij Dei, & ad ius beatitudinis acquirendæ, quam ipſe amiſit. i *Quem* (vt Sapiens ait) *imitantur* inuidi, *qui ſunt ex parte illius.* qualis fuit k Cain qui contriſtatus *eſt* & *iratus valdè*: quod videret, Devm valdè fauere fratri ſuo Abel. Ex quo ſatis apparet, quãuis hoc vitiũ omnes mortales aggrediatur: multo tamen magis honoris & glorię amatores, & puſillanimes: qui quodcunque bonum magni ęſtimant, cùm vident ſe ab alijs ſuperari: ex quo valdè affliguntur. i *Sap.* 2. 25. k *Gen.* 4. 5.

Ne verò decipiaris in iudicio de hac triſtitia ferendo, aduertit S. Thomas: quatuor eſſe genera triſtitiarum de alieno bono. *Prima*, quatenus eius cauſa damnum aliquod proprium, aut aliorum times: quod aliquando eſſe poteſt ſine peccato. Nam (vt ait S. Gregorius) abſque detrimento charitatis poteſt fieri, vt ex inimici tui lapſu læteris; eiusque proſperitas, abſq; inuidiæ culpa te contriſtet: quando ex tali lapſu alij boni & afflicti reſpirant; & ex eius proſperitate, alij opprimuntur iniuſtè. Sed & hæc triſtitia poteſt aliquam culpam habere: ſi doleas, videre illum exaltatum. eò quòd poſſit tibi in aliquo nocere, licèt non iniuſtè: ſemper tamen eſt ſuſpecta, ob vicinitatem, quam habet cum odio. quia facilè odio habebis ipſum inimicum, prætextu damni tui, quod horres. *Alia* triſtitia oritur ex alieno bono, non quòd alter illud habeat; ſed, quòd tu illo careas. Quæ triſtitia, ſi eſt propter defectum bonorum ſpiritualium, quæ alij habent, laudanda eſt: & appellatur Zelus, ſiue æmulatio, qua quis optat, par eſſe bonis, vt ipſe ſit bonus. Quemadmodum Apoſtolus ait: l *æmulamini ſpiritualia*: m *& bonum æmulamini in bono ſemper*. hanc æmulationem appellare ſolemus ſanctam inuidiam. de qua dixit S. Hieronymus ad Lætam: habebat filia tua ſocias aliquas, vt ſimul cum illis diſcat, eiſque inuideat: quarum laudes illam pungant, vt imitetur bonum, quod in eis videbit. Sed hæc triſtitia eſſet ob defectum bonorum temporalium, quæ alij habent. tantùm cenſeretur vitioſa, quando defectus eſſet ſuperfluorum; non tamen cenſeretur talis, ſi deeſſent neceſſaria, aut ſtatui tuo conuenientia: quamuis maioris eſſet perfectionis hunc ipſum defectum læto animo ferre. *Tertia* triſtitia eſt de bonis, quæ alij habent: quibus tamen ſunt indigni. Si igitur triſtitia eſt propterea quod illi in Dei iniuriam illis abutantur: triſtitia eſt Sancta, & ex charitate ducit originem: ſi tamen ſolùm propterea inuides, quòd videãtur tibi bona illa temporalia in huiuſmodi improbis hominibus malè collocari, inuidia eſt ſuperflua: ſiquidem prouidentia Dei omnia guberna-

S. *Tho ſuprà a.* 1. *ad* 3.
Li. 22. *Mor. c.*11.
l 1. *Cor.* 14. 1
m *Gal.* 4. 18.
Epi. ad Lætã, de Inſt. filiæ.

tis

tis illa voluit eis dare:ſiue, vt ſe emendent;ſiue, vt in hac vita remuneret aliqua bona,quæ faciunt:aut ob alios fines,quos non aſſequimur. *Denique* eſt alia triſtitia de bono alieno,quà proprium noſtrum imminuit & obſcurat: & hanc vocamus inuidiam vnum ex ſeptem capitalibus vitijs , iuxta ſen-
Li. 5. Mor. c. 31 S. Th. ſupra. a. 4. tentiam S. Gregorij. Eſt enim initiũ multorum aliorũ peccatorum,eorum præcipuè,quæ ipſius filiæ vocantur. Murmuratio ſcilicet de proximo,vt bonã ipſius opinionẽ imminuat;lętitia de eius aduerſitatibus;afflictio animi,ex eo quòd nõ poſſit illius proſperitates impedire;odiũ cũ quadam ira
2. 2 q 34. a. 6. & rabie,qua velit illũ vita priuare:imò interdũ eò peruenit , vt ſpirituale
2. 2 q 14. a 2 proximi bonũ oderit;& gratiæ augmentũ,quod habet:&tunc eſt vnum ex peccatis,quæ dicuntur in Spiritum S. eſt enim perinde, atque ſi inuideret gloriæ,quæ ex huiuſmodi bono Spiritui S. tribuitur,à quo illud procedit.

§. I. *Inuidiæ grauitas & malitia conſiderantur.*

a Iob. 5. 2. EX hactenus dictis,huius vitij grauitas innoteſcit. de quo meritò dicitur,quod a *occidat paruulum.* eius autem tentator appellatur *mors* : eò quòd horrendas mortes inferat,vnam ſpiritualem , quæ priuat gratia & charitate,quæ vita eſt animæ; alteram corporalem ac tẽporalem, quatenus
Serm. 83. de temp. cor cruciat,exſiccat oſſa,& facit putreſcere. Ac propterea ait S. Auguſtinus: inuidiã eſſe viperæ ſimilẽ,quę matris eã concipientis viſcera rũpit:qua extincta,ipſa exterius prodit. & S.Chryſoſtomus eam appellat vermem ro-
Hom. ſup. 1. Cor. 13. 25. & 2. Co. 12. 20. dentem pectus,& ſerpentem in corde implicatum,& expreſſam quandã ſatanæ imaginem. Nam, vt S.Gregorius ait:quamuis per omne vitium,quod perpetratur, humano cordi antiqui hoſtis virus infunditur: in hac tamen
Li 5. Mor. c. 31 & 3 p. Paſtoral. ad mon. 11. nequitia,tota ſua viſcera ſerpens concutit,& imprimendæ malitiæ peſtem mouet. nam cùm deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoq; exteriora indicant,quã grauiter animum veſania inſtigat. color enim pallore afficitur,oculi deprimuntur,mẽs accenditur,& mẽbra frigeſcũt, fit in cogitatione rabies,in dẽtibus ſtridor,cumq́; in latebris cordis creſcẽs abſcõditur odiũ,dolore cœco tenebrat conſcientiã vulnus incluſum. Nihil lætũ de proprijs libet,quare tabeſcentem mentem ſua pęna ſauciat,quã felicitas torquet aliena: quantoq; extranei operis in altũ fabrica ducitur,tãto fũdamentũ mentis liuidæ profundius ſuffoditur. vt quò alij ad meliora properãt,eò ipſi deterius ruãt:qua ruina videlicet etiã illud deſtruitur, quod in alijs actib. perfecto opere ſurrexiſſe putabatur. Nã inuidia cũ mentẽ tabefecerit,cũcta,quæ inuenerit benè geſta,conſumit. vnde benè per Salomo-
b Pro. 14 30 nem:b *vita carnium ſanitas cordis,putredo oſsium inuidia* . quia per liuoris vitiũ,ante DEI oculos pereunt præcipuæ virtutes,oſſa quippè per inuidiam putreſcere; eſt,etiam quædam robuſta deperire. hæc S.Gregorius.

Ex di-

Digitized by Google

Ex dictis apparet, inuidiam omnibus eſſe pernicioſam, non ſolum inuido ipſi, ſed etiã cui ipſe inuidet. Nam inuidi, ait S. Chryſoſt. tanquã furioſi ſolent ſeipſos proprio gladio configere; & ſunt feris ipſis crudeliores; dæmonibus æquales, & fortè peiores. Feræ enim non inuadunt nos, niſi fame compulſæ, aut à nobis irritatæ: at inuidi proprios amicos tanquam hoſtes perſequũtur. Dæmones, quamuis inuideant hominibus, quos perſequũtur: inter ſe tamen non diſſentiunt, (quemadmodum Saluator noſter Iudæis inſinuauit, cùm dixit: c *ſi ſatanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius?*) at inuidi, eiuſdem naturæ homines perſequuntur. Et quemadmodum Baſiliſcus habet venenum in viſu, quo interimit, quem aſpicit: ita ait S. Bernardus, oculus inuidi aſpiciens bonum alienum, ſeipſum inficit veneno: & quod in ſe eſt bonum etiam, quòd aſpicit, inficit: quia illud odit. ex quo fit, vt d *oculus liuidi*, vt ait Sapiens, *ſit nequam*, & ſuſpicioſus, calumnias ſemper in alijs quærens, quibus ipſemet excæcatur. e *Ita vt per diem & in clara luce incurrat tenebras: & quaſi in nocte, ſic palpet in meridie.* quemadmodum enim Sol nimia ſua luce oculos excæcat: ita bonorum proſperitas ſolet liuidos excæcare: qui (vt ait Sanctus Gregorius) cùm vident opera bona iuſtorum, quærunt quæcunque poſſunt mala, vt eorum obſcurent gloriam: ſed illi potius obſcurantur & contabeſcunt, non inuenientes quod quærebant: etiamſi fingant, quod vellent. Quemadmodum illi f *Sodomitæ*, cùm vellent Loth opprimere, & vi domum eius intrare, fuerunt ab Angelis *cæcitate percuſſi*. ad ſignificandum, quod inuidi etſi occaſiones quærant iuſtos accuſandi, quemadmodum Phariſæi quærebant, vt accuſarent Saluatorem: non inueniunt. & in pœnam inuidiæ ſuę obſcurantur, & ratio & fama ipſorum.

2. Homil. 36. in Ioan. — c Luc. 11. 18. — Ser. 12. in Pſ. 90. Caſ. infr. — d Eccl. 14. 8. — e Iob 5. 14. — Lib. 6. Mor. c 16. — f Gen. 19. 11

Dictis addendum eſt: hoc vitium (vt ait S. Chryſoſtomus) difficilimam omnium habere curationem; Et qui hac peſte ſunt infecti, (ait Caſſianus) eſſe ferè incurabiles, eiſque competere, quod dixit Deus per Ieremiam: g *ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio: & mordebunt vos*. qui ſunt iſti Baſiliſci ſiue reguli, niſi affectus inuidiæ? quos Devs mittit in pœnam aliorum peccatorum: vt mordeant, torqueant, & vrant inuidos: contra quos baſiliſcos nihil valet vis & induſtria incantatorum: eò quòd fortiſſimè reſiſtant ſuæ curationi. tum quod pudeat, inuidiam ſuam patefacere, eò quòd ſit vitium hominum abiecti animi: quare occultantibus vulnus non poteſt medicus adhibere remedium: tum quod ipſiſmet adhibitis remedijs ipſius virus augeatur. Auarus enim placatur donis; iratus, ſi dedat ſe, & ipſi ſe ſubijciat is, in quem ira mouetur; ſuperbus etiam conquieſcit, cùm quis ſe ipſi humiliat: at liuidus ipſomet bono ſibi oblato ſuam fouet inuidiam: quia dolet, cùm alterum videt humilem, ingenuè liberalẽ, & bonũ

3. Suprà. Col. 18 c. 17. — g Iere. 8. 17.

quem-

quemadmodum vidimus in filijs Iacob, & in Saùle, quos nunquam potuit humiliatio & ſubiectio Ioſeph ac Dauidis placare: potiùs magis quotidiè creſcebat. Sicut nec Phariſæi liuorem ſuum deponere potuerunt: quamuis innumeris beneficijs à Chriſto D. N. afficerétur. Et hæc eſt cauſa, cur poſt equū pallidum, infernus ſequeretur: quaſi eum ſtatim deuoraturus in ſuo peccato obduratum.

§. II. Pugna contra Inuidiam, eamq́ expugnandi modus.

SED quoniam nullum vitiū in hac vita eſt omninò incurabile, eò quòd facillimum ſit DEO, quod hominibus videtur impoſſibile: oportet in pugnam prodire cum feroci hoc equo, fidendo diuinæ potentiæ, quòd eū poſſis eneruare, mortificans duplicem ambitionem, quæ vtriuſque inuidię ſunt nerui.

1. ET cùm mundana inuidia paruulos tantùm occidat, qui vitæ huius bona magna reputant, & honorem illa conſequentem: induas cor magnanimum, quo temporalia omnia, exigua eſſe exiſtimes, ſicut verè ſunt nihil comparatione æternorum. Si vir generoſus non inuidet honori alicuius ſutoris, propterea quòd calceos benè aptauerit; neque ſartoris, quòd veſtes aptè ſciderit: quia hæc ita abiecta, ſuaque nobilitate indigna iudicat; etiamſi ad vitam ducendam ſint neceſſaria: multò igitur magis Chriſtianus, qui filius eſt DEI, æternique eius regni hæres, non debet alteri inuidere, propterea quòd eum videat in honore eſſe ob temporaliū bonorū poſſeſſionē: quæ verè abiecta ſunt & vilia, ſi cum bonis, quæ habet in anima, & ſperat ſe habiturum in vita æterna conferantur. Procul valdè à liuore erat is, a *qui omnia terrena arbitrabatur vt ſtercora; & quæ ſibi fuerant lucra, arbitrabatur propter Chriſtum, & eminentem eius ſcientiam, detrimenta.* (a Phil. 3. 8.)

2. ASPICE attentè nomen tentatoris huius inuidię: & inuenies, quòd ipſemet tentator, ſi benè attendas, eam remoueat. ſi enim ille appellatur mors; ipſa morte finitur inuidia: nunquam enim quis inuidet mortuis. Ne itaque adeò attentè conſideres præſentem excellentiam eius, qui te præcedit; quā finem, quem citò eſt habiturus, cum b *morte* ſcilicet, quæ *non tardat*: & ſic ceſſabit inuidia. propropterea enim dixit Dauid: c *ne timueris*, aut triſteris, *cùm diues factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius: Quoniā, cùm interierit, non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius.* quamdiu ille vixerit benedicetur, & proſperabitur; ſed mox atque obierit, ibit cum patribus ſuis in abyſſum: nec amplius vnquam videbit lumen, aut diem habebit proſperum. Quis Alexandri Magni proſperitati inuidebit: ſi eum conſideret in inferno ardere? ne inuideas humanæ proſperitati, quæ fortè cauſa erit aduerſitatis, & infelicitatis æternæ. (b Eccl. 14. 12. c Pſ. 48. 17.)

QVOD

Qvod ſi ſtrenuus ſis miles, ſicut Dauid: non alijs armis indigebis, vt d 3.
Gignantis illius *Goliath amputes caput*, quàm proprio ipſius *gladio*. ita enim d 1. Re. 17. 51
Devs permittit, vt mũdanæ ſuperbiæ Gigas ſecum geſtet gladiũ inuidiæ,
quo caput illi amputes: & ipſe tamen hebetetur ac deſtruatur ſubtractus
Giganti, illum fouenti. Age, dic mihi humana ſuperbia, ſi honores quæris,
cur inuidiæ præbes aditum? eſtne aliquid magis ignominioſum, quàm inuidere
proximo? ſic enim proteſtaris, eum eſſe magis honoratum; te verò
abiectiſſimum, habere cor? ſi erubeſceres, quod alius te ambitioſum, aut liuidum
appellaret, ob iacturam honoris, quam ea ratione incurreres: cur
vitiũ illud admittis, qui honorẽ aufert, quem quæris? ſi ſtudes, illud occultare,
ne opprobrium tibi adferat: melius eſt abijcere; & illud conculcando
honorem conſequi.

Qvod ſi generosè de vtraque inuidia triumphum agere velis: indue arma 4.
humilitatis, & charitatis Chriſtianæ: & ſic facilè ad terram illis deijcies.
Humilis enim, quoniam ſui contemptum amat, gaudet, quòd alios videat
exaltari: etiamſi ex eo ipſe magis humilietur. dicet enim de proximo
ſuo, quod S. Ioannes Baptiſta dixit de Chriſto e *illum oportet creſcere, me autem minui*. e Ioan. 3. 30.
benè enim mihi eſt, quòd ille exaltetur, & ego humilier. Et qui
perfectam habet Charitatẽ, quoniam Devm valdè amat: etiam quodcunque
bonũ, quod videt in ſuis creaturis amat, gaudens de diuina bonitate,
quæ in illarum bonis pręlucet. Et quoniã proprium bonum amat: ita etiam
proximorũ. nam amore, illorum bonum faciet ſuum. Qui cupit inuidia carere
(ait Sanctus Gregorius) illam amet hæreditatem, quæ non minuitur Li. 5. Mor.
multitudine hæredum: quia in omnibus eſt eadem, & in ſingulis c. 31.
tota. & eò magis eius magnitudo apparet: quò recipientium multitudo "
magis dilatatur. imminutio ergò liuoris eſt affectus ſurgens internæ "
dulcedinis; & plena mors eius eſt perfectus amor æternitatis. Nam qui "
interiorem Spiritus ſuauitatem delibat, triſtitiam de alieno bono à ſe repellit:
æquè de illo gaudens, atque ſi eſſet proprium: & qui perfectè amat æterna
bona, non inuidet alijs nec temporalia bona: quia illa contemnit; nec
ſpiritualia; quia ipſum non retardant, ſed potiùs eius adiuuant conatus.

Sed, ne animum abijcias ob importunas huius vitij tentationes, attende: 5.
ſæpè eius affectus nos pulſare; ſed niſi hæreant, non nocere: vtpotè qui
nolentem inuadant. quare meritum potiùs habes ex reſiſtentia. Quod S.
Bernardus ita declarauit: rara (inquit) virtus eſt alienæ non inuidere virtuti. Serm. 49. in Cant.
Sed quamuis aliquid tale ſentias, non tamen in tuo profectu deficias. "
Quod ſi dicas, quomodo ego proficere poſſum, qui fratri proficienti inuideo? "
ſi doles, quod inuides: ſentis, ſed non conſentis. Paſſio eſt aliquando "
ſananda, non actio condemnanda. Tantum non illic reſideas, iniquitatem "

meditans in cubili tuo: qualiter ſcilicet hunc tuum foueas morbum, ſatisfacias peſti, perſequaris inſontem, benè ab illo geſta calumniando, deprimẽdo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioquin non nocet ambulanti & extendenti ſe ad meliora: quia magis confunditur, ſic ſe eſſe malè affectum & ſi ſtudeas inolitum à te vitium expellere, confitendo, flendo & orando, vt DEVS illud remoueat. quòd ſi adhuc hæreat, mitior inde ad omnes atque apud alios humilior inuenitur. hæc S. Bernardus. quibus media complectitur generalia, ad hoc vitium expugnandum, cùm nos apertè inuadit.

6. SED interdum ſolet occultè nos oppugnare, ſub titulo religionis & pietatis. quia enim ipſa valdè eſt deformis: vultum operit, ne agnoſcatur. Lib. de ſpir perf c. 99. Aliqui iuſti (ait S. Diodocus) ſub prætextu amoris DEI, incidunt in zelum liuidum, optantes nullum eſſe, qui ita ſeriò atque ipſi DEO ſeruiant. ideoq; dolent, ſi quis illos præcedat. Quod oritur ex defectu humilitatis, & charitatis. quare exercitio vtriusq; huius virtutis ab hac adeò ſtulta imperfectione repurgatæ, zelum ſuũ corrigere oportet. Aliqui etiam Prælati (ait S. Gregorius) Lib 22 Mor c. 16 in illud Iob: ſi animam agricolarum afflixi. prætextu officiũ ſuum exactè præſtandi, liuore quodã prohibent, alios cõcionari, ac docere; ac de ijs etiam malè loquuntur, qui hæc officia benè præſtant. Contra quos S. Iacobus Apoſtolus dixit: f *quod ſi zelum amarum habetis: & contentiones ſunt in cordibus veſtris; non eſt hæc ſapientia deſurſum deſcendens: ſed terrena, animalis, Diabolica.* f Iac 3 14. Qui enim non propriã gloriam, ſed Domini ſui quærit, cupit iuuari in eo, quod facit; vt ab omnibus DEVS magis glorificetur. Eum in modum, quo Moyſes liuido ſuo famulo, g Nu. 11 29. qui volebat prohiberi prophetantes. g *quid,* inquit, *æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum.*

7. ALII nomine antiquitatis in virtute & Religione malè ſentiunt de tyronibus in ea, qui ſuo feruore ipſos præcedunt, & maiores à Deo fauores experiũtur: & hac inuidia acti malè de illis loquũtur, imò in ipſum DEVM conuertuntur, eò quòd non ipſis ſimiles, aut etiam maiores exhibeat. ſicut h Luc. 15.28 h *frater natu maior filij prodigi.* inuidit fratri ſuo fauores à patre exhibitos: & propterea etiam contra murmurauit. ſicut etiam qui laborarunt in vinea tota die, inuidebant quod eadem merces daretur ijs, qui vnica hora laborauerant: & ita murmurabãt contra patremfamilias. qui tamẽ i *vni eorũ* i Mat. 20.15. *dixit: num oculus tuus nequam eſt. quia ego bonus ſum?* quaſi dixerit: ſi ego meã probitatem manifeſtare volo erga immeritum: oculus tuus, qui hoc videt, erit baſiliſci, qui virus ſuum iaculatur per inuidiam? Nota. ſed quis non obſtupeſcat, attendens occaſionem, quam oculi accipiunt, vt nequam ſint? cùm verè Hõ 36. in Io. nulla alia ſit cauſa, quã quòd Deus ſit bonus. Reliqua vitia (ait S. Chryſoſtomus) aliquam excuſationis ſpeciem habẽt: quia fundantur aut in carnis propenſione ad delicias; aut in neceſſitate ſuſtentationis; aut in accepta in-

iuria;

Digitized by Google

iuria;aut in honore, quem deſiderat: at liuidus nullam habet excuſationem:quia nullo accepto ab alio detrimento, oppugnat probum;& eum ipſum,à quo beneficium accipit:eo ſolo nomine,quod bonus ſit, & quod DEVS bonum ſe erga illum præbeat. Accipe igitur in manu tua arcum ſupremi tui magiſtri:& quando te inuidia aggredietur,iacias in illam has ſagittas,vt illam diſturbes.Erubeſce ó baſilice,quòd oculus tuus ſit nequam propterea ſolùm,quod DEVS ſit bonus. Ne ſis inſtar aranei,qui omnia in venenum conuertit:ſed inſtar apis,quæ omnia vertit in dulcedinem. Noli ſatanam imitari,qui ex bono malum haurit:ſed ipſummet DEVM qui ex malo nouit elicere bonum. k *tolle*, inquit,*quod tuum eſt,& vade*. eſto contentus & quietus eo bono,quod DEVS tibi dedit;gratiasque age:nec te per inuidiam indignum facias,cui Deus illa conſeruet. Qui enim de alienis bonis triſtatur,dignus eſt,qui propria amittat. O ſi profundius penetrares, vt cognoſceres quod tuum eſt;& videres,te non habere aliquid, cur inuideas alienis bonis. Attende quid pater miſericordiarum dixerit maiori natu filio inuidenti:l *omnia mea tua ſunt*: cur igitur inuides fratri tuo? ſi DEVS eſt Pater tuus, & omnia ipſius,tua ſunt; quid tibi deeſt,quod inuidere poſſis? propterea in cœlo nulla eſt inuidia inter iuſtos: etiamſi aliqui plus habent, quàm alij. quia omnes ſecum habent DEVM; & in eo omnia, quæ ſua deſideria ſatiare poſſunt. cuius gaudij partem reputant diuinæ ſapientiæ conſilia, & æternam eius diſpoſitionem in benefaciendo omnibus;ſeque cum illis diuerſis adeò modis coniungendo.Studeas igitur ex nunc imitari Sanctos, quibus deſideras æternùm coniungi. Quod ſi hæc imitatio & ſimilitudo ob ſuam ſublimitatem te obumbrat:ingredere teipſum,& aliam inuenies valdè proportionatam. Nũquid m *pes inuidet manui,aut manus oculo*? non eſt talis inuidia inter eiuſdem corporis membra:quia omnia eandem animam habent: adeoque ipſi eſt coniunctus pes,ſicut oculus,& manus. Quod ſi oculus eſt neceſſarius ad bonum corporis; etiam pes & manus ad idem pertinent. cùm igitur DEVS te fecerit membrum myſtici corporis Eccleſiæ ſuæ:eſto quietus & contentus gradu,quem tibi in ea dedit, nihil inuidens alteri altiorem locum. Nam in die reſurrectionis, & pes & manus ſuam gloriam habebunt:& magni & parui ſaturi erunt,contenti & honorati,videntes DEVM,eiusque gloria in æternum feruentes.

k Mat. 20.14

l Luc. 15.31.

m 1. Co. 12.21

CAPVT XII.

FVRIOSAE TENTATIONES IRAE ET impatientiæ: earumque radices & remedia.

EX ſeptem vitijs, quæ in Satanæ pugnis, eius ſunt quaſi duces, iram conſtituit, quæ vlciſcatur iniuriarum, quæ hominibus inferuntur, vltricem, Zelantem mundanæ ſuperbiæ honorem: quæ nec minimam iniuriam ferre poteſt. Fungiturque hoc ſuo munere adeò crudeliter, vt ſedeat ſuper *equum pallidum*, & comminetur magnos terrores & cruciatus: *cuius nomen eſt mors* quia nulli iniurianti, vitam donare vellet: eam proximè *ſequitur infernus*: ad quem rabie ſua mittere cupit omnes, qui iniuria aliqua ipſam affecerint; & ſic vltionem accipere ſempiternam. Sed illa tamen præcedet: quia diuina iuſtitia vlciſcetur de eo, qui auſus eſt authoritate propria vltionem de alio ſumere.

SED, vt huius vitij proprietates meliùs intelligantur, incipiamus à ſimilitudine, quam habet cum impatientia. Quæ (vt ait Sanctus Gregorius) eſt nimia quædam triſtitia in iniurijs & calamitatibus, orta ex deſiderio illas non habendi: ſuper hoc tamen addit ira furioſum quendam appetitum vindictæ, in eum, qui iniuriam intulit: vt ab ea liberetur. Impatiens itaque eſt, qui malum, quod illi accidit, non tolerat cum cordis tranquillitate, ſed cum inordinata amaritudine: at iratus etiam alijs dat occaſionem impatientiæ, oſtenſis vindictæ ſignis & affectibus. Et ita Sapiens dixit: a *vir iracundus prouocat rixas*; b *ſicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem.* illud tamen eſt verum: hæc duo vitia ferè ſemper eſſe connexa: nam impatiens ſtatim fit iratus, eructans murmurationes, querelas, & alia ſigna indignationis in alios; iratus autem ſemper eſt impatiens: quia triſtitia iniuriæ excitat ad vindictam. Quare de vtroque ſimul agendum, & gradus explicandi, per quos aſcendunt vſque ad ſupremum: vt fecit S. Dorothæus ex ſimilitudine eius qui ignem cupit accendere. Qui primùm paruam prunam accipit, & in ſtramine collocat, cui ligna ſuperponit, & ſufflat: donec accendatur. Ex quo quatuor ordine ſuo conſequuntur. primùm fumus, deindè flamma, tertiò prunæ, quæ ex lignis fiunt; ac denique nigri carbones, in quos prunæ conuertuntur. Hunc ergò in modum ait hic Sanctus: cùm aliquid palato tuo aduerſum accidit, aut verbulum aliquod iniurioſum tibi dicitur, quod eſt quaſi parua

3 p. Paſtor. admonit. 17.

a Pro 15.18. b c.26 21.

Serm. 8.

ſcintil-

ſcintillula: illud ſoles in focum tuæ imaginationis admittere; & ſtramen
ac ligna variarum rationum ſuperponere, ad ignem fouendum: & cogita-
tione ac diſcurſu ſufflans in eas, magnum cogitationum agmen intra teip-
ſum excitas, dicens: quis hic eſt, qui me hac iniuria affecit? quid illi feci?
quæ illi mens fuit, cur auſus eſt me aggredi? quid illi potero reſpondere?
quomodo vlciſcar? ſi enim non vlciſcar peius erit, & alij idem tentabunt,
quod hic & nunquam habebo quietem. His flatibus exurgit primus gra-
dus iræ, qui eſt animæ turbatio, & cogitationum pugnæ, quæ commouent
ac effundunt cor: ſuntque inſtar fumi, ignem præcedentis, quia oculos ra- *S. Tho. 1 2. q.*
tionis offuſcant, & mentis ratiocinationes ita obſcurant, vt lucem impe- *48. a 3.*
diant, qua illæ dignoſcantur. Quamobrem dixit Dauid c *turbatus eſt à furo-* c *Pſal 6.8*
re, d *& in ira oculus meus, anima mea, & venter meus, ſiue memoria mea.* d *Pſa. 30 10.*

Primvm, quo iratus excæcatur, eſt, quod exiſtimet, ſe cauſam iuſtam 1.
habere, ac iure iraſci. Nulli enim (ait S. Auguſtinus) ira ſua videtur iniuſta, *In pſal 149.*
quare ſub prætextu iuſtitiæ, appetit vltionem: & S. Gregorius: *omne quod* *Lib. 5 Mor.*
furor ſuggerit, rectum putat. Ac propterea ſcriptura ſacra e *iratum* appel at *c 30.*
ſtultum; aitque: f *iram in ſinu ſtulti requieſcere.* quia verus ſtultus eſt, qui eam e *Iob 5.2.*
admittit; &, cùm admittit, fit adhuc magis ſtultus: quia amittit lu- f *Eccl 7.10.*
cem veræ ſapientiæ, & ſplendorem diuinæ gratiæ. Et in hoc ſenſu
dixit Apoſtolus: g *ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Hoc eſt, ne perdu- g *Eph. 4 26.*
remus in ira tam diu, vt ſol iuſtitiæ nobis occidat, & ratio ipſa obſcuretur *Ita S. Greg.*
fumo perturbationum à paſſione noſtra excitatarum. Hinc etiam proue- *ſupra & Caſ-*
nit, vt ira, rerum cœleſtium contemplationem impediat: quemadmodum *ſianus lib. 8.*
S. Dionyſius ſignificauit cuidam monacho Demophilo nomine, dicens: *c. 9.* *Epiſt. 8.*
qui manſuetudinem amittit, familiaritatem cum Deo amittere: qui
non delectatur agere cum iratis. Et S. Apoſtolus, vt in orationibus per-
ſeueremus, ſuadet; h *leuare puras manus ſine ira & diſceptatione.* Nã oculi à fu- h *1. Tim. 2. 8.*
rore turbati, nec ſe, neque Devm videre poſſunt; nec ſe intra cor ſuum cõ-
tinere: nam turbationes multæ internæ illos ab eo expellunt. Et quemad-
modum fumus apes fugat, ita cogitationes iræ fugant iucundas de Deo co-
gitationes: inferunt verò alias valdè amaras. Quia huius paſſionis fumi, (vt *Lib. 2. fidei*
ait S. Ioannes Damaſcenus) ſunt vapores fellis, qui amaricando turbant: aut *c. 16*
(vt ait S. Gregorius) ſunt ex genere viperarum, quæ lacerant viſcera ma- *S. Tho. ſupra*
terna, & priuant omni deuotione & miſericordia. *c. 2. S. Greg.* *ſupra.*

Post hunc fumum ſequitur iræ flamma, feruor ſcilicet, ſiue furioſus 2.
cordis impetus, quo totum corpus commouetur, ſanguis accenditur; &
flammas quaſdam peſſimorum affectuum in ipſum proijcit iniuriantem.
Hæc enim paſsio (vt S. Thomas ait) ſecum adfert quandam inflammatio- *Supra.*
nem ſanguinis prope cor exiſtentis, ex quo prouenit (vt S. Gregorius ait)
vt ipſum cor palpitet, corpus totum tremat, lingua impediatur, accendatur

vultus, & oculi quaſi ſcintillas quaſdam emittant: ita vt nec præſentes agnoſcant:& tunc iratus eſt tanquam obſeſſus & abreptitius. Et S. Baſilius, & S. Chryſoſtomus addũt: iram eſſe ſtultitiam quandam, aut phrænesim breuem in furioſis motibus, quos excitat.

Hom 10. variar. hom. 7. in Ioan.

3. Ex hoc ſecundo gradu aſcenditur ad tertium, quem S. Dorothæus accenſis prunis comparat, vocatque iram perfectam, certum ſcilicet ac firmum voluntatis decretum, vindictam ſumendi de eo, qui intulit iniuriam. Ad quod varias vias & rationes adinuenit: aut re ipſa malum pro malo illi reddendo; aut negando bonum, quod conferre poſſet, aut verbis iniurias in eum proferendo, aut ſignis aliquibus iram ſuam in vultu, oculis, & manibus oſtendendo. Quæ omnia complexus eſt Chriſtus D. N. cum dixit: i *qui iraſcitur fratri ſuo dignus eſt iudicio, & qui dicit ei: raca, dignus eſt concilio; & qui dicit illi: fatue, dignus eſt gehenna ignis.* Quaſi dixerit, non ſolùm DEO diſplicere vindictam, quæ ipſo opere accipitur, occidendo, verbi gratia, proximum; ſed etiam vltionem in verbis, appellando verbi gratia, fatuum; aut alijs ſignis illum cum contemptu irridendo; aut ſolo deſiderio iram in cor ipſum admittendo: Quamuis horum primum ſit ſecundo grauius, & hoc tertio: nam quando vltio executioni mandatur in comperto eſt, ignem iræ, inferni igne puniendum; & prunis proprię vindictæ ſucceſſuras prunas diuinæ vltionis.

i Matt 5. 22.

4. HINC aſcenditur ad quartum gradũ iræ conſummatæ & radicatæ, quæ comparatur extinctis carbonibus nigris: eſt enim continua quædam memoria iniuriarum ſimul cum odio proximi: Hæc eſt *ira, qui requieſcit in ſinu ſtulti.* De quo S. Gregorius, quòd palea in oculo hominis irati conuertitur in trabem, quando ira mutatur in odium. Et S. Auguſtinus ait: iram inueteratam fieri odium; quando oblectatio, quæ miſcetur cogitationibus vindictæ facit illam in vaſe cordis hærere, donec totum aceſcat, & innumeris poſtea peccatis corrumpatur. Nam, vt ait Salomon: k *qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior.* Vbi ait Gloſſa: iram aditum præbere omnibus vitijs, illis præcipuè ſex, quæ ſanctus Gregorius eius filias appellat. Rixæ, tumori mentis, contumeliæ, clamori, indignationi, & blaſphemiæ. Hæc ait Sanctus Bonauentura eſſe tanquam l *ſex illos viros, cum ſex vaſis interitus in manibus ſuis,* quos vidit Ezechiel *venientes de via porta ſuperioris, quæ reſpicit ad portam Aquilonis.* Ingrediuntur enim per portam ſuperbiæ, cùm ea opponitur aduerſitati: Et quiſque portat inſtrumentum mortis: quia omnes, ipſum admittentes, priuat vita gratiæ: quia tunc maledictio impletur à Dauide prædicta, dicente: m *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat.* In quibus ver-

Supra. In pſal. 149.

k Pro 29. 22.

S Tho 2. 2. q. 158. a 7.

l Ezech. 9. 2.

m Pſal. 7. v. 5.

bis

Digitized by Google

bis quatuor grauiſſima damna inſinuat, quæ reſpondent quatuor iræ gradibus prædictis. Nam iratus, primùm per culpam lethalem labitur: & ita priuatur charitate, patientia, & manſuetudine, quæ illum viuum conſeruabant, & ſtantem, antequam tentaretur: & mox capitur, & ligatur ipſamet paſsione ſua, qua illi aufert perfectum ſuijpſius dominium & libertatem: nam quemadmodum n *patientia* affert integram *animæ poſſeſſionem*: ita, ait S. Bonauentura, impatientia illam deſtruit. Et poſtea calcatur & raptatur à ſuis hoſtibus, ob multitudinem peccatorum & calamitatum, quas adfert ſecum vindictæ appetitus. Ac denique eius gloria vertitur in puluerem, permittente Deo, vt ſtudens ſuo honori conſeruando, illum amittat. Et in oculis Dei maiori afficiatur pudore, eò quòd ſeipſum ſit vltus. n *Luc.* 21. 19. *in diata ſalutis tract.* 1. *cap.* 5.

Deniqve vitium hoc magis alios premit, damnumque grauius, adfert, quàm alijs: nam, vt S. Gregorius ait, tria ſunt genera hominum, qui natura ſua ſunt cholerici. Alij enim facilè iraſcũtur; ſed facilè etiam placantur: ſicut ſtupa, quæ citò quidem inflammatur, ſed & citò extinguitur. Alij tardiores ſunt ad iram: ſed eam ſemel admiſſam, difficilius dimittunt: ſicut ferrum tardiùs concipit calorem ignis; ſed ſemel acceptum, diutiùs retinet. Alij verò vtriuſque malum abſque bono retinent: quia & citò iræ dant locum, & tardius eam dimittunt: ſicut tæda, quæ facilè ignem concipit, & diu conſeruat: & huiuſmodi conſtitutio hominis, eiusque ira reliquis eſt perniciosior. *S. Thom.* 1. 2. *q.* 46 *a* 6 & 2. 2. *q.* 158. *a.* 5. *Lib.* 5 *Mor. c* 30.

§. I. *Iræ radices ac remedia.*

Cvm igitur tot, adeoque grauia damna adferat ira, vt dictum eſt: nullus vir prudens eſſe debet, qui illam non deteſtetur; firmumque concipiat propoſitum eam deſtruendi & in ipſam iram iraſcendi, vt illam à ſe euellat. Vt autem eius curatio ſit ſolidior, & à radice omninò euellatur: operæ pretium erit, eius radices inuenire, & pateſacere. Hæ autem ſunt præcipuè duæ: interna altera, altera externa. Interna eſt naturalis conſtitutio, cholerica ſcilicet & ignita: quæ ſtatim ira accenditur; aut praua alia corporis, aut animæ diſpoſitio conſuetudine, aut morbo aliquo acquiſita. Nullus tamen exiſtimet iram adeò eſſe innatam, vt vinci nõ poſſit. Siquidem Spiritus ſanctus dixit: a *non eſſe creatam hominibus ſuperbiam, neque iracundiam nationi mulierum*. Vt omnes intelligant, ſe poſſe cum Dei gratia, ſi velint, illam ſuperare. *S. Thom.* 1. 2. *q* 46 *a.* 1. a *Eccl.* 10. 22.

Externa radix iræ & vindictæ ea res eſt, à qua excitatur: nam (vt ait S. Thomas) hæc paſsio hoc inter alias habet peculiare, quòd non exurgat niſi ab externa aliqua occaſione, quæ illam prouocat. Vindicta enim 1. 2. *q.* 47. *a.* 1.

ſuppo-

ſupponit acceptam iniuriam,aut aliud damnum, quod ipſum vlciſcentem
Cap. 5. ſupra. affligit. Et propterea S. Bonauentura iræ affectum comparat igni, ex ſilice ferro icto prodeūti:nam natura cholericus eſt tanquam ſilex,natura quidē igneus,qui tamen ſcintillas non emittit, niſi ferro occaſionis feriatur: nec tamen ſufficeret ferri ictus,ſi natura non eſſet quaſi ſilex: ictus enim iniuriarum non eos commouet, qui naturam habent pacificam & mortificatā; nec qui eam habent ignitam,commouentur,niſi aliqua ſit occaſio. Quamobrem dixit Caſſianus: multos viros ſolitarios videri manſuetos, eò quòd nullus ad iram illos prouocet:quemadmodum in deſerto ſunt plurimæ viperæ, & ſerpentes,non mordentes,propterea quòd non adſit, quem mordeant. Quare hoc vitium non eſt omninò curandum ſola fuga ſocietatis hominum;ſed mortificatione ſpirituum ipſius naturæ:ne mordeat,aut exaſperetur,etiamſi tangatur.

Lib. 8. c. 15. & ſeq.

1. *2. Rhet. c. 2.* CAVSAE exterioris iræ reduci ſolent ad vnam,quam Ariſtoteles *paruipenſionem* appellat. Sed maioris claritatis cauſa ad duas, quæ ſub hac continentur,omnes reducemus. *Prima* eſt, cùm propria voluntas ab eo, quod vult impeditur: quod nos valdè contriſtat; quia eſt modus quidam contēptus;& indicium quoddam,quòd parui nos faciat,qui facilè ſeſe nobis opponit in ijs,quæ nos deſideramus;&parui facit noſtram amicitiam,qui tam facilè noſtræ reſiſtit voluntati.Ex quo intelligimus;valdè addictos ſuę voluntati,facilè iraſci.Hæc igitur propenſio ad ſuum ſequendum palatum,eſt praua interna diſpoſitio,quæ iram gignit in impedientem. Sicut Domini facilè indignantur contra ſeruos;& ſuperiores contra ſubditos:niſi citò faciant imperata:& ſubditi ac famuli contra ſuos Dominos,& ſuperiores:niſi concedant,quod petunt.& alij contra alios,à quibus ſua deſideria,& conatus vident impediri.

De inform. mentis p. 2. c. 10. ET EO VSQVE hæc inordinatio peruenit, vt (quemadmodum S. Bonauentura notat)huiuſmodi homines voluntati ſuæ addicti, etiam contra ipſas beſtias & res inanimatas iraſcantur,cùm palato ſuo non arrident: cōtra equum,quòd malè incedat;contra canem,quòd latret; contra calamū, quod non det atramentum:ex quo oritur,vt frangatur aut maledicatur, & charta impetu quodam laceretur. Quemadmodum Ionas b *iratus eſt contra hederam quæ faciebat ei vmbram, & exaruit.* Hinc prouenit, vt ait S. Dorothæus,quòd infirmi, & valetudinarij, & tentati, aut qui in ſpiritu ſunt deſolati, faciliores ſint, vt iraſcantur: quia morbus & deſolatio in cauſa eſſe ſolet,cur ipſi magis attendant, vt palato ſuo indulgeant:& triſtitia, qua laborant,cauſa eſt, vt magis affligantur & iraſcantur,quacunque re illis denegata.

b Ion. 4.

IVXTA hæc prædicta, ſi cupis ab ipſa rudice iram tuam curare, neceſſe eſt, propriam odiſſe voluntatem; & optare, occurrere occaſiones, in qui-

bus

bus illam abneges: perſuadens tibi, omnes homines & omnes creaturas eſſe Dei inſtrumenta ad illam mortificandam: eò quòd ipſa in proprium ſuum Creatorem rebellauerit. Sed, quàm magnum eſt, quod patienter feras eam tibi frangi, cùm redemptor tuus ſtupenda patientia tulerit, frangi ſuā, vt tuæ incommodis mederetur? de eo enim dicitur, quòd c *lignum fumigans non extinxerit*: ſed tulerit fœtorem illum, non nocens excitanti. ſtude igitur, teipſum præuenire ad iniurias ferendas, dicens cum ipſo Chriſto Saluatore noſtro: d *non mea voluntas ſed tua fiat*: &, quando aderunt: quia propriam voluntatem inuenient iam victam & reſignatam: non illam ad iram prouocabunt. c *Iſa. 42.3.* d *Luc. 22. 42.*

Secvnda cauſa exterior iræ eſt, quòd quis contemnatur, aut deſpiciatur, quocunque modo id fiat, opere, verbo, aut ſignis; aut non exhibito honore debito, aut quem ille cupit; aut ſi de ipſius malis & incommodis alius lætetur; aut triſtetur de bonis; aut ipſius, eiusve rerum obliuiſcatur: nam hęc omnia indicia ſunt, quod parui ipſe fiat. Ac propterea magni amantes honoris & gloriæ, valdè ſunt faciles ad iram; & inordinatus ad inanem hanc æſtimationem amor, eſt praua alia interior diſpoſitio, quæ iram gignit: quamobrem qui in ſtatu ſuo eminent, facilius & vehementius iraſcuntur: quia magis ſentiunt contemptum. Quemadmodum Aman ille vehementiſsimè indignatus eſt in Mardochæum: e *eò quòd non flecteret ipſi genua*: & Nabuchodonoſor: f *repletus eſt furore in tres pueros, eò quòd nollent ipſius ſtatuam adorare*. Et omnes ſuperbi iraſcuntur cùm aliquis eis contradicit, aut eorum opiniones parui facit. Et vniuerſim quæuis inordinata affectio, & propenſio ad perſonas, aut res alias huius vitæ, occaſionem præbet iræ in iniuriantem. quia iniuriam illam, noſtram reputamus: & qui rem nobis charam ac dilectam tangit, iudicatur oculi noſtri pupillam tangere. 2. *S Thom. ſupra a 2. ad 3.* e *Eſth. 3.5.* f *Dan. 3 19.*

Qvamobrem ſecundum iræ remedium eſt, inordinatum honoris deſiderium reprimere: deſpectum amplectendo, & amando humilitatem: quę fidelisſima eſt comes manſuetudinis, ad quam pertinet iram reprimere. Ideoque Chriſtus Dominus noſter vtramque coniunxit, cùm dixit g *diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde*: & quando h *decem* Apoſtoli *indignati* ſunt contra duos fratres, qui tentabant reliquos præcedere: eos repreſsit exemplo ſuæ humilitatis, dicens: *ſe veniſſe miniſtrare*, tanquam omnium minimus. Et S. Iob inter alias ſuas virtutes, & illam ponit. quod i *deſpectio propinquorum non terruerit ipſum: nec egreſſus fuerit oſtium* linguæ ſuæ, vt vel verbo illos reprimeret: nam (vt S. Gregorius aduertit) qui nō horret deſpici, eum impatientia non vincit, vt foras per linguam eijciat. Quodſi velis, inquit, non vinci, præcogita omnia aduerſa & ignominioſa, quæ totius diei decurſu poſſunt occurrere, & prępara te ad illas animo patiente ferendas: quia iacula præuiſā minus feriunt. Memento etiam: quoties tu Deo iniuriam g *Matt. 11. 29.* h *Matt 20. 28.* i *Iob. 31. 34.* *lib. 22 Mor. 34* *Lib. 5. Mor cap 31* 1. 2.

intuleris, ac propterea eius iram ſis promeritus Cum igitur ille patienter te ſuſtinuerit, non magnum eſt, ſi tu iniurias feras ab hominibus illatas, ſaltem ne tibi dicat: k *ſerue nequam, omne debitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me: nõne ergo oportuit te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum*. Quod ſi agnoſcas, te ob tua peccata promereri, vt omnes te deſpiciant, & contẽnant: non eſt cur indigneris: nam, vt ait Philoſophus, nemo iraſcitur; qui aduertit, ſe meritò deſpici. Et, niſi aliqua circumſtantia appareat alicuius verę iniuriæ, non inuenit motiuum indignationis in alterum. Ac propterea S. Dorothæus dicebat: eſſe vnicum contra impatientiam remedium, ſeſe in omnibus accuſare, iudicans, ſe reum, & qualibet pœna dignum: dicens, cum Dauide: l *propter iniquitatem corripuiſti hominem*; m *& priuſquam humiliarer ego deliqui*. Et quemadmodum bonus ille latro dixit: n *digna factis recipimus*.

k *Matt. 18. 32.*
3.
Vide S Tho. 1.2.q.47.a.2.
Serm. 8.
l *Pſal. 37.12.*
m *Pſal. 118.67.*
n *Luc. 23.41.*

4. HVIC conſiderationi aliam licet adiungere, bonorum, quæ tibi comparas per tolerantiam. Propterea enim has iræ occaſiones DEVS permittit, vt eas in patientiæ exercitium conuertas, & creſcas in ſanctitate. Nam, quemadmodum pila vento plena, cùm ad terram proijcitur, ſaltat ſurſum: ita iuſtus, cùm humiliatur, & laboribus percutitur, creſcit & aſcendit in virtutibus: quia plenus eſt Spiritus S. vento, qui illum à terrenis ad cœleſtia impellit. At impatiens, eſt inſtar pilæ lana, aut ſtupa turgidæ, & mollis: quæ, dum in terram iacitur, ibi manet: quia iniuria facit illum terrenum, & in cauſa eſt cur impatienter eam ferens, animum abijciat.

S. Dorot. ſer. 7.13.
Emblema de follibus: cum tuſſim ſurgo.

§. II. *Aliqua practica remedia.*

SED quoniam ſolæ conſiderationes non ſufficiunt ad iram vincendam: neceſſe eſt manum admouere ad opus, vt illa mortificetur: dando
1. operam, vt propenſionem tuam naturalem benè cognoſcas. Quod ſi deprehenderis valde colericum, & iracundum: cogita, eſſe ſatanæ equum, ad te aggrediendum: ac propterea eneruandus eſt, & nerui, quibus ille innititur abſcindendi, propenſiones ipſas benè mortificando, & feroces impetus reprimendo. ET TVNC, vt ſanctus Augu-
2. ſtinus ait, ſuſpectam habe quamlibet iram, etiam iuſtitiæ & zeli pallio te-
In Pſal. 149. ctam: nam facilius eſt, eam non admittere; quàm poſt admiſſam non ruere in præcipitium. Et præſtat omninò in nullum iraſci, etiam iuſtè: quàm iraſcendo iuſtè, incidere in extremum odij: Et quandoquidem bona ira facilè mutatur in prauam: ſecurius multò eſt, recedere à bona, cum aliquod eſt periculum, rationis limites in ea tranſgrediendi. DA etiam operam, vt ait ſanctus Dorothæus, ſtatim initio extinguere
3. iræ motus: extinguendo ſcilicet illam ſcintillam, quæ cor inuadit, quando
Serm. 8. audis iniuriam, nam vt Sapiens ait: a *à ſcintilla vna augetur ignis*, qui difficilè
a Eccl. 11.34.

extin-

extinguitur, poſtquam cœperit incrementum: cui tamen initio facilè occurritur, ſi cogitationes ad res alias bonas conuertas; vt indignationis eſca ſubtrahatur. Nam, vt Salomon dixit: b *cùm defecerint ligna, extinguitur ignis*. Etiam neceſſe eſt os claudere tempore iræ: ne quid loquaris: idque non in contemptum inferentis iniuriam, quaſi nihili illum faciendo: hoc enim eſſet magis illum irritare, vt ait Sanctus Thomas: ſed cum interna & externa humilitate. Quemadmodum Dauid dicebat: c *obmutui & humiliatus ſum*, cùm aliquid iræ in me ſenſi. Nam quemadmodum fumus extinguitur, ſi non habet flamma reſpirationem: ita ira facilè euaneſcit, niſi per os erumpat. Et ideò idem Pſalmiſta dixit: d *turbatus ſum, & non ſum locutus*. Sed & in hoc magna cautela opus eſt: nam (vt Sanctus Gregorius aduertit) ſæpe euenit, vt incluſa ira ſilentio accendatur vehementius in corde: quemadmodum olla plena aqua, & ad ignem applicata: ſi cooperta ſit, maiori vehementia feruet, ſoletque etiam crepare, & propterea Salomon dixit: m *praeſtolatio impiorum furor*, id eſt, huiuſmodi iram retentam interdum cóuerti in furorem. Et ipſe Dauid, qui dicebat, ſe, iniuria accepta, obmutuiſſe, addit: n *& dolor meus renouatus eſt*: quia intra ſe loquebatur multum; meditabatur enim ſuas calamitates, & in ipſa meditatione accenſum eſt cor; & prope fuit, vt iræ ignis erumperet. Et ſæpe (ait idem S. Gregorius) qui primos iræ impetus tacendo repreſſit: ſi poſtea huiuſmodi cogitationibus det locum, ab eadem vincatur, dolens, quòd tacuerit, & non ſe vindicauerit: ac propterea ſtatuit vlciſci. Et huiuſmodi ſimilis eſt ei, qui rediens victor ex Caſtris: poſtea in ciuitate vincitur ex incuria; & ei, qui grauem morbum lethalem euaſit; & poſtea leuis frigidus ventus eum occidit: quamobrem ad iram perfectè vincendam, ne ſis contentus oris tantum ſilentio, ſed etiam curandum eſt ſilentium cordis: non diſputando, aut decertando cum cogitationibus iniuriarum; ſed, quantum fas erit, earum obliuiſcendo.

b Pro. 26. 20.

4. S. Bonau. de inform. men. tis p. 2. c. 11. 1 2 q. 47 a. 1 ad 3.

c Pſal. 38. 3.

d Pſal. 76. v. 5.

Lib. 5. mor. cap. 30.

m Pro. 11. 23.

n Pſal. 38. 3.

Tertia parte paſtor. admonit. 10.

5. Sed quoniam hoc ſilentium eſt valdè difficile: facilius reddetur, ſi ei addatur oratio & colloquia interna cum Deo: ſicut fecit ipſe Dauid, cùm aduertit periculum interni ſui ſilentij propter pugnam interiorem, quam experiebatur. o Tunc ait, *locutus ſum in lingua mea, notum fac mihi Domine finem meum: & numerum annorum meorum: vt ſciam quid deſit mihi*. Nam ſi luce tua illuſtratus agnouero hanc annorum meorum numerum exiguum eſſe; facilius me exſtimulabo ad ferendas omnes iniurias, ecce, tota p *ſubſtantia mea*, & quidquid habeo, *tanquam nihilum eſt ante te. Verumtamen vniuerſa vanitas omnis homo viuens, & in imagine pertranſit homo*: cur ergò conqueror? cur indignor? & in alio Pſalmo ait: p *turbatus ſum, & non ſum locutus*, cui ſilentio vt

o Pſal. 38. 5.

p Pſal. 76. 5.

bonum comitem adderem, meamque turbationem moderarer. *cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui*: qui enim res huiuſmodi memoria ſua recolit, facilè cohibet iram interiorem; ſeruatque ſine periculo ſilentium
q Pſal. 38. 7. exterius, agnoſcens, quod q *fruſtra conturbetur omnis homo*, & indignatur ex leui huiuſmodi cauſa. Siquidem omne huius vitæ malum, & calamitas eſt tãquam quoddam momentũm, ſi cum alterius vitæ malo, quod æternum eſt, conferatur.

6. DENIQVE in huiuſmodi congreſsibus quietem & victoriam obtinebis, ſi fiduciam tuam in diuina prouidentia collocaueris: (cuius ordinatione, aut permiſsione labor euenit, & iniuria) auertendo interim oculos ab ipſo iniuriante; & leuando illos, quemadmodum faciebat Dauid, ad ipſum Dominum, qui eam poteſtatem iuſtiſsimè illi fecit, quemadmodum ſupra oſtendimus.

HAE ſummatim ſunt tentationes communiores, quæ omnes ſtatus aggrediuntur: Sed quoniam quiſque ſtatus proprias aliquas habet, illæ in ſequentibus Tractatibus & proprijs locis inſerentur.

TRACTATVS TERTIVS

DE PERFECTIONE REIPVB. CIRCA COMMVNEM AGENDI MODVM INTER MAIORES, ET MINORES, ET AEQVALES: AC in gubernatione Familiarum.

CAPVT I.

REIPVB. PERFECTIONEM ET FELICITATEM duabus inniti columnis; VERITATI ET VIRTVTI.

QVONIAM Reſpublica vniuerſim eſt congregatio quædam multorum hominum, qui eiſdem legibus diriguntur & gubernantur: perfectionem ſuam & fœlicitatẽ fundatam habet ſuper inſignes duas columnas, ſiue baſes, quas VERITATEM & VIRTVTEM appellare poſſumus. Veritas intellectum noſtrum illuſtrat; complectiturque res omnes, quas ad vltimum ac ſupremum finem noſtrũ conſequendum ſcire tenemur. Sunt autem huiuſmodi veritates duplices: quædã naturales, rationis lumini conformes, quas Dauid a *lumen vultus Domini* appellat: quæ nobis manifeſtant bonum faciendum, & malum fugiendum. Ex quo duplici capite, teſte S. Thoma, procedunt omnia legis naturalis præcepta, quæ omnes homines obligant & obſtringunt. Aliæ ſunt veritates ſupernaturales à Deo D.N. reuelatæ ad manifeſtanda myſteria credenda; & opera facienda cum ea excellentia, quã lex euangelica in ſpecialibus ſuis præceptis & conſilijs edocet. Hæc veritas eſt columna prima, cui Reip. & omnium eius partium perfectio innititur. Super eam conſtruitur rectitudo legum humanarum; verborum noſtrorum candor; promiſſionũ fides; commerciorum mutuorum ſynceritas; mutua hominum inter ſe amicitia, & ſocietas; & qua ab omnibus colendus eſt Deus, Religio, artes omnes ac ſcientiæ; vita denique contemplatiua in omnibus ſuis operibus: cuius ſcopus eſt ſuprema veritas, hoc eſt ipſemet Deus; & reliquæ veritates, quas ſuis interdum b *amicus* ſolet *nota facere*.

a *Pſal.* 4. 7.
1. 2 q. 91. a. 2. & q. 94. a. 2.
2. 2 q. 180. a. 4.
b *Ioan.* 15. 15

SED quoniam ad ſalutem & perfectionem noſtram nõ ſufficit cognitio veritatis, neceſſaria eſt altera columna VIRTVTIS: quæ nos ad operanda,

3 *Poli c.* 6.

Digitized by Google

quæ nouimus impellit;Et(Ariſtotele teſte)finis eſt Rerumpubl. ac ciuitatum,in quibus conueniunt multi, non ſolùm vt naturalem vitam quietè, ſed etiam ſtudioſè ducant;ſtudētes ſcilicet ſupremo huius vitæ bono, quod eſt ipſa virtus:quæ duo complectitur genera Habituum.quoſdã, qui rationis dictamen ſequũtur:& hi ſpectant ad Rempub. quà humana eſt:alios excellentiores,& ſupernaturales,qui ductum,& lumen fidei,ſanctique Spiritus motionem, & impulſum ſequuntur:& hi ſunt finis Reip. quà eſt Chriſtiana.ſuntque adeò præclari & excellentes, vt Sapiens, loquens de temperantia,prudentia,iuſtitia,& fortitudine,à diuina prouidentia prouenientibus,addat:
c Sap.8.7. c *quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus*,eò quòd innumeri ſint,& præſtantiſſimi fauores,& præmia in hac & futura vita promiſſa, eas exercentibus:vt omnes Eccleſiæ & Reip.Chriſtianæ ciues animentur, ad vitam ſuper vtramque hanc columnam firmiter ac ſolidè fundandam. Quia virtus non inuenitur ſine veritate:& veritas ſemper ſuſpirat, vt ſociam habeat virtutem:cum vtraque autem obtinebitur perfectio & felicitas,quam poſſunt homines deſiderare.

HORVM omnium ſtupendam quandam figuram licebit videre in
d 3.Reg 7.15 21. celeberrimis illis duabus d *columnis æreis*, quas ſtatuit Rex Salomon *in
porticu templi;vnam ad dextram*, *quam vocauit* IOACHIN, quod firmita-
e 2 Par.3.17 tem ſignificat:*alteram etiam erexit columnam* e *ad leuam & vocauit nomen eius*
f Iere.52.21. BOOZ,quod ſignificat fortitudinem:vtraque autē d f *columna erat decem & octo cubitorum altitudinis*, f *porrò groſſitudo eius quatuor digitorum*, *& intrinſecus caua erat:& capitella ſuper vtramque ærea*; d *in modum lilij poſuit*. d *Linea quoque ſiue* f *funiculus* d *in modum retis*, *ſiue catenarum duodecim cubitorum ambiebat ſepties columnam* verſus ſummitatem : d *malogranata autem ducenta in duobus ordinibus*, e *centum quidem catenulis ſiue reti interpoſita* : *alia verò centum* exterius f *dependentia*. d *Quæ omnia erant fuſilia ex ære*. Hæ duæ columnæ in morali ſenſu ſignificant *veritatem & virtutem* : quæ templum Eccleſiæ pulcherrimè exornant, & Rempublicam Chriſtianam cum magna ſtabilitate & fortitudine ſuſtinent : nihil enim in mundo eſt ſublimius,elegantius,nec firmius aut fortius,quàm illæ ſint. VERITAS FIDEI adeò altè aſcendit,vt ad ipſius Trini & vnius Dei ſummum pertingat;& ſuprema myſteria, altiſsimaque Perfectionis dictamina, quæ excogitari poſsint, manifeſtet. VIRTVS etiam Chriſtiana adeò eſt excelſa,vt ad vnitionem cum ipſomet Deo perueniat, tranformans humanum ſpiritum in diuinum cum magna inter vtrumque ſimilitudine. g VERI-
g 3.Eſ.4.36 TAS(vt dicitur in tertio libro Eſdræ)*magna eſt,& fortior præ omnibus*:contra quam neque vinum,neque Rex,neque mulier,nec res vlla creata præualere poteſt: quia VERITAS *manet,& inualeſcit in æternum,& viuit, & obtinet
h Mat.16.18 in ſæcula ſæculorum*. Et veritas noſtræ fidei eſt adeò firma columna,h *vt*

portæ inferni licèt poſſint eam oppugnare, *non* tamen *præualere aduerſus eam*; quia eius ſoliditas in Chriſto eſt inuicta, & VIRTVS Chriſtiana adeò eſt fortis columna: vt nullæ i *tribulationes*, *anguſtiæ*, *aut perſecutiones* mundi huius aut carnis poſſint eam labefactare, aut deſtruere, eò quòd innitatur diuinæ potentiæ, eiuſque gratiæ efficacitati. Quod verò *columnæ* illæ *intrinſecus erant cauæ*, ſeu vacuæ, hoc inſinuat, quòd intellectus & voluntas, in quibus veritas & virtus collocantur, ſint ex ſe ipſis res cauæ, & abſque firmitate & fortitudine aliqua. Quid enim mutabilius ac inanius intellectu humano, ſi Fide careat? & quid inconſtantius ac fragilius voluntate, virtute ſpoliata? Sed hoc ipſum tamen iuuat, vt veritas & virtus ſint in homine iuſto firmiores. Nam agnoſcens ille vacuitatem ſuam, & nihilum ſuum: non ſibi ſed DEO fidit, à quo & ſtabilitas & fortitudo illi proueniet. Iuxta illud quod ipſe DEVS per os Dauidis dixit, k *liquefacta eſt terra*, & in nihilum quaſi redacta: ſed *ego confirmaui columnas eius*: nam in humilibus animabus valdè profundas radices iaciunt, VERITAS ET VIRTVS. Latet etiam myſterium in eo, quod *columnæ eſſent duodecim cubitorum lata*, *linea ſiue funiculo* menſuratæ: *groſſitudo verò eſſet quatuor digitorum*: ſignificat enim (vt ait Beda) quòd doctrina vitaque exemplaris duodecim Apoſtolorum, in quatuor euangelijs nobis propoſita, ſit amuſſis & regula, qua noſtram debeamus menſurare; & cui debeat noſtra firmitas inniti. quod etiam Apoſtolus ipſe ſignificauit, dicens: l nos *ſuperædificatos eſſe ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*, & vnitos *ſummo angulari lapidi Chriſto* IESV.

i Rom.8.35.
k Pſ.74.4.
Lib de tẽplo c.18.
l Eph 2.20.

SED quid de capitellis dicemus, quæ ſunt ſuprema columnæ pars? VERITAS enim & VIRTVS capitella ſua habent ſtupendæ pulchritudinis & excellentiæ: quorum acroteriæ ſunt lilia cum multis malogranatis reti inſertis, aut ex ea pendentibus. vt intelligamus, tunc veritatem & virtutem prodere pulchritudinem & fœlicitatem ſuam; & bonorum, quæ in ſe continent, ſublimitatem: cùm creſcentes ad ſuum perueniunt faſtigium.

VERITAS eſt inſtar retis multis myſterijs varijſque præceptis & conſilijs, quæ proponit, contextum: VIRTVS eſt inſtar catenæ ſeu torquis multarũ anſularum, habituum ſcilicet ſtudioſorum ſibimet per prudentiam & charitatẽ innexorũ. Et vtraq; ambit ſepties colũnam verſus capitellũ: vt ſignificetur firmitas, qua Iuſti catenã veritatũ, & virtutũ complectũtur, m *eũtes* & proficientes *de virtute in virtutẽ*, & de veritate in veritatẽ: quamobrẽ ſemper impellũt & extimulant ad opera valdè glorioſa: tũ interiora, quæ ſignificantur per centum malogranata, ipſi reti inſerta: tum etiam exteriora quæ indicantur per alia centum, exteriùs pendentia. Dicuntur autem cen-

m Pſ.83.8.

tum, (qui numerus eſt perfectionis) ad oſtendendam omnium horum o-
perum multitudinem & præſtantiam , quia in ſingulis inueniuntur multa
virtutū exercitia,ſicut in malo granato plurima continentur grana. Nam
in vnico actu eleemoſynæ, ſi benè fiat, inuenitur Fides,quæ illam dirigit;
Charitas,quæ illam imperat;Miſericordia,quæ executioni mandat; Obe-
dientia,quæ illam comitatur;Mortificatio,quæ obicem remouet ; & ſpes,
quæ illam reddit facilem & iucundam.

VENIAMVS nunc ad lilia,quæ ſunt capitellorum extrema , & Sym-
bola præſtantiſſimorum præmiorum & coronarum , quas largitur Deus
amplectentibus veritatem & virtutem,cum prędicta perfectione,firmita-
n Ad Phil. 4 7 te & conſtantia.Lilium eſt n *pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum*;o *& gaudiū*
in ſpiritu ſancto;& p *gloria* ac lætitia ex *teſtimonijs* bonæ *conſcientiæ*; eſt q. *victo-*
o Ad Rom. 14.17. *ria*,quam *dat nobis Deus* de noſtris inimicis;eſt r *libertas ſpiritus*, cordis latitu-
do ſupra omnia creata,contemplatio ſummi boni, & cum eodem coniun-
p 2. Co 1 12. ctio per amorem arctiſſimum:ſuper omnia tamen lilium,quod has colum-
q 1.Co.15.57. nas coronat ,eſt ipſemet Deus , qui ſeipſum dignatus eſt ſ *lilium* appellare
r 2 Cor.3 17. ſ Cant.2.1 ob infinitam ſuam pulchritudinem & excellentiam: cuius aſpectus & poſ-
ſeſſio ſufficit ad beatificandos omnes,ipſum aſpicientes: cuius odore con-
fortantur quicunque ſpem habent eum videndi ac poſſidendi ; & quicunq;
pignus habet,id conſequendi:ſtatim ei pars aliqua incipit fœlicis ſuæ ſor-
tis. Denique etiam eſt fragrans lilium,præmium ipſum temporale, quod
t Mat. 6.33. illis t *adijcitur*,tot diuitiarum,& honorū,quot illis expedit habere,ad hanc
vitam ita ducendam,vt æternam conſequantur.

3. SED quis ad eam peruenire poterit celſitatem? quis præſtantem adeò
fabricam in templo animæ ſuæ delineare poſſit? non enim ſine magna ali-
qua cauſa hæ columnæ,& earum capitella,lilia ipſa & malogranata,omnia
erant ex ære fuſili,& in protoplaſtice fuſa:nam quemadmodū ignis ipſum
æs liquefacit;protoplaſtice verò ſiue matrix ei dat figuram ; & qualis ipſa
matrix eſt,tale prodit,quod in eam infunditur : ita proprium eſt ſpiritus
ſancti,diuini ſui amoris igne durum cor noſtrum emollire: ac liquefacere:
vt in rebus omnibus aptet ſeſe protoplaſticæ ſuæ , qui eſt ipſe Chriſtus D.
infinitæ perfectionis colūna:à qua omnes Iuſti figurā ſuā accipiūt:illi præ-
u Gal. 2.9 cipuè quos Apoſtolus,u *Eccleſiæ columnas* appellat. Ipſe eſt exēplar veritatū
& virtutū omniū,quæ ſunt cordib. noſtris imprimenda:quæ eò perfectio-
res erūt,quò ipſi fuerint magis cōformes:idē quoq; eſt protoplaſtice inſig-
niorū operū,quę Iuſti inſtar malogranatorū producūt:quę opera eò excel-
lentiora erunt : quò magis illa imitabuntur , quæ ipſe ad noſtrum exem-
plum edidit.Imò & ipſorum liliorum,& præmiorum,electis ipſis redden-
dorum, eſt etiam protoplaſtice:quemadmodū enim illum in vita ſequi &
x Phi.3.21. imitari debent:ita eidem erūt ſimiles in gloria. quia ipſe x *reformabit corpus*

hoc

hoc mortale *humilitatis noſtræ, vt configuretur corpori claritatis ſuæ.*

DENIQVE cùm Reſpubla Cichriſtiana vitæ ac doctrinæ huius Domini erit conformis: tunc omnem ſuam perfectionem & fœlicitatē habebit. ac proinde illuſtria illa cognomina ei cōpetent, quæ Iſaias Propheta illi impoſuit dicēs: y *vocaberis ciuitas Iuſti, vrbs fidelis,* in qua ſcil. Iuſtus Iuſtorū per fidem, & charitatem habitet: & in qua virtus ſplendeat, veritas, Iuſtitia, & ſanctitas cum abundantia pacis. Eris quoque vrbs fidelis: oſtendens fidelitatem tuam in credendis omnibus, quæ Deus reuelat; & in cuſtodiēdis legibus ab ipſo præſcriptis: & in ſperandis promiſsis ab ipſo factis. Et ipſe Deus in eis adimplēdis erit fideliſsimus: z *etenim benedictionem dabit* ſupremus hic *legiſlator*, vt *ire* poſsis de veritate in veritatē; ac *de virtute in virtutem*: *donec videas Deum Deorum in Sion.* vbi vocaberis z *ciuitas Dei viuentis, Hieruſalem cœleſtis*, cuius ciues ſunt *multa millia Angelorum*: erisque eiuſdem gloriæ particeps in æternum. Amen. 4. y Iſa 1.26. z Pſ.83.8. z Heb.12.22

CAPVT II.

MAIORES, MINORES, ET AEQVALES DEBERE ſuis obligationibus ſatisfacere: & cum Chriſtiana charitate, & humanitate mutuò inter ſe agere.

VNAQVAEQVE RESPVBLICA, ſiue ſæcularis illa ſit, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Religioſa in omnibus ſuis communitatibus & Familiis tres gradus complectitur perſonarū, quas licet Maiores, Minores, & AEquales appellare. Per Maiores in ſæculari Repub. (de qua nunc, eò quod prima ſit, nominatim agemus) intelligimus Reges, Principes, Gubernatores, Iudices, omnesq; priuatos Dominos & Patresfamilias: Minores appellātur ſubditi, famuli, mercenarii; filij quoq; reſpectu parentū; & vxores reſpectu ſuorū virorū; AEquales ſunt reliqui ciues, amici, fratres; & ipſi Domini inter ſe; & famuli ſimiliter. Et quemadmodmū ſanitas & pulchritudo corporis in eo ſita eſt, quod eius oēs partes ſanæ ſint, & perfectæ: ita Reip. & familiæ cuiuſuis perfectio in eo conſiſtit, vt omnes illi ſint perfecti: Superiores in gratu ſuo, & ſubditi, & AEquales in ſuo. Quod quatuor hiſce rebus præcipuè poterunt obtinere.

PRIMO, ſi quiſque ſit eo ſtatu, officio, & gradu contentus, qui à diuinæ prouidentiæ conſilio illis obtigit, eū in modū, qui Tractatus primi capite ſeptimo eſt indicatus. Secundò, ſi inter ſe ipſos vero amore & conformitate vniātur. Nam (teſte S. Auguſtino) ciuitas eſt cōiunctio quædam multo- 1. Li.15. de ciuit. c. 8.

rum hominum, vinculo bonæ & honeſtæ alicuius amicitiæ ligatorum.
a Luc.11.17. Quo vinculo deficiẽte, mox ipſa periret. nam (vt ipſe Saluator dixit) a *omne regnum in ſe ipſum diuiſum deſolabitur.*

TERTIO, ſi omnes ſtudeant muneris ſui partes obligationesq́ue exactè cognoſcere; & eaſdem pro viribus explere, *deſcribentes* (vt Salomon ait) *in tabulis cordis ſui* (memoria ſcil. intellectu & voluntate) leges diuinas, & humanas, & proprias cuiuſque ſtatus & officij, quæ ad ipſos pertinent; ne eas ob ignorantiã, obliuionem, tædiũ, aut contemptum cuſtodire prætermittant; neq; obiter & quaſi rem non magni momenti obſeruent; ſed cũ omni ea excellentia & perfectione, quam virtutes ipſæ requirunt, quarũ actiones in ipſis legibus indicantur, & præcipiuntur. Sed quartum etiam addere oportet, quod eſt quaſi perfectionis ſignaculum: vt ſcil. inter ſe mutuò cum omni humanitate & affabilitate agant & conuerſentur: exhibentes ſibi mutuò opera bona, non ſolùm in rebus obligationis & iuſtitiæ; ſed in alijs quoque inſignis liberalitatis & miſericordiæ. PERFECTAE ſiquidem virtutes ad hæc nos trahunt & impellunt: nominatim verò ipſa charitas quæ
2.
b Col.3.14. Ca 4 de diuinis nominibus. eſt omnium Regina, & lex viua animæ impreſſa, & b *vinculum* totius *perfectionis*, cui præcipuè incumbit cura trium graduum perſonarum prædictarũ. Amor enim (teſte S. Dionyſio) efficit Iuſtos extra ſe ipſos exire, & aliorũ commodis ſtudere: obediendo maioribus, gubernando minores, & benè agendo cum æqualibus. Charitas etiã ipſam iuſtitiam permouet: cuius munus eſt vnicuique dare quod ſuum eſt: vt (quemadmodum S. Bernardus ait) debitum ſuum reddat ſuperioribus, ſubditis, & reliquis ſocijs. Et quoniã nullus per ſe ipſum ſolum nouit ac poteſt hæc præſtare, vt oportet: etiam impellit ad orationem & contemplationem: qua impetrent & obtineãt aditum ad tres illas Domini noſtri cellas: (vt idem Sanctus refert) in quibus doceat nos rationem gubernandi, obediendi, & cum cæteris agendi: vt ſic
Ser.3 de Aduentu & l.3. de conſid. Serm.23. in cant.
c Rom 13.7. exequãtur quod dixit Apoſtolus: c *reddite omnibus debita: cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributũ: cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis: niſi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit: nam omne mandatum in hoc verbo inſtauratur: diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximi malũ non operatur: plenitudo ergo legis eſt dilectio.* Hoc itaque docet Apoſtolus, quòd charitas nos impellat ad agendum cum noſtris proximis, maioribus, mi-
d Mat 7.12. noribus, & æqualibus, d *ſicut vellemus illos nobiſcum agere.* Admiranda enim prouidentia ita Deus D.N. diſpoſuit, vt omnes hi tres gradus inueniantur in omnibus hominib. erga diuerſas perſonas: vt quiſque alium gubernet, ſicut cuperet gubernari; & obediat, ſicut vellet ſibi obediri; ac ita cum alijs agat, ſicut vellet ſecum agi.

5.
2.2 q.114. a.1. AD HOC ipſum plurimum adiuuatur ipſa charitas ab illa virtute morali, quam S. Thomas *affabilitatem* aut humanam *amicitiam* appellat, annexam

vir-

virtuti iuſtitiæ: quam tamen ipſa charitas ſupernaturali amicitia, quam efficit euehit & exaltat: cuius officiũ & munus eſt inclinare & impellere nos ad agendum amicè cum omnibus, tanquam boni ciues. Nam (vt Ariſtoteles ait) diſtinctum quid eſt eſſe bonum hominem, & eſſe bonum ciuem. ad primum.n. ſatis eſt ſibi ſoli benè viuere: ſed ad ſecundum neceſſe eſt, etiam noſſe benè cum alijs agere, qui eiuſdem ſunt communitatis partes: ac propterea cuidam interroganti Philoſophum, in qua re poſſet melius Reipub. ſuę ſeruire, prudenter reſpondit; ſi ſtudeas bonus eſſe ciuis. Sicut in nulla re poſſunt oculi & manus meliùs toti corpori ſeruire, quàm ſi oculorum & manuum officijs benè fungantur. Ex quo fiet, vt nemo boni Domini aut famuli, aut ciuis cognomen ſortiatur, propterea quòd ſit pius, & frequenter oret; ſi interim incurius ſit in ſua gubernatione, aut in obſequio quod debet; aut ſi aſperis ſit moribus, cum quo alij agere non poſſint: bonum enim ex eo oritur, quod quis habeat omnia, quæ iuxta ſuum ſtatum meritò debet; malum autem, ex quolibet horum defectu. Quare huiuſmodi hominib. dicere poſſemus quod Chriſtus D.N. Phariſæis: e *hac oportuit facere, & illa non omittere*, hoc eſt, meritò facienda ſunt vobis, quæ ad proprium pertinent profectum; ſed illa non ſunt prætermittenda, quæ ſtatus & officium veſtrum in aliorum bonum requirunt.

3 Poli.4.3. *e Mat.23.23.*

4 Ex HIS concluditur: bonum ciuitatis & familiæ in eo præcipuè conſiſtere, quòd ſuperiores, & ſubditi, & inter ſe pares, omnes emineant in Charitate cum vtraque eius comite Iuſtitia & Affabilitate: ita vt in omnibus verbis & operibus, ſingularum proprijs verè adeſſe aduertantur. Earum igitur & verba & opera magis præcipue in huius Tractatus decurſu tractabimus: accipientes tanquam exemplar imitandum quod Sacra Scriptura de venerabili Booz, eiuſque familia refert. Qui non caſu aliquo ſortitus eſt hoc nomen, quod poſtea Salomon ſecundæ columnæ impoſuit, quam collocauit in templo, vt proximo capite vidimus: eluxit enim cum magna fortitudine in illis virtutibus, quas columna illa referebat, quemadmodum apparebit in ijs, quæ de ipſis virtutibus paulatim dicemus.

Ruth.2.4.

§. I. *Salutationes & mores ſiue comitas in agendo.*

ADHIBEAMVS itaque exemplum prædicatorum in eo quod primũ ſolet euenire in mutua hominũ familiaritate, tractatione, in ſalutatione, inquam, & mutua comitate, cùm ſibi occurrunt homines, aut inuicem viſitant, vel excipiunt. In quibus ſalutationibus iuſtitia reddit reuerentiam & honorem cuique debitum, affabilitas verò indicia præbet

amoris,quo ſe inuicem proſequuntur.Inimici enim, etiamſi occurrant ſi-
bi,non tamen ſe ſalutant,imitantes Patrem ſuum Sathanam, qui etſi finxiſ-
ſet ſe occurrere Euæ in paradiſo:propter grauiſſimum tamen odium quo
illam proſequebatur, nullam præmiſit ſalutationem. Qui autem volunt
eſſe affabiles & humani,incipiunt à ſalutatione,vt oſtendit Booz, cùm ad
ſuos peruenit meſſores: ſtatim enim dixit: a *Dominus vobiſcum: qui* etiam
a Rut. 2. 4. ſtatim *reſponderunt ei:benedicat tibi Dominus*.Et ipſe Booz proſecutus eſt ſer-
4. Eth. c. 6. mones ſuos,iuſtum ſe & affabilem oſtendens ad omnes;& nominatim erga
S. Tho. 2.2. Ruth,quamuis pauperem & aduenam.Affabilitas enim (teſte Ariſtotele)
q.114 a.1. extendit ſeſe ad notos & ignotos; ad domeſticos & extraneos: nec ſo-
ad 2. lùm pares debent ſibi inuicem eſſe affabiles, ſed etiam diuites erga pau-
peres; domini erga famulos;& Principes erga ſubditos, iuxta illud Sa-
b Eccl.4. 7 pientis: b *congregationi pauperum affabilem te facito.* c *Rectorem te poſuerunt?*
c ca.32.1. *noli extolli: eſto in illis quaſi vnus ex ipſis.* Vitanda ſunt tamen extrema omnia
Li 4. de cõſid. propè fin vitioſa:nam (vt Sanctus Bernardus ad Eugenium Papam dixit) nimia ſe-
" ueritas facit odibilem; defectus autem grauitatis reddit contemptibi-
" lem; mediocritas verò, quam affabilitas adhibet, reddit amabilem.
Quæ tamen affabilitas non ſolùm politica eſſe debet, ſed chriſtiana
& perfecta: cuius prima verba & Salutationes redoleant ſanctitatem,
qualis fuit Booz & eius meſſorum: & quam ipſi Apoſtoli poſtea com-
d 1.Pet.5.14 mendarunt, dicentes: d *ſalutate inuicem in oſculo ſancto*, & puro abſ-
1.Cor.16.20 que vllius leuitatis aut indecentiæ admixtione, ſicut decet eos, qui
2. Cor. 13.12. ſanctitatem profitentur. Et hac ratione (vt Sanctus Ambroſius aduer-
in 2. Cor. 13 tit)docebant formam & rationem ſalutandi,quæ in vſu eſſe deberet in Ec-
cleſia.non damno genus illud ſalutationum, quæ ſunt ordinariè in vſu a-
pud ciues & viros prudentes iuxta ſuæ Reip.conſuetudinem, ſiquidem il-
læ ſunt ſigna apta mutuæ humanitatis & affabilitatis: ſed non poſſum ta-
men non laudare ſalutationum illarum perfectionem, in quibus Chriſtia-
na pietas elucet,facta aliqua mentione Dei, aut Chriſti D. N. à quibus
tota noſtra ſalus procedit: decet enim Chriſtianos & multò adhuc am-
plius Eccleſiaſticos & Religioſos oſtendere,ſe tales eſſe in primis ſuis ver-
bis; & non vti ſalutationibus omninò profanis & ſæcularibus, ſed
Chriſtianis & religioſis:quibus ſpirituale aliquod bonum proximo pre-
cantur à Deo; aut magno affectu illud eis deſiderant. Et nonnunquam
ſolet Deus D.N.hoc medio concedere tale bonum,quando in eo,cui illud
imprecantur, diſpoſitio eſt apta ad illud ſuſcipiendum. Hanc ob cauſam
e Ioan 20. Chriſtus D.N.ſalutabat ſuos diſcipulos dicens: e *pax vobis.* Et iubebat,eos
19.26. eiſdem verbis ſalutare,dicentes: f *pax huic domui*: per pacem intelligens re-
f Mat.10.12. conciliationem & amicitiam cum Deo,per eius gratiam; & vnionem &
Luc.10.6. concordiam mutam,quæ effectus eſt charitatis. Et vt intelligerent, ta-

lem

lem illorum ſalutationem non fore inanem, quaſi verba in ventum proiecta; adiecit, eam pacem venturam in *filios pacis*, cupidos ſcilicet eius, & qui ad eam ſuſcipiendam ſe diſponerent. Et hoc ipſum eluxit in ſalutatione, qua ſanctiſsima Virgo ſalutauit Elizabeth. Quamuis enim Euangelium non referat verba, quæ illa protulit, credendum eſt tamen eam fuiſſe vſam verbis Booz, quæ tunc temporis valdè erant in vſu apud viros iuſtos, imò & ipſos Angelos, vt conſtat ex ipſo Angelo Gabriele, cùm ipſam Virginem ſanctiſſimam ſalutauit. Quare veriſimile eſt, ſanctiſsimam Virginem ſanctæ Elizabethæ dixiſſe: g *Dominus tecum*, & quaſi ipſemet Chriſtus in vtero virginis manens eiſdem verbis per os maternum vſus fuiſſet, voluit ea facere vera adeò perfectè, vt inceperit per gratiam eſſe in infantulo Ioanne, in vtero Elizabethæ adhuc exiſtente: adimplens vtrumque diuino ſuo ſpiritu. Cùm igitur DEI voluntatem & liberalitatem ſciamus, magnæ perfectionis erit, huiuſmodi ſalutationes adhibere non animo ficto, quemadmodū Ioab ſalutans Amaſa, dixit: h *Salue mi Frater*; Et Iudas proditor, oſculans Chriſtum, dixit: i *aue Rabbi*; nec ob meram conſuetudinem, quaſi verba proijciantur in ventum; ſed intentione ac deſiderio obtinendi à DEO, quod ipſa verba ſignificant.

g *Luc.* 1. 28. 41. *Iudic.* 6. 12.

h 2. *Reg.* 29 9.

i *Mat.* 26. 49

HINC intelligitur quòd quando Propheta k *Eliſæus puerum* ſuum *Giezi*, & l *Chriſtus Dominus noſter ſuos diſcipulos* prohibuerunt, *neminem ſalutare in via*, nō voluerunt actum hunc amicitiæ prohibere; ſed potiùs oſtendit eius decentiam, cùm illum (vt S. Ambroſius ait) in proximo loco poſt ipſam obedientiam collocauit. Atque ſi illis dixiſſet: adeò expeditos ac diligentes vos eſſe oportet in ijs, quæ iubeo, vt ſi vel ipſa tranſeuntium ſalutatio vos aliquo modo retardaret, deberetis à ſalutatione abſtinere, etiamſi illa ſit ex ſe adeò decens. Ac proinde non prohibet ſtudioſam ſalutationem, quæ nunquam eſt impedimento; ſed inanē, cui admiſcentur colloquia impertinentia: Hæc enim facilè impedit ipſam obedientiam.

k 4. *Reg.* 4. 29.

l *Luc.* 10. 4

In Lucam.

SED vlterius decet progredi affabilitatem & amicitiam Chriſtianam, vt amplectatur Saluatoris conſilium dicentis: non ſolùm fratres eſſe ſalutandos, ſed etiam inimicos & ignotos. Nam, m *ſi ſalutaueritis* (inquit) *Fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?* fac tu igitur quod illi non faciunt: vt videntes illi tuum exemplum, faciant quod non faciunt; & fiant ex inimicis amici: idem ſuaſit Apoſtolus dicens: n *noli vinci à malo* & improbo, quaſi odio te habentem oderis; *ſed vince in bono malum*: aliquo ſcilicet beneficio improbum afficiendo, vt improbus eſſe deſinat. In vitis Patrum legitur: imperfectum quendam S. Macharij diſcipulum, cùm occurreret gentili cuidam lignorum faſciculo onuſtum, aſperè ac duriter illi dixiſſe: vnde venis diabole? gentilem verò ea aſperitate indignatum grauiter monachum vulneraſſe: ſed paullò poſt occurrente eidem ipſo S. Machario,

m *Mat.* 5. 47

n *Rom.* 12. 21.

 corum,

eorum, quæ acciderant ignaro, amanterque & humaniter eidem dicente: ſaluet te DEVS, bone agricola: illum reſpondiſſe: quid in me vidiſti, quod ita humaniter me ſalutes? Machario autem familiarius adhuc reſpondente: quia video te laborantem, & non otiantem; tunc gentilem humanitatem, & beneuolentiam eius admirantẽ, ad pedes Sancti procidiſſe, ac ab eo vt Chriſtianum ipſum faceret petiuiſſe, qui poſtea etiam factus religioſus, ſanctimoniæ laude claruit.

HINC eſt quod perfecta humilitas & charitas in huiuſmodi occaſionibus non ſatis ſibi eſſe exiſtimet, ſalutantes reſalutare (id enim eſt tanquam debitum iuſtitiæ) ſed præuenit priorque ſalutat, non ſolum maiores; (id enim iure quodam fieri debet, & qui contra facit, magnam oſtendit ruſticitatem) ſed etiam ſibi pares, imò & minores: id enim eſt humilitatis, imitatoribus Chriſti valdè conforme, de quibus dixit Apoſtolus, quod o *in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrentur*, p *& honore inuicem ſe præueniant*, etiam in ſalutationibus conſuetis: ſicut fecit Booz cum ſuis meſſoribus, & Chriſtus Dominus cum ſuis diſcipulis, & Virgo ſanctiſsima cum ſancta Elizabetha: vt maiorum humilitas (ait ſanctus Ambroſius) minores doceret, eoſdemque exaltaret, iuxta illud Eccleſiaſtici: q *quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam*; imò etiam coram hominibus, quorum voluntates, & propenſiones ad te attrahes, ſi demiſsè eos honore præuenias. Ac propterea Chriſtus Dominus noſter ſuis Apoſtolis dixit: r *intrantes in domum, ſalutate eam*; omnes ſcilicet, qui in ea ſunt, non ſolum ſuperiores ac dominos, ſed filios etiam & famulos, omnibus applaudendo & blandiendo: ſic enim eos præparatis ac diſponitis, vt vos audiant, ſeque affabiles vobis oſtendant: eum in modum, quo meſſores Booz audientes adeò benignam Domini ſui ſalutationem, ex ea didicerunt, quid facere deberent: & cùm viderent, ſe non poſſe adeò propenſæ eius voluntati par aliquid referre, recurrerunt ad vniuerſalem pauperum patronum, dicentes: *Benedicat tibi Dominus.* Quaſi dixerint: Dominus Deus Iſrael te benedictionibus repleat, ob iſtum amorem, quem erga nos oſtendis; & honorem, quo nos afficis.

o *Phil. 2. 3.*
p *Rom. 12. 10*
S. Ambr. & Beda in Lucam.
q *Eccl. 3. 20*
r *Mat. 10. 12.*

Capvt III.

Reverentia et obedientia ſubditorum ac domeſticorum ad Superiores ac Dominos ſuos: & quàm exactam Apoſtolus eis commendet.

IVre optimo ait S. Ambroſius, quod quemadmodum hu- Lib. 3. offic. cap 5.
mani corporis membra ita proprijs funguntur officijs, vt nullum ſibi vſurpet, quod ad alterum pertinet: nam oculi ita ad videndum ſunt intenti, vt nõ ſe ad audiendum ingerant; & aures ad audiendũ ſolùm, non ad videndum attendant: ita in Republica & familia debet quiſq; ita rebus ſtatus & officij ſui attendere, vt non ſe immiſceat in ea, quæ ad ipſum non ſpectant, cum aliqua iniuria aut turbatione reliquorum, quorum officia vſurparet, eum in modum quo a *Aaron* ex Dei præſcripto officia *tabernaculi & onera, quæ portare deberent Leuitæ, diſtribuebat:* & vnuſquiſq; ita portabat, quod ad ſe pertinebat, vt non ſe immiſceret ad aliquid portandũ, quod pertineret ad alios: *vnumquemq; autem recenſuit Moyſes iuxta officiũ & onera ſua, ſicut præceperat ei Deus.* Quare contra Dei ordinẽ & voluntatẽ facies, ſi Reipublicę ordinem perturbes, ſiue negligendo, quod ſpectat ad tuum officium; ſiue immiſcẽdo te in alienũ. Satis tibi ſit, quod Chriſtus D. N. dixit; b *vt tollas crucẽ tuã*, non te immiſcendo indiſcretè ad tollendã alienam. Satis enim feceris, ſi oneris tibi impoſiti bonã reddideris rationẽ: nã (vt ait Apoſtolus) c *vnuſquiſque onus ſuum portabit*, quod niſi rectè faciat, punietur. Dominus rationẽ reddet gubernationis, quæ ad ipſum pertinet; famulus ſuæ obedientiæ, quia hæc ad illos ſpectant: eorumq; perfectio in eo conſiſtit, vt id, & eo modo præſtent, quo debent. Quam perfectionẽ declarauit Apoſtolus ita loquens, cum ſeruis: d *ſerui obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate ſeruientes, ſicut Domino, & non hominibus: ſcientes quoniam vnuſquiſque quodcunque fecerit bonũ, hoc recipiet à Domino:* e *ſiue ſeruus, ſiue liber: qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè geſſit: & non eſt perſonarum acceptio apud Deum.* Hæc eſt altiſſimæ perfectionis regula, quam tradit Apoſtolus omnibus ſubditis erga ſuos Dominos ſeruandam: in qua octo indicat excellentias, obedientiam, vt ex omni parte ſit perfecta, comitantes.

a Num. 4. 19. 49.
b Luc. 9. 23.
c Gal. 6. 5.
d Epheſ. 6. 5.
e Coloſ. 3. 22. 25.

Prima excellentia, cui reliquæ innituntur, eſt, vt ſuis Dominis non ſicut hominibus ſeruiant, ſed ſicut Deo & Chriſto Domino noſtro, à quo omnis dominatio & poteſtas, quæ inter homines eſt, procedit: cuius voluntas eſt, vt inferiores omnes Superioribus ſuis obediant, ſubditi I.

Princi-

Principibus, & ſerui ſuis Dominis. Et propterea dixit idem Apoſtolus, f *omnem poteſtatem* (ſiue Eccleſiaſticam ſiue ſæcularem) *eſſe à Deo, omnia autem quæ ſunt, à Deo eſſe ordinata. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtere, ac ſibi ipſi damnationem acquirere.* Quod ſi ſubiecto quæcunque nobili adeò intentione extollatur, magnam induet Chriſtianam nobilitatem; quia in temporali Domino agnoſcit æternum. Et hoc nomine (vt ait S. Chryſoſtom.) non vilitas eſt, ſed magna nobilitas ſeruire & obedire homini, ſiquidem in eo obeditur Deo, cui ſeruire eſt regnare.

f Rom. 13. 1.

Hom. 22 in ad Epheſ.

2. HINC oritur ſecunda conditio ſiue excellentia, quæ obedientiæ adiungit *timorem* ac *tremorem*, vt ſcilicet reuerentia ſit interior & exterior: nam exterior pertinet ad humanam politiam; interior autem eſt propria Chriſtianæ perfectionis, qua quis cum humilitate reueretur eum, quem DEVS loco ſuo conſtituit in terra. Et in hoc ſenſu dixit S. Petrus: g *ſerui ſubditi eſtote in omni timore Dominis*, quod (vt S. Thomas declarat) ſignificat cum timore integro & perfecto; non ſeruili & coacto, ſed ſpontaneo, filiali, & caſto; manifeſtando illum in omnibus operibus & verbis ac reliquis moribus & actionibus receptis & vſitatis; non vt ad oculum tantùm ſatisfiat; ſed ex corde, & tanquam Chriſto, quem ipſi Domini repræſentant. Hoc modo Dauid reuerebatur Saulem, eò quòd eſſet Rex, & h *Chriſtus Domini*: licèt enim ille in ſe improbus eſſet: Dauid tamen venerabatur in eo regiam dignitatẽ, quæ erat bona; & ſimul doluit ac *percuſſit cor ſuum Dauid, eò quòd abſcidiſſet oram Chlamydis Saul*, hoc exemplo nos inſtruens, non ſolùm ipſam perſonam ſuperioris; ſed quamcunque eius rem debere cum magna reuerentia tractari; grauemque culpam iudicari quamcunque in eam admiſſam iniuriam aut indecentiam, etiamſi leuis aliàs videatur: præcipuè cùm (vt ait Apoſtolus) ita detur Dominis occaſio impatientiæ aut etiam i *blaſphemiæ*: bonus autem ſeruus remouere debet, quidquid ſuum Dominum offendere poſſit.

Ita S. Thom. ſuper cap. 6. ad Epheſ.
g 1. Pet. 2. 18.

h 1. Reg. 24: 7.

i 1. Tim. 6. 1:

3. HVIC excellentiæ adiungitur tertia, quam Apoſtolus *ſimplicitatem cordis*, ſiue cor ſimplex appellat, cum quo vult Deus ſibi ſeruiri, ac Dominis: Conſiſtit autem hæc excellentia in eo, vt eis ſeruiatur intentione pura, & ſincera, abſque fictione, duplicitate aut fraude, cum fidelitate & veritate, ita vt bonus animus ſit in corde, qui exterius apparet; & exterius ita bonum oſtẽdatur, ſicut habetur interius, vt verba operibus reſpondeant; & vtraque bonis affectibus internis.

ET propterea quartam addit conditionem, *non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes*: vt ſcilicet non ſolùm cùm ipſi Domini præſentes ſunt, ſeruire & placere ſtudeant, quod faciunt illi, qui tantum quærunt hominibus placere, à quibus temporale aliquod commodum quærunt, & expectant: ſed vt ſoliciti ſint ac fideles, tam in præſentia, quàm in abſentia, & in omni loco: nam ſupremus omnium Dominus, qui vbique præſens eſt,

ita

ita fieri ſtatuit,& ita vult; videtque quod fit: & complacet ſibi, cùm iuxta ſuam voluntatem id fieri videt:ita enim S.Chryſoſtomus, ſi ea quæ iubentur cum pari animi tui voluptate præſtes, cùm non videris ab hominibus: oſtendis *quòd ea propter oculum Dei perpetuò vigilem cuncta videntem facias.* Quòd ſi attenti ac zelantis præfecti domus præſentia ſufficiens eſt, vt reliqui domeſtici ſint diligentes, etiam abſente Domino, quanto magis ad id ſufficere debet præſentia Domini cæli & terrę,qui valde magno zelo vult, Dominis temporalibus exactam obedientiam præſtari:alioquin eueniet eis quod Saluator noſter in quadam parabola dixit: k *quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo,moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere ſeruos,& ancillas; & edere,& bibere, & inebriari: veniet Dominus ſerui illius in die, qua non ſperat, & hora qua ignorat:& diuidet eum,* l *partemq́; eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & ſtridor dentium.* Aptè verò dixit quod ponet eum cum hypocritis: hypocrita enim eſt,fictusque ſeruus,qui præſente tantùm Domino illi ſeruit, nō abſente:ex hoc enim quod abſenti Domino nō ſeruiat,planè efficitur,quòd nec præſenti ex corde ſeruiat:ſed ad oculum tantum, & pro forma, fingens tunc animum,quem reuera non habet,

Hom 21 in Epi.ad Ephe.

k Luc.12.45.

l Mat.24.51.

Hinc etiam quinta oritur conditio & excellentia, vt ſcilicet *ex animo & cum bona voluntate* obediatur,ita vt adſit hilaritas, promptitudo, ac celeritas,ſicut ſolent homines res illas aggredi,quæ valde ipſos delectant:vt talis adſit Volvntas, quæ Bonae cognomen mereatur: eò quòd innitatur puro Chriſti amori, propter quem cum magna ſua voluptate operantur. Et de hac prompta voluntate ait S.Chryſoſtomus, *quod faciat ex neceſſitate virtutem*; ideoque in cauſa eſt,cur ſerui & famuli multum in ſuis obſequijs promereantur:non ſolum apud homines,ſed etiam apud Deum. Ac propterea adiecit Apoſtolus: *facientes voluntatem Dei.* Hoc eſt quidquid feceritis,eodem feruore & ſpiritu facite, quaſi ipſemet Deus id fieri iuberet: ſiquidem ipſe verè iubet quidquid ſuperiores, ipſius nomine iubent: & de omnibus illis intelligitur,quòd ſuis diſcipulis Chriſtus dixit: m *qui vos audit,me audit:* ita tamen, ſi Domini imperent, vt oportet: ſeruantes ſcilicet ſubordinationem, qua ſupremo Domino ipſi debent obedire. Et hac ratione intelligitur quod idem Apoſtolus dixit:ſerui obedite n *per omnia* Dominis,quæ ſcilicet ſunt licita & honeſta:nam ſi mala ſint, & prohibita, quāuis ſub culpa veniali:nullo modo eſt illis obediendum, ſed reſpondendum potius,quòd Apoſtoli Concilio Phariſæorum reſponderunt: o *obedire oportet Deo magis,quàm hominibus:* & iterum: p *ſi iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos potiùs audire,quàm Deum:iudicate.* Si enim ciuitatis gubernator aliquid iubeat contra legem & præſcriptum Regis,non eſt huius mens & voluntas,vt illi obediatur: ſiquidem in ea re non gubernatorem agit, ſed tranſgreſſorem: & Dominus,qui rem iniuſtam imperat, non officium & partes Domini, ſed

5.

Vbi ſupra.

m Luc.10.16.

6.

n Col 3.22.

o Act 5 29.
p Cap.4.19.

tyranni exercet:ac proinde nec in ea re DEI vices gerit;ſed potius Dæmonis,à quo tanquam à fonte iniuſtum illud mandatum prouenit. Hoc igitur caſu excepto,obedientia debet eſſe vniuerſalis,& *per omnia*,quæcunque imperantur magna & parua;facilia ac difficilia:quia in illis omnibus Dei voluntas elucet, iubentis ea executioni mandari : modò non tranſgrediantur limites poteſtatis eius,qui imperat;nec apertè excedant vires & facultatem eius,cui iniunguntur:id enim totum ſpectat ad prudentiam : quæ omnium virtutum eſt regula : quæ magis eſt ipſis gubernatoribus neceſſaria , vt poſtea dicetur.Nam obtemperantium prudentia ſolum exigit, vt in omnibus ſeſe ſubijciant,quæ non ſunt manifeſtè mala, nec impoſsibilia; aut indecentia,& à ſua profeſsione & ſtatu aliena.

7. EX QVO fit,vt eorum obedientia & ſubiectio comitem habere debeat inſignem patientiam:debet enim ſe extendere (vt S. Petrus ait) ad ſeruiendum & obediendum fideliter principibus, & q *Dominis, non tantum bonis & modeſtis,ſed etiam diſcolis*, qui ſeueri ſunt;& quibus difficilè ſatisfit : cuius rei rationem reddit dicens: *hæc eſt enim gratia , ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias,patiens iniuſtè*. Quaſi dixerit,in hoc DEI gratia & amicitia conſiſtit, & hac ratione obtinetur:ſi , vt ſeruus,puram ad Deum conſcientiam ſeruet;cupiatque illi placere:toleret patienter triſtitias & afflictiones,quas ſine cauſa Domini furor & moroſitas illi infert, ita vt benè ſeruiens , malum recipiat;& pro opere,quo præmium merebatur, pœnam accipiat. *Quæ enim eſt gloria* apud Deum, *ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? ſed ſi benè facientes*, & obedientes,vt par eſt, *patienter ſuſtinetis* abſque murmuratione,& querelis, iniurias à Dominis veſtris illatas : *hæc magna eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis*, ad obediendum ſcilicet, non modò Dominis, qui ſe benignos erga vos oſtendunt;ſed & ijs, qui durius vobiſcum agunt, & iniuriā inferunt:r *Quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum,vt ſequamini veſtigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius:qui, cùm malediceretur, non maledicebat,cùm pateretur, non comminabatur : tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè*.Nam ſi ſeruator mundi,innocens cùm eſſet, iniquis ſe iudicibus,ac nefarijs præſidibus ſubiecit,eorumque iuſsis, omnem rationem excedentibus,eſt obſecutus:quanto erit æquius , vt Domini eiuſdem amore, Dominis ſuis ſerui obediant, ijſque etiam immitibus & duris ſe ſubijciant? Quamuis enim tunc iniuſtè, ac nullo ſuo demerito vapulant ; forſan alia olim commiſere,ob quę hanc caſtigationem,vel etiam maiorem commeriti ſint. Ne verò ſerui ac ſubditi qui fideliter ſeruientes, neque proficiunt,neque mercedem ſuam aut præmium vllum accipiunt,ſed quotidiè è contra affliguntur magis, & tunduntur,tædio ac mœrore conficiantur,hoc modo concludens Apoſtolus,illos conſolatur : *quodcunque facitis . ex animo operamini,ſcientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis ; & quiſque*

q 1.Pet.2.18

r Verſ.21.

ſ Coloſ.3.24.

tius quod geſſit, mercedem accipiet: quaſi diceret, ſi Domini temporales obſequia veſtra digna mercede non compenſent, Deus eadem ſuo tempore remunerabitur: modo illius amore ſeruiatis: ac tametſi præmia temporalia amittatis, æterna tamen hæreditate non fruſtrabimini, ſi Domini crudeles ſint, & iniqui, patientiam nolite amittere, aut vindictam depoſcere: Dei namque eſt, iniuriarum veſtrarum vltionem ſumere; & ſine vllo perſonarum diſcrimine in vos affligentes animaduertere. Quod tametſi in hac vita non faciat, in alia faciet haud dubiè, ſtatuens vt † *potentes potenter tormenta patiantur*; & ſortem ac locum, quem hic habuerunt, ita commutent, vt qui dum viuerent, ad dexteram fuere, & eadem crudeliter ſunt abuſi: ad ſiniſtram ſtatuantur cum illis, qui æternis ignibus adiudicandi ſunt: ſubditi verò & ſerui, qui hac in vita ad ſiniſtram fuerunt coniecti, & in humilitate vixerunt, ad dextram inter electos & cælo deſtinatos collocentur. † *Sap.* 6 7.

Hae ſunt ſummatim perfectæ obedientiæ partes, & conditiones: in qua omnis ſæcularium ſeruorum perfectio conſiſtit: de quibus in Tractatu de ſtatu Religioſorum copioſius agetur. At opus fuit hic illas recenſere, vt ſæculares ſublimitatem perfectionis, quam lex Chriſtiana ab iiſdem exigit, cognoſcant; nec ad ſolos religioſos illam referant: cùm & ipſi in eandẽ & debeant & poſſint incumbere; & media ſuppetant, quibus facilè ad eam pertingãt; nullo nouo exteriori labore adhibito, ſed in melius mutatis duntaxat affectibus & intentionibus interioribus. Quod ſi hæc non tantum à ſeruis domeſticis communibusque, ſed & ab alijs, qui nobiles ſunt, Regibusque ac principibus in aula obſequuntur, notarentur; eodem & pari labore maius tunc commodum profectò perciperent. Quis, obſecro, adeò demens ac vecors foret, vt eodem, quo aurum eruere poſſet, labore ac ſudore ferrũ effoderet? Ecquis mercator adeò puer, vt pecuniam omnem inſumat in eas merces, quæ nõ niſi decuplum pariant: cùm aliæ ad manũ forẽt, è quibus centuplum lucrum affulgeret? vnde infero, ſi iiſdem laboribus externis & obſequijs regnum cælorum promereri queas, intentionem tantùm eo, quo diximus, modo extollendo: quanta tua ignauia ac ſtupor futurus eſt, temporali mercede contentum viuere, eò quòd non niſi humana vilique intentione eadem exerceas? Quid verò ſi etiam minor labor tuus erit? nam gratia, patientia, & æternæ mercedis ſpes illum ſuauiorem reddent: imò nec temporalem, quæ tibi expediens conueniensque erit, amittes; cùm Dominus nouerit, illos, à quibus remunerationem accipere debes, ita excitare, & impellere, vt mercedem tibi non ſint denegaturi.

CAPVT IV.

RATIO GVBERNANDI FAMILIAM; CVM FAmulis agendi, & eiſdem de temporalibus rebus neceſſarijs proſpiciendi.

QVEMADMODVM omnis ſeruorum perfectio in obediendo Dominis, vt iam diximus, ſita eſt: ita Dominorum perfectio conſiſtit in præcipiendo; ſeruiſque, & omnibus familiæ membris debita ratione regendis, idque ex prudentiæ, ac præſertim illius, quam œconomicam dicũt, pręſcripto: cuius eſt benè ac ritè familiã regere, quæ quamuis ab alijs diſcrepet, quas *politicam* ac *regnatiuam* nuncupant, quarũ eſt ciuitates ac regna ritè adminiſtrare: in multis tamẽ inter ſe conueniunt. Ex ijs verò, quę in tractatu ſequenti de Regum ac Reip. Rectorum perfectione dicturi ſumus, ampliùs intelligemus, quæ ad priuatos quoſq; Dominos circa proprię domus adminiſtrationẽ ſpectant: cùm teſte S. Chryſ. ciuitas quædam ſit vniuſcuiuſq; domus; & princeps ſit quiſque domus ſuæ. Ad hæc, quæcunque Rex in regno; præfectus in vrbe; in Rep. Iudex exequitur: hæc & patrẽfamilias domi (præſertim ſi ipſa numeroſa ſit, & varij in eadem famulorum ſint ordines, maiorum alij, alij minorum) ſuo modo facere debere certiſſimũ eſt. Sed præter hoc multa ad ipſum, eiuſq; gubernationis rationẽ propriam ſpectant: quæ tamen & ad Reges, & Dinaſtas, & omnes in genere pręfectos ac Iudices tũ Eccleſiaſticos, tũ ſæculares referri queant, iuxta præclarũ illud D. Bernardi ad Eugeniũ Papam conſiliũ: *In palatio* (inquit) *Papam; domi te patrẽfamilias exhibe.* Hoc planè modo rex, & alij principes regiam ac principis dignitatẽ in publico exerceant, ſtatuſq; ſui auctoritatem & magnificentiam tueantur: at cùm verſantur domi propriæ, affabiles ſe & benignos exhibeãt, inſtarq; patriſfamilias, eiuſdẽ directioni ſedulò intendãt. In quo patres omnes familias ac dominos hanc perfectionis regulam, quam Apoſtolus, enarratis famulorum erga ſuos dominos obligationibus, refert: ſeruare par eſt. Dominos enim, de modo quo erga ſuos ſe gerere oporteat, ſic ſtatim alloquitur: b *Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas: ſcientes, quia & illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis, & perſonarum acceptio non eſt apud eum.* Quid eſt, inquit S. Chryſoſtomus, aliud *eadem facite illis*: niſi vt vobis illi ſeruiunt, ita & vos illis ſeruite? ſi enim omnes obligationes adimpleatis, quas Chriſtiana lex Chriſtianis & perfectis Dominis præcipit: multa haud dubiè occurrẽt, in quibus ſeruis veſtris obſequimini; & pro ipſis laboratis, vt ipſi aliàs pro vobis. Quocirca dominorũ nõ eſt, ſimpliciter

Hom. 22. in Epi. ad Ephe.

Lib. 4. de conſid. prope finem.

Epheſ 6.5. a. ver. 9.

b *Eph. 6.9.*

Vbi ſupra.

impe-

imperare,ac iubere;ſed ita,vt Deo obedire,& obſequi videantur. Si enim ſerui Dominis,vt Deo,cuius locũm tenent,parere debent: & quia idem ipſe Deus vult vt illis obediant,ac ſeruiant:æquiſſimum videtur,vt Domini in Dei nomine ſeruis præcipiant, & regant ea omninò forma, qua Deus vult,eos præcipere,parteſque ſuas agere. Cùm igitur Deus,quamuis ſupremus omnium Dominus,non tyranni ſed patris inſtar regat:ſeruis ſuis cum amore paterno, manſuetè,benignè,prudenter, & clementer imperat; & ſemper,quæ bona ſunt:nunquam autem mala; & vniuſcuiuſque capacitati & viribus accommodata,nunquam verò ſupra illas iniungit.opportunè & illorum imbecillitatis miſertus de neceſſarijs omnibus abundè illis proſpicit:illorum defectus ex charitate corrigit,& ad tempus ſuſtinet, & indulgenter illorum infirmitatibus conniuet.Hæc aliaque ſimilia Deus cum ſeruis ſuis agit,ſuo Dominos exemplo inuitans, vt quemadmodum ſuo ipſe,ita illi viciſſim ſuo fungantur officio.Quare cum illi,obedire ſibi ſeruos velint,vti ipſe præcepit Deus,idcircò eo etiam imperent modo,quem Deus præſcribit: atque vt Deus vna cum Domini officio Spiritum etiam paternum induit:ita quoque illi erga ſeruos ſe & dominos, & patres exhibeant,vt viciſſim ſerui velut filij etiam illis obſequantur. *Tract.4.c. 7.hoc latius habetur.*

§. 1. Nihil aut legi diuinæ, aut rationi contrarium ſeruis eſſe imperandum.

IDipsvm idem Apoſtolus alio in loco latius deducit,dicens,quod iam diximus:a *Domini, quod iuſtum eſt & æquum, ſeruis præſtate; ſcientes, quòd & vos Dominum habetis in cælo.* quaſi dixerit:attendite, ne quid iniquum vnquã, aut legi Dei,rationique aduerſarium ſeruis imperetis: ſed æqua diuinæque voluntati vſquequaque reſpondentia:quin nec omnia,quæ licita ſunt, illis iniungenda;ſed moderatè,& ea tantum,quæ illorum conditioni conſentanea ſunt;quæque iuxta eam commodè exequi poterunt: non graui eos labore exercendo,aut opprimendo;ne defatigati, deficiant. Adhæc & iuſtæ illorum expoſtulationes exaudiendæ;& labor relaxandus, cùm opprimũtur,& quietem aliquam ſibi dari petunt.Nolite Pharaonem æmulari,graui tyrannidis iugo Hebræos operi lateritio inſudantes opprimentem; tam durum enim penſum ijs imponebat,vt ferendo non eſſent; Nam totidem ab iiſdem lateres fieri volebat,cùm ſtipulas colligere ipſi cogerentur: quot antè,cùm b *paleæ ab operum præfectis darentur:* & quamuis impares ſe oneri dicerent,& laborẽ detrectarẽt:ſurda aure omnia excipiebat; nec de labore quidquam diminuebat.Iob potius ſequamini, qui quamuis ea auctoritate foret,omnes vt,illo præſente,obmuteſcerent:hoc tamen de ſeipſo teſtatus eſt:c *ſi contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo, & ancilla mea; cùm diſceptarent*

a *Col.4.1.*
b *Exod.5.7.18.*
c *Iob.31.13.*

aduerſum me. quid enim faciam, cùm ſurrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæſierit: quid reſpondebo illi? nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus eſt; &
Lib 22. mor. c. 20. *formauit me in vulua vnus?* Duplicem hîc (vt benè S. Gregorius ponderat) rationem ponit, qua veluti freno quodam retinebatur, ne in ſeruos duriùs animaduerteret: oculos enim in Deum, ſupremum omnium Dominum conijciens, cogitabat primùm quid ille in vitæ extremo cum omnibus facturus eſſet; & quid deinde in eiuſdem exordio fecerit. Quòd verò ratio prior validior ac efficacior videretur, primo propterea loco illam poſuit: Deum ſcilicet omnes ſine vlla perſonarum acceptione iudicaturum. Quare ſi ſeruo iniuriam herus irrogarit; quid faciet, cùm ab illo rationem exacturus eſt Deus? quid reſpondebit, illatæ iniuriæ rationem petenti? dicet forſitan, ſeruum illum ſuum fuiſſe. Sed ratio illa omnino reijcietur: tum quòd lex Dei illum tuebatur: tum quòd, cùm & ipſe ſeruus Dei eſſet, legem & iuſſa illius ſeruare debuit. Adeò enim ſtrictè Deus leges de ſeruis conditas voluit ſeruari, vt per Ieremiam Prophetam acerbiſsimas intentarit minas: d
d Ier. 34. 13. *gladij, peſtis, & famis, ac ſeruitutis*, ijs qui eaſdem infringere auſi fuerunt. Hoc porrò fræno Domini & ſuperiores Prælati ſe ipſos continere debent, ne,
Ex S Greg. qua pollent, imperandi potentia eos in præcipitium abripiat. Et, ſi coniectis in ſubditos, quos imperio premunt, oculis, inſoleſcere contingat: eiſdem in iudicem, cuius tribunali ſubiecti & ipſi ſunt eleuâtis, ſe humiliabût; neque cum ſeruis æqua poſtulantibus, in iudicium deſcendere dedignabûtur; ſed boni æquique iudicis ipſi partes obibunt: Deus enim iniquos & duros iudicaturus ac puniturus dominos, cùm illis in iudicium deſcendet; ſeruorum oppreſſorum partes & iuſtitiam tuebitur.

ALTERA, qua ſeipſum velut freno retinebat Iob, ratio hæc erat, quod
Vbi ſupra. idē Deus, creator eſſet Dominorū ac ſeruorū; qui natura quidē (vt S. Gregorius ait) ortuq; ſunt pares; licèt occulta Dei diſpoſitione vnus altero conditione ſit maior aut minor. at, qui ſanctimoniæ ſtudent, quò ſe intra humilitatis terminos contineant, & ſuperbiæ tumorē reprimant, oculos ſuos à ſua prælatione ac præeminentia auertunt; & in æqualitatem illam naturæque paritatem eoſdem conijciunt; *nec præeſſe gaudent hominibus, ſed prodeſſe*: primùm ſibi, deinde alijs: atque ita regunt & imperant, vt & humilitatem conſeruent, & auctoritatem tueantur: exteriùs, vt Domini imperent; interiùs verò, vt æquales, humilitatem ſeruent: legem Dei præ oculis aſsiduè habentes, quæ ad omnes in genere homines extenditur, & neminem nō obligat: ne forſan à Malachia Propheta audiant: e *nunquid non Pater vnus*
e Mich. 2. 10. *omnium noſtrum; nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergò deſpicit vnuſquiſq; noſtrum fratrem ſuum, violans pactum patrum noſtrorum?* Cū igitur ſuperiores & ſubditi ſecundū naturā, fidē, & gratiæ ſtatū fratres ſint & æquales, eundū Patrē & creatorē habētes Deū; & cū ad idem legis pactum ſeruādum obligati

ſint:rationi minimè conſentaneum eſt,ab altero alterum deſpici; atque vt ſeruus herum contemnere non debet;neque Dei legē infringere, quantum ad fidelitatem,& conſtans obſequium:ita nec ſeruum dominus; nec in Dei legem,quoad iuſtitiam & vigilantiam, quam Deus ab eo exigit, impingere:dicit enim: f *mei ſunt ſerui.* Ego illos creaui,redemi, & è peccati ſeruiture eduxi. Quamobrem leges, quas de ijſdem decreui, exactiſsimè ſeruari volo. f Leui 25. 42.55.

§. II. *Saluti corporis & animæ ſubditorum eſſe conſulendum.*

AB HISCE fundamentis ad particularia, quæ ad familiarum gubernationem ſpectant, & dominis omnibus neceſſaria ſunt deſcendamus:ne forſan in infidelitatem illam labantur, de qua Apoſtolus ait: a *ſi quis ſuorum curam non habet, & maximè domeſticorum fidem negauit, & eſt infideli deterior.* Quibus verbis duo ſubditorum genera Apoſtolus proponit, quos Domini habent; primos vniuerſali nomine *ſuos* nuncupat, quod nonnullis illorum officijs occupentur, vti vaſſalli, cēſiti, & mercenarij diurni: alij *domeſtici* dicuntur, quod in domibus ſuis, vt plurimum agant; & familiæ pars quædam ſint. Horum chariſsimi & intimi ſunt filij, & omnes ſanguine ipſis coniuncti. Quicunque verò horum omnium curam non habet, ac præſertim poſteriorum, fidem negat, ſi non verbis, ſaltem opere:cùm negligentia ſua teſtetur, fidem ſe non habere, quam diuina præſcribit lex; quamque fides Chriſtiana præcipit:in quo *infideli eſt deterior*: quòd non modò, quæ lumen naturæ dictat; ſed & quæ fides Chriſtiana, maiorem ſeruorum curam gerere præcipiens, quàm Gentiles gerant conculcet. Ne verò huius infidelitatis reus conſtituatur, allaboret, (inquit Sanctus Chryſoſtomus) vt quidquid illis tum ad corpus tum ad animam neceſſarium eſt, prouideat: parum quippe profuerit de ijs, quæ corporis ſunt, proſpexiſſe; ſi, quæ ad animam ſpectant, & maioris momenti ſunt, negligantur: nec ſuffecerit etiam animæ cura; ſi non & corpori conſulatur. Opus igitur eſt, vt ſeruis tuis inprimis de omnibus quæ corpori ſunt neceſſaria proſpicias, prout leges æquitatis & iuſtitiæ poſtulant; tam de mercede & ſtipendio, ordinariaque veſtis, & menſæ prouiſione; quàm de apta habitatione pro eius perſonæ qualitate. Si enim ſuadente Eccleſiaſtico, g *ſeruum fidelem quaſi fratrem* germanum *tractare; & ſicut animam tuam habere debes*: vide porrò quomodo tecum ipſe agas: ac tantundem ſeruo tuo præſtare; cumque ſicut teipſum diligere debere intelliges. Nam etiam de illo hæc legis naturalis præcepta intelligenda ſunt: h *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquādo alteri facias:* i *& omnia quæcunque vultis, vt faciāt vobis homines: & vos facite illis.* Vide iā, quo te loco à domino, ſi

a 1.Tim.5.8.

Ita D.Thō. Ibidem.

Ho.14. in 1. Tim.1.

1.

g Ecc. 33.31.

h Tob 4.16.

i Matt. 7.12.

ſer-

2. ſeruus fores, haberi velles. Cùm ergo iam dominus ſis, talem te erga ſeruos oſtende. Quòd ſi miſericordiæ lex, pauperũ te curã habere iubet, panẽ frangere eſurientibus, potum dare ſitientibus, veſtire nudos, ægros inuiſere, peregrinos domo ac tecto ſuſcipere: quanto magis iuſtitia, Chriſtianæ miſericordiæ tanquam ſuæ ſorori coniuncta, idem & ſeruis tuis præſtare
k *Iſa.* 58.7. iubebit? Inſinuat hoc Iſaias Propheta dicens: k *frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſq; induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuã*
Vbi ſupra. *ne deſpexeris*: quo loco S. Chryſoſtom. legit: *& domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris*. Quamuis enim ad omnes pauperes miſericordia ipſa extendatur; ad
D. *Tho.* 2.2. q. 32. *art.* 9. cognatos tamen & ſeruos eandem in primis referri par eſt, qui velit caro tua ſunt: erga quos ita gerere te oportet, atque ad rem propriam.

3. AD HAEC: ſi ſedulò illos tuis in rebus occupari, & gnauiter inſudare velis, tuum viciſſim eſt, illis de veſtibus, & omnibus ad laborem tolerandum
l *Pr.* 31.15.21. neceſſarijs, proſpicere. De cordata ac prudente muliere Sapiens dixit: l *nocte eam ſurrexiſſe, & prædam dediſſe domeſticis ſuis, & cibaria ancillis*: opus que diuinũ ſiue penſum præſcripſiſſe, *nec timere domui ſuæ à frigoribus niuis: quia omnes domeſtici eius veſtiti eſſent duplicibus*, ne manum ob opere retraherent. In quo ſi negligens fueris, & in ſeruos inhumanus, quid ab ipſis expectes aliud, quàm maledicentiæ ſpicula, & execrationes: clamabunt, deferent te namque in cœlum, ac vindictam à Deo de inhumanitate tua depoſcent. Et ſanè exaudientur; permittetque Deus, vt alij res tuas negligant, ſicut tu curã tuo-
4. rum non habes. Hoc olim Moyſes populo ſuo propoſuit: m *non negabis*
m *Deut.* 24. 14. *mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, ſed eadem die reddes illi pretium laboris*
m *Tob.* 4 15. *ſui ante occaſum ſolis, quia pauper eſt; & ex ea ſuſtentat animam ſuam, ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Et S. Iacobus Apoſtolus diuitibus mundi ob peccata enormia commiſſa minas intentans, hoc pri-
n *Iac.* 5.4. mò loco poſuit dicens: n *ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth*
Ibid. *introiuit*. Et ſanè Sacræ ſcripturæ ſolenne eſt & vſitatum, peccatorum enormitatem per verbum *clamoris* legenti proponere; vnde colligit D. Thomas, quatuor eſſe peccata in cœlum clamantia: *homicidium* ſcilicet, eo mo-
o *Gen.* 4.10. do, quo o *ſanguis Abelis* innocenter effuſus, vindictam *clamare* perhibetur;
p *Gẽ.* 18.20. deinde infame *Sodomiæ* peccatum, p *clamor* enim *Sodomorum venit* ad Deum; iniqua etiam iuſtorum oppreſsio, qualis fuit Hebræorum, graui ſeruitutis
q *Exod.* 3.9. iugo in AEgypto oppreſſorum: q *clamor* (inquit) *filiorum Iſrael venit ad me*:
r *Deut.* 24. 14. poſtremo r *merces operariorum defraudata*. Quod ſe hæc defraudatio *ita clamet*, cogita ac perpende, quem editura ſit clamorum merces & ſtipendiũ, quod miſello ſeruo iniquè detinetur: quo tamen ad vitam tolerandam inprimis indiget?

5. DENIQVE ſi dominorum mundanorum ac Chriſtianorum diſcrimen

deſpicere volueris, propone tibi quæſo puerum illum Aegyptium, in
quem in mortis articulo iam conſtitutum milites Dauidis inciderunt, &
miſericordia moti; panem & aquam, ficus & vuas ei præbuere: quibus pe-
tentibus, ecquis eſſet, reſpondit; f *puer Aegyptius ego ſum. ſeruus viri Amalecitæ:* f 1.Reg.30.
dereliquit me autem Dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiustertius. Vnde colli- 13.
gere licet: Dominum hunc fuiſſe Amalecitam, infidelem, immitem, & cru-
delem tyrannum: dum ſeruũ, quem ſanum & integrum apud ſe tenuerat,
iam ægrotantem in medio deſeruit itinere, omni ope auxilioque deſtitu-
tum: quò fame moreretur, aut feris in cibum & eſcam cederet. Sed miſeria
eius & inopia, de Domini ſui inhumanitate vindictam poſtulauit. nec fru-
ſtrà: nam Deus clamorem eius audiens, Dauidem excitauit, à quo auxiliũ,
& opem, vt iam diximus, accepit: qui ab illo mox ad immitem dominum
deductus eſt: quem Dauid cum vniuerſis penè copijs profligauit. Quotquot
autem verorum ac Chriſtianorũ Dominorum volunt nomine gloriari di-
ligētem (Dauidis in morem) ſeruorum ægrotorum, maleque habentiũ, cu-
ram habent, eoſque recreare omni ope conantur: memores, illos, dum be-
nè haberent, ſedulos ſeruos egiſſe.

CAPVT V.

RATIO, QVA DOMINI SPIRITVALE FAMILIÆ ſuæ bonum procurare; ſingulisq; bonæ vitæ exemplo prælucere debeant.

PRVDENTIVM & Chriſtianorum Dominorum eſt cura- 1.
re inprimis, ſeriamque operam dare, vt ſeruos virtutibus
inſignes, & probos ſibi comparent; proprij ſaltem com-
modi, ſolatijque intuitu, quod ab eiuſmodi plurimis in
rebus habere poterunt. Nam *primò*, ſi Deo fideles illi ſint,
dubitandum non eſt, quin & Dominis in ijs rebus quæ
ipſorum curæ committentur, fideles & ſynceri ſint futu-
ri: quas Deus & conſeruabit & augebit, ſicut fecit cum Laban, quem Deus
interea, dum *Iacob* ſeruiret plurimùm locupletauit: ſic enim factus eſt ipſe:
a *experimento* (inquit) *didici: quia benedixerit mihi Deus propter te*; & cum Puti- a Gē 30.27.
phar in Aegypto: b *cui Dominus benedixit propter Ioſeph*, cuius etiam fidelitas b Gen.39 5.
honorem & nomen, quod vxor illius peſſundare & penitus calcare vo-
luerat, integrum inuiolatumque conſeruauit. Apoſtolus quoque Phi-
lemoni ſcribens, eumque ex animo obteſtans, vt c *Oneſimum* ſeruum c Philem.
ſuum fugitiuum *reciperet*, & in gratiam admitteret, ſpopondit illum Verſ.11.

iam ad Chriſtum conuerſum, & vita in meliorem commutata, *vtilem* ipſi
futurum, tametſi antea *inutilis fuiſſet*. Quod ſi inſignis illa obedientia, quam
ante deſcripſimus, in ſeruis eluceret: quanta futura eſſet dominorum quies!
quin potius, ſi Chriſtianos ſe eſſe gloriantur, hoc ipſum ſufficere deberet;
ne, quem ſceleſtum aut improbum nouerunt, in familiam admitterent,
d Pſ. 100.2. ſanctum illum Regem imitati, qui dicebat: d *perambulabam in innocentia*
cordis mei, in medio domus meæ: non proponebam ante oculos meos rem
iniuſtam: facientes præuaricationes odiui: non adhæſit mihi cor prauum: decli-
nantem à me malignum non cognoſcebam: detrahentem ſecretò proximo
ſuo, hunc perſequebar. ſuperbo oculo & inſatiabili corde, cum hoc non e-
debam. Oculi mei ad fideles terræ: ambulans in via immaculata, hic mi-
hi miniſtrabat. non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam: qui
loquitur iniqua, non direxit in conſpectu oculorum meorum: quaſi diceret:
nullos flagitioſos in familiam meam allegebam, quaſi ſperarem meo illos
cõmercio familiaritateq; in melius cõmutandos: ſed operam dabã, vt ad-
eò iuſtos eligerem, qualis ipſe eſſe optabã; & eadem puritate innocentiaque
incederent, quâ ego. In primis verò ſtudebam, ne quis ſuperbus in domo
mea verſaretur: eò quòd eiuſdem pacem ſtatim turbaret. Is quoque mihi a-
micus & familiaris non erat, qui inhoneſta, laſciua, contumelioſa in proxi-
mũ, aut vana verba effutiret: viſus enim fuiſſem illorum nequitiá approba-
re, alioſq; velle ad eandem imitandá inducere: quo in familiaritaté meã ad-
2. optarentur. AT quoniam non ſemper huiuſmodi reperire datur; meritò
Dominus diligentem operã dabit, vt quos iam domi habet, tales reddat: o-
mni ratione, magnoque Zelo allaborans, vt legem illi diuinã ſedulò obſer-
uent; nunquã verò permittet, vt aliquo obſequij, ſeruitijue ſui prætextu eã-
dem violent. Qui ſi Dei obliti, in illius legem impingere voluerint: ipſius
eſt id impedire, & reprehendere: ſi verò ad tale quid faciendũ ab eo facul
e 1. Re. 19. 22. taté petierint: cũ Dauide reſpõdeat: e *cur efficimini mihi hodie in Satan*, cõſen-
ſum à me in rem prauã extorquentes? Quicunq; verò famulari mihi volue-
rit, ac diuinũ obſequium meo poſtponere, næ ille mihi hoſtis & non ſeruus
futurus; nec amici ſed inimici officiũ facturus? PRAETER hoc tamen (vt
3. Tract. 51. in Ioan. in fin. S. Auguſt. notar) vnuſquiſque pater familias in domo ſua velut Epiſcopus
& paſtor Eccleſiaſticus ſit oportet, vniuerſæ familiæ Antiſtitem & cuſto-
dem agens, & boni Præſulis partes aliquatenus explens: *pro Chriſto*, inquit, *&*
pro vita æterna ſuos admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat beneuolentiam,
exerceat charitatem; ita in domo ſua Eccleſiaſticũ, & quodãmodo Epiſcopale imple-
bit officiũ, miniſtrãs Chriſto, vt in æternum ſit cũ ipſo. Intelligit igitur Dominus,
verum te Ieſu Chriſti miniſtrum eſſe, ipſiusque ad ſaluté animarũ ſeruorũ
ſuorum procurandá cooperatoré, illos pro modulo ſuo adiuuando, vt à vi-
tijs abduc ā ur; in virtutib. proficiãt, & regni cœlorum participes reddãtur.

§. 1. Ide-

§. I. *Idola eſſe amolienda.*

REI huiuſce praxis in celebri illo Iacobi facto deſpicietur, nam Sichem ciuitate à filijs ſuis, Dinæ ſororis raptum vindicantibus, euerſa, cùm ſibi metueret, ne vicina oppida in ipſum inſurgerent: non ſine diuino inſtinctu vniuerſam conuocans familiam: *abijcite* (inquit) *Deos alienos, qui in medio veſtri ſunt, & mundamini, ac mutate veſtimenta veſtra: ſurgite & aſcendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo; qui exaudiuit me in die tribulationis, & ſocius fuit itineris mei: dederunt ergo ei omnes Deos alienos, quos habebant; & inaures, quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea ſubter terebinthum. Cumque profecti eſſent, terror Dei inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & non auſi ſunt perſequi recedentes.* Vt inſignia hiſtoriæ huius documenta dilucidius exponamus, præſupponendum: Rachelem Iacobi vxorem dum paterna domo egrederetur, omnia patris idola, tum aurea, tum argentea clanculò ſuſtuliſſe: idque vel quod (vt Sanctus Chryſoſtomus. & Rupertus teſtantur) idololatria infecta eſſet, quam vnà cum lacte materno ſuxerat; vel (quòd SS. Baſilius, & Nazianzenus ſentiunt) vt patrem ſuum ab idolorum cultu (quem illa, à marito edocta, oderat) diuerteret. AT quoniam hominum cogitationes occultæ ſint & obſcuræ, fieri potuit, vt illa minùs cautè idola ſeruante, aliquis domeſticorum illa ſupplex coleret. His addo: Simonem & Leui, de excidio Sichimæ nonnulla ſecum etiam idola tum aurea tum argentea ſuſtuliſſe, non ſine Dei offenſa, & idololatriæ cõmittendæ periculo. Quod cùm Iacob percepiſſet, vt tanti damni occaſionẽ ab illis auerteret, ea protulit, quæ iã ſuprà retulimus. PRIMVM, quod hinc documentũ elicimus, eſt: omnẽ patrẽfamilias diligẽter incũbere debere, vt per oẽs domus angulos inueſtiget, nũ aliqua forsã idola in eadẽ deliteſcãt. Idola nãq; ſunt peccata ac vitia, quæ peccatores ſupplices adorãt, eo modo, quem Tractatu præcedenti deſcripſimus; quibusq́, familia malè inſtituta, vt plurimũ ſcatet: eſt enim microcoſmus, in quo nõ niſi *cõcupiſcentia carnis, diuitiarum cupiditas, ac ſuperbia vitæ* imperiũ ac dominiũ occupãt. Hęc porrò Sacra Scriptura Deos alienos hic nuncupat, quòd à verò nos Deo auertãt, quos ab omni familia Christiana procul abeſſe oportet; ac multò magis ab eiuſdẽ rectore, ac directore. Si enim tu Pater & dominus hæc numina vt aliena non reijcis: mirũ profectò non eſt, filios & ſeruos eiſdẽ velut proprijs ſupplicare: & ſi ipſe immerſus es vitijs qui familiæ perſuadeas, vt ab eiſdẽ quã maximè declinet, eaq; deteſtetur? Nõ verò crediderim, te adeò ignauũ & abiecto animo fore, vt publicam hanc idololatriam in tuis æquanimiter toleres; ac deprehenſa peccata diſſimules, nec corripias.

Gen. 35. 2.

Gen. 31. 19. *Hom. 57. in Gen vide Initio l Pro. Peter. ib. Oratio de S. Paſchat.*

1.

Cap. 6. 1. Ioan. 2. 6.

SED quoniam improbi filij & ſerui hæc idola omni ſtudio abſcondere

conantur : ne forſan parentes ac Domini talia domi haberi , colique reſciant: diligenter propterea attendendum eſt; & indicia omnia, quæ ea prodant, obſeruanda & excutienda; interrogando, inquirendo, quibuſcum agant domeſtici, ſiue domi ſiue foris; aliaque quæ prudentia ſuggeret, conſiderando: idq; non anxiè, & inſtar inimici d *inſidiantis, & impietatem* in tuis domeſticis *quærentis*, vt calumnieris, *eorumq; requiem vaſtes*, ſi tali animo ſe obſeruari intelligant; ſed amici inſtar, nihil optantis reprehenſione dignũ inuenire; ſed obſeruantis tamen; & prudenter ac circumſpectè inquirentis, vt præueniat; aut, ſi lapſum deprehendat, auxilium & remedium aliquod adferat. Nec, poſtquam omnem tibi adhibuiſſe diligentiam videaris, & nulla criminis offenſioniſque occurrat ſuſpicio, rem domus in tuto verſari propterea exiſtimes, ſunt namque ſubditi in ſceleribus ſuis occultandis cautiores, quàm ſint parentes ac Domini in eiſdem inquirendis: ſæpeque fit, vt de quo minima erat ſuſpicio, is reuera idolum in ſinu ſuo foueat, & amplectatur. Memineris quid ipſi Iacob in ſimili caſu euenerit. Cùm enim Laban ſocer, idola ſibi erepta cõquereretur, magna animi ſeueritate reſpondit: e *apud quemcunque inueneris Deos tuos, necetur coram fratribus noſtris*. Tunc Laban magna quidem arrogantia & faſtu eadem vbique quærens, non inuenit: quia Rachel fuit illo cautior, *quæ parentis videns anxietatem, feſtinans ea abſcondit ſubter ſtramenta cameli & ſedit deſuper*, ſumptaque à re veriſimili excuſandi occaſione, cur ſurgere, aut loco ſe mouere non poſſet: ipſius Laban curam & anxiam ſolicitudinem facilè eluſit; & ita Iacob exultauit ac geſtijt, certò ſibi perſuadens, nullum ſuorum domeſticorum fuiſſe illius reum eſſe, aut talia idola colere. Vterque tamẽ errauit: quia (vt Chriſtus D. dixit) f *filij huius ſæculi prudentiores filijs lucis ſunt*, quibus opera ſua occultant: eoſque eludunt, qui omnem ſe in quærendo diligentiam adhibuiſſe credunt. Et quando ſuperiores & patresfamilias ſibi perſuadent, domum ſuam ſanctimonia clarere: aliqua fortè Rachel non deerit; de qua minima erat ſuſpicio, quæ idola colat, crimenque committat; quod omni, qua poteſt, fraude & arte palliare conetur. HINC Rupertus ait, ſingulari Dei reuelatione Iacob cognouiſſe: domi ſuæ idola abſcondita delitеſcere: Dominus namque, dũ illum periculo, quod à ciuitatibus cum Sichima fœdere iunctis ipſi imminebat, educere vellet, illi interim apparet & indicat, familiam illius idololatriæ crimine contaminatam eſſe, quam niſi purgaret ſe illi propitium minimè fore: quemadmodum poſtea etiam Ioſue edixit: populum ſe diſcrimine non priùs crepturum, quàm furtum, cuius vnus reus erat, expurgaſſet. Iacob itaque diuino motus inſtinctu, omnes domeſticos collegit, eoſque commonuit, vt omnia idola à ſe procul eliminarent.

d Pr. 24. 15.
e Gen. 31. 32.
f Luc. 16. 8.
Prou. 30. 20.
Li. 8. in Gen. cap. 12.
Ioſ. 7. 12.

VT porrò Sãcti huius Patriarchæ factũ imitemur, noua reuelatione no-

bis minimè eſt opus:ſed ſimilia monita ſimilibusq́;verbis domeſticis in genere proponenda ſunt, duobus præſertim temporibus & occaſionibus, quibus & ſuos Iacob eſt allocutus. Primo vbi aliquod periculum ac diſcrimen vniuerſæ familiæ eminet:tunc quippe timendum, ne in occultorum aliquorum eius criminum punitionem cælitus eueniat: ac propterea tunc expedit,omnes in locum vnum conuocatos,ad pœnitentiam & confeſſionem exhortari, dicendo: i *abijcite deos alienos,qui in medio veſtri ſunt:* vereor enim,ne inter vos idola aliqua abſcondita deliteſcant; & ſint, qui peccatis inquinatam habeant conſcientiam. Quamobrem tam prauam à vobis ſocietatem & commercium reijcite,ac delicta confitemini;quo iram Dei ceruicibus noſtris imminentem auertamus. i *Gen.35.2.*

Imo ſi gloriæ diuinæ,tuæque familiæ boni ſis cupidus: non eſt quòd expectes,donec tale ei diſcrimẽ imminere videas, vt ita ſeriò eam admoneas, ſed quemadmodum Iacob hanc admonitionem fecit, quando Dominus ei præcepit,vt in Bethel pergeret,ſacrificium oblaturus;quia videbat,illud ei minimè gratum fore,niſi iſta præcederet diligentia & inquiſitio: Ita meritò in ſolemnioribus anni feſtis omnem familiam conuocare decet,eamq́ue aſcenſionis in Bethel (id eſſe domum Dei) admonere, quò diuinis officijs aſsiſtant;& ſolemnitatem,quam Eccleſia tunc repræſentat, celebrent. Quò autem domeſtici id ea cordis puritate peragant,quam Deus requirit,ſincerè illis & ex animo dicas,oportet: *Eijcite Deos alienos de medio veſtri, mundamini & mutate veſtimenta veſtra,* non modò corporis (quod in feſtis ſerui agere ſolent) ſed inprimis animæ: omni vos vitiorum indumento ſpoliantes, & virtutum habitum aſſumentes;vt decenter ac purè omnes coram Deo comparere valeamus.

Sancta hæc monita,in genere,magno amore,ſpiritus feruore,opportuneque deprompta,magnam vim habent ad tollenda peccata,vt in hoc exemplo manifeſtè apparet.Omnes enim domeſtici Iacob (vt teſtatur ſcriptura)mox illi morem geſſere;& quotquot habebãt idola,ea ſtatim ei tradiderunt,etiam Rachel quæ aſtu quodam illa patri ſurripuerat, (ſi tamen adhuc illa apud ſe habebat)Iacob marito ſuo eadem reuelauit.Laban enim ſuo illa commodo inueſtigabat; Iacob verò ob vnicum animæ bonum; Laban rigidè illam,ac velut extraneam alloquebatur; Iacob verò amicè ac beneuolè.Natura enim,quæ homini,more hominis, inſulsè loquenti, & aſperè agenti culpas ſuas occultare gaudet:à diuina gratia illicitur, & iuuatur, ad eaſdem homini, vices Dei gerenti, blandumque ſe ac miſericordem exhibenti aperiendas. Hinc iam ſupra diximus, ſuper magni referre, gubernationem cum amore ac lenitate dirigere,erga ingenuos præcipuè,qui id aduertentes,ſpontè ac libenter ſe dedunt, nec ſuam imbecillitatem negant, quo remedium aliquod adhibeatur.Atque hoc modo vitia,quæ firmas à multis

annis radices egerant, iam à corde euelli ſolent; & manifeſtata curari: totaque domus ab omni idololatria ſpirituali occultè inualeſcente, penitus emundari.

VERVM feruens Iacobi diligentia vlteriùs etiam proceſsit; nam quamuis idola ex auro argentoque conflata, illorumque inaures, & monilia admodum pretioſa eſſent; nullum tamen cupiditati aditum dedit, nec metallum illud pretioſum in ſuum vſum conuertit: ne eius aſpectu idola ipſa, quę ex auro illo confecta erant, in memoriam reuocaret: ac propterea omne aurum & argentum, quod accepit, ſtatim terræ infodit, ne inpoſterum videri poſſet. Imò notat Abulenſis, Iacob non idola modò confregiſſe, ſed igni omne metallum iniecisse, vt liquefactum per terræ venas penetraret, atque ita euaneſceret: ne, quod in idolum conflatum fuerat, in hominum vſum cederet, eosq; pollueret. Quid verò hoc aliud ſibi vult, quàm ſuperiores ac dominos de familiarũ ſuarum bono ſolicitos commonefacere, nõ debere eſſe contentos, ſi peccata qualitercunq; è medio auferãtur; ſed operam etiã dare debere, vt & occaſiones & radices illorũ penitus euellãtur. Ne igitur auaritia illos excæcet, nec ob exiguũ lucellum comparandũ, domi quid retineãt, quod alicuius criminis committendi ſit occaſio: ſed viuat econtra amoris diuini in eis zelus, vt terra obruãt, quidquid peccatũ ſuſcitare queat, dent operã, vt monilia aurea, quæ idolorũ aures exornabãt, obedientiamq; idololatriarũ teſtabãtur, amoris diuini flãma conſumantur & pereãt; ac maledictam adeò obedientiã deteſtentur, terręq; profundo obruant: ne impoſterum conſurgat & compareat, neq; alia in anima vigeat obedientia: quàm quæ offertur Deo vero, & IeſuChriſto D.N. qui nos è dura captiuitate pretioſo ſanguine redemit; & ab i *omnibus peccatis noſtris; quæ proijciet in profundum maris*, emundabit. Declarauit hoc Iacob (vt benè Rupertus obſeruat) *dum idola iuxta arborem terebinthum* (ex qua reſina diſtillat) *ſepeliuit*: quæ arbor crucis Chriſti figura eſt, è qua pretioſi ſanguinis illius reſina, ad vulnerum noſtrorum medicamentum profluxit: cuius efficacia omnia delicta noſtra ſepulta euaneſcunt.

In dictum locum.

i *Mich. 7. 19.*
Lib. 8 in Gen. cap. 12.

§. II. *Exhortatio Dominorum ſubditos ædificat.*

DENIQVE dominus domeſticos ſuos ita exhortari debet, vt exemplo illis ſuo præluceat, dicendo ſicut Iacob: *ſurgite & aſcendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo, qui me exaudiuit in die tribulationis meæ, & ſocius fuit itineris mei*, & non ait: aſcendite, & ſtruite altare; ſed: *aſcendamus & faciamus*: nam in hiſce religionis actibus, capita præcedant neceſſe eſt; & alios ſecum trahere, vt ſint tanquam a *lucernæ ardentes*, quæ toti domui colluceant; & tanquam SAL: vt omnibus, qui in domo verſantur, virtu-

a *Mat. 5. 15.*

tum

tum guſtum ac ſaporem adferant. Solent quippe ſerui in id accuratius incumbere, ac libentius, quod à Dominis ſuis fieri vident; &, quæ illi laudant, etiam dilaudare, quæ verò reijciunt, pariter reijcere. Ipſi igitur primi templum adeant: quò ſacris, & concionibus interſint, & Sacramentorum participes reddantur: ac tunc alios ſecum trahant: non modò vt filiorum ac ſeruorum illis comitatus honori ſit; ſed vt omnes vnanimi conſenſu Deum dilaudent, eorundemque bonorum fiant participes. Proponant etiam, quanta illis olim beneficia contulerit Deus, quibus illos eripuerit periculis, quàm benè ac placidè hactenus in conſortio illius vixerint; quot ab eo bona chariſmata, fauoresque acceperint: æquum proinde videri, vt gratos ſe datori exhibeant: vt hoc pacto erga vnius Dei cultum afficiantur, qui tanta ſibi obſequentibus bona confert; & ob accepta dona, immenſas illi gratiarũ actiones perſoluant: quo ita paratiores ad maiora nouaque beneficia recipienda inueniantur.

Non eſt verò quod dæmonum minitantium pericula, & incommoda, dum templum adire, & alia deuotionis exercitia exequi conantur, pertimeſcant. nam vt Iacob iter ſuum aggrediente, *terror Dei inuaſit omnes*, itaque hoſtes perterruit, nemo vt cœptis obſiſtere, aut aliquam illi inferre iniuriã ſit auſus; ita quoque qui ſanctis pijſque operibus incumbunt, quibus creatorem ſuum colant & honorent, confirmantur cælitus ac iuuantur, terrore inimicis, eadem impedire, aut ſaltem praua aliqua intentione inquinare ſatagentibus, iniecto. Nam (vt S. Chryſoſt. hoc exanimans, ait) *nihil beatius eſt eo, qui diuinam gratiam aſſecutus eſt*, & Deo placet: cuius prouidentia ſemper excubat ad eius inimicos propulſandos, eumque à periculis eruendum. *Hom. 59. in Gen.*

Qvod ſi inſignem prouidẽtiæ huius effectum ſcire deſideres, audi, obſecro, quæ in hunc locum Rupertus annotat. Eodem namque capite, Rachelis è partu vehementi mortuæ obitus deſcribitur, inſinuatque id eadem æſtate, cum in Bethlehem pergeret, accidiſſe. Elucet hic inſignis quædam Dei prouidentia ipſi Iacob inſpiratis, vt omnia idola è familię manibus excuteret: ne ſcilicet Rachel, ſi cum ijſdẽ mori cõtingeret, aliquod ſalutis diſcrimẽ incurreret. Apparet etiã, quanta Rachelis felicitas fuerit, quæ tã ſanctum & ſolicitũ maritum nacta ſit: qui impietatis hanc caliginem ab oculis tolleret: vt, ſi mori contingeret, in gratia ſalué Dei è viuis decederet. In quo adimpletur illud Apoſtoli: b *per virum fidelem, ſanctificatã eſſe mulierẽ infidelẽ*; probum ſcilicet maritũ cauſam eſſe ſalutis vxoris. Hinc patresfamilias diſcant, non eſſe incurios in danda opera, vt domeſtici exactam peccatorum confeſsionem frequenter inſtituant, vitamque Chriſtiano homine dignam agant: nam fortè inter plures, quibus id conſulunt, aliquis erit, qui tali conſilio & admonitione opus habeat: vtpotè morti fortè proprior: *Vbi ſupra.* *b 1. Cor 7. 14.*

& cuius ſalus in maximo diſcrimine verſatur: pendet verò eius remedium ex conſilio & admonitione ita opportunè propoſita vt eam exequatur. Diſcant item ab hoc exemplo illi, qui idola ſuam intra conſcientiam deliteſcere ſinunt, dum tempus opportunum habent, eadem eijcere; ne mors inopinatò illos, cùm iniquo adeò hoſpite, qui æternæ damnationis ſit cauſa, opprimat.

CAPVT VI.

RATIO ET MODVS QVO DOMINI, FAMILIAE ſuæ vitia corrigere, ac punire debeant, abſque nimia ſeueritate: aliorum ad id opera adhibita.

2.2.q.33.a.3. TAMETSI correctionis fraternæ præcepta ad omnes in genere homines, teſte D. Thoma, pertineant; vt proximum, quò peccandi conſuetudinem deſerat, ſedulò commoneat: ad prælatos tamen inprimis ea ſpectant: quorum eſt non modò delinquentes commonere; ſed & acriter (ſi opus fuerit) rigideque reprehendere, in eoſque pro delicti grauitate animaduertere. Prælatorum verò nomine omnis Superior cum Eccleſiaſticus, tum ſæcularis (qualis is demũ fuerit) Dominus cum ſubditis; pater cum filijs; ciuitatis præfectus cum ciuibus comprehenditur. Qui omnes ſi officio huic, vel præ inertia ac negligentia, vel ficto pietatis clementiæque titulo defuerint; in ſubditos, & vniuerſam ſuam Rempublicam, communitatem vel familiam, quin & in ſe ipſos crudeles erunt: vt interim taceam, quàm grauiter Deum offendant, qui falſam hanc pietatem, ac veram potius crudelitatem grauiter puniet.

1. PRIMVM: ſi enim inſignis crudelitas foret, ſeruum corpore ægrum, lectoque defixum deſerere, nec debita ſanitatis recuperandæ remedia adhibere: quò citiùs moreretur; ecqua futura immanitas (inquit Baſilius) in anima illum debilem & infirmum non corrigere & iuuare, ne moriatur? magna profectò crudelitas & immiſericordia a *ſacerdotis illius ac Leuitæ* fuit, dum in ſeminecem viatorem à *latronibus deſpoliatum* incidentes, eiuſdem nec miſeratione tacti ſunt, nec vulnera alligarunt, nec medicamen aliquod applicuere. Econtrà præclara atque inſignis *Samaritani* miſericordia, qui *vulnera alligauit* medicamentum, non modò olei, quod lenit: ſed & *vini*, quod pungit, adhibuit, erit igitur (ait S. Auguſtinus) inſignis & deteſtanda crudelitas, ſinere vt proximus tuus & ſubditus moriatur, in anima, eò quòd corrigere ac corripere negligas; ſummæ verò pietatis actus, medicinam adhibere,

Reg. 46. ex fuſis. — a *Luc. 10. 31.* — *1. Reg. ad fratres ca. 7. refertur q. 5. ca. 1.*

bere; etiamſi correctum pungat, ac dolorem incutiat. Et ſi Deus olim (vt ſcribit S.Chryſoſtomus)in veteri lege præcepit, vt qui in b *ſui inimici bouem aut aſinum* errantem incidiſſet,*ad eum reduceret*: cùm hoc humanitatis eſſet ſignum;contrarium verò,odium,animique auerſionem indicaret,*quomodo*, inquit, non ſumma inhumanitas eſt, & *ferina crudelitas,non tantum nos cura impendere hominibus,quantum alij iumentis*? Si tuum iumentum amittas; egrederis ad quærendum: ſi verò ſerui tui anima in diſcrimine pereundi verſetur,non eidem ſuccurrere eniteris?Inſignis haud dubiè boni illius paſtoris, c *oues centum habentis*,pietas fuit, qui *nonaginta nouem* in ouili *relictis*, foras egreſſus *vnicam,quam perdiderat*,ouiculam; magna ſolicitudine quæſiuit; & *inuentam*, magnaque animi lætitia,*in humeros impoſitam*, ad caulam reduxit. 2. Hom. de feren. reprehē ſione to 2 ad finem. b Exo.23 4. Deut.22.1. 3. c Luc.15 4.

Si famulus tuus, peccato iam commiſſo, ſe perditum eat: noli illum in tartarei lupi faucibus deſerere, à quo deuoretur,ſed ſtude,allabora,enitere, vt ad caulam properè redeat, vt æternam damnationem euadat. Imò ſi id negligas,maiorem in te ipſum crudelitatem oſtendes. Nam, ſi peccatum, quod tibi incumbit corrigere,diſsimules:eiuſdem te participem conſtituis: quin(teſte S.Auguſtino)etiam grauioris. Peccatum quippe alterius forſan in temperantiam vel caſtitatem commiſſum eſt;tuum verò ſemper charitati aduerſatur;ſæpè etiam iuſtitiæ,& officij tui præſcripto. Poterit ille vel in ignorantiam;vel in cæcum affectum crimen reijcere; tuum verò purgari non poterit; cùm in tuo conſpectu morientem ipſum videas, nec tantum eius damnum impedias. In diuinam proinde iram incides, ita per Prophetam comminantis:d *væ paſtoribus Iſrael &c:quod infirmum fuit, non conſolidaſtis; & quod ægrotum,non ſanaſtis;quod confractum eſt, non alligaſtis; & quod abiectum eſt,non reduxiſtis & quod perierat,non quæſiſtis:ſed cum aſperitate imperabatis eis,& cum potentia; & diſperſæ ſunt oues meæ,eò quòd non eſſet paſtor. Ecce ego ipſe ſuper paſtores,requiram gregem meum de manu eorum.* 4. Serm.16. de verb Dom. tom.10. D.Thom.2.2.q.33.art.2. d Ezech.34.

Hvc addere licet:quòd hæc negligentia vniuerſæ Reipublicæ & familiæ crudelis ſit valdeque noxia:cuius bonum atque incolumitas in periculo propterea verſari ſolet:Quod ſedula deſit correctio. Quis neget,Sacerdotē Heli crudelem fuiſſe, dum filios corrigere neglexit;cuius correctionis defectu e *vterque eius filius,& ipſemet,ac triginta ciuium millia ceciderunt*,miſerrimeque *perierint,& arca Teſtamenti* propterea à profanis Philiſtæis *capta fuerit*?vnde manifeſtum fit, ſuperiorum in corrigendo negligentiam, in cauſa eſſe:cur & ipſe, qui non corrigit; & qui correctus non eſt; & ſimul ipſa, in qua viuunt communitas pereant;& ipſius Dei gloria illorum cauſa plurimum imminuatur, illud verò maximum omnium hic incutit timorem, quòd Heli filiorum delicta coarguerit quidem:ſed ad eò languidè ac negligenter: nullum vt inde emolumentum prouenerit: ac propterea dixerit Devs: f *magis honoraſti filios tuos,quàm me*: magis ſcilicet ſolicitus eras, ne e 1.Reg.4.11 f 1.Reg.2.29

Digitized by Google

tuorum honor aliquod hac correptione detrimentum incurreret:quàm vt peccatum tolleretur. Vt hinc diſcas te non explere muneris tui partes molli adhibita correptione;quando illa non prodeſt : ſed acriorem rigidioremq; eſſe adhibendam, & virgam exerendam: ne tibi culpa imputetur;ac proinde de te familiaq; tua vindictam Deus exigat. Recordare, inquit S. Chryſoſtomus,olim,ſolo Achan peccante,dixiſſe Deum, g *peccauit Iſrael, & praeuaricatus eſt pactum meum* ; & vnius ob noxam in plurimos flagellum exeruiſſe:eò quòd periculum eſſet commune: quia peccatum, peſtis inſtar eſt: quæ omnes inficit in communitate,niſi correctio obſiſtat.

Hom. 1. de verb Iſaiæ. g *Ioſue 7.11.*

DENIQVE ſi Deum plus, quàm te ipſum; & proximum, ſicut te ipſum, ames;vterque hic amor ſtimulabit ad eundem corrigendum. Hinc etiam Chriſtus Dominus, dum fraternæ correctionis præceptum promulgaret, hiſce verbis vſus legitur:h *ſi peccauit in te frater tuus,corripe illum*, non dixit *in te* quaſi ad ſola peccata *in te* commiſſa, iniuriaſq; proprias duntaxat correctio,ſe extenderet;cùm multò magis ad peccata in Deum, & proximos cõmiſſa ſpectet.Sed motiuum zelumq; correctionis oſtendit; calcarq; tibi addere voluit,vt peccatum proximi, velut rem ad te ſpectantem, ſumeres. Si enim Deum verè amares;& vnum cum ipſo per amoré extiteris:peccatum in Deum admiſſum,in te etiã admiſſum cenſebis:& quaſi in te ſolum admiſſum corrigere & corripere debes, & ſimiliter ſi proximum ſicut te ipſum dilexeris,illius damnum ac detrimentum, tuum item exiſtimare debes; & quemadmodum proprium tuum auertere omni ope conaris: ita & illius amoliri debes ſtudere, ne dixeris cum Caino : i *num cuſtos fratriũ mei ſum ego?* hoc namque, vt obſeruat S. Bernardus non à fratris ore procedit,ſed inuidi & crudelis inimici procedit, k *vnicuique* (vt docet Eccleſ.) *mandauerit Deus de proximo ſuo*; ac fraternum ſit,non ſinere fratrem perire. Ne exiſtimes, inquit Origenes,te culpæ expertem,ſi dixeris: *Quid ad me, ſi peccet alter?* perinde enim eſt,ac ſi caput pedi diceret, quid mea refert,ſi tu vulnereris, modò ego integrum & ſoſpes exiſtam?ſed inſignis hic eſt error, cùm membri vnius ſcabies & læſio vniuerſo corpori grauis ſit & noxia, ni per correctionem punitionemque citius tollatur.

h *Matt. 18.15.*

i *Gen. 4.9.* *Serm 5. de Ioan Bapt.* *Chryſo. hom. vlt. in 1 Cor.* k *Eccli. 17. 12.* *Hom. 7. in Ioſue.*

§. I. *Præſcribitur correctionis methodus, ne vltra limites feratur.*

AT quoniam Domini ſæculares ira perciti,grauiter in corrigendo, & grauiùs etiam in caſtigando,puniendoque delinquere ſolent : pauca hæc illis in familiæ gubernatione obſeruanda ſunt: *Inprimis* conſilium illud Apoſtoli exactè ſeruare contendant:a *remittentes minas* : non, vt eaſdem penitus dimittant ; ſed vt nimium rigorem & exceſſum moderentur : ſicut

1. a *Ephe. 6.9.*

etiam Eccleſiaſticus ſuadet, dicens: b *noli eſſe ſicut leo in domo tua, euertens domeſticos tuos, & opprimens ſubiectos tibi.* Id eſt: noli tyranni inſtar, imperium ac dominium exercere; animo crudelitatem ſpirante: domum furibundis clamoribus, mandatis intolerabilibus, horrendis minis, & caſtigationibus inuſitatis replendo: nam hoc non familiam conſeruat, ſed euertit, tibique ipſi non parum damni adſert: cùm quæ tua ſunt, deſtruas. Caue, ne te leonem exhibeas, ſed hominem: ac memineris c *in ſpiritu lenitatis* te, regere ac corrigere debere, cùm in eadem delicta incidere & ipſe poſſis. AEquum quidem ac iuſtum eſt, minas & verbera intentare, ſeruorum id exigente duritia ac peruicacia: at tum eo procedas oportet modo, quo Apoſtolus ad Corinth. eſt vſus: d *quid* (inquit) *vultis: in virga veniam ad vos; an in charitate & ſpiritu manſuetudinis?* virga caſtigationis (ait ſanctus Thomas) & charitas ac manſuetudo erga ſubditum, ſibi inuicem non aduerſantur; ſed potius interiùs ſunt tanquam coniunctæ valdè ſorores. Et Sapiens ait: e *qui parcit virgæ, odit filium ſuum: qui autem diligit illum, inſtanter erudit.* Et ſi Apoſtolus in virga correptionis eoſdem viſitans ſeueritatem exteriùs oſtenderet: internum charitatis & benignitatis ſpiritum non exueret. At externus hic ſeuerior vultus à ſubditi diſpoſitione potius, quàm ſuperioris voluntate naſci debet. Atque idcirco Apoſtolus ait: *quid vultis?* quaſi dixerit: vobiſcum diſpicite, vtrum horum cupiatis: nam à veſtra id voluntate pendet? ſi vos ipſos emendaueritis, & culpam ſuſtuleritis: non erit neceſſe cum *virga* me ad vos deſcendere; ſed cum *ſpiritu manſuetudinis*: at, ſi rebelles extiteritis, & in peccato obdurati: *virgam* me adhibere oportebit. Atque ita, cum ſpiritus lenitatis non fuerit ad famulum puniendum ſufficiens, iungenda eſt caritati virga ſeueritatis, ad occurrendum peccato, damnumque reparandum. Vt enim obſeruat Sapiens: f *ſeruus verbis non poteſt erudiri* ad emendationem: *quia; quod dicis, intelligit: & reſpondere contemnit.* Hoc eſt, quamuis, quid imperes, probè intelligat: non ideò tamen eadem exequitur, niſi pœnarum eum metus coerceat. Atque idcircò eleganter Sanctus Bernardus Eugenio Pontifici ſcribit; *ament te domeſtici tui: ſi non, facito, vt timeant.* Egregia ſane illa eſt regula, quam circa hoc Eccleſiaſticus præſcribit dicens: g *cibaria, & virga, & onus aſino; panis, & diſciplina, & opus ſeruo,* quaſi dixerit: eodem modo cum ſeruo agendum, atque cum equo vel aſino agitur; cibus quidem illi ad vires corporis conſeruandas ſuppeditandus; ſed & opus præſcribendum; ne otio diffluat, & inertiæ ſe dedat: ſed laborando, Domino ſit vtilis, diſciplina denique & correctio adhibenda: *ſeruo,* inquit, *maleuolo tortura & compedes.* hoc eſt: ſi peruicax contumaxue, hero imperanti parere detrectarit: ad tormenta ac pœnas procedendum; clauſtris & carceribus coercendus: quo rebellis eius durities dignis puniatur ſupplicijs.

b Eccl. 4. 35.
c Gal. 6. 1.
d 1 Cor. 4. 21
In eum locū
e Pro. 13. 24.
f Pro. 29. 19.
Lib. 4. de conſid. prope finem.
g Eccl. 33. 25.

h Verſ. 30. Mox autem hunc rigorem moderatus, ſubiungit: h *non amplifices ſuper omnem carnem. Verùm ſine iudicio nihil facias graue.* Quaſi diceret; noli in caſtigando crudelitatem nimiam præferre, vel excedere in puniendo: ſed memineris, ſeruum tuum ac mancipium eiuſdem tecum carnis eſſe: ac propterea cum prudentia humanitateque tractandum: nihil graue in ipſum temerè & inconſideratè ſtatuendo: ne ſcilicet punitionem turbatus aut iratus, & vindictæ appetens animus ſuggerat; nec iuſtitiæ & charitatis Chriſtianæ terminos illa excedat: ne, dum alienam culpam caſtigas, ipſe incidas in propriam. Nam aut defectum caſtigas corporalem, eò quòd in te ſit admiſſus; aut culpam in ipſum DEVM. Si primum: non minima foret temeritas, impudentiaque, propria culpa alienam, & quidem minorem, alia maiori velle tollere: ſi enim maledicta, iram, impatientiam, verbaque contumelioſa inter corripiendum admiſcueris, aliud non effeceris, quàm nouarum in te grauiorumque culparum onus in DEI tui ſeruitio ſuſcipere: quo minores multò corrigas, quas in tuo ſeruus commiſit. ſi verò dixeris, crimen in DEVM commiſſum corrigere te velle; non zelus, ſed iracundia; non DEO gratum, ſed offenſa noua erit, hoc modo admiſſum crimen corrigere velle. nec ſanè ſapientia fuerit, ita te in corripiendo ac caſtigando gerere, vt in eo quod agis, ipſe corripi & caſtigari dignus habearis, ac tantum abeſt, vt vulneri medicamen ac remedium adhibeas, vt prauo tuo exemplo ipſum deterius reddas; in cauſa ſiquidem es, vt ſeruus tua iracundia in noua incidat delicta, qui tuus exceſſus: ſi adeò pernicioſus cenſetur, cùm in crimina culpaſque verè admiſſas animaduertis; quanto cenſebitur magis noxius, ſi non à veris ſerui culpis, aut defectibus; ſed à praua, aſpera, intolerabili, nimiumque præfracta natura tua naſcatur? ita namque ſeruos tuos paulatim peruertis, & è bonis prauos; è fidelibus infidos, & fugitiuos reddis. Hinc ſubnectit Eccleſiaſticus: i *ſi eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua: quaſi fratrem ſic eum tracta; quoniam tu ſanguine animæ comparaſti illum, ſi læſeris eum iniuſtè, in fugam conuertetur*, atque ita bono, quod ab ipſo tibi prouenicbat, illius fuga excides. Prauam itaque & duram naturam tuam doma, ne bonos ac fideles ſeruos amittas, ſed potius prudentia tua effice, vt qui mali & perfidi ſunt, in melius deinde commutentur.

i Verſ. 31. & c. 7. n. 23.

ALIVD etiam huc inprimis ſpectans documentum, Dominis amplam habentibus familiam, ſeruandum proponitur: vt ſcilicet ex vniuerſo ſeruorum numero vnum pluresue ſeligant, quorum prudentiā probitatemq; iam perſpectā habeāt: vt in eis, quæ iā diximus, auxilio ipſis ſint, cæterorū curam gerāt; vitia illorum impediendo, & bonos mores inducendo: illiſq; iniungendo (vti dicebat Moyſi Iethro): vt, o *quicquid maius fuerit*, præſertim quæ ad cultum diuinū ſpectant, *ad ipſos referant*, quò melius efficaciusq; remediū

o Exod. 18. 18.

adhi-

adhibeatur. Illud ipſum conſilium S. Bernardus Eugenio Papæ præſcripſit; Li. 4. de con. prope fin.
ſelige (inquit) ad familiam gubernandam vnum, qui, vt Dominus ait, p *ſeruus fidelis ſit ac prudens.* fidelis quidem, ne ipſe decipiat; prudens verò, ne decipiatur. Porrò nec hoc ſuffecerit, ſi defuerit tertium, ipſa inquam auctoritas. parum quippe profuerit velle & ſcire rem diſponere, prout neceſſe eſt, niſi adſit auctoritas, & manus ipſa ad exequendum. Danda ergò illi adhæc facultas agendi pro libitu. Si verò dixeris rationi conſentaneum non eſſe, tam amplam illi poteſtatem concedi: memento fidelem, qui agere nihilominus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilominus pro ratione ſciet: ſed fidelis hic ſolerſque voluntas tunc profuerit: cùm ei affatim ſuppetet, vnde tota facilitate mancipetur effectui: cunctis ei ſine cunctatione parentibus. Itaque iſta omnibus facienda iniungat: & vni omnes reſpondeant. Nam ſi gentilis ille Ægyptius, qui omnibus ſuis Ioſepho traditis ignorabat, quidnam domi ſuæ haberet, ob ſingularem, quam de fide illius conceperat opinionem; erubeſcat Dominus Chriſtianus, ſeruo Chriſtiano ſua non credens, perſpecta iã ante illius & fide & prudẽtia? addit verò idem Sanctus: quamuis in rebus temporalibus ampla hæc ei facultas danda ſit, domini tamen partes eſſe, non propterea bonum ſpirituale negligere: multa, inquit, neſcias, plurima diſſimules; nonnulla obliuiſcaris, ſunt tamen ignorare te nolim; mores inquam & ſtudia tuorum, non oportet vitia domus tuæ vltimus ſcias: quapropter alius alia diſpenſet, de diſciplina tu prouide: illud nemini credas; tuum eſt, ea quæ ad animam ſpectant, non negligere. Quamobrem, etſi ad dominos non ſpectet per ſe ipſos punire; ſed caſtigationis executionem alteri committere; illorum tamen eſt reprehendere, & commonere: eò quòd maioris illorum verba ſint efficaciæ. propterea neceſſe fuerit illos, ſeruorum tanquam ouium ſuarum defectus noſſe; vigilis accuratique paſtoris officio fungi. (Vnde Sapiens ait) q *diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuosq́; greges conſidera.* quod ſi feceris, gloriæ ſempiternæ coronam adipiſceris, propter officium impenſum ijs, qui tuæ erant curæ concrediti; cùm hoc non alijs delegaris, ſed ipſe tibi aſſumpſeris. Ita fecit Booz noſter, qui quamuis conſtituiſſet aliquem r *iuuenem*, qui ſuo nomine *meſſoribus* ac ſeruis *præeſſet*: illos tamen ipſe adire, & ſuis coràm oculis, quid rerum agerent, videre noluit. Nam quemadmodum Epiſcopi Eccleſięque prælati dięceſes ſuas obire ex muneris præſcripto tenentur, & pecoris ſui vultum agnoſcere; vt videant ſcilicet, quomodo curiones, parochi, ac clerici officio ſuo fungantur; & cæteros fidelium confirment ac dirigant; omniumque ſaluti proſpiciant: ita quoque domini ſæculares ſuo modo viſitationem inſtituant, & ſingulorum ſeruorum, cum maiorum tũ minorum actiones & opera perſpiciant; ad bonos in officio confirmandos, prauos verò reprehendendos & corrigendos. Maiores porrò viſitent, vt

p Mat. 24. 45.

q Pro. 27. 23. Eccl. 7. 24.

r Ruth. 2.

Digitized by Google

videant,num fideles ſint & prudentes;quomodo data facultate vtantur, &
num ſuo munere probè fungantur; nullam minoribus iniuriam , aut mo-
leſtiam exhibendo:minores verò,vt coram cernant, quomodo maioribus
obediant;& num ſinguli ea,quæ ex officio incumbunt, debitè riteque exe-
quãtur.Hoc ſcil. modo ad literam intelligendum eſt,quod amicus Iob ait:
a Iob 5.24. a *viſitans ſpeciem tuam,non peccabis* ſpeciem inquam domus tuæ:tua namq; vi-
ſitatione pacem & iuſtitiam conſeruabit;& omnes domeſtici , tam vxor,
quàm liberi & ſerui,officio ſuo fungentur, tuamque ad præſentiam ordi-
natè cuncta fient.

CAPVT VII.

SINCERITATEM AC PRVDENTIAM IN ALIO-rum gubernatione, & commercio ſimul coniungendas: ne temerè quis iudicet, aut etiam ſe decipi ſinat.

INTER cætera,quæ in familiæ alicuius directione,& mu-
tuo cum alijs commercio difficilia occurrunt, non poſtre-
mum occupare locum crediderim ſinceritatem cum pru-
dentia noſſe coniungere: nimia enim ſinceritas & candor
decipi ſolet cum magno prudentiæ præiudicio; & nimia
prudentia cautelaque ſuſpecta eſſe, cum ſinceritatis detri-
mento.Idcircò dominus qui nihil mandauit,quod fieri nō
a Mat.10.16 poſſet,in Euangelio diſcipulis ait:a *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices
ſicut columbæ:* quaſi diceret,ſegregate à ſerpēte & columba pretioſum à vi-
li, & bonum à malo : vile & malum reijcite ; pretioſum verò & bonum
amplectimini. E columba ſinceritatem accipite & manſuetudinē; relicta
ignorãntia & vecordia:ne de vobis dicatur, quod olim de Ephraim Oſeas:
b *ſicut columba ſeducta,non habens cor;*E ſerpentibus verò accipite prudentiā,
b Oſe.7.11. & cautelam:malitia,vafritie ac dolo relictis:adeò , vt erga res & perſonas
ad vos nō ſpectantes,oculos habeatis columbinos , non curioſos vel ſuſpi-
cioſos; ſed ſimplices & candidos:ne ſcilicet curioſè,temerè,& malitioſè a-
liorū vitam inſpiciatis & ſcrutemini : ſed quæ in eis videtis vel auditis ſin-
cerè ac leniter,& ſine aliqua veſtra perturbatione & anxietate pertranſea-
tis:cùm ad vos nihil horum pertineat:modò tamen in rebus tum proprijs,
tum aliorum,quæ vobis incumbant,ne ſtupidi ac negligentes ſitis , vt eas
inſpicere & exactè cognoſcere non curantes , vos ipſos certiſsimo dece-
ptionis periculo exponatis:ſed in his , aſtutos potiùs & ſagaces imitamini
ſerpentes,quos aiunt,oculos ſuos linire ac purificare , vt magis perſpica-

ces

ces ad videndum reddantur: caput verò inſigni aſtu ſemper ſubducere, & occultare. Eodem igitur modo viſum vos exacuere oportet; magnaque diligentia conquirere quidquid tú ad veſtrę, tum ad aliorum conſcientię puritatem conſeruandam conducere iudicaueritis: ne veſtra forſan negligentia diſcrimen aliquod adeat, niſi maturè periculum imminens auertatis. abſit tamen omnis malitia, & quæuis obliqua intentio. Hoc igitur eſt admirabile illud conſilium, quod Chriſtus omnibus & ſuperioribus, & ſubditis, & inter ſe æqualibus dedit: vt extrema, quæ in vitium propendent, fugientes, medium ſectentur. Ita tamen, vt in ſuperioribus excellat cauta prudentia; in cæteris verò ſinceritas & candor: vti poſtea declarabimus.

§. I. *Temeraria iudicia, & aduerſus eadem remedia.*

A TEMERARIIS iudicijs ſanctam ſinceritatem euertentibus ducamus exordium: ſunt hæc iudicij noſtri ſententiæ quædam definitiuæ, quæ quòd nobis duntaxat ita videatur, ſine certo illo fundamento, aliena dicta, factaue condemnant. Quæ ſententia, dum aliquo modo dubia eſt, & non niſi leuibus coniecturis nititur, dicitur ſuſpicio. Ita iudicabat Sacerdos a *Heli*, *Annam* Samuelis matrem vinolentam & *ebriam* eſſe, quòd multis cum exoticis geſtibus, ab Spiritus feruore prouenientibus, orantem videret: Melitenſes quoque b *Paulum* Apoſtolum *homicidam* eſſe *dicebant*, quòd eius, tempeſtate iam erepti, digitum vipera præmorderet: quaſi *vltio diuina non ſineret eum viuere.* Sed temerarijs hiſce iudicijs magna Deo irrogatur iniuria, quia temerè ſibi talis arrogat, quod ad ſolum Dei tribunal ſpectat. nam quemadmodum in magnam turbationem, ac Reip. damnum cederet, ſi quiſque ſibi iudicandi partes aſſumeret; controuerſiaſque inter ciues ortas ſuo calculo dirimere contenderet; aut ſi ſæcularis Iudex in Eccleſiaſticas cauſas, quæ ſui fori non ſunt ſeſe immiſceret, eaſque expediret: ita abſurdum eſt ac temerarium, te viliſsimum vermiculum, Dei ac IESV Chriſti vniuerſalis viuorum & mortuorum Iudicis, ad quem ſolum de verbis & operibus intimiſque cogitationibus (vtpote qui ſolus illas perſpectas habet) iudicare ſpectat; officiū tibi non commiſſum, liberè vſurpare. c *Tu quis es*, inquit Apoſtolus, *qui iudicas alienum ſeruum*? d *Vnus eſt*, inquit S. Iacobus, *legislator & Iudex, qui poteſt perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximū*? nō attendis, te hoc tuo iudicio reipſa oſtēdere, Iudicē nō eſſe vnū: cùm & ipſe tibi hoc munus arroges? Quænā tua, inquit Iob, audacia, vt e *faciem* & quaſi laruā *Dei accipias, & pro eo iudicare nitaris*, vſurpādo tibi temerè quod Deitati illius eſt propriū? f *noli ante tēpus iudicare*, cū certū Deus iudicio diē præſcripſerit. Terribile in hāc rē exemplū refert S. Dorotheus de monacho, qui cum audiſſet quendam in fornicationis peccatum incidiſſe

sine

a 1. Reg. 1. 14.
b Act. 25. 4.
c Rom. 14. 4.
d Iac. 4. 12.
e Iob 53. 8.
f 1. Co. 4. 5.
Serm. 6.

Digitized by Google

ſine vlteriori examine illum condemnauit. Cumque paulò poſt fornicator ille defunctus eſſet, apparuit monacho Angelus quidam, defuncti animam ſecum adducens, vt illã iudicaret, ſententiamq́; vltimam in eã ferret, cùm iam ante illam dijudicare cœpiſſet. Quo audito, perterritus monachus, grauem ſuum errorem animaduertit: & in poſterum cum quodam alio dixerit proculdubio: *non iudicare veni, ſed iudicari.* apud Clim. c.2.

2. ADHAEC: quæ maior temeritas eſſe poteſt, quàm occulta, quæ neſcis, nec ſcire potes, dijudicare. g *Quis* (ait Apoſtolus) *hominum ſcit quæ ſunt hominis niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt?* Imò & ipſummet multa eorum prætereunt, ſolusque h *Spiritus* diuinus illa *nouit*, *qui cordis* penetralia *ſcrutatur*. Quomodo verò iudicare poteris illum, qui hodie improbus eſt, cras talem etiam futurum; vel non conuertendum: cùm ſolus Deus norit, quæ euentura ſint? Si dixeris: ex indicijs externis perſpici poſſe, quę intra mentem deliteſcunt; quæq́; poſtea euentura ſunt: hoc ipſum, temeritatem tuam arguere, & prudentiæ defectũ indicare, tibi reſpondeo. Imò, quãuis legitimus proximi tui Iudex eſſes cõſtitutus: eundem tamen niſi ſufficiẽti rei probatione præcedente dãnare nõ deberes: quare ſi nudis leuibusq́; indicijs nixus illũ condẽnes: inſignẽ illi iniuriã irrogas. Nã & ipſe Deus (vt Euariſtus, & Greg. Pontifices obſeruarũt) quò noſtrã temeritatẽ iudicandiq́; pronitatẽ refrenaret, Sodomitarũ peccata dijudicare noluit, niſi verbis illis pręmiſsis: i *deſcendã & videbo, vtrũ clamorẽ, qui venit ad me, opere compleuerint: an nõ eſt ita, vt ſciã*: quo loquẽdi modo oſtẽdere voluit, ſe nõ ex ſolo relatu, aut leuibus cõiecturis dijudicare; ſed re planè comprobata, & benè perſpecta: k *nolite*, inquit Dominus, *iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum* veritatiſque conforme *iudicium iudicate.*

g 1.Co. 2.11.
h Iere.17.9.
Epiſt.2. decret.l 19. mor.4.14.
i Gen.18.21.
k Ioa.7.24.

3. IDEM ſuadet lex illa naturalis, quæ pręcipit: l *quod ab alio oderis tibi fieri: ne tu alteri facias.* Nolles porrò à quoquã temerè iudicari de rebus tuis: cur igitur de alienis ipſe tam leuiter dijudicas? nolles ab alio interiùs contemni: cur ergò tu aliũ contẽnis? Si nolles falsũ teſtimoniũ ab alio de te dici: cur tu iniuſtè & immeritò aliũ calũniaris? temerariũ .n. iudicium aliud nõ eſt, quàm quidam proximi contemptus, & falſum de illo teſtimoniũ, quod in corde aduerſus illum profers dum ſiniſtram de illo concipis opinionem.

l Tob.4.16

4. DENIQVE: ſi proximi peccatũ tam graue tibi videatur, cõſidera, quæſo, tuũ, quod temerè hîc iudicando cõmittis; ſæpè etiam grauius fore. Audi quid in hãc rẽ olim edixerit Dominus: m *nolite iudicare, & non iudicabimini; nolite condemnare, & condemnabimini. Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui: trabem* autem quæ *in oculo tuo* eſt, *non* conſideras? Fatue, inquit, ſanctus Dorotheus, deſpice tecum ipſe: temerarium iudicium; de proximo tuo, eiuſque contemptum, magnæ trabis inſtar eſſe, oculos tuos opprimentis: peccatum verò illius, quem tu condemnas, non niſi feſtucam. Tibi

m Luc 6.37
Mat.7.3.
Serm.6.

ergò certò perſuadeas grauius tibi imminere iudicium ; ac maiorem impendere condemnationem. o PHARISAEVS, qui vnà cum *Publicano orandi* o Luc 18.
cauſa in *templum aſcenderat*, condemnatus egreſſus eſt; non quòd Deo ob ac- 5.
cepta beneficia gratias ageret; ſed quòd temerè iudicaſſet, & cōdēnaſſet publicanū: vt nefariū ac ſceleſtum reputans eum, qui ſua pœnitentia ſe iā iuſtificauerat. Atq; vt præceps hoc phariſæi iudicium publicano nihil nocuit; ſed ipſimet à quo profectū erat: ita quoque (inquit Auguſtin.) ſæpè iudiciū
temerarium minimè nocet ei, qui iudicatur: iudicanti tamen ſemper teme- Lib. 2 de ſer. Dō in monte c 6.
ritas nocet. Ac præter hanc culpam duo grauia tibi afferet mala ; primum,
quòd iuſto Dei iudicio in eadem peccata ipſe incidas , de quibus iudicas: 6.
quemadmodum bonus ille ſenex , qui de ſeipſo (referente Caſsiano) di-
cebat: in tribus iudicaui & reprehendi fratres meos : & in eadem tria ipſe Li 5. c. 10.
deinde ſum collapſus. memineris etiā terribilis illius ſententiæ Chriſti: p *in* p Mat. 7. 1.
quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini; & Apoſtoli: q *propter quod inexcuſabilis es* q Rom. 2. 1.
o homo omnis, qui iudicas, in quo enim iudicas alterum, te ipſum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas

HINC ſecundum oritur incommodum, permiſſurum ſcilicet Deū vt 7.
alij quoq; te ſint temerè iudicaturi, vt ipſe alios iudicas. Idcircò non im-
meritò Propheta dixit: r *væ qui prædaris: non etiam prædaberis ? & qui ſpernis,* r Iſa. 33. 1.
nonne & ipſe ſperneris? æquiſsimum namque eſt, vt ſ *eadem menſura remetiaris,* ſ Luc. 6. 38.
quæ proximo *menſus es.*

QVIS denique miſeram & infortunatam vitā, mortemq; amaram refe- 8.
rat, quā huiuſmodi iudicia ſuſpicionesq; adferent, ſi praua eiſdem conſue- Serm. 9.
tudine aſſueueris? illa ſiquidē (vt B. Dorotheus benè notauit) à commercio familiaritateq; Dei te auocāt. neq; enim is lumē ſuū oculis immittit, huiuſmodi trabibus impeditis. Impediunt etiam, ne proprios poſsis defectus agnoſcere , dum nimis in alienis diſpiciendis occuparis . animam quoque turbationibus, anguſtijs, curis, moleſtijſq; replent ; quin & os ad mur-
mura, querelas, detractionesque ſoluunt. Suſpiciones, (inquit S. Auguſti- Lib. de amicitia c. 24.
nus) venenum amicitiæ ſunt & peſtis: quòd vnionem turbent, pacē auferāt, confidentiā tollant, ac fidelitatē, quā inter amicos eſſe oportet, diſcindant. Quænā enim inter cōiugatos futura cōcordia, ſi nunquā abſint ſuſpitiones? inter ſuperiores & ſubditos, ſi alter alterū ſemper habet ſuſpectū ? inter fratres & religioſos , ſi de cogitationibus & intentionibus mutuis temerè diiudicant? O execrandā in iudicādo temeritatē, tot malorū cauſam & radi-
cē! Sed quid mirū, tā prauos ipſam fructus edere, cū, teſte S. Thoma, tam 9.
prauas habeat radices? temere ſc. iudicātis malitiā; & illiūs affectū, odio, rā- 2. 2. q. 60. a. 5.
core, inuidia, vel præſumptione deprauatū? hinc dixit Salomō: t *cor ſapiētis* Eccle 10. 2.
in dextra eius: & cor ſtulti in ſiniſtra illius; ſed & in via ſtultus ambulās, cū ipſe inſipiēs ſit, oēs ſtultos æſtimat. NEMO eſt qui neſciat: oēs homines naturaliter cor

Li. de vtilitate ab inimicis capienda.
u Iob 15 21.
Li.12.c.21.
lib.14 2.
D. Aug. ſer. 12. in pſ. 112.
Serm. 6.

eodē in latere habere:ſed improbus, & inimicus, inuidus atque arrogans in ſiniſtro illud habere dicitur; eo quod ſiniſtrè de alijs ſentiat: atque vt Plutarchus ait, odio excæcatur: vt ea, quæ videt, in malam deterioremq; partem interpretetur; & vbi ipſe impegit; & alios impingere putet: & (vt in libro Iob dicitur) u *cùm pax ſit: inſidias ſuſpicatur*. Nā(vt declarat Greg.) quidquid ille de proximis ſuis cogitat: hoc illos de ſe viciſſim ſuſpicatur cogitare. Cor itaq; à ſiniſtro latere in quo illud habes, in dextrum transmuta, in quo iuſti, miſericordes, humiles, ac ſimplices illud habent: vt ita iudices, alios eodem in loco illud habere. Attēde, inquit S. Dorotheus, quòd eundē cibum ſanus homo in bonum, æger in prauum ac vitioſum humorem conuertat: quin & qui bonæ eſt corporis cōſtitutionis, etiā ineptum & vitioſū cibum ſolet in bonū ſanguinem conuertere: & tu ſi Sanctus fueris, quod alij temerè cōdemnant, tu cum caritate excuſabis: quæ (vt Apoſtolus ait) x: *non cogitat malum*, y *& operit multitudinē peccatorum*; & quidquid proximus egerit, rectè interpretatur: ſicut Sanctus ille Monachus, qui cū aliorum cellam minùs ordinatam cernebat, nimio id erga ſpiritualia ſtudio & ardori adſcribebat: qui adeò exactè corporalibus vacare non ſineret: cū verò aliorū benè compoſitam mundatamque videbat: quemadmodum ſedulam animę, ita & exteriorum rerum curam illos habere aiebat. Huc ſpectat quod Apoſtolus ait: z *is qui manducat, non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet*. cùm enim opera arbitriaria ſunt, quæ tum benè, tum malè agi queunt: quiſque debet exiſtimare proximum in eo, quod agit, non errare; ſed benè agere. Quod ſi opus externum excuſare nequeas (ait Bernardus) intentionem ſaltem excuſa: tibique perſuadeas, id ignoranter, aut inaduertenter & fortuitò eſſe factum. Si verò nec huc deſcendere licuerit; eò quòd culpa ſit nimis euidens ac manifeſta, dic intra te ipſum: vehemēs aliqua tentatio virum hunc inuaſit, ac proſtrauit: quid ego feciſſem, ſi eadem me fuiſſet aggreſſa; Adiungit S. Dorotheus, alium monachum religione inſignem dixiſſe in re ſimili; Is hodie peccauit, ego forſan cras; is ad ſe reuertetur, reſipiſcet, agetque de commiſſo pœnitentiam; ego forſan non agam: nam ad omne opus bonum piger & lentus ſum. Et quamuis in hac excuſatione interdum decipi te contingat: non propterea omittenda eſt. nam, S. Auguſtino teſte, tolerabilius & melius fuerit cogitare, malos eſſe bonos; quàm praua iudicandi conſuetudine ſuſpicari, bonos eſſe malos. nam in hoc poſteriori iudicio bonos offendis: in priori nec malis, nec tibi ipſi noces: recta ſiquidem intentione procedis, & iuxta Chriſtianæ prudentiæ regulas, quæ in dubio proximo fauet, boni ſui nominis poſſeſſionem habenti.

x 1. Cor 13.5.
y 1 Pet. 4.8.
z Rom. 14.3
Serm 40. in Cant.
Serm. 6.
Hom in id nolite iudicare. tom. 8.
D. Tho. 2.2. q. 60 ar. 4. ad 1.

§. II. *De cautela adhibenda, ne quis decipiatur.*

QVIBVS aliorum cura non incumbit, facilè columbinam ſimplicitatē ijs, quæ ſuggeſsimus, medijs conſeruare queunt: ſecurè enim ac tutò oculos ab alienis defectibus auertere poſſunt, cùm ad illos non pertineat remedium adhibere, ſuſpicioni ſuæ dicēdo: a *quid ad te*, quod hoc fiat, aut illud? noli quod tibi minimè incumbit, inquirere. At ſuperiores ac Domini, oculos apertos habeant oportet, ad ſubditorum delicta inſpicienda, ijsq; remediū adhibendū; aut in tēpore periculo occurrendū. Ideò neceſſe eſt eos ita *ſimplices* eſſe, ſicut columbas; vt ſimul ſint *prudētes*, ſicut ſerpētes. Hinc cū cō ectaris nōnullis moti crimē aliquod ſuſpiciantur: licet eis (vt docet S. Tom.) inquirere & ſciſcitari quantum ſufficiat ad plenā rei notitiā aſſequendā, crimē deprehēſum corrigendū: ſeruata tamē caritatis iuſtitięq; regula, iuxta illud Eccleſ. b *priusquā interroges, ne vituperes quenquā: & cùm interrog. ueris, corripe iuſtè*; ita ſcilicet, vt neque iuſtitiæ limites in inquirendo aut corrigendo egrediaris; neque etiam negligentia & indiſcretione in ijs, quæ officij tui ſunt, complendis torpeſcas. Obſeruauit hoc venerabilis BOOZ cùm ſeruos & meſſores ſuos inuiſit. videns namq; iuuenculā & alienigenam RVTH ſibi incognitā inter illos verſari, ſerpentina prudentia ac Zelo inquiſiuit, ecquænā illa eſſet: quò ſuorum honeſtatem tectā ſartamque conſeruaret: ſi fortaſſe laſciua quædam mulier fuiſſet, externa ſpecie nequitiam internam velans: ſinceritate tamen ſimplicitateq; columbina temerè de illa non iudicauit, neque malū eſt ſuſpicatus, aut indignans & furens illam mox abire compulit: ſed, qua erat prudentia, non priùs illam indicauit, quàm rem maturo examine libraſſet, ne forſan vel innocentem condēnaret, vel reā inter ſuos indemnē ſineret. Quamobrē veritatis cognoſcēdæ ſtudio primarium ſeruum; cui meſſorum curam crediderat, ad ſe vocans, examinansq; obiter circa ea, quæ officij ſui erant, tandem petijt: c *cuius eſt hæc puella?* vnde venit, quis huc eam adduxit, quomodo inter meſſores noſtros verſatur? nec porrò imprudens aut curioſa tantum hæc fuit interrogatio, ſed planè diſcreta ac neceſſaria: ſuperiorum quippe eſt, non ſegnes eſſe in ſubditorum rebus inquirendis, aut temerè tanquam bonum credere, quod boni ſpeciem habet, niſi decipi velint. quemadmodum d Ioſue Dux à Gabaonitis fuit deceptus, dum ſe è longinquis regionibus ad pacem ineundam veniſſe mentiebantur: nullum aliud mendacio ſuo ſtabilimentum adferentes, quàm veſtes detritas, panemque valdè induratum. Ioſue verò ſine vlteriori examine aut inquiſitione fidem eis adhibuit: fœdusque cum illis percuſsit contrà quàm Deus ſtatuiſſet, quem licèt Sanctus Ambroſius excuſet, dicens: *quis*

a *Ioā.* 21. 22
2. 2. q. 67. a. 2. ad 3.
b *Eccl.* 11. 7.
Rut. 2. 5.
c *Rut.* 2. 5.
d *Ioſ.* 9. 6.
Lib 3 *offic* c 10.

hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de ſuo affectu æſtimant? nam, vt ſancti ſunt veritatis amici, & ab omni fraude alieniſsimi: ſincerè credunt ſe à nemine
e Ier.14. decipi: ſacra tamen ſcriptura aliquã illius in credendo, paceque cũ eis ineũda incuriam inſinuat: quia ſcilicet e *os Domini non interrogarit*, ſed antequam Deũ conſuleret, (quod alijs in rebus facere ſolebat) id effecerit, vt ita euidens fiat, nõ ſufficere ſinceritatem, niſi comes acceſſerit prudentia, quæ o-
f Can.4.1. mnẽ fraudi viã præcludit. Propterea dixit Spiritus S. in Canticis: f *oculos ſpõſæ eſſe ſicut columbarum, abſq; eo quod intrinſecus latet:* quaſi diceret, quantumuis oculi ſinceri & candidi ſint in rebus exterioribus conſiderandis & inſpiciẽdis: internè tamen viſum alium acutiorem magiſque penetrantem illã habere, ad videndũ ea, quæ tum ad proprium, tum ad alienum commodũ ſpectant. Hoſce porrò oculos Chriſtus D. Serpentum prudentiam nominauit: quam ſimplicitatem columbinam priùs diſcipulis commendauit; futuri ſiquidem erant magiſtri ac ſuperiores aliorum: ad quod non tam ſimplicitas, quam prudentia conducebat, vti in ſequentibus latius deducetur.

CAPVT VIII.

DE VERITATE ET FIDELITATE IN VERBIS ac promiſsis, omnis mendacij fraudisq; genere reiecto.

a Ier.4.2. MVTVVM inter homines commercium, & conſuetudo, quò perfecta plenaq; ſit, tres illas comites ſemper habeat neceſſe eſt, quas Ieremias a VERITATEM, IVDICIVM, ac IVSTITIAM nuncupat: nam licèt ille verbis nomina-
2.2q.89.a.3. ad 5. tim, quæ iuramento confirmantur, tales ſocios aſsignet (reuerentia ſiquidem Sancto Dei nomini debita exigit inprimis, vt illi omninò adſint) tamẽ (S. Thoma teſte) in noſtris omnibus colloquijs, modò perfecta ea eſſe velimus, eoſdem et ã adeſſe par eſt: includunt. n. tres virtutes inſignes, quarũ eſt linguã cõpeſcere ac refrenare, ne in verba iniqua prauaq; laxetur, iuxta illud Eccleſiaſtici conſi-
b Ecc.28.29 liũ: b *aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos:* ad verba ſcilicet tua ponderanda, quorum materia eſſe debet aurum & argentum trium harum virtutum: VERITAS ſcilicet ſiue veracitas ac fidelitas, quæ non aliud dicit, quàm ſentiat; pro-

miſſaque implere geſtit; IVDICIVM, & diſcretio quæ bene id ipſum
cogitat;dicitq́ue, vt oportet; IVSTITIA denique, quæ ad aliorum profe-
ctum,& nullius damnum, quod æquum & iuſtum eſt loquitur. Porrò om-
nes tres implere quam maximè conantur, & connituntur ſanctum illud
Pauli conſilium: c *omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat; ſed ſi quis bonus ad* c Epheſ.4.
ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Harum tamen virtutum effectus 29.
& ſphæra, multò patet latiùs: vtpotè quæ officia, ſtatus, miniſteria, omni-
genaq; opera complectitur, in quibus, vt perfecta ſint, VERITAS, IVSTI-
TIA, ac IVDICIVM reſplendere omninò debent.

§. I. *De veritate in verbis ſita.*

A VERITATE ducentes initium, illam omittamus, quam S. Hiero-
nymus VITAE veritatem appellat, & de qua S. Ioannes Apoſtolus *Apud Gloſſ.*
dixit: a *maiorē horū non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate am-* *Matth.15.*
bulare, cùm eius amuſſi, quæ DEI, ſtatusq; & officij lex eſt, vitam conformā- *D Thō.2.2.*
tes; & externas omnes actiones ad eas, quæ in corde latent, ſine vllo fuco & *q.109.art.3.*
hypocriſi accommodantes. At quoniam veritas hæc latiſsimè patet: ad par- *ad.3.*
ticularem, quæ in verbis conſiſtit, veniamus: Hæc porrò duplex eſt: altera, *a Epiſt.3.4.*
cum verba rebus ita reſpondent, vt neutrum ab altero diſſentiat: cuius con- I.
trarium dicitur falſitas, quæ ab ignorantia proficiſci ſolet: Altera, cum ipſa
verba à cogitatione interiori non diſsident; & huius oppoſitum dicitur mē-
dacium, quod à malitia procedit: ac proinde non idem eſt, mentiri, & fal-
ſum dicere: *mentiri* namque eſt ſecus dicere, quàm in animo tuo ſentias:
quamuis idem in facto ipſo ſit verum, exempli cauſa; mentieris coram Deo,
ſi cogitans tibiq́ue perſuadens tria & quatuor coniuncta, octo conſtituere:
dicas tamen, conſtituere ſeptem: at falſum dicere non ſemper peccatum in-
cludit, cùm ex ignorantia putas, ea, quę dicis, vera eſſe. Quod fieri etiam po-
teſt, ſine vllo alterum decipiendi animo: nam mendacij finis proprius eſt
decipere, & in fraudem pertrahere: ac propterea nunquam non malum eſt,
iuxta illud Eccleſiaſtici: b *Noli velle mentiri omne mendacium.* Id eſt, vt exponit b Eccl.7.14.
S. Auguſtinus: noli loqui mendacium ſacrilegum aduerſus Deum, nec per- *In Pſalm.5.*
niciosum in proximum; neque iocoſum, quod recreationis ergò dici ſolet,
nec denique officioſum ad aliquod tibi vel proximo commodum accer- *D.Thō 2.2.*
ſendum: nunquam ſiquidem licitum eſt (vt Innocentius Pontifex definiuit) *q.110.art.3.*
mentiri: quamuis omnium inde mortalium ſalus dependeret, nunquam e- *& 4.*
nim bonum id eſſe poteſt, quod natura ſua malum eſt. Quamobrem, ſicut *Cap. ſuper eo*
impoſsibile eſt, Deum deſinere eſſe Deum, ita fieri non poteſt vt mentia- *de vſuris.*
tur. Myſterio porrò non vacat verbum, *noli* VELLE; ſignificat enim: quā-
uis malum ſit, inaduertenter, aut ex præcipiti aliquo motu ſine paſsione

Digitized by Google

decipere conati, imprudenter mentiti ſint, à quo audiuerunt, *non hominibus,*
ſed Deo, cuius vices ipſe agebat, *mentitos* eſſe.

DENIQVE non ſine cauſa Chriſtus Redemptor vetuit, ne Chriſtiani iu- 6.
ramentis aſſueſcerēt, ſed omnis *ſermo* illorū eſſet, k *Eſt, eſt: nō, non:* diſcerent ſe k *Mat.* 5. 37.
ita veraces in verbis eſſe debere, vt digni ſint, quibus ſiue affirmantib. ſiue
negātibus, ſiue promittētibus, etiā nullo adhibito iuramēto, fides adhibea-
tur. Hiſce de cauſis deteſtandū ac fugiendū eſt omne mēdacij genus, nō mo-
do ipsū quod patēs eſt & manifeſtū; ſed & tectū & inuolutū: quod quia velu-
ti pallio aliquo obtegitur, infame ac probroſū non habetur. Atq; idcirco a-
pud plurimos hodie in vſu eſt, modò rē exaggerātes, modò diminuētes, ex
quo duo vitia oriūtur, quæ S. Thom. cū Ariſtotele IACTANTIAM nomi- 2. 2. q. 112. & 113.
nat, & IRONIAM. Illa magna & grādia de ſe ipſa prædicat; & maiora quàm
reuera ſint; & quę aliquādo honori diuino aduersātur, qualia fuerūt ſuperbi
illius, qui apud Prophetā dicebat: l *Deus ego ſū*, aliquādo honorē proximi lę- l *Ezec.* 28. 2.
dūt: vt illa arrogātis m *Phariſæi* magnifica de ſe ipſo deprædicātis, alios verò m *Luc.* 18. 11.
per ſe deſpiciētis, aliquādo etiā nonniſi ad vanitatē aut cōmodū aliquod tē-
porale proferūtur: ac tū nōniſi veniale peccatū fuerit, aliàs lethale. IRONIA *Ser.* 29. & 31.
rē minuit, & pauciora de ſe dicit, quā reuera ſint, idq; ficto humilitatis titu- *de verbis*
lo, de quo benè S. Aug. dū prætextu humilitatis mētiris: ſi ante peccator non *Apoſt.*
eras; mentiendo efficeris. Interdū hæc à malitia & hypocriſi initiū habet, vt
ſanctitatis nomē ſibi comparet; interdū ab indiſcretione & imprudentia, &
propterea dixit Eccleſ. *Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora eius plena ſunt do-* n *Eccl.* 19.
lo. Deflectunt item à veritate ad exceſſus aut defectus extrema oēs adulato- 23.
res, & aſſentatores, & quotquot aulicas fictasq; beneuolētiæ & amoris cęre-
monias vſurpāt: & ſimiliter duplices animo, iocubares, fraudulenti, aſtuti,
ſubdoli, qui æquiuocis & amphibologicis verbis ad ea quę dixere vel fecere;
vel agere aut negare conātur, diſsimulādavtūtur, qualia de o *muliere adultera* o *Prou.* 30.
refert Sapiens, quòd ſcil. *comedat, tergensq; os ſuū dicat: non ſum operata malum.* 20.
Fraudes hæ (vt ait S. Doroth.) à tribus procedere ſolēt radicibus, maximè in *Serm* 9.
ſubditis; *primò* namq; naſcuntur ex *ſuperbia*, qua quis culpā tegit, ne à ſupe-
rioribus reprehendatur, & caſtigetur; vel cum fraude eandē excuſat, dū re-
prehenditur; vel veritati ipſi præfractè obnititur, vt victor euadat. *Deinde*
oriūtur à *ſenſualitate*, qua neceſsitates aliquæ, & laſsitudines fingūtur, ad le-
uamē aut relaxationē aliquā impetrandā; vel ad laborē, qui imponitur, reij-
ciendū; vel ad ſe exhilarandū, & tēpus garriendo fallendū, nugas & fabulas,
quæ magis illis arridēt, referendo. *Tertia* radix eſt *auaritia*, & propriorū cō-
modorū cupiditas, vt qui negat ea, quæ habet, ne dare cogatur; vel ne ſupe-
rior auferat; vel rationes fictas & mēdaces ꝓducit, ad euincendū id, ꝙ deſi-
derat. huc referuntur etiā infinita illa mēdacia, quæ lucri gratia negotiato-
res inter negotiandū intermiſcere ſolēt. Subtiliſsima porrò mēdacia verbis

profe-

proferuntur æquiuocis, variumque ſenſum admittentibus: nam ita reipſa mentiuntur, vt nemo mendacium maniſeſtum eſſe deprehendat: & cū nunquam mentiri videantur, nunquam tamen veritatem proferunt. Addit verò idem Sanctus: ſi aliquando ad vitam proximi conſeruandam, vel pacem Reipublicæ fouendam, verbis commutatis veritatem tegere, ac diſsimulare neceſſe eſſet: id quidem in tali articulo & neceſsitate licere; ſed magna id cautela faciendum, tempusque illud tanquam tempus tentationis lapſusq; periculo expoſitum iudicandum: ac proinde ſuadet, huiuſmodi verbis non conſueſcere: nam, vt noxium foret, ſæpe medicamentis purgantibus vti: ita non parum noceret talem ſermonem ſæpius vſurpare, quo veritas ipſa tegitur. quare non niſi in extrema quaſi neceſsitate, & ſummo adhuc cum timore vſurpandum; præmiſsis etiam coram DEO intentione ac deſiderio noſtro à recto non aberrandi, cauſaque neceſsitatis adducta, quæ huiuſmodi verbis ac phraſi tunc nos vti compellat. Hæc è S. Dorotheo, vnde manifeſtè patet, quàm ſancti ſoliciti de verborum ſuorum veritate fuerint, ne vel minima mendacij vmbra in ijſdem appareret.

§. II. *Fidelitas in promiſsis adimplendis.*

2.q.8.a.1. d.3. & q. 10.a.3.ad 5.

VERITATI, de qua hactenus, coniuncta eſt FIDES ſiue FIDELITAS (vt S. Thom. ait) in ijs adimplendis, quæ alijs promittimus. Quæ, vt recta ſit, duo complectitur veram ſcilicet intentionem, ea, quæ promittuntur, implendi; (ſine qua ipſa promiſsio mera fraus, ac mendacium cenſeretur: cùm aliud lingua loquatur; aliud lateat in corde) & ipſam ſuo tempore expletionē promiſsionis, ita vt firmiter, & conſtanter, quòd promiſſum eſt, opere ipſo pręſtetur, iuxta S. Gregorij decretū illud: *ſtudioſè agendū eſt, vt, quæ promittuntur, opere cōpleantur*, id quod FIDEI eſt maximè propriū: quæ, teſte Cicerone, *fundamentum iuſtitiæ eſt, id eſt, dictorum, conuentorumq; conſtantia & veritas*, vt totius Reipublicæ bonum conſiſtere poſsit, omnesque rectè ſuis officijs ac muneribus fungantur, & eorum obligationibus plenè ſatisfaciāt, ſuperiores erga ſubditos; & hi erga illos; paresque erga pares. Quare Fidelitas ita ſemper Veritatem inter & Iuſtitiam verſatur, vt Veritas eam præcedat: ſequatur verò Iuſtitia; & ita vtraque eam comitetur, vt omnes tanquam tres ſint valdè germanæ coniunctæque ſorores, ſupremi illius Domini valdè propriæ ac familiares, quem S. Ioannes vidit ſuper album equum ſedentem, qui a *vocabatur Fidelis & Verax; & cum iuſtitia iudicat & pugnat*. Vt intelligeremus, Diuinum Verbum incarnatum ſacratiſsimæ ſuæ humanitati, Fideliumque congregationi (per album equum, vt ſuprà inſinuauimus, ſignificatis) præſidens eos cum veritate in omnibus quæ dicit; cum fidelitate in adimplendis promiſsis; & cum iuſtitia in ſuis decretis legibusque conſti-

...qualiter. ...e Pactis.

Lib.1.officiorum.

a Apoc.19. 11.

tuen-

tuendis gubernare:imò & in ipſis, quas in ſuos hoſtes init, pugnis eaſdē virtutes ſeruare:ac proinde ſuos etiam dilectos ſeruos ad eaſdem colendas ſeruandaſque impellere, vt & veraces,& fideles, & iuſtos ſe exhibeant in omnibus,quæ dicunt,pollicentur,& faciunt;in omnibus veſtigia ſequētes Domini ipſis præſidentis. Ideò ſiquidem cum albo ac generoſo equo eos confert,qui frenum facilè admittit, & à prudente peritoque ſeſſore regi ſe ſinit.

Hinc prouenit,vt Fidelitas ad maiorem ſuam firmitatem in ſubſidium adſciſcat virtutem Religionis, quæ Dei cultum & honorem reſpicit; & cuius actus eſt Iuramentum,quo promiſſio firmari ſolet:vt ſanctum Dei nomen,eique debita reuerentia,nouo illo Religionis titulo obliget,impellatque nos ad implenda promiſſa,& ipſa hominibus debita fidelitas valdè augetur,hac accedente,quæ debetur Deo,qui cauſam illam vt propriam accipiens, iniuriam vlciſcitur ſibi illatam:eò quòd inſignis cenſendus ſit diuiuinæ maieſtatis contemptus,ſi quod homini,Deo tanquam teſte ac fide iuſſore adhibito,promittitur,non præſtetur. Vtriuſque huius rei aptum habemus teſtimonium & exemplum in caſu Gabaonitarum,cum Ioſue eiusque duces deceperunt,dicentes,ſe non eſſe ex Chananæis, contra quos ipſi pugnabant;ſed b *de terra longinqua venire,pacem cum ipſis facere cupiētes,* quibus fidem adhibens Ioſue,*fecit cum eis pacē, & inito fœdere pollicitus eſt, quòd non occiderentur:principes quoq́, multitudinis iurauerūt ei*;fraude autem eorum deprehenſa,tantam habuerunt ſancti nominis Dei rationem & reuerentiā, vt ſtatuerint promiſſum fœdus illæſum ſeruare: quamuis ad id ob fraudem,qua decepti fuerāt,in rigore non tenerētur. Adeò enim eſt generoſa virtus fidelitatis cum ingenua ſua ſocia Religione coniuncta, vt ſua promiſſa non ſolū amicis ſeruet,ſed etiam inimicis; nec ſolùm ſincerè illa impetrantibus, ſed aliquam etiam aſtutiam & fraudem admiſcentibus:quando ſcilicet illa poſſunt abſque peccato & notabili aliquo detrimento impleri. Iuſtus enim diligenter cauet,ne ipſius hoſtes cogitent,aut exiſtiment, ipſum non præſtare quæ debet; etiamſi ipſi,quæ debebant, non præſtiterint, aut quòd in eundē incidat ipſe defectum,quem in alijs reprehendit;decipiendo ſcil.eos,à quibus eſt deceptus,non adimplens promiſſum, quod fraude ipſi extorſerunt. Nam eſto id aliquando liceat:contrarium tamen magis eſt generoſum,magisq; perfectū & reuerentiæ ſacroſancto iuramento debitæ, magis conforme,cuius rei bonum eſt teſtimonium,qui poſtea ſecutus eſt exitus huius caſus,cum Rex Saul ob cupiditatem capiendi ciuitates, quas Gabaonitæ poſſidebant, iuramentum hoc eſt tranſgreſſus, quam tranſgreſſionem puniuit Deus ingenti fame,in totum populum Iſrael miſſa:c *tribus annis iugiter*;reuelauitque Dauidi iam tunc Regi, plagam illam non ceſſaturam, donec iniuria Gabaonitis à Saule illata repararetur: ad quam reparationem cùm Ga-

b *Ioſue* 9. 6.

c 2. *Reg.* 21. 1.

Digitized by Google

baonitæ peterent *ſeptem viros de filijs & ſtirpe Saulis, vt eos crucifigerent*, Dauid ex DEI inſtinctu eos illis tradidit, quos ipſi *crucifixerunt*, & ita fames illa plagaque ceſſauit. Ex quo apparet quàm ſeuerè DEVS ex zelo honoris ſui, infidelitatem puniat non adimplentium, quòd iureiurando promiſerunt, etiamſi Reges illi ſint; ij verò quibus eſt iuramentum præſtitum, viles & pauperes

SED præter hoc ipſa etiam virtus fidelitatis per ſe ipſam obligat ad implendum, quod promittitur ſub nota & pœna deficiendi in veritate; & in eo quod iuxta rationis dictamen, & naturalem legẽ decens eſt & expediens. Eſt enim mendacij quoddam genus, quod quis verbum ſuum abſque ſufficienti cauſa non expediat: id quòd à quouis ingenuo homine procul abeſſe debet, multoque magis à magnatibus, quorum vel ſimplicia verba maiorem fidem ac certitudinem continere deberent, quàm aliorum iuramenta; pluris facientes ſimplex verbum ſuum, quàm quòd ſint ipſius mundi Domini: quemadmodum Sextus Pompeius Duci cuidam reſpondit: facultatem petenti ad quidpiam contra ſuum verbum faciendum.

Plutarch. in vita Anton. Ribadeneira li. 2 instruct. princip. c. 15.

SED aptius huiuſmodi hominibus reſpondet Salomon, dicens: d *nubes, & ventus, & pluuia non ſequentes, vir glorioſus, & promiſſa non complens*, ex quo intelligent, quantum à ſua nobilitate & gloria degenerent, qui cùm glorioſi haberi velint, ſeque ad nubes vſque erigant, & ſuum thronum ſuper alios collocare velint, quicquid tamen ſe facturos recipiunt, & ſpondent: tranſit inuentum & oſtentationem inanem abſque vlla vtilitate eludentes & contriſtantes eos, qui ſpem ſuam in ipſis collocauerant. Ex quo prouenit, quòd quemadmodum nubibus ac ventis non adferentibus, quas terræ promittebant, pluuias, illa ſterilis redditur, fructuſque non profert, quia ſine pluuiarum auxilio id præſtare non valet: ita cùm Principes magnique Domini non fideliter implent, quod ſubditis promittunt: hi remittunt de ſua erga eos fidelitate: eò quòd non poſsint promiſsionẽ ſuam implere ijs, qui ſuam ipſis non implent: ſicut etiam è contra horum fidelitas impellit illos ad ſuam etiam ſeruandam. Eum in modum, quo Eccleſiaſticus ait: e *Hominem ſenſatum credere legi: & hanc illi eſſe fidelem*: & ita ſeruus Domino ſuo credit; & ſic illi fidelem meritò ſe exhibebit. Sit igitur vir nobilis inſtar nubis aqua plenæ, quæ non inani vento, ſed rationis impulſu moueatur: ſuoque tempore, quam pollicetur, aquam dimittat; vt ſic ſuæ nobilitati reſpondeat. Nam alioqui & inconſtantis & leuis animi eſt indicium, iudicium ſine ſufficienti cauſa mutare, iuxta illud Sapientis: f *Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: ſtultus verò ſicut luna mutatur.* Qui enim quod promiſit, pro ſuo arbitratu non implet: is certè leuiter mutatur; aperteque oſtendit, ſe aut in promittendo fuiſſe ſtultum; aut certè non implendo illud,

d Pro. 25. 14.

e Eccl. 33. 3.

f Eccli. 27. 12.

do illud, ſtultum eſſe. Quod ſi tamen legitima aliqua cauſa accederet, cur voluntas mutaretur: nec culpæ, nec leuitati tribueretur, quod promiſſum non impleretur, rebus enim ipſis mutatis (vt ait Seneca) licet mutare promiſſa; & de non impletis conquerenti reſpondere: *fac tu res eſſe eaſdem; & ego ero idem.* Lib. 4. de Benef. c. 34.

NE quis deſit tam veritati, quàm fidelitati verborum & promiſſorum, multum iuuat alter vtriuſque ſocius, quem Ieremias IVDICIVM appellat: quòd, S. Thoma teſte, eſt actus prudentiæ: cuius munus eſt, diligenter omnia attendere, quæ facienda ſunt, & promittenda: benè ea perpendendo, & 2. 2. q. 89 a. 7 æſtimando, ante quàm verbum ex ore egrediatur: iuxta illud Dauidis: g *Os iuſti meditabitur ſapientiam; & lingua eius loquetur iudicium,* nō quod os aut lingua per ſe meditetur: ſed quod nullū proferat verbum non ſatis cogitatū & meditatum, & quod iudicetur expedire, vt proferatur, ac propterea dicitur: h *diſponere ſermones ſuos in iudicio,* ipſum Dominum imitādo, de quo Sapiēs, quod i *omnia in menſura, & numero, & pondere diſponat,* quia verba ipſa numerat, ne ſuperflua ſint, aut nimis multæ, ob periculū lædendi veritatē, quod in multis verbis eſſe ſolet. Eadem quoq; ponderat, vt grauia illa ſint, pacata, & modeſta, leuitatis omnis expertia, & quę nō ab impetu paſsionis abripiātur, quæ facilè rationis iudiciū perturbāt, aut à furia, & præcipitatione, quæ impedit hominē ab attenta eorū expenſione. Eadē quoq; perfectionis amuſsi dimetitur, quam Deus præſcribit: dando operam, vt intētio recta ſit ac ſancta; res ipſæ bonæ; circumſtantię, loco, & tempori accommodatæ, & cum reuerentia Dei maieſtati debita, in cuius præſentia loquitur, & omnia, quę dicuntur, audit. Qua de re fuſior in Duce ſpirituali fuit ſermo.

g Pſal. 36. 30.
h Pſal. 111. 5.
i Sap. 11. 21.

Tract. 4. c. 16.

HAEC omnia ſunt ſtudio ſingulari in promiſsis & ſponſionibus ſeruanda, ita vt in pondere, numero & menſura ſua executioni mandentur. Dando 1. inprimis operam, ne quod promittimus, vires noſtras excedat, vt ſic liceat illud opere ipſo præſtare. Imprudentiæ enim eſt inſignis tot, adeoque difficilia polliceri, vt ob eorum multitudinem, & grauitatem non poſsint executioni mandari, quemadmodum mechanici, & negotiorū actores polliceri ſolent, ſe ad talem diem rem aliquam perfecturos, ſcientes ſe non poſſe præſtare quod dicunt; aut recentibus promiſsis reddentes ſe impotētes ad priora præſtanda. Rationis deinde, legiſq; diuinæ regula menſuranda ſunt promiſſa. Nihil enim promittendum eſt, quod non liceat deceatque: alioquin 2 nulla remanebit adimplendi obligatio: quin vt promittendo talia deliquiſti: ita exequendo delinques: & volens fidelis eſſe homini, non eris fidelis Deo: neq; (vt S. Aug. ait) vera eſt cenſenda virtus fidelitatis, quæ verbum & De bono Coniug. c. 4. promiſſum implet iniuſtum, cùm ipſamet iuſtitia exigat, ne illud impleatur, id quod etiam iuris regula præſcribit, dicens: *in malis promiſſis reſcinde fidem: impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.* 22. q. 4. cap. In malis.

HINC etiam fit, inſignis cenſeri imprudentiæ, in genere, & in confuſo promittere, & offerre ſe ad faciendum quidquid alter petierit, præcipuè cùm de petente timeri poſsit, quòd ſit rem iniuſtam petiturus. Quemad-
k Mat. 6. 23. modum Herodi euenit, qui ſaltatrici filię Herodiadis k *iurauit; quia quidquid petieris, dabo tibi*; ipſa autẽ petijt, *dari ſibi in diſco caput Ioannis Baptiſtæ*. Qui (vt
Lib. 1. de offic. c. 50. & lib 3. ca. 18. S. Ambroſius ait) imprudens fuit in promittendo; & multò peior in adimplendo promiſſo: quia nunquam poteſt eſſe legitima fidelitatis materia, quæ ſimul eſt iniuſtitiæ. Multò meliùs (ait ſanctus Auguſtinus) fecit Dauid,
Serm 11. de Sanctis. Vide 22. q. 4. c Eſt etiã: &c. Quod Dauid. qui etſi iuraſſet, occiſurum ſe diuitem illum Nabal carmelum; ad preces tamen vxoris eius Abigail ab eo quod iurauerat deſtitit, pœnitudine ſua præueniens & auertens ingens damnum, quod ex præcipiti ſuo iuramento, ſi illud ſeruaſſet, fuiſſet conſecutum. De hoc tamen puncto fuſiùs agetur, cùm in tertio Tomo erit ſermo de votis.

CAPVT IX.

PERFECTIO IN LOQVENDO BENE DE PROXImis abſque adulatione: cautè autem coram eſſe laudandos.

a Cant. 4. 3. 11. PVRE optimo de Sapientibus Eccleſiæ dixit Spiritus ſanctus, quod eſſent a *ſicut vitta coccinea*; & haberent *mel & lac ſub lingua*: nàm quemadmodum vitta ſparſos capillos colligit, & ligat; ita charitas ipſos fideles, qui Reip. chriſtianæ ſunt partes, vnit, facitq; valdè concordes dulcedine & ſuauitate bonorum verborum & ſermonum, quibus omnes allicit, eiſque bonum, quod poteſt, præſtat: nunc illos laudando, & honore afficiẽdo; nunc excuſando, defendendo, eorumq; cauſam, in quibus expedit, propugnando: Hæc eſt charitatis lingua, quam pruden-
b Eccl. 20. 13. ter exercere deberes, ſequens illud Eccleſiaſtici conſilium, dicentis: b *Sapiẽs, in verbis ſe ipſum amabilem facit*: adeò enim benè de omnibus loquitur, vt omnes propterea illum ament, magniquc faciant.

SED quoniam error aliquis facilè in hoc accidere poteſt, neceſſe eſt, duo vitioſa extrema euitare, nimietatem ſcilicet, & parcitatem: parci deficiunt in hoc, quòd proximi bonum in loco, tempore & occaſione tacent, in quibus ad rem fuiſſet illud manifeſtare. Quod licèt interdum ex quadam naturali parcitate, & ad loquendum ineptitudine proueniat:
c Eccl 20. 5. (nam (vt Sapiens ait) c *eſt tacens, non habens ſenſum loquelæ*, quia ſcilicet diſcretionem ad id non habet) ſed vt plurimum parcita,

hæc oritur ex rancore, aut inuidia, cuius proprius eſt effectus, vt ſi non malè de alijs loquatur: taceat ſaltem quod in illis eſt bonum; idoloatque, quòd alij benè de illis loquantur, nec loquentes, in eo ſermone iuuent. In extremum nimietatis incidunt, qui plus alios laudant, quàm par ſit; quod vitiũ generali vocabulo appellatur ADVLATIO, quæ, teſte S. Tho. ex quatuor circumſtantijs redditur vitioſa. *2.2.q.115.a. 1.& 2.*

PRIMA circumſtantia eſt, cùm malè ab alijs facta laudantur, vindicta verbi gratia, quam de ſuo aduerſario ſumpſerunt. Qua ratione (vt S. Gregorius expendit) datur illis occaſio in malo ſuo ſtatu perſeuerandi. id quod etiam Dauid inſinuat, dicens: d *quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ: & iniquus benè dicitur: exacerbauit Dominum peccator, & ſecundùm multitudinem iræ ſuæ, non quæret* quòd ſibi maximè expediret; *non eſt Deus in conſpectu eius*, quia non cogitat de illo: *inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore*. Nam (vt ait S. Hieronymus) nihil adeò facilè bonos hominum mores corrumpit, atque adulationes & laudes vanæ. Quæ lethalia erunt peccata: ſi id, quod laudatur, eſt tale; venialia verò, ſi ſit leue: illis enim competit quod Iſaias minatur, cùm dicit: *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum*, cùm ſcilicet id, quod malum eſt, atque ſi bonum eſſet, laudatis. & Sapiens in eundẽ ſenſum dixit: *qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* 1. *Lib.4. mor. cap.3.* d *Pſ.9.24.* *Epiſt. ad Celantiam de ratione piè viuendi.* *Iſa.5.20.*

SECVNDA circumſtantia eſt, cùm quis ob ſolam externam ſpeciem & apparentiã boni, abſq; alio indicio bonitatis eius laudatur aut vltra meritũ extollitur. Hoc inſinuauit Eccleſiaſticus, cũ dixit: e *non laudes virum in ſpecie ſua*, ob pulchritudinem ſcilicet aut externam tantum ſuperficiem, nimium æſtimando corporis elegantiam; aut ex ea ſola, animæ pulchritudinẽ conijciendo: & tanquam Sanctum eum laudando, quem vides exteriùs benè cõpoſitum. Et idem Eccleſiaſticus alibi dicit. f *ante ſermonem non laudes virum*, hoc eſt non priùs laudes, quàm loquentem audias: eius enim verba oſtendent, qualis ille ſit: nec decet priùs laudare, quàm eum noueris: exponis enim te periculo tanquam iuſtum approbandi improbum, alijsque pernicioſum. Et hanc ait S. Ambroſius eſſe cauſam, cur Deus D. N. ſtatim atque reliquas res corporales creabat, eaſdem laudabat: quia earum bonitas ſita erat in externa ſpecie earum; ſed cùm hominem creauit, noluit laudare: quia bonitas eius non eſt in externis ſita, ſed in internis & occultis, quæ non apparent: quare, donec illa per externa opera manifeſtetur, non eſt ille laudandus. 2. e *Eccl.11.2.* f *Eccl.27.8.* *De Inſtit. Virg. ca.3.*

TERTIA circumſtantia eſt, cùm probabiliter timetur, quod laus noſtra impellet probum hominem ad inanem gloriam, & ſuperbiam: qua excidat à virtute, quã habet; aut illã imminuat. Et hoc inſinuãs dixit Eccleſiaſticus: *ante mortem ne laudes hominem quemquam*, tanquam Sãctum: fieri enim 3. *Eccl.11.30.*

 poteſt,

poteſt vt ob tales laudes ille mutetur, excidatque à fœlicitate & ſanctitate, qua fruitur. Ac propterea ait idem S. Ambroſius, Deum non laudaſſe primũ hominem ſtatim atque illum condidit; ſed laudes illius ad eius finem reſeruaſſe, in quo tum laus erit ſecurior: tum ipſe bona ſua vita eam erit promeritus.

4 QVARTA circumſtantia eſt, cùm laudes noſtras eò præcipuè dirigimus, vt hominibus placeamus: ſiue vt illi nos laudent, ſiue vt emolumẽtum aliquod temporale ab illis obtineamus: ita vt finis noſtræ laudis ſit vel inanis gloria, vel auaritia, aut inanis aliorum voluptas: tunc enim rectè habet locum, quod ait Apoſtolus; g *ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem:* nam: h *Deus*, ait Dauid, *diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent*. In his omnibus caſib. adulator agit inimicum quidem blandum, ſed amicũ valde crudelem, ob graue, quod proximo infert, detrimentum: iuxta illud Salomonis: i *homo, qui blandis ſictiſq; ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expandit greſſibus eius*, vt ad ipſius pedes corruat confuſus, ob grauia peccata, in quæ adulationum ipſius cauſa labetur. Quod etiam clariùs adhuc Deus ipſe per Iſaiam monuit: k *popule* (inquit) *meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiũt, & viam greſſuum tuorum diſſipant*. nam, cũ te ob malefacta laudant, occaſionem præbent, in eiſdem perſiſtendi; cùm autem ob bonum quod habes, eãdem etiam præbent, vt illius iacturam facias, dum te ob nomen bonum, ſecurum reddũt: vt turpiùs poſtea cadas: quod ſi laudent ob aliquod bonum, quod non habes, efficient, vt credas, te illud habere. Nam quia te ipſum valdè amas, facilè credes, eſſe in te, quod dicitur de te: quas ob cauſas adulator (vt S. Greg. notat) eſt tanquam locuſta, fructus rodens & conſumens; & tanquam apis in ore habẽs mel; aculeo verò pungens. Quare perfectionis cupidus ſummè horrere debet hoc vitiũ, propter damnũ, quod ſuæ & proximi animæ affert. Nec tamen propterea prudentes laudes & ex charitate prætermittendæ ſunt ſiue coram, ſiue abſente proximo: adhibitis tamen circumſtantijs, de quibus iam dicemus.

g Gal. 1. 10.
h Pſ. 52. 6.
i Prou. 29. 5.
k Iſa. 3. 12.
l 31. moral. c. 20.

§. I. Laudes in abſentia.

LAVDES proximorum abſentium cùm eorum virtutes coram alijs referuntur, vt bonã eorum opinionem habeant, eoſque magnifaciant, ſecuriores multò ſunt, quã quæ corã & in eorum præſentia proferũtur: tum quia ijs, qui laudantur, nullũ ex hoc periculum imminet: tũ quòd magis diſtent ab adulatione, & puriores ſint à nota alicuius lucri aut mercedis. Nã, qui aliquẽ præſentẽ laudat, ſtatim ſolet gratiarũ actionem, tanquã ſuæ laudationis præmium accipere: qui verò nõ præſentem laudat, eo ipſo oſtendit, ſe non ab hominibus præmium expectare; ſed à Deo, qui præſens eſt:

& po-

& potius excitari ſe ob honorem virtutis, vt illa ab omnibus æſtimetur: quàm ob ſuum, quem ab ijs ſperet, quos laudat: quamuis neque proprio ſit cariturus honore: qui virtutis eſt præmium: ſemper enim qui bonam habet linguam, beneque de abſentib. loquitur, amatur, & in veneratione eſt: quia facilè nobis perſuademus, ita de nobis eum locuturum, oblata laudum noſtrarum occaſione.

BONVM hoc in abſentia laudandi officium in tribus præcipuè occaſionibus meritò præſtabis. *Prima* eſt, quando id ad malum & incommodum aliquod proximi euitandum eſt neceſſarium. Si.n. intelligas, eius honoré, famam, facultates, aut vitam, aut iuſta eius vota & conatus in periculo verſari, quod tu poſsis, producto in medium bono, quod in eo nouiſti, præuenire: æquum certè eſt, bonum illud producere, omnique liberalitate intra veritatis tamē limites, laudare. Quemadmodum Ionathas, aduertēs Saulis patris ſui irā in Dauidem, quem contra omnem rationem & iuſtitiam perſequebatur, ac de morte ei inferenda agebat, a *locutus eſt de Dauid bona ad Saul patrem ſuum: quę cùm audiſſet Saul, placatus eſt voce Ionathæ:* & tunc à perſequēdo Dauide ceſſauit. Quod ſi quis inuidus ex tali laudatione triſtaretur, dolēs talia bona de proximo dici: nō eſt propterea prudens ac diſcreta laudatio intermittēda: hoc enim eſſet ſcandalū tantū, quod paſsiuū appellamus, acceptū ſcil. ſine cauſa, ex ſola audientis malitia, nō verò datū culpa ipſius laudātis: quemadmodum Deus S. Iob, coram Sathana laudauit, benè conſcius, quòd Sathanas ex inuidia conceptuſus eſſet animum eum tentandi, ac perſequendi. Vt plurimum tamen expediet ita abſentem probum laudare, vt præſentib. non præferatur. id enim eſſet inuidiarum & diſcordiarum ſeminarium. Sicut vidimus, omnem Saulis inuidiam & furorem in Dauidem initium ſumpſiſſe ex eo, quòd mulieres in ſignum lætitiæ præcinerent, ac ludentes dicerent: b *percuſsit Saul mille, & Dauid decem millia:* ex quo *iratus eſt Saul nimis.*

a 1. Reg. 19. 4. 6.

b 1. Re. 18. 7.

SECVNDA occaſio loquendi benè de proximo eſt, quando ad bonum eius & vtilitatē refert, vt is, corā quo laudes eius dicuntur, eas nouerit, præcipuè ſi de ijs interrogeris, & ad dicendum quod de eo ſentis, prouoceris. Tunc enim non ſatis tibi eſſe debet, quod veritatem dicas neceſſariā, vt ad interrogata, quod iuſtitia requirit, reſpondeas; ſed æquū etiam eſt, tunc addere quidquid cum veritate dici poteſt, ad bonam illius proximi opinionem promouendam; & commodum aliquod eidem hac via præſtandum. quemadmodum videre licet in reſponſo dato Booz ab eius famulo, cùm interrogaretur, quæ eſſet illa puella, quæ in agro erat: nam quamuis ad hanc interrogationem ſatis fuiſſet dicere: c *hæc eſt Moabitis, quæ venit cum Noemi:* non tamen contentus id dixiſſe; in laudem ipſius Ruth, adiecit ea, quæ in illa obſeruaſſet, ad pleniorem ipſius Booz informationem,

c Ruth. 2. 6.

refe-

Digitized by Google

referens eius humilitatem,& modeſtiam,qua ſpicas colligendi , à meſſoribus relictas,facultatem petijſſet;ac de mane vſque ad veſperam in agro ſtetiſſet, & ne ad momentum quidem domum reuerſa eſſet;ſed in magno ſilentio abſque vllius offenſione ita remanſiſſet. , vt nec in ſummo æſtu ad vmbram aliquam diuerteret,ne quam malè de ſe ſuſpicandi occaſionem alicui præberet. Et hac ratione non ſolum bonam ipſi Ruth opinionē creauit;ſed etiam Dominum ſuum Booz permouit, ad beneuolentiam eidem & fauorem liberali manu exhibendum. vt ex hoc conſtet,quā ſit proprium & familiare bonis laudare bonum,quod in alijs vident, cùm Prælatos & Principes,aliosque homines alloquuntur,qui ſtudioſis præmium virtutis reddere,& auxilium in eorum neceſsitatibus ferre poſſunt. Idque faciunt multò exactiùs,cùm ij,quos commendant,ſunt pauperes, & in hominum obliuione;&quaſi in angulo aliquo huius mūdi deliteſcentes,non habent, qui vel manum illis porrigat,aut verbū bonū pro illis loquatur.& hic eſt quidam miſericordiæ & eleemoſynæ modus valdè facilis, & omnibus v-

d *Eccl.18.16* tilis.ſæpè enim, vt Eccleſiaſticus dixit:d *verbum melius quàm datum*,quaſi dicat:ſæpè eſt vtilior eleemoſyna,verbum bonum , quàm ſi munus aliquod offerretur. Quare ſi non habeas,quod dare poſsis,licebit hac ratione agere cum habente,& intercedere pro indigentibus:laudando eorum virtutem, vt ſubſidium illis adferat. Et quoniam homines non minus honore & fama indigent , quàm fortunis : ſi eleemoſyna iudicatur aliquam pauperi offerre pecuniam,qua ſe alat:etiam erit bonum eleemoſynæ genus, bona verba pro indigente proximo proferre,quibus eius fama & honor conſer-

e *Prou.22.1.* uetur & augeatur;ſiquidem Sapiēs dixit,e *melius eſſe nomen bonum, quàm diuitias multas*:illud enim ſolet eſſe aptū medium ad eas obtinendas; quēadmo-

f *4.Reg.8.5.* dum euenit pauperi f *cuidam viduæ* ſuis bonis ſpoliatæ : quæ cùm *ad Regem Iſrael accedere vellet*, vt recipere illa poſſet:*Giezi* puer Eliſæi Prophetæ, qui Regi tunc aderat , ante quàm illa quicquam peteret,ita illam commendauit,referens mirabilia,*quæ fecerat* erga illam *Eliſæus*;vt ſtatim Rex iuſſerit, *reſtitui ei omnia,quæ ipſius fuerant.*

3. TERTIA occaſio abſentem proximum laudandi eſt,quando expedit, homines bonam de illo habere opinionem,pręcipuè ſi perſona ſit publica: vt , tali de eo opinione concepta,alij ex eius doctrina & exemplis profi-

g *Mat.11.7.* ciant:eum in modum,quo Chriſtus D.N.S.g *Ioannem Baptiſtam* coram ſuis

g *Ioan.5.35.* diſcipulis & Iudæis commendauit,vt doctrinam , quam ille prædicabat; amplecterentur,ſanctamque vitam aliqua ex parte imitarentur. Et in hunc finem magnæ prudentiæ eſt,feruentes concionatores,bonosque prælatos, ac Iudices laudare,ac commendare;& omnes denique , qui officia aliqua gerunt proximis vtilia;vt ſic permoueantur ad vtilitatem & profectum ex bonis eorum exemplis,& conſilijs capiendum.

Digitized by Google

DENIQVE lingua (vt S. Iacobus Apoſtolus ait) data eſt, vt *fons eſſet aquæ dulcis*, dulcia verba proferendo, & vtilia ad gloriam Dei, & bonum proximorum etiam hoſtium & ipſe Saluator iubet *benedicere maledicentibus nobis*: hoc eſt loqui benè de illis, qui malè de nobis loquuntur; cùm igitur nullus adeò ſit improbus, qui non habeat aliquid boni, ob quod laudari poſſit: æquum eſt, vt lingua ſuo fungatur officio: malum reticendo, manifeſtãdo autem bonum, iuxta regulas rationis: nam, vt idem Apoſtolus dixit: ***non poteſt fons de eodem foramine emanare dulcem & amaram aquam***: nec dulcis poterit amaram dulcorare; ſed amara potiùs dulcem inficiet. Quamobrẽ lingua ſemper habere debet dulcedinem in verbis; nullis malis & amaris admixtis, quæ illa deprauent. 4. Iac. 3 11 Luc 6.28.

§. II. *Laudes in præſentia.*

MAIORI attentione opus eſt in laudandis proximis, cùm ſunt præſentes; vt laudatio ſit vtilis, & non noxia. Præmittimus autem, quòd licèt vt plurimum homines laudemus ab aliquib. dotibus naturalibus, quas habent: è pulchritudine V.G. aut robore corporis; à memoria, ab ingenio, & alijs naturalibus animæ ornamentis: propriè tamen (vt Ariſtoteles dixit & S. Thomas confirmat) non ſunt laude aut vituperio digni ob huiuſmodi res naturales, quæ non ſunt in eorum poteſtate; ſed ob eas, quæ à libero eorum arbitrio dependent: nec hæ quidem omnes laudem apud Deum promerentur; ſed illæ tantùm, quæ ſunt ſtudioſæ: virtus enim abſolutè hominem facit laudabilem, ſicut vitium eundem facit contemnendum. Et in hunc modum explicat S. Bernardus ſententiam Eccleſiaſtici, quam his verbis refert: *neminem laudaueris in vita ſua*. duplicem, inquit, homo habet vitã; alteram propriam à natura ſua corrupta & miſera. Et propter hanc, vt dictum eſt, non laudem promeretur, ſed vituperium: alteram habet non ſuã, ſed Dei, à diuina eius gratia communicatam: propter quam laudari poteſt: nam tunc laus non eſt præcipuè ipſius hominis; ſed Dei, cuius illa eſt vita: ac proinde etiam gloria, quæ ex illa oritur. Et quoniam iuſtus non in ſe viuit, ſed in Chriſto: cùm laudatur, non in ſua; ſed laudatur in vita Chriſti, qui gratiæ ſuæ dona in ipſo poſuit. Quare ita vir probus in ſua præſentia eſt laudandus, vt in memoriam illi reuocetur præcipuus ipſius boni & virtutis auctor, ne ex ipſa laudatione damnum ſentiat; ſed vtilitatem, in quam illa ordinatur, hoc eſt vt in virtute foueatur & confirmetur; & perſeuerare & perfici in ea poſſit: quod obtinebit, ſi memor ſit, bonum, quod habet, nõ ipſius eſſe, ſed Dei, cui gloriam reddere; & in quo fiduciam ſuam collocare debet. Alioquin facilè ob ſuam ſuperbiam aut fiduciam propriam, aut ſecuritatem nimiam illud amittet. Li. 3. Eth c. 5 1.2 q 21.a.2. Epi 13 & ſer. 1. de Sãctis Eccl. 1.30. iuxta LXX.

Digitized by Google

HVNC in modum laudauit Chriſtus. D.N. multos in eorum præſentia:tam vt illis animum adderet;quã,vt tepidos & murmuratores cõfunderet,eoſque ad illorum imitationem permoueret Laudauit Magdalenæ o-
b Luc 7.44. pus,quo b *lacrymis rigabat pedes eius,& capillis capitis ſui tergebat, eosque oſculabatur,& vnguento vngebat:*eam enim laudando,confundebat pharisæi torporem,malè de illa ſentientis:Zachæi quoque zelum laudauit,dicēris:d *di-*
d Luc. 19 8. *midium bonorum meorum, Domine, do pauperibus : & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum:*propter quod,dum ipſum laudauit, *filiumq; dixit eſſe Abrahæ*,cęteros publicanos excitauit ad illius imitationē.Fidem etiã centurionis
e Mat.8. 10. laudauit,dicens:e *ſe non inueniſſe tantam fidem in Iſrael* , vt ſic Iudæorum incredulitatem argueret.Laudauit etiam S.Petri confeſsionem , vt reliquos
f Mat.16.17. diſcipulos ad eandem magis excitaret:ſed adiecit: *Beatus es Simō Bariona,quia caro & ſanguis non reuelauit tibi ſed Pater meus, qui in cælo eſt:*vt intelligeret,in quem deberet laudationis illius gloriam referre; gratum que ſe exhiberet ei,à quo tale beneficium accepiſſet.Et in Apocalypſi artificio mirabili laudat idem Dominus Epiſcopos Aſiæ,ad quos literas ſcribi iubebat, in quibus eorum virtutes & bona opera referrentur ; ſed mox ſubiungebat aliquos eorum defectus:vt,ſi laudatio illos extolleret , admonitio defectus humiliaret:& minimum eos,defectus perſeuerantiæ admonebat. ſic enim
g Apo.3 11. quendam expreſsè monuit dicens:g *tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam:*ne ob laudationem illam putaret ſe eſſe ſecurum:ſed attenderet,ſe,dū viueret,mutationi eſſe ſubiectum: quamobrem dixit Eccleſiaſticus:h *ante*
h Ecc 11.30. *mortem ne laudes hominem quenquam*,ea ſcilicet laude,quę debetur beatis,plenam iam victoriam adeptis.ſiquidem quam diu pugna durat , ſemper eſt pereundi periculum.Quamobrem cùm Chriſtus D. N. multa in S.Ioannis
i Mat.11.11. Baptiſtæ laudes dixiſſet,adieciſſetque:i *inter natos mulierum non ſurrexiſſe eo maiorem*, ſubiunxit:*qui autem minor eſt in regno cælorum maior eſt illo.* quaſi dixerit:omnes hæ laudes ſunt hominis adhuc in terra viuentis, & mutationi ſubiecti.Ac proinde, quantumuis Ioannes ſit Sanctus,non attingit tamē ad ſecuritatem minimi iam beati,qui ratione ſui ſtatus poteſt integrè & plenè laudari,tanquam victoriam iam conſecutus.

2. SED vt ad noſtram hiſtoriam redeamus,præclara valdè fuit ipſius Booz
k Rut.2 11. prudentia ac diſcretio in laudandis bonis ipſius Ruth operibus. k *Nunciata*,inquit,*ſunt mihi omnia,quæ feceris ſocrui tuæ poſt mortem viri tui: & quod reli-*
Tom 1.tra.2. c.10.§.4. *queris parentes tuos;& terram in qua nata es & veneris ad populum , quem antea neſciebas reddat tibi Dominus pro opere tuo,& plenam mercedem recipias à Domino Deo Iſrael ad quem veniſti & ſub cuius confugiſti alas:* quibus verbis perfectus ille vir oſtendit zelum ſuum , quem ſuperiores habere debent in confirmandis & fouendis Tironibus in Dei ſeruitio,laudando ſcil. illos, vitæque mutationem factam approbando; & quòd vitia deſeruerint,& ſocios ma-

los;

Digitized by Google

los;aut quod mundo valedixerint,domuiq́ue paternę,vt religionis ſtatum amplecterentur.nam quemadmodum alijs improbrantibus,quod benè faciunt timidiores ac triſtiores redduntur,& interdum retrocedunt, & benè inchoatam viã deſerunt:ita è contra magis excitantur ad progreſſum, valdeq́ue exhilarantur,quando alij approbant,& factũ laudant;præcipuè cùm magnæ alicuius auctoritatis homines id faciunt, quorũ approbatio & laus pluris omnino fit.Id quod commune illud prouerbium confirmat: *virtus laudata creſcit*,quemadmodum teneræ plantæ aquæ irrigatione creſcere ſolent:non quod præcipuè ob laudes operetur(hoc enim non virtutis ſed vitij vanitatis eſſet)ſed quòd motiuum & occaſionem ex laudatione accipiat, ad opera perficienda;quæ à bonis laudantur;à ſapientibus probantur, & à potentibus magnifiunt.

DENIQVE eſt ſpecialis quædam occaſio,in qua expedit proximum laudare:cùm ſcilicet ille eſt valdè triſtis,puſillanimis, & in periculo verſatur labendi in abyſſum deſperationis:tunc enim æquum omnino eſt,bona,quę ille fecit,laudare, & gratias ac dona à Deo illi collata in memoriam ei reuocare,in eum finem,vt reſpirans,nouam concipiat fiduciam:quemadmodum Apoſt.ad Hebræos in ſimilib. anguſtijs cõſtitutos ſcribens,hæc dixit: 3.
Rememoramini priſtinos dies,in quibus illuminati,magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum:& in altero quidẽ opprobrijs & tribulationibus ſpectaculũ facti in altero autẽ ſocij taliter conuerſantium effecti Nam & vinclis compaſſi eſtis, & rapinam bonorũ veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis,cognoſcentes vos habere meliorem, & manentẽ ſubſtantiam.Nolite itaque amittere confidentiam veſtram,quæ magnam habet remunerationem: patientia enim vobis neceſſaria eſt:vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſsionem. hæc Apoſtolus,qui ſæpè in ſuis literis ex huiuſmodi occaſionibus virtutem laudat afflictorum,ad eos conſolandos.Nec mirum eſt, quòd in eum finem virtutem alienam laudemus:ſiquidem in ſimilibus periculis conſtitutis nobis licet,imò expedit propriam laudare: laudare intelligo,virtutes & inſignia opera,quæ Deus per nos fecit,referre;vt ſic deiectum cor noſtrum erigamus;confundamus verò Dęmones,& omnes hoſtes,qui nos in profundo deſperationis ſepelire contendunt:nam S. Iob ſatis fusè virtutes ſuas retulit,non ex vanitate; ſed ne in deſperationis abyſſum corrueret,in quam eum dęmon per eius amicos præcipitare volebat:conſtat autem illum tunc non erraſſe:ſiquidem Deus ipſe eum poſtea laudauit,eiusq́ue approbauit ſententiam.

Heb 10.32.

Iob 31 per tot.

Iob.42.7.

CAPVT X.

TRES IMPROBAE LINGVAE, QVAE MALE DE alijs in præſentia & abſentia loquuntur, pacemque ineptis narrationibus turbant: & ratio, qua quiſque eas in ſe ipſe contineat.

VIRTVS iuſtitiæ, ad quam ſpectat proximorum iura tueri, meritò debet omnes noſtros ſermones comitari, vt tres malas linguas refrenet, quarum a Eccleſiaſtic. mentionem facit, quia earum munus & occupatio non alia eſt, quàm malè loqui de proximis, detrahendo illis honorem, & reuerentiam ipſis debitam; aut famam, bonumque nomen, quod apud alios habent, obſcurando; & amicitiam concordiamque mutuam inter alios diſſoluendo. Hæ tres linguæ inſtar ſunt b *trium ſpirituum immundorum*, quos Sanctus *Ioannes vidit* prodire *de ore draconis in modum ranarum* garrularum ac cœnoſarum. Sunt etiam tres tentatores, à quibus *verba* procedunt *aſpera*, quæ Dauid vocat c *ſagittam volantem in die, negotium perambulans in tenebris, incurſum & dæmonium meridianum.* PRIMVM enim eſt inſtar ſagittæ, quæ propterea dicitur volare in die, quòd apertè & in præſentia iniuria affecti iniurioſo ipſum verbo lædat. SECVNDVM eſt, quaſi negotium, quod in tenebris geritur, quia eius ſermo fit abſente proximo, contra quem profertur, optando, ne ad eius notitiam perueniat. TERTIVM verbum eſt, quaſi incurſus quidam & dæmonium meridianum, eò quòd tales inter proximos excitet controuerſias & pugnas, vt lux ardorque charitatis, quę inter illos feruebat, talis verbi cauſa refrigeſcat.

a Eccl. 28. 15.

b Apo. 16. 13.

c Pſ. 90. 3. 6.

§. I. *Quæ trium linguarum ſit pernitioſiſſima.*

HARVM trium linguarum prima eſt pernitioſiſſima, eò quòd maior ſit impudentia præſentes proximos iniuria afficere, eructando in conſpectu venenum, quod in corde latebat; & expuendo (vt ait Sanctus Gregorius) in eorum facies ſordida ſputa iniuriarum & opprobriorum; & ſagittas verborum ignominioſorum in eorum faciem iaciendo; & infamibus irriſionum lapidibus eos lapidando, eũ in modũ, quo Semei, crudelis Dauidis inimicus d *mittebat cõtra eũ lapides*, & quod

Lib. 20. Mor. c. 16.

d 2. Re 16. 6.

hor-

horrendum magis erat, lingua magis illum lapidabat; *egredere*, inquiens, *vir ſanguinum, & vir Belial, quoniam inuaſiſti regnum pro Saule, ecce premunt te mala tua quoniam vir ſanguinum es.*

HAEC lingua (teſte S. Thoma) pungere ſolet manifeſtando duo genera defectuum ignominioſorũ. Aliqui ſunt animi defectus, vitia ſcilicet & ignorantia: vt ſi quis per contemptum alium appellet furem, aut ſtultum, mẽtis impotem, & ſimplicem, in quod peccatum tulit Chriſtus Dominus ſententiam æternæ damnationis, dicens: e *qui dixerit fratri ſuo* FATVE animo illum iniuriandi, *dignum eſſe Gehennæ ignis.* 1. 2. 2. q. 72. a. 1 ad 3. *Contumelia.* e *Matt. 5. 22.*

ALII ſunt defectus corporis, qui pudorem aliquem & confuſionem adferunt, quos ſolent homines in faciem objicere proximis, vt illos irrideant, vt cùm luſcus aliquis appellatur, aut lippus. Quod quàm ſit graue peccatũ, apparet in ſeuera illa quadraginta duorum puerorum punitione, qui Eliſæum Prophetam irridentes dicebant: f *aſcende calue, quos lacerauerunt duo tremendi vrſi egreſſi de ſaltu*, tanquam Dei iuſtitiæ carnifices, iniuriam Prophetæ illatam vlciſcentes. Alij ſunt defectus in bonis fortunæ, quæ aliquem inter homines contemptum adferunt, quibus alij, alios iniuria afficiunt, inſimulantes eos quòd ſint ruſtici, aut Iudæi, aut officij vilitatem, quòd habent, illis exprobrantes. Quemadmodum Phariſæi Chriſtum Dominum appellàrunt e *filium fabri*, aut improperantes quòd eis in neceſsitate aliqua conſtitutis contulerunt, quemadmodum ait Eccleſiaſticus, quòd f *inſipiens exigua dabit, & multa improperabit:* & quod *aperti oris illius inflammatio ſit:* quia verba profert vrentia, oſque in eum finem aperit vt infamet & confundat proximum. 2. *Conuitium.* f 4. *Reg.* 2. 23. 3. *Improperiũ.* e *Mat.* 13. 55. f *Eccl.* 20. 15.

HIS peccatis valdè affinis eſt IRRISIO, dum hi defectus objiciuntur, nõ vt dedecoris ſanguinem eliciant; ſed vt rubore tantum afficiatur ob pudorẽ, qui ex tali auditione cõcipitur, etiamſi ioco objiciantur. Et tunc peccatum quidem non eſſet adeò graue: ſed excederet valdè ſuperiora (vt ait S. Thomas) ſi eſſet irriſio ſeria, & propterea objiceretur, quòd adeò vilis opinio de proximi rebus haberetur, atque ſi eſſent ludicræ & ioci. Quod ſi ita irriderentur probi & ſtudioſi viri, eſſet peccatum grauiſsimum: nam (vt S. Gregorius dixit) *ſæpè lingua à bono opere, dum vituperat, reuocat.* Si enim vituperetur & irrideatur iuuenum modeſtia, religioſorum mendicitas, piorum oratio, & frequentia Sacramentorum, & remiſsio iniuriarum, & pauperibus miniſterium exhibitum: certum eſt, debiles ac puſillanimes, hæc virtutum exercitia fugituros, vt irriſionem euitent, qua homines ioculares illa afficiunt. 4. *Irriſionis tres gradus.* 2. 2 q 75. a. 2. *Lib. 9. mor. cap. 5.*

Sed multò adhuc maius detrimentum adferunt hæc verba, quando ſunt ſicut *ſagitta in die*, non ſolùm eò quòd in præſentem & manifeſtè objiciãtur; ſed quod ita dicantur, vt lucis & claritatis ſpeciem quandam præſeferre vi- 5.

deantur; eum in modum quo indiſcreti ac zeloſi in ſuis diſputationibus,aut lectionibus ſolent contumelioſorum verborum ſagittas iacere, exiſtimantes,ſe Dei gloriam & veritatem ipſam propugnare, quemadmodum amici g Iob linguis ſuis crudeliùs ſpiritum eius vulnerarunt,quàm dæmō corpus vulneraſſet. Et quamuis non ex malitia illum læderent, valdè tamen fortiter pungebant: ſæpè enim maior eſt vehementia & furor ſpiritus zelantis, quàm malitioſi:nam zelus ſine diſcretione furor eſt: & quoniam exiſtimat, ſe non aberrare,ſed quod rectum eſt tenere,magna cum ſuria ictum iacit.

g Iob 6.25. & c.12.4.

EXECRANDAM hãc linguam reprimit virtus IVSTITIAE ſancti timoris Dei freno,perpendendo ſcilicet iniuriam,quæ huiuſmodi verbis proximo infertur;damnū,quod animæ ſui fratris,imò & propriæ adfert; & horrendam pœnam,temporalem & æternam, quam hoc nomine promeretur. Quis nō linguam ſuam refrænet;ſi(vt ait S.Chryſoſt.)perpendat: *quod maiora vulnera efficiunt verba quàm tela?* hæc enim corpus, illa animam lædunt; hæc in ipſa carne ſiſtunt;illa(vt ait Sapiens) h *perueniunt vſque ad interiora ventris*, & ipſum penetrant cor;hæc vita corporali;illa ſpirituali priuāt,& æterna.Et priùs ipſum iacientem,quàm in quos iaciuntur interimūt. Vipera eſt verbum contumelioſum,quod vt prodeat ex ore,ipſius matris viſcera frangit;& cùm exierit,ſuo veneno inficit, interficitque omnes ad ſe accedentes; gladius(inquit S.Bernardus) eſt biceps aut etiam triceps, qui vno ictu tres interimit animas;eam ſcilicet, quæ loquitur, & quæ ictum accipit impatienter;& quæ libenter verba ipſa audiunt,aut ex eis: i *ſcandalum accipiunt*, nam quemadmodum amor amorem,ita odium generat odium: & quoniam huiuſmodi verba rancoris & odij ſunt indicia; facilè illud in ipſis audientibus gignit,niſi illi ſint valdè perfecti:qualis erat Dauid,quem k *Semei lapides* nec ad odium,nec ad impatientiam, ob ipſius magnam ſanctitatem, permouerunt;ipſos tamen eius Duces ad magnam iram & vindictę cupiditatem prouocarunt, niſi Dauid prohibuiſſet. Non tamen cenſendus eſt non peccare grauiter qui dicit calumniam, etiamſi is qui patitur, æquo illam animo ferat:ſiquidem ille quod in ſe fuit,nocuit,quantum potuit:quemadmodū qui haſtam aut ſagittam in alium iaculatur, aut pugiōne eum percutit, etiamſi reuera non lædat, eò quòd ferreo thorace indutus ictum ille prohibuerit, grauiter peccat.Item, quia licèt animam eius non lædat; honorem tamen, pacemque & conſcientiæ quietem lædit:idque totum interdum non poteſt aliquo remedio reparari:difficillimè enim honor reſtituitur, qui facillimè aufertur. Quamobrem idem S. Bernardus dixit: verbum quidem eſſe leue, quia leuiter volat;ſed grauiter vulnerare:leuiter tranſire;ſed horrendè vrere:citiſsimè animam penetrare, ſed non citò ab ea recedere: citò proferri;ſed non citò reuocari: facilè volare,ideoque facilè interimere, auferens charitatem,quæ eſt animæ vita.

Ho.8 in Epi. ad Rom.
h Prou.18.8. & c.26.22.
Serm de cuſtodia manuum,linguæ, & cordis.
i Pſa.49.19.
k 2.Reg.16.6.

§. II. *Aduerſus murmurationes.*

EX dictis licet cognoſcere nequitiam linguæ murmurantis, ac de abſente proximo malè loquentis, præſentem verò laudātis. Et ideò murmuratores in ſcriptura ſacra a *bilingues* appellantur: quia vt plurimum ſunt magni adulatores, qui vna lingua benè de proximo præſente loquûtur, magniſque amoris indicijs eis blandiuntur & adulantur: altera verò lingua abſenti obloquuntur; & rancoris ſignis editis eundem vituperant, & contemnunt. Et vtrumque hoc, ait S. Bernardus, eſſe tanquam b *vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas* Dei, hominū ſcilicet conſcientias. Et quamuis blandus adulator mala ſit vulpes, peſſima tamen eſt, occultus detractor, de quo dixit Eccleſiaſtes: c *ſi mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eò minus habet, qui occultè detrahit*: nam eò tutius murmurationis virtus effundit: quò minus ab eo, cui detrahit, cognoſcitur. Et hoc nomine ictus eius in ſcriptura vocatur d *flagellum linguæ*: nam quemadmodum flagellum retrò vulnerat dorſum, ita detractor vulnerat in abſentia. Sed quiſnam varios eius feriēdi modos enumeret? frequentius hi ſolent eſſe in vſu: falſum teſtimonium in proximum dicere; aut occultum eius aliquod delictum, aut alium ignominioſum defectum, etiam occultum manifeſtare; aut virtutem eius aliquam negare; aut abiectè valdè de eo loqui; aut eius dicta factaue calumniari, in deteriorem ea partem interpretando. Quæ murmurationes vt plurimum oriuntur ex generali quadam hominum propenſione, ad agendū de rebus aliorum, iuxta paſſionem quæ in proprio ipſorum corde prædominatur; ideoque cum magna animi ſui oblectatione & voluptate de illis loquuntur. Nam (teſte S. Gregor. Nazian.) *nihil hominibus ſuauius quàm aliena loqui, aliena curare: maximè ſi euenìat aliquos odio vel amore præueniri*, hoc eſt, ſi vel valdè ſint propenſi, ac diligant eos, de quibus eſt ſermo; aut ſi odio illos proſequantur. Ex quo fit, vt quatuor præcipuè paſsiones linguam ad huiuſmodi murmurationes laxēt. Quoſdam enim odij paſsio laxat, quemadmodum Phariſæos odium in Chriſtum D. N. impellebat ad murmurandum de eius factis; & multa falſa teſtimonia & blaſphemias in eum proferendas. Alios incitat inuidia, videntes ſocios ſuos in honore ſibi præferri; & ad maiores dignitates exaltari. Sicut *Dathan & Abiron murmurarunt contra Moyſen & Aaron*. Alij ob mala, quæ patiuntur, cum ira & impatientia concertunt linguam ſuam in proximos, per quos talia illis proueniunt, quemadmodum filij Iſrael e *murmurabant ob* incommoda & *labores* quos in deſerto ſuſtinebant, & ob defectum cibi & potus.

a Prou. 18. 8. Eccl. 28. 15.
Serm. 63. in Cant.
b Cant. 2. 15.
c Eccl. 10. 11.
d Iob. 5. 21.
S. Tho 2. 2. q. 73.
Num. 16. 13.
e Num. 11. 1. Pſal. 58. 16.

Denique cuiuſuis rei nobis vtilis & commodæ cupiditas efficit, vt

Digitized by Google

Ioan. 12 5

murmuremus de quocunque nos ab ea obtinenda impediente, ita f *Iudas cõtra Magdalenam*, eò quòd non *vendidiſſet vnguentum trecentis denarijs*, qui in pauperes diſtribuerentur, quorum partem aliquam ſibi retinere cogitabat: Nec deſunt vnquam murmuratori colores & aſtutiæ, quemadmodum ipſi Iudæ ad ſuam murmurationem alicuius virtutis ſpecie contegendam. Et quando aſſerit, ſe non tale quid dicere, vt de proximo murmuret; tunc maximè tanquam proditor murmurat, vt linguam ſuam maiori laxet libertate. Et hinc oritur, vt peſtis hæc (vt notat Gloſſa) per totum genus humanum facilè effundatur, illudque inficiat; quo nomine magno exponitur periculo, eò quòd (S. Thoma teſte) vix aliquis euadat, qui non in aliquo murmuret: à modico autem facilè aſcenditur ad multum; quia vnuſquiſque addit aliquid dictis ab alio. Eum in modum (ait S. Gregorius) quo ſolent homines mutua dare ſymbola, ſeipſos ita inuitantes, vt quiſque cibum aliquem adferat omnibus commune m. Et hinc oritur, vt mutuò ſeſe homines interrogent de delictis aut defectibus occultis proximorum: ſiue curioſitate ducti, aliorum vitas cognoſcendi; ſiue vt argumentum habeant murmurandi: ideoque ſcientem aliquod alicuius arcanum, prouocant, vt infideliter agens, illud reuelet. Sed virtus iuſtitiæ potenter etiam execrandæ huic linguæ reſiſtit, eamque mortificat, & eodem timore Dei reprimit; eò quòd eadem adferat incommoda, quæ prima; quia & ipſum murmurantem, & audientes, & ad id incitantes interimit; imò & ipſum, de quo murmuratur; ad cuius notitiam, vel citiùs, vel tardiùs peruenit, oblocutio & murmuratio de illo habita.

2. 2. q 72. a. 2 ad 2.
In 24 cap prou.
Lib 14 mor. c. 4 in id. Prou 23 20.

QVAMOBREM (vt refert S. Clemens) ſolebat S. Petrus dicere: murmuratorem eſſe homicidam ſui proximi; quemadmodum & S. Ioannes dicebat: g *omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*: & quemadmodum h *omnis qui acceperit gladium & aliquem occiderit, gladio peribit*: ita hoc homicidium ſuam etiam habet horrendam punitionem. *Quid Mariam Moyſis ſororem effecit lepra candentem, quaſi niuem apparere?* k *quid dirupit terram; vt aperiẽs os ſuum viuos deuoraret Dathan & Abiron cum tabernaculis ſuis, vt viui deſcenderent in infernum?* quid effecit, vt l *ignis egreſſus à Domino interficeret ducentos & quinquaginta viros?* quid produxit m *ignitos ſerpentes*, quos *Deus miſit in populum*, vt morderent & vrerent Iſraelitas in deſerto? n quid eoſdem excluſit à *terra promiſſionis* lacte & melle manante? an non murmuratio hæc omnia damna corporibus attulit? quanto ergo maiorem animabus adferet vaſtitatem; & quanto erit pœna terribilior, cuius vel leue veſtigium, horrendum adeò attulit damnum temporale? & iure optimo ſupplicia huiuſmodi ſuſtinebunt detractores: nã qui o *detrahit fratri*, (ait S. Iacobus) *detrahit* etiam *legi*, prohibenti ipſam detractionem; nihili illam faciendo, aut malè de illa ſentiendo, eò quòd prohibeat detractionẽ. Imò (vt ait S. Chryſoſtomus) etiam ipſam Eccleſiam in-

Epiſt. 1.
S. Tho. 2 2. q 73 a 3. ad 2.
g 1 Ioa 3. 15.
h Matt. 26. 52.
i Num. 12. 10
k Cap. 16. 31.
l Verſ. 35
m Cap 21. 6.
n Ca. 14. 23.
o Iac. 4 11

famat,

famat,aut religionem;cuius eſt membrum,& Rempublicam in qua habitat: nec vllus ſecurum ſe exiſtimat ab eius lingua. Quamobrem dixit Salomon, p *detractorem eſſe abominationem hominum*: omnes enim eum tanquam dedecus & opprobrium humani generis & iudicant, & deteſtantur; vt qui eos, qui cum ipſo ſunt eiuſdem naturæ, ita inhonoret. Ac propterea addit: *time Dominum, fili mi, & Regem: & cum detractoribus non commiſcearis: quoniam derepente ſurget perditio eorum, & ruina eorum*, quando ſit ventura, *quis nouit*? fuge itaque improbam hãc ſocietatem,ne ſuam tibi ſcabiem affricet. Time cœleſtem ac terrenam iuſtitiam; quò tuam refrænes linguam:& attende, te in Dei conſpectu murmurare, q *cuius auris zeli* (ait Sapiens) *audit omnia, & tumultus murmurationum non abſcondetur*: Zelo enim magno vlciſcetur detractionem, quam audit. Quod ſi de nullo murmurare auderes, aut ei detrahere etiam abſenti, ſi eius parens, aut frater, aut aliquis magnus amicus adeſſet, qui facilè poſſet eius honorem tueri, & iniuriam à te illatam vlciſci: quomodo audes murmurare ac detrahere proximo in præſentia Dei viui, qui eius eſt pater & amicus, ſimulque iuſtiſsimus Iudex?

p Prou.24.9.21.

q Sap.1.10.

His conſiderationibus excitare teipſum debes, vt verbis tuis ſociam dhibeas ſupremam Iuſtitiæ virtutem,non permittens aliquam murmurationem ſiue magnam,ſiue paruam eis immiſceri. Quod ſi aliquando impegeris etiam leuiter;ſtatim eam pœnitentia intercipias,ne adoleſcat: eum in modum quo Dauid cum ſuis ſocijs in quadam ſpelunca latens,ad quam eius hoſtis Rex Saül ſolus erat ingreſſus, & ſocij, ipſi ſuaderent, vt eum interficeret, cùm id iuſtiſsimè facere poſſet; nunquam tamen ipſe huiuſmodi ſuaſionibus annuere voluit; ſed tantùm r *præcidit oram chlamydis Saul ſilenter*: & vel quod hoc feciſſet, *percuſſit ipſum cor ſuum*; hoc eſt conſcientia ipſum reprehendit ac momordit, eò quòd auſus eſſet id facere. vt ex hoc diſcamus, (quemadmodum S. Gregorius perpendit) quod iuſtus, ſi ex aliqua incuria honorem tangat ſui proximi, etiam in re leui, ſtatim à propria conſcientia reprehendatur: nam cultello murmurationis aliquid abſcindens de veſtimento, quo ille ſe tegit, & quo integro manente, ille eſt in honore: ſibi ipſi abſcindit aliquid de veſte charitatis,qua tegebatur: & ita manet cum maiori dedecore in oculis Dei, quàm proximus in oculis hominum, & quamuis ipſius iuſti proximus ſit eius inimicus, at poſsit liberè & abſque periculo de eo murmurare, non tamen vult id facere,eò quòd ipſum aſpiciat Deus;habeatque ſuum pædagogum, hoc eſt, conſcientiam,quæ ipſum continet ac reprimit. Quamobrem ait S. Ambr. virum iuſtũ,etiamſi Gygis annulum haberet,vt etiam peccans à nullo videretur,non tamen peccaret;quia non recedit à malo, propterea quod homines illum videant,ſed quia videt Deus,& ſua ipſius conſcientia.

r 1 Reg.24.5

ſ p.Paſto.admonit.5.

Lib 3.offic c.4 & 5.

SED multò adhuc plura (ait S. Gregorius) docet nos hoc Dauidis factũ, cùm ſui doloris & pœnitudinis eam cauſam adfert, quòd Saul, cuius oram chlamydis abſciderat, eſſet *Chriſtus Domini:* vt intelligamus, quàm turpe ſit, de Principib. & Prælatis, qui Reip. ſunt capita, murmurare; etiamſi illi ſint alioqui improbi: referunt enim ac gerunt vices ipſius Dei, qui dixit: ſ *nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari*, aut iniuriam eis facere; ſatis enim vobis eſſe debet, quòd illi mei ſint, meumque locum teneant, vt nec eorũ perſonas, nec veſtes, hoc eſt, opera & actiones, nec quidem earũ oram, hoc eſt illas, quæ magis ſunt humanæ ac terrenæ, tangere audeatis: ſed vt eorum officium ac dignitatem veneremini, quod ſi murmuratio propterea fieret, quòd illi cum rectitudine & exactè ſuo fungantur officio, illa eſſet magis pernitioſa, eò quòd cederet in iniuriã ipſiuſmet Dei, qui illud eis commiſit: Et ita Moyſes, & Aaron populo murmuranti dixerunt: t *non contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum*, qui nobis conſtituit hoc facere, quod vobis graue videtur, & murmurationis veſtræ motiuũ eſt & argumẽtum. Quare ad ipſum Dominũ noſtrum ſpectat murmurationes in Prælatos punire, ad eorum honorẽ tuendũ, vt tantæ ſubditis ſint venerationi, vt nũquam audeant linguas ſuas in eos mouere, vt obloquantur, quemadmodũ in alia occaſione euenit, quando v *Maria & Aaron contra Moyſen murmurarunt*: nam cùm vterq; eiuſdem murmurationis & culpæ reus eſſet, ſola tamẽ Maria, quæ ſubdita erat, punita fuit: hoc enim nomine eius culpa & irreuerẽtia fuit maior. Aaronis verò culpam diſsimulauit Dominus, eò quòd fratri ſuo Moyſi dignitate eſſet par; ætate verò maior: ac propterea eius irreuerẽtia in Moyſen fuit minor. Nec vacat myſterio, quòd pœna Mariæ fuerit lepra: ſignificatur enim, ſubditos, qui de ſuis Prelatis murmurãt, maculatos eſſe proprij iudicij ac voluntatis lepra: ſi enim & iudiciũ & voluntatẽ ſuperioribus ſubieciſſent: nunquã os ſuũ ad improbãdũ, quòd ipſis præſcribitur, aperirẽt.

ſ Pſal. 104. 15.
t Exod. 16. 8.
v Num. 12. 1.

§. III. *Suſurri, & ineptæ delationes.*

TRANSEAMVS ad tertiam ſuſurronũ linguam, quæ tum complectitur omnia mala de murmuratione hactenus poſita; tum maius adhuc aliud ſuperaddit. Suſurrones enim, vt ait S. Thom. etiam ſunt bilingues ſicut murmuratores; ſuntq; mali intermedij inter amicos: nam cum vtroq; gratiã ineunt, & malè de altero apud alterũ loquuntur: vt ſic mutuã illorum amicitiã diſſoluant; & fraternam charitatẽ lædant, quæ & ipſius Reip. & cuiuſuis familiæ vinculum eſt, vt ſupra eſt dictum. Ac proinde qui diſcordiam in ea ſeminat, cauſa eſt ruinæ illius: nam (vt Saluator noſter dixit) a *omne regnum in ſe ipſum diuiſum deſolabitur*. Et idem Eccleſiaſticus proſequitur dicens: b *ſuſurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia*

2.2 q. 74. a. 1. & 3.
a Mat. 12. 25.
b Eccl. 28. 15.

multos

multos commouit, & diſperſit illos de gente in gentem. Ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos magnatorũ effodit, virtutes populorũ concidit, & gentes fortes diſſoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, è domibus ſcil. ſuis, & à viris ſeparauit, *& priuauit illas laboribus,* & fortunis *ſuis, qui reſpicit illam, non habebit requiẽ, nec habebit amicum, in quo requieſcat.* Hoc totum Eccleſiaſticus, quòd tamen multò plura complectitur, quàm in ipſo cortice appareat. Lingua enim tertia, quod in ſe eſt, deſtruit c *regnum Dei, quod eſt iuſtitia, pax, & gaudium in ſpiritu ſancto,* conculcando iuſtitiam; & diſcordiam ac triſtitiã efficiendo. Et vt Apoſtolus dixit: d malis ſuis verbis, quòd in ſe eſt, *contriſtat Spiritum S. Dei* habitantem in anima fratris eius, & ex ſua domo expellit. Cùm enim e *Deus ſit charitas: & qui manet in charitate, in Deo maneat, & Deus in eo:* qui lædit charitatem, in cauſa eſt, cur Deus habitationem ſuam deſerat. Quomodo igitur charitas non deteſtetur linguam adeò ſibi aduerſam, vt pro fine habeat ipſam omninò deſtruere? & quomodo Iuſtitia non exerat vires ſuas ad vlciſcẽdum illatum ſorori ſuę damnũ? & quomodo vtraq; ſoror non eam linguam deteſtetur, quam Deus ſummè deteſtatur. f *ſex* (inquit Sapiens) *ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimũ deteſtatur anima eius,* hoc eſt: *eum qui ſeminat inter fratres diſcordias,* deſtruẽs Chriſtianæ eorum fraternitatis vnionẽ. Eſtq; admiratione dignũ, quod cùm inter illas ſex numeraſſet, *homicidiũ,* & *falſum teſtimonium,* & alia grauiſsima peccata, hoc poſuerit ſeptimũ tanquã magis horrendum: eò quòd deſtruat charitatem, quæ cuiuſuis communitatis eſt neruus. Sufficiens huius rei teſtimonium & probatio eſt primus ille ſuſurro, qui poſt diluuiũ primus fuit in mundo, & ſeminauit in familia Noë Zizania: quamobrem in eam incidit maledictionem, quam Eccleſiaſticus minatur: quemadmodum in proximo capite apparebit.

c Ro.14.16.
d Epheſ.4.30.
e Ioan.4.16.
f Prou.6.16.

CAPVT XI.

QVA RATIONE REPRIMENDI ET CORRIPIENDI ſint detractores, & qui aliorum defectus ſolicitè inquirunt: & quando liceat eos prodere.

AD COMMVNE Reip. & Familiæ, & propriũ tuũ bonum, nõ ſatis eſt, quòd os tuũ ad malè de alijs loquendũ non aperias: ſed loquendũ eſt, prudẽter ac dextrè murmurationes, & ineptas delationes, & verba quæcunq; in proximos dici audies reprimere: reſpõdendo pro illis meliori, quo poteris modo, idq; ob tres titulos ſiue cauſas, quib. ad id teneris. *prima* eſt, vt te ipſũ immunẽ à culpa ſerues, nec ex aliena maculã aliquã cõtrahas, nã (teſte S. Th.) iuſtitia & charitas obſtringũt nos, ne huiuſmodi murmurationib. & ſuſurris cũ aliqua approbatione, & delectationis indicio aures prębeam⁹, & vt ſtudeam⁹ eas

I.
2.2.q 73.a.4.

Lib 2. de cō-ſid. circa fin. cùm commodè poterimus, reprimere. Siquidem (vt S. Bernardus ait) non eſt facilè ſtatuere, vtrum ſit grauius malum: murmurare, & detrahere; an aures murmurantibus ac detrahentibus præbere, niſi enim eſſent aures apertæ & paratæ, eos cũ delectatione audire: illi nec os aperirent, vt linguã ſuã ad talia laxarent. Deinde is, quem eos audire delectat, prope eſt, vt eos in murmurando imitet: qua ratione magis ſit culpæ illius particeps, quamobrẽ a Eccl. 28. 28. dixit Eccleſiaſt. a *ſepi aures tuas ſpinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia, & ſeras* auribus tuis: quaſi diceret, caueas à lingua aliena, occludens aures tuas, ne mala eius verba per illas intrent: ſed & linguam tuam propriam cuſtodi, ligando illam, ne huiuſmodi mala verba proferat. Suadet autem primum *ſepire aures:* quia quod per eas ingreditur, ſolet facilè laxare linguam, vt ſimilia ijs, quæ audit, reſpondeat. Præſcribit autem modum ſepiendi, ſcilicet ſpinis; quæ & te & murmurantem pungant. Eius enim murmurationes ſpinæ tibi eſſe debent, pungentes & lacerantes cor tuum, ita vt te cogant ſenſum aliquem exprimere externum, quo alter intelligat, diſplicere tibi talia audire; vt & ipſe etiam pungatur & vulneretur ex eo, quod loquitur, ne vlterius in loquendo progrediatur. Hoc voluit Sapiens ſignificare, cùm dixerit: b *ventus aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem;* ideoque ceſſare facit malorum verborum pluuiam, quæ ab illa procedunt. b Prou. 25. 23.

2. NEC ſolùm hoc efficit charitas, vt immunem ſeſe ſeruet à culpa, ſed 2. accedit titulus, vt ipſum etiam murmurantẽ ab eadem eripiat, Deiq; offenſionem impediat; ac damnum, quod eius anima patitur, reparet: & hac ratione oſtendit ſe eum tanquã verum amicũ diligere: magnaq; in eum miſericordia vtitur, quem à ſua eripit miſeria: corripiens quodammodo illũ triſti illo vultu; vt malum agnoſcat, quod facit, aut blandè etiam monẽs, aut etiam cum aliqua aſperitate reprehendens, ſi culpa id promereatur, & ipſe reprehendens aliquã ad id habeat authoritatẽ. In his enim caſibus obligat præceptũ Correctionis Fraternæ, quod Chriſtus D.N. explicuit cũ dixit: c *ſi peccauerit in te frater tuus,* in tuo ſcil. conſpectu, & contra te (vt S. Auguſt. declarat) *corripe eum: ſi te audierit, lucratus eris fratrẽ tuum,* quẽ à peccato liberaſti. Et in hoc caſu nominatim, etiamſi murmuratio ſit contra proximũ, eſt etiam contra te ipsũ: non ſolũ propterea quod iniuriã proximi debeas tuam reputare, ſed quòd te prouocet, vt eius, quam ille admittit, particeps efficiaris. c Mat. 18. 15. Apud S. Tho. in catena.

3. HVC accedit tertius titulus non minus inſignis & egregius, ad reprimendas murmurationes ac detractiones, quo ſtudeas tui proximi honorem, qui læditur, tueri; eaque damna præuenire, quæ ex eis poſſunt in Rempublicã aut in Familiam prouenire. Valde enim hoc eſt charitati ſolenne, vt alienã cauſam reputet propriam. Quare ſi tuum diligis fratrem; oportet, & in his occaſionibus ita ſubſidium ferre, ſicut velles tibi in eiſdẽ conſtituto ab illo

ferri-

ferri. Quod ſi is, cui detrahitur, tuus ſit ſuperior, debes eius honorem ita propugnare, ſicut bonus filius ſui parentis honorem tuetur, & propugnat: quod ſi ſit minor, debes illi tanquam filio fauere; ſi autem eſt par, tanquam fratri & amico. quod niſi facias; prodis, te eſſe falſum filium, fictum fratrem, aut valdè timidum amicum.

§. 1. *Declarantur prædicta exemplo filiorum Noë.*

Qvae iam diximus, aliquam lucem habere poſſunt ex eo, quod euenit tribus filijs Noe, cùm ipſe a *bibens vinum inebriatus eſt*, & obdormiẽs ſuper terram *nudatus* eſt indecenter: quod cùm vidiſſet Cham minimus natu, tanquam degener & malus filius, cùm debuiſſet parentem tegere, eique non detrahere, potius eum irriſit, & accedens ad alios duos fratres Sem, & Iapheth, retulit quæ viderat, murmurans, & inſtar canis genitorem ſuum mordens; fratresque ſuos inſtigans, ad idem faciendum. At illi tanquam boni filij, patris nuditatem non ſolum alijs non manifeſtarunt, ſed neque ipſi eam videre voluerunt, *ſed impoſito pallio humeris ſuis, & incedentes retrorſum, operuerunt patris nuditatem*: vultus verò triſtitia, quam murmuranti fratri oſtenderunt, eius leuitatem & impudentiam repreſſerunt. Pater verò euigilans, cùm didiciſſet, quæ fecerat ei filius minimus, imprecatus eſt illi mala; Sem verò & Iapheth bona eis benedicens: & omnibus euenit, quod pater fuerat precatus. hæc eſt hiſtoria plena vtiliſsimis documentis ad ſcopum, ad quem tendimus.

a Gen. 9.21.

Vt Avtem à lapſu illo initium ſumamus, qui murmurationis ac irriſionis materia fuit: non ſine cauſa ſcriptura diuina hanc Noë imbecillitatẽ commemorat, qui cùm adeò Sanctus eſſet ac perfectus, per quem Deus tot fecerat prodigia, ipſiusque filijs tantum contulerat beneficium, vt à diluuio, qui reliquos homines ſubmerſerat, liberaret, eò tandem in ſenectute peruenit, vt in rem ignominioſam eiusque perſona indignam incideret, ſcilicet in ebrietatem. Quæ licèt in ipſo culpa non fuerit, (vt ait S. Chryſoſtomus) ſed ignorãtia, aut incuria: eò quòd vini virtutem nõ eſſet expertus: eſt tamen ſignum eius, quod Prælatis viriſque valdè perfectis accidit. Hi enim iuſta Dei permiſsione impingere aliquando ſolent, & in aliquos labi defectus: ſiue id accidat ex ignorantia, ſiue ex aliqua naturæ imbecillitate: vt ſic in humilitate contineantur; nec ob ſua egregia opera in aliquam veniant ſuperbiam: ſimul verò eademque opera fit, vt maiores ſint inſtar lapidis lydij, in quo minorum & inferiorum virtus deprehendatur. 1.

Hom. 29. in Gen.

Degeneres enim fili, maliqúe ſubditi, ſicut Cham, quamuis huiuſmodi defectus occultè nouerint, ſtatim illos publicè manifeſtant, irridentes ſuos prælatos, parentes, & ſuperiores; deque eorum factis inter ſuos ſo- 2.

cios murmurantes. Quod ex duplici radice ordinariè oritur. Altera eſt, quod ſicut Cham oderat, aut certè parum Noe parentem diligebat, idque fortaſsè, propterea quod deprauatos eius mores aſperiùs reprehenderet: ita mali ſubditi bonos ſuperiores oderunt, & quemcunque in eis defectum notant: ſtatim vindictæ cuiuſdam cauſa illum promulgant: quaſi dicerent: attendite qualis ſit ille, qui adeò aſperè me reprehendit: cùm ipſe maiori ſit reprehenſione dignus. Et hinc altera oritur cauſa ſiue radix, quòd ſcilicet eam in ſuis nequitijs conſolationem habeant, quod dicant etiam maiores iń aliquos defectus incidere, quos propterea libenter manifeſtant, vt proprij ipſorum defectus, non ita praui eſſe videantur. Perpendit hoc

Li de Noe & arc. c. 30. prudenter S. Ambroſius his verbis: *mens impia cùm putat erraſſe ſapientem, inſultandum arbitratur ei, cuius ſibi putat mores eſſe contrarios: & collætandum ſibi, quod iuſto viro neque eruditio ipſius profuerit, neque iuſtitia ſuffragata ſit.* Si enim fortis & robuſtus labitur: quid mirum, quòd labatur imbecillis? & ſi Prælatus vel magiſter impingit: quis miretur impingere

Oratione de Inuidia. ſubditum & diſcipulum; & quemadmodum vultures (vt ait Sanctus Baſilius) pratis odoriferis relictis, ad mortua cadauera graueolentia aduolant; & muſcæ non accedunt ad partem corporis ſanam & integram, ſed ad vulneratam & vlceroſam: ita deprauati homines non attendunt egregia & inſignia facinora, quæ alij edunt; ſed vilia, & contemptibilia facta in quæ nonnunquam incidunt. Ideoque ſi ſuperior & iuſtus aliquis in aliquo erret, aut impingat: (hominum enim eſt errare & impingere) id ſtatim

5\. manifeſtant, de eo murmurant, optantes vt propterea vileſcant & contemnantur. Boni autem ſubditi ad imitationem Sem & Iapheth linguas deteſtantur maledicas, & murmurantes, etiamſi vera narrent: & oſtendunt ſe valdè ægrè ferre talia audire, ob amorem & reuerentiam, qua ſuos

Eccl 3.12. maiores proſequuntur, memores illius Eccleſiaſtici ſententiæ: *ne glorieris in contumelia patris tui; non enim eſt tibi gloria eius confuſio.* Et quoniam Prælati ſui iniuriam, reputant propriam, licèt eorum culpa

Lib. 25. mor cap. 15. non placeat: eam tamen ſtudent cooperire pallio *charitatis, quæ operit multitudinem peccatorum.* Ita Sanctus Gregorius moralia documenta ex hac hiſtoria deducens iait: quemadmodum filij Noe, dorſo ad patrem ſuum verſo, eius operuerunt nuditatem: ita boni ſubditi ſuorum ſuperiorum defectus improbare debent, vt eoſdem ſtudeant occultare: nam operimentum (inquit) auerſi deferunt, quia improbantes factum, & venerantes magiſterium, nolunt videre quod tegunt, tum ne, ſi illud videant, ad imitandum excitentur; tum ne, ſi manifeſtetur, alij habeant, quod irrideant. Talis fuit ſpiritus magni illius Conſtantini Imperatoris, cui in concilio Niceno multi Epiſcopi memorialia obſignata obtulerunt, querelas mutuas continentia (quæ ſæpè nō aliud continent, quàm

mur-

murmurationes ac detractiones proprijs offerentium manibus ſubſcriptas) quæ tamen ipſe legere noluit; ſed obſignata vt erant, proiecit in ignem, ſententiam illam tali principe dignam proferens: Sacerdotum vitia non ſunt populo promulganda, ne, eis cognitis, liberiùs peccandi occaſionem accipiant: & ſi viderem, inquit, meis oculis Epiſcopum aliquem fornicantem, ego ipſe meo pallio illum operirem, ne tale peccatum conſpectum aliquod alijs ſcandalum adferret. ô charitatem pectore verè Chriſtiano dignã: quæ peccatoribus non fauens, ipſa peccata occultat, ne malo odore alios inficiat; nec ipſi famam ſuam amittant; ſed nomen ſeruent bonum, ne in maius aliquod detrimentum prolabantur. Ac propterea ait S. Hieronymus, Chriſtum D.N. iuſsiſſe correctionem inprimis debere eſſe occultam, eò quòd amiſſa ſemel fama & pudore diutiùs hæreatur in culpa. *In Mat.18.*

§. II. *In duobus caſibus manifeſtandos eſſe occultos aliorum defectus.*

NON eſt tamen parui momenti difficultas in eo, quod Sacer textus in eadem hiſtoria refert, quòd a *euigilans Noe ſtatim didicerit quæ fecerat ei filius ſuus minor.* Nunquid enim reliqui duo filij Sem & Iapheth ſtatim murmurantes patri retulerunt, quid Cham feciſſet? quod ſi ita fuit, cur non pallio charitatis cooperuerunt factum fratris ſui, ſicut turpem patris nuditatem operuerant? nam ſi ipſius Cham peccatum fuit graue, quod patrem ſuum irriſiſſet, & occultam alioquin nuditatem manifeſtaſſet: etiam videtur graue peccatum Sem & Iapheth, quòd de ſuo fratre murmurantes, eius delictum etiam occultum propalauerint. Et quemadmodum Cham deliquit volens filiorum amorem erga parentem imminuere: ita duo illi fratres peccaſſe videntur imminuentes patris amorem erga ſuum filium, etiamſi improbum. quem nedum vt ſoluamus, neceſsè eſt aduertere: non eſſe parem rationem, ſi occulta ſuperiorum delicta ſubditis manifeſtẽtur; & ſi ſubditorum ſuperioribus. nam primum, quoniam ordinariè loquendo non habet cauſam & rationem, qua iuſtificetur, erit contra iuſtitiam & charitatem, quæ iubet, illa potius occultare: ſiquidem ad ſubditum nõ ſpectat ſuperiorem ſuum corrigere, aut eius delictis remedium adferre. Quod ſi aliquando id facere opus eſſet, debet (vt ait S. Thomas) id fieri occultè, reuerenter ac demiſsè. Sed quoniam ſuperiores ſunt tanquam patres, quibus incumbit, ſubditos tanquam filios corrigere, eorumque ſpiritualia damna reparare; ac ne in ea incidant, proſpicere & prouidere: in hunc finem licet ſubditorum defectus etiam occultos illis manifeſtare; nec cenſenda hæc eſt murmuratio aut detractio, ſed actus veræ charitatis:

a Gen.9.24.

2 2.q.32.a.4

a 2.2.q.32.a.7.& 8. ad 2. quæ (vt idem S. Doctor ait) ſæpè ad id obligat, ne vlcus occultatum putreſcat, & eo laborantem occidat: & minus malum eſt, ſubditum paruam aliquam honoris iacturam facere, quàm perſiſtere in periculo, animæ iacturam faciendi; aut quod hac occaſione commune bonum, quod eſt particulari pretioſius, lædatur. Non fuit murmurator aut inanis delator Ioſeph, b *cùm accuſauit fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo*; non enim ad id faciendum inuidia aut odium illum induxit: ſed zelus honoris patris ſui, qui filiorum delictis imminuebatur; & zelus boni domus ſuæ, quæ tali peſte infici potuiſſet: zelus item ſalutis fratrum ſuorum, qui damnationis periculo exponebantur: ac denique zelus impediendi peccata, quæ cum Dei iniuria fiebant: nec aliud occurrebat medium illa prohibendi. Hæc omnia motiua & cauſſę ſufficiũt, ad ſecreta inferiorũ delicta ſuperiori & patri, qui remedium adferre poſsit, manifeſtanda, cùm nos remedium adferre non poſſumus. Eædem autem cauſæ in Ioſeph fuerunt actus excellentis charitatis, cum inſigni animi fortitudine: nam ſibi perſuadens, quòd fratres hanc ob cauſam ipſum eſſent odio habituri, ac vexaturi, voluit potiùs in hæc tẽporalia damna incidere, quàm prætermittere, quà ratione poſſet ſpiritualia fratrum ſuorum damna reparare: meritò tamen exiſtimare licet Sanctum hunc virum ſeruaſſe naturalem fraternæ correctionis ordinem, monendo primum, vt ait S. Thomas, fratres ſuos occultè, vt reſipiſcerent, ſeſeque emendarent: hac enim ſecreta admonitione, quando delictum eſt occultum, non præcedente, non eſt ęquum alienos defectus manfeſtare, iuxta regulam à Chriſto D.N. præſcriptam, dicente: c *corripe fratrem tuum inter te & ipſum ſolum*, nullis ſcilicet adhibitis teſtibus delicti illius ignaris. Nam (vt Sanctus Auguſtinus ait) ſi tu ſolus es delicti conſcius, quia in tua præſentia eſt admiſſum, & illud abſque neceſsitate alijs manifeſtas: *non es correptor, ſed proditor*; nec ita curabitur, ſed potius ruet in deterius; pudor enim, quo tunc afficitur, eum impellet ad culpam admiſſam defendendam; ac proinde illa augebitur, aut diutiùs in illa hærebit. In duobus tamen caſibus licet ſuperiori tanquam patri primum referre; quando ſcilicet aliquis delicti rumor ſpargitur: aut quando meritò exiſtimamus noſtram correctionem parui momenti futuram ob peccantis furorem, & paruam corrigentis auctoritatem. propter quas cauſas credibilius eſt, Ioſephum nõ monuiſſe fratres ſuos, vt qui ſciret furioſam illorum conditionem, & exiguum, quem erga ipſum oſtendebant, amorem; ac denique ob exiguam, quam minor natu apud eos haberet auctoritatem. Ob quas eaſdem cauſas credibile eſt, duos filios Noe ipſi manifeſtaſſe fratris ſui Cham impudentiam, vt illũ corrigeret, & tanquã pater reprehẽderet; prauorumque eius morũ torrentẽ retineret, & ipſam irriſionẽ & contemptũ, quẽ erga omnes exercebat reprimeret. Neque tamen quæ dicta ſunt, efficiunt, vt quã-

[Margin notes: b Gen. 37. 2. — Supra. — c Mat. 18. 15. — Serm. 16. de verbis Dom.]

do delictum eſt contra ipſummet ſuperiorem, prudentiæ cenſeatur aut tutum, illud ipſimet ordinariè referre, propter occaſionem, quæ illi datur indignationis in ſubditum; & vt ipſam correctionē in vindictam propriæ iniuriæ conuertat. Ideoque certius eſſe exiſtimo: Sem & Iapheth non ſponte ſua parenti retuliſſe detractionem & irriſionem fratris ſui Cham; ſed coactos auctoritate ipſiuſmet Noe, qui euigilans è ſomno, cùm ſe nudum & pallio filiorum coopertum aduerteret, eos vocauit, & quid geſtū eſſet quæſiuit, ita vt non potuerint illud ei occultare. Nam quando ſuperior ſufficiētia habens indicia inquiſitionem inſtituit de delictis, non licet ea illi occultare, etiamſi ex tali reuelatione damnum alicui ſit prouenturū. ſicut in hoc caſu euenit; ſiquidem ipſa Scriptura Sacra dicit: *Noe cùm didiciſſet, quæ fecerat ei filius minor, maledixit ei*, non ſpiritu vindictæ, cùm ipſe eſſet vir perfectus; ſed prophetico, prædicens, quæ in pœnam illius criminis illi eſſent euentura: vt ſcilicet ipſe & genus eius *ſeruus eſſet ſeruorum fratribus ſuis*: alijs verò duobus benedixit, prædicens præmium quod eſſent à Deo accepturi ob zelum, quo patris ſui nuditatem operuerunt. Quæ omnia figura quędam ſunt eius, quod in his caſibus eſt hominis proprium, & Dei, qui tanquā Iudex illis aſsiſtit. Homo enim naturali ſuæ propenſioni relictus, non aliud nouit, quā ſibi maledicenti maledicere; & vltionem expetere de eo, à quo iniuriam accepit: contrà verò benedicere benè de ipſo loquenti, cumq; in honore haberi velle, à quo honorem accipit & fauorem. At Deus D.N. ſpiritu Iudicis vtrumq; præſtat, nā & murmurantes punit, & defendentes eos, qui iniuriā illam patiūtur, remunerat. Ex quibus duobus frenū tibi & calcar conficere debes; frenū quidem, vt linguā tuam contineas, cū volueris Cham veſtigia ſequi; calcar verò, vt eandem extimules ad imitandum Sem. S. Tho. 2. 2. q. 69. a. 1. & q. 70. a. 1.

§. III. Contra indiſcretas Interrogationes.

Hinc dices, qua ratione reſpondere debeas imprudentib. ac temerarijs interrogationibus, quæ ſunt quaſi murmurationū ſeminarium: ſeruanda .n. tibi eſt Regula Salomonis, a *ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiā ſuā; ne efficiaris ei ſimilis. reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.* Quæ duo conſilia etſi videantur mutuò ſibi aduerſari, reſpondere ſcil. & non reſpondere ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam: at reuera non aduerſantur, ſed valdè ſibi ſunt conformia ac diſcreta: nam ſtultus ſtultè interroganti, reſpondendum non eſt iuxta ipſius deſiderium: id enim eſſet ſtultitiā eius imitari; & culpæ participem fieri. Si enim curioſè te interroget de arcano ab amico tuo tibi cōmiſſo; aut de occulto proximi delicto, nō debes illud manifeſtare: adeò .n. eſſet ſtulta & iniuſta reſponſio, atq; ipſa interrogatio: fieret enim contra Sapientis ſententiam dicentis: b *qui ambulat fraudulenter,* a Pro. 26. 4. b Pro. 11. 13.

reuelat arcana:qui autẽ fidelis eſt animi,celat amici commiſſum,aut occultum eius delictum.Et ſimiliter,ſi interrogationes fiãt de rebus inanibus, aut noxijs, non licet illis reſpondere:ne praua illius colloquia foueantur Sed in his caſibus debes ſtulto reſpondere iuxta ipſius ſtultitiæ meritum,ne in ea perſeueret;ſed opinionem mutet,qua exiſtimabat ſe non errare;aut, ſi ſciens & volens errabat malitioſè,ſeſe emendet:dicendo illi V.G. occultos proximi defectus manifeſtare non licet, et aliſ fortè aliquos habeat:ſicut nō vellemus noſtros ab alijs propalari:quæ reſpondẽdi ratio præcipuè ſpectat ad eos,qui autoritatem aliquam habent ad docendum & corrigendũ: quemadmodum Chriſtus D.N. non reſpōdebat curioſis ſuorũ diſcipulorum interrogationibus,illorũ deſiderio ſatisfaciendo;ſed illud potiùs reprimẽdo.

Ioan. 21. 22. Act. 1. 7.

DENIQVE in his caſibus ſeruari poteſt regula, quam Doctores tradunt reo,vel teſti interrogato de ſecreto proximi delicto,ab eo qui non eſt Iudex;aut à Iudice non habente indicia ſufficientia, vt iuxta Iuris ordinem cũ autoritate interroget:quia non interroganti iuridicè non licet occultũ crimen manifeſtare in alterius detrimẽntum.Quòd ſi Iudex vrgeret,& ad reſpondendum compelleret,poteſt reſpondere,ſe nihil tale ſcire:ita tamẽ,vt reſpondens in mẽte ſua intelligat,ſe illud neſcire, vt manifeſtet;nec eo modo,quo aperire illud poſsit:quemadmodum ſolent Confeſſarij reſpondere ad ſimiles interrogationes de rebus in confeſsione auditis:licitus enim eſt hic modus reſpondendi,quando ad occultam veritatem non manifeſtandã eſt neceſſarius;nec alia via eſt eandem occultandi.Nec tamen propterea cẽſendum eſt mendaciũ:cùm verba menti reſpondentis ſint conformia:quãuis non ſint talia iuxta mentem interrogantis: qui tamen dignus eſt tali deceptione,eò quòd contra rationem & iuſtitiam interroget.

S.Tho 2. 2. q. 70. a. 1.

SED ne prætereamus ſilentio documenta illa;quæ Chriſtus D.N.in nocte vltimæ cęnæ ſuæ nobis reliquit,cùm Apoſtoli quęrerẽt inter ſe,c *quis ex eis eſſet*,ipſum Chriſtũ traditurus?& cũ S.Ioannes à S.Petro monitus, ipſum Chriſtũ interrogauit,d *quis ille eſſet*.Nã licèt benè ipſe Chriſtus noſſet, delictũ illud intra paucas poſt horas fore manifeſtandũ:noluit tamẽ omnibus Apoſtolis ipſum proditorẽ indicare,vt illo ſilentio turbationes euitaret,& bono ipſius Iudæ nomini breui ſaltẽ illo tẽpore cõſuleret, donec ipſemet deteſtãdo ſuo opere ſe ipſum infamaret: ſed occulto tamen quodã indicio S.Ioãni proditorẽ indicauit,quia eius interrogatio nō ex indignatione, aut curioſitate;ſed ex cõpaſsione & charitate oriebatur:neq; ex priuata illa inſinuatione detrimentũ aliquod ſequebatur;ſed vtile potius fuit: quoniã S. ipſe Ioãnes hiſtoriã illã erat conſcripturus:expediebat verò in ipſo Euãgelio exprimi quidquid Chriſtus D.erga infelicẽ illũ diſcipulũ egiſſet, vt ex illo exẽplo diſceremus prudentiã & cautelã ad reſpōdendũ huiuſmodi interrogationibus,etiã cũ fiũt de reb. quæ paulò poſt ſunt aliàs futuræ mani-

c Luc. 22. 23. d Ioa. 13. 25.

feſtæ:

feſtæ: ſeruando ſcilicet ſecretum, bonumque proximi nomen, quamdiu is manifeſta ſua culpa illud non amittit: aut ad ipſius vtilitatem expedit, illam manifeſtare; aut denique quando finis aliquis ſanctus adeſt, cur reueletur. vt ſupra eſt dictum.

CAPVT XII.

QVA RATIONE SE GERERE DEBEAT IS, QVEM alius laudat, aut calumniatur: & quando expediat ipſis calumniantibus & murmurantibus rationem de rebus ſuis reddere.

AD perfectioné noſtrã nó ſatis eſt linguã noſtrã ita benè refrenare, vt neq; in adulationis, neq; in murmurationis contra alios extrema declinet; ſed neceſſè etiam eſt, noſſe ſimilibus verbis vti, quando alij eadem pro nobis dixerint, aut cótra nos: ordinariè.n. nó deſunt in mũdo duo proſecutores, quos S. Aug. adulatores ac detractores appellat, quorũ linguę grauius ſæpè nos perſequũtur, quã manus & gladij homicidarũ, eorũ enim opera dæmó ad iuſtos oppugnãdos & expugnãdos vtitur: nã laudib. & adulationibus eos deijciũt in ſuperbiã & inané gloriã; murmurationibus verò & calũnijs in impatientiã: propterea (ait S. hic Doctor) cóſtituit Deus D.N. vt ipſius Electi vtrunq; hoc genus probationũ & tentationũ experiãtur quib. purificétur, magiſq; in virtutibus perficiãtur: quis.n. exiſtimaret, laudationes eſſe igné ei qui laudatur, niſi Spiritus S. dixiſſet: *quomodo probatur in cõflatorio argentũ, & in fornace aurũ: ſic probatur homo ore laudantis.* Caminus eſt os; ignis verò laudatio, in qué ingreditur virtus laudati: quę, ſi ſit imperfecta, nec benè radicata, tota euaneſcit in fumum vanitatis, & ſcoriam delectationis terrenæ, & ſtannũ ſolius ſpeciei externæ: ſi auté virt⁹ eſt ſolida beneq; radicata, purior euadit ac ſplédidior. Perfectus .n. nihili ducit humanas laudes, benè ſciés, ſe nó aliud eſſe, quã ſit coram Deo; & ſi quid boni habet, id nó ſuũ eſſe, ſed Dei; cui laus & gloria tota debetur. His addit S. Gregorius explicãs hunc locũ, laudationé torquere bonos, exhilarare verò improbos: Sed dũ bonos cruciat, eos quaſi ignis purificat; & dũ malos exhilarat; eos indicat eſſe reprobos; peccatores paſcuntur ſuis laudibus, quia non ſui creatoris gloriam quærunt; ſed iuſti, qui eã quærũt, cruciãtur illis, timétes, ſe fortè intus nó habere, quod exteriùs audiunt de ſe: quod ſi fortè habét, timét eius iacturã dũ laudes ſuas audiũt; aut ne illud ſit præmiũ ſuę virtutis, quod eſſe deberet calcar ad proficiendũ & perſeuerandũ in ea: ne etiã Deus illam remuneret in hac vita bono illo nomine, quod ſua virtute conſequuntur: & hoc ſancto timore laudes ſuas audire horrent: ideoque nullum ex eis detrimentum accipiunt.

In id ps. 69. Euge. Euge.

Prou 17. 21.

Lib. 6 mor. cap. 23.

Ex Hoc igne tranſeunt Iuſti ad alterũ calumniarum & murmurationũ contra ſe:quẽadmodum enim os laudãtis ignis eſt, in quo probatur ipſe laudatus:ita os murmurãtis eſt ignis,in quo probatur is, de quo murmuratur,de quo igne dixit Eccleſiaſt.b *homines receptibiles probari in camino humiliationis*.valdè.n.rigidè & exactè virtutis gradus examinat & probat:rã debilis & imperfecta ſolet diſſolui,& in fumũ triſtitię,impatiétię,& anxietatis cõuerti:quæ in grauia interdũ peccata hominẽ pertrahunt: ſi autẽ firma ſit ac perfecta,purior efficitur tolerãtia, emittitq; ex ſe maiores ſanctitatis ſplendores. Cùm igitur omnes (vt S.Auguſtinus ait)hos duos ignes ingrediantur,vt ex eis incolumis euadas,danda tibi eſt opera , vt exitus bonus ſit,ſicut fuit ingreſſus,orãs Deũ D.N.(cuius ait Dauid eſſe c *cuſtodire introitum & exitũ* noſtrũ) vt quemadmodũ ſanus & integer fuiſti ingreſſus:ita integer prodeas ac perfectus:cũ enim ſis vas fictile, facilè , vt ſupra eſt dictũ, confingeris ob tuam debilitatem,niſi à diuina gratia fias ſolidior.

b *Eccl.2.5.*

Suprà.

c *Pſ.120.8.*

Et Hinc prouenit,quod prouidentia diuina(quemadmodum S.Gregor. perpendit)ad maiorẽ electorũ ſuorum ſecuritatẽ, conſtituit hos duos ignes mutuò ſibi ſuccedere:vt alter damnũ reparet,quòd alter intulerit:ita vt ſi laus nos erigit ac reddit inanes,calũnia & contẽptus deijciat nos & humiliet:& ſi hic tardiores nos ac timidiores reddit,illa nos foueat & animũ addat:eũ in modũ,quo arbor diuerſis temporib. à vẽtis cõtrarijs impellitur,quam ſi vnus ad alterum latus inclinat,alter inclinat in cõtrarium,&ita remanet recta:ita Iuſtus à laudib. & cõtemptibus oppugnatus robur acquirit,& firmitatem,ambulans,vt ait Apoſtolus, d *per gloriam & ignobilitatem; per infamiam & bonam famam*,animo quodam his omnibus euentis ſuperiori , vt in primo Tomo fuit explicatum exemplo Noemi & Ruth: quæ aduerſitatum ac proſperitatum viciſsitudine magnam in virtutibus conſtantiam acquiſiuerunt.

d 2 *Co.6.8.*

§. I. *Rationes vincendi in hiſce conflictibus.*

OPeræpretium eſt tamen duas vias hic oſtendere vincendi in his congreſsibus:altera enim eſt ſilentij perfecti,cùm talia audiũtur : altera prudẽtis reſpõſionis.Silentiũ oriri debet ex humilitate cordis,nõ agnoſcẽtis in ſe aliquid laude dignũ;multa verò digna contẽptu.Debetq; huius humilitatis indicium aliquod exteriùs in vultu ipſo apparere,aliter tamen atque aliter.Nam laudes audiens,triſtitia eſt præferenda:vt appareat te illas illibenter audire,atque ita progreſſus in eis impediatur:ſi enim eas audire delectet,ſtatim(vt S.Gregorius ait) illæ creſcunt:pergunt enim adulatores in eis referendis, vt te recreent : & ſenſim cor tuum emolliant ; & rigorem , quem in boni rectique proſecutione adhibebas, faciant relaxari.

Lib.22. mor. c.5.

quam-

quamobrem oportet eas ſtatim retundere, tibique ipſi internè dicere illud Dauidis: e *Ferant confeſtim confuſionem ſuam, qui dicunt mihi: Euge, Euge*; hoc eſt exurge, lætare, & gaude ob egregia tua facta: his enim inanibus verbis me in vanam gloriam & ſuperbiam inducunt. Caue itaque ſis hominibus huius ſeculi imitator, qui ad inanes huiuſmodi laudationes reſpondere ſolent verbis valde humanis in ſignum gratitudinis, quo oſtendunt, eas ſibi arridere. Nunquam enim laudantis manum oſcularentur, niſi propriam prius eſſent oſculati, complacentes ſibi inaniter ex auditis proprijs laudibus, contra id quod S. Iob de ſeipſo dixit: f *ſi oſculatus ſum manum meam ore meo*, quaſi inaniter mihi complacens in rebus meis, eas laudans, aut libenter audiens ab alijs laudari. In qua re vir ille ſanctiſsimus raram ſuam eximiamque virtutem oſtendit: Nam (vt S. Auguſtinus ait) licèt facilè ſit laudationem ex rebus noſtris non quærere, quando negatur: difficillimum tamen eſt, cùm eadem ſpontè offertur, non gaudere, & S. Chryſoſtomus de ſeipſo fatetur: quando auditores laudabant eius Conciones, pati ſe ſolitum, quòd humanum eſt, congaudendo cum illis: licèt ſit credendum, id non feciſſe, quaſi audiendis ſuis laudibus delectaretur; ſed ob vtilitatem & profectum ipſorum auditorum; & ob gloriam Dei, quæ ex eo oriebatur.

e *Pſal. 39. 16.*

f *Iob. 31. 27.*
Gloſſ in 1. Theſſ. 2.
S. Tho. 2. 2. q. 132. a 3. arg 3.
Hom. 38. ad popul.

QVANDO autem in eiſdem caſibus eſt loquendum, maiori opus eſt prudentia ac diſcretione: adulatores enim oportet aſperè reprehendere, ſi aliquam in eos habes poteſtatem: quemadmodum Chriſtus Dominus noſter acriter Phariſæos reprehendebat; cum aliquam in faciem ei dicebant adulationem: f *Quid*, inquit, *me tentatis hypocritæ?* & cuidam, qui (vt S. Thomas perpendit) per adulationem vocauerat: g *magiſtrum bonum*, reſpondit: *quid me dicis bonum?* vt intelligeret ſe tam procul ab adulatione dicenda eſſe debere; atque ipſe erat ab audienda. Quando autem laudans rectam habet intentionẽ, repellendæ ſunt laudes humilibus veriſque rationibus: non vt in laudando pergat; ſed vt, quis tu ſis, agnoſcat, quemadmodum S. Gregorius reſpondit S. Leandro, à quo ob perfectam & exemplarem ſuam vitam laudabatur. Volo, inquit, verbis tibi reſpondere bonæ cuiuſdam mulieris: h *ne vocetis me Noem, id eſt, pulchram; ſed vocate me mara; id eſt, amaram, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens*. Ne exiſtimes, vir venerabilis, me nunc eum eſſe, quẽ antea noueras: quamuis enim in exterioribus creuerim ob dignitatem, interiùs tamen in ſpiritu valdè decreui, & eouſque perueni, vt ſim vnus ex illis, de quibus ſcriptum eſt: i *deiecisti eos cùm eleuarẽtur*. Ille, cùm eſt eleuatus, cẽſetur deiectus, qui aſcendens ad dignitates, deſcendit in moribus. Hæc S. Gregorius, ex quibus apparet, verè Humili nunquam deeſſe rationes, eludendi laudes, quas de ſe audit. Et huiuſmodi rationes ſunt, quas Dauid appellat k *ſagittas potentis acutas, & carbones deſolatorios*, quos potens ipſe Deus confert contra adulatorias & fraudulentas linguas. Quod ſi in virtute ſis No-

f *Mat. 22. 18*
g *Mar. 10. 17*
Luc. 18. 16.
Eccl. 19 23.
Lib. 19. Epi. 83.
h *Ruth. 1. 20*
i *Pſal. 72. 18.*
k *Pſa. 119. 4.*

uitius & Tyro, audiſque tuos maiores te laudantes; id cum vera humilitate debes magnæ tuę imbecillitati adſcribere; & neceſsitati, qua tanquam infans aliquis huiuſmodi fomento indigeas, cùm in modum, quo humilis illa Ruth audiens laudari ſe à Booz, cadens in faciem ſuam & adorans ſuper terram,
Ruth 2.10 3. dixit: l inueni gratiam apud oculos tuos, Domine mi, qui conſolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non ſum ſimilis vnius puellarum tuarum: quaſi dixerit, prudentia tua ob magnam meam imbecillitatem huius laudationis tuę cauſa eſt, quamuis ego ſim eius indigna.

EISDEM duabus vijs vtendum tibi eſt, cùm te aliquis verbo contempſerit, aut contra te murmurauerit. Aliquando tacendo, aliquando verò loquendo; ſemper tamen cum humilitate & ſerenitate vultus: quamuis enim
m Prou. 25. 23. m in linguam alijs detrahentem, facies triſtis ſit oſtendenda, vt illa aduertat, te horrere, talia audire; & ea ratione illam diſsipes, quemadmodum ventus Aquilo diſsipat pluuias: in eas tamen murmurationes, quæ te tangunt, præſtat non oſtendere huiuſmodi ſigna triſtitiæ, & impatientiæ ob tuum contemptum. Et ſi reuera ſint de materia mala, cuius tu ſis tibi conſcius: æquum eſt, te eius pœnitere; ac dicere intra te ipſum (vt habetur
n Iob. 33.27. in libro Iob) n peccaui & verè deliqui, & vt eram dignus non recepi: quare hanc pœnam & iuſtam eſſe exiſtimabis, & à DEO tibi miſſam, vt à culpa expurgeris, & vitæ emendandæ ſtudeas. Quod ſi materia ſit bonum aliquod opus tuum, tacendum tibi eſt, non tamen opus omittendo: ſed tuam defenſionem, DEI prouidentiæ committendo, qui huiuſmodi calumnias ſuſtinentes tueri ſolet: quemadmodum Chriſtus Dominus no-
o Luc 7.39 & c.10 40 & Ioan.12. 7. ſter o Mariam Magdalenam ter defendit ab eis, & à boni, quod præſtabat, murmurationibus. Quod ſi aliquid ſit dicendum, id fiat, confirmando cum humilitate bona tua propoſita, cum in modum, quo Dauid vxori
p 2. Reg. 6. 16.21. Tract. 4. c. 2. ſuæ Michol murmuranti, ipſumque irridenti p quod coram Domino ſaltaſſet, ipſe reſpondit, ſe ipſum magis humiliando & contemnendo, vt poſtea videbimus: Et ſic ei ſilentium impoſuit. Sic enim quadam valdè occulta & glorioſa ratione triumphum ages de tuis calumniatoribus, ſi oſtendas te de tuo contemptu gaudere; aut fatearis te dignum eſſe, qui ſic contemnaris; quemadmodum ad finem Tractatus præcedentis fuit explicatum.

§. II. Superiores contra ſe ortas murmurationes impedire & amouere tenentur.

SVPERIORES tamen in huiuſmodi caſibus poſſunt, ac verè interdum debent, facti ſui rationem reddere, vt murmurationem contra ſe ortam impediant, & amoueant ſcandalum, ne impingant ignorantes;

qui non intelligentes cauſam & motiuum ipſius, eum damnant & conqueruntur; quemadmodum fecit Pater ille familias, contra quem murmurabant operarij, qui tota die in ipſius vinea laborauerant, eò quòd iuſsiſſet eandem mercedem ijs operarijs reddi, qui vna ſola hora laborauerant, nam ſtatim atque ad eius aures peruenit murmur illorum, vocatum ad ſe eorum vnum valdè blande corripuit, dicens: a *amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conueniſti mecum? tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic nouiſsimo dare ſicut & tibi: aut non licet, mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* a Mat. 20. 13.
Et hac inſigni prudentia querelas diſſoluit murmurantium, inſinuans eis quam immeritò conquererentur; & iniuriam, quam ipſi inferebant; & incommodum, quod proximo ſuo inferre tentabant; ac denique grauitatem peccati ipſorũ, cuius morbi radici aptum antitodum applicabat: id enim ſignificat illud, quod adiecit: *an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* quaſi ei dixerit: attende, quod ex mea liberalitate acceperit oculus tuus occaſionem, vt eſſet temerarius, cupidus, & inuidus boni proximi tui: temerarius, inquam, fuit, eò quòd iudicaueris, me acceptatorem perſonarum, & iniuſtum, eò quòd pro labore inæquali mercedem dederim æqualem: ſed in hoc deciperis, nam ex meis facultatibus licet mihi eleemoſynam facere, & gratis dare, quod non debetur ex iuſtitia. Adde, quòd etiam in hoc es temerarius, cùm iudicas proximum tuum, minus te laboraſſe ob temporis, quo laborauit, breuitatem: nam plus ipſe laboris perfecit in vna hora, ob eius magnam diligentiam: quàm tu feceris in duodecim, ob tuam in laborando ignauiam. Eſt etiam oculus tuus cupidus: quia non es tuis contentus; ſed etiam, quod tibi non debetur, concupiſcis, exigens quaſi ex iuſtitia, quod labore tuo non es promeritus. Ac denique es inuidus, cùm doleas de bono tui proximi, ac de gratia quam ego illi feci. Cùm potiùs ex hoc ipſo deberes gaudere: ſiquidem nihil ex ijs, quæ tua ſunt; propterea amittis, quod ego illi ex liberalitate dem quod meum eſt, quò ipſe diteſcat, & benè habeat. Cogita igitur, te ſine cauſa iraſci, pacem amittere, alios turbare, ac zizania in familia mea ſeminare: cùm meritò attendere debuiſſes, me tibi nullam iniuriam feciſſe, eò quòd aliquid dederim tuo proximo; ſed te potius mihi iniuriam facere, eò quòd de me murmures. Sed ego iniuriam hanc tibi ignoſco, reddoque quod debeo, non me vlciſcens de murmuratione, & querela, quam de me immeritò habuiſti.

Hoc eſt exemplar quod Chriſtus D. N. in hac parabola nobis proponit, ut in ea videamus murmurationis malitiam, radices, ac damna; & ſimul Prælatorũ dexteritatem in ea curanda, non tam ad ſuum honorẽ tuendũ, & eius, quod fecerunt, rationẽ reddendam, ne iniuſti habeantur: quàm ad pacem in ſua familia ſeruandam, & culpam, damnaque ab ea prouentura, impedienda.

Digitized by Google

SED ne ſilentio prætereamus cauſam & motiuum patrisfamilias, cur nó omnes ſimul operarios, quorum tamen multi murmurauerant, corripere ſed vnum tantum ſeorſim voluerit. Voluit enim nos docere modum & rationem in his correptionibus ſeruandam, quamuis non ſemper ſit eadem: nam in Communitatibus ſemper inter reos ſunt aliqui innocentes, & omnes in genere reprehendere, ſolet eſſe afflictionis & deſolationis occaſio ipſis innocentibus, cùm ſe vident inter reos haberi. Ac propterea magna cum prudentia pater familias vnum accepit ſeorſum, qui murmurationis caput eſſe videbatur, aut inſolentius in ea ſe geſſerat: & hunc corripuit, & magis in particulari reprehendit: ita tamen vt omnes peccati complices eiſdem rationibus conuicti remanerent, & corrigerentur. Et ſic reliqui, qui innocentes erant, pacati manſerunt, ſuæ innocentiæ conſcij, cùm viderent, ſe nó eſſe de illa culpa notatos, & ipſa Communitas manet in ſuo honore, cùm in ea plures innocentes eſſe intelligantur.

SED aliàs prudentia tenet aliam viam quæ monens ipſam communitatem de culpa, vt emendationem obtineat, quam intendit; corripit omnes, qui in ea ſunt, etiamſi pauci ſint rei: eò quòd nec eos nominare; neque admonitionem & correctionem prætermittere expediat. Et ita eos cum multis alijs corripiendo ipſi corriguntur, non puncti nominatim: ipſi verò innocentes ex eo redduntur cauti, ne in huiuſmodi peccatum incidant. Cuius rei aptum habemus exemplum in Chriſto Domino, cùm aliqui ex diſcipulis & nominatim Iudas de b *Maria Magdalena murmurarent*. Chriſtus enim in communi omnes monuit, & corripuit: nam neque Iudas ob cordis ſui duritiem capax erat particularis reprehenſionis, neque par erat, reliquos non aduertere murmurationis malitiam, & eius curationem.

b *Mat* 26.10 *Ioan*.12.4.

CAPVT XIII.

PLVRIMVM REFERRE AD CONCORDIAM ET MVtuum cum omnibus commercium conſeruandum, valdè melancholicam, aut valdè cholericam naturam moderari, & pertinacem, aut vindictæ cupidam domari.

INTER cætera, quæ concordiam Reipublicæ & Familię, & humanam mutuam familiaritatem, & conſuetudinem euertunt, non poſtremum locum obtinet naturalium propenſionum diuerſitas & contrarietas: cùm ſcilicet quiſque præceps eò fertur, & inclinat, quò naturalis corporis conſtitutio propendet. Ex quo fit, vt alij cholerici ſint ac vehemen-

hementes;alij ſedati,phlegmatici,& lenti:hi melancholici,timidi & puſillanimes;illi hilares,audaces,& proiecti animi: atque inde prouenire ſolet naturalis quædam auerſio,& animorũ alienatio,quam Philoſophi *Antipathiam* vocant,inter eos,qui diuerſæ ſunt huiuſmodi corporis conſtitutionis:adeò, vt alter alterius actiones motuſq; & ſtudia fugiat, ac deteſtetur: ac proinde eiuſdem vitet conſuetudinem & familiaritatem. Atque vt plerique mortalium ab hiſce motibus ac propenſionibus abripiuntur: ita vix vnionem & pacẽ cum ijs ineunt,qui eiuſdẽ non ſint propenſionis & conſtitutionis:adeò, vt neq; verſari cum eis poſsint. Quare cholerici phlegmaticos,& illos hi viciſsim horrent; triſtes ac tetrici iucundos & hilares declinant; ſicut hi illos viciſsim,atque ita rara eſt inter eos familiaritas & conſuetudo.

QVAMOBREM nihil adeò pacem & humanum mutuum hominum commercium iuuat,atq; quòd ſiniſtras ſuas propenſiones & exceſſus quiſque agnoſcat,ad quos miſera illorum cõſtitutio impellit;& eandem viriliter mortificent,ſeipſos vincentes,virtuteq; inclinantes ad alterum extremum,vt ſic medium teneant ſtudioſum,quod prudentia dictat:ad quam directio hęc & gubernatio ſpectat. Quamuis pręcipuus gubernator,ſit ſpiritus S. qui cęleſtibus ſuis inſpirationibus, ac dictamine conſcientiæ fide illuſtratæ, & virtutũ habitibus exornatæ(quarum munus eſt has paſsiones domare)perfectiſsimè id præſtat,nam quemadmodũ induſtrius auriga currum dirigit quatuor Equorum, quorum alij ferociores ſunt ac velociores; alij tardiores, omnium habenas in manu tenens,tardos vrget,& veloces retinet;vt pari paſſu omnes progrediantur:ita Spiritus S.Electorum Remp.ſuis impulſibus & virtutum habenis ita gubernat:vt vehemẽtes& cholericos cõtineat,phlegmaticos verò vrgeat;puſillanimes excitet,ac reprimat audaces;triſtes exhilaret, valdè verò lætos & hilares cõponat ac moderetur: vt pari omnes paſſu in bonorũ operũ exercitio progrediãtur:eum in modũ,quò ſuperius dicebamus: quòd Tract.1.c 1.
ſancta a *quatuor animalia*,quæ *gloriæ Domini* currum vehebãt:quæ quãuis adeò a Ezech.1.12.
eſſent inter ſe diuerſa, *vnà tamen gradiebantur*, eò quòd eiuſdem *ſpiritus impetum* ſequerentur:qui hominem bouis inſtar tardum impellit, vt greſſum acceleret;feſtinantis verò inſtar leonis aut Aquilę impetum detinet,vt ſe greſſibus moderatis,qui diutiùs durant, accommodet. Diuina enim inſpiratio & c.2.1.
feſtinantium eſt frænum,& tardiorum calcar: vt omnes onus portent ſuorũ officiorum,b *Deoq; ſeruiant*, vt Propheta dixit:*humero vno*:ſingulis in ſe ipſis mortificantibus exceſſum,in quo ſunt alijs oneroſi. b Sopho.3.9.

HORVM omnium præclarum exemplum videre licet in moribus ingenuis ac generoſis, quos Iſaias Chriſto Domino noſtro attribuens, ſic dixit: b *non contendet, neque clamabit, neque accipiet perſonam, neque audietur vox eius foris:calamum quaſſatum non conteret,& lignum fumigans non extinguet,non erit triſtis,neque turbulentus,donec ponat in terra iudicium.* In quibus verbis inſinuat b Iſa 42.2. Mat.12.19.

Propheta ſeptem noſtri Saluatoris proprietates, in quibus boni ciues debeant illum imitari.

§. I. *Prima familiaritatis proprietas.*

I. PRIMA proprietas, quæ ad ſuauem & humanam cum alijs familiaritatē
plurimum confert, ſignificatur illis verbis: *non erit triſtis*, neque ex naturali
ſcilicet ſua conſtitutione, nec ex inordinato aliquo accidente. Triplex
enim eſt triſtitia, quædam ſtudioſa, alia naturalis, tertia vitioſa. Prima potuit
locum habere in Chriſto D. N. ipſe enim dixit paulò ante ſuam paſſio-
a Mat. 26. nem: a *triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*: & Apoſtolus dicit: *triſtitiam quæ ſe-*
38. *cundùm Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operari*: talis eſt, quam de pro-
2. Cor 7. 10. prijs alienisve peccatis & miſerijs proximorum habetur. Hæc coniunctas ſibi
habet has tres præcipuè virtutes: pœnitentiam, miſericordiam, & charitatis
zelum: eſtque ſemper ſecundùm regulas rationis moderatą; ne, ſi nimia
ſit, euadat vitioſa. Triſtitiæ naturalis fundamentum & radix eſt humor melancholicus
grauis & importunus ac moleſtus. Quæ complexio, quãuis culpabilis
ipſa non ſit: ſi tamen non reprimatur & corrigatur, facilè labitur in
incommoda vitioſæ triſtitiæ: quæ coniungi præcipuè ſolet his tribus vitijs,
impatientiæ ſcilicet, ob mala, quæ eueniunt; aut bona, quæ amittuntur, inuidiæ
ac dolori de proſperitatibus alienis; acediæ ſiue tædio ex bonis operibus,
cum diffidentia quadam & quaſi deſperatione, ac reliquis tentationi-
Tract. 2. c. 5. bus, quarum ſuprà eſt facta mentio. Et vniuerſim, quoniam triſtitia (teſte
§ 3. ſancto Auguſtino) earum rerum eſt, quæ contra noſtram voluntatem eueniunt,
ex ea prouenit, vt homines voluntati ſuæ valdè addicti, quibus propterea
vix poteſt ſatisfieri, valdè ſubiecti ſint inordinatis huiuſmodi triſtitijs;
b Prou 25. quarum cauſa tum ſibi ipſis, tum alijs graues ſunt & intolerabiles: Si-
20. bi quidem: quia b *ſicut tinea veſtimento, & vermis ligno:* (vt Salomon ait)
c Cap. 17. 22 *ita triſtitia viri nocet cordi, & c ſpiritus triſtis exſiccat oſſa, animus* autem *gau-*
d Eccl. 30. *dens, ætatem floridam facit*: d *triſtitiam* (ait Eccleſiaſticus) *non des animæ tuæ, &*
22. *non affligas temetipſum in conſilio tuo*, & in rebus gerendis. *Iucunditas cordis hæc
eſt vita hominis, & theſaurus ſine defectione ſanctitatis*: nam gaudiū producit annos,
triſtitiam ergo longè repelle à te, multos enim occidit triſtitia, nec eſt vtilitas in
e 2. Cor 7. 10 *illa*, quòd etiam Apoſtolus confirmat, dicens: e *ſeculi triſtitiam, mortem operari*.
Ex quo fit, vt cor ipſum debilitet, frangat alas, & hominem reddat ineptum
ad benè fungendum ſuis officijs, & ſatisfaciendum obligationibus. Nā
Lib 10. Ethic. c 4. quemadmodum dilectio, iuxta mentem Philoſophi perficit opera: ita è contra
S. Thom. 1 2. triſtitia multos in eiſdem defectus admittit: quemadmodum accidit Aa-
q. 57. a. 3. roni, qui cum valdè eſſet triſtis ex repentina duorum filiorum morte, errorem
admiſit in oblatione ſacrificij: qui, cum propterea à Moyſe corripere-

tur,

tur, reſpondit: f *cùm mihi acciderit quod vides, quomodo potui placere Domino in cæremonijs mente lugubri. Quod cùm audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem*: ſufficientem iudicans excuſationem, quòd ex triſtitia eſſet afflictus. Denique qui valdè ſunt triſtes, reliquis ſunt in agendo graues, & omnes fugiunt eorum conuerſationem, gaudentes potius coniungere ſe modeſtè & grauiter lætis: ac propterea de Chriſto Domino noſtro dixit Dauid: quòd eum g *vnxerit Deus oleo lætitiæ præ conſortibus eius*. His verbis inſinuans, futurum illum in anima hac cæleſti lætitia plenum, quam totum etiam corpus modeſtia & grauitate quadam diuina participaret, & omnes benè illi afficerentur: omnes etiam eius ſocij, hoc eſt diſcipuli, eiuſdem eſſent participes: quia plurimum in eo ſibi complacet, quòd omnes in lætitia illi ſeruiant: ſic enim idem Dauid: h *ſeruite Domino in lætitia; introite in conſpectu eius in exultatione*. Et Salomon, longum quendam concludens ſermonem: i *cognoui* (inquit) *quòd non eſſet melius niſi lætari, & facere bene in vita ſua*: nam bona lætitia bonam promouet vitam; quæ viciſsim ipſam auget lætitiam. Quare ſi huiuſmodi naturalis triſtitiæ ſors tibi contigerit, debes eius exceſſum mortificare, ſiquidem gratia naturam corrigit & emendat; & (vt ſponſus dixit) k *fortis eſt vt mors dilectio* ſiue charitas, ad extinguendum ſcilicet prauam hanc connaturalem indolem: bona etiam conſcientia, cordis adfert lætitiam, quæ triſtitiam expellit aut moderatur. Sed attentiori ſtudio fugere oportet triſtitiam vitioſam, diligentem dando operam, ne propriæ tuæ voluntati valdè ſis addictus; ſed eam cum diuina in rebus omnibus coniunges & conformes: hoc eſt enim quod Sapiens dixit: l *non contriſtabit iuſtum quidquid ei acciderit*; quia nihil ei euenit contra votum & deſiderium, quod tranſtulit in ipſum Deum: à cuius voluntate & prouidentia acceptat & amplectitur quidquid non eſt peccatum; & fiducia, quam in ea collocatam habet, radices euellit triſtitiæ, & cor ipſum pace implet & gaudio; redditque affabilem valdè & humanum, omnibus eius Reipublicæ & familiæ.

f Leu. 10. 19.
g Pſa. 44. 8.
h Pſal. 99. 1.
i Eccles. 3. 12. 22.
k Cant. 8. 6.
l Prou. 12. 21.

§. II. *Secunda familiaritatis proprietas.*

2.

EX prima hac proprietate ſecunda oritur, quam Propheta exprimit illo verbo: *neque turbulentus*, hoc eſt neque turbatus erit, nec præceps, aut feſtinans inſtar turbinis, aut venti vehementis, qui quaſi in momento euoluit & turbat omnia: quod proprium eſt eorum, qui natura ſunt cholerici, & impetu quodam ac vehementia in dictis & factis ſuis progrediuntur; & ſic turbant pacem reliquorum, & familiam; ac ipſam etiam ciuitatem commouent; quos inſtruit Eccleſiaſticus, dicens: a *noli citatus eſſe in lingua, noli ſicut leo eſſe in domo tua, euertens domeſticos tuos*, huiuſmodi enim furijs & tibi ipſi, & illis noces: & expellis è domo

a Eccl. 4. 34.

tua ſpiritum Dei, qui non habitat in turbatis, ſed in quietis, & pacificis cordi-
3 Rg. 9. 20. bus. Et quemadmodum Eliæ Prophetæ dictum eſt: *Dominum non venire in ſpiritu grandi & forti, ſubuertente montes; ſed in ſibilo auræ tenuis:* ita Deus non inuenitur in ijs, qui in modo ſuo agendi quaſi turbines & tonitrua ſe habent, terrentes & turbantes alios abſque cauſa: ſed in ijs, qui manſueti ſunt, humani, & ſuaues, ſicut quietus ventus & lenis, qui refrigerat quidem, ſed non excæcat, aut turbat. Talis igitur eſſe debet ratio agendi ipſius Iuſti, eiuſque verba ita lentè, quietè, ac tranquillè prodire, vt omnium animos ad ſe alliciat, refrenans naturalem & vitioſam choleram, quæ ad loquendũ cum impetu & turbatione incitat: idcircò de ſponſa dictum eſt, quod b *eius labia eſſent*
b Cant. 4. 11. *fauus*, ab apibus ſanctarum cogitationum fabricatus, *qui mel diſtillaret*, verba ſcilicet dulcia, quietè, & ſenſim proferendo. Vt autem intelligatur, idem eſſe ſeruandùm in vitiorum reprehenſionibus, quo tempore ſolet cholera magis accendi: etiam dicitur de c *labijs* ſponſi, *quòd diſtillent*
c Cap. 5. 13. *myrrham primam:* quia non ſolum dulcium verborum mel; ſed etiam aſperorum myrrha tranquillè & non tumultuariè, & animo turbato & inquieto effluere debet.

SED hoc extremum fugiens, caue ne in alterum illud incidas, vt nimis tardè & magna cum mora loquaris: id enim non minus eſſet alijs moleſtum,
Lib. 1. offic. c. 9. & 13. quàm ſi cum vehementia & cholera loquereris. vox (inquit S. Ambroſius) non laxa, nec fracta, aut effæminata eſſe debet, quemadmodum aliqui titulo
" grauitatis effingere ſolent, ſed integra & virilis ſicut hominem grauem de-
" cet, ita vt quiſque ſtudeat vitioſum extremum, ad quod à natura propendet,
" mortificare: qui nimis eſt phlegmaticus, addat ſibi calcar, ne ſit in loquendo tam tardus; nimis cholericus freno contineat ſuam properationem: ita ſcribitur de glorioſo Patre noſtro S. Ignatio, quòd cùm conſtitutionem haberet cholericam, ita illam repreſſerit, vt videretur eſſe phlegmaticus.

3. HVIC proprietati affinis eſt tertia, quæ illo verbo explicatur: *non clamabit*, aut *non vociferabitur*, nimis altè vocem extollendo, id enim efficit ira &
Lib. 31. mor. cap. 12. cholera, ſicut aduertit S. Gregorius allegans dictum illud Apoſtoli: d *om-*
d Epheſ. 4. 31. *nis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor* procul *tollatur à vobis*, qui clamor valdè contrarius eſt grauitati & modeſtiæ Chriſtianæ: cuius munus
Lib. 1 offic. cap. 18. (vt ait S. Ambroſius) eſt hos clamores moderari: *ipſum*, inquit, *vocis ſonum libret modeſtia, nec cuiuſquam offendat aurem vox fortior.* Conſulitq; idem San-
" ctus, vt initio ſermonis vtamur voce paulò demiſſiori, quàm ſoleamus; vt
" ita paulatim aſcendamus, donec ad mediocritatem decentem perueniamus,
" quemadmodum à Muſicis & concionatoribus fieri ſolet; vt nimirum modeſta, ſedataque exordia, teſtimonium ſint boni progreſſus futuri. Sed
Reg. 115. Breuiorum. fuſiùs hoc eſt proſecutus S. Baſilius, dicens: vocis modum audientium neceſſitas ipſa definiat, adeò vt non ita demiſſa ſit, vt non audiatur ab eo,

qui cum loqueris:nec tamen altior,quàm ſit opus,vt ille te audiat : quod ſi demiſsius loquentem audire te ille poſſet,iã clamor cẽſebitur,ab Apoſtolo damnatus.non verò clamor cenſeretur,quando vox ideò effertur, quòd ad plures ſermo habeatur,quemadmodum à Concionatoribus fieri conſueuit, aut ad excitandos dormientes , tepidos extimulandos , aut ad affectum aliquem & ſenſum cordis aptius exprimendum. Quod Chriſtum D.N.interdum feciſſe Euangeliſtæ docent, quibus tamen non aduerſatur Propheta de eo dicens: *non clamabit*, & *non vociferabitur* , intelligit enim de clamore aliquo hominis ira perciti:quia in communi ſuo cum alijs colloquio & agendi ratione loquetur modeſta,humili,& graui voce: id quod aptum eſt medium ad perfectionem acquirendam.quod etiam aſſecutus eſt quidam Philoſophus , qui dixit : *ad ſummam perfectionem volo te eſſe breuiloquum;rariloquum,& ſubmiſſa voce loquentem*, vt medium teneamus iam indicatum. « « « *Luc.8.9. Ioan.7.37. & c.12.43.* *Refert Thom. c.Tract 35. in Reg. S.Benedict.*

Mvltvm ad id iuuerit,occaſiones vitare altiùs & immodeſtè loquendi:V.G.non loquendo cum eo,qui procul eſt:ſi commodè poſsis propius accedere; non loquendo quando alij ſimul & confusè loquuntur;ſed expectando,donec illi abſoluerint.Et hoc etiam voluit inſinuare Propheta cũ dixit: *non audiet aliquis in plateis vocem eius*; quaſi dixerit : non erit garrulus, neque loquax ſicut illi,qui ſimul conueniunt ad colloquendum in circulis multorum, vbi neceſſe eſt non ſeruari in loquendo ordinem , eò quòd multi ſint qui ſimul loquantur.Etiam iuuat non laxare riſui habenas in rebus lætis:nam(vt Eccleſiaſticus dixit) e *fatuus in riſu exaltat vocem ſuam* : *vir autem Sapiens vix tacitè ridebit*. Iuuat quoque pertinaciam & contentiones in loquendo tollere , quibus ſemper miſcentur clamores . ac propterea de Chriſto D.N. vtrumque ſimul dicitur : *non contendet, & non clamabit*. *e Ecc. 21.23.*

Et hæc quarta proprietas eſt, quæ plurimum iuuat ad pacem & bonam familiaritatem cum alijs habendam:vt,quantum erit poſsibile, abſtineas à contradicendo alijs, & contendendo cum eis abſque manifeſta id faciendi neceſsitate:iuxta illud Eccleſiaſtici cõſilium: f *de ea re,qua te non moleſtat, ne certeris*.& Apoſtolus diſcipulum ſuum Timotheum monet: *ne verbis contendat*, eò quòd *ad nihil ſit vtile,niſi ad ſubuerſionem audientium*, eosque malo cõtentionis exemplo ſcandalizandos: eò quòd indicium ſit ſuperbi, arrogantis,ac pertinacis in ſuo iudicio hominis;& volentis ſemper vincere : ſicut è contra valdè ædificat, quòd quis ab huiuſmodi contentionibus modeſtè & humiliter deſiſtat:quod expreſsè Salomon dixit: *honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus:omnes autem ſtulti miſcentur contumelijs* . ille enim verè honorem conſequitur prudentis,humilis,ac modeſti ; redditque ſe omnibus amabilem:quia,vt pacem cum illis habeat, vult ſuo iuri cedere : ſtulti 4. *f Eccl. 11 9.* *2.Tim.2.14.*

autem in ſuis contentionibus ſæpè miſcent verba proximos pungentia.

Li.1.offi c. 2 Hoc fuſius explicuit S. Ambroſius, dicens: colloquia & ſermones noſtros diuidi in conuerſationes familiares, & in diſputationes, ad inueniendã veritatem in ſcientijs: & in vtriſque ſtudendum eſſe, ne qua ſit turbatio, ſed noſter ſermo mitis ſit, ſuauis, humanus, beneuolentia & gratia plenus, ab omni contemptus aliorum odore vacuus: *abſit* (inquit) *pertinax in familiari ſermone contentio*, quia ſemper plus vanitatis, quàm vtilitatis inuoluit: & conuerſatio, quæ recreationis cauſa accipitur, vertitur in amaritudinem; & qua fouebatur amicitia, poſtea fouetur odium. Diſputatio (inquit) ſit abſque ira; ſuauitas ſine amaritudine; admonitio ſine aſperitate; & exhortatio ſine offenſione: & quemadmodum danda opera eſt, ne in omnibus actionibus noſtris nimius affectus rationem conculcet, ſed conſilijs bonis locum demus: ita ſtudendum eſt, ne verba noſtra proferantur cum aliquibus indicijs iræ, aut odij, aut cupiditatis, aut affectus alterius deprauati. hæc S. Ambroſius.

5. SED contentionibus inter diſputandum reiectis in vltimum huius operis Tomum, addamus quintam proprietatem, quæ de Chriſto D.N. dicitur: *calamum quaſſatum non confringet*: hoc eſt manſuetudine, clementia & moderatione vtetur erga imbecilles & afflictos, eoſque qui tanquam ſemiuicti ſuam incipiunt deſerere ſtationem; & claudicant in progreſſu. familiare enim eſt ſuperbis & cholericis, altos ſuos ſpiritus & impatientiam oſtendere in minores ac debiliores, quibus putant ſe poſſe præualere: quòd ſi in contentionibus diſputationum initium aliquod victoriæ obtineant, non deſiſtunt, donec omninò vincant, & alios proſternant: quòd ſi æmulationem cum alijs habeant, quos vident incipere cadere: non ceſſant, donec eos proſternant & conterant: at humilis & charitate feruens, eſt manſuetus, clemens, & miſericors: non frangit arundinem, quæ integra eſt; nec quaſſatam comminuit: non deijcit ſtantem, nec lapſum conculcat; non detrahit exaltatos, nec de deiectis & humlitatis triumphat: potiùs ex miſericordiæ viſceribus contendit conſolidare confractos, lapſos erigere & oppreſſos exaltare.

6. QVOD ſi qui illorum valdè erunt impatientes: erga eos magis exerit ſuam charitatem: nam id addit Iſaias, dum ait: *linum fumigans non extinguet.* quaſi diceret: ſi homines, qui lucem & honoris ſplendorem, quem habebant, amiſerunt, erumpant in furorem; quòd ſe humiliatos ac reprehenſos videant; & in ea furia ſunt inſtar lychni, qui cùm arderet in lampade, flatu vno fuit extinctus, & ingratiſsimum emittit fumum: ita illi huiuſmodi fumum ad nares eijciunt, offendentes, & iniurijs afficientes eos, à quibus

ſunt

ſunt humiliati ac repreheſi:nihilominus qui iuſtus & miſericors eſt, eum fumum patienter tolerat, nec vult huiuſmodi impatientem ac furioſum, etiamſi importunum & impudentem, peſſundare; ſed cum manſuetudine illum tolerat, & expectat; donec furor ille tanquam fumus euaneſcat, vt, eo ceſſante, de eius remedio agat: imitatus illuſtriſsimum Saluatoris noſtri exemplum, in quem ſcribæ & phariſæi inſurrexerunt, & multarum iniuriarum ac blaſphemiarum fumo eum afflixerunt, eò quòd vitiorum ſuorum eos admoneret, ac reprehenderet. Et quamuis potuiſſet ipſe illos perdere & extinguere, noluit tamen eas iniurias vlciſci; ſed admiranda patientia illas tolerare: dans eis pœnitentiæ locum, qua poſſent ad nouam vitam reſurgere.

CAPVT XIV.

QVASNAM DISCORDIAS EFFICIAT ACCEPTIO perſonarum in mutuo hominum commercio; aut ſibi quod optimum eſt, abſque iuſta cauſa vſurpare: & qua ratione illæ impediantur.

VITIVM illud, quo vnum alteri abſque ſufficienti cauſa & ratione præponimus, (quod perſonarum acceptionem appellamus) innumera parit in Repub. & familia odia, inuidias, ac diſcordias: ac propterea in Scriptura ſacra grauiter reprehenditur ac damnatur, & Iſaias dixit de Chriſto D. a *quod non accipiet perſonam*. Vt autem quæ de eo dicenda ſunt, faciliùs intelligantur, præmittimus hoc vitium tum interiùs in mente, tum exterius exerceri. Interiùs fit, cùm fertur iudicium, quo abſq; ſufficienti cauſa aliquis alteri præfertur, ob ſolam ſpeciem, quæ exterius apparet: cùm nullum adſit ſufficiens indicium eius, quod intus in eis latet, propter quod alter alteri præferatur. Ex quo iudicio prouenit exterior executio valdè pernicioſa in nouē caſibus, quos refert S. Thomas: quorum aliqui pertinent ad Iudices, de quibus in proximo Tractatu diſſeretur, reliquorum duo ſunt maximè frequentes: *primus* verſatur circa mores, titulos, ac nomina, loca, & ſeſsiones, quibus magis honoramus minus dignos, aut ob cauſas tali honore minus dignas; aut ſingularitate aliqua erga vnum inter multos aliàs æquales vtimur abſque ratione ſpeciali, quæ tale factum approbet ac iuſtificet. Hæc omnia à Sancto Iacobo Apoſtolo

a *Iſa. 42. 2.*

In c. 2. Epi. S Iacobi. 1.

b Iac.2.1. reprehenduntur, dum ait: b *fratres mei, nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloria. Etenim ſi introierit in conuentum vir aureũ annulum habens, in veſte candida: introierit autem & pauper in ſordido habitu, & intendatis in eũ, qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic benè: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic; aut ſede ſub ſcabello pedum meorum, nonne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis Iudices cogitationum iniquarum?* quaſi eis diceret: attendite, ne in cordis veſtri tribunali Iudices iniuſti ſitis, meliorem iudicantes diuitem propter ſolum veſtium ornamentum; pauperem verò deteriorem ob talis ornamenti defectum. nam quidquid à falſo huiuſmodi ac temerario iudicio procedit, etiam vitioſum eſt; cùm ſcilicet diuiti ob ſolas diuitias honor Iuſti tribuitur, qui pauperi ob ſolam inopiã denegatur: certiſsimum enim eſt, externa tantùm veſte neminem fieri virum bonum; ſicut nec ſolum Habitum facere monachum: ſed bonos & honeſtos mores eum facere iuſtum ac religioſum. Hoc autem exemplo vſus eſt Apo-
2.2.q 63.a.3 ſtolus, (vt S. Thomas aduertit) vt intelligamus: honorem nemini eſſe denegandum, qui eo ſit dignus, quocunque tandem veſtium cultu tegatur, neque exhibendum indigno ob cauſam & titulum, quem reuera non habet: quemadmodum iniuſtum eſſet ſapienti aut ſancto viro propterea ſolum honorem denegare, quòd pauper ſit, aut infimo loco natus, aut eo ſolo titulo, quòd ſit princeps, nobilis aut diues, honorem ei exhibere. Quibus tamen, etiamſi improbis & idiotis, alius debeatur honor ratione dignitatis, aut officij, aut eminentioris loci quem habent in Repub. quę regula ſi ſeruetur, non dabitur legitima diſcordiæ occaſio.

2. Hoc ipſum meliùs intelligetur ex altero modo acceptionis perſonarum, qui eſt in particularibus amicitijs, quæ oriuntur ex cauſis non exigẽtibus ſpecialem amorem & arctam conſuetudinem; ſed proprio tantùm palato & guſtui attendẽdo: non habita ratione aliarum cauſarum etiã iuſtiſſimarum. id quod in familijs & communitatibus ſolet eſſe magnarum inuidiarum, ac diſcordiarum cauſa: nam qui minus, quàm cæteri ſine ſpeciali eius cauſa diligũtur, iudicãt ſe odio haberi, ſe cõtẽni, nec ſibi faueri: ac propterea iram ſuam conuertunt tam in eum, qui ipſis præfertur, quàm in prę-ferentem: Et quid mirum, hanc diſcordiam prouenire, quando id fit abſq; iuſto titulo: cùm etiam oriri ſoleat, cùm adeſt ſufficiens cauſa? quemadmo-
c Gen. 74.4. dum apparet in fratribus Ioſeph, de quibus dicitur: c *videntes fratres eius, quod à patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui,* toruè eum aſpicientes, & cogitantes illum vita priuare, vt ex ſuo illum conſpectu auferrent. Imò inter ipſos Apoſtolos fuit huiuſmodi tur-
d Mat 17. 26.c.18.1. batio, cùm animaduerterent, quod Chriſtus illis præferret d Petrum, &
ee.20.24. filios e Zebedæi.

SED quoniam parentes, Prælati, ac domini etiam ſeruata ad omnes

ſuos

Digitized by Google

ſuos domeſticos humanitate, poſſunt, imò debent meliorum maiorem rationem habere: & poſſunt etiam aliquem habere magis intimum, tanquam ſpecialem amicum, propter commodum & vtilitatem inde ſibi prouenientem, danda illis eſt opera, vt diſcordiam, quæ facilè oriri poteſt præueniant adhibito aliquo remedio, antequam illa oriatur: iuxta illud Eccleſiaſtici: f *ante languorem adhibe medicinam.* quemadmodum fecit idem Patriarcha Ioſeph, cùm in Aegypto ſuis fratribus ſe manifeſtaſſet: cùm enim quædam particularia amoris & beneuolentiæ indicia Beniamin ſuo ex vtroque parente fratri oſtendiſſet: memor inuidiæ & odij, quod in ipſum ex ſimili cauſa fratres prius habuerant, diſcedentes præmonuit, *ne iraſcerentur in via*: quaſi diceret: nolite locum dare inuidiæ propter hæc maioris amoris indicia, quæ Beniamin exhibui, cùm conſcij ſitis cauſæ, cur id fecerim: ſed pacem & charitatem mutuam ſeruate, vt ex hoc ego intelligam, vos verè eſſe fratres meos. f Ecc. 14. 20. Gen. 45. 24.

§. I. *De duplici alia diſcordiarum radice.*

Hvic acceptionis perſonarum vitio affine eſt alterum, quod non minus diſcordiam parit quàm illud: quando ſcilicet quis abſque legitima cauſa vſurpat ſibi quod melius eſt in negotio honoris, aut bonorum fortunæ, aut alterius temporalis commodi: quod ordinariè ex duplici radice oritur. Altera eſt ambitio: nam (vt Sapiens ait) a *inter Superbos ſemper iurgia ſunt* circa puncta honoris: quia quiſque illorum optimum in omnibus locum quærit abſque vllo iuſto titulo. quemadmodum b *filijs Zebedæi* ambientibus optima loca in regno Chriſti, titulo quodam cognationis; reliqui *decem* Apoſtoli *indignati ſunt*: quos omnes corripuit Chriſtus D. dicens: Spiritum illum eſſe *Principum gentium*, qui frequentant ambitionis ſcholam, quam mundus profitetur: diſcipulos autem ſuos non de primario loco contendere, ſed vnum quemq; c *vltimum* ſibi eligere debere, meliori alijs (etiamſi iure aliàs ſuo illum habere poſſet) propter pacem ſeruandam relicto. In quem finem quatuor hæc documenta humilitati Chriſtianæ valdè conſona & propria tibi ſunt obſeruanda. a Pro. 13. 10. b Mat. 20. 21 c Luc. 14. 10.

Primvm eſt, vt honorem cuique debitum in vrbanitate, cæremonijs, titulis ac locis ita exactè exhibeas; vt potiùs debitos terminos excedas, quã in aliquo deficias in honore alijs deferendo: præſtat enim, vt te nimium facere aſſerant: quàm vt turbentur & conquerantur, quod fueris parcior, nec præſtiteris quod debebas. 1.

Secvndvm eſt, vt contentus & pacatus ſis cum ea reuerentia & honore, qui tibi iuxta tuum ſtatum & locum, quem tenes, debetur: nec quæras aut etiam acceptes exceſſum, etiam ſpontè ab alijs oblatum: ſed modo de- 2.

centi ſtudeas illum impedire: Nam, ſi fortè adulatoriè & ſictè offeratur; prudentiæ erit illum reijcere; quòd ſi ex ignorantia aut nimia humilitate offeratur: humilitatis etiam erit illum repellere: quemadmodum Sanctus Petrus non admiſit, vt Cornelius procideret ad pedes eius; ſed
d Act.10.20 dixit: d *ſurge: & ego ipſe homo ſum*. Et idem fecit Angelus, cùm Sanctus Ioan-
e Apo 22.9. nes ſe proſtrauit, vt illum adoraret: dixit enim illi: e *vide, ne feceris: conſeruum enim tuus ſum & fratrum tuorum*. TERTIVM documentum eſt, vt non
3. indigneris, aut pacem tuam perdas, etiamſi alij inordinatè & iniuſtè vſurpare & habere velint reuerentiam, & titulos ſibi non debitos. Quamuis enim, quod malum eſt, approbandum non ſit: indignatio tamen in huiuſmodi caſibus eſt indicium ſuperbiæ: quaſi alterius arrogantia in proprium cedat contemptum. Quare ſi ex animo & candidè tanquam humilis vltimum amas locum: non propterea turbaberis, quòd alter primum ſibi vſurpet. Et hinc QVARTVM oritur documentum, in eo ſitum, vt cum
4. magnanimitate quadam aliorum defectus feras circa reuerentiam & honorem aliàs tibi debitum: nam quamuis licitè poſsis illa deſiderare, & natura huiuſmodi defectum ſentiat: non licet tamen propterea indignari, & quaſi vindictam meditari: potius eſt Chriſtianæ magnanimitatis ſcire hæc diſsimulare, nec huiuſmodi puncta curare: vt quæ ad nihil ſint aliud, quàm vt conſcientiam pungant, ac turbent: ſunt enim ambitionis effectus & quaſi proles, cuius damna & remedia in proximo Tractatu fuerunt poſita.

Cap 10. §. 2. & 3. ALTERA diſcordiarum radix eſt temporalium rerum cupiditas, quæ ſemper inclinat hominem, vt quod optimum eſt, ſibique magis accommodatum, ſibi vſurpet, etiam cum iniuria & detrimento alterius: cui diſcordiæ vix occurri poteſt, niſi per charitatem & humilitatem, quæ deterioribus eſt contenta; & ne pacem amittat vult potius cedere iuri ſuo. cuius rei præclarum, & vtiliſsimum habemus exemplum in Patriarcha Abraham, cùm intellexiſſet rixam inter paſtores gregum ipſius & Loth propter paſcua, quia vtrique optima pro gregibus ſuorum dominorum habere volebant. Ipſe tamen Abraham ſtatim aggreſſus eſt eam diſcordiam componere verbis & actionibus magni exempli & ædifica-
f Gen.13.8. tionis: dixit enim ad Loth: f *ne quæſo ſit iurgium inter me & te, & inter paſtores meos, & paſtores tuos; fratres enim ſumus*. Quæ verba, quæſo, magis familia & beneuola; aut etiam magis potentia dici poterant; ad contentiones illas componendas. *fratres enim* (inquit) *ſumus*: ideoque non decet inter nos eſſe diſſenſiones. Cùm igitur omnes Chriſtiani, ſimus IESV CHRISTI Domini noſtri fratres, filij eiuſdem patris, qui eſt DEVS; & eiuſdem matris, quæ eſt eius Eccleſia: Æquum omninò eſt, vt non ſit inter nos diſſenſio, aut querela vlla. Sed quoniam

ad hoc

Digitized by Google

ad hoc non ſufficiunt verba, niſi opere ipſo occaſiones remoueantur, adiecit idem Patriarcha: quandoquidem hæc diſſenſio & diſcordia propter paſcua eſt orta: *Ecce vniuerſa terra coram te eſt, recede à me obſecro: ſi ad ſiniſtram ieris: ego dextram tenebo: ſi tu dextram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam.* O heroicam charitatem, tali viro dignam! ô quàm ſe oſtendit ob omni cupiditate expeditum, quàm remotum ab ambitione & omni genere rancoris & iræ! quodnam enim medium eſſe poteſt ad vnionem & concordiam obſeruandam efficacius, quàm ita liberaliter cedere iuri ſuo; vt liberam proximo ſuo relinquat electionem, ad eligendum quod maluerit, & quod ſibi magis expedit? ſiquidem omnes lites ac diſcordiæ mutuæ inter homines huic fundamento innituntur, quòd vnuſquiſque velit ſibi quod optimum eſt; & vt alij ipſorum iudicio acquieſcant, ipſi verò non aliorum; quare qui his cedit; à radice euellit omnem huius damni occaſionem. At Patriarcha noſter vno tractu volauit ſuper id totum, quod alij iuſti ordinariè faciunt: nam (vt Sanctus Chryſoſtomus perpendit) ius eligendi pro libitu locum, ex multis titulis pertinebat ad ipſum; eò quòd ipſe eſſet patruus ipſius Loth, & quaſi eius tutor; eò quòd eſſet illius familiæ caput, ſenior, ſapientior, multò potentior, ac ditior: quare æquum erat, vt Loth illi cederet, ac eligere quod mallet, permitteret. At ipſe Abraham, quò erat maior, eò magis ſe ipſum humiliauit, & ad pacem conſeruandam toti huic iuri cedere voluit, ſubijciens ſe non maiori alicui, aut ſibi pari; ſed minori, honorans nepotem ſuum, eique permittens prius eligendi facultatem: contentus ipſe accipere, quod ille relinqueret, etiamſi deterius eſſet: iudicans, præſtare parum habere cum pace, quàm multa cum diſſenſione & turbatione. *Hom. 33 in Gen.* Sed ampliùs adhuc humilitatem & charitatem ſuam in eo (vt S. Ambr. ait) manifeſtauit, quòd videns famulos ſuos diſcordes, non ſe iudicauit adeò fortem, vt exiſtimaret, poſſe dominos eſſe concordes: qui ſolent aliàs amicitiam mutuam reſcindere ob ineptas famulorum murmurationes, & rixas. Ideoque quà humilis, voluit fugere diſcordiæ occaſionem; quà verò charitatis ſtudioſus, voluit etiam inter ipſos paſtores eſſe concordiam; & vtramque familiam valdè eſſe vnitam, vt & ipſa capita perfectam ſeruarent vnionem, quamuis in eo aliquam ipſe rerum ſuarum iacturam faceret. *Lib. 1. de Abrahā. c. 3.* Quo exemplo docuit, quantam curam & operam patresfamilias ponere debeant in conſeruanda perfecta pace & vnione inter ſuos: ex qua etiam ipſorummet pax & concordia dependet. Refert etiam plurimùm, ſtatim atque rixa ac diſſenſio inter ſeruos incipit apparere, eam decidere atque componere, antequam creſcat: quemadmodum fecit Abraham: nam, vt ait Eccleſiaſticus, *à ſcintilla vna augetur ignis*; & ab exigua diſſenſione ſolet ad cruentam pugnam veniri. Maior etiam erit prudentia occaſio- *Eccl. 11. 34.*

nes ipſas præuenire: ne vel ipſæ ſcintillæ prodeant: quemadmodum Booz timens aliquam diſſenſionem ſeruorum ſuorum, ſi viderent Ruth inſerentem ſe, vt cum ipſis meteret, præuenit eos dicens: h *etiamſi vobiſcum metere voluerit, ne prohibeatis eam, & colligentem nemo corripiat*: nouerat enim vir prudens, ſæpè diſcordiam in familia euenire ex eo, quòd alij ſe in aliorum officia immittant; aut ſine authoritate reprehendant; aut ex inuidia, quod videant, eos eſſe in maiori gratia apud ipſos Dominos. Ad rem itaque erit tempeſtiuè eos præmonere, ne diſcordiæ alicuius initijs dent locum.

h *Ruth.* 2.15.

Non eſt tamen æquum, fructum ſilentio præterire, quem Abraham ex opere hoc tantæ charitatis & humilitatis collegit: non enim vacat myſterio, quòd Deus permiſerit, Loth acceptantem libertatem eligendi, ſibi ab Abraham oblatam, decipi in ſua electione; & relinquentem patruo ſuo partem optimam, ſibi accipere deteriorem: i *elegit enim ſibi regionem circa Iordanem ad Sodomam*, quæ tunc erat *ſicut paradiſus domini*: quæ tamen breui tempore facta eſt deterrima, & totius mundi miſerrima, & ſemel ipſe fuiſſet ab hoſtibus ſpoliatus, k & cum tota ſua familia in captiuitatem ductus: niſi Abraham illum liberaſſet: & poſtea ob Sodomorum peccata l *pluit Dominus ſulphur & ignem de cælo, & ſubuertit ciuitates, & omnem circa regionem*, ac ſimul omnis ipſius Loth ſubſtantia ibi perijt. vt ex hoc exemplo intelligamus, quantam curam diuina prouidentia gerat humilium, ita res omnes dirigendo; vt qua parte magnam iacturam facere videntur, plurima illis commoda eueniant: contrà verò permittendo, vt qui non ſunt humiles, nec aliorum defectus tolerantes, magnam ex eo iacturam faciant ex quo ingentia lucra ſperabant. Quare, ſi ex charitate & humilitate alteri relinquas locum meliorem, & ea quæ ſunt magis vtilia, & honorifica: nouerit Deus ita rem deducere, vt maiorem tu honorem & lucra maiora acquiras: alter verò & abiectior fiat, & commodorum ſuorum iacturam faciat: vt re ipſa ſententia illa Saluatoris locum habeat, m *qui ſe humiliat exaltabitur: & qui ſe exaltat, humiliabitur*.

i *Gen.* 13.10.
k *Cap.* 14. 12.
l *Cap.* 19. 24.
m *Luc.* 18.14

CAPVT XV.

DE PERFECTIONE CHARITATIS IN TOLLENdis diſcordijs, & præſertim litibus: quantum in illis periculi ſit, quibusq́ in caſibus licitæ ſint.

EX ijs quæ ſuperiori capite retulimus, ſatis apparet rerum temporalium cupiditatem domeſticarum diſſenſionem & ſimul plurimarum litium, quarum plena ſunt iudicum ſæcularium & Eccleſiaſticorum tribunalia, vnicam cauſam eſſe, ſimul & grauiſsimorum damnorum hinc orientium, quæ omnia iuſtitiæ virtus ſufficienter tolleret, ſi illam homines amplecti, & colere vellent: ipſa etenim vnumquemque inducit, vt rebus ſuis contentus viuat, non concupiſcens alienas; & alteri quod ſuum eſt ita tribuat, vt nihil quod eius ſit, ſibi vſurpet. Verùm hodiè virtus hæc adeò iacet ac ſordet, vt magnopere à ſorore ſua charitate iuuari, opus habeat, eo modò quem Chriſtus Dominus noſter in Euangelica lege ei commendauit, dum varia conſilia & documenta in ea proponit, ad mutuam concordiam fouendam & conſeruandam, etiam cum aliquo proprij iuris diſpendio, & iniuriæ contra iuſtitiam tolerantia, facilè hoc ipſa præſtat charitas, modò perfecta ſit: talis enim, eſt gladius cupiditatem reſecans. Huc ſpectat conſilium illud Saluatoris: a *Ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Quaſi diceret; noli tam inordinatè erga tuas affici facultates; neque propriam ita diligas tunicam, vt quò illam retineas, amittas charitatem, Deique & proximi inimicus conſtituaris, ſed potius tam moderato & recto amore eam diligas, vt haud grauatè bona temporalia amittas, ne ſpiritualibus excidas, ſatius enim fuerit, corpus lumine nudum remanere; quàm animam tuam aut proximi tua cauſa, pretioſiſsima charitatis veſte ſpoliari. Atque vt ſtoliditatis argumentum foret, quòd mille valet amittere potius velle, quàm quod vnum tantùm: ita (teſte S. Dorotheo) ob nullũ temporale commodum amittenda charitas eſt; quæ maiori interuallo omnia bona temporalia excedit, quàm mille vnum. b *Quid autem tibi profuerit ſi vniuerſum mundum lucratus fueris, & animæ idcirco detrimentum patiaris?* In cuius rei confirmationem antiqui Patres, teſte Caſsiano, dicebant, omnibus mundi bonis, quamuis maximè vtilia videantur, cedendum potius; quàm vt per iram, & diſcordiam in fraternæ charitatis detrimentum conſentias, cùm Chriſtus ſuaſerit, vt, c *ſi dum offers munus tuum ad altare, ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinquas ibi munus tuum, & vade reconciliari fratri tuo.* Notat verò S. Chryſoſtomus, Chriſtum hic generaliter lo-

a *Mat.5.40.*

Serm 4.

b *Mat.16.26.*

Collat.16.7.

c *Mat.5.24.*

cutum, ſiue querela fratris iuſta ſit, ſiue iniuſta; eò quòd charitatem inprimis, & quàm maximè conſeruari velit. Et ideò Apoſtolus dixit: d *ſi eſca ſcandalizat fratrem: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.* Verùm id Chriſtus Dominus declarauit in ſecundo, quod ſubiecit documento, dicens: e *quicunque te angariauerit mille paſſus, vade cum illo & alia duo.* Id eſt, ſi fueris mercenarius diurnus, ſtude non modo implere opus & laborem tuum, ad quem ex pacto teneris; ſed ſponte tua plus adhuc labora; ſi ad concordiam cum proximo ſeruandum id neceſſarium eſſe intelligas. Quod ſi importunè te coegerint, plus facere, quàm ex pacto tenearis, vt duo paſſuum millia pergas; cùm non niſi de mille conuentum fuiſſet, id etiam haud grauatè feceris. Imò etſi duplicato onere, merces tibi non duplicetur: noli ideò propria auctoritate vindictam ſumere, neque ad iracundiam & impatientiam prouocari: ſed pacem in anima cõſerua, & charitatem cum proximo, nulla illius amittendæ occaſione data. Hoc ſcilicet eſt conſilium magno illo Domino; qui magni conſilij Angelus vocatur, dignũ. Qui quamuis impedire nolit, vt per iuſtitiam acquiras, quod iuſtè tibi debetur; aut moleſtiam repellas, quam tibi alij inferunt: præcipit tamen, vt hoc ſine vllo à parte tua præiudicio fiat charitatis: tibique conſulit, tanti eam facere; vt, ne illam cõtemnas, aut imminuas, aliquid potius de iure tuo remittas, confidens infinitæ illius bonitati, quod pro eadem decertabit; vel alia via damno, quod illius intuitu pateris, occurret. Recordare, obſecro, quid f ISAAC contigerit, quando Palæſtini, apud quos commorabatur, proſperę illius fortunæ & lætis ſucceſſibus inuidentes, puteos à patre illius effoſſos obturarunt, & areſcere fecerunt: ipſe enim damnum hoc & moleſtiam æquanimiter perferens, alio in loco puteum effodit, è quo magna mox aquarum copia ſcaturijt. At paſtores regionis illius cum ipſius paſtoribus de aqua etiam hac contenderunt: propterea *calumniæ* nomen puteo dedit, patienter illam ſuſtinendo, nec in vindictam prorumpendo: ſed alterum mox puteum fodit; at cùm eadem rixa contigiſſet, impoſuit illi nomen *inimicitiæ*; verùm cùm & hanc magna cum animi ſerenitate tuliſſet, puteum quem ſerui magno cum labore & moleſtia parauerant, ijs ceſsit, ac tertium effodi iuſsit, ac tum demum omnis ceſſauit contentio, & contradictio: ideoque *latitudinis* illi nomen dedit, quòd DEVS cor ipſius dilataſſet; & facultates in patientiæ & perſeuerantiæ præmium auxiſſet. Vt hinc locupletes & potentes intelligant, fore, vt alij illis inuideant, ac moleſtiam inferant, quas ſi æquanimiter ferre ac diſsimulare non potuerint, tanta inde ſecutura eſt diſcordia, vt vniuerſa domus & familia ruinæ exponenda ſit. Verùm ſi patienter tulerint, ac diſsimularint, quod ſine maxima æmulorum turbatione impedire nequeunt, eorum tandem pertinaciam ſuperabunt; & deſideratam latitudinem, & opum augmentum breui conſequentur.

d 1. Cor. 8. 13.

e Mat. 5. 4.

f Gen. 26. 15.

Hinc colligere licet: quomodo in litibus nos gerere oporteat, qua de
re Apoſtolus in Epiſtola ad Corinthios pluribus egit, quos duorum crimi-
num inſimulauit, vnum iuſtitiæ & fraternæ charitati repugnabat, alterum
conſilijs perfectionis, quam profitebantur. g *Iam quidem* (inquit) *omninò de-* g 1. Cor. 6. 7.
*lictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis?
quare non magis fraudem patimini? ſed vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fra-
tribus. An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſsidebunt? nolite errare, quia
neque fornicarij, neque fures, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſsidebunt.
Multa quidem licent, ſed non omnia expediunt, nec ſub vllius redigi poteſtate bonum
fuerit.* Quod ſi propterea facitis, vt habeatis quod comedere poſsitis: at-
tendite quod *eſca* quidem *ventri, & venter eſcis; Deus autem & hunc, &
hus deſtruet.* Hæc quidem Apoſtolus, quorùm tamen aliqua prohibet tan-
quam crimina; alia tanquàm imperfectiones parum pias & religioſas. Cri- Ibi lect. 2.
men eſt (ait Angelicus Doctor) lites ciuiles habere, quando tres aut quatuor
circumſtantias concurrunt. *Prima*: ſi ſola auaritia & inordinata opum cupi-
ditas, litis cauſa ſit: quàm Chriſtus reprehendit in eo, qui ipſi dicebat: h *Magi-* h Luc. 12. 13.
ſter, dic fratri meo, vt diuidat mecum hereditatem, cui Dominus reſpondit: *Ho-
mo, quis me conſtituit Iudicem, aut diuiſorem ſuper vos? videte & cauete ab omni aua-
ritia; quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his quæ poſſidet.* meritò il-
lum, Hominem vocauit: cùm non niſi de rebus carnalibus, terreniſque age-
ret, & litem cum fratre haberet; quæ quamuis ad hæreditatis diuiſionem
ſpectaret: ex auaritia tamen ortum habebat, vnoquoque plus deſiderante,
quàm ſibi competeret. Atque hoc hominum proprium eſt, iuxta illud Apo-
ſtoli ad Corinthios: i *cùm inter vos ſit zelus & contentio, nonne carnales eſtis, &* i 1. Cor 3 3.
ſecundùm hominem ambulatis? Et Apoſtolus Iacobus id ipſum confirmat, quod
aduerſus diuites dicimus: k *vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiſcentijs ve-* k Iacob. 4. 1.
ſtris, quæ militant in membris veſtris? quaſi diceret: lites, & exigua illa concordia,
quam inter vos video, hinc ortum habent, quod exiguam etiam intra voſ-
metipſos habeatis, & concupiſcentiæ veſtræ & paſsiones inter ſe digladien-
tur, ac diſſentiant: ſi enim mortificatas concupiſcentias haberetis, ſtatim lites
& contentiones finem acciperent. Atque hinc *alterum*, quod lites prauas 2.
reddit, eſt ipſe, quo geruntur, modus, cum diſſenſione, inquam, & magno
pacis, fraternitatiſque. quam Chriſtiana Religio requirit, detrimento. At-
que hoc ſentiebat Apoſtolus, quando admirans dicebat: l *an ve frater cum fra-* l 1. Cor. 6 6.
tre iudicio contendit? perinde ac ſi diceret; vbinam eſt fraternitas, quam habe-
tis in Chriſto? vbinam pax & charitas, quam tantoperè vobis commenda-
uit? Et ſanctus Iacobus ait: m *vbi zelus & contentio eſt: ibi inconſtantia* in ho- m Iac. 3 16.
mo, *& omne opus prauum?* nam in corde eſt, & inde exit quidquid ad illud pro-
uocat.

Hinc porrò originem habet *tertium* quod lites vitioſas reddit, quando 3.

ſcilicet iniuſtitia, fraus, verſutiaque ijſdem immiſcetur, petendo quod alienum eſt; vel aſtu doloq; adhibito, ipſum conſequi contendendo. Atque hoc eſt quod Apoſtolus grauiſsimè reprehendit. dum conqueritur alterum alteri iniuriam irrogare, & fraudem aduerſus fratrem machinari, cùm tanquam ſeipſos amare eoſdem debeant; & ipſis velle, quę ſibi ipſis fieri ab alijs vellet. Hæc eſt petra ſcandali, in quam impingunt & caput confringunt, non litigantes modò; ſed & Iudices, Aduocati, Cauſidici, Notarij, & quotquot ijs in re iniqua per fraudem & dolum opitulantur. Aduerſus quos gladium comminatorium Iſaias Propheta exerit, dicens: m *Va qui condunt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitiam ſcripſerunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerēt cauſæ humilium populi mei: vt eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent? quid facietis in die viſitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cuius confugietis auxiliū? & vbi derelinquetis gloriam veſtram?* Vtinam litigantes, & quotquot ijs auxiliātur, ſtrictæ illius viſitationis memores eſſent, quam viuorum & mortuorum iudex de omnibus inſtituet, quando rationes illorum examinabit; vtinam animo voluerent grauem illam litem & cauſam, quæ in diuino tribunali, etiānum indeciſa dependet; in qua de vita æterna agitur; cuius ſententia non niſi in hora mortis pronunciabitur: & in vniuerſalis iudicij die coram vniuerſo mundo promulgabitur? Quid ibi facies, miſelle, ſi lites iniquas foueris, dum ſuperueniet iſta calamitas; quæ, quamuis procul tibi abeſſe videatur, prope tamen adeſt: & forſan hodierna die eadem te obrutum videbis? quis patronus in illo diſcrimine futurus? quis huius cauſæ ſolicitator? ſi opera tua te condemnauerint, quis abſoluet? ſi pauperes & viduæ, quas tua malitia oppreſsiſti & ſpoliaſti, te accuſent, quis defendet? quid tibi tunc dignitatis, qua hodie fungeris, ſplendor & gloria proderit; aut amplæ, quas nunc poſsides facultates conferent? omnia hic relinques, & ſolus ad iudicium deſcendes, in quo, quòd lites iniuſtas intentaueris, iuſtè damnaberis. His tribus, quæ lites vitioſas reddunt, *quartum* addit S. Thomas, ſcandalum ſcilicet ac turbationem quæ oritur proximo ex occaſione noſtræ reſiſtentiæ, vt in grauia propterea peccata labatur. Quem defectum inſinuauit Saluator, cùm dixit, non eſſe reſiſtendum n *volenti tunicam noſtram tollere; ſed potius dimittendum etiam ei pallium*; quòd tamen rarò cenſendum eſt præceptum, ſed conſiliū tantùm, ſicut dictum eſt. Et eodem ſpectat quod dixit Apoſtolus, *quare non magis iniuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini?* quaſi dicat; non nego licere aliquando litigare: ſed attendite, id non ſemper expedire; & maioris eſſe perfectionis; pacem & concordiam cum fratribus ſeruare; etiam cum aliqua facultatum veſtrarum iactura, & rerum neceſſariarum, etiam ipſius cibi defectu; quàm, vt hæc incommoda vitetis, cum fratribus veſtris litigare; nam hæc temporalia ſunt, & cum vita corporis finem accipiunt; animæ verò vita eſt futura æterna: b *noli*, (inquit) *cibo tuo fratrem tuum perdere, pro quo Chriſtus*

m *Iſai.10.1.*

De Maierat. & hereditate cœleſti.

Supra.

n *Mat.5.40.*

b *Ro.14.15.*

mortuus eſt;nec proprium reputes emolumentum,quod in tantum cedit detrimentum alterius. Ex his colligit S Thomas:Religioſos, qui paupertatem ſunt profeſsi & omnia pro Chriſto reliquerunt, debere, ad ſuam perfectionem aſſequendam, lites omnes fugere, nihil proprij ſibi quærendo: quamuis eiſdem æquè liceat ac ſæcularibus, bona Religionis communia etiam per litem conſeruare,quando id alia via facere non poſſunt. Quibus addit S. Gregorius:quando neceſsitas nos obligat rerum temporalium curam habere,quas alij ſibi vſurpare tentant, interdum expedire, id tolerare: aliquando tamen melius eſſe id impedire,charitate ſeruata : *ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant*, cum in modum quo quis etiam vi proximam culpæ occaſionem remouet ei,qui nō vult ſpontè ab ea abſtinere: vt ſic poſsit veram agere pœnitentiam. *Refert S. Tho.ſupra.*

In multis præterea caſibus tenetur quis litigare,quando hoc medium eſt ad propria bona fortunæ, & filiorum defendenda neceſſarium,ſine quibus non poteſt familiam ſuam cum debita proprio ſtatui ſuo decentia ſuſtentare, quamuis ſeruandæ tunc ſint conditiones, quæ litem iuſtificent, puritas ſcilicet intentionis,moderatio cupiditatis,iuxta illud Apoſtoli:c *omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate*, loquens enim de ſe,idem alijs ſuadet, ne ſcilicet quis ſeruus fiat aut mancipium rerum ſuarum temporalium, nec ipſius litis, qua illas tuetur;ſed in ea gerat ſe abſque animi perturbatione,cū libertate ſpiritus,pacificè,abſq; iniuria & fraude, nulla data culpabili occaſione iræ aut turbationis,quæ proximo ſit ſcandalo:ac deniq; quando aliter fieri non poteſt, eò quòd alter cogat nos aut litem illi intentare;aut nos defendere ab ea, quam ipſe in nos mouet : ſemper tamen memores ſententiæ illius Apoſtoli:d *ſeruum Domini nō oportet litigare,ſed manſuetum eſſe ad omnes*, e *& non litigioſum*,& alibi ait:f *ſi quis videtur contentioſus eſſe : nos talem conſuetudinem non habemus,neque Eccleſia* Dei:quę tanquam columba eſt,pacis & cōcordiæ amica,& fundata in ſpiritu vnionis cum ſuo ſponſo.

c 1.Cor.6.12.
d 2 Thim 2. 24.
e 1 Tim.3.3.
f 1 Cor 11. 16.

CAPVT XVI.

OPERA LIBERALITATIS ET MISERICORDIAE, quibus Reipublicæ perfectio conſeruatur:& eadem extendenda eſſe ad egenos,peregrinos,& aduenas.

AD integram Reipublicæ perfectionem non ſatis eſt,quòd ciues ſibi inuicem Iuſtitiæ opera præſtent,vt hactenus indicauimus; ſed (vt initio huius Tractatus inſinuauimus) neceſſe etiam eſt, gratiæ opera exercere, quæ à duabus illis virtutibus, liberalitate & miſericordia, (quæ ſint fideles charitatis & humanæ amicitiæ comites) proce- *Cap 2.*

dunt; & occupantur in benefaciendo omnibus, quos vt amicos habent:
nam eos viſitant, ad conuiuia inuitant, hoſpitio excipiunt, mutuum, cùm
indigent, illis dant, aut etiam gratis, ſolatio illis & conſolationi ſunt, ſubſi-
dium ac remedium in omnibus neceſsitatibus, meliori quo poſſunt modo,
a Gal. 6. 2. eiſdem præbent, & a *alter alterius onera portant, vt ſic* (quod Apoſtolus dixit)
Chriſti legem, quæ charitas eſt, *adimpleant*: quæ facit, vt amantium ſe, omnia
ſint ita communia: vt quiſque, quod ſibi deeſt, habeat in altero; & quiſ-
que poſsit omnia; quia omnes iuuant vnumquemque, propterea enim Salo-
b Prou 18. 19 mon dixit: b *frater, qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma*, & quod ſunt ner-
c 1. Ioã. 3. 18. ui in corpore, id eſt in ciuitate vera amicitia: qua c *omnes ſe inuicem
diligunt* (vt ſanctus Ioannes dixit) *non verbo, aut lingua; ſed opere, & veri-
tate.*

ET quoniam multi in ipſa Republica ſunt pauperes, amictu & veſtitu
indigentes; multi infirmi, ac debiles; acceduntque ad eandem ob varias oc-
caſiones aduenæ, ac peregrini: neceſſe eſt florere in ea charitatem cum li-
beralitate & miſericordia adeò perfecta, vt ſe ad omnes extendat; &, quo
Dial. 5. de leg poterit meliori modo, eorum neceſsitatibus ſubueniat. Vnde Plato Rei-
publicæ quam conſtituebat, hoſpitalitatis virtutem valdè commendauit:
Cicero verò li. 2. de offic. Et Cicero dixit: benignitatem Reip. inprimis neceſſariam eſſe, vt captiui
redimantur, & ſubueniatur indigentibus, & vnuſquiſque ciuis, ſi diues ac
potens ſit, debet ſuæ Reip. honori conſulere, reparando, quantum licebit,
d Luc. 12. 35. neceſsitates, quibus alij premuntur: d *ſint* (ait Chriſtus D.) *lumbi veſtri præcin-
cti*: ſuperfluos ſumptus & non neceſſarios reſecando, vt *in manibus* tuis non
vna ſed plures *ſint ardentes lucernæ* operum ſanctorum. In altera manu ſint
iuſtitiæ opera; in altera verò miſericordiæ. Aptè verò hæc opera *lucernæ*
appellantur, quæ ſe ipſas conſumendo, lumen alijs præbent: vt intelligas, te
ex ijs, quæ habes, debere aliquid auferre, tibique ſubtrahere: vt his operibus
In Dieta ſalutis tit. 7. cap. 4. ſplendere poſsis. Debes (ait S. Bonauentura) ſimilis eſſe e *filio hominis*, quem
ſanctus Ioannes *vidit in medio ſeptem candelabrorum aureorum, habentem in dex-
e Apoc. 1. 13 tera ſua ſtellas ſeptem*. Sic, inquam, decet te circundari ſeptem operibus miſe-
ricordiæ corporalibus; & alijs ſeptem, ſpiritualibus: vt cum omnibus ſplen-
deas & luceas ad vtilitatem omnium; & nominatim egenorum: perſuadens
f 3. Reg 6. 32. tibi, hæc duo operum genera eſſe ſicut f *duo oſtia de lignis oliuarum*, per quæ a-
ditus patet ad ſancta ſanctorum gloriæ cæleſtis. Amplectendum quoq; tibi
eſt conſilium illud, quod Saluator noſter dedit cuidam, ipſum inuitanti: g.
g Luc. 12 12 *Cùm facis* (inquit) *prandium aut cœnam, noli* (quod in mundo in more poſitum
eſt) ſolùm *vocare amicos tuos, fratres, cognatos, & vicinos diuites: ne fortè & ipſi te
reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & bea-
tus eris: quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorũ.*
Eodem porrò modo non ſolùm hoſpitio excipies tibi notos, ac diuites per

ciui-

Digitized by Google

ciuitatem tranſeuntes, qui etiam te excipient, cùm ad illorum ciuitatē perueneris: ſed etiam excipe pauperes, peregrinos, & aduenas tibi ignotos, qui non poſſunt tibi retribuere: ſic enim (ait S. Ambroſius) oſtendis, te hæc opera non temporalis alicuius cupiditate lucrifacere; ſed ſpe æterni præmij: vt te Deus cæleſti excipiat hoſpitio, iuxta illud S. Auguſt. h *da tectum, & accipe cœlum.* Quamuis purior ſit finis & intentio, ſi eadem opera præſtes, vt ipſi Deo in ſuis pauperibus honorem exhibeas; & amore ipſiuſmet virtutis; & ad charitatem & amicitiam erga omnes, etiam ignotos oſtendendam. Ac propterea magni ſemper æſtimata fuit hoſpitalitas inter Patres antiquos, & primæuos Chriſtianos, qui peregrinos eadem humanitate & charitate excipiebant, atq; proprios amicos & notos. Et hoc ait Tertull. fuiſſe vnum ex indicijs ac ſignis, quo veri diſcipuli Chriſti agnoſcebantur. Qua de re optimè Apoſtolus Hebræos exhortatur, dicens: h *charitas fraternitatis maneat in vobis: & hoſpitalitatē nolite obliuiſci: per hanc enim latuerunt quidam Angelis hoſpitio receptis: Mementote vinctorum tanquam ſimul vincti: & laborantium, tanquā & ipſi in corpore morantes,* & laboribus calamitatibusq; ſubiecti. Ac denique ita hæc opera erga alios præſtantes, atque velletis erga vos ab alijs præſtari & exerceri: ſiquidem eiſdem miſerijs, quibus alij, ſubiecti eſtis.

Lib 7 in Lucæ c. 14.
Refert S. Bonau. ſupra.
Ioan. epi. 3. 5.
Li de præſc. cap. 20.
h Heb. 13. 1.

§. I. *Hæc opera liberalitatis exemplis ab Apoſtolo inſinuatis confirmantur.*

Modvm & rationem hæc opera cum excellentia præſtādi, poſſemus explicare ex ijs, quæ fecit venerabilis Booz erga Ruth pauperem & aduenam, niſi ea de re actum fuſius eſſet in primo tomo. Sed multò cōmodius hoc ipſum declarabitur illuſtribus exemplis ab Apoſtolo inſinuatis eorum, qui Angelos hoſpitio receperunt, exiſtimātes eſſe homines; & exercentes erga eos hoſpitalitatem, & reliqua miſericordię opera, quę illam comitantur, ſicut erga alios faciebant. Ita Iob dicebat: i *foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.* Primus horū fuit Patriarcha Abraham de quo refert Scriptura ſacra, *quòd, cùm ſederet in oſtio tabernaculi ſui, in ipſo feruore diei, & eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum: quos cùm vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum: Sed afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes veſtros, & requieſcite ſub arbore Ponamque buccellam panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis: idcircò enim declinaſtis ad ſeruum veſtrum. Qui dixerunt: fac, vt locutus es. Feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: acceler tria ſata ſimilæ, commiſce & fac ſubcinericios panes. Ipſe verò ad*

Tract. 3. c. 2.
i Iob. 31. 32.

Digitized by Google

armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum, deditq́ue puero: qui feſtinauit & coxit illum. Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat: & poſuit coram eis: ipſe verò ſtabat iuxta eos ſub arbore. Quis, obſecro, ſancti huius viri feruorem in hoc opere non demiretur? Non vacat autem myſterio, quod ſcriptura, hoc *in feruore diei* côtigiſſe narrat: vt ita illius erga alios, quamuis peregrinos & ignotos, charitatem hoſpitalitatemq; commendaret. Eo ſcilicet tempore ante oſtium tabernaculi manebat, ac cæ-
1. teris dormientibus ipſe (vt S. Ambroſ. ait) non requieſcebat; ſed foris reſpi-
ib 1 de Abrah c. 5. ciebat, nū quis peregrinus aduentaret, quē domo & menſa exciperet: illius enim delitiæ erant, alios hoſpitio excipere, & beneuolentiā ac benignitatē illis oſtendere. Talis autem hoſpitalitas ſit oportet, (ſubiungit idem S.) vt præſto ſit ad hoſpites recipiendos, obuiā procedat venientibus, ad vias reſpiciat, per quas venire conſueuere; venire detrectantibus occurrat, & quaſi cogat, ac ad diuerſorium compellat. Hinc Abraham peregrinos videns, nō expectabat, donec ipſi aduenirēt, ac diuertendi copiā ſibi fieri peterent; ſed magna cum benignitate & celeritate properabat ad locū vbi erant, ſummaque animi demiſsione & reuerentia pedibus illorū aduolutus *adorauit*, hoc
2. eſt, eoſdem exoſculatus eſt. (hoc enim adorandi verbo ſignificatur) magna
Vide ibid. Cererium. humilitate ſupplicans, vt quod illis parabat obſequium, æquo animo admitterent. Iuſtorum enim proprium eſt, ipſa opera, quæ agūt intentione extollere, eiſq; maiorem valorem addere: in creaturis creatorem, quæ illius imaginem habent, in ciuibus Deum, in pauperibus Chriſtum intuendo; atq; hoc animo humiliant ſe, & peregrinos reuerentur; Domini, quem illi repræſen-
c Mat 25 35. tant, maieſtatem in eis agnoſcentes: cùm ipſe in Euangelio dixerit: *Hoſpes eram, & collegiſtis me:* quod hoc in caſu euidenter apparuit, cùm in forma pe-
Heb 13 2. regrinorum ipſi apparuerint Angeli, *placente Domino* (vt Apoſtolus ait) illa *hoſpitalitate*, quam ipſis oſtendebat, ſibi perſuadēs, veros eſſe homines. Hinc
3. etiam ortum habuit, aliud Charitatis opus, quod ſanctus hic Patriarcha oſtendit: cùm enim domi plurimos ſeruos haberet, non illis opus hoc credere; ſed ſuis ipſe manibus peragere voluit, *afferā* (inquit) *pauxillum aquæ, & lauate pedes veſtros, ponamq́ue buccellam panis:* ita enim ſe humaniorem & benigniorem exhibuit. Quemadmodum & Chriſtus Dominus, quamuis tantæ
Ioan. 13 4. maieſtatis foret, non eſt dedignatus (vt ponderat S. Ioannes) *veſtes deponere, linteo ſe præcingere, aquam in peluim mittere, & eadem diſcipulorum pedes lauare*: hoc charitatis & humanitatis exemplo docens, quid erga ſubditos, Superiores; & inter ſe ſubditi agere debeant. at ſi boni patresfamilias in huiuſmodi rebus interdum filiorum & famulorum opera vtantur; id faciunt, tum, vt opus citiùs perficiatur; tum, vt miſericordiæ participes fiant, & erga illam afficiantur. Propterea etiam Abraham Saræ vxori iniunxit, vt peregrinis panem coqueret; & famulo, vt vitulum

para-

Digitized by Google

pararet:quin etiam vlteriùs illius charitas proceſsit:nam in verbis quidem breuis;ſed in operibus amplus fuit:pauca pollicitus eſt,ſed plurima dedit: dixit allaturum ſe buccellam panis:multos tamen afferri panes mandauit, non è vulgari paratos farina,ſed ex ſimila,hoc eſt,è farinæ flore ſelectiſsimo:idipſum & de grege fecit:è quo tenerrimum & optimum vitulum ſelegit;neque famulis hoc credidit, qui in vſum aliorum deteriora ſeligere ſolent.Protulit etiam *lac*,& *butyrum*,vt ex omnibus quæ habebat, conuiuium peregrinis inſtitueret.Illud verò adhuc magis admirandum, quòd menſæ cum illis non aſſederit;ſed famuli miniſtrantis inſtar ſteterit;ad obſequium promptus,& ad neceſſaria afferenda paratiſsimus.Atq; hoc pacto perfectæ charitatis & humanitatis propria munia oſtẽdit: dũ plura præſtat,quàm ſpondet;& optima quæque elargitur; & amicis cum gaudio ſeruit,illius Domini exemplo,qui diſcipulis ſuis ait: *ego in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat*. Verùm & aliud quid in hoc Abrahæ facto perpendendum:nam quamuis concedamus(vt Doctores nonnulli notant) maiorem illum reuerentiam exhibuiſſe,illi è tribus, qui apparuerunt, qui cæteris maior videbatur;opera tamen charitatis æqualiter ſingulis obtulit:quia obtulit ſe ad pedes lauandos; menſam quoque omnibus æqualiter appoſuit: Perfecta enim charitas quamuis inter hunc & illum diſcrimen conſtituat: omnes tamen admittit,& omnibus ſua diſtribuit: tamque libenter paruo & deſpecto,quàm magno & honorato pedes abluit:& tam beneuolè menſam minori, quàm maiori ſternit; ſi omnes illius beneuolentia indigeant.

Luc. 22. 27.

Vide Perer.

Verum prætereundum non eſt,quod ſcriptura refert,vt S. Ambroſius notat,Saram ſcilicet interea in tabernaculo delituiſſe,neceſſaria hoſpitibus præparando;nec foras in illorum conſpectum prodijſſe. Matronæ quippe honeſtæ,quamuis erga mulieres comes ſe & benignas oſtendere debeant: (vt viros erga viros agere oportere diximus) erga viros tamen præſertim peregrinos,& ignotos tantam eas familiaritatem præferre non decet: ſed ſatis fuerit, eas domi intra domeſticos parietes ſe continentes, ea curare,quæ neceſſaria ſunt, vt mariti ritè, debiteque, quæ facienda ſunt, exequantur.

Vbi ſupra.

Haec fuit Charitas & humanitas Abrahæ,qua dignum ſe effecit, cui Deus appareret:quemadmodum Chriſtus D. ijs, à quibus velut viator & peregrinus in Emmaus exceptus fuit. Quin etiam mox hanc illi charitatem eſt remuneratus:benignum ſe viciſsim erga illum oſtendens, filiumq; promittens,qui ſummo vniuerſæ familiæ gaudio eſſet: vt hinc Domini & ciues omnes intelligant:ſi ipſi erga proximos charitatem & humanitatem tum verbis,tum etiam reipſa oſtenderint, Deum etiam multò benigniorem erga ipſos futurum.

Luc. 24. 29.

SIMILIS etiam fuit Charitas Loth, nec minori etiam mercede compenſata. Duo enim illorum Angelorum eadem veſpera Sodomam etiam viatorum forma venere. *ſedebat tunc Loth in foribus* ciuitatis expectans, num quis peregrinus eminus appareret, quem in domum ſuam deduceret. *hos* itaque *cùm vidiſſet*, ſurrexit, exiuit obuiam eis, adorauitque pronus in terrā, *dicens: obſecro Domini declinate in domum pueri veſtri: & manete ibi: Lauate pedes veſtros, & mane proficiſcemini in viam veſtram:* cum verò illi reſpondiſſent: in platea ſe manere velle: *Loth compulit, illos oppidò*, vt quā citiſsimè ad ædes ſuas *diuerterent*: vt euidens, ſi foris manere contingeret, diſcrimen declinarent. Quibus annuentibus, lautam cœnam inſtruxit, & quibus potuit officijs definire contendit. in quo charitatis ſuæ feruorem indicauit: quæ dum perfecta fuerit, non modò Eleemoſynam erogat, ſed etiam vltrò rogat; nec modò rogat, verùm etiam pauperem & peregrinum renuentem accipere cōpellit; præſertim vbi illius, niſi acceperit, periculum ac damnum præuidet. Hac ille ſe charitate dignum reddidit, quem Deus è Sodomitico eduxerit incendio: Angelis hoſpitalitatem hanc, eodem charitatis genere remunerātibus. Loth enim periculo illos, quod ſuo iudicio imminebat, ſi in publico manerent, educere ſatagebat: ipſi autem illum certiſsimo incendij, quod impendebat diſcrimini ſubduxere. Neque enim miſericors Dei noſtri cor pati poteſt, *miſericordem* in alios perire.

Gen. 19. 1.

Mat. 5. 7.

§. II. *Omnium rerumpublicarum ad duas præcipuas reductio.*

SED Tractatum hunc tandem concludamus, vniuerſas cum S. Auguſtino Reſpublicas & ciuitates mundi ad duas primarias, & eminētiores reuocando, vnam cęleſtem, alteram terrenam; vnam Ieruſalem, alteram Babylonem. *Prima*, eſt fidelium congregatio, in Dei amore, vſque ad ſui ipſius deſpectum fundata, duabus nitens columnis ſiue baſibus: veritate & virtute; fide & charitate; Chriſti & Eccleſiæ communes, & proprias cuiuſque officij ſeruans leges: opera adhæc miſericordiæ exercēns eo modo, quo in præcedentibus declaratum eſt capitulis, & latiùs in ſequenti Tractatu deducetur. *Altera* eſt peccantium & improborum colluuies proprio amori, vſque ad ipſius Dei contemptum innixa, a *concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ effrenatè conſectans*; ideoque leges & opera iuſtitiæ & miſericordiæ conculcans. Et quamuis duæ hæ Reſp. & ciuitates ita in hac vita ſint mixtæ, nam mare mundi huius & b *Sagena* Eccleſię Catholicę *bonos* ſimul & *malos piſces* comprehendit, & c *in agro*, & *area* terræ huius permiſtum eſt *triticum cum Zizanijs; & granum cum palea*: in die tamē iudicij vniuerſalis Chriſtus Rex æternus diuiſione illos æterna *ſeparabit*: & iuſtorum Rempublicam d *ſtatuet à dextris ſuis* inter Angelos, eoſque laudās

Li. 14. de ciuit. c. 28.

a 1. Ioa. 2. 6.

b Mat. 13. 47

c ver. 25.

d cap. 25 34.

à fidelitate,& coram vniuerſo mundo honorans,per ſententiam publicam illis attribuet regnum cœlorum,ob præſtita opera miſericordiæ,& impleta opera iuſtitiæ:& mox tradet illis cœleſtis Ieruſalem poſſeſſionem, hoc eſt cœli Empyrei:vbi imponet illis gloriæ coronam, quàm ſancta ſua vita fuerunt promeriti.Iniquorum verò Remp. *ſtatuet ad ſiniſtram* ſuam in ſocietate Dæmonum,eos deſpiciens,& ad ignes æternos condénans: eò quòd nec diuina præcepta ſeruauerint,nec miſericordiæ opera erga egenos præſtiterint.Ac proindè in momento eos in æternam inferni Babylonem præcipitabit;vbi pœnas æternas luant, quas peccatis ſuis fuerunt promeriti: cùm igitur Chriſtus D.N.membrum te Chriſtianę Reip.fecerit ciuemque Eccleſiæ ſuæ:ſupereſt, vt ſtudeas eſſe membrum viuum,ciuiſq; perfectus; & principalis pars cæleſtis ciuitatis,d *exiens*(vt vox cæleſtis dixit) *de Babylone,ne particeps fias delictorum eius;& de plagis eius non accipias*; excitans quoq; te ipſum ad cuſtodiendas omnes leges,& explendas tuas obligationes, iuſtus exiſtens & miſericors erga omnes. d *Ap.18.4.*

QVOD ſi talis tibi ſors contigit, vt in aliqua ciuitate aut communitate habites,tot peccatoribus plena,quæ,tanquam altera Sodoma, ob ſua ſcelera igne cæleſti exuri mereretur:debes in ea verſari tanquam alter Loth, de quo S.Petrus: e *quod aſpectu & auditu iuſtus eſſet,habitans apud eos, qui de die in diem animam iuſtam iniquis operibus cruciabant*. Qui tamen remotiſsimus erat ab illorum imitatione;cùm potius perpetuò vigilaret & attenderet,vt bono eis eſſet exemplo,& omnibus benefaceret:quod ſi & tu feceris,liberabit te Dominus ſicut ipſum Loth,ab ea oppreſsione & anguſtijs,in quibus verſaris: & in nouiſſimo Iudicij die te cum ſummo honore ad ſuam dextram collocabit;facietque perpetuum cæleſtis Ieruſalem habitatorem & ciuem, viuamque ſancti ſui templi columnam,cum gratiarum ac donorum excellentia,quam cæteræ columnæ ſignificabant,ſedentem cum ipſo Chriſto D.N.in throno gloriæ ſuæ, eiusque dulciſsima præſentia fruentem in æterna ſæculorum ſæcula. Amen. e *2.Petr.2.7.*

TRACTATVS QVARTVS

DE PERFECTIONE STATVVM ET OFFICIORVM INSIGNIORVM, EORVM QVI REMPVBLICAM CHRISTIANAM præcipuè ſecularem gubernant.

CAPVT I.

PERFECTIONEM CHRISTIANAM DEBERE maximè prælucere in ſupremis capitibus, & gubernatoribus Reipublicæ: & duo tituli ſiue nomina, quibus illi ad eam procurandam tenentur.

SVPREMA CAPITA ET GVBERNATORES Reipublicæ Chriſtianæ cuiuſcunque (licèt in hoc Tractatu præcipuè de ſeculari ſit agendum) debent meritò in omnibus virtutibus prælucere: procurando ſibi perfectiùs & excellentiùs illas, quæ ad membra ipſius Reipublicæ pertinent, ſicut in proximo Tractatu fuerunt indicatæ.

1\. NAM, quemadmodum Naturæ Author, in fabrica naturalis corporis hominis, poſuit in capite quinque ſenſus, in quibus tota gubernatio, præcipuaque eius pulchritudo conſiſtit, relicto ſenſu tactus alijs membris communi: ita Author Gratiæ cupit in myſtico Eccleſiæ ſuæ, & trium Rerumpublicarum eius corpore, inueniri in eius capitibus omnes virtutes cum maiori excellentia, tam quæ ad propriam ipſorum pulchritudinem & perfectionem; quàm quæ ad aliorum gubernationem ſunt neceſſariæ: qui, quòd ſint partes minùs præcipuæ, non tantam requirunt perfectionem.

a Eph 1.22. ET quemadmodum Chriſtus D.N. eò quòd ſit a *caput* Rerũpublicarum cœli & terræ, habuit valdè eminenter omnes gratias, virtutes, & perfectiones, quæ ſunt inter homines diſtributæ: ita etiam vult, eos, qui futuri ſunt capita alicuius Reipublicæ, habere excellentiùs virtutes aliorum.

CVIVS figuram expreſsit ſcriptura, cùm loquens de Rege Saule dicit,
b 1.Reg.9.2. quòd quando Deus eum elegit in caput & Regem Iſrael, b *erat electus & bonus, & non erat vir de filijs Iſrael melior illo: ab humero & ſurſum eminebat ſuper*

omnem populum. Nam vt S. Gregorius ait, hæc corporis ſuper reliquos omnes proceritas, ſignificabat exceſſum, quo etiam in ſpirituali virtutum excellentia eoſdem ſuperabat. *Humerus* enim, quo portantur onera, ſignificat fortitudinem, & patientiam: quibus debet illos ſuperare, & tanquã dux pro eis contra eorum hoſtes pugnare. *Collum & guttur*, vbi vox efformatur, eſt efficacitas verborum ad iubendum, docendum, & dirigendum alios: in virtute etiam debet alios excellere, quemadmodum Magiſter ſuos diſcipulos. *Caput*, vbi ſenſus habent ſuam ſedem, eſt plenitudo omnium virtutum, in quibus debet ipſe omnes excellere tanquam bonus & c *electus ex millibus*. Erit verò ſatis, ſi ſubditi ſuis capitibus humerum attingant Regis & Prælati: quia ſupremum, ad quod ipſi intendere & deſiderare poſſunt, eſt, vt per imitationem ei fiant proximi qui illos gubernat: qui & humerum & caput ſuper reliquos habere debet, quaſi qui in altiori loco eſt conſtitutus, vt & videre poſsit & videri: videre ſcilicet ſuos, vt dirigere poſsit; videri verò, vt viuum exemplum illis ſit bonorum morum. d *Non accendit* (Deus eiuſmodi *lucernas vt ponantur ſub modio*, e *aut ſubtus lectum*; *ſed ſuprà candelabrum, vt luceant* toti Reip. *Non poteſt abſcondi ciuitas ſuprà montem poſita*: nec bonus Rex & gubernator, qui præſidet ciuitati, tenetque præcelſiorem in ea locum. Non ſine myſterio dixit Apoſtolus: quòd quemadmodum f *Chriſtus eſt caput viri: ita vir eſt caput mulieris*. Ac propterea, cùm *vir orat in Eccleſia, non cooperit caput, deturparet enim caput ſuum, quia eſt imago & gloria Dei*; licèt expediat mulieré cooperire: ad ſignificandum (quemadmodũ S. Thomas perpendit) quod vir, qui caput eſt Reip. nihil ſuper ſe ponere debet, quod ſit mediũ inter ipſum & Deũ, ne velũ quidé, quo caput ſuũ in præſentia Chriſti cooperiat, cui immediatè cõiungi & ſubijcere ſe debeat: eſtque magna ipſius ignominia, quòd re aliqua tẽporali & terrena ſe cooperiat, & imaginé Dei deturpet; eiuſq; gloriã aliqua culpa obſcuret, aut maculet. Cùm igitur Dei gloria nõ ſit cooperiẽda, aut occultãda; ſed toti mundo manifeſtanda: non cooperiat gubernator caput ſuum, nec opera occultet, quæ tanquam Reip. ſuæ caput facit; ſed vt patentia ſint, & aperta: non vt ipſe honoretur, ſed in exemplum & bonum aliorum; & vt propter illa Deum glorificent. Tegant ſe ſubditi; & includant, ſi velint competit enim mulieri caput ſuũ cooperire, quia gloria eſt viri: imbecilli quoq; expedit, nõ multũ exponere publicè ſua opera, ſed ſubijcere ſuis ſuperioribus: quia ſic eos glorificat: eſtque Principũ & Prçlatorũ honor, ſubditos habere, qui ſe ipſis ſubijciãt. At Principes ipſi & Prælati honorét in ſe Dei imaginé, quã gerũt; & præſidentiã ſuper alios, quã ab ipſo acceperunt: conantes eã præclaris virtutib. exornare; vt abſq; pudoris velo corã ipſo Deo & hominibus poſsint cõparere. Ita Rex ille Sãctus faciebat, qui dicebat: g *perambulabã in innocẽtia cordis mei in medio domus meæ*: quaſi dixerit: nõ ſemper me in penetralib. continebã: ſed

Lib. 4 in 1. Reg c. 4.
c Cant. 5 10.
d Mat. 5. 15. 14.
e Luc 8. 17.
f 1. Cor. 11. 3
In eum locum.
g Pſ 100. 2

in meo palatio & aula ſæpè deambulabam; cor meum in oculis Dei purum conſeruabam; opera mea in hominum conſpectu faciebam, vt bonum exēplum imitarentur. Eum in modum, quo h *Sol & Luna*, quæ maxima ſunt luminaria à Deo creata, vt *preſiderent diei & nocti*, quotidie circulum ſuum implent per totum cęlum, mundum ipſum illuminando. Ita etiā qui Eccleſiaſticæ & ſeculari Reip. præſident, meritò debent eſſe reliquo populo excelſiores: non ſolùm in excellentia dignitatis, ſed etiam in vitæ ſanctitate & ſplendore: quare certis temporibus meritò debent in publicum prodire, & ciuitatem perambulare: illuminantes exemplo ſuo bono ſubditos, & omnes qui ipſos aſpicerent: adeò præclara opera facientes, vt aliorum opera ita obſcurent ſicut Sol maximo ſuo lumine reliqua ſydera obſcurat. Hoc ipsū nobis proponit ob oculos reuelatio facta Patriarchæ S. Ioſeph, quòd eſſet à fratribus ſuis adorandus tanquam Dominus ac Rex terræ, i *vidi* (ait) *nos ligare manipulos in agro, & quaſi conſurgere manipulum meum & ſtare veſtroſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum*: ad ſignificandum occupationem Regum & gubernatorum, quos Deus eligit, & omnium ſubditorū ac ciuium eſſe debere, manipulos colligere bonorum operum: ita tamen, vt Regum & ſuperiorum opera debeant eſſe adeò excelſa, & ſublimia vt reliqui ea tanquam talia agnoſcant, colant, ac reuereantur; ita vt contenti non ſint cultu & veneratione, quæ illis ob dignitatem debetur; ſed multò ampliùs ob præclara opera quæ faciunt.

h Gen. 1. 14.

5.

i Gen 37. 7.

§. I. *Reges & Principes teneri ad perfectionem.*

HINC deducere licet rationes & titulos; quibus Reges & Principes, & omnes qui ſunt Reip. capita, teneantur eſſe valdè perfecti. *Prima* ratio ſiue titulus eſt, ob ſublimitatem dignitatis, quam habent: nam, quò illa excelſior eſt, eò vita debet eſſe perfectior, vt ipſi dignitati benè reſpondeat. ſiquidē Iſaias dixit: *Princeps ea quæ digna ſunt Principe cogitabit*: ac proindè meritò & loqui & operari debet iuxta ſublimitatem, quā tenet: itaque quemadmodū ſtatuæ illius, quā vidit Nabuchodonoſor, ex varijs metallis cōpactæ, ſemper pars ſublimior, erat etiā pretioſior; inferior verò vilior: nā b *pedes erant ex ferro & luto, tibiæ* totæ *ex ferro, venter & femur ex cupro, pectus & brachia ex argēto, caput verò* totum *ex auro optimo*: ita etiā in Chriſtiana Reip. qui altiorem ſtatū occupat, meritò ſanctior eſſe debet, ac perfectior: &, ſi illi, qui in ea ſunt tanquā pedes, fuerint partim ex ferro, partim ex luto: quia interdū ſe imbecilles ac fragiles oſtendūt, interdū verò fortes & cōſtantes; nō mirū eſt, quia propè terrā incedentes, aliquid terræ eis adhæret: cæteri verò eius ciues, vt creſcūt in dignitate ſtatuum, & officiorum: ita debēt in puritate & ingenuitate morū proficere. Et Reges, & oēs, qui capita

1.

a Eſa. 32. 8.

b Dan. 2. 32.

ſunt

ſunt, debẽt eſſe ex auro optimo & ſelectiſsimo: & eò amplius in virtute reliquos ciues excellere, quo aurũ reliqua metalla excedit. Et propterea in libro Canticorũ de diuino ſpõſo dicitur, c *caput eius aurũ optimũ*, in ijs enim, qui corporis eius myſtici ſunt capita, meritò debet plurimũ ſplẽdere perfectio charitatis, cũ vtroq; excellẽti ſuo actu, amore ſcil. DEI & proximi. Nec ſatis eſt, quòd caput ſit ex quocunq; auro, ſed debet eſſe optimum & ſelectũ: vt nõ quacunq; charitate ſint contẽti; ſed ſupremo eius gradu: vt etiã perueniat, ſe opus eſt, ad exponendã vitã in obſequio ſui creatoris; & vt ſui offic'j partes expleat. Et ſicut inter angelos, qui capita ſunt illius Reip. & hierarchiæ cæleſtis, vocã'ur Seraphini: quia Dei amore præ alijs ardent; ita, qui Reip. Chriſtianæ & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ſunt capita, debẽt ſuo modo eſſe Seraphini; & prę alijs omnibus amore Dei & proximorũ ardere. c Cant. 5. 11.

Et hinc *ſecundus* titulus, ſiue ratio oritur, quæ illos obligat ad magnã ſanctitatem: eò quòd ſit magna inordinatio, degenerare à dignitate, quam habẽt; cogitando, loquẽdo, aut operãdo ea, quæ ſint Principibus indigna, valdeq; aliena ab ijs, qui ſunt capita. Si caput debet eſſe ex auro optimo: quàm alienũ eſſet, ſi totum eſſet ex fragili luto; & ſemper ad res terrenas, & vitia carnalia propẽderet? Aut quid eſſet, ſi totum eſſet ferreũ, cũ pertinacia in ſuo iudicio, & nimia ſeueritate in ſua gubernatione, abſque vllo ſplendore virtutum, & multis vitijs defœdata? Poſſemus tali capiti ea dicere, quæ S. Bernardus ſcripſit ad Eugenium Papam: "Simia in tecto eſt Rex fatuus in ſuo "ſolio ſedens. Audi, inquit, nunc canticum meum: & quidem minus ſuaue, "ſed ſalutare. Monſtroſa res; gradus ſummus, & animus infimus; ſedes prima, "& vita ima; lingua magniloqua, & manus otioſa; ſermo multus, & fructus "nullus; vultus grauis, & actus leuis; ingẽs authoritas, & nutãs ſtabilitas. Ad-"moũi ſpeculum: fœdus ſe in eo vultus agnoſcat: tu gaude tuum diſsimilem inuenire. Hæc S. Bernardus. Ex quibus apparet, quòd ſicut monſtra appellamus ea, quę in ſe continent plures naturas contrarias: (vt ſi corpus humanum caput haberet alicuius feræ) ita ſunt monſtra Reipub. qui in alto ſtatu, angelorum digno, collocati, vitam ducunt beſtiarum, defœdantes dignitatem maculis culpæ: quæ eò ſunt turpiores, quò cadunt in veſtem precioſiorem. Qualis fuit culpa magni illius Regis Salomonis, cuius egregia facinora, poſtquam Eccleſiaſtic. narraſſet, ſubijcit: d *dediſti maculam in gloria tua, & profanaſti* totam excellentiam tuam, & *ſemen tuum*. 2. Li. 2. de Conſ. d Eccl. 47. 22.

Ex ſtatus ſublimitate *tertius* oritur titulus & cauſa, quæ valdè obligat ad quærendam perfectionem: quò enim maior eſt dignitas, eò cenſendum eſt maius Dei donum; & beneficium eius ſublimius, quod ex liberalitate & miſericordia ſua contulit. Siquidem nec Rex ſeipſum fecit Regẽ, nec Princeps Principem; nec parentes elegit Reges, aut Principes, qui illum genuerũt; nec imperium ſuis meritis, aut ſola ſua induſtria obtinuit. quia horum 3.

omnium præcipuus author eſt Deus: ille ſceptrũ dat, & coronam; ille (vt S. Iob dixit) e *Baltheum Regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorum.* cùm igitur pro maiori beneficio maior debeatur gratitudo, quæ apparet in maiori fidelitate ergà benefactorem, æquum omninò eſt, id fideliſsimè facere: tanta perfectione vitam inſtituendo, quantam excelſus ſtatus, & officium acceptum exigit. HINC eſt, quòd cùm Deus D. N. iuberet Saulem oppugnare Amalecitas, reuocauit illi in memoriam beneficium ipſi collatum, cùm Regem Iſrael conſtituit: quaſi hac ratione illum impelleret ad ipſi obediẽdum, & exequendum quod iubebat. Et quando ipſe Saul non plenè ſatisfecit obedientiæ, reprehenſus eſt à Samuele nomine ingratitudinis, dicens: f *nonne cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es, vnxitque te Dominus in Regem? Quare ergò non audiuiſti vocem Domini?* quaſi diſtinctiùs illi dixerit, cùm tantum Deus in te contulerit beneficium, vt regni totius caput te conſtitueret: cur ingratum te tanto benefactori exhibuiſti? Et cùm Nathan Propheta Dauidem ob adulterium admiſſum reprehenderet, etiam præmiſit, quod vnctus fuiſſet à Deo in Regem ſuper Iſrael, & multa alia beneficia accepiſſet: & quaſi obijciens ingratitudinem, ſubiunxit: g *quare ergo contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu eius?* vt ex his intelligamus: Principes & capita Reipub. magis obſtrictos eſſe, vt fugiant peccata: quæ ſi admittant, cenſeri magis ingratos Deo, à quo maioribus fauoribus fuerunt præuenti. Siquidẽ eò grauior eſt ingratitudinis culpa: quò ſunt maiora beneficia, quæ obligant accipientem, ne ſe ingratum oſtendat.

e Iob. 12. 18. vide Pined. in eũ locum.

f 1. Reg. 15. 2. 17.

g 2. Reg 12. 9.

4. HVIC titulo additur *quartus*, ob alia ſcilicet ſingularia beneficia, quæ Deus D. N. Principi confert, vt ſit perfectus: non enim contentus fuit, aſsignare illi, ſicut alijs communiter, cuſtodem angelum ex infimo choro minoris Hierarchiæ cœleſtis, ſed alium quoque addit ex ſuperioribus choris, qui ſunt Archangeli & Principatus, vt ipſum in ſua gubernatione adiuuent. Et vt S. Thomas ait, inter duos Angelos verſatur, quorum alter eum docet eſſe bonum Chriſtianum; alter, bonum Regem: vterque tamen ſimul, & ad vnum tendunt. Non enim erit bonus & Chriſtianus, ſi ſit malus Rex; nec bonus erit Rex, ſi ſit malus Chriſtianus. *Præterea* quemadmodum quælibet Prouincia & ciuitas (vt Sanctus Gregor. Nazianzen. ait) ſuum proprium habet Archangelum; & vnumquodque regnum ſuum Principem, qui illud cuſtodit: (ſic enim Daniel appellauit Principem Regni Perſarum) ita credendum eſt, omnes hos Archangelos & Principatus, adiutores eſſe Regis, vt benè fungatur gubernatione tot communitatum. Hi ſuggerunt; quid pacis, & quid belli tempore ſit faciendum; Defendunt illum in occurrentibus periculis; & extimulant, vt ſuis obligationibus ſatisfaciat, ſitque in virtutibus excellens; tantumq; reliquos

i p. q 113. a. 3 & in 2. ſent d 11. a. 2 ad 4. Oratio 32. ad 150. Epiſ.

ciues

ciues in virtute ſuperet, quantum Principatus & Archangeli inferiores angelos excellunt. Nec tamen adhuc eſt contentus Deus: quòd hæc auxilia per angelos mittat; ſed ipſemet magis adhuc peculiarem illorum prouidentiā gerit, quàm reliquorum ciuium. Quemadmodum enim ipſimet Reges maiorem iuram gerunt ſuorum miniſtrorum, quàm reliquorum; Et adhuc maiorem eorum qui in ipſa gubernatione ipſum adiuuant: ita Rex cœleſtis maiorem eorum curam gerit, quos tanquam inſtrumenta adhibet ad reliquos homines gubernandos: Eoque maior hæc eſt cura, quò illi ſunt gubernatores magis vniuerſales; & quorum gubernatio ad plures ſe extendit. Et propterea Sapiens dixit: h *cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit inclinabit illud*. Nam, licèt omnium corda in eius manu & poteſtate ſint; peculiariter tamen cor Regis, ob curam maiorem, quam adhibet in ipſo gubernando ac dirigendo, ad id, quod ipſum faciat perfectum Regem. Quod cùm ita ſit, aſpiciat ſe Rex continuè inter duos beatos Spiritus conſtitutū, qui illum cuſtodiunt; & ex omni parte à Maieſtate diuina circumdatum, diuina ſua prouidētia ipſum gubernante. Et hoc ipſum inſtigabit, ne vel in vno puncto debito ſuo deſit; ad perfectionem procurandam, quam eius ſtatus exigit. Meminerit ſatanam in ſua gubernatione ſimiam eſſe DEI: & quemadmodum Deus de duobus angelis Regi proſpexit, qui illum cuſtodiant ac defendant: ita ipſe duos Dæmones conſtituit, qui oppugnent & perſequantur. Cùm igitur crudeliores habeat tentatores & perſecutores, multò magis ei eſt inuigilandum, vt eos ſuperet: quod ſi victor euadat: corona ipſius erit maior; & copioſius victoriæ præmium.

h *Prou.* 21.1.

Ex his eliciendus eſt *quintus* titulus & ratio obligationis Principum, ingentia ſcilicet præmia, quæ ſe accepturos ſperant, ſi ſuis obligationibus ſatisfaciant: Nam (vt oſtendit S. Thomas in opuſculo ad Regem Cypri de gubernatione Principum) ſi præſtiterit ea, ad quæ tenetur: præſtantiora cōſequetur præmia, quàm plebs communis: maiori enim virtuti maius debetur præmium. Virtus autem Principis multis nominibus eſt maior, quàm reliquorum. Cùm enim maiorem ipſe habeat libertatem ad faciendum malè, id tamen non facit; in medio flammarum concupiſcentiarum, non vritur; inter ventos ambitionum, non inflatur; inter fluctus cupiditatum; non turbatur; nec ſolum nouit regere ſeipſum, ſed ſuam etiam familiam, ciuitatem, prouinciam & regnum integrum, in quo ſunt plures prouinciæ & ciuitates, tanquam ſol illuminans totum mundum: ac propterea eius i *thronus* dicitur eſſe *ſicut ſol in conſpectu Dei*, cuius vices gerit in terra: &, ſi bene ſuo munere fungatur, copioſiſſimum reddit illi præmium in cælo. Fœlix (dixerunt quidam ſancti Epiſcopi in quodam Concilio) eſt vita Regum iuſtorū, quæ in terra ſplendet abundantia rerum temporalium; in cælo verò gaudet in æternum ſocietate angelorum; Hic alitur delicijs terrenis, ibi exornatur

5.

S. Tho. opuſ. 20. *li.* 1. *c.* 9

i *Pſal.* 88.37

Initio Conciliorum Hiſpaniæ, quæ collegit Loiſa.

" veſtimentis gloriæ: hic ſtipatur multitudine equitum; ibi exercitibus ſpiri-
" tuum cæleſtium: hic induitur purpura, & regiam geſtat coronam; ibi veſtie-
" tur gloria & ornabitur corona lætitiæ æternæ. Et quæ differentia eſt inter
" anguſtias regni temporalis, & amplitudines regni cæleſtis, eadem eſt inter
" bona, quæ rex iuſtus hic poſsidet, & quæ illic in æternum poſsidebit. Si igitur adeò ingentia expectant præmia: quid mirum, ſi magnum animum aſſumant ad quoſcunq; labores ſubeundos, vt illa conſequantur? Non enim cogitare debet, ſe excellentia adeò præmia conſequi propter rerũ temporaliũ copiam, aut delicias terrenas; nec propter honorificum comitatũ, nec propter purpuram aut coronam, quatenus hæc illi honori ſunt & gloriæ Nam horum ſatis multa habent Imperatores & Principes gentium: qui, ſi fortè aliquid boni habent: hęc ipſa habent pro pręmio: illis autem (Chriſtianis ſcilicet Regibus) dat Rex cæleſtis omnia temporalia, quibus vtuntur, tanquam additamenta. Quare neceſſe eſt eos laborare, ſeque mortificare, ne ab illis trahi ſe patiantur: ſed ſtatus ſui obligationi ſatisfaciant. Nam (vt S. Gregorius ait) ad magna præmia non niſi per magnos labores peruenitur: qui tamen magni dici nõ poſſunt, ſi cum immenſa magnorum præmiorum magnitudine conferantur.

Hom. 37. in Euang.

§. II. *Alijs rationibus prædicta declarantur.*

6. ALIA ſunt nomina & tituli, qui vel manibus palpantur: & Reges ac gubernatores obligãt, vt ſint valdè perfecti. Duo ſunt nomina valdè inſignia: quia ex eorum perfectione pendet Reip. perfectio; eorũ verò malitia redundat in eiuſdem detrimentum. Si nauis gubernator vigilans ſit, nauis ipſa ſalua appellit ad portum: ſi autem dormiat, & negligat, facilè patietur naufragium. Si paſtor vigilat, ſecurus eſt grex à lupis: ipſo autẽ dormiente, lupus inuadit & diſpergit gregẽ & oues. Si generalis dux exercitus ſit animoſus, animum quoque & fortitudinem addit toti exercitui: at ſi ille ſit timidus & ignarus, timiditatem quoq; & ignauiã facilè illis adfert. Cùm igitur Rex hæc omnia officia obeat in Reip. omninò tenetur eſſe valdè bonus, ſi velit illam valdè bonam: ſi enim fuerit valdè malus, & illa erit valdè mala; experientia ſiquidem docet, bonum aut malum exemplum Regis & Dominorum, facilè trahere ſubditos & domeſticos. Quod inſinuauit benè Eccleſiaſticus, dicens: a *ſecundùm iudicem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.* Et Poeta dicit: *totus componitur orbis Regis ad exemplum:* Et; *mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.* Quando Rex honori ſibi ducit virtutem, tota Reſp. in ea ponit ſuum honorem: quod ſi Rex mutetur & vitijs ſe dedat; illa quoque fit vitioſa. b *Cum Rege ſancto plebs eſt ſancta; & cum electo electa; & cum peruerſo peruerſa.* Rex ſanctus non ſibi ſoli

a Eccl. 10 2.

Claudianus de vi Honorij. Conſ.

b Pſa. 17. 26.

talis eſt, ſed omnibus ſubditis; eiusq; bona opera ſunt muti Concionatores, qui tamen per totum regnum clamant: dicuntque omnibus, quod ſolebat Apoſtolus dicere c *imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* c 1. Cor. 11. 1.

Qvod Si Rex degeneret ab eo quod debet, ſequaturq; liberè ſuas appetitiones, prauis ſuis exemplis alios ſcandalizabit, eosq; ad ea ſequẽda trahet; nã & hæc ſunt tanquã muti prædicatores, qui debiliũ corda peruertunt. 7.

Qvare ſi in illud extremum inclinet, vt velit omninò eſſe improbus: verè eſt talis vehementer, poteſtas enim ad id arma illi ſubminiſtrat; habetque multos ſocios, qui eum vt talis ſit, iuuent. Ac propterea Ieremias loquẽs de improbo quodam Rege, eiusq; ſubditis: eos contulit cum quadam ſporta d *ficuum peſſimarum, adeò vt comedi non poſſent.* Et hoc ipſum adiuuat Satanæ calliditas: qui ſtudet, omne genus vitiorũ colligere in huiuſmodi capitibus, quæ ſemel infecta, facilè totam Remp. prauæ ſuæ vitæ exemplo inficiunt. d Iere. 24. 8.

Ac propterea Iſaias lugens perditionem ſui populi, ita ſuos ſermones auſpicatur: e *omne caput languidum, & omne cor mœrens; à planta pedis vſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas.* Si enim caput & cor malè habeant: quomodo non malè haberent reliquæ partes, quæ ab illis & vitam & bonam conſtitutionem accipiunt? Si igitur capita regni, & ciuitatum, & familiarum, vitijs ſunt corrupta: non mirum, ſi reliqui à minori vſque ad maiorem ſimul cum illis inficiantur. Benè hoc expertus eſt miſer ille populus Hebræus: qui cùm Rex aliquis erat idololatra; relinquebat verum Devm, & falſos adorabat, quos videbat Regem adorare. Et in infelicibus noſtris temporibus experti ſumus, quòd cùm peſtifera hæreſis capita tetigerit, abſque reſiſtentia inficit reliquos, quia eam facilè amplectantur. Et ſi auaritia aut libido in Principe dominetur, omnes gloriantur ſequentes illos: honori ſibi ducentes eodem habitu indui, quo Regi ſuo placeant. Et ob hanc cauſam, vt ait ſanctum Tridentinum Concilium, perfecta Eccleſiæ reformatio, & Reipublicæ Chriſtianæ incipere debet ab ijs, qui gubernant; *quia integritas*, inquit, *præſidentium ſalus eſt ſubditorum*, & illis reformatis, facilè ſubditi reformantur. e Iſai. 1. 5. Seſſ. 6 ca 1. de refor.

Hinc alia duo nomina & tituli oriuntur; quæ etiam plurimum obligant, vt Principes ſtudeant perfectioni. Bonus enim Rex regnum ſibi & filijs ſuis conſeruat; malus, & ſibi & filijs amittit. Sicut ipſe Deus D.N. monet in Deuteronomio: f *ne Rex declinet à lege in partem dextram vel ſiniſtram: vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius in Iſrael.* Et Sapiens dixit: g *Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.* Et ſi Rex Saul Deo obediuiſſet, conſeruaſſet regnum filijs ſuis: ſed quia non obediuit, illud amiſit, cuius loco elegit Devs Dauidem: h *virum iuxta cor ſuum*, cuius regnũ ſemper conſeruauit: quia Deo obediuit. Et quãdo filius eius Salomon incidit in idololatriam, in cauſa fuit (vt ait Eccleſiaſ.) ur ira Dei ſuper eius 8. f Deut. 17. 20. g Prou. 29. 14. h 1 Reg. 13. 14. Act. 13. 22.

filios

i Eccl. 42. 23. 9. ſilios deſcenderet, i *regnumq́; ipſum fieret bipartitum*, & in duas factiones diuiſum cum ingenti vtriuſque damno. REX enim bonus regnum ſuum proſperat; malus verò deuaſtat, quemadmodum dixit Sapiens; k *Rex iuſtus erigit terram, quæ collapſa eſt: auarus autem deſtruet eam.*
k Prou. 29. 4. Sæpe enim DEVS remunerat boni Regis obſequia; mali verò peccata punit in ſubditis, qui eius vitiorum ſunt participes. Satis proſperè progrediebatur regnum Dauidis, quam diu ille iuſtitiam ſeruauit; ſed quando ipſe exorbitauit à via, & l *tulit*
l 2. Reg. 12. 10. *vxorem proximi ſui*; voluitque populum ſuum numerare: totum regnum fuit turbatum, & repletum miſerijs: & in pœnam ſui peccati dixit illi Dominus:
m 2. Reg. 24. 12. m *trium tibi datur optio, elige vnum, quod volueris ex his, famem ſcilicet, bellum, aut peſtem.* Hac ratione inſinuans tres huiuſmodi miſerias, in quibus tot mortes & afflictiones eueniunt: ſæpè euenire ob peccata Regum & gubernatorum, quos ſubditi imitantur: & quoniam omnes earundem culparum ſunt participes, ideò eaſdem luunt pœnas.

10. DENIQVE ſeuerum illos Iudicium obſtringit, quòd in hora mortis excipiet: quando Rex Regum ſeueram vitæ & gubernationis ſuę ab eis rationem exiget; punietque horrendis tormentis malos: quemadmodum illos
n Sap. 6. 2. monuit Sapiens his verbis: n *Audite Reges & intelligite, diſcite iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: quoniam, cùm eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis: nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundùm voluntatem Dei ambulaſtis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam: quoniam puſillum & magnum ipſe fecit; & æqualiter cura eſt illi de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio. Ad vos ergo Reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis Sapientiam, & non excidatis. Qui enim cuſtodierint iuſta iuſtè, iuſtificabuntur:* hæc omnia Sapiens: quibus minatur, terret, & cohibet potentes, ne potentiæ ſuæ fidentes, DEI legem & iuſtitiam conculcet. SED, ne animum abijciant ac deſperent, eoſdem animat ſpe bona; quod ſi erga ſuos ſubditos iuſtitiam colant, Deus erga ipſos eandem ſeruabit: bonaq; ipſorum obſequia remunerabit. Idque CITO: vt magis ſoliciti viuant, neſcientes horam, qua ſupremus Iudex venturus eſt ad exigendam rationem: neq; omnis eorum regia poteſtas poterit vel ad momentum vitam producere, cùm eius finis ac terminus à DEO præſcriptus aduenerit.

Pſal. 2. 10. QVAMOBREM nullum aptius conſilium accipere poſſunt, quàm alterius Prophetæ regij dicentis: *Nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinā, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta. Cùm exarſerit in breui ira eius,*

beati omnes qui confidunt in eo. Quod ſi Reges & qui Reipublicæ ſunt capita interrogent: quænam ſit illa diſciplina, quàm diſcere, & quænam via iuſtitiæ, quam ambulare debeant, vt ſalutem ſuam reddant ſecuriorem? reſpondebimus: cuſtodiam legum, & documenta, quæ in ſequentibus capitibus proponitur,

CAPVT II.

PERFECTIONEM IN IIS QVI GVBERNANT ESSE difficilem: & inniti debere humilitati cum magnanimitate coniunctà: mortificatâ ſuperbiâ.

Qvamvis Chriſtiana perfectio cuiuis eam profitenti ſit difficilis; ac propterea crux appelletur mortificatio, via arcta, & porta anguſta: in ijs tamen qui Rempublicam gubernant eſt multò difficilior: quia ſupra onera omnibus communia addit ea, quæ gubernationis ſunt propria, quæ ſunt valdè grauia.

Qvo autem gubernatio eſt vniuerſalior, eò eſt etiam grauior, & quò 1.
ſubditorum numerus maior eſt: ac creſcunt magis onera gubernationis. Nã
quilibet paterfamilias oneratur ijs, qui in ſua ſunt familia; prætor ciuitatis,
tota ciuitate; Rex, toto regno; Epiſcopus, tota ſua diœceſi; & Pontifex Summus,
vniuerſa Eccleſia. Propterea enim Chriſtus Dominus dixit S. Petro,
qui Eccleſiæ erat caput, a *tu es Petrus: & ſuper hanc petram* tanquam funda- a Mat.16.18.
mentum *ædificabo Eccleſiam meam*, & quemadmodum lapides fundamenti
ſuſtinent totum onus ædificij; ita cuiuſcunque Reipublicæ capita ſuſtinere
debent onus omnium eius partium. Quibus etiam aptari poteſt illud Da-
uidis: b *poſuiſti homines ſuper capita noſtra*, vt eorum ſcilicet pondus por- b Pſal.65.12
temus. Eſtque adeò graue hoc onus, vt Apoſtolus dixerit: c *præpoſitos* ſub c Heb 13.17.
eo *gemere*, quia non ſolum animæ ſuæ rationem Deo ſunt reddituri, ſed etiã
aliorum. Et cum eiſdem capitibus loquitur illa ſententia alterius Pro-
phetæ, dicentis: d *cuſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua,* d 3 Reg.20.
pro anima eius. Qui igitur tot animas ſuper caput ſuum accepit: quomodo 39.
non gemet ſub tanto onere, veritus, ne propria ipſius ignauia & incuria il-
læ pereant?

Hvic difficultati illa quoque accedit ex parte operum ſtudioſorum, in 2.
quibus perfectio conſiſtit: nam etſi verum ſit; quod omnes virtutes ſint tan-
quam ſorores coniunctæ, ita vt altera alteri non repugnet, aliquæ tamẽ dif-
ficillimè in ſuis actibus & operationibus ſimul conueniunt. Et tales ſunt illę

quæ cenſentur propriæ eorum, qui Rempublicam gubernant, qui tamē tenentur diligentem operam dare, vt ſex haſce coniunctiones arduas atq; difficiles in ipſa praxi ſeruent. Humilitates ſcilicet cum magnanimitate; magnificentiæ cum temperantia, & moderatione; ſpiritus amoris qui alliciat; cū terroris ſpiritu qui deterreat; manſuetudinis, clementiæ, & miſericordiæ, cum integritate & zelo iuſtitiæ; fortitudinis & confidentiæ in Deum cum diffidentia ſui, & virium ſuarum, quamuis magnæ illæ eſſe videantur: Ac denique curas ſuas & ſolicitudinem debent alijs quoque committere, qui ipſos iuuent; non tamen negligendo videre; an verè iuuent. Quis igitur adeò erit prudens; vt res adeò diſtantes coniungere & combinare nouerit.

Ecqvis adeò potens ac fortis: vt mortificare poſsit, & ſuperare impedimenta
3. talis combinationis? Præcipuè cum tertia accedat difficultas, quę reliquarū eſt veluti radix: à cuius victoria neceſſe eſt incipere eos qui gubernant, ſi reliquas velint ſuperare. Nam, niſi euellantur vitia; non plantantur, neque in vnum coniunguntur virtutes. Et ipſa experientia docet, quamuis omnes homines oppugnentur à tribus cupiditatibus, voluptatum ſcilicet, diuitiarum & honorum ſiue dignitatū, quibus fouentur tria illa vitia mundi, quæ S. Ioannes appellat e *concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ:* (quemadmodum in ſecundo Tractatu eſt explicatum.) At ipſi Principes & Reip. capita vehementiùs ſolent ab eiſdem oppugnari; & cum maiori periculo ſuccumbendi, ob maiorem libertatem & poteſtatem, quam habent ad ſequendas appetitus ſui propenſiones; & obtinenda, quæ appetunt. Ac propterea dixit Ieremias, f *optimates* & Principes *magis cōfringere iugum, & rumpere vincula* legis: ideoque peiores eſſe ipſo vulgo. Quamobrem maior ipſis incumbit neceſsitas tribus illis vitijs reſiſtendi: ſeque gerendi tanquam vera Reipublicæ capita, non tam mundana quàm Chriſtiana: quorum finis eſt imitari virtutes ſupremi capitis Chriſti regis æterni, colligentes in ſeipſis tanquam capitibus humilitatem & magnanimitatem contra ſuperbiam vitæ; liberalitatē & magnificentiam contra auaritiam & cupiditatem oculorum; temperantiam & honeſtatem contra concupiſcentiam carnis. Sed g *quis erit iſte, & laudabimus eum, quoniam fecit mirabilia* & prodigia *in vita ſua*? Impoſsibile quidem videtur, has tres difficultates ſuperare: ſed quod eſt impoſsibile hominibus, eſt Deo poſsibile, & cum eius gratia & auxilio etiam hominibus facilè. Neque exaggeramus hic difficultatem perfectionis, vt Principes animum abijciant ad eam aſpirandi; ſed potiùs vt eorum deſiderium excitemus cognoſcendi media apta ad eam conſequendam, eo modo qui paulatim hic ſubijcietur.

e 1. *Ioan*. 2. 16.

f *Ierem*. 5. 5.

g *Eccl*. 31. 8.

§. I. Humi-

§. I. *Humilitas Principum & Magnatum.*

PRIMA VIRTVS à qua Principes, Magnates & Reip. gubernatores incipere debent, illa eſt, quæ dignos illos facit, qui tanquã aliorum capita eligantur, quemadmodũ Samuel Propheta aſſeuerabat Sauli dicens: a *cũ paruulus eſſet in oculis tuis, caput in tribub. Iſrael factus es*, hoc eſt, *qui* b *cùm altior eſſes vniuerſo populo ab humero & ſurſum, &* non c *eſſet vir de filijs Iſrael te melior*; eras tamen in tuis oculis omniũ minimus: ac propterea Deus elegit te, vt eſſes caput & Rex omniũ, cõplacens ſibi in tua humilitate is, d *qui ponit humiles in ſublimi* loco, eosq; in eo cõſeruat. Quare ſi magni Domini ad Chriſtianæ perfectionis celſitudinẽ peruenire deſiderant, ab humilitate incipiendũ eſſe, ſibi perſuadeant, cui vera granditas & excellentia innititur, quæ humilitas licèt in ipſis multò ſit difficilior: propterea tamẽ erit glorioſior. Quẽadmodũ enim e *ſuperbia* (vt ait Eccl.) magis eſt *odibilis*, & deteſtãda *in pauperibus*, & infimis huius ſæculi hominibus, quibus facillimũ eſt ſpiritus gerere humiles, quia paupertas & vilitas ad id eos impellit: ita ècontra humilitas amabilis magis ac glorioſa eſt in diuitib. & potentib. huius mundi: eò quòd in ea induenda magnã oporteat ſuperare difficultatẽ: quia ipſę diuitię, & excellentia vehemẽter actib. humilitatis reſiſtunt. Ac propterea dixit S. Bern. in alto poſitũ non altum ſapere difficile eſt, & inuſitatũ: ſed quantò inuſitatiùs tantò glorioſiùs, ac propterea maiori conatu procurandũ. Id enim ſuadet Eccl. f *quanto magnus* (inquit) *es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiã: quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab hominib. honoratur*. Sed quoniam duplex eſt humilitas, altera ad ipſum Deum, altera ad homines: in priori neceſſe eſt omnes Principes & Magnates mundi huius, ſeſe illi humiliare ac ſubijcere, ob manifeſtam & clarã rationẽ ab Eccl. allatam, *quoniam magna eſt potentia Dei ſolius*, quaſi dixerit, quantumuis tu ſis magnus in mundo, in quouis genere magnitudinis & præſtantiæ: agnoſcere debes id totũ nihil eſſe, ſi cum Dei magnitudine, quę immenſa eſt & infinita, conferatur: cùm tua ſit g *quaſi ſtilla ſitulæ* cum toto Oceano cõparata, & quaſi *puluis exiguus* cũ vniuerſa terra; & adhuc illa, talis qualis eſt, non eſt tua, ſed Dei, qui illã dedit; & cuius fauore illa ſeruatur: ſine quo ſtatim illã amitteres. Quod ſi ita eſt: quid mirũ quòd te in omnib; Deo ſubijcias: ſiquidẽ omnia non tua ſunt, ſed ipſius, & ſi cum ipſius rebus cõparentur, valdè ſunt exiguæ? ex quo fit, *vt ipſe ab humillimis honoretur*: quia hi ſoli agnoſcũt, quicquid in ſe habẽt, eſſe Dei; ac propterea dant illi gloriã, & quamuis Rex corporis genua Deo flectat, nõ illũ honorat, niſi etiã corde ſe humiliet, & mittat h *coronã ſuam*, ſicut *viginti quatuor illi ſenes* in Apoc. *ante thronũ* & pedes *agni*; eius omnipotentię attribuẽs coronam, & gloriã omnium quæ habet, nihil ſibi huius gloriæ tribuẽdo: ne fortè ob ſuperbiam illi auferatur. Nam (vt S. Gregorius ait) ſæpè qui in poteſtate ſunt, ea quæ rectè faciunt, quia elatè cogitant, amittunt. Quemadmodum

a 1 Reg. 15. 17.
b Cap. 10. 23
c Cap. 9. 2.
d Iob 5. 11.
e Eccl. 25. 4.
Li. 2. de cõſi. epiſtola 42. poſt mediũ.
f Eccli. 3. 30
g Iſa. 40. 15.
h Apoc. 4. 10.
Lib. 5. mor. cap. 8.

ſuperbo Nabuchodonoſor euenit, de quo Daniel: quod intra ſeipſum cogitaret ac diceret; i *nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei*, & vix verbum ore protulerat, quando ſententiam cœleſtem audiuit, quam eius ſuperbia merebatur, *regnum tuum tranſibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum beſtijs & feris erit habitatio tua, fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora* ſiue anni *mutabuntur ſuper te: donec ſcias, quod dominetur excelſus in regno hominũ, & cuicunq; voluerit det illud, & eadem hora ſermo completus eſt ſuper eum.* Donec agnouit: k *quod gradientes in ſuperbia poſſit humiliare*; & (quemadmodũ ſanctiſsima Virgo dixit) l *deponere potentes de ſede & exaltare humiles: Eſurientes implere bonis, & diuites dimittere inanes.* O ſuperbia humani generis hoſtis; & venenum excellentiæ, qua tua alitur cupiditas. Omnia, inquit S. Aug. contrariũ aliquod habent, à quo corrumpantur, tinea enim deſtruit veſtem; vermis rodit lignum; gurgulio frumentum; eruca arborem, & vermis ipſum fructum; ſed tu, ô ſuperbia, es diuitiarum vermis, tinea dignitatum, caries dominatuum, ſcientiarum deſtructio, imò & ipſarum virtutum; ac proindè humilitas, quę eam deſtruit, hæc omnia conſeruat ac perficit.

i Dan 4. 27.
k Verſu. 34.
l Luc 1 52.
Serm. 5 de verb. Dom.

2. Cum hoc gradu humilitatis erga Deum cõiunctus eſt alter in ordine erga homines, ſed difficilius eſt medium in hoc ſecundo inuenire: quamobrẽ, vt S. Ambr. perpendit, non parum dixit Apoſtolus, cùm aſſeruit: m *ſcio humiliari*, hoc eſt, quo in loco, qua moderatione, quo fine, quo officio, quo munere. Nam in his omnibus poteſt eſſe aliquis error, vel in exceſſu, vel in defectu. Eſtq; magnum Dei donum, quòd quis ſciat medium ipſum tenere, præcipuè qui ſublimẽ occupãt locũ. Sed vt ab eo, quod manifeſtius eſt, incipiamus: quod ad actus internos ſpectat, poteſt humilitas totã ſuã latitudinẽ & perfectionẽ habere in Magnatib. huius ſeculi, ſicut in minimis & infimis.

m Phil 4 12
l. 2. offic. c. 17

3. Nam vtriq;, quoad animã, facti ſunt ex nihilo; & quoad corpus, originẽ habent ex puluere: & in eundũ conuertentur; & eiſdẽ carnis miſerijs, & ſpiritus, culpæ & pœnæ ſubiacent: quare omnib. competit illud Prophetæ n *humiliatio tua in medio tui*, &, o *quid ſuperbis terra & cinis.* Et quemadmodũ illorũ excellẽtia ſolet eſſe grauiorũ culparũ occaſio: (qui enim ex altiori loco labitur, maius incurrit detrimentũ) ideoq; plus habẽt, cur interius ſe erga oẽs demittãt, ſeipſos exiſtimãtes reliquis peiores ac debiliores, magis dubitãtes ac timẽtes de ſua ſalute, ob maius periculũ, in quo verſãtur eã amittẽdi. Quod ſi velint rotã ſuæ vanitatis diſſoluere, aſpiciãt pedes ſuos ſicut pauo, & inueniẽt, quatuor Monarchias expreſſas in ſtatua illa Nabuchodonoſor: p *habuiſſe pedes fictiles*, quos *lapis vnus cõminuit*; & ſic tota ſtatua euanuit, quę tã debili fundamento nitebatur. *Præterea*, quantumuis aliquis magnus ſit in hac vita, agnoſcere debet, ſe nõ eſſe in omnibus rebus magnũ; ſed in aliqua paruũ; aut habere ſe aliquos maiores, quibus debeat cedere. Nam etſi Princeps ſit in

n Mich. 6. 14
o Eccl. 10 9.
p Dan. 2. 33.

poteſtate & diuitijs ſupremus, exiſtimare debet, alios eſſe maiores in ſapientia, ſcientia, prudentia & ſanctitate; & in alijs talentis naturalibus, & ſupernaturalibus, quæ Deus priuatis hominibus contulit: quibus debent ſe humiliare ac ſubijcere, etiam reges in rebus illis, in quibus alij ipſos excellunt. Et hoc exigit Chriſtiana humilitas, vt Princeps non totum ſuo conſilio tribuat: ſed illud ſubijciat alieno. Et quemadmodum in corporis ægritudine ſubijcit ſe ſapienti medico: ita in rebus animæ debet ſe prudenti cõfeſſario ſubijcere; in gubernatione, ſuis conſiliarijs; in rebus, Iuriſperitis eius; in bellicis, ſuis ducibus; & in rebus magis adhuc particularibus, ijs, quos apud ſe habet, maturioris iudicij, ſicut inferius dicetur.

§. II. *Magnanimitas cum humilitate.*

Adhvc meritò creſcet Principum humilitas, ſi cum ſorore ſua, virtute magnanimitatis coniungatur; oſtendentes ſe humiles in ijſdem rebus, in quibus magni ſunt, & alijs ſuperiores; acceptantes honorem ſolùm propter ſtatus ſui decentiam, ita vt cordi non nimium adhæreſcat, nec iactet ſuam poteſtatem, niſi vt alijs benefaciat; non quærens ab eis honorem aut gloriam. Quemadmodum S. Gregorius, admirandis hiſce verbis
explicuit: *ſubtiliſſima ars viuendi eſt, culmen tenere & gloriam premere: eſſe qui-* *Lib. 26. Mor.*
dem in potentia ſed potentem ſe eſſe neſcire: ad largienda bona potentem ſe cognoſce- *cap 19. in id*
re, ad rependenda noxia, omne quod potenter valet, ignorare. Quibus verbis indi- *Iob. 36. 5.*
cat S. Gregorius præcipuos Chriſtianæ magnanimitatis actus, quæ virtus *Deus potentes non abijcit, cùm ipſe ſit potens.*
eſt valdè propria Principum & Magnatum. Quæ, vt S. Thomas ait, verſatur circa magnos honores, & res alias magnas, cuius actus proprij ſunt hi
quinque. *Primus* eſt, ad res magnas aſpirare dignas magno honore: non ob *2. 2. q. 129. ar. 1. & ſeq.*
ipſum honorem aut lucrum; ſed propter virtutem, quæ in vera excellentia
inuenitur; & iuxta eam ſua conſilia & cogitationes omnes dirigere. Pro- 1.
pterea enim Propheta, loquens de Principibus & Regibus futuris tempore Meſsiæ dixit: q *Princeps ea, quæ digna ſunt Principe, cogitabit*, ac proindè res *q Eſ. 32. 8.*
magnas, generoſas, & tali dignitate dignas. Huic actui accedit *ſecundus*: con- 2.
temnere ſcilicet magnos honores: attendendo, quid illi ſint in ſeipſis. Non itaque aliquid agit magnanimus propter illa præcipuè; nec eorũdem cauſa prætermittit facere aliquid, quod expedit; nec aliquid facit, quod non deceat, habẽs ſcilicet animum omni gloria, quæ in mundo ipſi offerri poteſt, ſuperiorem: quam ſub ſuis pedibus ponit; virtutem verò ſuper caput. Non
erigit oculos, ſicut Iob dicebat, vt gloriæ r *ſolẽ videat*, etiamſi valdè *fulgeat*; *r Iob 31. 26.*
nec lunam famæ, etiamſi *clarè incedat*: quia non hæc aſpicit, tanquam res ſibi ſuperiores: ſed ſe inferiores. Quod ſi hoc facere debet in honore aliàs ſibi debito, quanto ampliùs debet non debitum conculcare. Non ergò admit-

tet laudes adulatorum, tribuentium homini, quod eſt proprium Dei: ne
s *Act.* 12. 22. ipſi accidat, quod infelici Herodi, quem s *angelus Domini percuſſit, eò quòd non dediſſet honorem Deo*, cùm *populus* adulando *acclamaſſet: Dei voces & non hominis*
t *Pro* 29. 12. eſſe, quas ab illo audiebat. eueniet quoque ipſi, quod Salomon dixit: t *Princeps qui libenter audit verba mendacij omnes miniſtros habet impios*, quia omnes erunt mendaces, & adulatores, vt placeant Domino ſuo, qui huiuſmodi ſermonibus delectatur.

3. TERTIUS actus eſt, maieſtatem ſuam, potentiam, ac diuitias exponere in benefaciendo alijs; ſic oſtendens, ſe magnum eſſe, nō tam ſibi, quàm alijs: in hoc potiùs gloriam ſuam ponens, vt alij bonorum ipſius ſint participes; & ex eiſdem fiant magni. In qua re magnanimitas adiuuatur à ſorore ſua virtute magnificentiæ, vt mox videbimus.

4. ET huic actui accedit *quartus*, ſummam reputare magnificentiam, quòd nihil faciat indignum ſua perſona; aut vllum detrimentum iniuſtè alijs adferat; aut vllum contemnat eo nomine, quòd ſit paruus: pudore verò afficiatur ob quodcunque vitium, Chriſtiano & magnanimo homine indig-
u *Ioā.* 8. 34. num. Siquidē Saluator dixit: u *qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati:* & qui à ſua paſſione vincitur eius ſeruus manet. Et vnde maior pudor prouenire poteſt, quàm ſi is qui aliorum eſt Dominus, non ſit etiam ſuiipſius? Et cùm ſit Rex terræ, ſit mancipium carnis? Cùm igitur Spiritus ſanctus dicat: x *melior*
x *Pro.* 16. 32. *eſt qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium*, & hoſtium victore: nulla maior erit præſtantia, aut res magnanimo homine dignior; quàm ſi conculcet quidquid libertati Spiritus, & dominio eius aduerſatur.

5. HINC oritur *quintus* actus, qui conſiſtit in quadam animi ſuperioritate, ad omnia proſpera & aduerſa huius mundi. Ita vt neque ob proſpera euaneſcat, neque ob aduerſa animum abijciat: neque ob magnum ſuum honorem, fundamentum abijciat humilitatis, dando locum nimiæ lætitiæ; aut, ea deficiente, puſillanimitati & triſtitiæ: eſt enim anguſti cordis adeò melancholia arctari, quemadmodum Aman ille angebatur, propterea ſolum, quod y *Mardochæus non flecteret ipſi genua*.
y *Eſth.* 5. 2. 13

6. OPORTET tamen etiam magnanimitatem ſuum habere terminum, ne ſcilicet altiùs aſcendat, quàm eius ſtatus requirat; aut in ea ſe immiſceat, quę ad ipſam non pertinent: hęc enim eſſet ambitio pernicioſa, cuius dāna retulimus ſuprà ab exemplo Regis Oſiæ, volentis ſibi vſurpare Sacerdotis dig-
Tra. 2. c. 10 nitatem, z *negligentiáq; Dominum Deum ſuum*, à quo tot bona acceperat; qui
z 2. *Par.* 26. 16. Dominus, domus ſuæ cauſam propugnans, illum lepra percuſſit, regnoque priuauit. vt intelligant Principes terræ, quomodo ſe debeant in humilitate conſeruare, ſtudendo quemadmodum Deus illos monuit, a *non eleuare*
a *Deut.* 17. 20. *cor ſuum in ſuperbiam ſuper fratres ſuos*; & multò minùs ſuper Sacerdotes: ſed continere ſe intra limites ſui Principatus, nec minimam quidem partē Ec-

Digitized by Google

cleſiaſticæ dignitatis ſibi vſurpare; timẽtes pœnam à Deo, qua vtrumq; illis auferat; & amittent multum de ſuo proprio, eò quòd ſe immiſcuerint alienis. Quemadmodũ euenit Monarchæ illi per b *Leanam* ſignificato, *quæ alas habebat quaſi aquilæ, cui euulſæ ſunt alæ, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit*. Sint itaque contenti dignitate ſua regia & principatu terreno per leonem ſignificato qui rex eſt animaliũ, quæ incedunt ſuper terram: non vſurpantes ſibi alas aquilæ, quæ eſt regina auium per aera volantium: non enim feret Deus hanc confuſam vnitionem in ſua Eccleſia, cuius dignitas ſacerdotalis debet ducere poſt ſe regiam; non contrà regia ſacerdotalem. b *Dan.* 7.4.

Deniqve non eſt contra dignitatem Magnatum facere aliquando opera humilitatis, quæ ordinariè alij faciũt. Nam (vt S. Gregorius ait) ita oportet, eos ſtatus & officij ſui authoritatem conſeruare, vt certis tẽporib. ſignum aliquod exterius præbeant internæ ſuæ humilitatis; viſitando hoſpitalia, & interdum ægrotantibus inſeruiendo; aut pauperũ pedes abluẽdo. 7.

Cvm enim id totum in Dei gloriã & honorem dirigatur: quicquid abiectũ videtur, eſt potiùs grãde: ſoletq; Deus magna gloria illud remunerare. S. Ludouicus Rex Galliarum frequenter huiuſmodi opera exercebat: & S. Eduardus Rex Angliæ, in eiſdem valdè prælucebat. quem vt probaret Sanctus Petrus Apoſtolus (quem Rex piè valdè colebat): reuelauit cuidam pauperi paralytico, ipſum forè ſanum, ſi Rex eum ſuis humeris à ſua aula vſque ad Eccleſiam, quæ ipſi S. Apoſtolo dedicata erat, portaret. Pauper hoc dixi Regi: & Rex executus eſt. licèt Magnates ſtultitiam interpretarentur, priùs verò quàm ſcalas aulæ Rex deſcenderet, paralyticus fuit ſanatus. Nec tamen propterea Rex deſtitit ab adeò humili obedientia præſtanda: quem Deus adeò in hac vita honorauit, vt aqua, qua ipſe manus lauabat, ægroti ſanarentur. Et quid amiſit Dauid, eò quòd c *ſaltaſſet totis viribus ante Dominum, cùm arca portaretur coram vniuerſo populo*? Quamuis eius vxor Michol filia Regis Saul propterea illum contempſerit, eique dixerit: *quàm glorioſus fuit hodie Rex Iſrael diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris*, cui ipſe intrepidè reſpondit, *ante Dominum qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & præcepit mihi, vt eſſem dux ſuper populum Domini in Iſrael, & Iudam: vilior fiam plus quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis: & conferens me cum ancillis, de quibus locuta es, glorioſior apparebo*. O Rex verè plus quàm Rex, regioque nomine digniſſimus, eò quòd ſeruum ſe fecerit coram hominibus, vt Deũ honoraret. Magis miror, ait S. Gregorius, quòd videam Dauidem coram arca Domini ſaltantem; quàm congredientem cum Goliath, & pugnantẽ cum Philiſtæis: nam pugnans vicit hoſtes, ſaltans verò vicit ſeipſum; & humani honoris Gigantem, qui ſolet de Monarchis huius mũdi triumphare. Felix iocus, ait S. Bern. ille, qui cauſam præbet, cur Michol iraſcatur, Deus verò lætetur.

In eius vita.

c 2. *Reg.* 6. 14. 20.

Lib. 27 *mor. cap* 27.

Epiſt. 87.

Digitized by Google

Si homines illum rident, angeli ſuſpiciunt & admirantur. Admirabile enim eſt quod magnus ſeſe humiliet, nec dedignetur vilia paruulorum officia præſtare.

CAPVT III.

LIBERALITATIS ET MAGNIFICENTIAE DIScretio, ne incidat in extrema prodigalitatis aut auaritiæ.

CVM humilitate & magnanimitate, quæ ſuperbiam vincunt, & continent hominem ne in extremum puſillanimitatis incidat, coniungere debent Principes liberalitatem & magnificentiam, quæ vincant quidem auaritiam: nec tamen incidãt in prodigalitatem. Ad cuius rei explicationem eſt ſupponendum, nomen illius virtutis, quam liberalitatem appellamus, non ſatis explicare actus & officia propria, quæ (vt ait S. Thomas) ſunt duo. Alter eſt moderari affectum internum pecuniæ, & inordinatæ cupiditatis diuitiarum: tam earum, quæ deſiderantur; quàm, quæ poſſidentur: Ita vt nec deſiderium illarum; nec inordinatus harum affectus ſit vitioſus: & ex hac parte eſt frenum auaritiæ, & iniuſtitiæ omnis; furti, fraudis, & aliorum peccatorum, quæ ab auaritia procedunt; quod vitium pauperibus ac diuitibus eſt commune.

2.2 q 117. ar. 6. & q. 118 ar. 3.

SED hinc ſecundum officium oritur, quod magis elucet in diuitibus, vnde illa nomen liberalitatis accipit, quia inclinat eos, vt ſuas diuitias diſtribuant, quando, & ſicut expedit, iuxta rationis dictamen; & eiſdem licitè vtantur, non tam in propriam, quàm in aliorum vtilitatem. Et hac ratione iuſtitiam adiuuat, vt reddat quod debet vnicuique eorum, cum quibus negotium aliquod habet & verſatur; & miſericordiam, vt neceſsitatibus & miſerijs pauperum ſubueniat; & Religionem, vt largior ſit in donis offerendis ad cultum diuinum. Et in hunc modum alias quoque virtutes iuuat, ad quarum actus diuitiæ vſui eſſe poſſunt.

HAEC virtus, cuius materia ſunt ordinariæ diuitiæ, eleuatur, valdeq; perficitur illa alia, quam magnificentiam appellamus. Cuius finis (vt ait S. Thomas) eſt, amplos ſumptus facere, quando expedit: ita vt diuitiarum amor, quæ expenduntur: (etiam ſi multæ conſumantur) nihil impediat. quamuis illæ ſoleant ipſa corda valdè occupare. Ac propterea eſt in ſuis operibus magis glorioſa, & Principum ac Magnatum propria: idque duplici nomine. *Primum* eſt ob neceſsitatem, quia ad gubernationem ſuam opus illis eſt, à ſuis ſubditis amari: vt poſtea apparebit: liberalitas enim (vt ait Boetius) reddit homines valdè amabiles; & multò adhuc magis magnifi-

2.2. q. 134. art 3.

Lib 2. de conſolat.

centia, quæ maiora diſtribuit bona, & ampliora confert beneficia. Et certũ eſt, quòd à *Dare* (vt Chriſtus D. N. dixit, & refert Apoſtolus) *beatius ſit*, atq; excellentiùs, *quàm accipere*; habetque maiorem ſimilitudinem cum Deo, qui dat omnibus, & à nemine accipit: eſtque genus quoddam beatitudinis, poſſe omnibus benefacere: & quoniam omnes amant ſuos benefactores, ideò liberales ab omnibus amantur. Alter titulus eſt: quia bona, quæ Principes habent, acceperunt ab ipſa Repub. aut eius auxilio acquiſiuerũt, decet vt eorum partem expendant in benefaciendo ijs, qui eiuſdem Reipub. ſunt partes & membra, præcipuè pauperibus, & huiuſmodi ſubſidio indigentibus, vt paulò poſt videbimus. Prou.3. ex Ar. 4 Ethi. c.1. Act.20.35.

HINC licet expendere liberalitatem & magnificentiam Dei noſtri in communicandis diuitijs ipſis Regibus. Cuius conſilium eſt apertè expreſſum in eo quod euenit Regi Salomoni, cùm ei dixit Deus, b *poſtula quod vis vt dem tibi*. ille autem tantùm petijt *Sapientiam ad populum gubernandum*: & ita oſtendit ſe valdè mortificatam habere diuitiarum cupiditatem, ſiquidem nec illas petijt, nec vllam earum fecit mentionem. quo exẽplo docuit Reges, quàm parui facere debeant temporalia bona, reſpectu ſpiritualium: & quo illi eã magis contempſerint, eò Dominum noſtrũ in maiori copia eas ipſis largiturum: quia nouit ipſos diuitijs, honore & gloria opus habere inter homines: vt ſtatus ſui authoritatem conſeruent; & efficacitatem neceſſariam in ſua gubernatione habeant. b 3. Reg. 3. 5. 11.

QVAMOBREM cum Deo placuiſſet valdè Salomonis petitio, adiecit illi innumerabiles diuitias, & theſauros, & gloriam: vt nemo fuerit ſimilis ei in Regibus cunctis eum præcedentibus. Sed & c *latitudinem cordis ei dedit, quaſi arenam quæ eſt in littore maris*: virtutem ſcilicet inſignem, quæ eſt liberalitas & magnificentia in diſtribuendis theſauris ſapientiæ abſque inuidia; & diuitijs temporalibus abſque parcitate, & cum tanta profuſione & animi magnitudine, atque ſi maris arenam ſpargeret: & quaſi non ſua, ſed omnibus communia eſſent bona. c 3. Reg. 4. 29.

DONA enim, quæ Deus dat iuſtis, ſunt dona perfecta. fuiſſet autem anguſtum donum, ſi multas dediſſet diuitias, & cor anguſtum, ad eas diſtribuendas, iuxta ea quæ ipſemet Salomon dixit: d *vidi aliud malum ſub ſole, & quidem frequens apud homines: vir cui dedit Deus diuitias, & ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ ex omnibus, quæ deſiderat: nec tribuit ei poteſtatem Deus vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud: hoc vanitas, & miſeria magna eſt*. Alijs verò, quibus eaſdem diuitias dedit, etiam tribuit poteſtatem eiſdem fruendi, & hoc e *eſt donum Dei*: & quidem multò ampliùs, quàm ipſæ diuitiæ. Et quodnam hoc donum eſt, niſi ipſa liberalitas & magnificentia, quæ his bonis benè vtuntur in finem, in quem à voluntate Dei illa largientis, ordinantur. d Eccl. 6. 1. e Eccl. 5. 18.

Digitized by Google

dinantur. Sed idem donum etiam in ſe includit Sapientiam, quæ docet benè vti diuitijs, comitando ipſam beneficentiam in ſuis actionibus. Et ideò idem Eccleſiaſtes adiecit: f *Vtilior eſt ſapientia cum diuitijs, & magis prodeſt videntibus ſolem. Sicut enim protegit ſapientia, ſic protegit pecunia: hoc autem plus habet eruditio & ſapientia, quod vitam tribuunt poſſeſſori ſuo*; ac propterea ſine ea, pecunia eſt paruæ vtilitatis: Sed vtræque ſimul coniunctæ, opera faciunt regia magnificentia digna: qualia fuerunt ipſiuſmet Salomonis, qui incredibiles fecit expenſas, non prodigas, ſed verè magnificas: quia omnes fuerunt cum magna ſapientia ordinatæ, vt paulatim explicabitur.

f Eccl. 7.12.

§. I. Tres ſumptus, in quibus ſplendet magnificentia.

I. PRIMVM: magnus hic Rex a *templum* quoddam ædificauit Deo ſumptuoſiſsimum, quod fuerit in toto mundo; illudque cum ſumma pompa & innumeris ſacrificijs dedicauit. Nam, vt ſcriptura ait: b *magnificè ſapientiam tractauit*, quemadmodum decebat ipſam Dei magnitudinem, cui ſeruiebat: nec propterea pauper eſt effectus; ſed potiùs ditatus. Nam, cùm ſe oſtenderet gratum Domino, à quo diuitias accipiebat, idem illas multiplicabat, eiuſque rebus proſperos euentus concedebat, & c *nauibus quæ aurum ex Ophir portabant: & tanta erat abundantia argenti in Ieruſalem, quanta erat lapidum*: vt Principes intelligant, ſi fuerint liberales & magnifici erga Deum, ædificantes & exornantes illius templa; & præbentes, quæ ad illius cultum ſunt neceſſaria, non propterea illos in paupertatem deuenturos; ſed potiùs multò amplius ditandos. Quod ſiqua via ad paupertatem deuenitur, ea eſt, auferre ea quæ ſunt Eccleſiarum, & parcos ſe oſtendere, in offerendo Deo, quod ipſe illis dedit; & negligendo quæ ad ipſius diuinum cultum pertinent. Hæc prima fuit culpa Regis Aſa, ob quam decidit à magna familiaritate, quam cum Deo habebat, d *quia accepit argentum & aurum de theſauris domus Domini, miſitque ad Regem Syriæ, vt fœdus cum eo iniret*, ſed clariùs adhuc ipſemet Dominus ſignificauit, cùm Principes populi ſui negligerent raparare templum Ieruſalem, ſub eo prætextu, quòd nondum veniſſet tempus domus Domini ædificandæ: e *Nunquid tempus vobis eſt, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus iſta deſerta? Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. Seminaſtis multum & intuliſtis parum; comediſtis, & non eſtis ſatiati; bibiſtis, & non eſtis inebriati; operuiſtis vos, & non eſtis calefacti; & qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum perfuſum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras: Aſcendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabile mihi erit, & glorificabor*, di-

a 3 Reg. 6. & 8
b 2 Mac 2.9
c 2. Reg 10. 11.27.
d 2. Par. 16. 2.9
e Agg. 1. 4.

cit

cit Dominus. Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & exufflaui illud: quam ob cauſam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſque in domum ſuam. Propter hoc ſuper vos prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem: & terra prohibita eſt, ne daret germen ſuum: & vocaui ſiccitatem ſuper terram, & ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum, & quæcunque profert humus, & ſuper homines, & ſuper iumenta, & ſuper omnem laborem manuum. Hæc omnia ſunt verba Prophetæ Aggæi; & cùm populus eius conſilium ſequens cœpiſſent ædificare domum Domino, exponentes in eam rem facultates ſuas: Deus quoque cœpit eas multiplicare: ſolennis enim eſt Deo hic mos, vt parcum ſe oſtendat erga parcos; liberalem erga liberales; & magnificum cum magnificis.

SECVNDVM in quo Rex Salomon magnificentiam, ſapientiamque ſuam manifeſtauit, fuerunt ſumptus in auctoritatem ſuijpſius, & totius domus & aulæ, & in bonam ſui regni gubernationem facti. ædificauit enim domum ſuam, & domum ſaltus Libani, deſignando ac diſtribuendo officia earum, famulis ſuis & alijs ſubditis, cũ tanta liberalitate & prudẽtia: vt cũ Regina Saba, viſitandi cauſa, ipſum acceſsiſſet, ait ſcriptura diuina: f *quod videns omnem ſapientiam Salomonis, & domum, quam ædificauerat; & cibos menſæ eius; & habitacula ſeruorum, & ordines miniſtrantium; veſteſque eorum, & pincernas, & holocauſta, quæ offerebat in domo Domini: non habebat vltra ſpiritum.* Et *beatos* dicebat *ſeruos eius, qui ſtabant coram ipſo, & audiebant ſapientiam eius*, & glorificauit Deum, qui ipſum ita exaltaſſet *ſuper omnes Reges terræ diuitijs & ſapientia*. Verè enim Deo placet, quod Principes & Magnates ſuas domus & ſtatum ſuum ea magnificentia tractent, quæ decet gradum & qualitatem ipſorum; & ea ſapientia omnia diſtribuant, ac ordinent, vt omnes extranei obſtupeſcant: modò tamen ſumptus, quos faciunt, redituum ſuorum quantitate metiantur. Non enim eſſet prudentiæ, plus exponere, quàm habent; aut quicquid habent in huiuſmodi res exponere; aut quod ſupereſt ſine conſideratione abijcere: cùm deceat aliqua relinquere pauperibus & indigentibus liberaliter diſtribuenda: oſtendentes etiam Chriſtianam magnificentiam in Eleemoſynis cum ea liberalitate & largitate faciendis, quam Sanctus quidam Rex g *Dei miſericordiam* appellauit, regiam ſcilic. miſericordiam, & donum magnificũ: propterea enim voluit Deus ipſos habere, h *plurima*, vt & *plurima dare* poſſent. Cogitent, Regẽ cęli, duo prodigioſa cõuiuia in deſerto inſtituiſſe: in quibus, i *cum quinque aut* k *ſeptem panibus, & paucis piſcibus* multa hominũ millia paſcens, magnificentiam ſuam oſtendit: ita illos ſuſtentans, vt poſtquam ſaturi eſſent, multum ſuperfuerit. Nec tamen propterea voluiſſe, vt *quæ ſupereſſent fragmenta perirent*; ſed iuſsit illa *colligi*, vt alijs eſurien-

2.

f 3. Reg. 10. 4. 13.

3.

g 2 Reg. 9. 3

h Tob. 4. 9.

i Ioan. 6. 13.
k Mat. 8. 8.

tibus poſſent diſtribui. Vt Principes, ac diuites omnes intelligāt, quàm larga manu deceat eos diſtribuere, quæ habent, ſicut ſuprà eſt dictum : & ſimul, quòd non debeant fruſtrà abijcere, quæ illis ſuperſunt; ſed ſeruare : vt alio tempore diſtribuant, in quo, quod nunc ſupereſt, erit neceſſarium. Ex quo intelligitur, ijs, qui liberales ſe eſſe gloriantur & magnificos, curandum eſſe in ſuis ſumptibus & expenſis nō incidere in extremū prodigalitatis, quæ ſolet aliàs propria eſſe poſsidentiū multas diuitias, ſine dono ſapiētiæ ac diſcretionis; quia ſeparant dona, quæ Deus voluit eſſe coniuncta. Quod, vt plurimùm procedit, teſte S. Thoma, ex duabus corruptis radicibus, voluptate ſc. carnis, & ſuperbia vitæ, quæ occultant aliquando ipſam prodigalitatem pallio magnificentiæ, dum nimios faciunt ſumptus in cultu veſtium, cōuiuijs, luſibus, recreationibus, alijsq; donarijs nimis magnis, quales fuerūt ſumptus Regis Aſſueri, vt l *oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem & iactantiam potentiæ ſuæ.* Quæ etſi videatur magnificentia; larua tamen potiùs eſt, & ſpecies eius; in rei tamen veritate eſt ſuperbia & iactantia, & laruata ſenſualitas, aut mundana & diabolica magnificētia, quæ diuitijs vtitur ad indulgendum carnis voluptatibus, quemadmodū m *filius prodigus*; aut pompis huius mundi, ſicut deteſtandus eius Princeps : qui cum ſumma prodigalitate, obtulit n *omnia regna mundi* Chriſto Domino, *ſi cadens in terram ipſum adoraret.* Ex quibus adeò deprauatis radicibus, qui fructus prodire poſſet, niſi duo æquè deprauati atque ipſæ ſunt? alter fructus eſt, quod labatur in quædam valdè inordinata contra prudentiam & iuſtitiam, cum acceptione perſonarum : nam inanis magnificentia ac prodiga, facit Principes expendere & effundere plus, quàm poſſunt; & ea, quæ non expedit, & perſonis indignis, cum periculo auferendi ea ijs, qui erant promeriti. Imò, vt etiam non ſatisfaciant ei, quod ex iuſtitia debent ſuis domeſticis & famulis, dantes pro libitu quibus volent : quod eis aliàs non debent: vt famam & nomen liberalium obtineant. Ex quo alterum magis pernicioſum damnum oritur, commutata ſcilicet prodigalitate in extremum auaritiæ : nam ex nimijs huiuſmodi ſumptibus rediguntur ad inopiam & neceſsitatem, quæ immittit cupiditatem, inordinatè quærendi diuitias, etiam alienas, vt ſuis neceſsitatibus ſubueniant.

Tract. 1.c.9.
S Tho. 2.2. q 32. ar. 6. & 10.
a. 2. qu 119 a.1 ad 3 & a 2. ad 1.
l Eſth. 1.4.
m Luc 15. 13.
n Matth. 4. 9.

§. II. *Auaritiæ Principum Damna.*

AVARITIAE extremum, teſte Sancto Thoma, pernicioſius eſt prodigalitate. nam prodigus in hoc minus malus eſt, quod non videatur tenerè ſuas diuitias amare; & ex eis benefacit alijs, licèt rationis limites tranſgrediatur. Auarus autem adeò inordinatum ad pecunias affectum retinet, vt non velit eas expendere

.2.q.119 a. & 7.

cum

cum alio, etiam quando ad id tenetur: & proijcit ſeſe, ac temerè immittit quocunque poteſt, vt eam acquirat: deuorans innumera peccata, quæ Tractatu ſecundo poſuimus: quibus addo, ſi auaritiæ etiam iungatur potentia ſimilem eam eſſe Mercurio, quem Plinius rerum omnium venenum vocat, quia omnes corrumpit ac deſtruit: qui Mercurius ex naturali ſua inclinatione valdè propendet, vt cum argento coniungatur, & multò magis cũ auro, quod miro affectu quærit, tenditque ad illud, vbicunque ex odore illud eſſe aduertit. Quod ſi terræ ſit commiſtum, aut cupro, aut plumbo: omnia penetrat, ac ſeparat, illud verò ita apprehendit, adeoque fortiter amplectitur, vt non niſi vehementia ignis poſsit ab eo ſeparari: quia eum reſoluens in fumum, cogit ſoluere prædam. Hunc in modum o *auaritia, quæ radix eſt omnium malorum*, & mortalium venenum, ſi in corde potentium prædominetur, impellit illos, vt aurum & argentum, aliaſque diuitias tanta vehementia quærant, vt ex ipſius terræ viſceribus, & vbicunque illas inueniant, extrahant, etiam legitimos poſſeſſores eis ſpoliando: nec refugit, peccati venenum haurire, modò aurum ſimul hauriat: quod adeò fortiter apprehendit, vt non ſit poteſtas in terra, quæ poſsit ipſum à theſauro ſeparare, in quo totum cor ſuum poſitum habet; potiùs mille violentias, & aſtutias adhibet ad illum conſeruandum & augendum, etiam cum iniuria pauperum ſubditorum, qui vt plurimum ſolent facilè, & grauiùs opprimi. Et propterea dixit Salomon: p *Leo rugiens & vrſus eſuriens, Princeps impius ſuper populum pauperem*, rugitibus enim & terroribus tanquam leonis; aſtutijs verò & fraudibus tanquam vrſi, famem ſuam ſatiat facultatibus pauperũ: quia nulla eſt iuſtitia, nec poteſtas, quæ ei reſiſtat. Sed magis adhuc declarauit hoc Iſaias Propheta, dicens, de infelici Ieruſalem: q *Principes tui infideles, ſocij furum: omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Pupillo non iudicant: & cauſa viduæ non ingreditur ad illos.*. *Infideles* eos appellat, eò quòd nec Deo fidem haberent, nec ſeruarent promiſſum hominibus factum, nec conſuetudines ſequerentur, nec implerent præſtita ſuis ſubditis iuramenta. Dicit *eſſe ſocios furum*, quia occultè rapiunt aliena, imponẽtes tributa iniuſta, & fraudibus quibuſdam ea cooperiendo. *Diligebant munera*, aperientes hoc deſiderium litigantibus, vt muneribus ipſos ſolicitarent. *Sequebantur retributiones:* quia occulta cum eis pacta inibant, dantes illis aliquid, vt aliquid ab ipſis acciperent: aliqua, verbi gratia, officia, non ob ipſorum merita; ſed ob negotiationem per munera. Nullam rationem ducebant litium viduarum, & pupillorum, eò quòd nullam ab illis talem vtilitatem ſperarent, atque à diuitibus & potentibus. Iuxta ſententiam illam Michææ Prophetæ: r *Princeps poſtulat, & iudex in reddendo eſt*, hoc eſt, Princeps petit quaſi ex iuſtitia: iudex verò ſententia ſua id illi attribuit, quamuis iure non debeatur: ſed eo animo id facit, vt Princeps etiam annuat illi in ijs, quæ ipſe petiuerit. Id explicat

Cap. 10. Vide Acoſtã lib. 4 hiſt. In dic. c. 10. Lib. 33. c. 6.

o 1. Tim. 6. 10.

p Prou. 28. 15.

q Iſa 1. 23.

r Mich. 7. 3.

Digitized by Google

magis phraſis chaldaica, quæ habet, *fac pro me, & retribuam tibi*, fac ſcilicet in mei gratiam quod peto, & retribuam tibi, faciendo quod à me petieris. Omnia hęc vitia procul eſſe debent à Principibus Chriſtianis. nam loquens

ſ *Iſa.* 32. 5. idem Iſaias, de ijs qui in lege noua eſſent præfuturi, ait: ſ *non vocabitur vltra is, qui inſipiens eſt, Princeps neque fraudulentus appellabitur maior*, his verbis ſignificans, eos futuros valdè prudentes, & ab omni fraude & auaritia liberos, quam liberalitate & magnificentia mortificaſſent ac viciſſent. Quæ magnificentia nunquam infidelis eſt, ſed ſemper fideliſsima in implendis promiſſis, quibus aliquid potius ex gratia addit, quàm debeat debito ex iuſtitia. Horret furta, laruata, & iniuſta tributa, & potiùs iuſta moderatur; potiùs dona & munera vult largiri, quàm accipere; potius viros quærit dignitatibus & officijs dignos; quàm officia, quæ aliquibus offerat propter aliqua munera. Et potiùs gloriatur, quod pupillos ac viduas tueatur & protegat; quàm potentes adhibeat in ſuos ſtipatores. Præterea: quemadmodum ignis amicitiam & coniunctionem Mercurij cum auro diſſoluit, illumque in fumum conuertit: ita inflammatus DEI & bonorum æternorum amor euaneſcere facit fumum cupiditatis diuitiarum, expellendo illam ex corde, ita vt ipſum aurum, & diuitias, quas prius tanquam theſauros conſeruabat, fumum iudicet. Quod ſi hic amor ſit remiſsior, accedet æterni ignis timor, qui illum extimulabit, vt prædam retentam omninò ſoluat; ſibique complaceat, quòd eam diſtribuat. Nec tamen ſecurum ſe exiſtimare debet Princeps ſi ſemel vicerit cupiditatem. Quemadmodum enim Mercurij ſumus, qui vi ignis exhalabat, cùm ad rem aliquam frigidam peruenit, iterum coaleſcit, & eodem ſtrepitu & propenſione quam priùs habebat, cadit in terram: (quo nomine Plinius eum æternum ſudorem appellat) Ita etiam ſi cor in timore & amore DEI frigeat & concreſcat, vireſcit iterum auaritia, eadem vi ac importunitate qua prius. Denique ita interiorem cupiditatem oportet coercere, vt nulla eius appareant externa ſigna, adeò enim ardenter cupiunt homines Principi ſuo placere, vt propterea, etiam ipſo nihil tale expreſsè iubente, illi ſeſe præcipitent in grauiſsima peccata. Quemadmodum euenit impio Regi Achab: qui tot ſigna turbationis & commotionis

t 3. *Reg.* 21. 5. internæ, exterius edidit, eò quòd t *Naboth noluiſſet ipſi vineam ſuam vendere*; vt impia eius vxor Iezabel ſtatim atque tantæ turbationis cauſam agnouit, vt eum ab ea eriperet, etiamſi nihil ille dixerit, curauerit tamen ipſa vt *falſo teſtimonio contra Naboth in iudicio prolato, ipſe lapidaretur*: poſt eius mortem accepit Achab vineæ eius poſſeſsionem. Sed non manſit eius cupiditas, &

v 4. *Reg.* 9. 36. Iezabelis iniuſtitia impunita, nam huius v *carnes*, in pœnam ſuæ culpæ, *canes deuorarunt*; & x *Achab ſanguinem*, qui occaſionem peccato illi dederat, & fa-

x 3. *Reg.* 22. 38. ctum approbauerat, *canes quoque linxerunt*. Et meritò ſanè cibus fuerunt canum, qui canum viſcera in ſubditum ſuum habuerant. Vt ex hoc diſcant

potentes,

potentes;diuinam iuſtitiam vlciſci iniurias pauperibus illatas, quicunque earum fuerint participes. Quare charitatis viſcera omninò induant, vt neque diuitias nec delicias ſibi velint, ex pauperum ſubditorum expenſis, & cum detrimento & iniuria eorum. Sintque memores inſignis illius facti Dauidis Regis, qui, cùm ſiti premeretur, dixit coram ſuis ducibus: y *O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna, quæ eſt in Bethlehem.* (quæ ciuitas tunc erat ad partē caſtrorum Philiſthijm) Irrumpentes *ergo tres fortes* duces *caſtra Philiſthinorum cum periculo vitæ, hauſerunt aquam de ciſterna, & attulerunt illam ad Dauid, at ille noluit bibere, ſed libauit eam Domino, dicens: propitius ſit mihi Dominus: num ſanguinem hominum iſtorum, qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam?* Quibus verbis, & facto ſuo oſtendit ſe erraſſe, quod abſque ſufficienti cauſa, periculo illos vitæ expoſuiſſet: quare noluit appetitui & palato ſuo ſatisfacere ea re, pro qua ſubditi ſanguinis effundendi periculo ſe expoſuiſſent; nec tali ſuo exemplo occaſionem præbere, vt alia occaſione alij faciant idem, exponentes periculo animas ſuas, tantùm vt ipſi placerent. Et hac ratione S. Rex hoc documentum reliquis Principibus dedit, vt ſuas cupiditates ac deſideria cohibeant. Quòd ſi contingat ex incuria aut obliuione, internum aliquod tale deſiderium prodere, ne admittant aut acceptent eius executionem cum iactura ſanguinis, aut læſione conſcientiæ ſubditorum: ſed potiùs dilatare ipſi debent magnificentiam ſuam regiam, vt pro eis non ſolum diuitias & theſauros ſuos, ſed etiam, ſi id opus fuerit, ſanguinem & vitam ſuam exponant, imitantes ſupremum Regem & paſtorem hominum, cuius infinita magnificentia reſplenduit in eo, quod totum ſuum ſanguinē in eorum commodum & vtilitatem effuderit; & carnē propriam in cibum is quotidiè offerat ſub panis & vini ſpeciebus, obligans illos hoc tam ſplēdido & magnifico conuiuio, vt & ipſi magnifici ſint in omnibus, ad ipſius obſequium pertinentibus, de quo dictum eſt: y *quod ſit magnificus in ſanctitate:* quia verè magnificentiam oſtendit in magnificis & excellentibus ſuis operibus, ſed ſimul ſanctis: de quibus Dauid: z *ſanctimonia & magnificentia in ſanctificatione eius*, in ſanctuario ſcilicet, quod erat eius templum. Sed multò ampliùs eadem ſanctimonia & magnificentia prælucere debet in viuis huius Domini templis; & in ijs, quos ipſe elegit in capita populi ſui: qui meritò fulgere debent in operibus regia magnificentia eorum dignis, quibus ſubditi gaudeant.

y 2. Reg. 23. 15. 17.

y Exo. 15. 11.

z Pſal. 95. 6

CAPVT IV.

HONESTAS, TEMPERANTIA ET MODERATIO Principum: eſt mortificatio nimiarum deliciarum, & occupationum ordinatio.

ALTERVM vitium, quòd grauiter oppugnat Principes & Magnates huius mundi eſt, quod S. Ioannes a *carnis concupiſcentiã* appellauit, cuius eſca ſunt tria genera deliciarũ; nã quædam ſunt caſtitati contrariæ, alię virtuti temperantię, & aliæ quæ & oculos & alios ſenſus recreant, quibus adnumerantur nimij luſus, comœdię prophanę, & vana alia leuiaque, & ludicra ſolatia, quibus conuenit quod Eccleſiaſticus dixit de SOLE tempore æſtatis, quæ in ſcriptura diuina tentationem ſignificat: b *tripliciter*, inquit, *ſol exurens montes, radios igneos exufflans, & refulgens radijs ſuis obcæcat oculos.* Qui autem hi ſunt montes excelſi, niſi mundi huius Magnates, qui ſublimiorem in Republica locum tenent? Et quomodo ſol tripliciter eos exurit radijs ſuis, niſi tres prædictos ardores & ſenſualium delectationum deſideria accendens? Nam quoſdam exurit facibus luxuriæ; alios gulæ, & ebrietatis; alios denique reliquis ſolatiorum & aliarum oblectationum deſiderijs. Hiſce radijs excæcat illis rationis & prudentiæ oculos: nam vbi carnis concupiſcentia dominatur, non habet aditum ſapiẽtia Dei: & vix eſt, qui omninò victor euadat. Nam diuitiarum abundantia, & ſuperbia vitæ, valdè fouent hanc concupiſcentiam, vt de terræ potentibus triumphet. Sed quoniam de his vitijs fuſius agetur in Tractatu de cõtinentia, ea hic ſolùm inſinuabimus, quæ ad ipſos Principes ſpectant, proponentes illis ab oculos monita & documenta data Regi Salomoni à matre ſua: ſiue hæc ſit Bethſabee, quæ tanquam prudens mulier optabat filio ſuo proſperum & felicem in ſuo regno progreſſum, & exitum; ſiue mater hæc ſit Sapientia diuina, inſpirans ei, quę illi eſſent facienda, vt ſtatus ſui obligationibus ſatisfaceret. c *Quid*, inquit, *dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum*——dicam tibi? Ter hanc proponit interrogationẽ; vocatq; illum valdè dilectum ſuum, vt alliciat ad ipſius conſilia libenter audienda, ſuiſque viſceribus imprimenda. *Primum* ergo conſilium ſuit: *ne dederis mulieribus ſubſtantiam tuam, & diuitias tuas* in eo exponas, quod *Reges delet*, hoc eſt, ne tibi laxes habenas in agendo inhoneſtè cum mulieribus, effundens in hoc ſubſtantiam, fortitudinem ac robur corporis & animæ tuæ, & fias homo effæminatus & mulieroſus; nec tuas diuitias in ſimilibus vitijs expẽdas, quæ alium fructum non adferunt, niſi quod Reges & regna deleant.

a 1. Ioan. 1. 16.

b Eccl. 43. 4.

c Prou. 31. 2.

Quibus verbis & radices, & damna huius vitij filio indicat. Nam iuuentutis vigor, Imperij poteſtas, & copiæ diuitiarum, arma illi ſubminiſtrabant ad ſenſuales ſuos appetitus explendos, quibus ſi annueret, conſumeret corporis fortitudinem, diuitias ſui patrimonij, & totum regnum periculo amiſsionis exponeret. Quemadmodum ipſemet Salomon expertus eſt: eò quòd non fuerit bonæ matris conſilium ſecutus. Contra quem exclamat Eccleſiaſticus, dicens: d *inclinaſti femora tua mulieribus, poteſtatem habuiſti in corpore tuo*, qua abuſus es, *dediſti maculam in gloria tua, & prophanaſti ſemẽ tuum inducere iracundiam ad liberos tuos; vt faceres Imperium bipartitum.* Quæ autem macula fœdior eſſe potuit; quàm idololatriæ, incidentis in hominem, in quo tanta alias ſapientia præluxit? Hic igitur Rex adeò glorioſus, & ſapiẽs, adeò fuit obſcuratus, & inordinato mulierum amore excæcatus; vt quo illis blandiretur, e *templa, earum idolis erexerit*: in cuius peccati pœnam, filius eius amiſit decem partes regni ſui. Potuiſſet benè Rex hic cautior euaſiſſe, ex periculo patris ſui Regis Dauid, qui f *propter adulterium* prope fuit, vt regno toto priuaretur: permittente Deo, vt filius eius Abſolon contra ipſum inſurgeret. Quid verò dicam de ipſo Abſolone? qui impudentia incredibili g *ingreſſus eſt ad decem mulieres concubinas patris ſui coram vniuerſo Iſrael?* de qua re maximè gloriebatur, vt poſſet diutiùs in regno confirmari? Verùm in caput ipſius recidit inhoneſtum conſilium quod ſecutus eſt: abſtulit enim illi Deus regnum, quod cupiebat, & vitam, qua adeò ſceleſtè vtebatur. Eadem pœna punitus eſt Holofernes ille, qui adeò iactabat ſuam libidinem, vt cuidam cubiculario ſuo dixerit: h *fœdum eſſe apud Aſſyrios, ſi fœmina virum agendo irrideret, nec ipſi conſentiret.* O Turpis & fœda libido, quæ adeò in mundo iã præualuiſti, vt etiam viri nobiles, honorem ex tua execranda ſocietate quęrant! Iuſtiſsimum eſt, vt Deus fœditatem tuam aperiat, priuando vita & honore eum, qui in re adeò vili ac fœda honorem ſuum collocare audet. Pœna eſt DEI horrenda, quam per Iſaiam Prophetam minatur Reipublicæ, dicens: i *quod effœminati dominabuntur eis*, poſt hoc enim ſequitur, vt tales ſint timidi, & ignaui; & affricantes hanc ſcabiem populo, omnes in eo fiunt carnales; ideoque pœnam ſuſtinent, quam turpi ſua culpa promerentur. Diſcant igitur Principes ex alieno malo cautos eſſe; & amplectantur conſilium, quod Salomon quidem ſcripſit, licèt non fuerit ſecutus. Glorientur potiùs quòd ſint caſti, reijcientes magno animo omnes turpes voluptates: memores etiam ſint felicis ac proſperi euentus, qui ſecutus eſt Ioſeph, de quo dicit ſcriptura, k *quod factus fuerit Dominus Aegypti eò quòd cuſtodiuerit mandatum*, ſcilicet caſtitatis, quemadmodum poſtea videbimus, vt intelligant, cuſtodiam huius præcepti aptiſsimum eſſe medium, quo Deus ipſorum regna conſeruet, & in eiſdem proſperet, & adaugeat.

d Eccl. 47. 21.

e 3. 10. 4. 7.

f 2. Reg. 12. 10.

g 2. Reg. 16. 22.

h Iudit. 12. 10.

i Iſa. 3. 4.

k 1 Mach. 2. 53.

§. I. *Secundum documentum pro ſedanda concupiſcentia.*

TRANSEAMVS ad ſecundum conſilium ſiue documentum Salomoni à prudente matre datum: l *noli*, inquit, *ô Lamuel, noli Regibus dare*
Prou. 31.4. *vinum*: ac proinde nec tu bibas: *quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas*, nec patiaris tuos conſiliarios & iudices vinum bibere: *ne fortè bibant, & obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis*. Conſilium hoc dirigitur ad Regem Salomonem, quem nouo nomine compellat Lamuel, quod ſignificat; *ipſi Deus*, vel, *cum ipſo eſt Deus*, quod nomen valdè competit bonis Regibus, cum quibus Deus eſt, vt faueat illis: ſi in hoc ipſi honorem ſuum ponãt, quòd caſti ſint: quia tunc & ipſe DEVS ducet ſibi honori, in illis habitare. Sed nominatim mater commendat filio moderationem in vino, quod eſt libidinis incentiuum, temerè & inconſideratè garriens, ſecreta manifeſtans, ſenſus perturbans & iudicia iuſtorum. Ac propterea ſcriptura diuina vtrumque hoc conſilium ſæpè coniungit, & ad vriuſque fugam hortatur; ita enim Eccleſiaſticus: m *vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguent ſenſatos*: & Propheta Oſeas dixit: n *fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor*, quia robur & vigorem animæ eneruant, & rationis iudicium inuertunt; vt homines à DEO auertantur; ſanctamque eius legem conculcent, vt ſuis voluptatibus fruantur. Latet autem myſterium quoddam in ea diſputatione, quam tres iuuenes habuerunt coram Rege o Dario, vt ſtatueretur, quid eſſet fortiſſimum in terra: vnus dixit, *fortè eſſe vinum*, quia ſeducit mentem hominum, etiam Regum: ſecundus dixit: *Regem eſſe fortiorem*; quia omne quodcunque dixerit, faciunt, eique obediunt. Sed tertius probauit *mulieres eſſe fortiores*; eò quòd Regum animos emolliant, ſibique ſubijciant, quamuis idem ſtatim ſubiecerit *omnium fortiſſimam eſſe veritatem*, quæ eſt DEVS viuens & permanens in æternum, & pro hoc ſententia fuit lata. Ex quo diſcant Reges, ſi cogitent, ſe tantùm eſſe homines: & à vino & à mulieribus, cum magno ſuo pudore ac dedecore eſſe vincendos: ſi tamen veritati; quę Chriſtus eſt, ſeſe coniunxerint: ſuamque ſpem in eum collocauerint, fore ſine dubio vino & mulieribus fortiores; nec paſſuros ſe flecti, trahiue ad id, quod nõ debent; nec voluptates illas ſenſuum ſecuturos, magnamq; futuram illorum gloriam, ſi duos illos hoſtes ſtrenuè deuicerint. Et quamuis ſecundum hoc documentum nominatim prohibeat exceſſum in vino, eò quòd detrimentum eius ſit magis notum: etiam tamen ſuadet in genere temperantiam in cibo & potu; quod ipſum maximi eſt momenti pro ipſis Regibus, quemadmodũ idem Sapiẽs dixit: p *væ terræ, cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane comedunt. Beata terra,*

Margin notes: l Prou. 31.4. — la Ianſen. exponit. — m Eccl. 19.2 — n Oſe 4.11 — o 3. Eſdræ 3. & 4. — p Ecc. 10.16.

cuius

cuius Rex nobilis eſt. & cuius Principes veſcuntur in tempore ſuo, ad reficiendum, & non ad luxuriam; hoc eſt, non ob ſolam voluptatem, aut alium finem ſenſualem: hoc enim vocat *mane comedere*: quia non eſt quomodocunq; extra tempus comedere; ſed inordinatum adeò habere ad comedendum affectum, vt ſtatim atque excitantur, cogitationes ſuas in delicijs ciborum ponant, ſicut ille qui dicebat, q *quando euigilabo, & rurſus vina reperiã*. Tales ſunt, qui nõ ad nutrimentũ comedunt, ſed vt ſibi tantùm indulgeant non, ob neceſsitatem, ſed propter voluptatẽ; non, vt vires ſeruent ad ſuſtinẽdos labores, ſed vt eiſdem vtantur ad deſideria ſua explenda. quod damnũ facilè extenditur ad omnes in Rep. infelici, cuius Rex puer eſt, non tã ætate, quàm leuitate morũ: quem facilè imitãtur reliqui Principes, & aulici nobiles, & hos reliquus populus. Quos omnes tangit illa Iſaiæ maledictio: r *væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandã. & potandũ vſq; ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris: & opus Domini non reſpicitis: nec opera manuum eius conſideratis*. vt gratos vos ei exhibeatis in bono vſu donorũ ipſius. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem, propter hoc, ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, ſic radix eorum quaſi fauilla erit. & germen eorum, vt puluis aſcendet. propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum, abſque vllo termino: & deſcendent fortes eius, & populus eius, & ſublimes, glorioſiq; eius ad eum*: vbi lingua ignis æterni exuret omnes effrenes ad ſenſuum voluptates. Sed contra ait Sapiens: *Beata eſt terra, cuius Rex eſt* moribus *nobilis*, & ſenectute venerabilis: quæ non in ætate conſiſtit, ſed in prudentia & ſanctitate, quem reliqui Principes, regnique Magnates imitantur: quorum temperantia in eo elucet, quòd nõ niſi debito tempore, & quantum ad ſuſtentationẽ ſatis eſt, comedunt. Et quamuis menſa ſit multis ac pretioſis cibis referta, quemadmodum decet ſtatus illorum excellentiam, ſed ipſi tamen inter tot fercula ſunt valdè temperantes, ita vt nec multitudo, nec exquiſita & pretioſa fercula ipſum appetitum laxent. Benè poſſunt Reges ſapientiã ſuam, ſicut Rex Salomon, oſtendere in conſtituendis, quæ ad ſuam ſ *menſam* ſpectant; & quæ ad ſuorum domeſticorum ordinariam refectionem, iuxta ſuam magnificentiã, pertinent: non excedentes limites, quos dictat prudentia: ſed oſtendant ſimul temperantiam in eo, quòd ſint ſui ipſorum ac ſuarum paſsionum Domini, vt ex tot tamque ferocibus oppugnatoribus victoriam reportent.

q *Pro.* 23 3.

r *Iſa* 5.11.

Verſu. 22.

Verſu. 24.

ſ 3 *Reg.* 10 4

VT verò intelligant, quid eos agere par ſit, ex plurimis, quæ ſibi ſuperſunt; & quòd non omnia danda ſint famulis, & domeſticis; addit mater Salomonis aliud conſilium: t *date*, inquit, *ſiceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro ſunt animo: bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius*, quaſi ei dixerit: cùm tibi dixerim ô Lamuel, ne multum vini haurias, nec aulæ tuæ Principibus illud porrigas; nunc moneo, ne miſeri-

t *Prou.* 31.6.

miſericordiæ obliuiſcaris, ſed ipſum vinum mœrentibus, pauperibus, & egenis diſtribuas, hoc enim ſubſidio à te accepto, ſuæ miſericordiæ obliuiſcentur. Magna eſt, vt iam diximus Regum gloria, & miſericordia, paſcere eſurientes, & ſitientes potare, mœrentes conſolari, eorumq; miſeriam tanta liberalitate ſubleuare, vt eius obliuiſcantur. Eſſetque magnus regiæ menſæ ornatus, ſi ad eam vel prope conuenirent aliqui pauperes, qui cęleſtis Regis Maieſtatem referunt, quos æquè paſceret atq; ſeipſum. De hoc gloriabatur S. Ludouicus Galliarum Rex, ſuamq; magnificentiam in eo magis oſtendebat; quod ad menſam ſuam pauperes illum circundarent, quàm quòd regni Magnates.

§. II. *De ſuperandis Luxuriæ filijs.*

DVOBVS his hoſtibus deuictis, non erit difficile tertios ſuperare, luxurię ſcilicet filios, carnalitatis incentiua, gulę comites, & multò magis otij, quod ſolet vehementer oppugnare Principes: afficiẽs illos in rebus Dei, & ſuæ gubernationis occupationibus tædio, vt propterea ſtudeant adinueniendis varijs ſolatijs, quibus tẽpus fallant, ſenſus, muſicis, ſaltibus, comœdijs indecentib. & alijs luſibus recreẽt: in quibus maiorẽ temporis partem expendunt; ſicut & in comedendo ſplendidè, in dormiendo, & aliter quieſcendo; noctes conuertentes in dies, diesq; in noctes, vt palato ſuo, & appetitionibus ſenſuũ liberius vacent: quaſi ſtatus Maieſtas licitum faceret prauum quodcunq; exercitium; & in quo ſunt occaſiones peccatorũ: & quaſi nõ redderet ipſum Principem grauiori pœna dignum, ob grauius detrimẽtum commune, quod ex tali ſcandalo prouenit.

a *Apoc.* 18. 7. NAM etiam in eos lata eſt tremenda illa ſententia, quæ habet: a *quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum*, non auffert illis Deus neceſſariam relaxationem, & conuenientem iuxta ſtatum ſuum; ſed nimiam, quæ in illorum cedit damnum. Nam, vt ait Eccleſiaſtes:
b *Eccleſ.* 3. 1 b *omnia tempus habent*, debet igitur tempus diſtribui in res omnes, ita vt cuique ſuum tribuatur. Et Principes tenentur in tres partes illud diuidere, vt ſemper benè collocetur. VNAM partẽ expendere debent in rebus quæ animam concernũt, orando, ſacram Miſſæ officium audiendo, ſacros libros legendo, confitendo, & cõmunicando deſignatis diebus: nec orationis exercitiũ prætermittãt, ſine qua vitã benè ducere non poterunt: quia eò pericula ſunt maiora, quò occaſiones ſunt vehemẽtiores: ac propterea eò magis opus
c *Pſal.* 118. 164. *Vide Ribaden lib.* 1. *de inſt Prin* *c.* 3 *l.* 4 *de legi. Dialo* 4. habẽt orationib. ſe præmunire. Propterea enim Rex Dauid, etiãſi alioquin valdè occupatus, c *ſepties* tamen *in die laudes Deo dicebat*, ſic ſolicitãdo diuinũ in ſe ſtudiũ, vt ſe regnumq; ſuum benè gubernaret. Quod, vt Plato dixit: gubernari nõ poteſt per ſolos homines abſq; Deo: quemadmodũ nec beſtię poſſunt benè ſe regere & gubernare per ſeipſas ſine homine. Ac propterea,

inquit,

Digitized by Google

inquit, ante omnia neceſſe eſt, Deum inuocare, vt ciuitatem noſtram ipſe ſtabiliat; ac ſupplicare, vt nos exaudiat, ſitque propitius ac benignus, ad nos accedat vt doceat leges, & Rempublicam exornet.

ALTERAM temporis partem tribuere debent occupationibus ſui ſtatus, attendentes ſcilicet ad res ſuæ gubernationis: deſignantes ad id aliquot dies in hebdomada, aut aliquot horas quotidiè: nam, ſi vel parum quotidie fiat, ſuauiter expediuntur multa. Et hoc fuit quartum conſilium ſiue documentum à Bethſabee filio ſuo Salomoni datum, cùm dixit: d *Aperi os tuum muto, & cauſis omnium filiorum qui pertranſeunt: aperi os tuũ, decerne quod iuſtum eſt, & iudica inopem & pauperem.* Quaſi diſtinctiùs diceret: non ſatis mihi eſt, quòd opera miſericordiæ in triſtes & afflictos exerceas, ſed etiam oportet exercere opera iuſtitiæ, quæ ad officium tuum pertinent: vt aperias os tuũ, & ſuffrageris, faueasque muto, qui neſcit ſuam cauſam propugnare; faueas etiam peregrino, & tranſeunti, ac denique pauperi & mendico cuiuis. Et quamuis huius tantùm operis mentio fiat, eò quòd Reges difficiliùs attendunt ad homines viles & pauperes; ſed vniuerſim intelligendum eſt conſilium de reliquis omnibus ad gubernationem ſpectantibus, accepto ſufficienti tempore ad audienda negotia & expedienda; quemadmodum inſignis ille gubernator Moyſes, qui e *de mane vſq; ad veſperam* occupabatur in expediendis negotijs ſui populi. 2. d Prou. 31. 8. e Exo. 18. 14.

DENIQVE reliquum temporis dandum eſt rebus ad corporis ſuſtentationem, relaxationem, & ſolatium, (quemadmodum alibi eſt dictum) quantum ſcilicet expedit; & ita, vt tempus ſuperſit ad ea præſtanda, quæ sũt ex obligatione: & dando operam, vt dies in ijs expendatur, quæ ſunt diei propria; & nox in ijs, quæ ſunt noctis: non inuertendo ordinem hominibus à Deo præſcriptum, in quo illos à feris diſtinguit; nam vt ait Dauid: f *in nocte pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi. Ortus eſt ſol, & congregati ſunt: & in cubilibus ſuis collocabuntur. Homo* autem contra *exibit ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperum*, & tunc recipit ſe in domum ſuam, vt corpori adferat aliquod leuamen. Quid autem hoc aliud ſibi vult, quàm quod latrones, homicidæ, & adulteri; & g *omnes, qui malè faciunt*, quemadmodum Saluator dicit, *oderunt lucem*, ſcilicet diei; & ſtudent opera ſua mala facere in nocte: quia tenebræ malè geſta ipſorum operiunt: & propterea de die dormiunt, cùm eſſet illis vtiliter laborandum. At ſapientes & iuſti, vtpotè filij lucis, libenter mane ſurgunt cum ſole, vt Deum laudent, ſuique ſtatus obligationibus attendãt, expendentes diem in occupationibus, requiem verò reijciendo in noctem. Qui, vt plus temporis negotijs tribuerent, optarent dies eſſe longiores, & breuiores noctes, quàm contra. Quemadmodum ſanctus ille Rex, cui Deus optionem dedit, vt alterum è duobus ſibi eligeret, ad certitudinem ſani- 3. Tom. 1. trac. 2. c. 12. f Pſ. 103. 20. g Ioa. 3. 20.

 tatis

h 4. Reg. 20. 10. ratis obtinendæ, aut h *vt aſcenderet vmbra in horologio decem lineis; aut vt reuerteretur totidem gradibus*, & ipſe elegit hoc ſecundum, volens potiùs diē fieri decem horis longiorem, quàm breuiorem: nam feruētes & prudentes, quia potiùs ad laborem inclinant, quàm ad quietem optant, vt tempus laboris ſit prolixius, alterum verò breuius. Et cum ipſa natura in hieme dies faciat breuiores, & noctes longiores: non totas dormiendo conſumunt, ſed parte aliqua vigilant; non ludendo aut garriendo ſolùm, vt tempus fallant; ſed laborando & expediendo, quæ officiū illorum requirit. Omni verò tempore

i Ro. 13. 12. Apoſtoli regulam ſeruant, dicentis: i *nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeſtè ambulemus: non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs*, inordinatè illi indulgendo. Hanc regulam S. Apoſtolus præſcribit omnibus Chriſtianis, quæ aptè etiā proponitur Principibus ſeu Regibus, qui cùm ſe regijs veſtimentis ornent, deberent regalius adhuc indumentum eligere, ſuaque maieſtate dignius, Ieſum Chriſtū videlicet D.N. induentes regios & generoſos eius mores; indignum reputantes occupare ſe rebus ad carnem ſpectantibus, & nimios eſſe in cura vilis adeò ancillæ.

CAPVT V.

PRINCIPES ET GVBERNATORES DEBERE ſeruare leges; & operam dare vt ſubditi ſeruent; ſuamq́ gubernationem eò dirigere.

INTEGRA Regum & omnium, qui Reſp. regunt perfectio ad duo capita præcipua reduci poteſt: ad plenam ſcilicet cuſtodiam legis Dei, eiuſque Eccleſiæ, & reliquarum quæ ſunt conſtitutæ in ſingulis Rebuſp. in eo gradu, qui ad illos ſpectat; & præterea in adhibenda cura, vt omnes ſubditi eaſdem cum magna integritate ac perfectione ſeruent. Nam Rex & quicunque alius gubernator (ait S. Augu.) duas gerit perſonas: alteram hominis priuati: alteram Regis & perſonę publicę. Qua homo priuatus eſt, ſeruit Deo benè viuēdo, leges cuſtodiendo, & ſuæ proprię ſaluti, quæ finis eſt, in quem fuit conditus, attendendo, per media toti populo Chriſtiano cōmunia: quà Rex autem ſeruit etiam Deo, dando operā, vt reliqui benè viuant, legeſque cuſtodiant, vt & illi ſaluentur: qui finis eſt proprius ſuæ gubernationis. Quæ rationes, etſi diuerſæ ſint; ſed, quoniam in vno & eodem ſunt coniunctæ, non poterit alteri ſine altera plenè ſatis-

Epi 50. li. 2. contra literas Petil. c. 29. tom. 7.

facere;nec Deo ſeruire ita,vt illi placeat,ſi deſit vel obligationi priuati hominis, vel Regis & publicæ perſonæ:ſed placebit illi plenè & perfectè, ſi vtramque expleuerit:cuſtodiendo perfectè duo præcepta charitatis,Dei,& proximi:in quibus,vt ipſe Saluator dixit:k *tota lex pendet & Prophetæ*. nam præcipuus charitatis actus eſt obedire Dei præcepto, iuxta illam ſententiã ipſius Saluatoris:l *ſi diligitis me,mandata mea ſeruate*,& m *qui ſeruat verbum & mandata eius,verè in hoc charitas Dei perfecta eſt*.Erit tamen eius perfectio adhuc maior in ijs qui gubernant,ſi ex charitate, quam erga Deum habent, ſtudeant etiam,vt ſubditi idem præſtent:excitando eos verbis,exẽplis, rationibus,beneficijs,promiſsis;minis quoque,præmijs & pœnis;omnibusq; alijs poſsibilib. medijs,exhortando,honorando,extollendo bonos;reijciẽdo verò humiliando,& puniendo malos: vt ſic Deo obſequium & gloria reddatur ab omnibus,qui ipſius curæ ſunt cõmiſsi. Hominũ enim gubernatio eò perfectior eſt,quò ſimilior eſt gubernationi Dei,qui ſupremus eſt gubernator,& omniũ gubernantium exẽplar. Et vt S.Thom.ait:præcipuũ ſuum finem reſpicit,ipſummet Deum, qui eſt ipſa bonitas per eſſentiam: eiuſque præcipuus effectus eſt,*aſsimilari ſummo bono*:vt ſcilicet, qui ab ipſo gubernãtur,ſummo bono aſsimilentur,quod inſinuauit Saluator, cùm dixit:n *eſtote perfecti,ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*,& per Moyſen dixit: o *ſancti eſtote:quoniam ego ſanctus ſum*.quæ ſimilitudo in eo conſiſtit,quod quẽadmodum Deus in ſeipſo eſt bonus,& cauſa & reliqua ſint bona: ita homo ſit in ſe bonus;& inducat alios,vt etiã boni ſint. Hunc in modum Reges & gubernatores(vt fusè oſtendit idem Angelicus Doctor)debẽt reſpicere tãquam præcipuum finem,non diuitias,aut honores,aut reliqua terrena bona,bonis & improbis Regib. communia;ſed ipſummet Deum,qui vltimus eſt noſter finis,& æterna fœlicitas:dantes operam vt ſimiles fiant, quantũ fieri poterit ſummo bono per participationem excellentium virtutum, quę in eius bonitate elucẽt.Ita vt ſancti ſint & perfecti in ſeipſis,ſicut Deus ſanctus eſt & perfectus;& ſimul vt ſubditi eidem Deo fiant ſimiles, eiuſq; ſanctitatis participes.

k Mat.22.40
l Ioa.14.15.
m 1.Ioa.2.5.
1.Par.q.103 ar.2 & 4.
n Mat.5.48
o Leu.19.2
Opuſc. 20.l. 10.c.8.

§. I. *Tria præſcribuntur Regibus documenta pro aſſequenda perfectione.*

PRIMVM itaq; Rex & quicunq; alius gubernator, vt in ſeipſo ſit perfectus,debet Dei legem perfectè ſeruare, quemadmodum ipſe iuſsit in Deuteronomio his verbis: a *Poſtquam Rex ſedit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum; legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ,vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper*

a Deu 17.18.

fratres

fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſrael. In quibus verbis tria maximi momenti documenta Deus D.N. Regibus & gubernatoribus proponit. *Primum* eſt, vt
1. præcipuum ipſorum ſtudium ſit, legere librum legis DEI; dantes operam, vt benè intelligant quicquid in ea continetur: ne ex ignorantia aliquid negligant; illumque ſemper apud ſe habeant: ne eius obrepat obliuio. Et quãdo monet, vt liber deſcribatur, non tã id intelligit de deſcriptione quæ fit propria manu in folijs chartæ, aut membranæ; quàm quæ imprimitur (vt
b Prou.3.4. Sapiens ait) b *in tabulis cordis*, ita vt cogitationes, ac deſideria, verba & opera Regum ſint tranſumptum quoddam valdè ſimile præceptis & conſilijs legis; & Lex quædam viua, quæ illa in ſeipſa manifeſtet. Ac propterea quando coronam Regni capiti eius imponebant, habebat ipſe Legis librum in manu ſua: vt intelligerent, præcipuã ſuã curam eſſe debere eius cuſtodiam, manum operi admouendo. Quemadmodum ipſe Moyſes, qui populi illius
c Exo.32.15 caput erat, cùm reuerteretur ex mõte, c *portabat duas tabulas teſtimonij in manu ſua*, in quibus erat Lex ſcripta: quaſi populum moneret: legem non ſolùm eſſe, vt ſuper caput poneretur, venerando ſcilicet quod illa iubebat; ſed vt manibus etiam tractaretur, vt mandaretur executioni.

2. NE tamen ſeculares gubernatores decipiantur exiſtimantes legem Dei eſſe, quæ reuera eſt huius mundi, aut Dæmonis, proponit *ſecundum* documentum illis verbis: *accipient exemplar ad deſcribendum à Sacerdotibus leuitici ordinis*: eam pro Lege Dei agnoſcentes, quam illi dederint ac docuerint. Nam in rebus ad legem & Chriſtianam religionem ſpectantibus, Sacerdo-
d Mala.2.7. Aggei 2.12. tes ſunt Regibus ſuperiores: & ſummus Sacerdos Eccleſiæ, Papa ſcilicet, dux eſt ac magiſter omnium. Ac propterea dixit Malachias Propheta: d *labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Vocat autẽ illũ angelũ, vt intelligatur, quod quẽadmodũ angeli ſunt hominib. excellẽtiores, eorumq; magiſtri, quib. manifeſtãt Dei voluntatẽ: ita Sacerdotes ſunt dignitate excellẽtiores reliquis hominibus, etiã Regibus: quorũ propterea magiſtri & cõſiliarij eſſe debẽt, in rebus ad legem & religionẽ ſpectãtibus, & per eos agnoſcere debent ipſius Dei
e Nu.27.18. voluntatem. Quemadmodum ipſe dixit Moyſi: e *tolle Ioſue, & ſtet coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine. pro hoc, ſi quid agendum erit, Eleazar Sacerdos conſulat Dominum, & ad verbum eius egredietur & ingredietur ipſe, & oẽs*
f Ioſ.1.7. *filij Iſrael cum eo.* Et quamprimũ Ioſue imperium & gubernationem populi adijt: ſtatim Dominus illum monuit, f *vt cuſtodiret & faceret omnem legẽ, nec declinaret ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram*, nec deſiderio proſperitatis, nec aduerſitatis metu: nec nimio feruore limites excedendo, nec ex puſillanimitate aut torpore aliquid prætermittendo.

3. EODEM dirigitur tertium documentum Dei ad Regem, dicens: *nec ele-*

uetur

uetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos: quaſi eo nomine, quòd Rex ſit & gubernator, arroget ſibi, poſſe licitè facere, quod illi non poſſunt: *aut declinet in partẽ dextrã vel ſiniſtram.* nam in hoc reliquis omnibus eſt par. propterea enim ſubditos appellat eius fratres: eò quòd omnes ſint eiuſdẽ cæleſtis Patris filij, eodemq; modo teneantur, omnibus in rebus, quas Lex ſtatuit, obedire. Ex quo ſequitur, obedientiam, quæ legi eſt deferenda, nõ eſſe quaſi alicuius mancipij, ob timorem: quia hæc ratio & reſpectus eſt nimis vilis pro corde hominis generoſi. debet igitur obedire tanquam filius, ob amorem; & potiùs gloriari, ſe filium eſſe Dei, quàm Regem vniuerſi orbis: ſiquidem filiatio illa eum facit æterni regni hæredem. Ac proinde, potiùs in hoc ſuum ſolatium ponere debet, quòd tãquam filius Deo obediat: quàm quòd tanquam Dominus toti mundo imperet.

Qvod diximus de lege diuina, intelligendum etiam eſt de humanis Eccleſiaſticis, & ciuilibus, quas condunt Sũmi Pontifices in Eccleſia, & Reges in ſua Rep. quas & ipſi debent perfectiſsimè ſeruare, præcedẽtes, vt S. Tho. ait, hoc exemplo ſuos ſubditos. ne illis dicat D.N. quod de Scribis & Phariſæis: g *dicunt & non faciunt, & imponunt onera importabilia in humeros hominum, digito autẽ ſuo nolunt ea mouere.* Et propterea Innocẽtius Papa dixit: *quod quiſque iuris in alterũ ſtatuit, ipſe debet vti eo,* idq; etiã iuxta ſententiã Catonis dicẽtis: *Patere legẽ quã tu ipſe tuleris.* quã cùm feras, vt omnes ſeruent, tu primus ſerua: Ne pro tuo libitu tecum diſpenſes, niſi velis eodem modo cum aliis diſpenſare; aut vt illi abſque diſpenſatione legem transgrediantur. Oſtende iuſtitiam legis tuæ in hoc, vt teipſum per eam dirigas; & oſtẽde eius ſuauitatem in hoc, quod tu ipſe libenter illam ſerues. Præcede tanquam bonus paſtor exemplo tuo; vt ſubditi glorientur, quòd te ſequantur. Quamobrem bonus Imperator Theodoſius dicere ſolebat: quamuis non eſſet ipſe proprijs legib. ſubiectus, velle tamẽ ſe illis alligare, easque ſeruare. Et magnus ille Sapiens Plato ſcriptum reliquit Reip. felicitatem in eo conſiſtere, quod lex ſit verè Domina Principum: Principes verò ſerui & famuli legis. Contrà verò perniciem eſſe eiuſdem Reip. ſi lex ancilla eſſet Regum, & ipſi eius Domini, trahentes illam ad ſuam voluntatem. Prætereà, Reges ſpeciali quadam ratione debent magna cura ac diligentia Eccleſiæ leges cuſtodire; quia eius ſunt filij, & ſubditi, ſicut & reliqui: ac propterea in eo gloriari debent, quòd valdè ſint ei obedientes. Et quid (ait S. Ambroſius) glorioſius poteſt eſſe Imperatori, quàm quòd Eccleſiæ filius appelletur? Nam bonus Imperator intra ipſam Eccleſiam eſt, non ſupra: quòd ſi filius eſt, meritò erit valdè obediens bonæ matris ſuæ iuſsis: nam tunc obedit ipſi Domino, qui dixit: h *qui vos audit, me audit:* i *& qui Eccleſiam non audiuerit, habebitur Ethnicus & Publicanus.*

1.2 q.69. ar. 5.a.3.
g *Mat 23.4.*
De Conſt. c. omnes.
Leg. Digna vox c de Legibus.
Li 4 de Legibus.
h *Luc. 10.16.*
i *Matt. 18. 17.*

§. II. *Procurandam eſſe à Regibus inter ſubditos legis diuinæ obſeruationem.*

POSTQVAM primæ huic obligationi ſatisfecerint Reges & gubernatores, diligentem debent operam dare, vt reliqui omnes, imprimis diuinam euangelicam legē cuſtodiant: ex qua tāquam ex origine & radice dependet cuſtodia reliquarū legū; & tota felicitas aut infelicitas Reip. quemadmodū Moyſes monuit populū hebræum, k *precatus mille benedictiones eam ſeruantibus, & mille imprecationes transgredientibus. Secundo* loco ſtudere debēt, vt Eccleſiæ leges ſeruentur; etiā gloriantes, quòd eius ſint filij in protegēda ac defendenda ſancta ſua matre, curādo, vt quod illa præſcribit, ad vnguem ſeruetur: nam, vt S. Leo Papa ſcribens ad quendam Imperatorē dixit: Deus tibi dedit regni poteſtatē; non ſolū, vt mundum gubernes; ſed nominatim, vt Eccleſiam defendas: reprimens improborum hominū temeritatem; & manu tenens, quod in illa benè eſt conſtitutū. Sed blandiùs adhuc Deus D. N. idem dixit per Iſaiam, loquens de primæua ſua Eccleſia: l *Et erunt Reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerē pedum tuorum lingent. Et ſcies, quia ego Dominus, ſuper quo non confundentur, qui expectant eum.* quaſi animum ei adderet, ne timeret aut puſillo eſſet animo, quod paruam ſe, debilem, ac inermem videret: ego enim, inquit, efficiam, vti pſi Reges, & reginæ terræ tibi ſeſe ſubdant tanquam ſeruas; teq; ſumma reuerentia & humili ſubiectione colant, ac venerētur: & tanquam nutritij & nutritiæ te in ſuis vlnis geſtent, & ſuſtentent; poteſtatiſq; ſuæ regiæ brachijs tueantur ac defendant. Debēt certè hoc Eccleſiæ, quæ mater & nutrix eorum eſt quoad ſpiritualia: illa enim genuit eos in filios Dei per ſacrū Baptiſmum; eos nutrit lacte ſuæ doctrinæ, alit ſanctis Sacramentis, gubernat ſanctis ſuis legibus & conſilijs; iuuat ſuis orationibus, & ſacrificijs. Quàm magnū ergò eſt, quòd ipſi Reges & Reginæ nutritij ſint, ac nutrices Eccleſiæ in temporalibus, ſuis eam diuitijs ditando, armis propugnando; & viam aperiendo, vt eius gloria per vniuerſum mundum dilatetur? Ex quo fit, vt nullū aliud vitiū adeò debeāt deteſtari, ac perſequi in Rep. atque hæreſim: hoc enim ait S. Hieronymus eſſe Idolum in templo Dei poſitū quod Chriſtus D. N. m *abominationem deſolationis appellauit:* eò quòd reuera Hæreſis abominetur, vaſtet, ac deſtruat Fidem ac Religionem, & quodcunque regnū ſiue Remp. quam ingreditur, perturbet; & leges Chriſti, & Eccleſiæ ſuæ proijciat ad terrā: quapropter digna eſt, quā omnes deteſtentur; & vaſtare, ac in profundum mittere, diligentiſſimè ſtudeant. Et quoniam ſpiritualia Eccleſiæ arma ad id non ſemper ſufficiunt: neceſsè eſt, Reges eā adiuuare, vt hoc Idolū extra ſanctum Dei tēplum proijciatur, abſcindendo Idoli n *Dagō caput &* vtraſq; *palmas*, ne loqui, aut operari, aut præualere poſsit. Et hoc

k *Deut.* 28.
Epiſt. 75.
l *Iſa.* 49. 23.
Dā. 9. 27. & m *Mat.* 24. 15.
n 1. *Reg.* 5. 4. *Tr.* 11. *in Io.*

(ait

(ait S.Aug.)eſſe propriū officium Regum,vt Eccleſia ſancta, cuius filij ipſi ſunt,habeat ipſorū tēpore integrā pacem,& quietē. Et quemadmodū dixit Celeſtinus Papa ſcribens ad Theodoſiū Imperatorē magis ſolicitos eſſe oportet de pace Eccleſiarū contra hæreticos,quàm de ſuorū ſtatuū ſecuritate.Cùm enim prima eorum cura eſſe debeat,vt, quæ Deo placent,conſeruentur;ſi ei attendant,reliqua omnia feliciſsimè eis adijcientur. *Ribaden. l.1 c 17. Ap.Bar. t.5. anno.431.*

ET HINC ſequitur,meritò debere illos ſumma vigilātia attēdere,vt oēs occaſiones publicorū peccatorū ſuis ſubditis remoueāt, in quib. Deus ipſe offenditur,& eius ſacra religio cultusq; contēnitur.Nā hoc genus peccatorū valdè diſponit ad hæreſes & apoſtaſias:& quęcunq; incuria in eis auertēdis adeò degenerat à Chriſtiana gubernatione,vt plurimū obſcuret aliorū operū gloriā,quantūuis egregia & glorioſa ſint; quemadmodū inſinuauit Sapiēs loquēs de Regibus ſuæ nationis:o*præter Dauid,& Ezechiā,& Ioſiā,oēs peccatū cōmiſerunt:nā reliquerūt legē altiſsimi, Reges Iuda,& contēpſerunt timorē Dei.* *o Eccl.49.5.* quæ ſentētia vna eſt ex difficillimis,quæ ſunt in ſacra ſcriptura:nā inter tres illos Reges,quos aſſerit innocētes,vnus fuit Dauid, qui grauia peccata adulterij & homicidij cōmiſit:& præter illos tres,alij quoq; laudantur in ſcriptura,tanquā valdè iuſti,quales fuerūt Rex Aſa,& Rex Ioſaphat.Sed quoniā Spiritus ſanctus ſemper eſt verax in ijs quæ dicit, neceſsè eſt dicere: oēs Reges Iudæ,præter tres nominatos,aut fuiſſe Idololatras; aut, ſi iuſti fuerūt,vt ſcriptura indicat,aliquā negligentiam admiſiſſe in remouēdis ex regno ſuo publicis occaſionibus transgrediendi legē Dei, & idololatrādi, quare eadē ſacra ſcriptura addit,de Aſa & Ioſaphat: quòd p *excelſa nō abſtulerint,in quibus populus* idolis *ſacrificabat*:hoc autē erat cōtra Dei præceptum, & nonnihil redolebat idololatriā,in ipſis Regibus: & hæc ſola negligentia (quæ perdurauit vſq; ad tēpus Regis Ezechiæ q *qui ea diſsipauit* ſatis fuit, vt illi nō cōputarentur in numero Regum perfectorū,ſed peccatorū.Et quāuis Dauid grauia illa peccata admiſerit:illa tamē nō fuerunt contra religionem & cultū diuinū;ſed ex paſsione,tanquam homo imbecillis,cecidit, & mox inſignem fecit pœnitentiā. Tantumq; Zelum habuit,vt lex Dei ſeruaretur:vt propter alia peccata non amiſerit compellationem Perfecti: & ita dignus fuit,qui inter eos,qui non peccauerant computaretur. Vt Reges & Principes videant in his exemplis,quantum referat ipſorum,non eſſe negligentes in permittendis occaſionibus publicis legem Dei transgrediendi, quando commodè poſſunt eas abſque grauibus alijs damnis remouere:talis enim incuria ſufficit,ad gloriam obſuſcādam, quam præclaris alijs facinoribus eſſent promeriti. nec tamen ex altera parte animum abijciant, ſi tanquam debiles aliquando labantur : ſiquidem perfecta pœnitentia tanti eſt apud Deum, vt propter eam Deus peccati ipſorum obliuiſcatur.

p 3.Reg.15. 14 & c 22. 44. 2 Paral 20. 33 q 4 Reg. 18. 4.

CAPVT VI.

IVSTITIA, ZELVS ET FORTITVDO, IN OBSERuatione legum: & dandam eſſe operam, vt omnes eas ſeruent: adferuntur exempla vndecim inſignium virorum ad hæc comprobanda.

VT vtrique obligationi prædictæ ſatisfiat, neceſsè eſt, Reges & gubernatores induere & armare ſe virtutibus illis, quæ adiuuare illos poſsint, vt votorum ſuorum compotes euadant, imitantes ſupremum ſuum gubernatorem, de quo Iſaias ait: a *indutus eſt iuſtitia vt lorica; & galea ſalutis in capite eius: indutus eſt veſtimentis vltionis, & opertus eſt quaſi pallio Zeli*. In quibus verbis, quatuor excellentes virtutes inſinuat, ijs qui gubernant valdè neceſſarias: IVSTITIAM ſcilicet, VLTIONEM, & ZELVM, quæ tamen tanquam ſuo fundamento innitantur INTENTIONI *ſalutis æternæ*. Aptiſsimè verò *Intentionem* hanc ſalutis confert galeæ; *Iuſtitiam* loricæ; *Vltionem* veſtimento; & *Zelum* pallio. Nam quemadmodum galea ponitur in ſuprema parte hominis, capite ſcilicet: ita Reges & gubernatores debent ſuper caput ſuum collocare ſalutem & ſaluationem propriam, ſuorumque ciuium, & ſubditorum, tanquam rem ſibi maximè dilectam, & maioris pretij ac momenti, quæ ſit in toto mundo: & ad hanc dirigenda ſunt reliqua omnia opera, cum ſpe magna eam conſequendi, propterea enim Apoſtolus b *galeam* appellat *ſpem ſalutis*. Et quemadmodum homo nihil diligentius cuſtodit, quàm caput; & ipſæ manus exponunt ſe cuicunque periculo, vt illud protegant: ita nihil adeò zelare debent Reges, atque propriam ſalutem imprimis, deindè aliorum: Nam c *quid illis prodeſſet, ſi totum mundum lucrarentur*, eiuſq; fierent Domini, *ſi animæ ſuæ detrimentũ paterẽtur*, ita, vt cęlũ amitterẽt: & parũ certæ omninò illis proderit, ſubditos habere prædiuites, & opibus in hac vita abũdãtes, ſi ob ſuã ipſorũ incuriã illi dãnentur in altera. Quare quodcunq; tẽporale dãnũ debet paruifieri hoc nomine, ne ſpirituale animæ bonũ, quod æternũ eſt, pereat. Et nihilominus debẽt etiã rationẽ habere ſalutis corporalis Reip. quæ in eo cõſiſtit, vt benè ſit ei proſpectũ de reb. tẽporalibus, quæ ad vitã ipſam ſuſtentandã ſunt neceſſariæ, queadmodum Ioſeph, cũ eſſet Aegypti gubernator, d *tẽpore fertilitatis collegit plurima frumẽta in horrea Aegypti, vt tẽpore ſterilitatis poſſet populũ alere*. Propriè enim ad gubernatores ſpectat prouidentia rerum futurarum: & in tẽpore proſpicere de remedio neceſsitatũ

ſpiri-

a *Iſa.* 59. 17.
b 1. *Theſ.* 5. 8.
c *Mat.* 16. 26.
d *Gen.* 41. 35.

ſpiritualium & temporalium: de illis ſiquidem illud intelligitur Euangelij: quòd e *ſeruus fidelis & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, debeat illi dare* f *tritici menſuram*, & *cibum in tempore*, quantum ſcilicet ad vitam ſuſtentandam opus habeat: ſic enim curare debet, vt omnes *quærant primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius*: in qua ſalus animæ & pax Reipublicæ conſiſtit; vt etiam tanquam additamentum illis det bona, quæ ad corporis ſalutem pertinent. e Matth. 24. 45 f Luc 12. 42. Mat. 6, 34.

PRAECIPVA principis arma ad hæc omnia eſſe debet Iuſtitia, quæ loricæ aſſimulatur, vtpotè forti ex ferro armaturæ, non quidem offenſiuæ ſed defenſiuæ, & aptatæ ad menſuram induentis illam. Nam Iuſtitia non eſt ad offendendum, & iniuriam vlli inferendam, ſed ad corpus Reipublicæ defendendum, & ſine detrimento conſeruandum, dans vnicuique cum æqualitate quod ſuum eſt, illique iuxta illa merita debetur. Si enim Iuſtitia deficeret: quid aliud eſſent Regna, ait S. Auguſtinus, niſi latrocinia, & quædam malefactorum ſpeluncæ? Omnes feruerent adulterijs, homicidijs, furtis & alijs iniurijs ſine numero: quæ omnia iuſtitia intercipit, ſed oportet tamen Regem eam inducere in ſeipſo, in omnibus quæ ad ipſum ſpectant eam obſeruando; & poſtea etiam inter alios eandem exercendo. Nec debet dicere, ſicut ſolent improbi homines: *Iuſtitia fiat, ſed nõ tangat domum meam*. Si enim iuſtitia, Principum domus fugiat, etiam fugiet reliquorum iudicum, & omnium ciuium domus; euenietque miſerabilis illa ſtrages, quam lugebat Iſaias Propheta paulò ante verba ipſius ſuprà poſita. g *Conuerſum eſt*, inquit, *retrorſum iudicium, & iuſtitia longè ſtetit: quia corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi: & facta eſt veritas in obliuionem: & qui receſſit à malo, prædæ patuit*. Quod ſi Reges & gubernatores admittant in domum ſuæ conſcientiæ, in palatium, in aulam ſuam veritatem ipſam, præbeantque Iuſtitiæ aditum, mox eam in totam Rempublicam inducent, omneſque ſubditi in ſuas ciuitates, ac domus illam recipient. Imò & ipſorum Regum Iuſtitia animum & fortitudinẽ eis addet, vt voti ſui compotes fiant, & *iuſtitia eius ipſa confirmauit eum*; vt ſcilicet leges conſeruentur, & omnes calumniæ & iniuriæ remoueantur, & cum his omnibus remanebit regnum ſtabilitũ & confirmatum. nam, vt Sapiens dixit: h *iuſtitia firmatur ſolium &* i *thronus*. Sed quoniam nunquam in Republica deſunt improbi: ideò iuſtitia armat Principem indignatione & vindicta contra ipſa vitia & peccata, vt reprimat delinquentium temeritatem, propterea ſiquidem dicit Spiritus ſanctus: k *Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malum intuitu ſuo*, & ipſos quoque malos. Vt enim ait S. Auguſtinus ita toruè quòd malum eſt aſpicit: & nullus in eius conſpectu audeat illud facere. Et vt dicimus: oculus Domini impinguat equum: ita oculus Regis, qui bonó ſuorum ciuium attendit, illos facit bono; & oculus iratus eoſdem reprimit, ne mali fiant. Ne autem exiſtiment, eam ſeueritatẽ 2. Lib 4 de ciuit. c 4. g Iſa 59. 14. 16. h Pro 16. 13. i Cap 25 5. k Pro 20 8. Lib de corr. & gra. c. 13.

 manere

manere tantum in toruo vultu: oportet ſuo tempore etiam induere iuſtam vindictam, puniendo delinquentes, vt alij cautiores fiant. Sed hanc *vltionem* non confert Iſaias cum armis ex ferro & ex chalybe, ſed cum *veſtimentis*, quæ ſolent eſſe ex molli lana: vt intelligatur, non oriri, vltionem ex odio, rancore, aut ira; ſed ex amore, & cum lenitate: oſtendendo compaſsionem in eum, qui punitur: vt paulò poſt videbimus.

§. 1. *Zelus & eius actus.*

DEBET quoque Princeps armari feruenti ZELO, qui iuſtitiam comitetur, & indignationem, & reliqua opera, quæ fecerit: vt & legem ipſe cuſtodiat, & alios ſeruare faciat. Hic ZELVS, vt S. Thomas ait, eſt præcipuus amoris effectus: qui enim multum diligit alium, ſtatim procurat remouere, & impedire quoduis malum, damnum, aut iniuriam, quæ illi infertur. Et quò amor eſt maior, eò etiam zelus eſt vehementior. Et quoniam DEVS adeò amat creaturas, ideò (ait S. Dionyſius) vocatur per eminentiam zelotes, boni ſcilicet eorum qui zelant eius honorem. Et hinc fit, vt ſingulis amoris actibus reſpondeat actus zeli proportionati: & quot ſunt bona, quæ amat charitas, tot actus zeli ab ea procedunt. Nam, quia Deũ amat, zelum habet eius gloriæ; & cupit, quicquid illi aduerſatur, impedire; quoniam propriam amat ſalutẽ: zelo magno illam procurat, reſiſtendo omnibus, quę illum poſſunt impedire; quoniam Reip. commune bonum amat: zelum habet illud conſeruandi ac promouendi, omnia remouendo, quæ illi nocere poſſunt. Et in hunc modum eſt zelus obediẽtiæ, caſtitatis, iuſtitiæ, & reliquarum virtutum, qui omnes amat; & vitia deſtruere cupit, quæ illis aduerſantur. Sed omnes hi zeli actus reducuntur ad zelum cuſtodiẽdi leges, & dandi operam, vt & alij eas cuſtodiant. Qui duos actus habet, internum vnum, & alterum externum. Internus eſt vehemens quędam triſtitia ac dolor de miſerijs, quæ ſunt in Rep. tam ſpiritualibus, quæ ſunt vitia & peccata; quàm temporalibus, quæ ſunt calamitates, quibus Deus punit peccatores. Qui dolor non ſolum propterea habetur, quod timeat, ne fortè incuria ſua, aut mala gubernatio ſit eorum peccatorũ cauſa: ſed præcipuè, quòd ſint cõtra legem Dei; & ita ipſum offendant; & propter damnũ, quod adferunt toti communitati, & ſingulis ciuibus. Hic erat zelus, de quo Dauid: a *tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.* Vt autem hunc dolorẽ oſtenderet, non eſſe ex proprio damno: dicit in alio loco: b *nonne qui oderunt te Domine, oderam: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?* Et quoniam zelus hic internus non poteſt otioſus eſſe: ſimul adfert ſecum decretum & reſolutionẽ faciendi quicquid poterit, ad hæc peccata impedienda, & ea damna repa-

randa:

Margin notes: 2.2. q. 28 artic. 4. — Cap. 4. de diuin. nom. par. 1. — a Pſal. 118. 139. — b Pſal. 138. 21.

Digitized by Google

randa: ſiue puniendo delinquentes, ſiue contra hoſtes Dei & Reip. pugnando, ſeq; ſi opus eſſet, magna animi fortitudine ad mortem in hac cauſa ſubeundam offerendo: eum in modum, quo S. Ioannes dicit de Chriſto D.N. quod c *zelus domus Dei comederet eum*: quòd videret, tot in ea fieri peccata. Et hic zelus effecit, vt ipſe *quaſi flagellũ de funiculis faceret, vt eijceret de templo eos*, qui illud prophanabãt: & idẽ zelus effecit, vt poſtea corpus ipſe ſuũ offerret ad flagella, & ad mortẽ crucis, pro bono hominũ. Ita palàm oſtendens infinitã ſuã charitatẽ d *ponendo animã ſuam pro amicis ſuis*: nã zelus amoris, ſi alios punit, id facit, vt alios protegat, & illis benefaciat, ac propterea Iſaias *palliũ zeli* appellauit: nam quemadmodũ palliũ eſt reliquis veſtimentis latius, eaque cooperit ac mundá ſeruat; ita zelus amoris valdè dilatatur, & cooperit, protegit, & cuſtodit leges ac virtutes, earumque omnes actiones: dando operam, vt in puritate & integritate conſeruentur. Et boni Principes, & gubernatores pallio zeli tegunt & defendunt omnes ſuos ſubditos; iuuantes eos, vt probi ſint, & virtutum perfectioni ſtudeant, remouendo omnia impedimenta, quæ improbi illis adferunt. Ac propterea Apoſtolus dixit: e *Principes non eſſe timori boni operis.* nam boni non indigent huiuſmodi timore, vt peccata fugiant: quia virtus eos ad id impellit; *ſed mali*, vt improborum ſcelera impediant. Sed vtrique ſunt *miniſtri Dei in bonum* ſuorum ciuiũ, quia remunerat & fouet bonos: vt in bono perſeuerent; malos verò punit: vt à malo deſiſtant, & non afficiant iniuria, nec impediant bonos. Vocat autem *Principem miniſtrum Dei*, vt intelligat, ſe habere ſuprà ſe ſupremum alium gubernatorem eiſdem armis ornatum: qui attentè vigilat, vt iuſtitiam exerceat, quando eius miniſter id negligit; conuertetque in ipſum iuſtæ ſuæ indignationis, & zeli arma, quibus illum puniet; quia ipſe alios non puniuit: cùm iuſtitia, virtus, & zelus id iubebant: Iuxta ſententiam Dei in Regem Iſrael, qui vitam iniuſtè donauit Regi Syriæ, dicens: f *quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius*; tu ſcilicet morieris, & populus tuus in ea incidet mala, & punietur; ſicut illius populus puniri debuit. Et hic timor ſufficere debet, vt Principes non negligant adminiſtrare iuſtitiam, memores eius, quod dixit Rex Salomon, quando iuſsit occidi Ioab, eò quòd proditoriè occidiſſet Abner & Amaſa; dixit enim Banaiæ: g *interfice eum, & amouebis ſanguinem innocentem, qui effuſus eſt à Ioab, à me, & à domo Patris mei.*

c *Ioan.* 2. 17.
d *Ioan.* 15. 17.
e *Rom.* 13. 3.
f 3. *Reg.* 20. 42.
g 3. *Reg.* 2. 31.

§. II. *Zeloſorum exempla circa legum cuſtodiam.*

QVAE hactenus diximus illuſtrabuntur, adductis inſignium virorum exemplis, quorum catalogum fecit Matathias pater Machabæorũ, vt

filios ſuos animaret, cùm Reſpublica multis miſerijs & calamitatibus eſſet referta:a *attendite*, inquit, *quod nunc confortata eſt ſuperbia, & caſtigatio, & tempus reuerſionis & via indignationis Nunc ergo filij, æmulatores eſtote Legis, & date animas veſtras pro teſtamento patrum veſtrorum; & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum*: Et ſtatim ſubiecit præclara vndecim clariſsimorum virorum facinora, Abraham, Ioſeph, Phinees, Ioſue, Chaleb, Dauidis, Eliæ, Danielis, triumque eius ſociorum Ananiæ, Azariæ & Miſaelis, qui Zeloſi valdè fuerunt, Legiſque Dei obſeruatores: alij in ſeipſis eam ſeruantes, alij dantes operam, vt reliqui etiam eam ſeruarent. Cuius cauſa grauiſsimis periculis & laboribus ſe obiecerunt inuicta quadam animi fortitudine, quam zelus ipſe, quem habebant, illis ſubminiſtrabat, & ita obtinuerunt Pontificatum, Regnum, & victorias inſignes de ſuis hoſtibus, aliosque glorioſos euentus, quibus Deus zelum illum, & conſtantem ipſorum obedientiam remunerauit.

a 1. Mach 2. 50.

I. PRIMVS horum dux eſt Patriarcha ABRAHAM, in quo præluxit zelus obedientiæ in grauiſsima tentatione. Cùm enim DEVS ad eius fidem & fidelitatem probandam iuberet, offerri ſibi in ſacrificio vnicum eius filium ISAAC, tantum habuit zelum DEI voluntatem implendi, vt quo illam expleret, decreuerit non parcere proprio filio. Quæ eius obedientia adeò placuit Deo Domino noſtro, vt mille benedictiones propterea illi impertiret: b *quia feciſti*, inquit, *hanc rem, & nō pepercisti filio tuo vnigenito propter me: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli: & poßidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum*: quia inſignes de eis victorias reportabūt, cuius exemplo debent Principes, & gubernatores de eo gloriari, quòd non ſint propriæ ſuæ voluntati nimis addicti; ſed prompti & parati ad eam celeriter abnegandam: quando id fuerit ad diuinam explendam neceſſarium, & offerre ſe, etiam proprio filio non velle parcere: quando lex iuſtitiæ ad id obligaret, quam debent omnibus perſonis, & rebus huius vitæ, etiam dilectiſsimis & pretioſiſsimis præferre: cogitantes, Deum tentare & probare ipſorū fidelitatem & obedientiam, quando talem ille permittit occaſionem: vt ſit neceſſe, aut legem tranſgredi, & iuſtitiam violare; aut rem, quam plurimùm amant, amittere. Et tunc ſubdent ſe illi præcepto Chriſti Domini: c *ſi oculus tuus, aut manus dextera, aut pes ſcandalizat te, abſcinde eum, ne mittaris in gehennam ignis*. In hoc fuit ſingularis & excellens zelus Saulis antequam remitteret de ſuo feruore: cùm enim cauſam inueſtigaret, cur Deus iratum ſe oſtenderet, & conſultus reſponſum non daret, iurauit dicens: d *viuit Dominus, quia ſi per Ionatham filium meum factum eſt, abſque retractatione morietur*, & cùm Ionathas deprehenſus eſſet, dixit Saul: *hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: quia morte morieris Ionatha* Quod ferè perfeciſſet, niſi populus omnis ſe oppoſuiſſet, & Ionatham liberaſſet. Sed magis adhuc glorioſum eſt exemplum

b Gen. 22. 16.

c Mat. 18. 8.

d 1. Reg. 14. 19. 44.

ipſiuſ-

ipſiuſmet Dei, quòd in facto illo Abraham ſignificabatur, adeò enim fuit zeloſus ad peccatum deſtruendum, vt dicat Apoſtolus: e *qui proprio filio ſuo nō pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*, vt ſcilicet pro peccato, cum æqualitate iuſtitiæ ſatisfaceret. e *Rom.* 8.32.

2\. NON fuit minus illuſtre in ſuo genere exemplum Patriarchæ IOSEPH, in quo eluxit zelus cuſtodiendi legem, & ſeruandi caſtitatem, & iuſtitiam in ſeipſo, & in propria ſua Domina, quæ erat coniugata, & ſimul zelū habens honoris Domini ſui. Ac propterea f *noluit acquieſcere operi nefario* adulterij: quamuis periculo ſe expoſuerit vitam & honorem amittēdi, licèt reipſa nō amiſerit, ſed potius de eo dicit Matathias: g *Ioſeph in tempore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit mandatū, & factus eſt Dominus Aegypti*: quodnā autē hoc fuit mandatū, niſi caſtitatis, & iuſtitiæ, & fidelitatis? quod quia feruenti zelo impleuit, eleuatus à Deo eſt, vt eſſet vice Rex & gubernator totius Aegypti. Quantò ergo magis digni erunt, qui regna ſua & dominia conſeruent, qui valdè fuerint feruentes in his præceptis cuſtodiendis. f *Gen.* 39. 8. g *Mach.* 2.53.

SED magis prodigioſa fuerunt illuſtriſsima duo exēpla, quæ attulit Matathias, ad ſignificandum zelum, qui meritò ſplendere debet in gubernatoribus, qui tyrannis ſuæq; voluntatis tenaciſsimis Regibus ſubſunt: alterum eſt trium illorū inſignium virorum ANANIAE, AZARIAE & MISAELIS: quibus Nabuchodonoſor Rex inſignia gubernationis munia commiſerat. Sed quando iuſsit, eos ſtatuam illam auream adorare, quod ſi facere recuſarent, h *eadem hora mittendi eſſent in fornacem ignis ardentis*, ipſi tamen adorare noluerunt: ſed magna animi fortitudine, diuina potius quàm humana, nec furioſum Regis vultum, nec horrendum ignem, quem præſentē habebant, horruerunt; offerentes ſe potius ad mortem in illis flammis, quàm minimū ſubtrahere adorationi, quàm cæleſti Regi ſe debere agnoſcebant. h *Dan.* 3.15.

HVIC ſimile eſt alterum exemplum ſocij eorum, DANIELIS ſcilicet Prophetæ, qui cùm eſſet vnus ex tribus Principibus, qui Regis Darij regnum gubernabant, & lege quadam iniuſta ab ipſo Dario lata, cautum eſſet, i *ne quis ſpatio triginta dierum aliquid petere* auderet *à Deo*, ſub ea interminatione quod qui deprehenderetur, *mitteretur in lacum leonum*: Ille non acquieuit tali legi, quamuis honorem & vitam eſſet amiſſurus. Sed nullus horum virorum in his periculis perijt, eò quòd elegiſſent DEO potius obedire, quàm Regibus: qui Deus prodigioſè tres illos pueros liberauit, ex fornace ignis, & Danielem à crudeli illo lacu. Vt ex his exemplis diſcant Gubernatores, & Iudices, præcipuam ſuam curam in Legis DEI cuſtodia collocare; magno illam zelo, animiq́ue fortitudine omnibus huius mundi rebus præferentes; nec ferentes, vt ob aliquos timores, & humanos reſpectus in ea re vacillent, aut flectantur. Et quamuis dignitates aliquas Regumq́ue fauores prius obtinuiſſent; nunquam debent illis obedire in re ali- i *Dan.* 6.

verò Principes, licet nó propria manu gladiũ materialem accipiant, vt per ſeipſos puniant delinquentes: debent tamen gladium zeli arripere firmiſſima animi deliberatione ac decreto eos puniendi, quando ad honorem Dei propugnandum eiusq; legem cuſtodiendam id erit neceſſariũ; ad imitationem Sancti illius Regis, dicentis: d *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem*. Certum eſt autem ſanctiſſimum Regem Dauidem nó conſueuiſſe arrepto in manu gladio prodire ad interficiendos peccatores terræ: ſed quotidiè matutino tempore orationi ſe tradidiſſe, & obtuliſſe Deo efficacia ſua vota ac deſideria deſtruẽdi peccata; & quoad fieri poſſet iniquitates præueniẽdi ac impediẽdi. Hoc enim eſt peccatores interficere; nó ipſos ſemper occidẽdo, ſed peccata: vt homines ſine illis vitam ducant, & expurgando ciuitatẽ ab his ſecibus, illam inficientibus. Et hoc appellat interficere peccatores: quà ſcilicet ſunt tales, vt peccatis morientes, peccatores eſſe deſinant. Quamuis ſi peccata ſint alijs ſcandalo, & Reip. nocumentum adferant, licebit, imò in aliquibus caſibus neceſſe erit, peccatores aliquos interficere, vt ſimiles alij timeãt, & peccata in ipſis moriantur, aut in ea incidere caueant. Nec parum vtilem, zelum hunc Principes reputent: Adfert enim ſecum duo præclara bona: alterum ipſiſmet Principibus, alterum toti plebi. Nam quemadmodum Phinees propter inſignem huiuſmodi zelum confirmatus fuit in æternum in dignitate ſacerdotali; ita ait Sapiens: e *Iuſtitia firmatur ſoliũ*: & Deus Reges cõfirmat in Regno, & gubernatores in ſua gubernatione; dãs eis proſperos rerum ſuarũ euentus ob zelum, quo curant diuinas. Sed maiorẽ adhuc admirationem adfert, quod in hoc caſu dixit Deus ad Moyſen: f *Phinees filius Eleazari filij Aaron Sacerdotis auertit iram meam à filijs Iſrael: quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem filios Iſrael in zelo meo*, voluit enim ſignificare: zelum Phinees in cauſa fuiſſe, cur Deus ipſe non vteretur ſuo zelo, ad horrẽdam vltionem ſumendam de peccatis populi. Zelus itaque Regum & Reip. moderatorum auertit pœnas & ſupplicia, quæ zelus Dei mitteret alias in Remp. Deus enim (vt proximè dicebamus) ſeueriſſimè eos caſtigat, qui cõtra Iuſtitiam delinquunt, quando Reges ipſi id facere negligunt, aut diſſimulãt: contrà verò ira eius placatur, quando miniſtri iuſtam vindictam ſumunt. Scriptum eſt enim: g *nõ vindicabit Deus bis in idipſum*. Ac proinde iuſtus gubernatorum zelus eſt pietas & miſericordia: ſiquidẽ leuiori pœna Remp. ſuam reſeruant à multo ſeueriori, quàm zelus Dei in eam irati miſiſſet: contrà verò mollities & pietas remiſſorum in hoc zelo, eſt potius crudelitas in ſuum populum: ſiquidem propter illos Deus aggreditur per ſe ſeueriorem punitionem. Id enim voluit Apoſtolus cùm dixit: h *horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis*, & irati.

d *Pſal.* 100. 8.
e *Pro.* 16. 12.
f *Num.* 25. 11.
g *Nah* 1. 9. *iuxta LXX.*
h *Heb.* 10. 31.

CONIVNGAMVS huic exemplo alterum, magis adhuc zelantis, de quo 2.

i 1. Mach. 2. 58. dixit Matathias: i *Elias, dum zelat zelum legis, receptus eſt in cælum.* Nam ſanctus ille Propheta feruentem ſuum zelum oſtendit, quod fuerit horrendus omnium inimicorum Dei, legisque eius perſecutor. Quos, cùm ad veritatis viã reducere non poſſet; inuicta eos fortitudine, ac ſeueriſsima Iuſtitia puniebat. Semel enim apprehendit k
k 3. Reg. 18. 22. 40. *Prophetas Baal, & interfecit eos; ita vt ne vnus quidem effugeret ex eis. Erant autem quadringenti & quinquaginta,* qui populum
l 4. Reg. 1. 10 ſeducebant: & iterum l *deſcendere fecit ignem de cælo, ac deuorare* multos milites cum ſuis ducibus, qui erant idololatræ. Et in præmium huius zeli tranſlatus
m Cap. 2. 12. eſt m *in cælum curru igneo & equis igneis:* vt hinc Principes intelligant, ſe operibus ſimilibus, à Sancto zelo prouenientibus, fabricare ſibi triumphalem currum, in quo transferantur in zelum Empyreum. Ardeat igitur in eis ignis amoris Dei, & eius gloriæ diuinæ zelus; hic ignis deducat eos quocunq; iuerint; & permoueat ad omnia quæ aggrediuntur: idem eos vrgeat ad ſumendam vltionem de inimicis fidei, eoſque igni comburendos, ne alijs noceant. Si enim talem ignem in hac vita ſibi coniunxerint, erit illis currus inſtar & equorum ignis velociſsimorum, qui & in altum extollet, & ad æternam requiem perducet.

3. Tertivm magni zeli & fortitudinis exemplum eſt n *Ioſue & Chaleb,*
n Num. 14. 6 qui cum decem alijs ſocijs iuerant, vt promiſsionis terram explorarent: & cùm reliqui ſocij ex ijs, quæ viderant, timore perterriti populum deterrerent, duo illi Dei honorem magno zelo propugnantes, populum extimulabant, vt pugnam aggrederentur: & hic duorum virorum zelus ita Deo placuit, vt cùm populus furioſus vellet illos lapidare, deſcenderit ipſemet cum ingenti gloria ad eos defendendos. In cuius fidelitatis præmium ait Mata-
o 1. Mach. 2. 55. thias: o *Ieſus* (alio nomine Ioſue) *dum impleuit verbum: factus eſt dux in Iſrael, & Chaleb dum teſtificatur in Eccleſia,* & coram populo, promiſſam terram collaudat, *accepit hæreditatem* in ipſa terra promiſsionis, cùm reliqui in deſerto periſſent. Nam magnus Deus noſter ſuſcipit in ſe tutelã obedientium, zeloſorum & fortium; vtiturq; eorum opera ad inſignia & glorioſa facinora, relictis timidis, qui ex puſillanimitate, præceptis ſatisfacere prætermittunt.

4. Imponamvs tandem finem cum exemplo Regis Dauidis, de quo idem Matathias ait: *Dauid in ſua miſericordia conſecutus eſt ſedem Regni in ſecula,* & relictis nunc alijs miſericordijs eius, de quibus poſtea; nunc motiuum tantum perpendamus heroici zeli ac fortitudinis, qua ſtatuit populum ſuum liberare à magna illa anxietate & anguſtijs, in quas Gigantis illius Goliath ſuperbia eum coniecerat, prouocando eos ad ſingulare certamen, & ipſorum Deum, ac legem contemnendo. Tactus enim iuuenculus opilio huius miſerię cõmiſeratione, accenditur magno zelo propugnandi honorẽ Dei, quem ſuperbus Gigas contẽnebat: magnaq; animi fortitudine, cũ alij oẽs fugerẽt, ipſe eos fugantẽ aggreditur: ac vincit: propter hãc igitur miſericordiã dign-

effectus

effectus eſt,qui Regnum conſequeretur , cuius Saul indignum ſe reddiderat.Hic enim regnum amiſit,eò quòd non paruerit Deo in occidẽdis Principibus Amalech,iuxta Dei mandatum;Dauid autem illud acquiſiuit,quia magno Zelo obtulit ſe ad occidendũ Gigantem,qui Deum viuum irridebat.Saul eiectus fuit ex Regno ob conculcatum præceptum; Dauid ad Regnum promotus,eò quòd conſilio paruerit,cùm non iuſſus exijt ad pugnã, vt fratres ſuos à periculo liberaret.Saul cùm eſſet Rex,ad quem propterea bellum ſpectabat,etiamſi alia etiam grauia bella ſuperaſſet , timuit tamen Gigantem,ſeſeque retrahebat:eò quòd inobedientia ſua fortitudinem ipſi abſtuliſſet; zelique defectus timidum reddidiſſet: Dauid verò etiamſi iuuenis,nec ſimiles congreſſus expertus,nihil timet,neque hunc refugit:quia bona ipſius conſcientia feruorque & zelus fortitudinem eius auget. Id enim ſignificat verbum illud Dei:p *vir obediens loquetur victoriam*: quia remunerat Deus zelum obedientiæ dono fortitudinis:vt in bellicis congreſsibus victoria potiatur.In eo igitur glorientur Reges,& gubernatores,quòd ſint ipſi Deo ſuo valdè obedientes;ac zelantes , vt omnes ſui ſubditi tales ſint. Nam ſi prędicta exempla imitentur inſignium illorum vndecim virorum, etiam bona conſequentur,quæ illi obtinuerunt. p Pro.21 28.

CAPVT VII.

CHRISTIANAM GVBERNATIONEM FVNDARI debere in charitate cum manſuetudine, clementia & miſericordia:locum tamen Zelo ipſi dandum.

HACTENVS Zeli opera adeò extulimus, vt opus ſit ſtatim illi terminos ac limites adhibere:ne contra reliquas charitatis matris ſuæ proles erigatur. Ad cuius explicationem reuocandi ſunt in memoriam duo modi , quibus ſupremus hominum gubernator in eiſdem gubernandis eſt vſus,à quo diſcere illos oportet duos ſuos gubernandi modos:alterum cum amore & lenitate; alterum cum timore & aſperitate : quorum meminit ipſe Dominus per Zachariam Prophetam dicens:a *aſſumpſi mihi duas virgas* ad gubernandum gregem meum ; *vnam vocaui decorem,& alteram vocaui funiculum:* quo & agri menſurantur , & ex eo fit etiam b *flagellum*,quo rei puniuntur.Hæ duæ virgæ ſignificant duos modos gubernationis,quibus Deus D.N.homines in varijs ſtatibus gubernauit.*Primum*.n.eos gubernauit cũ amore & lenitate in ſtatu Innocentiæ : cui modo aptè competit nomen *decoris*.propter pacem,lætitiam, & felicitatẽ,

a Zach.11.7.
b Ioan.2.15.

quam cum Iuſtitia originali habebat: quãuis præceptũ quoddã illis impo-
ſuerit minando mortẽ, ſi illud transgrederentur. Sẽper enim gubernatio ex
amore, habere debet nonnihil timoris adiunctũ. Sed quoniã Adamus præ-
ceptũ illud fuit transgreſſus, etiã Deus virgã illam confregit, diſſoluẽs ſtatũ
c Zach 11.10 Innocentiæ, c *& tuli*, inquit, *virgam meam, quæ vocabatur decus, & abſcidi eam:*
& tunc cœpit alter ſtatus, & modus gubernandi, ſtringendo funiculos cum
ſeueritate & punitione. Nã ſtatim repleuit maledictionib. & miſerijs Euã,
d Gen. 3.23. & Adamum, & d *emiſit eos è Paradiſo voluptatis, & collocauit ibi Cherubin cum*
gladio flãmeo, qui ſignificabat alterum modũ gubernationis per timorem &
terrorem. Quãuis etiam aliquid amoris & ſpei miſcuerit, promittens illis
peccati reparationẽ, per aliquem ex eorum ſucceſſoribus, ſcil. Meſsiam. Sed
cũ homines carnem haberent malè propenſam, adeò vitã ſuã corruperunt,
e Cap. 6.7. vt iratus in eos Deus, ſecundã etiam hanc virgam fregerit, e *delens* totũ ge-
nus *humanũ* per diluuium, excepto Noe & ſeptẽ alijs, qui in arca fuerũt ſer-
uati. Et tũc cœpit Deus hos duos gubernationis modos renouare, recipiens
Ibi. duas illas virgas, quæ (vt interpretatur S. Hieron.) ad literam ſignificãt duo
vide Riber pacta, quæ ipſe fecit cũ hominibus, ad eos gubernãdos. Alterũ fuit cũ Noe,
f Gen. 8. 21. & ab ipſo deſcẽdentibus, quod nunquã f *amplius* eſſet illos *aqua deleturus*: cõ-
g Cap. 9. 11. ſtituẽs in huius miſericordiæ & clemẽtiæ ſignũ g *Arcũ cæli*: & tunc nullum
aliud onus hominibus impoſuit, præter legẽ naturalem & fidei, in reparato-
rẽ humani generis, per arcũ illũ ſignificatũ. Ac propterea hanc virgã appel-
lauit *decorẽ*, ob cæleſtis huius Arcus pulchritudinẽ, & magnum bonũ quod
ſignificabat: præcipuè verò eò quòd pulcherrimũ eſſet & glorioſum, quòd
ipſemet Deus homines gubernaret, non cũ terrore diluuij; ſed cũ amore &
ſpe magnorum fauorũ & gratiarum. Sed quoniã homines malè propẽſi e-
rant ad carnis ſuæ oblectationes, ſenſim eas ſunt ſecuti, & in tot vitia, etiã
Idololatriæ, prolapſi, vt Deus hanc virgã cõtriuerit; &, Gentiũ populo re-
h Gen. 17.8. pulſo, particularẽ populum hebrçũ elegerit: h *pactũ* iniens cùm *Abraham*, e-
iusque *ſemine*, & hanc appellauit *hæreditatem*: quia peculiari modo eã acce-
i Deu 9. 26. 29. pit in i *hæreditatẽ ſuam*: ſtatuens eam gubernare per ſcriptam legẽ, quæ erat
lex timoris; minis, & tẽporalibus imprecationib. plena in eos, qui eã trans-
grederẽtur. Sed & hic populus rebellis fuit Deo, eiusq; legi; & inſurrexit in
ipſum redemptorẽ & Meſsiam venientem ad ipſum ſaluandũ. Qui cõmi-
nuit ſecundã hanc virgam, abrogando legẽ hanc timoris, nouã verò inſti-
tuendo amoris plenã, cum qua ignẽ Spiritus ſancti, eiusq; gratiã, & charita-
tis feruorẽ communicauit: qua lege, maiori multò ſuauitate & efficacitate
homines gubernat, & in rebus omnibus ad ipſorũ ſalutẽ & perfectionem
ſpectantibus dirigit. Hæc eſt virga ipſius Chriſti, quę per excellentiam vo-
cari poteſt *decus* & *hæreditas*, eò quòd faciat homines decoros per gratiam,
filios Dei, amicos ſuos, & ſui cæli hæredes. Et quando hanc virgam ſiue ba-

culum

culum ei paſtori tradidit, quem ſuo loco conſtituebat, k *ter eum examinauit de amore*: vt intelligeret, totã ſuam gubernationem fundari debere in amore, reſpiciendo ac dirigendo illum, ad oues ſuas ſecundùm legem charitatis perficiendas, ſignando eas hoc amoris ſigno, quod ipſi imprimitur cordi. k *Ioa.21. 15.*

§. I. *Charitas in gubernatione.*

EX hoc iacto fundamento colligere licet, omnem Chriſtianam gubernationem non ſolùm Prælatorum Eccleſiaſticorum, ſed Principũ etiam ſecularium debere præcipuè fundari in charitate, & in duplici amoris actu, interiori ſcilicet & exteriori, quos S. Thomas *beneuolentiam* & *beneficentiam* appellat: ita vt idem bonum ſubditis ſuis velint, quod ſibi ipſis; faciantque illis benè, quantum licet iuxta illorum neceſſitatem: non excluſis ab hoc amore paruis, improbis, aut ingratis; ſed imitantes ſupremum magnæ huius mũdi Reip. gubernatorem: a *qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos*. Vt omnes gubernatores intelligant, ſe debere in hoc amore tanquam paterno eminere, erga omnes ſub ipſorum gubernatione exiſtentes; beneque illis facere etiam immeritis. Ita vt ſol ſapientiæ & prudentiæ ſuæ bonos & malos illuſtret; & pluuia beneficiorum ſuorum extendatur ad iuſtos & iniuſtos: vt boni ad viam virtutis ſequendam anhelent; improbi verò vitiorum viam deſerant. Gubernent eos potiùs amore quàm timore; beneficijs, quàm ſupplicijs. Oſtendant ſe potius parentes, quàm tyrannos: vt ſubditi potiùs tanquam filij obediant, quã vt ſerui & coacti. Erudimini, ait S. Bernardus, qui iudicatis terram, diſcite, ſubditorum matres vos eſſe debere, non dominos. Studete magis amari, quàm metui. Et ſi interdum ſeueritate opus eſt, paterna ſit, non tyrannica. Matres fouendo; patres vos, corripiendo, exhibeatis. Manſueſcite, ponite feritatem. Suſpendite verbera: Producite vbera: pectora lacte pingueſcant charitatis: nõ typho turgeant ſuperbiæ. Quid iugum veſtrum ſuper eos aggrauatis: quorum potius onera portare debetis? Hæc S. Bernardus. maximi enim momenti pro omnibus, qui gubernant, dare omnem operam, vt potius amentur, quàm timeantur. Nam (vt ait S. Ambro.) nihil tam vtile, quã amari; nihil tam inutile, quàm non amari; aut, quod peius eſt, odio haberi. Si enim gubernator ametur à ſubditis: (vt ſuprà de priuatis dominis dicebamus) illi obedientes erũt, fideles, & in obſequio ſuo conſtantes; facieſq; de eis quicquid voles, & in fines ad quos tua gubernatione tẽdis. Quod ſi quæras, (ait idem Sanctus) quomodo te reddes amabilem? Inprimis reſpondeo; virtute; quia grata eſt omnibus bonitas, & in omnibus diligitur, ſi cum lenitate morum, ſuauitate conditionis, moderatione mandatorum, & humanitate ſermonis, cõiungatur: ſi cũ humilitate oẽs honores, & cum modeſtia

2.2.q. 27. a. 2. & q.31.a.1

a *Mat.5. 45.*

Ser.23. in Cant. non multo poſt initium.

Li.2 de offic.

Tract. 3 c. 4 & 5.

in tuis actionibus, cum manſuetudine in agendo cum omnibus, eandem o-
" ſtendas, vt ſic eos amando, te reddes amabilem: quid tam inſitum naturæ,
" quàm vt diligentem diligas, & ames eum, à quo amari velis? Si vis ab aliis
" amari, præuenias illos amore tuo: tuus enim amor illorum amorem excita-
" bit, & ita amaberis amando. Aſpice duos illos inſignes duces populi Dei,
" Moyſen & Dauidem, qui in charitate & manſuetudine valdè excelluerunt,
" ac propterea eorum ſubditi valdè eos dilexerunt, venerati ſunt, eiſque
" promptiſsimè paruerunt. Et quamuis Moyſes clarus adeò eſſet in prodi-
" gijs, plus tamen, ait idem S. Ambroſius, eum pro manſuetudine & amabili
" humanitate diligebant, quàm pro factis admirarentur. Dauid quoque im-
perium ſuum conſtans fecit & perpetuum, eò quòd à ſubditis amaretur; &
diligi à ſubiectis, quã timeri maluerit. Quicquid. n. in amore fundatur, diu-
turnius & ſolidius eſt, quàm quod fundatur in timore. Et hic commodum
b 1. Cor. 13. 8. habet locum, quod dixit Apoſtolus b *Charitas nunquam excidit*, ac proinde
regnum & gubernatio in ea fundata ſtabilis eſt: & omnia cedunt in ipſius
Tractat. 7. in Epiſt. S. Ioã. gubernantis & ſubditorum vtilitatem. Accipe ſemel, ait S. Auguſtinus, bre-
ue præceptũ: dilige; &, quod vis, fac. Siue taceas, dilectione taceas; ſiue cla-
" mes, dilectione clames: ſi emendes, dilectione emendes: ſiue parcas, dile-
" ctione parcas. Radix ſit intus dilectionis, non poteſt de iſta radice niſi bo-
" num exiſtere. Nec ſolum tibi erit bonum, ſed ijs etiam, qui tibi ſunt com-
miſsi; nam omnia illis erunt vtilia, cùm vident eſſe cum amore coniuncta,
c Prou. 27. 6. & ſciant veritatem illius ſententiæ Spiritus ſancti: c *meliora ſunt vulnera di-
ligentu, quàm fraudulenta oſcula odientu*. benè verò ea appellat fraudulenta:
quia videntur eſſe amor, cùm ſint verum odium, ſicut etiam pœnę ab a-
mante videntur odia, cùm verè ſint amor; charitas enim quidquid facit, fa-
cit *more columbino, non coruino*. Hic enim oculos eruit; columba verò ſine fel-
le eſt, rancoris & indignationis: quæ etſi roſtro & alis ſuum protegat nidũ:
eſt tamen ſine felle, ob amorem in ſuos pullos. Et propterea Spiritus ſan-
ctus venit in figura columbæ: vt intelligas, ſi Spiritum Dei habeas, quid-
quid feceris, ſiue reprehendas, ſiue punias, eſſe debere cum puritate & leni-
tate columbina, abſque alicuius amaritudinis mixtione, & cum ſpiritu ve-
ræ charitatis. Quæ, vt ſuprà eſt dictum, ſtupendam vim habet, ad gaudium,
pacem, & concordiam efficiendam: remouet triſtitias, inuĩdias, diſcordias,
pugnas domeſticas, & ciuiles: & quoniam illa eſt amicitia perpetua, perpe-
tuitatem quoque tribuit omnibus ipſam admittentibus. Quæ igitur virtus
magis propria eſt Regum, quàm quæ omnium eſt Regina virtutum? Quæ
magis amabilis, quàm quæ triſtes lætificat, pacificat conturbatos, diſsiden-
tes reconciliat, & ſtabilitatem & firmitatem dat Regnis? Quis eadem de-
ſtruit ac vaſtat, niſi amoris defectus? & quis eadem exterminat, niſi chari-
tatis abſentia? Dauidis charitas coniunxit duodecim tribus Iſrael, quæ an-

tea diſsidebant,& ad vnum caput reduxit:cuius defectus in eius ſucceſſoribus eaſdem diſiũxit perpetua diſſenſione.Cùm enim peterent à Roboã filio Salomonis,vt d *duriſsimum iugum imminueret, quod Salomon impoſuerat. Roboam iniȳt conſilium cum ſenioribus,qui aſsiſtebant coram Salomone Patre eius, cũ adhuc viueret. Qui dixerunt ei:ſi hodie obedieris populo huic,& ſeruieris, & petitioni eorũ ceſſeris,locutusque fueris ad eos verba lenia,erunt tibi ſerui cunctis diebus.* At Roboam prudentia deſtitutus,& charitate frigidus, eorum conſilium reiecit,quod tamen ab his virtutibus dictabatur:ſed conſulens *adoleſcẽtes, qui nutriti fuerant cum eo*, etiam harum virtutum vacuos, reſpondit populo, cum viſceribus Tigridis,& tanquam crudelis tyranni d *pater meus poſuit ſuper vos iugum graue, ego autem addam ſuper iugum veſtrum: pater meus cecidit vos flagellis,ego autem cædã vos ſcorpionib.* Ob quod adeò ſeuerum reſponſum, ita populus eſt indignatus,vt ex duodecim tribubus,decem contra illũ rebellauerint,& Regem ſibi alium extraneum elegerint: ita vt ob amoris & lenitatis defectum Roboam amiſerit decem Regni ſui partes,quas facilè retinuiſſet,ſi lenitatem & charitatem fuiſſet amplexus.ô charitas, virtutum Regina, quæ Regna conſeruas & vnita tenes Imperia! inclinans Reges vt prudenter aliquando populo ſeruiant,qui aliàs deberet ipſis ſeruire; & eidẽ obediant,qui deberet aliàs ipſis obedire:hac enim via illorum volũtatem ad ſe alliciunt,vt ſemper ipſis ſeruiant,& obediant cum amore; e *ſeruite*, inquit Apoſtolus, *inuicem per charitatem Spiritus*: & ſic ſuauiter alij imperabitis.Quis hoc medium ſeruiendi adinuenit, ad benè imperandũ? Et obediendi,ad regnandum? Conſilium certè eſt & illius Domini adinuentio,qui cùm eſſet Rex Regum & dominus dominantium, dimiſit ſe (vt ipſemet ait) ad f *miniſtrandum* & obediendum ſeruis ſuis.Contrà quàm Reges Gentium,qui Maieſtatem ſuam in eo ponunt,vt cum Imperio ſubditis ſuis imperent.Intelligant itaq; Reges Chriſtiani, non eſſe officij ſui ſolùm regere & imperare;ſed ſeruire etiam & obedire.Non enim regere & imperare debent pro ſuo libitu;ſed ita id præſtare,vt in eo ſeruiant & obediant Deo:ex cuius voluntate & imperio,gubernandos gubernare debent,& imperare quod iubent.Neque imperare debent, quod ipſis ſolis eſt commodum;ſed quod etiam ſubditis. Nam officium gubernatoris non tendit pręcipuè ad bonum gubernantis, ſed etiam ad gubernandorum commodum.In hoc igitur ſeruit illis,ac miniſtrat,quòd eos,ad maiorem ipſorum vtilitatem, ſecundùm leges gubernat. Quod totum charitas ipſa præſtat, quæ vt Apoſtolus ait, g *non quærit quæ ſua ſunt,* h *ſed quæ aliorum*. Non ſugit ſubditorum ſanguinem, vt eo ſaturetur: ſed ſuum offert,vt honorem illis,facultates,& vitam adferat.

d 3.Reg.12 4.

d 3 Reg.12 11.

e Gal 5.13.

f Luc.22. 26.

g 1.Cor.13 5

h Phil.2.4.

§. II. *Miſericordia, manſuetudo, & clementia.*

EX dictis ſatis apertè conſtat, tres virtutes plurimum iuuare charitatẽ in modo ſuæ gubernationis; *Miſericordiam* ſcilicet, quæ miſerijs cópatitur delinquentium, eò quòd illi ſint proximorum miſerrimi; *Manſuetudinem* quæ iræ impetus reprimit, etiam cùm delicta eam prouocant, & ſeueram exigunt vltionem; & *Clementiam*, quæ, teſte S. Thoma, ſuppliciorũ ſeueritatem moderatur ex miſeratione imbecillitatis reorum. Hę tres virtutes valdè amabiles reddunt Reges & Gubernatores: omnes enim illæ indicio ſunt, quòd illi ament; & beneficijs quæ ab eis proueniunt, obligantur illi ad redamandum, quibus illa conferuntur: iuxta illud Eccleſiaſtici: a *fili in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloria diligeris*: qui propterea valdè gaudebunt, quòd tua gubernatio continuetur, & propterea Salomó dixit: b *miſericordia & veritas cuſtodiunt Regem, & roboratur clementia thronus eius* Eodem ſpectat Senecę ſententia dicentis: Regem clementé nó indigere cuſtodibus: eò quòd ipſa clementia eum cuſtodiat; & arcem maximè inexpugnabilem, eſſe amorem ſubditorum. Quod totum ſufficiéter confirmat exemplum Regis cuiuſdam miſericordis, clementis, & mitis, de quo ſacra ſcriptura dicit, quod proximo capite retulimus, c *Dauid in ſua miſericordia conſecutus eſt ſedem regni in ſæcula*: ita vt non illud amiſerit, ſicut Saul. Adfert auté magnam admirationem, quod cùm Dauid fuerit adeò excellẽs in humilitate, fortitudine, & zelo; in oratione & familiari cũ Deo conſuetudine alijſque clariſsimis virtutibus: miſericordiæ tamen tribuatur: quòd regnũ fuerit conſecutus cum diuturnitate & firmitate. Vt hinc conſtet, quãti Deus D.N. virtutem hanc in regibus faciat: deſiderans ita illos zelũ habere Iuſtitiæ; vt, quod in ipſis eſt, potius ad miſericordiã propendeant. De qua & ipſe plurimum gloriatur, manifeſtans omnipotentiam ſuam potiùs in miſerando & condonando; quàm in puniendo: nec vult mortem peccatorum, ſed vt peccatis mortui, Deo ipſi viuant: pluraq; peccata lenitate ſuæ clementiæ impedit, quàm terrore Iuſtitiæ. Et cùm hac eſt ipſi vtendum, id facit, quaſi à noſtra pertinacia coactus; fertq; grauiter, ſe ita cogi ad puniendũ, dicens quod refert Iſaias: d *Heu* (quę vox internũ quendã ſenſum indicat) *vindicabor de inimicis meis*. Hũc ergò in modũ vult ipſe, Reges & Gubernatores honori ſibi ducere, quòd ſint clementes ac miſericordes: ſuamq; poteſtatem non tã in afficiendis ſupplicio reis oſtẽdere, quàm in eorum delictis pręueniendis & reparandis. Ad quod ſi minæ ſufficiãt, non veniant ad punitioné: & quando hanc adhibere erit neceſſè, id faciant, quaſi coacti ab officij obligatione, qua tenétur Iuſtitiã adminiſtrare: ſed ſimul doleant, quod videãt, ſe ad eam ſeueritatẽ tunc teneri: dicentes cũ altero illo Imperatore, qui ma-

2.2 q 157. a.1.

a Eccl. 3. 19.

b Pr. 20. 28. Li 1. de clementia c. 19.

c 1. Mach. 2. 57.

d Iſa 1. 2. 4.

gnã gloriã in eo ponebat, quòd valdè eſſet clemẽs: ô ſi non ſcirem ſcribere, næ ſententiam hanc mortis mei ſubditi ſubſcriptione mea confirmarem.

SED videamus nunc, quæ nam fuerit maximè inſignis miſericordia Dauidis propter quam throni ſui firmitatem eſt adeptus: nam S. Auguſtinus duo præcipua huius virtutis opera indicat, quo Chriſtus D.N. commendauit illa ſententia, e *dimittite & dimittemini: date & dabitur vobis*. *Primum* opus eſt, acceptas ab inimicis iniurias remittere: *ſecundum*, dona diſtribuere egẽtibus. Et quamuis Dauid in vtroque opere excelluerit, multò magis tamen in primo, quod eſt glorioſius: quo ſe oſtẽdit miſericordem in Saulem, crudelem adeò ſuum hoſtem & perſecutorem, remittendo illi acceptas ab eo iniurias, nõ ſe vlciſcendo, quando facilè potuit; ſeruiens illi in ijs, quæ imperabat; deflẽs amarè eius mortẽ quaſi illa nõ fuiſſet mediũ, quo ipſe ad regnum perueniret: eadem etiã clemẽtia vſus eſt cũ f *Semei*, condonans ei grauiſsimas iniurias ab eo acceptas, eò quòd ſe humiliaſſet, culpamq; ſuã deprecatus eſſet. Et quod magis mireris, Rex adeò miſericors & clemens in ſuos hoſtes, oſtendit in eoſdẽ etiam miſericordiã, vlciſcendo cũ zelo Iuſtitiæ iniurias ab alijs eiſdem illatas: volens vt zelus, in hoc miſericordię ſubſeruiret, puniendo iniuriã, qua ipſius hoſtis fuerat affectus; & ita iuſsit interfici eũ, qui dicebat, g *occidiſſe ſe Saulẽ*, & alios duos, qui h *caput Isboſet* ipſius æmuli *amputauerãt*; ipſiq; obtulerant, credentes, magnũ obſequiũ ſe ei in eo præſtitiſſe. Quo exẽplo docuit Reges eſſe miſericordes in ferendis iniurijs ſibi illatis; iuſtos verò in puniẽdis proximo illatis; diſsimulantes interdum clemẽter, quæ in ipſos fiũt; & vlciſcentes cũ Iuſtitia, quæ innocentib. proximis, etiã ipſorũ aduerſarijs, irrogantur. Nã in primo oſtendũt, ſe eſſe paſſionum ſuarũ dominos; & irã ſuam, ac vindictæ appetitum benè frænatum habere: in poſteriori verò oſtendũt, ſe habere purũ zelũ Iuſtitiæ. ſiquidem puniunt idem delictũ, ex quo aliquod ipſis oriebatur emolumentum. Et ex vtraq; parte reddunt ſeſe amabiles, glorioſos, beneq; fortunatos, quemadmodum S. Aug. his verbis benè perpendit: Imperatores Chriſtiani vocãtur felices, ſi cũ Iuſtitia gubernant; ſi tardiores ſint in proprijs iniurijs vlciſcendis; & faciles in cõdonandis; ſi vindictã exercent, nõ vt ſuæ iræ ſatisfaciant; ſed, quia ita opus eſt ad bonũ Reip. gubernationem, & conſeruationem; & ſi quod delictũ condonant, nõ ſit, vt flagitiũ maneat impunitũ; ſed propter maiorem ſpẽ emendationis; ſi pęnas & ſupplicia rigoroſã, quæ ſæpè nõ poſſunt euitari, emolliunt & mitigant miſericordiæ ſuauitate, & aliorũ beneficiorum copia; ſi optant & ſtudent potiùs eſſe dominos ſuiipſorum, quã aliorum; & imperare effrenibus ſuis appetitionibus, potius quàm dominos eſſe mundi; ac denique ſi hæc omnia faciant, non inanis gloriæ cupiditate, ſed amore vitæ æternæ. Hæc S. Auguſtinus: quibus docet modum, quo zelus & clementia actiones ſuas debeant exercere.

Serm. 50. de verb. Domi.
e Luc. 6.37.
1. Reg. 24.5. & c. 29.6.
f 2. Reg. 19. 20. 23.
g 2. Reg. 1. 10. 15.
h c. 4. 7. 12.
Li. 5. de ciu. c. 24.

1\. Est tamen operæpretium alia quoq; documenta addere. *Primum* eſt, clementiã debere præcipuè eminere in delinquẽtes ignorantia, aut inaduertẽtia, aut in aliqua valdè vrgente occaſione. Quia hæ circumſtantiæ valdè diminuunt culpã, & meritò mouent ad miſericordiam, & ad Iuſtitiæ ſeueritatem moderandam. Idq; multò adhuc magis, cùm ante tale delictum, vitã duxerunt inculpatam, aut inſignes fuerũt benefactores. Quẽadmodum apparet in caſu Saulis in filiũ ſuũ Ionathan, qui etiãſi prodigioſã victoriã quãdam obtinuiſſet, nihilominus fuit ad mortem damnatus, eò quòd ordinem ab ipſo toti exercitui propoſitum, nõ ſeruaſſet. Sed impediuit populus ſententiæ executionem, dicens: i *ergone Ionathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnã in Iſrael?* In quæ verba ait S. Gregorius: in examinandis reis attendendæ ſunt occaſiones culparum, & peccantium merita: ſicut fecit populus in hoc caſu. Non enim dixit non morietur Ionathas, quia filius Regis eſt: ſed quia fecit ſalutem hanc magnam in Iſrael. *Cùm ergò magni viri cadunt, cõmuni iudicio trahendi non ſunt: quia priora opera promerentur, vt poſteriorum grauitas leuigetur.* Et tunc clementia benè collocatur, abſque iniuria Iuſtitiæ. Aliæ poſſunt eſſe cauſæ clementiã oſtendẽdi in eos, qui ex malitia peccauerunt, in duobus illis caſibus, in quibus Dauid illa vſus eſt: remittens Semei culpam, eò quòd opportunè eam deprecatus fuerit, tempore magnæ lætitiæ, quando ſcilicet Dauid recipiebat regnũ, quod amiſſum exiſtimabat: & conniuens Generali ſuo Duci Ioab, cùm proditoriè duos alios Duces ſe meliores occidiſſet: quia tũc nõ inueniebat in ſe vires, & opportunitatẽ eũ puniẽdi: & quia multa auxilia, & ſubſidia militaria ab eo acceperat. Sed nõ tamẽ oblitus eſt zeli iuſtitiæ: nã ante ſuã mortẽ cõmiſit Salomoni filio ſuo, vt viã & rationẽ inueniret, hæc delicta nõ relinquendi impunita. Satis verò apparuit, ipſũ nõ fuiſſe iræ ſpiritu promotũ, ſiquidẽ ea delicta ſuſtinuit per totã vitã, dedit verò hoc monitũ, cũ iã eſſet k *proximus morti:* quo tẽpore Rex adeò pius, Deoq; cõiunctus nõ potuit aliud motiuũ habere, quã zelũ Iuſtitiæ. Denique qui clemẽtia & miſericordia maximè gloriãtur, attẽdere debẽt diligẽter, ne hæc ipſa virtus, ſit illis laqueus ſathanæ, ad voluntatẽ Dei trãſgrediendam, & Iuſtitiæ leges violandas: quemadmodum euenit Regi Achab, quem Syri deceperunt aſtutè, vt illis parceret, l *audiuimus*, inquiunt, *quod Reges domus Iſrael clementes ſint: ponamus itaque ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris: & egrediamur ad Regem Iſrael forſitan ſaluabit animas noſtras.* Quod ita euenit quidem, ſed hæc clementia contra Iuſtitiam recidit in caput ipſius Achab. Habeat igitur clementia quidem proprium ſuum locum apud Reges; ſed ſimul ſuum relinquat zelo Iuſtitiæ, dans operam, vt ita ſimul ſe habeant, vt mutuò ſibi non aduerſentur; quemadmodum magis particulariter dicetur, quando de Iudicibus agemus.

i 1. Reg. 14. 24. 44.
Lib. 5. in 1. Reg. 14.
k 3. Reg. 2. 5.
l 3. Reg. 20. 31.

CAPVT

CAPVT VIII.

PRVDENTIAM IN OMNI GVBERNATIONE ESSE neceſſariam, præcipuè in totius Reipublicæ communi: & media ad eam obtinendam.

REIECIMVS in hunc locum virtutem Prudentiæ; vt ex ijs quæ hactenus dicta ſunt, appareat eius excellentia, & neceſsitas; vtpotè ſine qua nulla gubernatio poſsit eſſe recta, nec prædictæ perfectiones obtineri. Nam Prudentia docet cõiungere humilitatẽ cum magnanimitate, magnificẽtiam cum temperantia; zelum Iuſtitiæ cum clementia; ze- *Serm. 49. in*
liqueipſius feruores moderari. Nam, vt S. Bernardus ait, importabilis abſ- *Cant.*
que ſcientia eſt zelus, quare vbi vehemens eſt æmulatio: ibi maximè diſcre- “
tio eſt neceſſaria, quæ eſt ordinatio charitatis. Semper quidem zelus abſque “
ſcientia minus efficax, minuſque vtilis inuenitur: plerumque autem & per- “
nicioſus valdè ſentitur. Quare cum ſponſus *introduxiſſet ſponſam in cellam vi-* *a Cant. 2. 4.*
nariam, ac vinum fortè zeli bibendum obtuliſſet, ſtatim *ordinauit in ea chari-* “
tatem, quod eſt proprium munus diſcretionis. Hæc enim omni virtuti or- “
dinem ponit, ordo autem modum tribuit, & decorem, etiam & perpetuita- “
tem, eadem eſt moderatrix virtutum, ordinatrix affectuum, & morum Do- “
ctrix. Tolle hanc & virtus vitium erit, ipſaque affectio naturalis in pertur- “
bationem magis conuertetur, exterminiumque naturę. Et quemadmodum *Serm. 23. in*
virtus diſcretionis, abſque charitatis feruore iacet: ita feruor vehemẽs abſ- *Cant.*
que diſcretionis temperamento præcipitat. Ideoque laudabilis, cui neutrũ “
deeſt: quatenus & feruor diſcretionem erigat: & diſcretio feruorem regat. “
Hæc S. Bernardus. Quibus addo: fortitudinem, abſque Prudentia conuerti “
in audaciam, fierique temerariam, & furioſam; humilitas contra fit puſillanimis, ac timida; miſericordia decipitur: & ſuos Iuſtitia terminos tranſgreditur. Prudentia, ait Cicero, eſt ars vitæ, aut potius ars benè viuendi. Quem- *Lib. 5. de Finib.*
admodum enim Medicina docet ſalubriter viuere in corpore; & medetur morbis, ab eiſque reſeruat. Ita Prudentia docet viuere cum ſanitate ſpirituali; vitia curat; & ab eis præſeruat. Denique Prudentia, vt ait S. Thomas, *1. 2. q. 65. a. 3. & 2. 2. q. 47. a. 6. & 7.*
eſt virtutum moralium Regina: & omnes cùm perfectæ ſunt, cum illa connectuntur: nam illa præſcribit medium inter extrema vitioſa tenendum; finem, in quem ex inſtituto tendant; eaſque omnes in actibus ſuis gubernat: vt illi, rationis regulæ, legique Dei ſint conformes. Et quemadmodum ſunt duo genera virtutum moralium: aliæ, quæ vocantur acquiſitæ, eò quòd nõſtris operibus comparentur, aliæ infuſæ dicuntur, eò quòd ſint ſupernatu-

Digitized by Google

rales & à Deo ſimul cum charitate omnibus iuſtis infundantur: ita etiam eſt duplex Prudentia, & altera alteram inuicem iuuat, vt vtraque ea ratione ſit perfecta, quæ iam explicabitur.

§. I. *Species & actus Prudentiæ.*

a 2.2.q.47.a.11.& q.48.& 50. PRVDENTIA, vt ait Angelicus Doctor, in quinq; partes ſiue ſpecies diuiditur quæ ſunt inſtar quinq; ſenſuum ſpiritualiũ: qui reſidere debent in ſupremis Chriſtianæ Reip. capitibus, vt ſint in omnibus perfecta.

1. PRIMA prudentia eſt cuiuſque propria, ad ſeipſum ſcilicet in omnibus ſuis cogitationibus, verbis & operibus, quatenus perſona particularis eſt, gubernandum: & propterea appellatur *Monaſtica*, ſiue ſingularis. Cui ſimul tanquam conſertæ adhærent Iuſtitia, fortitudo, temperantia, & reliquę S.Thom.a.11 & ſup. virtutes morales, quæ paſsiones cohibent, & moderantur. *Secunda* Prudẽtia vocatur *Oeconomica*, cuius munus eſt, domum & familiam gubernare: & ſpectat propriè ad eos, quos *Patresfamilias* vocamus: de qua in proximo tractatu diximus. *Tertia* appellatur *Politica*, eorũ propria, qui ciuitates gubernant: quales ſunt Vicarij, & locum tenentes à Principe conſtituti, ſupra quam eſt *quarta*, quæ vocatur *Regnatiua*, Regum & Principũ propria: ad quos generalis regnorũ & prouinciarũ gubernatio pertinet, & hæc adiuuatur à *quinta*, quæ dicitur *Militaris*; & eſt propria Ducũ exercitus gubernantiũ ad Remp. defendendã ab hoſtibus, eam deuaſtare conantibus. Omnes hæ quinq; Prudentiæ etiã excellentiori modo pertinẽt ad Pontifices & Prælatos Eccleſię, quæ Regnum eſt Chriſti: quam ſpiritualibus armis defendunt ab hoſtibus eam continuè impugnantibus. Et pręterea militaris ſuo quodam modo debet reliquas comitari: quia nunquam deſunt hoſtes turbantes pacem ciuitatis, aut familiæ, aut propriæ conſcientiæ; ac propterea neceſſe eſt, tanquam ſtrenuos duces pugnare, ad illos repellendos.

DENIQVE omnes hę Prudentiæ talem habent inter ſe ordinem: vt prima ſit neceſſaria ad ſecundam; & hæc ad tertiam, & ſic de reliquis: nam, qui in proprijs rebus non eſt prudens: non poterit in alienis eſſe; &, qui tantam diſcretionem non habet, vt propriam domum ſciat gubernare, non cenſe- a 1.Tim.3.5. bitur illam habere, ad gubernandam Rempublicam. eſt enim Apoſtoli ſententia: a *ſi quis domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit.*

2. 2.2.q.47.a.8. PROPRII actus Prudentiæ, in ſingulis prædictis quinque, præcipui ſunt tres, quos S. Thomas vocat *Conſilium, Iudicium, & Imperium*: quibus attentiſſimè inquirit apta media ad finem deſideratum obtinendum, de quibus qui prudens eſt *conſultationem* apud ſeipſum inſtituit; conſulens tamen etiam, quando opus eſt, aliorum iudicium & conſiliũ. Qua conſultatione peracta, accedit ſecundus actus ſcilicet *Iudicium*: quo ex conſultatis accipitur, quod

Digitized by Google

eſt è re mag[illegible] enim actus habet ſe inſtar Iudicis in ſententia ferenda, circa cauſam controuerſam, poſtquam, quæ partes, & earum aduocati pro eis adduxerūt, audiuit. Poſt Iudicium ſequitur *Imperium*: quo efficaciter imperatur executio rei decretæ & iudicatæ. Et hic nobiliſsimus eſt maximique momenti actus Prudentiæ, à quo, vniuſcuiuſq; bonum, totiusq; communitatis ſibi cōmiſſæ, præcipuè dependet. Hoc tamē diſcrimine, quod in ſui ipſius gubernatione poſt efficax Prudentiæ imperiū, ſequitur obedientia reliquarum potentiarū. Corpus enim, eiusq; ſenſus tanquā ſerui, abſq; reſiſtētia parent rationi iubenti. Nam ſtatim atque ratio iubet, oculos, aut os aperiri: mox ad videndū, & loquendū aperiuntur; quod ſi claudi iubeat, ne videant aut loquātur, ad nutū obediūt. Appetitus autē ſenſuū cum ſuis paſsionibus, etiāſi obtemperent quidē, id tamen faciunt interdum cum repugnantia & reſiſtentia; vt opus ſit magna animi virtute, ad eos reprimēdos; & efficacitate, ad imperandū. At in domus, ciuitatis, aut Reip. gubernatione nō ſtatim poſt imperiū Prudentię ſequitur obediētia ſubditorū: eò quòd liberi ſint; & interdū ſuis paſsionibus, propriæ voluntatis deſiderijs, proprijq; iudicij dictaminib. ſint valdè addicti. Ideoq; opus eſt, vt prudētia ipſa rationes adinueniat, motiua & media, quib. eis perſuadeat, & ad ſe ſubijciendū & obediēdum impellat: vt familia, & Reſp. illa talis ſit, qualis erat nobilis illius cēturionis, qui dixit Chriſto D. N. b *ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habēs ſub me milites; & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & ſeruo meo fac hoc, & facit*. Nec dubium eſt, quin horum militum & ſeruorum obedientiā plurimum iuuerit inſignis prudentia & ſanctitas ſui Ducis, qui benè illos inſtruxerat: quos nō ſolum rationib. inducebat, ſed ſuo etiā exemplo: quia ſcilicet ſuperiori ſuo ipſe obediebat; vt eadem ratione inferiores, quos habebat, ipſi obedirēt. Et nihilominus euenire facilè poteſt: vt ipſe gubernator probus ſit, nec tamē inferiores promptè ipſi obediant. Quare prudentiæ perfectio non eſt ex euentu negotiorū æſtimanda, quæ ab aliena voluntate dependent. Simul enim hæc duo eſſe poſſunt: vt gubernator ſit prudens, eiuſque mandata recta: & tamen euenta ſint infelicia; eò quòd ſubditorum obedientia nō ita ſit ad nutum, vt par eſſet; aut aliqui interueniant; qui obicem aliquem opponant.

b Mat. 8. 9.

Ad Haec: vt Prudentia ſuos actus in omni gubernationis genere aptè exerceat, varios habet comites ſibi aſsiſtentes, & adiuuantes: quorum officia variè Philoſophi explicant, ſed præcipua ſunt ſeptem. *Memoria* ſcilicet rerum præteritarum; *intelligentia* præſentium, ab his ad illas ratiocinando; *prouidentia* futurarum, proſpiciendo in tempore futuris; *docilitas*, vt facilè ab alijs doceatur, & moneatur: præcipuè verò à ſapientioribus, ſenioribus, magiſque expertis; *ſolertia* in adinueniendis citò aptis medijs ad finem deſideratum obtinendum; *circumſpectio* in rebus omnibus, &

3. S Tho. 2. 2. q. 48. & 49.

circum-

circumſtantijs occurrentibus benè perpendendis iuxta finem intentum; ac denique *cautela* in præuidendis incommodis,& opportunè auertendis. Hi comites ſunt & conſiliarij Prudentiæ,& oculi,quibus omnia luſtrat. Quibus plena erant ſancta illa animalia de quibus S.Ioannes & Ezechiel, c *quod eſſent plena oculis,antè,& retrò;& in circuitu,& intus.* Oculi *retrò*, ſunt *memoria* rerum præteritarum,quarum recordatur, ad faciendam eis conicctură circa præſentia, & futura proſpicienda, ac propterea ſenes ſunt prudentiores, propter magnam rerum præteritarum experientiam.Oculi *antè*, ſunt *prouidentia*, reſpiciens ea,quę poſſunt euenire;& procul olfaciens bellum;mediaque proſpiciens,ad victoriam obtinendam. Oculi *in circuitu* ſunt *circumſpectio* & *cautela*,qua millies eadem res vertitur,& inuertitur: vt tota circumſpiciatur, ita vt nihil eius occultetur.Oculi *intus*, ſunt ipſa *intelligentia* & *ſolertia*,aſpiciens ac benè cogitans quicquid faciat: & quia nouit,ſe non poſſe omnia aſſequi,accedit *docilitas*, vt alios interroget,& ab eis doceatur: ita oculis alienis vtens,atque ſi eſſent proprij.Hi ſeptem Prudentiæ oculi ſunt de quibus dixit Zacharias:d *ſuper lapidem vnum ſeptem oculi ſunt*: ad ſignificandum Chriſtum Dominum noſtrum eminenter habere ſeptem has Prudentiæ partes,cum ſeptem Spiritus ſancti donis: & earum ſunt participes viri perfecti,fundantes eas in quadam inſigni fortitudine,ad exequendum bonum;& fugiendum malum,ad quæ oculi pertingunt;& ad reſiſtendum hoſtibus,illas oppugnantibus:qui tamen viri perfecti nihil horum poſſunt,niſi *lapidi* illi *vni*, qui Chriſtus eſt,vniantur: lucique & Prudentiæ, ab eo per ſeptem Spiritus ſancti dona, ipſis communicatæ; præcipuè & nominatim per *ſapientiă,intellectum,ſcientiam,& conſilium.* Noſtra enim memoria fragilis eſt,& obliuioſa;intelligentia & ratiocinatio valdè breuis; prouidentia valdè incerta;circumſpectio & cautela valdè limitata: & niſi à Deo foueatur & adiuuetur,nec fidere illi poſſumus, nec ſatis cum illa eſſe tuti.

Apoc. 4.6. Ezech.1.18 | Zach.3.9. | Prou.3.5. | Pſa.17.29

Hoc voluit Sapiens,cùm dixit:e *habe fiduciam in Domino,ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus vijs tuis cogita illum. & ipſe diriget greſſus tuos. Ne ſis ſapiens apud temetipſum: time Deum, & recede à malo*: quaſi vnumquemque hoc modo voluerit monere:etiamſi in Dei ſeruitio ſis valdè antiquus,valdeque peritus & expertus:non tamen ſoli tuæ prudentiæ fidas; ſed etiam ab aliena auxilium pete.Ne tuæ ſapientiæ multum tribuas,ſed viue in timore ne decipiaris:nec tutum te eſſe exiſtima auxilio hominum;ſed præcipuam fiduciam in ipſo Deo colloca;& in omnibus tuis negotijs eum tanquam præſentem aſpice,qui te in eis dirigat.Ipſe enim Prudentiæ f *lucernam illuminat*, ſuiſque illuſtrationibus memoriam excitat, intellectum inſtruit, ſolertiam extimulat,dirigit Prudentiam, ac ſupplet quod circumſpectioni deeſt.Quod ſi hoc ſuaſit Salomon cuiuis iuſto;etiam cui nullius alterius gubernatio, quàm ſuijpſius incumberet: quid de eo cenſeret, cui multorum

aliorum incumberet gubernatio? Eo enim difficilior eſt Prudentia, quo gu-
bernationis ſphæra magis extenditur: eritq; maximæ Prudentiæ, quòd quis
intelligat, non ſufficere prudentiam humanam, niſi foueatur & adiuuetur à
Diuina. Benè hoc intellexit ipſe Salomon, cùm ad regnum promoto, Deus
apparuit, dicens: g *poſtula quod vis, vt dem tibi*, & ille cum magna animi demiſ- g 3.Reg.3.7
ſione reſpondit: *tu Domine regnare feciſti ſeruum tuum pro Dauid patre meo, ego
autem ſum puer paruulus, & ignorans egreſſum & introitum meum*, in occurrenti-
bus negotijs. *Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare poſſit, & diſ-
cernere inter bonum & malum.* h *Da mihi ſapietiam & intelligentiam, vt ingrediar* h 2.Par.1.10
*& egrediar coram populo tuo: quis enim poteſt hunc populum tuum dignè, qui tam
grandis eſt, iudicare, niſi tu illi faueas, ipſumq; adiuues? Placuit ergo ſermo hic Salo-
monis coram Domino*, i *deditq; ei ſapientiam & Prudentiam multam nimis, & lati-* i 3.Reg.4.
tudinem cordis quaſi arenam, quæ eſt in littore maris. Quare nec hominum infini- 29.
ta multitudo, nec plurimæ occupationes, aut negotiorum grauitas illum
premebant, aut cor eius arctabant: ſed cùm magna quiete & rectitudine
omnia expediebat. Sed multò adhuc amplius idem Rex hoc ipſum declara-
uit, orationem referens, quam fudit ad Deum; k *ego* (inquit) *ſeruus tuus, ho-* k Sap.9.5.
mo ſum infirmus, & exigui temporis, & minor, nec ſufficiens *ad intellectum Iudicij
& legum. Nam etſi quis erit conſummatus inter filios hominum, ſi ab illo abfuerit ſa-
pientia tua, in nihilum computabitur. Tu elegiſti me Regem populo tuo, & Iudicem
filiorum tuorum, & filiarum. Mitte ſapientiam*, quæ tibi aſsiſtit, ſedetq; tecum
in throno tuo. *de cælis ſanctis tuis & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & me-
cum laboret: vt ſciam, quid acceptum ſit apud te: ſcit enim illa omnia, & deducet me
in operibus meis ſobriè. Et erunt accepta opera mea, & diſponam populum tuum iuſtè,
& ero dignus ſedium patris mei.* Hæc fuit pijſsima ſapientiſsimi huius Regis
oratio, in qua petebat à Deo ſcientiam & Prudentiam ad gubernationem
ſuam neceſſariam, tribus adhibitis rationibus ſiue titulis ad illam impetrā-
dam: vnum ex parte ipſiuſmet DEI: quia ipſe eſt fons ſapientiæ, elegitque
ipſum ad talem gubernationem: ideoque ad ipſum ſpectat ſufficientia ta-
lenta dare, qui dedit officium: alterum ex parte propriæ imbecillitatis & ig-
norantiæ, niſi Deus ſubſidium mittat: tertium ex parte populi, quem erat
gubernaturus, populum ſcilicet ipſiuſmet DEI, filios & filias eius: pertinet
enim propriè ad parentes, aptos Magiſtros & Pædagogos filijs ſuis adhibe-
re. Eaſdem rationes ac titulos poſſunt in ſimili oratione adhibere Reges &
Principes, gubernatores & iudices, Prælati & Superiores omnes trium Ec-
cleſiæ Rerumpublicarum confidentes de ſupremi gubernatoris liberalita-
te, quòd facturus ſit ipſos diuinæ ſuæ ſapientiæ, ac Prudentiæ partici-
pes; vt nouerint ſeipſos; & eos omnes, qui ipſorum
curæ ſunt commiſsi, rectè gubernare.

§. II. *Varia media ad Prudentiam obtinendam.*

HINC licet aliqua media accipere, ad Prudentiæ virtutem obtinendã. Supponimus enim: diuinam prouidentiam non erga omnes adeò liberalem ſe oſtendere, atque erga Salomonem, cui repentè & abſq; ipſius labore eam infudit: id enim fuit rarum ac prodigioſum. Lex autem ordinaria eſt, vt omnes eam paulatim addiſcãt, induſtria propria & aliorum ſubſidio cooperantes diuinæ gratiæ; ſemperq; in primo loco orationis frequentiam ponentes, ita vt, antequam Prudentiæ actus aggrediantur, orationem præmittant: vt Deus D.N. ſpeciali luce ipſis aſsiſtat, ac faueat: amplectentes To-
Tob. 4. 20. biæ conſilium ac documentum filio ſuo datum: l *omni*, inquit, *tempore benedic Deum: & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant.* Præcipuè tamen hoc eſt faciendum in negotijs vrgentibus, & ita implicatis, vt humana Prudentia eorũ exitum non inueniat: quemadmodũ S. ille Rex
2 Par. 20. faſſus eſt, cùm in ſimilibus anguſtijs conſtitutus dixit: m *cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolũ habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad Deum*, à quo & conſilium & auxilium expectamus. Idem quoq; faciendum eſt in caſibus repentè occurrentibus, ad quos humana ſolertia non attingit: vt ſic accedat diuina, quę eius defectus ſuppleat, quemadmodũ euenit Dauidi confugienti ad Regem Achis, vt Saulis perſecutionem effugeret: Nam cùm ibi etiã in
1. Reg. 21. mortis periculum incidiſſet, ex Dei inſpiratione finxit ſe n *inſanum*: & ſic liber euaſit. Et cum primum Salomon ſedit, in throno ſuo expediuit repentè
3 Reg. 3. ſolennem quandam litem o *inter duas mulieres meretrices*, cùm vtraq; *vellet eſſe mater cuiuſdam infantuli*, & cùm nullum eſſet humanum medium, ad id probandum, ac proindè nec ad litem rectè decidendã, *iuſſit infantẽ diuidi in duas partes*, quod, cùm altera audiret, commiſeratione commota eſt; altera verò potiùs, vt fieret optabat; iudicium tulit rex ex illa commiſeratione, illã eſſe veram infantis matrem. Cuius iudicij fama peruagante totus populus timuit Regem, agnoſcens eum ſapientiam habere, ac ſpiritum Dei ad eos gubernandos. Et quando Deus vult Reges ac Iudices apud ipſorum ſubditos commendare, vt magnam de illis opinionẽ concipiant, id facit in huiuſmodi caſibus, in quibus prouidẽtia & ſapientia Dei elucet, per ipſos gubernãtis.

I. ORATIONE ſuppoſita, neceſſe eſt Prudentiæ obices remouere; qui, etſi multi ſint, ad tria tamẽ capita poſſunt reuocari. *Primum* eſt quęlibet inordinata affectio ad perſonas aut res terrenas, quales ſunt voluptates, diuitiæ & honores: huiuſmodi enim affectio inſtar eſt nubis oculos rationis offuſcantis; & turbinis iudiciũ intellectus deprauãtis: vt nigrum iudicet albũ; & contrà, albũ, nigrum. Affectus enim trahunt poſt ſe diſcurſus, & rationes, & affectiones carnales & terrenæ extimulãt falſam Prudentiã, quam Apoſtolus

p Pruden-

p *Prudentiam carnis* appellat, *Deoq́; inhibitam*, eò quòd non *ſit legi Dei ſubiecta*, veræ ſpiritus Prudentiæ contraria, ſagax, vigilans, & aſtuta, in medijs inueniendis, vt prauorũ votorum compos euadat. Quemadmodũ villicus ille, de quo dicit Euangelium, quod cùm Dominus illi dixiſſet: q *redde rationem villicationis tuæ: iã enim non poteris villicare, dixit intra ſe. Scio quid faciam*, vt amicos mihi comparẽ, qui *cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas. Et conuocatis debitoribus Domini ſui*, partem debitorum remiſit, deprauando chirographa, quæ prius fecerant, ex quo facto intulit Saluator: *filios huius ſæculi prudentiores filijs lucis in generatione ſua eſſe*. Vt plurimùm enim vehementes affectus, eò quòd carnis palato conformes ſint, magis ingeniũ exacuunt, & maiorem aſtutiam & peritiã efficiunt, vt, quod quęrunt, obtineant. Ideoque niſi illi mortificentur: non poterit illis vera Prudentia præualere, quæ multum ex eo pendet, quòd affectiones huiuſmodi deuictæ ſint, ac reſignatæ. Et ideò dixit S. Thomas, quod quemadmodum Prudentia virtutes morales regit, in moderatione ſuarum paſsionũ: ita ipſæ morales virtutes, moderantes ipſas paſsiones, Prudentiam adiuuant, vt eas benè gubernare nouerit. Quod ſi Dei amor, & pij, ſanctiq; ab eo prouenientes affectus, eſſent vehementes, exacuerent procùldubio diſcurſus, & rationes ipſis fauentes; redderentque Prudentiam ſpiritus valdè perfectam.

p *Rom.8.6.*
q *Luc.16.2.*
1.2. *q.65. a.1.*

2. Sed aliud obſtaculum habet, arrogantiam ſcilicet ſui ipſius, propriæque ſapientiæ ac Prudentiæ: nullus enim minus eſt Prudens, quàm qui Prudentiam ſibi arrogat: ſeque ipſum ſapientem exiſtimat; proprio iudicio conſilioque ita fidens, vt alienum contemnat. In tales enim exclamat Iſaias, dicẽs: r *væ, qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis Prudentes*. Nam tales propria Prudentia decipit, & ſ *conſilium præcipitat*, cælique lux deſerit: vt quæ ſuperborum hominum ſit hoſtis. Ideoque ſolet Deus conſilia ſua t *abſcondere à ſapientibus & prudentibus* in ſuis oculis, *paruulis* verò & humilibus *eadem reuelare*. Et qui ſe humiliauerit coram Deo, imprudentem ſe ac ſtultum iudicans: veram Prudentiam obtinebit. Scriptum eſt enim: v *vbi eſt humilitas, ibi & ſapientia*.

r *Iſa.5.21.*
ſ *Iob 18.7.*
t *Mat.11.25.*
v *Prou.11.2.*

3. Deniqve tertius Prudentiæ obex eſt quælibet cordis turbatio, ſiue ab ira, ſiue à vindicta, aut furore vitioſo; aut ab inquieta naturali complexione aut aliundè turbata: Animi enim perturbatio iudicium obſcurat, & nõ permittit ratiocinari; nec res, vt oportet, rectè perpendere. Ideoque valdè prudentes viri, cùm ſe ſentiunt iratos, abſtinent à deliberatione circa agenda. quod ſi tunc aliquid ſtatuant agendum, ferè ſemper erratur: quia tunc ira maiorem habet locum; & plus decernit, quàm ipſa Prudentia. Quæ ſedem ſuam in corde quieto & pacato habere ſolet. Ibi conſulit, deliberat, iudicat, & imperat rectè: ita imitando ſupremum gubernatorem, de quo dicitur quod x *cum tranquillitate iudicet, ac diſponat* omnia.

x *Sap.12.18.*

§. III. *Alia media magis particularia.*

REMOTIS Prudentiæ obſtaculis, incipiet ſuos actus exercere: ijs enim morales virtutes augentur. Nam quemadmodum ſit homo temperans, temperanter comedendo: ita prudens euadit exercendo in negotijs actus Prudentiæ. Quæ, vt munere ſuo in Reipublicæ gubernatione benè fungatur, neceſſe eſt tres ſuos primos comites valdè exactè perficere, quos vocamus *Memoriam* rerum præteritarum, *Intelligentiam* præſentium, & *Prouidentiam* futurorum.

1. PRINCIPVM & Gubernatorum *memoria* tanquam archiuum eſſe debet Legum, & pragmaticarum ſuæ Reipublicæ geſtorum memorabilium ſuorum præceſſorum, & euentuum eorundem; expeditionum omnium maioris momenti, quæ ipſis incumbunt, & hominum grauiorum, qui ipſos vel iuuant, vel iuuare poſſunt in ſua gubernatione; obſequiorum, quæ ipſis exhibuerunt, & exhibent: vt ea remunerēt; vt delictorum: aut puniant, quemadmodum Deus illa habet in archiuo memoriæ ſuæ, & a *ſignata in theſauris ſuis*: & Dauid multis annis memoria retinuit b *delicta Ioab & Semei*, vt illos tempore puniret; & obſequia Berzellai; vt ea ſemper remuneraret. Sed quoniam memoria hominum eſt fragilis & obliuioſa, præcipuè cùm negotia multa in ea reconduntur, meritò habere debent libros ſiue regiſtra, in quibus res inſigniores, & maioris momenti ſcriptæ ſeruentur. Quemadmodum Scriptura Sacra refert de Rege Aſſuero, cui cùm Mardochæus inſigne quoddam obſequium præſtitiſſet, iuſsit ipſe c *hiſtorijs & Annalibus priorum temporum tradi coram ſe*, in quibus ſcripta erant ſuorum maiorum præclara facinora; & res memorabiles, quæ diuerſis temporibus eueniebant. Et cùm quadam nocte ſomnum capere non poſſet, iuſsit legi ſibi illos Annales, cumque ad locum eſſet peruentum, vbi ſcriptum erat factum Mardochæi, quæſiuit Rex: *quid pro hac fide honoris & præmij Mardochæus conſecutus eſſet? cumq; reſponſum eſſet: nihil omninò mercedis accepiſſe*, ſtatim iuſsit magnō & publico honore illum affici. Omni enim dubio procul, multum animat fideles ſeruos, quòd videant, ſuos Dominos memoria retinere ipſorū obſequia: & ipſimet Domini valdè recreantur, cū magnalia ſuorum prędeceſſorum memoria repetunt; aut cautiores redduntur, cùm infelices eorum exitus relegunt: & vtraque ratione prudentiores fiunt & doctiores.

a *Deut. 32. 34.*
b *3. Reg. 2. 6.*
c *Eſther. 2. 23 & c. 6. 1.*

2. OPORTET etiam intelligentiam rerum præſentium exacuere, non tractando negotia obiter & properanter; neq; exiſtimādo, ſatis eſſe, leuiter aſpicere, quid prima quaſi facie negotiū contineat: ſed danda illis eſt opera, vt benè illa penetrent, & à fundamentis intelligant. Debēt meritò valdè benè

compre-

comprehendere totum Reip. ſtatum, eiuſque commodi & incommodi radices. In quem finem expedit, (quoad fieri poterit) ipſum oculorum aſpectum adhibere, iuxta præſtans illud Spiritus ſancti conſilium: d *diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuosquę greges conſidera.* Cognitio enim ex auditu, & ſolis rumoribus, ſemper eſt exigua; aut nunquam æquè perfecta, atque ex aſpectu: per quem Princeps & paſtor agnoſcit, agnoſcitur; amat, & amatur: & pleniùs aſſequitur finem ſuæ gubernationis. Sed quoniam id ſemper fieri non poteſt: pertinet ad intelligentiam Prudẽtiæ, benè penetraſſe, & comprehendiſſe ingenia & conditiones nationum, prouinciarum, & hominũ, cum quibus agitur: vt omnibus, in modo & ratione gubernandi, ſe Princeps accommodet: lenitate, aut ſeueritate, aut modo magis illis apto: accõmodando onera imponenda, viribus eorum, quibus imponuntur: ne quis plus oneretur, quàm eius vires & facultas permittant. Sed & illud neceſsè eſt, vt hæc intelligentia intra certos limites contineatur: nam tanta attentio adhiberi poſſet in rebus omnibus intelligendis, & reuidendis: vt nullæ vnquam expedirẽtur: quod in magnum gubernationis detrimentum cederet. Quemadmodum enim imprudenter quis negotia ſine conſideratione, expediret; ita eſſet imprudentiæ tam diu hærere in conſideratione vt occaſio & opportunitas ea expediendi & exequendi elabatur & pereat. ideò enim Salomon dixit: e *Prudentiæ tuæ pone modum*: ne ſcilicet aut defectu aut exceſſu in conſilio, iudicio, & negotiorũ executione peccetur.

d Pr. 27. 23

e Pro. 23. 4.

3. Denique exacuenda & extimulanda eſt prouidentia rerum futurarum attentè præuidendo fructum, qui ex præſenti ſemente ſperatur: vt bonum illud eligatur, ex quo ſit poſtea maior vtilitas ſecutura. Et ſimiliter incommoda ſunt attendenda, quæ ex rebus præſentibus ſequi poſſunt: eaq; tempeſtiuè intercidere, antequam creſcant, & maius detrimentum adferãt. Statim atque ſcintilla apparere incipit, (ait S. Hieronymus) extinguenda eſt; reſecandæ ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda: ne tota domus, maſſa, corpus, & pecora, ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant. Debet etiam prouidentia extendere ſe ad res temporales, ita vt nunc proſpiciat de neceſſarijs in futurum: ſicut dicitur de Ioſeph, quod cũ eſſet Ægypti gubernator, f *tempore fertilitatis repleuerit horrea Ægypti* tanta copia ſegetum, vt ſufficeret ad totum regnum ſuſtentandum toto tempore ſterilitatis. Exemplo etiam g *formicæ*, de qua Salomon ait, quod *paret in æſtate cibum ſibi, & congreget in meſſe quod comedat* in hyeme.

in Ep ad Gal. 5. 24 q 3. c. Reſecandæ. " "

f Gẽ 41 47.

g Prou. 6. 8.

4. Nec tamen prædicta media ſufficiunt ad Prudentiam perfectè conſequendam, niſi accedat vltimum, quod eſt, magiſtrum aliquem adhibere, qui eam doceat. Si enim reliquæ artes, & ſcientiæ non diſcuntur ſine magiſtris, quanto minus poterit Prudentia acquiri, quæ ad tot gubernationis materias diffunditur? Ideoque duplices habet magiſtros: alios tanquam

mutos, prudentes tamen, & valdè copioſos: quales ſunt libri Sacri, nominatim quos edidit Salomon : in quibus Prudentiæ monita & documenta, quæ Deus illum docuerat, ſcripſit: & ſimiliter Eccleſiaſtici liber (vt in eius prologo habetur) ex libris legis & Prophetarum ſummam quandam collegit conſiliorum ac documentorũ in hunc finẽ. Ad cuius imitationem multi Sancti Patres ediderũt alios libros, ſimilibus documẽtis refertos: ex quib. & ego ea collegi, quæ hactenus ſunt poſita, & impoſterum ponentur. Nec dubiũ, quin lectio homines faciat ſapientes; iuuetque, vt etiã prudentes fiant. Nihilominus alij quoq; Magiſtri Prudentiæ viuẽtes, ſunt neceſſarij, qui illã doceant: non tam regulas eius præſcribẽdo, quàm eandem in praxim deducendo & exercendo, dantes Prudentia in occurrentibus negotijs conſilia: vt Reges & gubernatores ex eorum exemplo diſcant bonæ gubernationis praxim: vt apparebit ex ijs, quæ proximo capite, de huiuſmodi conſiliarijs adferemus.

CAPVT IX.

GVBERNATORES OPVS HABERE PRVDENTIBVS Conſiliarijs: & quas dotes ac talenta habere illi debeant, vt ſint perfecti.

QVONIAM Principes & ſupremi Gubernatores exornati eſſe debent quinque partibus Prudentiæ in proximo capite indicatis, ad benè gubernandum ſeipſos, familias ſuas, ciuitates, totum regnum, ſuamq; militiam, opus habẽt varijs conſiliarijs, à quibus in hac gubernatione iuuẽtur. Ordinariè enim eſt impoſsibilè, quod ſolus Rex poſsit adeò varias res ſatis comprehendere, rectumq; de eis iudicium ferre: & licèt ad ea omnia ſibi eſſet ſufficiens: arrogantiæ cuiuſdam eſſet, ſoli ſuo iudicio fidere. Id enim eſſet vſurpare ſibi velle, quod eſt ſolius Dei proprium, ob infinitam ſuam ſapientiam: de quo dicitur, a *quis conſiliarius eius fuit*? Qua ſententia (vt perpendit S. Chryſ.) ſignificatur reliquos, præter Deum, opus habere conſiliarijs; ſine quibus facilè decipientur. Et eò tendebat ſermo ſerpẽtis, qui primos noſtros parentes decepit, dicens: b *eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum*, hoc eſt, omnia. Quod cum Eua credidiſſet, noluit virũ ſuum Adamum conſulere, an expediret prohibitum fructum deguſtare: & ita fuit decepta. Et quamuis Adamus caput eſſet generis humani, & quidem valdè ſapiens: cùm tamen ſolus eſſet, fuit quoque deceptus, cuius deceptio toti

a *Iſa. 40.13.* *Rom. 11.34.* *Hom de ferend. reprehenſionib.*
b *Gen. 3.5.*

mundo fuit pernicioſa. Et hoc ipſum nouam quandam obligationem adfert Reipub. capitibus, vt alios conſulant: quia ipſorum errores magis eſſent periculoſi, vtpotè in totius regni cedentes detrimentum. Adhæc eorum decreta minus eſſent efficacia; & minorem haberent in ipſa Republica authoritatem; ſi aduerteret, ea ab vno ſolo capite procedere: quod etſi magnam haberet eruditionem & virtutes multas: cùm tamen non niſi duos oculos habeat & quidem oculos hominis, hoc eſt erroribus ſubiecti, facilè errant ac decipiuntur: quoniam verò plus quatuor oculi vident, quàm duo: ita pluris fit & maiori cum reuerentia excipitur, quod à multorum Sapientum iudicio approbatum promanat. Imò ipſa prudentia, ſi vera ſit ac perfecta, agnoſcit hanc neceſsitatem alieni ſubſidij, illudque petit & habere procurat. Ac propterea etiamſi Rex Salomon tantam è cœlo accepiſſet ſapientiam, vt poſſet omnium eſſe magiſter; voluit tamen tanquam prudens, habere ſecum c *Sapientes* aliquot, *qui coram ipſo aſsiſterent*, quorum conſilio in ſua gubernatione vtebatur, ſciens veriſsimum eſſe, quod tanquam fundamentum in ſuo Prouerbiorum libro dixerat: d *audiens Sapiens*, *ſapientior erit*, & quotidie aliquid noui inuenit, quod addiſcat. Et ſummus ipſe Pontifex, Chriti in terra vicarius, etiamſi ob Spiritus ſancti aſsiſtentiam, auctoritatem habeat infallibilem, vt errare non poſsit in decretis pertinentibus ad fidem Catholicam, bonoſque mores in bonum vniuerſalis Eccleſiæ, cuius eſt caput viſibile: tenetur tamen talia decreta non edere (ſicut reipſa non edit) abſque conſultatione & iudicio multorum Sapientum: nam ipſamet Spiritus ſancti protectio ipſum inclinat, & ad ſimilia conſilia ineunda impellit, iuxta illud Salomonis: e *ego ſapientia habito in conſilio*, & in ijs qui libenter alios conſulunt, & ipſemet Saluator dixit: f *vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo*, *ibi ſum in medio eorum*, aſsiſtens ſcilicet ac dirigens illorum conſiliæ. Ac proinde Gubernator, qui aliorum conſilia horret, diuinam Sapientiam à ſe expellit: nec vult Chriſtum ſibi aſsiſtere directorem. Ac propterea Salomon eandem reputat calamitatem, quod non adſit Gubernator; & quod is qui adeſt nolit cum alijs de gubernatione conſultare: quod ſignificant illa ipſius Salomonis verba: g *vbi non eſt Gubernator*, *populus corruet*: h *Salus autem*, *vbi multa conſilia*. cuius ſententiæ ſenſus eſt, quòd populus propter alteram ex duabus cauſis æquè corruat: ſiue quod Regem non habeat, nec caput, à quo gubernetur, quemadmodum oues non habentes paſtorem pereunt: aut quod talem habeat, qui alios conſulere nolit: ſalus enim & felicitas Reipublicæ in eo conſiſtit, vt eius gubernator multa accipiat conſilia: & benè aduertit Sanctus Dorotheus, Sapientem non dixiſſe, ſalutem eſſe in ha-

bendis

c 3. Re. 2. 6.
d Prou. 1. 5.
e Prou. 8. 11.
f Mat. 18. 20.
g Pro 11. 14.
h & c. 24. 6.
Serm. 5.

bendis multis conſiliarijs, ſed in accipiendis *multis conſilijs*, etiamſi conſiliarij ſint pauci: cùm enim negotia ſint multa, valdeque ardua, & ſæpè intricata: neceſsè eſt, ſæpius de eis conſultationes inſtituere. Et quamuis negotia non eſſent adeò ardua: expedit de eis conſultare, & conſilium admittere: ait idem Salomon: i *aſtutum* ſiue prudentem, *omnia agere cum conſilio, & qui agunt omnia cum conſilio, regi ſapientia*. Quod idem Eccleſiaſticus confirmat dicens: k *fili ſine conſilio nihil facias: & poſt factum non pænitebit*: nam ſic agendo, aut voti compos euades; aut certè quietus eris & tranquillus: ſciens, te feciſſe quod debebas, non proprio tantùm iudicio; ſed aliorum etiam conſilio ductus.

i Pro. 13. 10. 16.
k Ecc. 32. 24

§. I. Numerus & Qualitas Conſiliariorum.

CIRCA numerum Conſiliariorum duo ſunt extrema vitanda: conſtat enim vnicum ſolum non ſufficere ad omnia negotia in diuerſis gubernationis locis. Nam rarò inuenietur aliquis, qui ſufficientem habeat notitiam rerum omnium, ad ſpiritualia & temporalia; ad particularia, & communia; tempore pacis, & tempore belli pertinentium: id quod Salomon alibi dixit: a *diſſipantur cogitationes, vbi non eſt conſilium, vbi verò ſunt plures Conſiliarij confirmantur*: nam, quod vnus aſſequitur, alteri eſt occultum: & omnes ſimul attingunt, quod magis expedit. Quod ſi vnus valdè eſt mollis, & in agendo facilè commiſeratione mouetur; alter verò ſeuerior eſt, & ad iuſtitiam exactè ſeruandam magis propendet: ex vtriuſque talis Conſiliarij diuerſis iudicijs conſilium vnum rectius, magisque expediens coaleſcit. Sed neque nimis multi eſſe debent: quia talis multitudo diuerſitatem iudiciorum parit, quæ diſcordias ac diſſenſiones efficit, ipſumque conſulentem valdè reddit perplexum, ac proindè neſcientem, cui potiùs parti adhærere debeat: pauci verò Conſiliarij facilius in vnum conueniunt. Sed meritò debent ſelecti eſſe ac præſtantes iuxta Eccleſiaſtici conſilium: *multi* (inquit) *pacifici & amici ſint tibi, & Conſiliarius ſit tibi vnus de mille*: quaſi diceret, ex mille amicis paucos ſeligere oportet, quibus arcana tua communices, tuaque negotia fidas. Nam ſi arcana & negotia tua ad animæ bonum ſpectant, eſt eligendus tibi Confeſſarius *vnus de mille*, in quo eminenter appareant conditiones & qualitates notatæ in tertio Tractatu primi Tomi. Si enim Reges meritò eligunt optimos totius regni medicos, qui ipſorum corporalibus morbis medeantur, & ab eiſdem præſeruent, ſemperque attendant ſanitati ipſorum conſeruandæ: eò quòd magni ſit illa momenti: multo æquius erit, & expediens, eligere optimum ſpiritualem medicum totius regni, qui animarum ipſorum curam habeat: quarum ſalus, & ſanctitas ſummi eſt momenti ad totius Reip. bonum. Sed quemadmodum ne-

a Pro. 15. 22.
b. Eccl. 6. 6.

Digitized by Google

ceſſaria eſt in ipſo Confeſſario inſignis ſanctitas, & ſcientia, cum prudentia magna coniuncta; ac libertas ſpiritus, aliæque dotes quas alijs Conſiliarijs neceſſarias eſſe mox dicemus: ita in Regibus & Principibus neceſſaria eſt ſumma humilitas, obedientia & ſubiectio: ne in ſecreto illo Tribunali cogitent, ſe Reges eſſe; ſed reos & peccatores: nec Confeſſarium tanquam vulgarem hominem aſpiciant; ſed tanquam ipſorum Iudicem, Iesv Chriſti verò vicarium: ac propterea ita ſe oſtendant illi ſubeſſe; (quemadmodum Sanctus Ludouicus Galliarum Rex filio ſuo dixit) vt Confeſſarius non fiat in officio ſuo puſillanimis; nec libertatem deponat, eorum vitia reprehendendi, aptaque & neceſſaria conſilia dandi.

Sed tranſeamus ad reliqua gubernationis negotia, ad quæ plures Conſiliarij ſunt apti. De Rege Aſſuero refert Scriptura ſacra, habuiſſe eum c *Septem* præcipuos *Sapientes, qui ex more Regio ſemper ei aderant, & illorum faciebat cuncta conſilio*. Qui numerus valdè eſt in Sacra ſcriptura celebris ob d *Septem* præcipuos *Angelos, qui aſtant ante Dominum, quorum vnus eſt S. Raphael* & in Apocalypſi mentio fit e *ſeptem Spirituū, qui in conſpectu Throni* DEI *ſunt*, quaſi eum iuuantes in gubernatione hominum, non quod ipſe Conſiliarijs opus habeat: ſed vt inſinuet, quid Reges & Gubernatores facere debeant, cùm Conſiliarijs indigeant. Et quoniam ſeptenarius numerus eſt perfectionis, id nobis ſignificat: tot eſſe debere Conſiliarios, quot ſufficiant, vt ex omnibus conſilium vnum fiat valdè perfectum.

c *Eſther.* 1. 13.
d *Tob.* 12. 15.
e *Apoc.* 1. 4.

Ex His licet etiam deducere, quas nam dotes ac talenta habere oporteat Conſiliarios, vt poſſint perfectè adiuuare gubernationem: nam ſeptem hi Spiritus etiam ſignificant ſeptem diuina attributa, quibus diuina prouidentia in ſua gubernatione innititur; & quæ ipſemet Deus (ſi more noſtro loquamur) conſulit. *Sapientiam* ſcilicet ſuam, *Legem æternam, Prudentiam, Charitatem, Magnanimitatem, Miſericordiam*, & *Iuſtitiam*: quarum dictamen ſequitur ipſe in omnibus quæ agit: ſuaque omnipotentia illud exequitur. Harum diuinarum perfectionum participes eſſe debent Conſiliarij, vt munere ſuo rectè fungantur. ad quas reducuntur reliquæ à Philoſophis & ſanctis Patribus inſinuatæ: quas cap. 5. Tractatus primi retulimus. Omnes tamen virtute, vitæque ſanctitate fulciuntur: eſſetque ſummi momenti, quod in Conſiliariorum numero eſſet aliquis tantæ ſanctitatis; ac propter familiaritatem & conſuetudinem cum Deo Domino Noſtro tantæ ſapientiæ, vt eſſet quaſi f *Ephod*, & oraculum, per quem Devs ipſe in propoſitis conſultationibus reſponſum daret, ſiquidem Eccleſiaſticus dixit: g *anima viri ſancti enunciat aliquando vera, quam ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo ad ſpecu-*

f 1. *Reg.* 23. 9.
g *Ecc.* 37. 18.

Digitized by Google

landum: qui autem ſunt ſeptem iſti Circumſpectores, niſi Sapientes & Conſiliarij huius mundi, qui ſublimem inter homines locum habentes, arrogant ſibi multarum rerum cognitionem, & exactam attentionem in eiſdem benè euoluendis & perpendendis? qui tamen veritatis momentum non attingunt, ſiue quòd in ſuis conſilijs tanquam homines ſolùm abſque recurſu ad Deum procedant: quibus ipſe per Iſaiā minatur: h *væ qui facitis conſilium, & non ex me: & ordimini telam* veſtram, *& non per ſpiritum meum*: aut quod infecti ſint ſuperbia, & auaritia alijſque vitijs & animi perturbationibus, quæ mentis aciem excœcant, & ratiocinationes obtundunt: ideoque permittit DEVS, vt, in quo maximè putant ſe rectè agere; in eo maximè decipiantur, & aberrent: propterea enim dicitur Deus, i *reprobare conſilia Principum* & k *apprehendere ſapientes in aſtutia eorum, & conſilia prauorum diſſipare*. nam licèt mundi huius ſapientia præditi ſint, ſunt tamen inſipientes & ſtulti, cùm omnia ſibi arrogent, & attribuant; ac propterea ipſorum conſilia à recto aberrant. At viri ſancti anima ab huiuſmodi vitijs & paſſionibus munda, quamuis in loco ſit humili, quoad homines; eſt tamen ſpiritu omnibus ſublimior, ob tractationem & conſuetudinem cum Deo, à quo cœleſtem accipit Sapientiam, quæ terrenam vincit; & veritatem, quam hæc non poteſt, aſſequitur. Et talis vnus Conſiliarius præfertur alijs ſeptem, eſtque verè *vnus de mille*, precioſus valdè, & Reipublicæ vtiliſſimus, quam ſuo conſilio & oratione in periculis iuuat, ac fouet: quemadmodum Eccleſiaſtes hac parabola inſinuauit: l *vidi* (inquit) *ciuitatem paruam, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallauit eam; exſtruxitque munitiones per gyrum, & perfecta eſt obſidio. Inuentuſque eſt in ea vir pauper, & ſapiens, & liberauit vrbem per ſapientiam ſuam, & nullus deinceps recordatus eſt hominis illius pauperis. Et dicebam ego: meliorem eſſe ſapientiam fortitudine: quomodo ergò ſapientia pauperis contempta eſt, & verba eius non ſunt audita?* ſæpè (ait Sanctus Hieronymus) hoc euenire in Republica: cùm eius ciuitates ſunt in huiuſmodi anguſtijs conſtitutæ, à quibus liberari non poſſunt, nec diuitijs, nec fortium armis, nec mandatis potentium: inuenitur verò in illis ciuitatibus *vir* aliquis *Pauper & Sapiens*: pauper ſcilicet Spiritus paupertate, quæ eius cor ab omnibus huius mundi rebus ſeparat, & euellit; Sapiens verò cœleſti ſapientia, quæ non inuenitur, niſi cum ea paupertate: & vt plurimum requieſcit & habitat in pauperioribus, & abiectioribus huius ſæculi: & vix aliqua eſt ciuitas, in qua DEVS non habeat huiuſmodi aliquem, per quem alijs benefaciat: qui oratione magnaque prudentia ac diſcretione conſilium & modum inuenit, quo ab imminenti periculo eam liberet; & eripiat ex anguſtijs, in quibus periiſſet, niſi aptum adeò eius conſilium adfuiſſet. Nam ad huiuſ-

h *Iſa* 30.1.
i *Pſ.* 32. 10.
k *Iob.* 5.13.
l *Ecc.* 9.14.
In eũ locum.

modi occaſiones plus valet ſapientia, quàm fortitudo; & plus prudentia præſtat, quàm multa inſtrumenta bellica. Sed periculo tranſacto omnes obliuiſcuntur pauperis: huius enim mundi homines non ſciunt alios magnifacere, quàm diuites, potentes, & in ipſo mundo magnos: nec aliàs pauperum etiam ſapientum rationem vllam habent, niſi quando eorum opera indigent.

§. II. *Spiritum ſanctum ſeptem ſuis donis adiuuare Conſiliarios.*

Sed quoniam prouidentia diuina non deeſt Conſiliarijs Chriſtianis, quin eis proſpiciat de ijs, quæ ad recta conſilia præſtanda ſunt neceſſaria: eos iuuat ſeptem ſuis donis, quæ Iſaias vocat: a *ſpiritum ſapientiæ, & intellectus ſpiritum Conſilij, & Fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ, & pietatis, & ſpiritum timoris Domini*, quibus Chriſtus Dominus Noſter fuit plenus: quem Prophetæ per excellentiam b *Conſiliarium, & magni conſilij Angelum* appellant: quia ipſe eſt bonorum conſiliorum fons, qui ea inſpirat per ſeptem hæc dona, quæ cuiuis iuſto communicantur, quorum vnum eſt donum CONSILII. Quod id inprimis præſtat, vt iuſtus lumine & fauore Spiritus ſancti nouerit ſecum ipſe conſilium inire, iuxta regulas prudentiæ in omnibus, quæ facit: iuxta illud Salomonis: c *oculi tui recta videant, & palbebræ tuæ præcedant greſſus tuos*: vt attentè conſideres, quò eas, & vbi pedem figas: ne aberres. *Deinde* CONSILII donum hominem inclinat ac diſponit, vt ſit docilis: gaudeatque ſe duci, non ſolum à conſilio Spiritus ſancti diuinas eius inſpirationes ſequendo; ſed etiam conſilio miniſtrorum eius, & peritorum Conſiliariorum: per quos idem Spiritus ſanctus loquitur, docet, bonaque conſilia præbet. *Tertiò* etiam eſt vſui perfectioribus, ad recta conſilia alijs danda in agendis; eoſque per apta media ad finem æternæ ſalutis deducendos. Hoc totum complectitur ſententia illa Eccleſiaſtici: d *cor boni conſilij ſtatue tecum: non eſt enim tibi aliud pluris* ac precioſius *illo*. Quid autem eſt cor boni conſilij, niſi cor prudens, ac docile: vt & ſibi ipſi, & alijs conſulere poſſit, & conſilium ab alijs accipere? quamuis autem hoc ſit Spiritus ſancti donum: ſuadet tamen, vt illud comparare ſtudeas, quia tua induſtria, diuina gratia operante, perfici poteſt. Et eò tendunt reliqua ſex Spiritus ſancti dona: tria eorum cordis affectum perficiunt; reliqua tria mentis ratiocinationem. Omnia autem appellantur e *oculi* quia vnumquodque ſuo modo lucem adfert ad recta ſequenda conſilia.

Primvs oculus eſt *timor Dei*: de quo Dauid, quod f *initium ſapientiæ*

a *Iſa. 11. 2.*
b *Cap. 9. 6.*
Donũ CONSILII.
c *Pro. 4. 25.*
d *Eccl. 37. 17.*
e *Apoc 5. 6.*
2. *Donum TIMORIS.*
f *Pſ. 110. 10.*

ſit

g Iob 28. 28 *ſit timor Domini*: & Iob, g *timor Domini, ipſa eſt ſapientia : & recedere à malo, intelligentia*. Hic timor retrahit hominem à dando vel accipiendo conſilio, in quo aliqua Dei adſit offenſio, ſiue magna ſiue parua : quia ſemper eſſet conſilium prauum, quodcunque tendit contra id quod Deus vult, aut conſtituit; noceretque ipſimet conſulenti: ita enim Eccleſiaſticus: h *facienti*
h Ecc. 27. 30 *nequiſſimum conſilium, ſuper ipſum deuoluetur: & non agnoſcet, vnde adueniat illi*. Et malum conſilium Conſultori peſſimum, quemadmodũ euenit impio illi Aman, qui conſilio ſapientum, quos apud ſe habebat, ſtatuit vindictam ſumere de Mardochæo; & impetrare à Rege Aſſuero, vt iuberet i *eũ appẽdi*
i Eſth. 5. 10. & 6. 10. & 16. 18. *ſuper excelſam crucem, quam parauerat*: ſed conuertit Deus nequiſſimum conſilium in caput eius, viam & rationem tradens, qua ipſe *Aman in eodem patibulo appenderetur*, Mardochæus verò contrà, exaltaretur. Nam (vt dixit Salomon): k *non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum*.
k Pr 21. 30.

3. *Donum PIETATIS*.

DONVM PIETATIS inducit, vt, qui eam habet commune Reipublicæ bonum amet, ac procuret: præferendo illud cuicunque priuato bono. Quia charitas non quærit res proprias, cum iactura communium: ſed proprium iudicat, quod eſt Reipubl. bonum: in qua cupit elucere religionem & iuſtitiam, ad quod ſua omnia conſilia dirigit. Eadem PIETAS impellit Conſiliarium, ad amandum ſuum Principem, veræ amicitiæ amore; non quòd ex hoc aliquod ſperet commodum; ſed quod ipſi Principi cõmodum & vtile ſit: id quod eſt valdè proprium charitati: quam hoc nomine ait Sanctus Gregorius Nazianzenus eſſe Conſiliarijs valdè neceſſariam;
In Carmine. plurimumque conferre, vt eorum conſilia libenter acceptentur. Quamobrem Conſiliarij Naaman Principis Syriæ volentes ei ſaluberrimum
l 4. Reg. 5. 13 dare conſilium l *Patris* nomine eum compellarunt, hac ratione inſinuantes, ſe eius quærere commodum, & tanquam filios ipſum amare : quòd cùm ipſe agnoſceret, conſilium eorum eſt ſecutus, quod tamen ab Eliſæo priùs datũ, contempſerat. Spiritus etiã PIETATIS in Conſilijs propendet magis ad clementiam & miſericordiam, moderando rigorem Iuſtitiæ : ita quidem, vt nec iuſtitiæ aliquid detrahatur; nec ita ſit pura, vt non admittat ſecum clementiam. Et vniuerſim impellit ad lenitatem, quæ eius gubernationem ſuauem reddit ac iucundam. Satis verò apparuit, quantum hoc referret in bonis illis Salomonis conſiliarijs, qui filio eius Roboam conſu-
m 3 Reg. 12. 7. lebant, vt manſuetè ageret cum populo, & m *loqueretur ad eos verba lenia*: nam cum is eo conſilio neglecto; & iuuenum, qui nihil pietatis ſapiebant, ſecutus, aſpera verba populo dediſſet, maximam ſui regni partem, vt prædictum eſt, amiſit.

4. *Donum FORTITVDINIS*.

DONVM FORTITVDINIS magni omninò momenti eſt, & Conſiliarijs valdè neceſſarium : impellit enim eos ad non habendam ratio-

nem

nem vllius humani timoris: cuius cauſa impediantur, dicere liberè, quod ſentiunt, ſuis Principibus: quare neque amor aut deſiderium eis placendi, neque timor diſplicendi, eis occludit os, ne dicant, quod ſentiũt; aut remiſsè ac tepidè dicant. Quòd illis difficilè non erit; ſi veram habeant charitatem; & mortificatam ambitionem, & cupiditatem; quæ (vt Eccleſiaſticus dixit) bonum conſilium deprauant, aut libertatem illud proponendi tollunt. Ac propterea S. Gregorius Nazianzenus ait, conſiliarium debere os liberũ habere: quod eſſe donum Dei dixit Chriſtus ſuis diſcipulis, dicens: n *dabo vobis os & ſapientiam*: vt ſcilicet ſapientia bonum conſilium & cogitationem concipiatis; *Fortitudine* verò & libertate, idem ore proferatis: ne vobis illud tribuatur; o *venerunt filij vſque ad partum, & virtus non eſt pariendi*. Hæc *fortitudo* comitem habet inſignem *magnanimitatem*, quæ docet contemnere magnos honores, vt bona poſsit dare conſilia. Et quamuis Principẽ videant in contrariam partem propendere, non debent ei annuere in ijs, quæ nõ expediunt; ſed demiſsè quidem, cum magna tamen animi magnitudine, bonis adductis rationibus, ab ea mente illum auertere: quemadmodum Conſiliarios Naaman in caſu paulò ſuperiùs poſito feciſſe conſtat. *Vbi ſupra.* n *Luc. 21.15.* o *Iſa. 37.3.*

5. *Donum SCIENTIAE.*

BENE muniti Conſiliarij tribus his Donis, appetitum & voluntatem perficientibus, tutò poterunt alijs tribus vti, quæ iudicium & rationem perficiunt, ad benè intelligendum Ius & Factum; motiuaq; ac modos dandi cõſilium. Donum SCIENTIAE docet ipſum Ius: ad eam enim ſpectat, cæleſti lumine declarare præcipuè legem DEI; (quam Dauid tanquam amuſsim conſiliorum ſuorum ſemper adhibebat: p *Conſilium* (inquit) *meum, iuſtificationes tuæ*) & reliquas etiam leges: in quibus debent eſſe valdè verſati Conſiliarij, ſicut illi erant Regis Aſſueri, de quibus Scriptura Sacra, quod eſſent viri nobiles, & ſapientes, q *ſcientes leges ac iura maiorum*: illæ enim leges tanquam duces ac directiones ſunt bonorum conſiliorum in commune Reipublicæ bonum, quæ debet illis gubernari. p *Pſal. 118. 24.* q *Eſter 1.13.*

6. *Donum INTELLECTVS.*

SED quoniam ſatis non eſt, Ius ipſum noſſe, niſi etiam Factum & negotium, de quo inſtituitur conſultatio, exactè, intelligatur, hoc pertinet ad donum *intellectus*. Qui diuina luce illuſtratus, omnes negotij circumſtantias exactè penetrat; donec totum, vt ſe habet, benè poſsideat: ex quo maximè dependet conſilij & directionis rectitudo. Ob ſimilitudinem autem rerum præſentium cum præteritis, plurimum refert conſiliarios non ſolum ſpeculatiuam habere ſcientiam & cognitionem; ſed ipſam quoque praxim, experientiæ multarum rerum innitentem, quæ temporis decurſu cognoſcũtur: quemadmodum, vt quis aptus ſit medicus, non ſatis ei eſt Theorica medicina, niſi aliquot etiam annorum praxim habeat, qua dexteritatẽ ſibi comparet, morbos dijudicandi, & apta applicandi remedia. Ac propterea Scriptura Sacra Conſiliarios Regis Salomonis appellat *Seniores*.

7. *Donum Sapientiae* DENIQVE SAPIENTIAE donum conſilia extollit ad altiſsima diuinaque motiua: vt ſcilicet, qui conſulit, reſpiciat ſemper maiorem Dei gloriã; & honorem; & quod ſpectat ad Catholicę Fidei dilatationẽ; vniuerſalis Eccleſię bonum; ſpiritualem Reip. & omnium eius ciuium vtilitatem, ad corũ ſalutem promouendam. Et quamuis negligendæ non ſint aliæ rationes & humana motiua ad conſilia danda: hæc tamen ſecundum locum poſt diuina obtinere debent. Docet quoq; SAPIENTIA rationẽ & modum cõſilia pręſtandi. nam (vt S. Iacobus Apoſtolus ait): r *quæ de ſurſum eſt ſapientia, primùm quidem pudica eſt, deindè pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, non iudicans temerè, ſine ſimulatione* & fraude. Præcipuè tamen docet tria: *primum*, vt Conſiliarius iudicium ſuum proferat cum humilitate & modeſtia; verbis, quæ non ſapiant arrogantiam, aut prodant, eum iudicij ſui eſſe valdè tenacem; nec adſint vlla ſigna contemptus aliorum, aut cum eis contentionum: quæ diſſenſionem ac diſcordiam inter ipſos generent; quaſi velit, conſilij & voti ſui omninò compos euadere. Et hinc *ſecundum* oritur, vt docilitatem ſcilicet, & humilitatem Conſiliarius præſeferat, ad iudicium ſuum mutandum, & aliorum iudicia ſequenda: cùm cognouerit, illa eſſe aptiora: id enim non leuitatem, ſed prudentiam & diſcretionem oſtendit. Imò, teſte Seneca, ingentis ſuperbiæ indicium eſt, quòd nunquam velit homo, quod ſemel fecit, emendare; aut iudicium & conſilium nunquam mutare: nec in vlla re magis eluxit ſancti Auguſtini ſapientia & humilitas, quàm quòd aliqua retractauerit eorum, quæ prius ſcripſiſſet. *Tertium* magnique momenti docet ſapientia, non ægrè ferre, nec indicia dare, quòd grauiter valdè ferat, non admitti ſuum conſilium, ſed aliorum: quamuis & illi, ipſius iudicent eſſe rectius & aptius. Meminerint igitur Conſiliarij, infœlicis illius *Achitophel*, cuius conſilium tanti à Rege Dauid fiebat, ſ *quaſi ſi quis conſuleret Deum*, ex quo in tantam deuenit ſuperbiam, vt omninò vellet, omnes ſemper ſuum conſilium ſequi. Cùm autem t *Abſalom, & omnes qui cum illo erant, melius iudicaſſent conſilium Chuſai conſilio Achitophel*, ac propterea illud ſequerentur, tanta ira commotus eſt, vt *abiens* ab Abſalone *in domum ſuam, ſuſpendio interierit*. Intelligant igitur Conſiliarij, ſibíque humiliter perſuadeant, non ſemper ipſorum conſilium eſſe rectiſsimum: quod ſi aliquando ſit, exiſtimare debent, quod quemadmodum v *Domini nutu diſsipatum eſt conſilium Achitophel vtile* ad finem, quem ille intendebat, *vt induceret Dominus ſuper Abſalom malum*, qui conſiliũ exquiſierat, & prauam ipſius conſiliarij intentionem puniret: ita aliquando non admittentur ipſorum conſilia ob alteram ex his duabus cauſis. Quod ſi & ipſorum intentio recta erit, & conſilium bonum & vtile: non tamen propterea triſtentur ipſi, quòd reijciatur; ſed diuinæ prouidentiæ committant negotij illius

r Iac. 3. 17.

L. 4. de benefic. c. 34.

ſ 2. Reg. 16. 23.

t Cap 17. 23

v 2. Reg. 17. 14.

exitum

exitum:nihil ſiquidem caſu euenit.Quod ſi accidat ex ipſorũ conſilio magnum aliquod commodum Reip.eiusq; Principi euenire; & ipſorum poſtea obliuiſci,aut malum pro bono reddi:meminerint quod ſupra attulimus de x *paupere ſapiente*:qui iuxta literam(vt S.Hieronym.ait)erat Ieſus Chriſtus D.N.qui veniens in mundum eum à Dæmonis tyrannide vindicauit; non carnis fortitudine,ſed ſtupendis ſapientiæ ſuæ conſilijs.Et tamẽ in obliuionem venit,& à multis fuit contemptus,eius conſilia vtiliſsima reijciẽtibus: nec magnũ eſt,quòd ferat diſcipulus amore Magiſtri,quod hic pro illo pertulit:ſiquidẽ Chriſti vita exemplar eſt,& imago vitæ hominis Chriſtiani. x *Eccl.* 9 15

CONCLVDAMVS tandem vltimo documento, maximi momenti tam petentibus conſilium,quàm illud dantibus:vt inquam indifferentiam& reſignationem habeant voluntatis inuenire cupientis, quod magis expediat, non in vnam potius,quàm in alteram partem inclinantes; ſed recurrentes ad Deum Dominum noſtrum per orationem, quemadmodum ſexto capite primi Tractatus fuit indicatum.

CAPVT X.

SVPREMA REIPVB. CAPITA TENERI IVDICES conſtituere, qui iuſtitiam adminiſtrent;& quibus dotibus ornati illi eſſe debeant,vt ſint perfecti.

CAPITA Reip. Eccleſiaſticæ & ſæcularis non poſſe eas per ſeipſa tantùm gubernare,adeò eſt manifeſtum,vt opus nõ ſit hærere nos in oſtendenda,& rationibus probãda neceſſitate & obligatione,quæ illis incumbit,diſtribuendi onus ſuũ in alios:tam in rebus,quæ ad iuſtitiam, quàm quæ ad bellum pertinent: quæ duæ res maximi ſunt momenti ad gubernationem:quemadmodum magnus ille Dux & populi hebræi gubernator Moyſes,his verbis ei ſignificauit:Mementote, quòd dixerim vobis: poſt exitum de Aegypto: a *non poſſum ſolus ſuſtinere vos: quia Dominus Deus veſter multiplicauit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli, plurimi. Dominus Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum multa millia; & benedicat vobis, ſicut locutus eſt. Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pondus ac iurgia. Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, vt ponam eos vobis principes. Tunc reſpondiſtis mihi: bona res eſt, quam vis facere. Tulique de tribubus veſtris viros ſapientes, & nobiles; & conſtitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos ſingula. Præcepitq; eis dicens: Audite illos, & quod iuſtum eſt, iudicate. Quod ſi difficile vobis viſum* a *Deut.*1.10

aliquid

aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam. Hanc viam & rationem Rempublicam ſuam Hebræam gubernandi, ſecutus eſt Moyſes ex diuina inſpiratione, conſtituendo Iudices ac Duces, qui ipſum in rebus Iuſtitiæ & belli adiuuarent. Sed non ſtatim atque ipſe gubernationem ſuam cœpit conſiliũ hoc ipſi incidit, donec venit ad ipſum Ietro ſocer eius, qui b *cùm videret Moyſen ſedere, vt iudicaret populum à mane vſque ad veſperam, dixit ei: non bonam rem facis: ſtulto labore conſumeris & tu, & populus iſte qui tecum eſt: vltra vires tuas eſt negotium, ſolus illud non poteris ſuſtinere. Sed eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent: prouide autem de omni plebe viros potentes & timentes Deum, qui iudicent populum omni tempore: quidquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantum iudicent, leuiuſq́; ſit tibi, partito in alios onere. ſi hoc feceris, implebis imperiũ Dei, & pracepta eius poteris ſuſtentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca ſua cum pace, nec diutius hærere cogentur tui cauſa extra illa.* Conuicit hic ſermo prudentem & humilem ducem Moyſen: nam vt proximo capite dicebamus: ſemper Reges debent eſſe dociles, ad ampleċtenda bona conſilia: nec parum feciſſe exiſtimabuntur, ſi hoc ipſum accipiant, & ſequantur: eum in modum, quem paulatim explicabimus.

b *Exo. 18. 18*

§. I. *De obligationibus ad quas tenentur Reges in electione Iudicum.*

PRAEMITTIMVS autem tanquam dicendorũ fundamentum: Reges & Principes eſſe ſupremos Reipublicæ ſæcularis Iudices; ad eoſque directè pertinere iuſtitiæ adminiſtrationem in cauſis omnibus ciuilibus & criminalib. inter ciues occurrentibus: ſicut & ad ſummos Pontifices & Epiſcopos in cauſis, quæ ad ipſorum forum pertinent. Sed quoniam vt plurimum, non poſſunt hoc munus per ſeipſos exercere: duplici vinculo & obligatione valdè ſtrictè tenentur. Altera eſt, munus ſuum alijs committendi: qui ipſorum nomine & authoritate illud exerceant; conſtituendo ad id viros ſapientes, prudentes, ſtrenuos, ac timoratæ conſcientiæ: qui poſsint, nouerint, ac velint, iuſtitiam iuxta leges Dei, eius Eccleſiæ, ac Reipublicæ ſiue prouinciæ, in qua reſident, adminiſtrare. Altera eſt obligatio, vt feriò eoſdem viros moneant, & extimulent ad officium illud magna cura & ſtudio exequendum; præbeantque illis recta monita, ac directionem neceſſariam, vt plenè officio & obligationi ſuæ ſatisfaciant: ſed & ipſimet attendant poſtea: an illi officio ſuo deſint. Præclarum huius rei exemplum præbuit S. Rex Ioſaphat, conſtituens duos Iudicum ordines in ſuo regno. Quoſdam ordinarios in magis præcipuis ciuitatibus, ad quos ciues, & pagani, ac ex vicinis oppidis recurrerent: quibus admirabile hoc dedit documentum, memorandis hiſce verbis, quæ ſculpta, meritò eſſe deberent in omnium Gu-

berna-

bernatorum ac Iudicum cordibus, vt nunquam eorum obliuiſceretur: c *videte*(inquit)*quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, ſed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit: ſit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite: non eſt enim apud Deum D.N. iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum*. Quibus verbis exhortatus eſt S. ille Rex iudices ſuos, vt attenderent diligentius, quid agerent, dum iudicarent: ne in ferenda ſententia eſſent præcipites; ſed magnam attentionem ac diligentiam priùs adhiberent, tres ad id rationes eis adferens valdè efficaces. c 2.*Par*.19.6

PRIMA eſt deſumpta ab excellentia officij, quod non eſt hominum; ſed Domini, quem iudices ipſi referunt, & cuius authoritate iudicant. Quamuis enim inferiores Iudices iuriſdictionem à ſuperioribus accipiant, & hi à ſupremis Reipublicæ capitibus: origo tamen omnis poteſtatis à Deo eſt: d *non eſt enim*(ait Apoſtolus)*poteſtas, niſi à Deo*: qui munus illis committit, ipſius loco & nomine iudicandi: ac propterea proprium ſuum nomen eiſdem communicat, vocatque e *Deos*, & nomen tribuens f *Elohim*, quod eſt primum, quo ſcriptura diuina Deum ipſum compellat. Vt Iudices intelligant, ſe debere in hoc officio eſſe ſicut Deum, ſeruantes authoritatem & integritatem ſuam, iuxta diuinæ maieſtatis, quam referunt, magnitudinem. Et hinc SECVNDA oritur ratio: quia tenentur Deum imitari, à quo accipiunt poteſtatem; & in cuius conſpectu illam exercent, dum iudicant. Et quemadmodum Deus maximè deteſtatur tria vitia huic officio contraria, INIVSTITIAM ſcilicet, ACCEPTIONEM *perſonarũ*, & *munerũ* CVPIDITATEM: ita ipſi debent eadem odiſſe, ac DEO ſuo in hoc eſſe ſimiles ſtudere. TERTIA ratio valdè efficax eſt, eò quòd quidquid iudicauerint, in ipſos redundabit: quare ſi cum rectitudine & iuſtitia iudicauerint, in ipſorum cedet bonum: quia honore & præmijs ab ipſis Regibus afficientur, pro meritis fidelium obſequiorum: & quamuis ipſi Reges id negligant, non prætermittet ſupremus Iudex, honore & præmijs fideles ſuos miniſtros afficere: quod ſi malè iudicent, in ipſorum etiam caput redundabit: nam & Rex terræ & cæli tale delictum vlciſcetur ob iniuriam illatam, non tantum ciuibus, ſed ſupremis ipſis Iudicibus, munus & vices ſuas eis committentibus: quia contra præſcriptas leges poteſtate ſibi tradita, ſunt abuſi.

d *Rom*. 13.1.
e *Exod*.22.8.28.
f *Gen*.1.1. *Vide Perer. ibi*.
2.
3.

SED vlterius progreſſa eſt ſancti huius Regis in ſua gubernatione vigilantia. Nam in ciuitate Ieruſalem, quæ eius erat aula, & vtriuſque Reipublicæ Eccleſiaſticæ ac ſæcularis caput, conſtituit Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Iſrael, tanquam viros magis inſignes: ad quos cæteris pateret recurſus in ſuis dubijs, & cauſis, etiam in gradu Appellationis, quos elegit ex vtroque ſtatu, quibus etiam commendauit officij illius rectitudinem, dicens: g *ſic agetis in timore Domini fideliter, & corde* g 2.*Par*.*ca*.19.9.

perfecto, quaſi diſtinctius diceret: operibus officij veſtri tres hos comites adiungite: *timorem* Dei, *fidelitatem* in rebus omnibus, & *cor* in omnibus virtutibus perfectum: vt ſic iudicium exterius procedat à corde valdè ſano, & interiùs conſummato. Denique quoniam in ipſa ciuitate Ieruſalem maior erat concurſus, & frequentia negotiorum: poſuit etiam ibi magiſtros, & ſapientes ex Leuitis electos, qui ſcientia & conſilio ſuo Iudices ipſos, reliquoſque ciues adiuuarent. Et præter hos conſtituit etiam Præſidem quendam ſiue Ducem h *ſuper opera, quæ ad Regis officium pertinebant*, qui authoritate ſua, & poteſtate reliquos Iudices adiuuaret; & iuſtitiæ executionem promoueret, ne quis eam impedire auderet. Et idem Dux (vt ait Nicolaus Liranus) ita ſummum Sacerdotem eiusque tribunal defendebat; vt tamen eius cauſis non ſe immiſceret, ſed attenderet, ac prohiberet: ne quis turbaretur, nec eius decretis obſiſteret, aut repugnaret. Hac gubernandi ratione bonus hic Rex reformauit ſuum regnum, tantamque gratiam apud Deum Dominum noſtrum inuenit, vt magnam ei proſperitatem, plurimas diuitias, & clariſsimas ac prodigioſas de ſuis hoſtibus victorias tribuerit.

h

§. II. *De Iudicum proprietatibus.*

Ex dictis liceret colligere proprietates eorum, qui in Iudices vtriuſque Reipublicæ Eccleſiaſticæ & ſæcularis, eſſent eligendi. Sed commodius eas deducemus ex ijs, quæ Devs præcepit Moyſi, dicens: vt congregaret ſeptuaginta viros de ſenibus ex Iſrael; a *quos tu* (inquit) *noſti, quod ſenes populi ſint, ac magiſtri*: habet enim emphaſim magnam verbum illud: Qvos Tv Nosti: nam in huiuſmodi electionibus (ſi poſsibile eſt) deberent Principes & Electores, viros ſeligere, quos proprijs oculis vidiſſent, & cum quibus conuerſati eſſent, & ipſa experientia eorum talenta, bonaſque dotes cognouiſſent: quod ſi aliquando aliorum informationibus fidendum ſit: tales illi eſſe deberent, quibus æquè crederent, atque ſi ipſimet vidiſſent, & cognouiſſent. Sed vt Devs lucem aliquam Moyſi præberet, conditionum & qualitatum, quas Iudices habere debent, dicit ei imprimis, vt ſint Senes. Senectus enim eſt veneranda: facitque, vt ſibi reuerentia exhibeatur; habetque ſibi coniunctam quietem, & experientiam, quæ ſummi eſt momenti ad rectè gubernandum & iudicandum. Rarò autem hæc inueniuntur in iuuenibus, niſi cùm ex gratia Dei ſingulari magna alicuius virtus vicem ſuppleat ſenectutis, iuxta illud Sapientis: b *ſenectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim ſunt ſenſus* & ſapientia *hominis, &*

a Num. 11. 16

b Sap. 4. 8.

ætæ ſenectutis, vita immaculata, in cuius teſtimonium Deus elegit Danielem, cùm eſſet c *iuuenis:* vt mirificũ quoddam valdè iudicium, impiorum Iudicũ ſeniorum, reformaret, qui innocentem & caſtam Suſannam iniquè damnauerant: qui etſi ætate ſenes erant, in libidine tamen erant iuuenes, de quibus Iſaias: d *quod puer & peccator centum annorum maledictus erit*. Ac propterea, cùm DEVS dixiſſet Moyſi, vt eligeret Iudices ex SENIBVS Iſrael, addidit: *quos tu noſti*, quod ſenes ſint, quaſi diceret: non fidas eis, quòd ſint quocunque modo ſenes; ſed etiam ſcire debes, quòd tales ſint, in grauitate, & bonis moribus. c Dan. 13.15. d Iſa. 65.20.

SVBIICIT verò ſtatim aliam conditionem, vt ſcilicet illi ſint MAGISTRI. Nam Iudicis officium non diſcipuli alicuius, aut tyronis eſt; ſed iam perfectorum hominum, & qui omnibus ſcientijs ad illud exercendum neceſſarijs, ſufficientem operam nauauerint, ita vt earum magiſtri eſſe poſsint: nam, quamuis ad illud benè exercendum, ab aduocatis & alijs iuriſperitis, ſint adiuuandi: ipſi tamen, veritatis Iudices eſſe debent; ſuaſque informationes habere, & tanquam magiſtri plenum & perfectum de eis iudicium facere: ac propterea ſcriptura illos vocat *viros* e *gnaros* & f *ſtrenuos*, in ſuo ſcilicet officio. Ex quo apparet, duplicem ſcientiam requirere DEVM ordinariè in Iudicibus: alteram experimentalem, quæ multorum rerum experientia, & reflexa ſuper eas conſideratione, acquiritur: alteram ſpeculatiuam, quę ſtudio legum diuinarum & humanarum, Eccleſiaſticarum, & ciuilium, iuriumq́; & conſuetudinum municipalium: & vtraq; ſe mutuò iuuant ad officium perfectè præſtãdum. Hoc idem monuit Ietro ipſum Moyſen dicens: g *prouide viros de omni plebe, & de cuncto Iſrael potentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiã, qui iudicent populum omni tempore*. In quibus verbis pulchra etiam tangit documenta: vnum eſt, ne principes eligant & conſtituãt Iudices ex aliqua tantũ familia, aut ciuitate, ſed ex tota prouincia, aut regno: aſsignantes optimos eorum maioribus tribunalibus: quòd ſi electio fieri debeat ex ipſiſmet ciuibus: caueatur, ne id fiat ex ſola proſapiæ aut familiæ ſucceſsione; aut ſolis ſortibus: quæ poſſunt contingere alicui indigno, qui tamen nec nominari nec acceptari debet. Et ipſe Moyſes petijt à populo deſignari ſibi & proponi, h *viros ſapientes, & gnaros, & quorum conuerſatio eſſet probata in tribubus eorum*. Addidit verò Ietro, vt non ſolum eſſent viri ſapientes, vt dictum eſt; ſed etiam *timentes Deum*. Non enim ſufficit, Regem timere, aut Iudicẽ, aut Inſpectorem, ſiue Viſitatorẽ, ſibi ſuperiores: nam licèt hoc bonũ ſit, ac neceſſariũ; niſi tamen etiã Deum timeant, facient quidẽ benè officiũ publicè; ſed occultè facient malè; cùm poterũt occultare ſuũ peccatũ: ſi tamen etiã Deũ timent: qui publica & ſecreta intuetur ſemper deteſtabuntur peccatum, facientq; benè officium ſuum. Et quoniã timor Dei, 2. e Deut. 1.13 f Exo. 18.25. g Exo. 18.21. 25. h Deut. 1.13.

Digitized by Google

ſi perfectus eſt, expellit ex corde inanem hominum timorem: cùm dicitur, eos debere eſſe *timentes Deum*, ſignificatur, non debere eſſe timidos & puſillanimes, nimiſque timentes authoritatem litigantium, etiam potentiſſimorum. Tales enim non ſunt apti ad officium Iudicum, nec tuta conſcien-
i Eccl. 7. 6. tia illud quærere poſſunt, quemadmodum monuit Eccleſiaſticus: i *noli quærere fieri Iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in æquitate tua*, ſi eam potentis intuitu peruertas, iniuſtam aliquam ferendo ſententiam. Ac propterea Iudex debet eſſe vir magno & forti animo, ad conculcandum imprimis (vt ait Rabanus) iniquitatem, & quoduis peccatum in ſeipſo, ita vt mori potiùs velit, quàm illud admittere; deinde ad conculcãda & impedienda ſcelera aliorum, abſque acceptatione perſonarum: nihil curans quod diuites ſint aut potentes, ſed in officio ſuo præſtando, oſtendens ſe illis eſſe potentiorem. Et quos in aliquibus libris Ietro *ſapientes* nominauit, Vulgata habet: *potentes*, magnæ
k Deut. 1. 15. ſcilicet authoritatis viros, & Moyſes illos nominat, k *nobiles*, & *principes*. Nam eſto præcipua authoritas illorum ſit à virtute & ſcientia: non tamen parum confert authoritas à nobilitate, diuitijs, & huiuſmodi alijs ornamẽtis proueniens.

4. HINC oritur quarta virtus, qua Iudices pollere debent, quam ſcriptura VERITATEM vocat: debent enim eſſe veraces, omnis falſitatis, mendacij, fictionis, aut deceptionis hoſtes; addicti verò quærendæ veritati; ac donec inueniant, ſolicitè inquirendæ; ea verò inuenta, debent ſecundùm
l 3. Eſdr. 4. 35. illam iudicare. Nam vt habetur in libro Eſdræ: l *magna eſt veritas*, & omnia vincit, *ac præualet, omnis terra veritatem inuocat, cælum etiam eam benedicit, & omnia opera tremunt*, ac venerantur *eam, & non eſt cum ea quicquam iniquum. Veritas manet & inualeſcit in æternum. Nec eſt apud eam accipere perſonas*, neque inanes *differentias* admittit: *ſed quæ iuſta ſunt, facit omnibus*, etiam *iniuſtis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et non eſt in iudicio eius iniquum, ſed fortitudo, & regnum, & poteſtas, & maieſtas omnium æuorum.*

5. EX HAC veritate alia oritur virtus Iudicum, ODIVM ſcilicet AVARITIAE, quæ caries eſt, tineaque iuſtitiæ, & capitalis hoſtis veritatis: vt enim lucrum, quod cupit, obtineat veritatem calcat, & excæcat Iudicis mentem,
m Eccl. 20. 31. iuxta illud Eccleſiaſtici: m *Xenia & dona excæcant oculos Iudicum, & quaſi mutus in ore auertit correptiones eorum*, hoc eſt ita illos obmuteſcere faciunt, vt non audeant etiam manifeſtè reos corripere. Et idem priùs iuſſerat Deus
n Exo 23. 8. Deut. 16. 19. in ſua lege dicens: n *non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorum*: quaſi diceret: ne tibi fidas, quaſi prudenti & iuſto: nam dona etiam rupes frangunt, ac deprædantur corda. Et qui ea accipiunt, etſi prudentes alioqui ſint, excæcantur; & qui Iuſti ſunt, ſubuertuntur.

Ex quo fit, vt Reges & Principes omninò teneantur condignam mercedem Iudicibus conſtituere, ne indigentia cupidos illos efficiat, eaque tãquam pallio quodam munera operiant, quæ accipiunt. Nam Iudices tales eſſe debent, vt quamuis ſint pauperes: non tamen propterea deſinant eſſe valdè iuſti: ſed cupiditatem reprimant, vt etiam fiant pauperes ſpiritu. tales autem aptiſsimi ſunt, ac proinde digni qui Iudices conſtituantur, de quibus ait ſcriptura: quod o *Deus Iudicium pauperibus tribuat*, iudicandi ſcilicet poteſtatem: tales enim non corrumpent iuſtitiam ob deſiderium & cupiditatẽ diuitiarum; aut conſeruandi & augendi quas habent; aut ob timorem eas amittendi: vbi enim deeſt cupiditas, ceſſant hæc deſideria, ac timores; damnaque ex eis prouenientia. Et qui ſpiritu ſunt pauperes, etiam carebunt vento ambitionis, quæ inflat inſtigatque ad iuſtitiam deprauandam: vt vel conſequatur honorem; vel quem habet, non amittat. Ac propterea non debent tale officium lucri alicuius aut honoris nomine præcipuè quærere, ſiquidem Iudicis officium ſuper fundamentum adeò terrenum & inane fundatum, nec ſolidum eſſe poteſt, nec ſecurum. 6. o Iob 36 6.

Vltima conditio ſiue qualitas Iudicum, quam expreſsit Ietro, fuit vt prompti & parati eſſent ad iudicandum populum *omni tempore*, temporibus ſcilicet conſtitutis: ita vt neque ex pigritia, ignauia, aut vt ſibi indulgeant, tempora illa prætermittant: ſed potiùs liberaliores ſint: vt quidquid temporis poſsint, oppreſsis audiendis, & expediendis tribuant: protractio enim negotiorum ſine cauſa, eſt nouum quoddam genus vexationis; neque eſt ſine iuſtitiæ detrimento, quòd abſque iuſta cauſa executio eius differatur: Adhæc quoniam officij huius finis eſt Reip. pacem ac ciuium concordiam conſeruare, is duplici via poteſt obtineri. altera eſt, ſi reparentur iniuriæ ac diſcordiæ exortæ, & admiſſa delicta puniantur, ferendo ſententiã in cauſis & litibus diſsidentium: altera eſt ſi hæc omnia damna præueniantur, & impediantur. Quemadmodum ad medici officium non ſolùm ſpectat contractos iam infirmorum morbos curare; ſed præuenire etiam & in tempore de remedijs proſpicere: ne qui ſani ſunt, in morbos incidant. Idem igitur Iudicibus eſt præſtandum: quorum officium vtramque hanc partem complectitur. ac propterea debent in eo eſſe continui ac vigilantes. Et quamuis primæ viæ ſit tempus, locusque præſcriptus ad litigantes audiendos, eorumque cauſas decidendas: ad ſecundam autem nec locus eſt certus, nec tempus conſtitutum. Quamobrem omni tempore & loco debent ſemper vigilare. Et quocunque modo ad ipſorum notitiam peruenit detriméti alicuius periculum, dare debent operam, & proſpicere, ne eueniat: magis enim glorioſum eſt, iniurias ac diſcordias, quæ eminere videntur, impedire; quàm poſtquam euenit, & turbationem, aut graue aliquod damnum intulit, eam componere. Et maius beneficium Reip. præſtat, qui furta & ho- 7.

micidia impedit: quàm ſi latrones & homicidas puniat: ſicut etiam maius eſt bonum, ciues ipſos probos efficere, & conſeruare: quàm vita priuare improbos.

CAPVT XI.

PERFECTA RATIO IVSTITIAM ADMINIſtrandi: Et iudices attendere debere, vt ipſorum miniſtri & officiales muneribus ſuis benè fungantur, iniurias omnes præuenientes.

QVONIAM Chriſtus D.N. omnium hominũ, iudex eſt ſupremus, voluit etiã exẽplo ſuo docere Iudices perfectio-
a Ioan 5.30. nem, quam in iuſtitia adminiſtrãda ſeruare debeant: cum enim dixiſſet: a *patrem dediſſe ſibi poteſtatem iudicium facere*, adiecit: *non poſſum ego à me ipſo facere quidquam: ſicut audio, iudico: & iudicium meum iuſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me*. Quibus verbis tres præcipuas officij ſui excellentias inſinuat. *Prima*, quod poteſtatem iudicium faciendi non ex ſe ipſo habeat, quà homo eſt, ſed à Patre acceptam, ſine cuius poteſtate & auxilio nihil poſsit, ipſe facere. *Secunda* eſt, quod in ipſo iudicio dirigat ſeſe iuxta ea, quæ audiuit, & ab æterno ſuo Patre didicit, & iuxta ſapientiam & ſcientiam euidentem & infallibilem, quam ab eo accepit. *Tertia* eſt, quòd in ſuo iudicio non ſuam propriam, ſed Dei voluntatem quærat: humanam ſcilicet ſuam voluntatem cum diuina in rebus omnibus conformans. Ac propterea ait: *iudicium meum iuſtum eſt*: & tale erit quodcunque
Serm. 20. in aliud, in quo tres hæ regulæ perfectè inuenientur. Qemadmodum præcla-
Pſal. 118. » rè expreſsit S. Ambroſius in hũc modum: Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo
verſic. 4. » facit, & domeſticæ propoſito voluntatis, ſed iuxta leges & iura pronun-
» ciat, ſcitis iuris obtemperat. Non indulget propriæ voluntati: ſed ſicut au-
» dit, ita iudicat; & ſicut ſe habet negotij natura, decernit. Obſequitur legi-
» bus: non aduerſatur. Examinat cauſæ merita, nõ mutat. Diſcite iudices ſe-
» culi, quem in iudicãdo tenere debeatis affectum, quã ſobrietatem, quã ſyn-
» ceritatem. Dominus omnium dicit: *non poſſum à me facere quicquam, ſed ſicut*
» *audio, iudico*: hoc eſt, non ex mea poteſtate decerno, quod libitum, ſed ex iu-
» dicandi religione, quod iuſtum eſt: & ideò iudicium meum verũ, quia non
» voluntati meæ indulgeo, ſed æquitati. Pilatus impius iudex dicebat ad Do-
b Ioa. 19.10. minum Ieſum: b *poteſtatem habeo dimittendi te, & poteſtatem habeo crucifigendi*
» *te*. vſurpas ô homo poteſtatem, quam non habes, tua certè Pilate voce

conſtrin

conſtringeris, tua damnaris ſententia. Pro poteſtate igitur, non pro æquitate cruci figendum Dominum tradidiſti: per poteſtatem abſoluiſti latronem, auctorem verò vitæ interfeciſti: ſed neque iſtam à te habuiſti, quam habere te aſſeris poteſtatem: nam dicit ei Ieſus: *non haberes poteſtatem aduerſus me vllam, niſi data tibi eſſet deſuper*, ſed abuſus es poteſtate, non reſpiciens quod verum erat, ſed ſpernens: Audi quid verus Iudex aſſerat, *non quæro voluntatem meam*, hoc eſt hominis: quæ vel odio dirigitur, vel ſtudio intenditur, vel gratia inflectitur, vel aliorum mendacio deprauatur. Scriptum eſt enim: c *omnis homo mendax*; ſed *voluntatem*, inquit, quæro *eius, qui me miſit*, hoc eſt diuinæ cognitionis formam veni docere, vt in iudicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quàm obedientia voluntatis. Hęc S. Ambroſius. « « « « « « « « c Pſ. 115. 2. « «

Ex quibus conſtat, ſanctitatem & perfectionem Iudicum circa ſuũ officiũ conſiſtere in imitatione Chriſti D.N. circa illa tria, quę diximus: vt *poteſtas, ſcientia*, & *voluntas* ſit Dei, & ſecundùm Deum, ita vt nec poteſtatem vſurpent, quam non habent, nec Deus illis dedit; & ea quam habent, non aliter vtantur, niſi iuxta voluntatem ipſius DEI, illam dantis, & quæ iuſtis legibus expreſſa eſt, quas ipſe iuſsit ſeruari, præcedente etiam vera cognitione, & ſcientia earum, & cauſarum ſiue negotiorum. Quæ ſcientia etiam eſt Spiritus S. donum, per quam (vt idem S. Doctor ait) iudices rectè iudicãt; quemadmodũ d *Salomon, & e Daniel* per Spiritum Dei iudicia illa fecerunt, quæ ſupra retulimus. Ac propterea Chriſtus Dominus Noſter dixit: ad Spiritum Sanctum pertinere, *arguere mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio*. Ipſe enim manifeſtat quid malum ſit, & prohibitum; & in quo vera ſit iuſtitia, & forma, ratioque faciendi iudicium. *Li 3 de Spiritu S. c. 7.* d 3. *Re* 3. 27. e *Dan.* 13. 54. 58.

HAEC omnia in ſummam quandam redegit Deus, dicens Iudicibus in Deuteronomio f *iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris*. quibus verbis tres præcipuas circumſtantias inſinuat ad perfectam iuſtitiã ſpectantes. *Primam*, quo ad eius ſubſtantiam, vt ſcilicet *quod iuſtum eſt*, iudicent: *ſecundam*, quoad modum eam adminiſtrandi, *iuſtè* iudicando: *tertiam*, quoad perſeuerantiam vſque ad finem: quam inſinuat verbum *perſequeris*: obſeruanda ſunt tamen documenta, quæ nunc de ſingulis ſubijciemus. f *Deut.* 16. 20.

§. I. *Subſtantia iudicij.*

IVDICII ſubſtantia conſiſtit in eo, quod Iudex, & Factum, & Ius benè intelligat: ac de illo iuxta huius regulas, iudiciũ ferat. Ita vt in neutro deſit ob ignorantiã, incuriã, aut ignauiã; ſed illã amplectatur regulã, quã S. Iob populi ſui Rex, & iudex exactè ſeruãs, dixit: a *iuſtitia indutus ſũ: & veſtiui me, ut veſtimẽto & diademate, iudicio*: quaſi diceret: magno mihi ſẽper honori, a *Iob* 29. 14.

tribui,quòd cum omnibus rectitudinem ſeruarem:id quod tanquam rem
mihi chariſsimam ſuper caput meum conſtituebam. *Et cauſam quam neſcie-*
b *Ecc.11.7.* *bam,diligentiſsimè inueſtigabam*,vt rei veritatem certò inuenirem: nam Ec-
cleſiaſticus monet:b *prius quàm interroges,ne vituperes quenquam*: nemo itaq;
damnandus inauditus;& non interrogatis omnibus neceſſarijs, vt certò
cognoſcatur quod geſtum eſt.Nam & ipſemet Deus rerum omnium aliàs
conſcius,priùs quàm iudicium faceret,veniebat in forma ſpectabili ad co-
c Gē.3.9. & gnoſcendum,an ita ſe haberent:quemadmodum fecit,cùm in primi paren-
d c.11 5 & c. tis cauſa & c *peccato* voluit ſententiam ferre; & cùm ſuperbi filij Adam
e 18.21. d *turrim Babel ædificarent*;& cùm voluit punire Sodomitas,eò quòd e *pecca-*
f *Exo.3.8.* *tum eorum clamaret ad cœlum*,vt punirentur:ac denique deſcendit, vt f *He-*
Epi.2. Decr. *bræos* iniuſtè ab AEgyptijs oppreſſos liberaret.quibus exemplis docuit iu-
19.Mor. dices,(vt ait S.Euariſtus Papa, & perpendit S.Gregorius) ne ex ſola rela-
c.14. tione,aut rumore etiam multorum,iudicium faciant, quando poſſunt ipſi
g *Exo.32.2.* proprijs oculis rem cognoſcere;Et propterea in Exodo dixit:g *non ſequeris*
turbam ad faciendum malum,nec in iudicio plurimorum acquieſces ſententiæ, vt à
vero deuies. Non enim refert,multos eſſe teſtes,contra quos militat ipſa ve-
ritas,nec ſatis eſt,quòd illi boni,fideque digni eſſe videantur: ſi poſsis cer-
tiùs ac ſolidiùs teſtimonium habere eorum, quæ illi referunt.quemadmo-
h *Dan.13.51.* dum Daniel inſtinctu cæleſti h *ſeparari iuſsit ab* inuicem *duos illos ſenes*, qui
teſtimonium contra Suſannam tulerant,quos ſeorſim interrogans, depre-
hendit ex reſponſis,vtrumque dixiſſe falſum.

2\. AD eandem iuſti iudicij ſubſtantiam pertinet etiam, vt fiat ſine accep-
ptione perſonarum:quæ (teſte S.Thoma)non aliud eſt,quàm ad iudicij di-
2.2 q 63.a.1 rectionem,tanquam regulam accipere conditionem ſiue circumſtantiam
& Lect.2.in aliquam perſonæ,quæ non eſt alicuius momenti,ad ipſum iudicium rectè
Gal.2. perficiendum:eſtque valdè reprobata in ſcriptura Sacra,vt ſuprà diximus,
Trac.3.c.19. & nominatim iudicibus prohibetur,cùm in Deuteronomio dicitur: i *au-*
i *Deut.1.16.* *dite omnes,& quod iuſtum eſt,iudicate :ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus. Nulla erit*
diſtantia perſonarum:ita paruum audietis,vt magnum:nec accipietis cuiuſquam per-
ſonam:quia Dei iudicium eſt:in cuius conſpectu,quo ad hoc,non eſt diſcrimen
inter ciuem,& peregrinum;inter magnum,& paruum; nec inter diuitem,
& pauperem:nam neque perſonæ excellentia cauſam & litem iuſtam fa-
cit;neque paruitas eam condemnat. Eſtque vitium acceptionis perſona-
rum,ſententiam dicere pro aliquo,eò ſolùm quòd ſit ciuis,aut magnus,aut
diues:idque contra alterum,eò quòd ſit peregrinus, paruus, aut pauper:
aut contrà,ſententiam ferre pro aliquo eo ſolo nomine,quòd ſit pauper;
alterum verò damnare,eò quòd ſit diues:Ac propterea monuit Deus in Le-
k *Leu.19.15* uitico:k *non conſideres perſonam pauperis, nec honores vultum potentis*: Sed ipsā
veritatem & iuſtitiam,ab omni humano reſpectu (etiā apparentis alicuius

vir-

virtutis ſpecie obducto)exutam conſidera. Ne pauperis miſeria titulo & nomine miſericordiæ te emolliat; nec potentis excellentia ſub ſpecie illum honorandi,te flectat,aut mutet. Si enim hæc nomina & tituli, facti veritatem non mutant:non debent etiam iudicij rectitudinem immutare; vnde ipſe DEVS dixit: l *pauperis non misereberis in iudicio*, cum iniuria ſcilicet alterius, nam miſericordia non aduerſatur ſorori ſuæ iuſtitiæ; & quando DEVS aliàs monet: m *in iudicando eſto pupillis miſericors, vt pater: & pro viro matri illorum*: id intelligit faciendum abſque detrimento iuſtitiæ: ſed quoniam huiuſmodi perſonæ deſertæ facilè ab alijs, iniurijs afficiuntur,commendat iudicibus, vt cum pietate illorum partibus faueant. l *Exod.* 23.3 m *Ecc.* 4.10.

SED ne ſilentio prætereamus verba illa:n *ita paruum audietis ac magnum*: vt ex eo intelligamus:acceptionem perſonarum non ſolum habere locũ in iudicio,ſed etiam in audiendo, & præbendis auribus: Ideoque Iudices & Principes teneri, benignè præbere aures omnibus, eo auxilio indigentibus vt ab hoc fauore nec paruum propter ſuam paruitatem reijciant; neque magnum propter magnitudinem ad eum admittant. Nam ſi in magno dignitas eſt maior;in paruo eſt maior neceſsitas: quæ paſſa repulſam, clamabit in cœlum, & exaudietur à Deo,apud quem non eſt acceptio perſonarum. n *Deu.* 1.17.

HOC idem vitium locum etiam habet,& inficit electiones,quæ ſunt etiam actus iudicij: ſiquidem ipſi Electores ſuo modo ſunt etiam iudices:eritque acceptio perſonarum,ſi dignitates & honorata alia officia indignis aut minus dignis conferantur, propter ſolos titulos aut nomina, quæ nihil conferunt ad ipſam dignitatem, vel officium. quemadmodum dixit S. Auguſtinus,quomodo ferre poſſumus,vt quis diuitem eligat ad Eccleſiaſticam dignitatem,neglecto paupere ſapientiore & ſanctiore?opulentia enim non eſt cauſa ſufficiens, cur ille eligatur; ſicut nec paupertas, cur alter reijciatur. Idem verò dicendum eſt de admonitionibus, reprehenſionibus, & pœnis,quæ iuxta leges iuſtitiæ debent delictis commenſurari,abſque acceptione perſonarum, non grauiùs pauperem puniendo, eò quòd pauper ſit;nec minus diuitem,eò quòd ſit diues: ſi eſt aliàs delictum par. S. *Th.* 2.2. q 63. a 3.

§. II. *Ratio & modus cum perfectione iudicandi.*

EX HIS licet tranſire ad ſecundum quod propoſueramus, modum ſcilicet adminiſtrandi iuſtitiam: coniungendo illi alias virtutes comites ad iudicandum,quemadmodum ipſe Deus iudicat. de quo Sapiens: a *cùm ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis*. Modus hic inprimis conſiſtit in puritate a *Sap.* 12.15. 1.

intentionis,ita vt Iudex non quærat præcipuè proprium lucrum, aut honorem,aut laudem ab hominibus;ſed gloriam Dei & Reipub. bonum;pacem,& concordiam,ciuiumque vtilitatem. Et hoc (ait S. Gregorius) eſt:
Li 8. mor. cap. 13. *quod iuſtum eſt iuſtè facere*:faciendo ſcilicet iuſtitiam,ipſiuſmet iuſtitię intuitu,& amore. Nam etſi Iudex iuſtam ferat ſententiam;ſi tamen pro ea pretium aliquod accipiat,quaſi eam vendendo;aut ex odio & maleuolentia in proximum;aut animo vindictæ propriæ ſumendę;aut opinionem acquirédi exactiſsimi in delictis puniendis;aut ob alios inanes fines;is inquam non eſt perfectus Iudex:vt qui deficiat in modo & intentione, à qua ſuum virtutes accipiunt valorem,& perfectionem:quare ſimilia opera ſunt tanquã corpus ſine anima;& iuſtitia ſolùm exterior ſine interiori,quæ tamen virtutis eſt velut anima.

2. Ex hac intentionis puritate,quæ vero iuſtitiæ amore fulcitur, duæ aliæ virtutes magni momenti oriuntur:*Vigilantia* ſcilicet,& *zelus* benè præſtãdi
b 2. Par. 19. 7. officiũ ſuum in rebus omnibus neceſſarijs,iuxta illud Regis Ioſaphat: b *videte,quid faciatis;& cum diligentia,cuncta facite*:magno ſcilicet zelo circa legũ cuſtodiã vigilãtes,cũ iudicatis;& peccata,diſcordias earumque occaſiones opportunè præueniẽtes,ac efficaciter remouentes,peccatores verò punientes.
c Pſ 100. 8. Eũ in modũ,quo Dauid c *manè interficiebat oẽs peccatores terræ*;hac ſua diligãtia inſinuãs,ſe diu vigilare,& hãc manè tanquã primã curã ſuſcipere, vt qui agnoſceret,ſe valdè ad id adſtrictũ,ratione officij,& imminẽtis periculi:ne populus ex ipſius incuria periret,niſi ſtatim atque delictum apparere inciperet,ipſe vigilaret,vt præueniret,ac repelleret. Et hoc indicant duo
d Rom 12.4 iudicum inſignia,virga ſcilicet recta,qua aliqui vtuntur;& d *gladius*,quo v-
e Ier. 1. 11. 13. tebantur antiqui, quibus licet accommodare inſignes illas duas Ieremiæ Prophetæ viſiones:alteram,qua e *vidit virgam vigilantem*:& alterã,qua *ollam ſuccenſam;& faciem eius à facie Aquilonis*. Quæ olla in morali ſenſu non aliud eſt,quàm Reſpublica ipſa,paſsionum ac vitiorum igne ſuccenſa; ſufflante & fouente ipſo Dæmone, vento deteſtandæ ſuæ ſuggeſtionis. Ipſa verò virga vigilans,eſt virga iuſtitiæ Dei,ſemper vigilans,& attendens ad præuenienda & punienda delicta. Et in hebræo appellatur amygdali virga: quæ arbor reliquas omnes arbores præuenit in floribus ac fructibus proferendis:& ita iuſtitia Dei præuenit, & in ſuis operibus properat, quando noſtra peccata id exigunt,& promerentur. Quam debent iudices imitari, qui eam virgam in manibus geſtant,ac diligenter attendere, vt *manè*, hoc eſt tempeſtiuè præueniant ad huius ollæ ignem extinguendum, aut puniendum peccatorem intra eam ardentem. f *Non ſine cauſa* (ait Apoſtolus loquens de magiſtratu) *gladium portat*: vt intelligamus executorem illum
f Rom 13 4 eſſe diuinæ iuſtitiæ:& quidem ſimilem eſſe debere g *gladio* illius *Cherubim*
g Gen 3. 24 quem *Deus collocauit ante paradiſum*, qui *flammeus erat; atque verſatilis*: quo

diſcri-

diſcrimen inſinuatur inter Iudices ſæculi,& Chriſti. Illi enim gladium geſtant ferreum & chalybeum:quia gubernationem ſuam, ſupplicij timore fulciunt:quos verò Deus conſtituit Iudices, gladium habent flammeum: qui non ſolum ſignificet ſeueritatem exterrentem rebelles peccatores; ſed zelum etiam charitatis & amoris,quo verſatur citiſsimè:vt in tempore adſit ad puniendum & præueniendum peccatum,antequam cancri inſtar reliqua Reip.membra inficiat. Iure verò optimo qui hunc geſtat gladiũ,Cherubin appellatur,quod ſignificat ſcientiæ plenitudinem: magna enim ſciẽtia neceſſaria eſt ad rectum eius vſum,minando aut puniendo, quando & prout opus eſt,ad bonum communitatis:alioquin intolerabiles ſequerẽtur errores,vt ſupra eſt dictum.

PRAETEREA, quoniam virtus Zeli quandam affinitatem cum Ira habere videtur:neceſſe eſt, tranquillitatem & interiorẽ quietem ſociã illi adiungere,quæ oẽs motus & impetus moderetur,quos hæc paſsio ſub quodã zeli pallio producit:qui valdè aliàs ſunt periculoſi,vt ait S.Gregorius:quia enim,quod re ipſa vitium eſt,virtutem iudicat: vehemẽtiori quodã furore habenas laxat,ſibi perſuadens,rectum eſſe,quod agit. Et hoc quidẽ magis communiter accidit in duobus caſibus,*primus* eſt,quando ſimul cum iniuria Dei & proximi accepta propria iniuria coniungitur. Prodiens enim zelus ad iniuriam alienam ob commune bonum vlciſcendam facilè inſerit ſe illa ira, quæ propriam iniuriã vlciſcatur.vt euenire ſolet,cùm reus aliquam facit Iudici irreuerentiam:quæ iniuria lædit authoritatem officij & ipſius perſonæ.Et in his caſibus neceſſe eſt,zelum comprimere:vt corrigat tanquam publica perſona,quod fit contra ipſam; condonet verò tanquam priuata iniuriam ſibi illatam:& ita contra delictum agat,atque ſi non in ipſum,ſed in alium tantum fuiſſet admiſſum.Indicium autem, quòd ita faciat,erit;ſi aliàs facilis ſit,ac propendeat ad proprias iniurias in alijs caſibus condonãdas.quemadmodum g *Moyſes erat vir mitiſsimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra*,& modeſtiſsimè ferebat, ac murmurationes & querelas contra ſe exurgentes condonabat:at idem, quando opus erat, ad vlciſcendam iniuriam Deo illatam, tantam ſtragem fieri curabat, vt vel vna die h *ceciderint quaſi viginti tria millia hominum*, eò quòd *feciſſent ſibi vitulum conflatilem, eumque adoraſſent.* Idem autem faciebat Rex Dauid, vt ſupra dictum eſt. *Alter* caſus eſt,cùm ipſe Iudex ex naturali ſua conſtitutione cholericus eſt, & iræ paſsioni ſubiectus: qui propterea titulo zeli facilè accenditur. debet enim tunc valdè ſibi attendere: quia ira non debet zelo dominari, ſed ſubſeruire; nec illum procedere, ſed ſequi. Zelus enim præcedens iubet iram excitari, & in auxilium ipſi venire: & illa imperanti parere debet, regulas ſequens iuſti zeli, quas nõ trãſgrediatur,iuxta illud Dauidis:i *iraſcimini,& nolite peccare.* Accipite

Marginal notes: 3. — 3.part. Paſt. admon 17. — g num.12. 3 — h Exod.32. 28. — Cap 7.6 2. — i Pſal. 4.5.

pite, quod bonum eſt iræ, viuacitatem ſcilicet & efficacitatem, quam zelo addit ad exequendum quod decreuit: ſed omittite malum, quod ex nimietate ſua habet: qua iudicium & rationem turbat, & animæ oculos excæcat: hoc enim impedit bonam executionem eius, quod zelus imperat. Quis enim magis eſt zeloſus ipſo Deo? de quo tamen dicit Sapiens: k *Tu Dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos*; accommodans conſilia & diſpoſitionem tuam imbecillitati noſtræ. Quamuis enim delictum, ſummo ſit odio dignum, iraque & vindicta meritò exerceatur ad illud deſtruendum; iudex tamen reſpicere illud debet in homine carne induto imbecilli, ac miſerabili; & eiuſdem, cuius ipſe iudex eſt, naturæ; decet autem eiuſdem rationem habere, carniſque imbecillitati compati. Meminerit etiam ſolere interdum, ſortes commutari; & qui hodie eſt iudex, poſſe cras eſſe reum. nam (vt Sanctus Auguſtinus dixit) nullum eſt peccatum, quod faciat vnus homo, quod non poſſit alter facere. Cùm hoc igitur timore iudicet ipſe, ſicut cuperet ab alio iudicari: iram temperans manſuetudine, & iuſtitiam clementia; adiungens Zelo reliquos charitatis actus, ipſius Fratres, huius verò excellentis virtutis filios quæ reliquas omnes tanquam ſorores coniungit; vt aliæ ita alias iuuent, vt non ſe mutuò impediant. Ita vt zelus ſtimulet quidem manſuetudinem; ſed ipſa manſuetudo feruorem zeli reprimat, & contineat. Ac propterea Spiritus ſanctus (vt Sanctus Gregorius perpendit) apparuit in forma ignis & columbæ: *quia omnes, quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & igne zeli ardentes efficit.* ac proinde non cenſebitur diuino hoc Spiritu plenus, qui, vel ob manſuetudinis tranquillitatem, feruorem zeli deſerit; vel ob zeli feruorem manſuetudinis virtutem amittit. Quare quiſque naturalem ſuam conſtitutionem benè agnoſcere ſtudeat; quam, ſi nimium mitem deprehendat, ſeipſum ſtimulet, vt fiat Zelans: ſi autem valdè zelans eſt: ſe ipſum reprimat; vt mitis fiat: & ita medium obtinebit, in quo virtus conſiſtit, & iuſtitiam in omnibus plenè ſeruabit.

Sap. 12. 18.

vbi ſupra.

Ex hoc rectè moderato Zelo oritur vltimum, quod ſpectat ad Iudices, cõſtantia ſcilicet, ac perſeuerantia in *faciendo quod iuſtum eſt, iuſtè* vſq; ad finem ipſius negotij, & vſque ad finem vitæ aut officij ſui: ita vt nec ob animi puſillanimitatem, aut ignauiam; nec ob prætextum miſericordiæ aut manſuetudinis; nec ob alium quemcunque humanum reſpectum, faciendæ iuſtitiæ deſit. Nam quo ad hoc zelus Iudicis debet eſſe inflexibilis, iuxta illud canticorũ: k *dura ſicut infernus æmulatio*, ſiue zelus: in quo inferno elucet iuſtitia diuina pleniſſimè abſque vlla vnquam flexione. Quod ſi qui prænſantes tentent illum flectere, aut remittere in eo, quod meritò facere debet: zelus conuerti debet in ſanctã quandã contra eos iram, tanquã cõtra

Cant. 8. 6.

ſuos hoſtes, dicens illud, quod Chriſtus apud Prophetam dixit de ſeipſo: l *calcaui inimicos meos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea, & ſaluauit mihi brachium meum, & indignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi.* Zelus enim adiuuat iuſtitiam, vt in deſpectum ipſius mundi, & carnis, ac ſanguinis victrix euadat, feratq́; vltimam ſuam ſententiam: nec ſiſtat, donec plenè illam exequatur. Non id volo dicere, vt Iudex inexorabilem ſe in rebus illis præbeat, in quibus iuſtitia habet ſuam latitudinem; & quando abſque eius detrimento admittere poteſt appellationem, aut preces, aut indulgentiam aliquam; & moderationem adhibere: propterea enim dixit Eccleſiaſtes: m *noli eſſe iuſtus multum,* ſed rigorem & ſeueritatem moderatione tempera. Tota tamen moderatio debet ſe intra iuſtitiæ limites continere: qui cum DEI offenſione, ob nullius interceſsionem, aut reſpectum humanum præteriri debent. Perpendit Rupertus, quod gladius flammeus, quem habebat Cherubim in manu, n *eſſet verſatilis,* vt facilè poſſet verti & flecti, quo ſignificabatur, ſententiam Dei in hac vita admittere ſupplicationem, & preces: ſemper tamẽ eſſe flammeam, quæ ſplendet, ac purificat: vt Iudices intelligant, ſe non debere in ſuo iudicio proternos eſſe ac pertinaces; ſed dociles: vt, quando ita expediet, illud mutent: ita tamen, vt contra puritatem & rectitudinem nihil admittant.

l *Iſa 63 3.5.*

m *Eccl. 7. 17*

n *Lib 31. in Gen. c. 32.*

§. III. *Quid ſit ſuperioribus Iudicibus erga ſuos officiales faciendum.*

ALIA quoque obligatione non parua tenentur Iudices ſuperiores erga ſuos officiales & miniſtros, qui in iuſtitia adminiſtranda ipſos adiuuant, quæ duas partes complectitur: prima eſt; vt, ſi ad ipſos ſpectet, eos eligere: non id faciant clauſis: vt dicitur oculis; ſed diligenter attendentes, vt neceſſarias illi qualitates ac dotes habeant ad ſua officia ritè præſtãda: alioquin ipſis Electoribus tribuentur illorum errores: altera eſt: vt vigilent ac diligenter attendant, an illi ita plenè ſua munera expleant vt neque veritatis, neque iuſtitiæ terminos transgrediantur; ſed in vtraque ſint reliquis bono exemplo. Nam (vt ait Eccleſiaſticus): a *ſecundùm Iudicem populi, ſic & miniſtri eius,* quare ſi Iudex eſt iuſtus: miniſtri eius ab eo diſcunt zelum iuſtitiæ, ad ſua officia rectè peragenda, iuxta formam ſuperius poſitã: vt ſolum *faciant quod iuſtum eſt; & quidem iuſtè.* Nemini inferentes iniuriam. Quare meritò debent illis ſeriò inprimis commendare, vt regulam illam perfectionis exactiſsimè ſeruent, quam S. Ioannes Baptiſta quibuſdam publicis officialibus præſcripſit, dicens: b *nihil amplius, quàm quod conſtitutum eſt vobis, faciatis: neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Quibus verbis monet iuſtitiæ miniſtros, vt ſi pro ſuo labore merce-

a *Eccl. 10. 2.*

I.

b *Luc. 3 13.*

dem habent conſtitutam, aut taxam à legibus præſcriptam, aut ex conuentione partium diſsidentium: dent operam, ne vlla fraude, violentia, aut aliqua alia extorſione vtantur: ſed ita contenti ſint cum eo, quod ipſis debetur: vt omnem exceſſum ab auaritia inuentum, ipſi euitent, & abſcindant.

2. MONERE etiam illos debent, vt quidquid à legibus & iuſtis conſtitutionibus eſt ordinatum, exactiſsimè ſeruent; præcipuè ſi, vt moris eſt, eas ſeruandi iuramentum præſtiterint: alioquin & ipſa religio, & commune Reip. bonum facilè peribunt: ſi, vt dixit Micheas Propheta, c *Princeps poſtulat, & iudex in reddendo eſt, & qui optimus eſt, quaſi paliurus, & qui rectus quaſi ſpina de ſepe*, quaſi dixerit: qui ex officio debent zelare legum obſeruationem, eaſdem tranſgrediuntur: & qui oppreſſos defendere & protegere debent, eoſdem ipſi opprimunt: & qui debent calumnias præuenire, & auertere, ipſi ſint earum authores. Quare Gubernatores, & eorum Iudices diligentem operam dare debent, vt Rempub. ſuaque tribunalia expurgent à duplici genere peccatorum, quę illa vehementer turbant, & malam opinionem illis conciliãt: *furta* ſcilicet *palliata*, & *falſa iuramenta*, quæ facilius in pauperibus & non habentibus neceſſaria iuxta gradum, & qualitatem ſuam, & officiorum ſuorũ, locum inueniunt: quod apertè Salomon ſignificauit, cùm à Deo petijt, ne mendicitatem, aut diuitias ſibi daret, ſed tantum victui ſuo neceſſaria, d *ne egeſtate* (inquit) *compulſus furer; & periurem nomen Dei mei*. Tantam enim hæc duo vitia ſtragem in terra edunt, adeoque illa Deus D. N. deteſtatur: vt, ad manifeſtandum zelum ſuum ad ea punienda, oſtenderit Zachariæ Prophetæ volumen quoddam valdè longum & latum per aerem volans, dicens: omnem furem & iurantem iudicandum per ea, quæ in illo erant ſcripta: e *educam illud (dicit Dominus exercituum): & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & conſumet eam, & ligna eius, & lapides eius*. Quod volumen ſcriptum ſignificabat ſeueriſsimam rationem procedendi, qua Deus Dominus noſter vtitur, cùm domos viſitat occultorum furum, & periurorum: vt eos pro meritis puniat. Quamuis autem plurimæ ſint hæ domus, tres tamen præcipuè hæc vitia frequentant, eò quòd officijs ſuis minus fideliter fungantur. *Primæ* ſunt, domus multorum mercatorum, & mechanicorum, qui occupantur in emptionibus & venditionibus. Nam in his ſolent eſſe magnæ fraudes in pònderibus & falſis menſuris; in æſtimatione nimia, & pretio rerum; in mercibus confictis, & veras mentientibus; in vſuris & contractibus eas palliantibus, & alijs occultis furtis & prædis: quibus omnibus ſæpe miſcentur multa falſa iuramenta ad ea occultanda. *Secundæ* domus ſunt luſorum, & hominum otioſorum, & cupidorum, qui dies & noctes in ludendo, ac decipiendo; in iurando, ac peierando conſumunt; *Tertiæ* ſunt domus multorum officialium, & miniſtrorum Iuſtitiæ,

c Mich. 7. 3.
d Prou. 30. 9
e Zach. 5. 4.

quorum ſecreta furta, ſunt illicita pacta, ſalaria, ſiue mercedes, nimiæ extorſiones & aſtutiæ: quas adinueniunt, vt à litigantibus pecunias, dona, & munera extorqueant contra legum prohibitionem: calcantes etiam iuramenta eas cuſtodiendi, quibus ſe obſtrinxerunt; imò & recens edendo alia mendaciter. Huius quoq; farinæ ſunt domus multorũ litigantium, cupidorum, & ambitioſorũ, qui per fraudes & falſos teſtes ac periuria multa, deſideriorũ ſuorũ volunt compotes fieri. Sed quoniã nullus horum occultare poteſt ſcelera ſua Iudici ſupremo, ea ex cęlo aſpiciẽti: ille notat, ſcribitq; omnia in prædicto volumine, ſiue mẽbrana, *cuius longitudo eſt viginti cubitorũ, & latitudo decẽ:* eò quòd innumera peccata duob. his prædictis coniungãtur: quorum damna ad multos tranſeũt ciues, in quibus diutiſsimè hærent: quia ſecuros ſe eſſe exiſtimant. Sed iuſtitia diuina, cùm illa notat in membrana prædicta, etiam ſcribit ſententiã damnationis ad pęnas temporales, & ęternas; quas illi promerentur. Et ſuo tempore intimat eam habitatoribus illarum domorum, & ſimul exequitur: *conſumens eas, & ligna earum, & lapides earum,* hoc eſt, vſque ad ipſa fundamenta: quia priuat illos vita, bonis fortunæ, & honoribus: animam verò æternùm cruciandam mittit in infernum. Et quamuis miſeri & infælices illi exiſtiment, iudiciarium huiuſmodi proceſſum tardiùs progredi, ac proinde ſententiam remotam eſſe ab executione: decipiuntur tamẽ: quia iam decreta à Deo cœpit ex tribunali diuino deſcendere, venitque volans magna celeritate inſtar *falcis* (quemadmodũ alia verſio habet, quam S. Chryſoſt. ſequitur) & ipſis minimè cogitantib. tanget illorũ capita punitione aliqua horrenda in aliorũ exemplum & cautelam. *Hom. 15. & 19. & 27 ad populum.*

ATTENDANT igitur Gubernatores & Iudices, quomodo ſuis officijs ſatisfaciant: nam ſupremus iudex occultè ſuum conſtituit proceſſum cõtra illos, ſuoq; tempore ſententiã feret, & iuſtã ſumet vindictã. Intelligãt quoque, teneri ſe ad prædictas omnes domos viſitandas *furum & periurorum*; & iuris ordine proceſſum contra eos formandũ; ferendamq; ſententiã, ac pro meritis eos puniendos, nõ vt prædã inde quærãt, & illorũ ſpolijs ipſi ditentur: id enim eſſet (vt ait Apoſtolus) *f eadẽ agere, quæ iudicant*, ac proinde *ſe ipſos condemnare:* ſed ad peccata præueniẽda, damnaq; reparãda: priuſquã diuina iuſtitia vltimã de ipſis vindictã ſumat. Expedit autẽ, imò & iure fieri debet, vt in mẽbrana ſiue charta aliqua magna ſcribãtur ſcita & ordinationes, ab officialib. & miniſtris inferiorib. ſeruãdas: eáq; in publico aliquo loco legẽdã collocare, vt ad omniũ notitiã perueniat, nec poſsint ignorãtiã pretẽdere. Nec tamẽ ſufficit alicui muro eã affigi, ſed volare illã oportet ad prędictas domos, quas ipſi iudices, tãquã leges viuę, viſitẽt, illiſq; manifeſtẽt, & poſtea examinẽt, an ſeruẽtur; puniãtq; trãſgreſſores. Nec Iudices ipſi ſatis ſibi eſſe exiſtimẽt, ſi furta & delicta à ciuilib. legib. ꝓhibita puniãt: ſed ex charitate & zelo progrediãtur etiã ad alia vitia reparãda, quę cõtra Dei honorẽ, & pꝛoximi vtilitatẽ tẽdũt: etiãſi humanis legib. nõ ſint nominatim prohibita *f Rom. 2. 1.*

ſatis enim eſſe debet, ſi à diuina prohibeantur. Nam quidquid charitatis lege ciues ipſos mutuò inter ſe obligat, debet cum maiori excellentia in ipſis Gubernatoribus & Iudicibus inueniri. Nam (vt in Concilium Tridentinū loquitur) *totius familiæ ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite.*

Seſſ. 24. c. 1. decreti de reforma.

DENIQVE membranæ illius volatus & celeritas Iudices monet, ne in prædictis rebus greſſu pergant teſtudineo, plumbeiſque pedibus; ſed cum magna celeritate: non quidem præcipiti ac temeraria, ſed prudenti & quieta. Si enim improbi ad furta & periuria feſtinant; æquum certè eſt, Iudices etiam ad eadem punienda & reparanda feſtinare. Et cùm pœna cæleſtis volando veniat: iuſtum eſt etiam, eos ad peccata præuenienda volare. Meminerint eius, quod Eliſæus Giezi puero ſuo commendauit, cùm eum mitteret ad vitam puero mortuo reddendam: g *accinge*, inquit, *lumbos tuos, & vade. Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi te ſalutauerit quiſpiam, non reſpondeas illi.* Qua ratione ſignificauit, eum, cui malis publicis occurrendi incūbit cura: tanta feſtinatione officium ſuum præſtare debere, vt nihil, quod conatibus ſuis aduerſetur, ipſum impediat, aut remoretur. Non debet alios ſalutare etiam ſuos miniſtros: quia non debet permittere ſe flecti, aut in ſuo officio relaxari vllius amicitiæ titulo; nec prætermittere punitionē rei, etiā alioqui amici ſui. Et ſi ſalutetur, etiam non debet reſpondere: quia etiam oblata nō debet acceptare dona, nec preces aut blāditias: vt ſuam propterea flectat rectitudinem: ſed ſemper vſque ad vltimam negotij expeditionem, ordinem & viā officij ſui tenere debet. Sic enim fælicem illam ſortem cōſequetur, quam Salomon prædicit h *veloci viro in opere ſuo: coram Regibus* (inquit) *ſtabit, nec erit ante ignobiles.* Hæc enim feruens prudenſq; in officio ſuo velocitas magno illum reddet honore dignum, & familiaritate apud Reges & Principes terræ; & multò magis apud Regem cæleſtem.

g *4 Reg. 4. 29.*

h *Prou. 22. 29.*

CAPVT XII.

FORTITVDINEM GVBERNATORIBVS OMNI tempore pacis & belli eſſe neceſſariam: eandem verò inniti fiduciæ in DEVM.

HEROICA FORTITVDINIS virtus eſt, quę maximè eminet in laboribus & periculis gubernationis, tempore pacis & belli: non tamen exiſtimandum eſt, eam in corporis viribus ſitam eſſe: nam probis & improbis ſunt communes, & æquè in bello iuſto atque iniuſto vſui eſſe poſſunt: & niſi rationis regula contineantur, quò ſunt maiores, eò erunt

magis

magis pernicioſæ: quia erunt inſtrumenta maioris crudelitatis, & iniuſtitię,ac vitiorum innumerabilium: quia tunc corpus imperabit tanquã Dominus:ſpiritus verò tanquam mancipium ſeruiet. Quare ad pugnam cõtra vitia timidum eſt ac puſillanime, ad ſuas verò delitias & voluptates quærẽdas,audax & temerarium. Quamobrem huiuſmodi fortitudo indigna eſt nomine virtutis;potiuſq; audacia,ira,furor, aut paſsio dicenda eſt, quæ in corporis robore conſiſtit: qualem habuit Gigas ille Goliath, alijq; Principes ac Duces feri:quam tamen dedit eis Deus, quatenus eſt quoddam naturæ ornamentum ob occultos diuinæ ſuæ prouidentiæ fines: quorum ille eſt vnus, vt ſint executores diuinæ iuſtitiæ ad punienda populi peccata, quod ipſe Dominus per Iſaiam inſinuauit dicens: a *Aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe eſt,in manu eorum indignatio mea.* At vera Fortitvdo(vt S.Ambroſius ait) in animo potiùs conſiſtit, & in quadam cordis magnitudine omnibus timoribus terræque periculis ſuperioris: nihili ea faciens, quò virtutem amplecti, & iuſtitiam tueri poſsit. Propterea enim Salomon dixit: b *Iuſtus quaſi leo confidens,abſque terrore erit*, qui c *fortiſsimus eſt beſtiarum, & ad nullius pauebit occurſum* Huiuſmodi leonum multi ſunt in Eccleſia & Republica, licèt corpora habeant debilia: & pueri ac mulieres poſſunt multos viros ſuperare in vera fortitudine, quæ ab animo, & interiùs incipit. Nam (vt S.Gregorius ait) quid fortius eſſe poteſt,quàm rationi ſubijcere motus animi,& ſpiritus feruore omnia carnis deſideria continere; propriam voluntatem mortificare; & rebus omnibus viſibilibus contemptis, inuiſibilia multum amare?id enim Salomon voluit,cùm dixit: d *melior eſt patiens viro forti,& qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.* Fortis enim,qui corporis fortitudine ciuitates expugnat,vincit ac deuaſtat alios homines:id quod fieri poteſt ex ira & furore beſtiarum:quemadmodum faciunt Tigrides,& Leones,patiẽs autẽ,ſuiq; animi Dominus, qui ſpirituali fortitudine eſt fortis,vincit ſe ipſum,quæ omniũ victoriarum eſt glorioſiſsima; & Principib. ac Gubernatoribus,omnibuſq; militarem artem profitẽtibus, maximè neceſſaria. Ad quam(vt ait S.Thom.)licèt prima iuuet fortitudo:pręcipuè tamen eligendi ſunt,qui ſecunda ſunt præditi:quæ reſidet in corde; ſine qua parui erit momenti corporis fortitudo.Hoc idem inſinuatum eſt in conuiuio,quo Samuel excepit Saulem,quando eum elegit Deus in Regem & Ducem populi ſui:cùm circa finẽ menſæ ferculũ illi proponi iuſsit,in quo erat e *armus,quem de induſtria ipſi ſeruatum Samuel dicebat*: quem armum Ioſephus *partem* ſiue portionem *regalem* appellat: voluit enim eo facto inſinuare Samuel, Reges ac Duces debere præcipuè eminere in fortitudine & magnitudine cordis: quam (teſte S. Gregorio)armus ſignificat, quem comedere debent, vt in ipſam animam fortitudinem traijciant: non magni facientes illam,quæ eſt corporis.

a *Iſa.10.5.*
Lib.1.offic. cap 36.
b *Prou.28 1.*
c *Cap.30.30.*
In Pſal. 2. pœnit.
d *Pro 16.32.*
Opuſc.20 de Regi. Princ. lib.4.c.17.
e *1.Reg.9. 23.*
Li 6.de Antiquit.c.4.

Digitized by Google

§. I. *De Duobus præcipuis Fortitudinis actibus.*

SED ad maiorem huius rei explicationem aduertendum eſt: FORTITVDINEM duos præcipuos actus habere: ſuſtinere ſcilicet & aggredi. *Suſtinere*, eſt eſſe firmum & immutabilem in laboribus, doloribus, ac periculis, quam diu illa durant; ita vt nulli timores cogant nos ab ijs deſiſtere; quæ præſtare tenemur: *Aggredi* autem, eſt opera incipere ex ſe grauia & periculoſa; ita vt periculorum timores nos non deterreant, aut remorentur. Et quoniam mortis timores ſunt maximè horribiles: Fortitudo præcipuè ſe exercet in eis reprimendis: licèt magis particulariter (vt notat Ariſtoteles) id faciat: cùm pericula mortis imminent ex iuſti alicuius belli occaſione. Sed aduertit Sanctus Thomas: varia eſſe Bellorum genera: nam *quoddam* eſt in commune Reipublicæ & Chriſtianitatis bonum: & in hoc oſtendunt Duces, cæterique milites fortitudinem ſuam, exponentes periculo vitas ſuas, ſuæ Reipublicæ tuendæ cauſa: habentque tunc occaſionem exercendi vtrumque Fortitudinis actum: aggrediendi ſcilicet ſæpe ipſos hoſtes; & ſuſtinendi grauiſsimos famis, frigoris, ac tempeſtatum, & aliarum aduerſitatum labores: præcipuè ſi contingat, ipſos vinci, aut in captiuitatem duci. *Aliud* bellum eſt magis ſpeciale, quod eſt pati tantum propter fidei & religionis Chriſtianæ bonum, quando eam Tyranni perſequuntur; & horrendos minantur cruciatus, non negantibus nec deſerentibus eam: quæ eſt inuicta glorioſorum martyrum Fortitudo, de quibus canit Eccleſia: *Fortes facti ſunt in bello:* pugnantes ſcilicet cum Dæmonibus, & Tyrannis; permittentes potius corpora ſua diſcerpi & dilaniari: quàm vel minimum deficere in profeſſione Fidei, aut Virtutis, quam profitebantur. *Tertium* aliud eſt adhuc magis particulare bellum: vt quis proprij ſtatus & officij obligationibus ſatisfaciat: & in hoc debent Gubernatores, qui ſe Chriſtianos eſſe gloriantur, animi ſui fortitudinem oſtendere: nullus enim Iudex, nec priuatus quiſpiam deeſſe debet iuſtitiæ obligationibus, ob timorem mortis, aut alterius cuiuſcunque aduerſitatis. Et, vt idem Sanctus ait, hæc fortitudo extendit ſe etiam ad miſericordiæ & charitatis opera: quia cuiuſcunque mortis (inquit) poteſt homo ſubire periculum propter virtutem: quale eſſet, amico aut pauperi peſte infecto, miniſtrare cum periculo propriæ infectionis ac mortis; aut nauigare ad Indos, aut prolixa ſuſcipere itinera ob ſalutem proximorum; quamuis hac ratione periculo exponatur naufragium patiendi,

S. Thom. 2. 2. q. 123. a. 6.

Supra a. 5.

Digitized by Google

aut incidendi in manus Pyratarum & Latronum,& intra ipſam ciuitatem & propriam domum nunquam deſunt talia pericula,in quibus hæc fortitudo vim ſuam & præſtantiam oſtendat.

Nam fere omnes partem aliquam habent tribulationum, quas refert Apoſtolus dicens, ſe expoſitum fuiſſe a *periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere* ſuo, *periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus.* Et quoniam multa ex his periculis obueniunt repentè, in eis,ait Sanctus Thomas, elucere magis fortitudinem: eò quòd indicium ſit, eam eſſe in corde valdè radicatam, ſi cùm tale periculum eam aggreditur,non ſuccumbit. Sed illa ex ſe inclinat ſemper ad ea præuenienda prudenti conſideratione,vt eis reſiſtat,aut facilius ſuſtineat:nam(vt S.Gregorius ait) *iacula præuiſa minus feriunt.*

a 2. Cor. 11. 12. — Supra a. 9. — Hom. 31. in Euang.

Hinc licet colligere: quàm excellens, quantique momenti ſit generoſa hæc virtus, quæ omnibus Chriſtianis à ſupremis Reipublicæ capitibus vſque ad infimum, qui in ea verſatur, eſt neceſſaria. Nam fere omnia virtutum opera, & gubernationis negotia in pace & bello; & reliqua, quæ ad cuiuſque ſtatum & officium pertinent, admixtas habent difficultates & pericula: ex quibus magni timores ac timiditates oriuntur. Et niſi Fortitvdo adſit, ad eas reprimendas, & ſuperandas: neceſſe erit perire apta prudentiæ dictamina, feruor, & zelus exacta Iuſtitiæ ratio, pia miſericordiæ deſideria, & virtutum omnium exercitia. Nam quis erit caſtus, niſi ſit fortis? quis temperans? quis humilis? mitis, & obediens? nam Fortitudo omnium virtutum eſt murus. Illa Iuſtitiam defendit, Religionem conſeruat, & pacem Reipublicæ: illa maximum Chriſtianæ perfectionis hoſtem, inordinatum ſcilicet vitæ propriæ amorem vincit, ac de ipſamet morte, quæ omnium terribilium eſt terribiliſsima, triumphat: & ſuo duplici actu ſeruit charitati, & b *dilectioni*; de qua dicitur, quod *ſit fortis vt mors*, ad aggrediendum; *dura* verò *ſicut infernus* in ſuſtinendo. Et martyrium ipſum, quòd eſt vitæ totius Chriſtianæ opus maximè heroicum, pertinet (vt Sanctus Thomas ait) ad Fortitudinem, quæ illud exequitur, obediendo charitati, id imperanti. Et hac ratione dixit Sanctus Ambroſius, Fortitudinem excellere reliquas virtutes: quatenus maiores difficultates expedit, & maiora remouet impedimenta, ad ipſas virtutes exercendas. Et in hoc magnam habet ſimilitudinem cum Fortitudine ipſiuſmet Dei, qui fortis eſt fortium, & principium veræ Fortitudinis, quam ipſe dat ſuis amicis: quemadmodum ipſe per Ieremiam aſſeruit, dicens: c *ego feci terram,*

b Cant. 8. 6. — 2. 2. q 124. a. 2. — Lib. 6. offic. c. 35. — S. Thom 2. 2. q 123. a 12. — c Iere. 27. 5.

d Iere. 9. 23. *& homines, & iumenta, quæ ſunt ſuper faciem terræ in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.* d *Nec* poteſt *gloriari ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua*, neque in præclaris operibus, quæ cum illa facit: quia potius mea quàm illius ſunt; ſiquidem viribus, à
e Deut. 8. 17. me ipſi collatis, ea facit. Ne dixeris (ait Moyſes) in corde tuo: e *Fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt, ſed recordare Domini Dei tui, quod ipſe vires tibi præbuerit*, vt ea obtineres.

§. *De Fiducia eiusque excellentia.*

EX HIS tranſire poſſumus ad virtutem FIDVCIÆ de omnipotentia diuina, cui innititur FORTITVDO, & vniuerſim tota gubernationis Chriſtianæ, omniumq; virtutum prædictarum perfectio. Nam homo ex ſe ipſo debiliſsimus eſt: nec poteſt proprijs viribus legem Dei cuſtodire, neq; efficere, vt alij obſeruent; nec tantum zelum, & Fortitudinem habere: vt hoc ſolo nomine tot ſuſtineat moleſtias; & adeò egregia facinora aggrediatur, cum ingentibus adeò periculis: niſi creatoris omnipotentia ad id totum adiuuet. Quamobrem neceſſe eſt, ſibi ipſi diffidere, ac *Fiduciam* ſuam totam in Deo collocare, à quo & zelus, & animi robur ac fortitudo procedunt: à cuius miſericordia eam acceperunt omnes viri zelantes, & fortes, qui fuerunt in mundo: quemadmodum ſtrenuus ille Matathias Filijs ſuis
f 1. Mach. 2. 61. dixit: f *cogitate per generationem & generationem: quia omnes, qui ſperant in eum, non infirmantur*, nec pereunt: Quod ſi aliqui pereunt, id euenit ob ſuperbiam aliquam & arrogantiam ſui ipſorum: eò quòd plus æquo proprijs viribus fiderent, quemadmodum euenit Ducibus illis Machabæorum ſocijs, qui præclaris illorum geſtis inuidentes, auſi ſunt exi-
g 1. Mach. 5. 57. re g *ad pugnandum aduerſus gentes, vt facerent ſibi nomen*; qui tamen *fugati ſunt* & victi. Ac propterea perijt etiam Rex h *Sennacherib*: & peribunt
h Iſa. 10. 13. quotquot præcipuam ſuam confidentiam ponent in Potentibus mundi,
h Cap. 36. 6. de quibus Iſaias, quòd h *ſint inſtar baculi arundinei confracti, cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam*; & cùm minùs cogi-
i Iere. 10. 17. tat, proijcitur in terram: ac propterea dixit Ieremias: i *maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Benedictus* autem *vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius*, in omnibus ſuis aduerſitatibus; nec deficiet, etiam creſcentibus & multiplicatis pericu-
k Lib. de Ioſeph cap. 5. lis. Nam (vt ſanctus Ambroſius ait) k *ibi eſt plus auxilij, vbi eſt plus periculi*, quia
l Pſal. 9. 10. l *Deus adiutor eſt in opportunitatibus, in tribulatione*: & illa creſcēte, auxilia quoque eius augētur. Deus eſt, qui debilem reddit fortem; & puſillanimem facit audacem: additque diuinas vires humanis. Id quod Iſaias indicauit,

dicens:

dicens: m *qui ſperant in Domino, mutabunt Fortitudinem* : ex humana ſcilicet m *Iſa* 40 31
in diuinam. Hæc ſpes & fiducia mutat Ducum ac militum fortitudinem in ſuis pugnis; & ex hominibus Leones facit terribiles, ſuiſque hoſtibus tremendos. Hæc commutat Fortitudinem Martyrum in ſuis congreſſibus, dans illis tantum animi robur, vt potiùs cruciatus & tormenta cordi deſint : quàm deficiat cor ad ea toleranda. Qua ratione etiam ipſos Tyrannos vincant. Hæc mutat Fortitudinem Gubernatorum, & Iudicum : reddens illos conſtantes & firmos in ſuis gubernationibus, & officijs : ita vt cuicunque, volenti pia ipſorum deſideria & conatus impedire, ſtrenuè ipſi reſiſtant. Hæc permutat Fortitudinem Virginum, Religioſorum, Coniugum, & continentium: omniumque ciuium, eoſque in ſuis conflictibus reddit ſtrenuos, & imperterritos : ita vt nec ob timores aût pericula imminentia remittant aliquid de ſuo debito & officio.

Horum omnium ſufficientem Fidem faciunt illuſtriſsimorum Sanctorum empla, quæ ſexto capite ſupra retulimus : quorum zelus & fortitudo in arduis & egregijs ſuis facinoribus oriebatur ex hac de diuina *Mach.* 2.50.
potentia Fiducia, vt facilè deprehendi poteſt ſi reflexio mentis fiat circa ea. Nam inprimis quomodo potuiſſet Abraham ſtupenda ac difficilia adeò feciſſe, niſi (vt Apoſtolus dixit) n *contra ſpem in ſpem credidiſſet*, talem ſcilicet ſpem in Deo collocans, quæ omnem excederet humanam : hæc fecit illum o *egredi de terra ſua, & de cognatione ſua, & de domo patris ſui; & ire in terram*, quam non nouerat; ac peregrinari per varias regiones, ſecuriſsimum ſe reputans etiam in maximis periculis. Hæc fecit, vt vinceret difficultatem o *offerendi proprium filium Deo in ſacrificium* : quia ſperauit, Deum poſſe vitam illi reddere. Hæc adeò fortem eum reddidit & animoſum, vt cum p *trecentis decem & octo vernaculis ſuis*; & quidem non valdè exercitatis in bello, aggreſſus fuerit, ac ſuperauerit quatuor Reges, adeò alioqui fortes & ſtrenuos, vt quinque alios Reges vicerint; & captiuum duxerint *Lot fratrem ſuum*; qui apud vnum ex victis Regibus in Sodomis verſabatur. in quo arduo negotio coniunxerunt ſe zelus & Fortitudo cum ſpe & fiducia: vt egregio illi facinori fælicem finem imponerent.

1. n *Rō.*4 18. o *Gen.*12. 1. o *Gē.*22.10. p *Gē.*14.14.

Quid verò dicam de eius pronepote Patriarcha Ioſeph, cui Deus Dominus Noſter in quadam reuelatione ſignificauit, quod ipſum elegiſſet, quaſi in q *Regem fratrum ſuorum.* Quæ reuelatio, licèt eum in grauiſsimas coniecerit anguſtias: nunquam tamen ipſe quicquam de ſua fiducia remiſit, donec reuelationem vidit impletam : ſemper enim magnam animi fortitudinem in occurrentibus omnibus periculis oſtendit. O quàm fuit glorioſa r *Ioſue* & *Chaleb* in Deum fiducia, ſi cum decem ſociorum ſuorum

2. q *Gen.*37.7.

3. r *Nu* 14. 6.

pſius enim eſt bellum, & ipſe victoriam dat confidenti in ipſius omnipotentia; denegat verò eandem in ſe ipſo confidenti, & propriæ fortitudini innienti.

Deniqve quis Danieli, eiuſque ſocijs tantum animi robur dedit, vt furorem b *Tyrannorum* contemnerent, nec c *leones* rugientes, nut b *flammarum* terribilitatem curarent? fiducia procul dubio in Devm hæc mirabilia fecit: qui tantam animi fortitudinem ijs dedit, qui ex zelo gloriæ ipſius tot pericula adierunt. Hæc fiducia *onclusit ora leonum*, & *excuſſit flammam ignis de fornace*, & tyrannos *mmutauit* venerantes prodigia, quæ Devs in ſuorum ſeruorum honorem faciebat. Muniant itaque ſe Reges hac fiducia in ſuis omnibus negotijs, & periculis: ſibi perſuadentes, eundem nunc eſſe Deum, qui ſemper fuerit; neque mores & conditionem mutaſſe, quia non eſt capax mutationis: & quod fecit & operatus eſt erga anteceſſores: faciet erga præſentes, eadem fide & fiducia munitos. Ne fidant ſuis exercitibus, curribus & equis; nec fortitudini, quæ poteſt in hominibus reperiri: quia illa tota fragilis eſt, ac debilis: ſed fidant Deo, vt humana hæc fortitudo in diuinam conuertatur; fiantque omnipotentiæ eius participes. Nam (vt Propheta quidam dixit Regi Aſa) *oculi Domini contemplantur vniuerſam terram, & prabent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum.* 6. b Dã 3.6.20 c Cap.6. 17. 2. Par. 16. 9.

Confirmemvs hæc eadem exemplo ſtrenuorum Machabæorum: qui acceptis optimis monitis à ſuo optimo parente, & excitati exemplis ab illo allatis, fuerunt valdè obſeruantes & zeloſi legis: & obtulerunt ſe incredibili animi magnitudine ad maxima pericula, eius defendendæ cauſa: & in ea poſtea fuerunt valdè glorioſi, experientia videntes, verum eſſe, quod Pater eis aſſeuerauerat. Aggreſſi enim ſunt exercitus innumeros, & victorias ſtupendas obtinuerunt: de quorum facinoribus loquuntur omnes gentes; eorum fama & gloria per omnes nationes volauit; eorum fortitudo erat quaſi leonum, & heroica facinora metum incutiebant vicinis Regibus, imò & potentiſſimis, cogitandi & conſultandi materiam præbebant: & parua manu copioſos diſturbabant exercitus: quia fiduciam in Dei omnipotentia collocauerant: cuius Spiritum & fortitudinem induerunt: quàm adeò in ſuis cordibus radicauerant, vt pro cognomine eam acceperint: nam (vt aliqui graues Doctores ſentiunt) nomen Machabæorum componitur ex quatuor literis hæbræis, quæ ſunt principium illarum vocum, quæ ſunt in ſolenni illa exodi ſententia: f *quis ſimilis tui in fortibus Domine*: quaſi diceret: tu ſolus Domine 7. Sixt Sen l. 1. Bibl. Geneb. in Cronolog. m. c. b. i. f Exo. 15. 11.

fortis

fortis es,& à te fortitudo prouenit: in te autem confidentes omnia bella vincere poſſumus. Ita profeſſus eſt primus huius nominis Dux, quando ei milites dixerunt: *Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati ſumus ieiunio hodie? Et ait Iudas: Facilè eſt concludi multos in manus paucorum: & non eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt. Ipſi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & ſuperbia vt diſperdant nos, & vxores noſtras, & filios noſtros, & vt ſpolient nos: nos verò pugnabimus pro animabus noſtris, & legibus noſtris: & ipſe Dominus conteret eos ante faciem noſtram.* Hæc dixit Iudas Machabæus, nec irrita fuit eius fiducia. ſtatim enim inſignem conſecutus eſt victoriam, & poſtea multas alias: eas omnes DEO tribuens, eò quòd (vt ſupra dicebamus) t *Dei eſſet bellum*: cùm ex zelo legis eius
t 1. Reg. 17. 47.
ſuſcipitur, & fiducia in ipſo collocatur. Idemque dixit Propheta quidam exercitui Regis Ioſaphat: *Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem:*
2. Par. 20. 15. 17.
non eſt enim veſtra pugna, ſed DEI. Non eritis vos, qui dimicabitis, ſed tantummodo confidenter ſtate, & videbitis auxilium Domini ſuper vos.

CAPVT XIII.

PERFECTIONEM CHRISTIANAM POSSE ETiam in militia inueniri: & Religioſum ſtatum cum tribus ſuis Votis: Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, in Ordinibus militaribus, ad eam iuuare.

QVEMADMODVM ad Principes, tanquam officium proprium, ſpectat: iuſtitiam adminiſtrare, & Iudices conſtituere, qui ipſorum authoritate illam adminiſtrent; & hoc nomine poſſint gladio ipſo punire delinquentes & reos, qui pacem Reipublicæ perturbant: ita
2.2. q. 40. a. 1.
(ait Sanctus Thomas) ad eoſdem Principes pertinet, ob authoritatem & poteſtatem publicam, quam habent, regnum ſuum armis propugnare; Duceſque & ſtrenuos ac præclaros alios viros conſtituere: qui exercitus dirigant, ac gubernent; & eiſdem contra ſuos hoſtes pugnent. Quamuis autem hoc ipſum procul videatur diſtare à perfectione Christiana, quæ profitetur di-

lectionem inimicorum; & benefacere ijs, qui malè nobis faciunt:at ſup-
poſita hominum malitia, & iniuſtitijs ac iniurijs, quibus violenter affi-
ciunt innocentes, neceſſarium eſt bellicum exercitium ad puniendos
rebelles, reprimendos tumultuantes, Iuſtos ab iniurijs liberandos, &
omnes in Republica continendos & conſeruandos in pace. Hoc au- 1.
tem non eſt alienum à perfectione, quam ipſe Chriſtus Dominus do-
cuit.ſiquidem ipſemet Deus illud inter alia cognomina ſibi accipit, vt
vocetur *Deus Sabaoth*, ſiue exercituum: ipſius enim authoritate illi con-
gregantur: ipſius fortitudine pugnant; ipſius potentia vincunt; eius
denique *Angeli* vocantur etiam *Principes exercituum Domini*, & veniunt
in auxilium militantium, & ex ipſo cœlo arma illis mittit, quibus pu-
gnare valeant. Quemadmodum euenit inſigni illi Duci Iudæ Macha-
bæo, cui Ieremias Propheta in ſomnis apparens dedit gladium au-
reum dicens: a *accipe Sanctum gladium munus à Deo, in quo deijcies ad-* a 2 Mac. 15.
uerſarios populi Iſrael. Cùm igitur gladius dicatur Sanctus, ſanctè quo- 16.
que eo licebit vti; & Sanctus eſſe poteſt, qui illum geſtat, ſi ad
tuendam & propugnandam iuſtitiam cum eo pugnet. Dicitur autem
a *aureus*, vt intelligatur non aduerſari charitati; quæ potiùs illum ex- a Num. 15.
acuit, exornat. & agitat: quia non vitioſa vindicta, neque *odio*
iniquo, ſed *perfecto* ferit: quod oritur ex amore Dei: cuius hoſtes
deuaſtare intendit, eò quòd non poſſit alia via eos perducere ad id,
quod eſt iuſtum, & Creatoris voluntati conforme. Præterea non 2.
poteſt non eſſe ſanctum exercitium illud, quod Deus prodigijs ap-
probat, magniſque præmijs remunerat. Scimus autem, ipſum
tam populo in veteri teſtamento, quàm Chriſtianis in nouo, Ribadeneira
prodigioſas victorias dediſſe; magniſque fauoribus Duces ipſos pro- l. 2. de Principe cap. 42.
ſecutum: qui pugnantes zelo eius honoris propugnandi, eiuſque
mandatis obtemperandi eas obtinuerunt. Et ipſemet Dominus aſſi-
ſtentiam & protectionem ſuam promiſit, hoc titulo & nomine pug-
nantibus: ad ſignificandum placere ſibi eorum exercitium: vt appa-
ret ex ijs, quæ dicuntur in Deuteronomio: b *Si exieris ad bellum con-* b Deut 20.1
tra hoſtes tuos; & videris equitatus & currus, & maiorem quàm tu ha-
beas, aduerſarij exercitus multitudinem; non timebis eos: quia Dominus
Deus tuus tecum eſt, qui eduxit te de terra AEgypti Appropinquante au-
tem iam prælio, ſtabit Sacerdos ante aciem, & ſic loquetur ad popu-
lum: Audi Iſrael; vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis, non
pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, ne formidetis eos: quia
Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimi-
cabit, vt eruat vos de periculo. Si igitur Devs pugnantibus adeſt, pu-
gnatque cum eis: certum eſt, placere ipſi talem pugnam; & pugnan-

Digitized by Google

teſ ſicut oportet, poſſe ſanctitatem, & perfectionem cupitam obtinere? Omnia enim opera Dei ſunt perfecta: & in eis communicat perfectionem, ſequentibus diuinam ipſius voluntatem, ac directionem, per ipſam illis præſcriptam. Et re ipſa eam communicauit multis valdè excellenter: quales fuerunt Ioſue, Dauid, Ioſias, & ſancti alij Reges.

3. Ex quo infert Sanctus Auguſtinus: neminem debere exiſtimare, exercitium hoc alienum eſſe à ſanctitate & perfectione, quam Chriſtiani profitentur, cuius ſignum apparuit in primæua Eccleſia: in qua militiam profitentium ſanctitas adeò fulgebat, vt per eos Deus ederet clariſsima & ſtupenda prodigia; & ex eis valdè inſignes martyres ſibi eligeret. Prioris teſtimonium præbet præclara illa ac decantata legio, quæ fulminatrix appellabatur, quæ ſuis orationibus impetrauit tonitrua & fulmina è cœlo, quæ valdè hoſtes terruerunt. Poſterioris verò teſtimonium præbet legio illuſtriſsimorum Thebæorum, qui vt fortitudinem ſuam oſtenderunt, in Republica armis defendenda: ita voluerunt eandem oſtendere, offerendo proprias vitas pro fide ac religione Chriſtiana.

Ep. ad Bonif. Th. ſupra.

4. HVC accedit, quòd ſæpè ipſamet charitas, in qua perfectionis Chriſtianæ ſubſtantia conſiſtit, ad medium hoc belli adhibendum, impellat: ſiue iuſtitiæ nomine, vt Reſpublica defendatur; ſiue miſericordiæ, vt liberentur, qui opprimuntur iniuſtè. Quare, ſi tale medium aſſumatur abſque ambitionis admixtione, qua mundi huius gloria quæratur; aut cupiditatis, qua velit patrimonium ſuum nouis prouincijs amplificare, facilè poterit eſſe perfectum.

23. q. 1. c. Apud ex S. Auguſtino.

PRAECLARISSIMVM in hac materia exemplum fuit Patriarchæ Abraham in illa pugna, quam aggreſſus eſt ex mera charitate, vt Regem Sodomorum liberaret: qui cùm ſe vidit libertati reſtitutum, in ſignum animi grati, ob inſigne beneficium acceptum dixit Abrahamo: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Qui tamen reſpondit excelſo & generoſo animo: *leuo manum meam ad Dominum Deum excelſum, poſſeſſorem cœli & terræ, quod à filo ſubtegminis vſque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt:* vt ſic oſtenderet, (quemadmodum Sanctus Ambroſius perpendit) ſe non exiuiſſe ad illud bellum ob aliquod ſuum lucrum, aut commodum: ſed purè ex zelo charitatis. Et quamuis iure potuiſſet ſibi retinere, quæ in bello iuſto acquiſiuerat; & præcipuè cùm Rex ipſe ea illi offerret: noluit tamen hoc iure vti; ſed ijs ea reddere, quorum priùs fuerant, magnas ſibi diuitias reputans, quòd miſericordiam cum captiuis feciſſet, dicens, ſe nolle ditari ex rebus hominum adeò indigentium. Quo exemplo Principes docuit zelum, quo debeant neceſsitatibus ſubuenire, iniuſtè oppreſſorum: non ſolùm quando lege iuſtitiæ, & ratione officij ſui ad id

Gen. 14. 21

Lib. 1. de Abraham ca. 3.

Digitized by Google

tenentur; ſed aliquando etiam, quando ſola id lex charitatis dictat:vt non quærant lucrum,aut commodum ab hominibus, ſed ab ipſo Deo. copioſam expenſarum ſuarum ſolutionem reputantes: quòd ipſi miſericordia vti poſsint.

§. I. *Religionem,paupertate Spiritus,Caſtitate,& Obedientia perfectionem hanc adiuuare.*

VLTIMA prædictorum probatio ſumitur ex eo, quòd Sacra Religionis virtus receperit etiam in ſe bellica exercitia:exaltando & conſecrando illa, tribus ſuis ſolemnibus paupertatis, Caſtitatis, & obedientiæ votis, quibus diſponuntur homines ad heroicos fortitudinis actus in eo exercendos. Nam Catholica Eccleſia, quæ ab Spiritu ſancto regitur, ne in rebus ad bonos mores fidelium ſpectantibus aberret, eas religiones inſtituit, quas Militares appellamus, militiæ exercitijs dedicatas. Quod (vt Sanctus Thomas probat) eſt opus perfectionis: quia non fit ob inanem aliquem huius mundi finem; ſed ob diuinum cultum, & honorem, ad Fidem dilatandam, aut defendendam; aut tuendum commune Reipublicæ Chriſtianæ bonum. *Religiones Militares.* *2.2.q.188. a.3.*

ET quoniam Religio ſtatus eſt perfectionis, ad eam procurandam inſtitutus & conſecratus:(quemadmodum poſtea videbimus) ideò Religioſi,huius militiæ profeſſores poſſunt eſſe perfecti, implentes ſui ſtatus obligationes;& trium votorum, in quibus ille fundatur: quæ mirificè reſpondent ei, quod in bello iuſto quæritur. Nam paupertas Spiritus, Caſtitas, & Obedientia remouent tria illa maxima impedimenta, quæ illud exercitium ſecum adfert: cupiditatem ſcilicet, ſenſualitatem, & falſam libertatem: efficiunt verò tria bona magni momenti: quia euellunt radices metus ac timiditatis, quæ ſolent hominem inuadere in mortis periculis: repellunt quoque nimias curas & affectiones, quæ ipſum cor poſt ſe trahunt; nec permittunt ſuis attendere exercitijs: intentionem quoque purificant, vt non tendat in aliquem finem huius mundi; ſed in finem Chriſtianum tantum, & perfectum: in eum modum,quo de Machabæis dicitur: *erat pro vxoribus & filijs, itemque pro fratribus & cognatis minor ſolicitudo: maximus verò & primus pro ſanctitate, timor erat templi*, & pro conſeruanda puritate ſuæ legis ac religionis. *a 2. Mach. 15 18.*

HOC IPSVM licet animaduertere in ijs,quæ Deus noſter in Deuteronomio iubebat: vt qui aliqua re his virtutibus contraria laboraret

2. Deu. 20. non proficiſceretur ad bellum: b *Quis eſt homo, qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam: ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam. Quis eſt homo, qui plantauit vineam, & necdum fecit eam eſſe communem, de qua veſci omnibus liceat? vadat & reuertatur in domum ſuam: ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis eſt homo, qui deſpondit vxorem, & non accepit eam? vadat & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur, in bello, & alius homo accipiat eam. Quis eſt homo formidoloſus, & corde pauido? vadat & reuertatur in domum ſuam, ne pauere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt*: hoc totum iubebat Deus in exercitu proclamari: deſignans eos, qui ad bellum apti non erant, eò quòd illis animus, & vera fortitudo deeſſet: aliqui ob temporales poſſeſsiones, quarum inordinata cupiditate laborabant, quales eſſe ſolent, qui domum ædificarunt, & vineam plantarunt, nec tamen eius fructus deguſtarunt: nam cùm multum in ea laborauerint, valdè cupiunt eius fructibus vti. Alij ob inordinatam ad carnis voluptates propenſionem, quales eſſe ſolent ſponſi, antequam matrimonium concludant. Alij ob inordinatum vitæ ſuæ deſiderium, vnde ingens timor oritur eam amittendi. Conſtat etiam manifeſtiſsimè, his tribus vitijs valdè perturbari exercitus; & cauſam eſſe, cur ſuccumbant, vitamque amittant, qui ſe illis dedunt.

I.

Ioſu. 7. 21. CVPIDITAS effecit, vt c *Achan* aliquid in expugnatione Iericho *auferret*, ob quam cauſam in proximo congreſſu, exercitus amiſit victoriam: & in exercitu Machabæorum occiſi ſunt aliqui milites,
2 Macha. 12. 40. quos cùm vellent tradere ſepulturæ, d *inuenerunt, ſub tunicis interfectorum de donarijs Idolorum, à quibus lex prohibebat Iudæos*: & addit Scriptura: *omnibus manifeſtum factum eſſe, ob hanc cauſam eos corruiſſe*. Hæc detrimenta impedit paupertas Spiritus, quæ euellit cor ab omni genere cupiditatis, maximè cùm eſt voto confirmata. dico autem paupertatem Spiritus: nam coacta, & inuita, potius ſolet auaritiam augere, & militum corda in bello ad furta & rapinas impellere. Qui tamen, ſi Spiritu ſint pauperes, ſunt verè fortes ac magnanimi, ob contemptum rerum terrenarum: nec pugnant, vt acquirant bona temporalia; nec timent illorum iacturam facere; nec iniuriam alicui inferunt, vt talia conſequantur: & eò direxit Sanctus Ioannes
Luc. 3. 14. Baptiſta documentum datum militibus interrogantibus, quid faciemus & nos, vt ſalui eſſe poſsimus? dixit enim illis: e *neminem concutiatis; neque calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendijs veſtris*: neque ſpecie aut prætextu neceſsitatis quæratis vobis per

malum

malum aliquod medium veſtram ſuſtentationem. Supponit autem Sanctus Præcurſor: debere Principes ſtipendia ſuis militibus ſoluere, quibus ſe ſuſtentent: alioquin periculo eos exponunt, alimenta ſua quærendi quacunque ratione poſsint; etiam cum iniuria proximi. Nam (vt optimè dixit Caſsiodorus) famelicus exercitus non poteſt eſſe militari diſciplinæ ſubiectus: ſemper enim ſibi perſuadet, quòd poſsit vi & armis rapere quod ſibi deeſt. Quod quamuis licitum ſit ab inimicis accipere, contra quos iuſtum geritur bellum: non tamen licet ab amicis, & ſocijs. Ac propterea DEVS præcepit, & filios Iſrael tranſeuntes per terminos amicorum, d *emere cibos ab eis pecunia, & aquam emptam bibere.* Vide Ribad. lib. 2. c. 43. d Deut. 2. 6.

VITIVM quoque luxuriæ & libidinis valdè nocet exercitibus; quia deſerit DEVS carnales huiuſmodi homines, punitque; priuans eos victoria, quam præ manibus habebant. Benè hoc nouerat impius ille Balaam, cùm aduertens, ſe non poſſe populo Iſrael maledicere iuxta votum Balac Regis Moabitarum; e *conſuluit* illi, vt mitteret elegantes fæminas ad exercitum Iſrael, quæ illum ad libidinem & idololatriam prouocarent; ſic enim fore, vt certò periret. Et quis inuictum aliàs Holofernis exercitum vaſtauit, & ſpiritus eius ſuperbos compreſsit, niſi affectus luxurioſus in Iudith? propter quem ſtatuit DEVS, vt egregia illa & ſtrenua mulier f *abſcinderet caput eius*: caſta enim mulier fortior eſt viro inhoneſto. Contra hoc periculum dirigitur caſtitatis votum, ſiue firmum eam ſeruandi propoſitum; quia oſtendit animi ſui fortitudinem in exercitum paſsionum ſuarum, à quibus oppugnatur: vt ſic victoriam de externis hoſtibus referat: prima enim victoria diſponit ad ſecundam obtinendam. Nec vacat myſterio, quod in ſcriptura diuina eadem phraſi & modo loquendi, g *accingi* ſcilicet & h *præcingendi*, ſignificetur virtus Caſtitatis, & promptitudo ad pugnam. Vt intelligatur, quòd gladius, qui ad cingulum appenditur, priùs debeat propriæ carnis ſtimulos & inſultus domare, quàm hoſtium, qui exterius nos oppugnant, & hoc ipſum Dauid inſinuauit, cùm dixit: i *Deus qui præcinxit me virtute: & poſuit immaculatam viam meam: qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & ſuper excelſa ſtatuit me: qui docet manus meas ad prælium, & poſuit vt arcum æreum brachia mea.* Sint igitur milites caſtitate præcincti; & ambulent per viam puritatis immaculatam: & DEVS illis dabit veloces ceruorum pedes, non ad fugiendum, ſed ad aggrediendum, cum brachijs æreis, & manibus robuſtis ad pugnandum, & vincendum. 2. e Num. 24. 14. & c. 25. 1. Apoc. 2. 14. f Iud. 12. 16. & c. 13. 10. g 3 Reg. 20. 11. h Luc. 12. 35. i Pſal 17. 33.

TERTIVM vitium exercitum valdè perturbans, eſt nimius timor mortis, qui fugere cogit ex pugna, cum defectu & nota fidelitatis, & obedientiæ, quam ipſa militia requirit, quæ obligat militem vt vitæ potius iacturam ſubeat, quàm ſuam deſerat ſtationem; aut ijs deſit, quæ ipſi 3.

Digitized by Google

incumbunt, magnum ſibi reputans dedecus, indicia dare timiditatis, aut fugæ, vt mortem euadat. quemadmodum proteſtatus eſt ſtrenuus ille Dux Iudas Machabæus, qui conſulentibus militibus fugam, intre-
1 Mach. 9 9. pidè reſpondit: k *abſit iſtam rem facere, vt fugiamus ab eis: & ſi appropiauit tempus noſtrum, moriamur in virtute propter fratres noſtros, & non inferamus crimen gloriæ noſtræ.* Sed hæc ipſa obedientia adeò ingenua, excellior adhuc fit ab obedientia religioſa: quæ offert ſe ad obediendum: quemadmodum ipſius Dux IESVS CHRISTVS factus fuit obediens vſque ad mortem, & quidem crucis: quando id cedit, & neceſſarium eſt in bonum Reipublicæ, & ſuorum proximorum: adiuuantibus ſe mutuò obedientia & fortitudine, vt victoria obtineatur, de qua obedientia & illud Sa-
Prou. 21.28 lomonis intelligitur: l *vir obediens loquetur victoriam.* Vtitur autem verbo *loquendi*, vt intelligatur, quòd opera obedientiæ faciant verba eſſe vera;& cum oblectatione inſtitui ſermonem de victorijs, quas laboribus ſuis obtinuit.

CAPVT XIV.

VARIA MEDIA FORTITVDINEM ET FIDVCIAM in Deum conſeruandi, in varijs gubernationis & militiæ euentis: & quid ſit in Republica calamitatibus faciendum.

IMPONAMVS tandem huic Tractatui finem, varijs medijs allatis, ad conſeruandam & augendam Fortitudinem, & in DEO confidentiam, tam in gubernatione, quã in militia, & in varijs euentis: quæ interdum ſunt valde diuerſa. Accipiemus autem exemplar clariſsimorũ Machabæorum, quorum Fortitudo & Fiducia adiunctas etiam habuit heroicas alias virtutes.

PRIMA fuit ORATIO, & recurſus ad DEVM in omnibus aduerſis, & periculis:nam ipſamet FIDVCIA requirit orationis exercitium, ad ſperatum auxilium impetrandum; nam ORATIO & FIDVCIA illud impetrãt. Et hæc oratio fuit Machabæis adeò continua, vt ſemper, antequã a *pugnam*
1 1. Mach. 4. 10. *inirent*, clamarent feruentibus orationibus in cælum: ad quod Dux milites exhortabatur,& hi Ducem ſuum comitabantur, vt multorum ſimul oratio, quod petebant, impetraret. Nec ſolum pugnæ præmittebatur oratio, ſed in progreſſu etiam continuabatur. Cuius rei fidem facit ſacer textus

hiſce

Digitized by Google

hiſce admirandis verbis: b *Iudas & qui cum eo erant, inuocato Deo per orationes congreſſi ſunt: manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minus triginta quinque millia; præſentia Dei ipſis aſſiſtentia magnificè delectati*. Ex quo apparet: victoriam, in orationibus potius, quàm in armis conſiſtere: arma enim virtutem ac dexteritatem accipiunt ab orationibus; quæ eum habent effectum, vt Dei generalis exercituum Ducis aſsiſtentiam obtineant. Ille enim præſentia ſua exhilarat pugnantes; animumque & fortitudinem addit, vt vincant. Vt manifeſtiùs apparuit, cùm Ioſue & exercitus hebræorum, hoſtes ſuos vinceret, c *Moyſe manus ſuas* ad Devm *leuante: quas ſi paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec*; quaſi Moyſis manibus cadentibus, omnis cordium fortitudo illas ſequeretur, & caderet. b 2 Mach 15. 27. c Exod 17.11

Cvm oratione coniungenda eſt perfecta voluntatis reſignatio: cum qua inchoandæ ſunt pugnæ, & egregia facinora aggredienda: Dei prouidentiæ committendo eorum exitum; faciendo autem ex parte ſua pugnantes ipſi quod poſſunt; & confidentes in ipſum Devm quod ſit daturus id, quòd magis expediet: quidquid illud fuerit. Ita expreſsè dixit ſtrenuus ille Dux Machabæus ſuis militibus: d *accingimini & eſtote filij potentes, vt pugnetis aduerſus nationes, quæ conuenerunt aduerſus nos, diſperdere nos & ſancta noſtra: quoniam melius eſt nos mori in bello, quàm videre mala gentis noſtræ, & ſanctorum. Sicut autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat*. Hanc quærimus & optamus: quæ, ſi voluerit nos vinci & mori: æquiſsimo id animo accipiemus: eò quòd factum ſit nobis iuxta eius beneplacitum. Sed, quemadmodum ipſi voluntatem ſuam Dei voluntati ſubijciebant, cuius gloriam & honorem quærebant: ita Devs, eorum voluntati ac deſiderijs annuens, glorioſas dabat victorias. d 1. Mach. 3. 58.

Similia dixit Dux Ioab ſuis militibus, aggreſſuris periculoſam pugnam. e *Eſtote* (inquit) *fortes, & pugnemus pro populo noſtro, & ciuitate Dei noſtri: Dominus autem faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo*: idemque apud nos erit optimum. Hæc reſignatio, ſummi eſt momenti omnibus hominibus; & in quibuſcunque negotijs. Sæpe enim euenit, vt prudentes, & ſancti viri in ſuis officijs; & in rebus, quas quærunt, faciant quidquid ipſi ſciunt & poſſunt; & tamen voti compotes non fiant. Quia euentus rerum dependent à diuina prouidentia: Et propterea dixit Eccleſiaſtes: f *nec velocium eſſe curſum, nec fortium, bellum*, & eius victoriam: *nec ſapientium panem* lucrari, *nec Doctorum diuitias* comparare, *nec Artificum gratiam* in operibus ſuis eleganter perficiendis. Eò quòd homines induſtrias e 2. Reg 10. 12. f Eccl. 9. 11

Digitized by Google

quidem ſuas adhibere poſsint: Dei tamen eſt illarum euentus: quem euentum prædictis medijs impetramus: quibus adhibitis, Veloces, Fortes, Sapiẽtes, & Artifices, quod intendunt, obtinebunt quantum ipſis ad ſalutem ſuam expediet.

3\. NECESSE tamen eſt paratos ipſos eſſe etiam ad exitus aduerſos amplectendos, quos permittit DEVS, ad fortitudinem, reſignationem, & fiduciam ſeruorum ſuorum exercendam, & probandam, quæ propter aduerſos euentus non debet imminui: quemadmodum monuit Dauid Ducem

g 2. Reg. 11. 25. ſuum Ioab in ſimili quodam aduerſo euentu, dicens: g *non te frangat iſta res: varius enim euentus eſt belli; nunc hunc, nunc illum conſumit gladius: conforta bellatores tuos aduerſus vrbem*, vt non deficiant animo, nec ceſſent à proſecutione belli, donec victoria potiantur. Sæpe enim Deus Dominus noſter huiuſmodi aduerſos euentus permittit ad aliqua damna reſartienda: poſt quorum reparationem, optatam concedit victoriam. Quemadmodum permiſit exercitum Iſrael vinci à ſuis hoſtibus, ob occultum Achan peccatum, qui in expugnatione Iericho aliqua fuerat furatus: & cùm Ioſue lamentaretur, quod exercitus eſſet ſuperatus, reſpondit illi:

h Ioſu. 7. 11. h *peccauit Iſrael, & prævaricatus eſt pactum meum: nec poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos, eoſq; fugiet: quia pollutus eſt anathemate. Non ero vltra vobiſcum, donec conteratis eum, qui huius ſceleris reus eſt*. Statim verò atque reum illum inuenerunt, & lapidarunt, obtinuerunt inſignem victoriam, quam eius cauſa prius amiſerant. Inueſtigẽt igitur Duces in huiuſmodi occaſionibus, an ſint aliqua peccata, quæ infælicium huiuſmodi euentuum ſint cauſa; & ſtudeant adhibere remedium, etiam morte puniendo reos: ita enim præuenient multorum aliorum mortem, & optatam de ſuis hoſtibus victoriam obtinebunt. Similes etiam euentus permittit DEVS aliquando ex occultis ſuis iudicijs, non indicatis peccatis, ob quæ illos permittit, puniens interim illa; & ſimul probans, & exercens fidelitatem & perſeuerantiam Iuſtorum. Quemadmodum factum eſt, cùm totus Iſrael, ingenti exercitu congregato, oppugnauit Tribum Beniamin, vt enorme quoddam delictum, in quadam Tribus illius ciuitate commiſſum, punirent. Nam quamuis ipſe DEVS

Iudi. 20. 20. mentem illam, & voluntatem Iſrael approbaſſet, belliqᵫ *Ducem* deſignaſſet, fuit tamen exercitus ille victus, & cùm ſecundo ad idem certamen mandato ipſius DEI redirent, fuerunt quoque ſuperati multis hominum millibus amiſsis; donec perſeuerantibus omnibus in ſua mente & voluntate atrox illud crimen puniendi, & orationem ad DEVM repetentibus: tertiò tandem iuſsit DEVS ad pugnam exire, deditque eis plenam de ſceleſtibus illis victoriam. Vt ex hoc intelligamus non ſemper, quæ DEVS iubet & approbat, habere eum fælicem exitum,

quem optant, qui pro eo orabant. Et benè ſe compatiuntur ſimul opus ipſum eſſe valde bonum, cum aduerſo valde exitu: præcipuè cùm multi ad opus illud concurrunt, ita vt victi illi remaneant ex occultis Dei iudicijs, quæ homines non aſſequimur: eò quòd velit nos Devs valdè humiles, ſibique, & omnibus, quæ ipſe conſtituit ac diſponit, ſubiectos & reſignatos. Quamobrem vna eademque opera multos fines conſequitur; quia peccatores punit, aliquos iuſtos purificat,& alios humiliat: hac ratione eos diſponens, vt ſuo tempore vtiliorem victoriam accipiant.

Ad hos omnes euentus habent Fortitvdo & Fidvcia duas alias virtutes comites & adiutrices, Patientiam ſcilicet & Perseverantiam, per duas columnas templi (quarum ſuperius fecimus mentionem) ſignificatas: quæ appellabantur k *Iachim* & *Booz*: firmitas ſcilicet & fortitudo. Patientia cohibet nimias triſtitias, ex aduerſis euentibus ortas: ita vt earum cauſa nec in vno puncto deſit amori Dei, aut alicui rei obſequij eius. Perseverantia tædia reprimit, animique deiectiones, quæ ab eadem radice proueniunt: non enim deſiſtit à nouis medijs adhibendis, vt voti compos euadat; nec imminuit quicquam de Fiducia, donec Devs aliud ſtatuat: & quamuis aduerſitas diutius duret, ſæpiuſque repetatur: vtraque virtus longanimiter tolerat, ſperat, firmiterque proſequitur: & tunc ordinarios ſuos terminos tranſgreditur Fortitvdo, cùm nobilem adeò habet comitatum: quemadmodum enim *funiculus triplex difficilè rumpitur:* ita *fortitudo, patientia,* & *perſeuerantia* vnitæ, & contextæ cum *Fiducia* in Devm, etiamſi oppugnentur, non tamen ſuccumbent. Quòd ſi non aſſequentur quod homo intendit; aſſequentur certè, quod in eiuſdem hominis bonum intendit Devs. Et propterea patientia & perſeuerantia coronam conſequuntur ſibi promiſſam ab eo Domino, qui dixit: l *qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit.* Conſtituet enim ſuper eiuſmodi columnas pulcherrimum præmiorum earum capitellum.

S. Tho. 2. 2 q. 128 a. 1. Tract. 3. c. 4. k 3 Reg. 7. 21. Vide Riber. lib. 2. de Templo c. 15.

l Mat. 24. 13.

Nemo tamen tutum ſe eſſe exiſtimet, eò quòd ſemel expertus fuerit omnipotentiam Dei ipſi fauentis ob Fiduciam in eo collocatam: ſi enim non perſeueret, ſed in Fiducia aliquid remittat: eò erit maior deſertio, quò habuit clariora à Deo pignora, ad illam non deponendam. Quemadmodum euenit Regi Aſa, cuius Fiduciam Devs remunerauit audiens eius orationem, danſque illi glorioſiſsimam quandam victoriam contra m *integrum millionem*, quem in ſuo *exercitu ducebat Rex AEthiopiæ*. Sed paulò poſt idem Rex Aſa in alio bello oblitus huius Fiduciæ in Devm, eam poſuit in fauore Regis Syriæ, quem ambiuit oblatis multis muneribus, in quæ expoſuit theſauros domus Domini.

m 2. Par. 14. 9. 11.

Par.16. Quamobrem iratus DEVS contra eum, dixit illi: *Stulte egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore aduerſum te bella conſurgent*, nec habebis quietem in regno tuo. Fuitque hæc iuſtiſſima pœna: ſiquidem plus fidit idololatræ cuidam Regi, quàm vero ſuo DEO: & cùm debuiſſet DEVM nouis additis donis placare, abſtulit ea, quæ eius prædeceſſores liberali manu illi obtulerant.

IMPONAMVS huic puncto tanti momenti finem, illuſtri illo teſtimonio, quod in præſentia Holofernis Dux quidam gentilis nomine Achior protulit, extollens fauorem & auxilia, quæ DEVS populo Hebræo præbebat, quando ille in eius obſequio perſeuerabat: *Vbicunque* (inquit) *ingreſſi ſunt, ſine arcu & ſagitta, & abſque ſcuto & gladio, DEVS eorum pugnauit pro eis, & vicit. Et non fuit qui inſultaret populo iſti, niſi quando receſſit à cultu Domini DEI ſui. Quotieſcunque autem præter ipſum DEVM ſuum alterum coluerunt, dati ſunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium. Nunc ergò, mi Domine, perquire, ſi eſt aliqua iniquitas eorum in conſpectu DEI eorum: aſcendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos DEVS eorum tibi, & ſubiugati erunt ſub iugo potentiæ tuæ: ſi verò non eſt offenſio populi huius coram DEO ſuo, non poterimus reſiſtere illis, quoniam DEVS eorum defendet illos, & erimus in opprobrium vniuerſæ terræ.* Hoc fuit verum & certum Ducis illius teſtimonium: ex quo conſtat, Regum & exercituum fortitudinem in perſeuerantia conſiſtere obſequij diuini: tunc enim DEVS bellum, & eius cauſam, ſuam reputat, & in ſe recipit. Et quamuis interdum eos permittat in horrendas anguſtias deuenire, quales erant in ciuitate illa Bethulia, cùm eam Holofernes obſideret: non tamen vult eos animum abijcere, aut confidentiam: nec vt anguſtum habeant cor, ipſique DEO tempus præſcribant, in quo auxilium illis mittat: quòd fecerunt presbyteri eiuſdem ciuitatis, quos iuſtè reprehendit prudens Iudith: quæ, quod maiorem haberet fiduciam in diuinam omnipotentiam, fuit electa, vt libertatem populo ſuo obtineret, verumque fuiſſe Achior teſtimonium appareret: nam vbi homines minimè cogitant, habet DEVS aliquos occultos, qui ſint egregiorum ipſius facinorum inſtrumenta futuri; & quidem debiliores accipit aliquando, vt ipſi gloria detur ob talia geſta.

Iudith.5. 24.

§. II. Quid

§. II. *Quid ſit agendum in calamitatibus Reipublicæ.*

PRAEDICTAS virtutes debent maiori ſtudio exercere Principes & Gubernatores, cæterique ciues tempore calamitatum, ac tribulationum, quæ ſuæ Reipublicæ eueniunt; quales ſunt: peſtis, fames, bella ciuilia, terræ motus, inundationes, incendia, & ſimiles aliæ miſeriæ, quæ vt plurimum veniunt in pœnam grauium peccatorum totius populi, & multò magis capitum, illum gubernantium. Nam vtriſque a *impletur menſura* illa, quam expectat DEVS ad ſimilia mala in Rempublicam mittenda, quemadmodum ſcriptura diuina inſinuat cùm dicit: b *addidit furor Domini iraſci contra Iſrael*; quia id promerebantur illorum peccata: ad quæ punienda, permiſit (vt Sanctus Gregorius perpendit) etiam Regem ipſum Dauid peccare, *numerando populum.* Vt autem pœna etiam eſſet communis, ſicut peccata communia erant, data eſt Dauidi *optio trium, vt eligeret vnum, quod voluiſſet, famem ſcilicet, peſtem, aut bellum:* quarum calamitatum omnes ſunt participes. Ex quo apparet: primùm, quod omnes magni & parui in Republica dare debeant operam, vt huiuſmodi calamitatum cauſas & radices remoueant, faciendo veram pœnitentiam, vitamque in melius emendando: vt ipſe Dominus mutet, aut moderetur ſeueritatem ſuæ iuſtitiæ: quemadmodum promiſit c *regno pœnitentiam agenti: agam* (inquit) *& ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui, vt facerem ei.* Expedit autem, hanc pœnitentiam incipere ab ipſis Gubernatoribus, vt bono ſuo exemplo ad eam inuitent, quos malo prouocarunt ad peccandum. Id fecit Rex Niniue, cùm in eam ingreſſus eſt Ionas, clamans: d *adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Nam cùm primùm *peruenit* hoc *verbum ad Regem Niniue*, non eſt indignatus in eum prædicatorem, quòd talia illis eſſet minatus; nec iuſsit abire ex ciuitate, nec conijci in carcerem, quemadmodum e *Rex Achab* iuſsit *Michæam*, & f *Herodes* magnum *Baptiſtam*: ſed ſtatim *ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere, & clamauit, & dixit in Niniue ex ore Regis, & Principum eius*, vt omnes agerent pœnitentiam, ſicut re ipſa egerunt *à maiori vſque ad minorem*: quia vnuſquiſque exiſtimabat, ob ſua peccata talem calamitatem toti ciuitati imminere; quam pœnitentia etiam propria ſtudebat auertere. Hunc igitur in modum oportet in ſimilibus occaſionibus, DEI iram pœnitentia placare, ieiunijs, flagellationibus, cilicijs, alijſque operibus, quæ ſunt pœnitentiæ fructus, in quibus Principes ipſi, & Gubernatores, primi eſſe debent:

a Mat. 23.32.
b 2. Reg. 24. 1.
Lib. 25. mor. cap. 14.
c Iere. 18. 8.
d Ione 3. 4.
e 3. Reg. 22. 27.
f Mar. 6. 17.

Digitized by Google

conſtituentes, vt prædicatores, ad eam agendam, omnes exhortentur. Et vnuſquiſque etiam ex plebe contendere debet, in eiſdem operibus excellere; cogitans ſe fortè eſſe e *Achan* illum, ob cuius peccatum totum Devs puniat populum: & ſi ſortes eſſent mittendæ, quemadmodum Ioſue, ex Dei iuſſu miſit, vt reum deprehenderet: caderet ſuper ipſum, tanquam ſuper maximum peccatorem. Sed ipſi Principes & Gubernatores debent potius ſuis, quàm aliorum peccatis id tribuere, dicentes cum Dauide: f *ego ſum qui peccaui, ego iniquè egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei*, ne totus populus pereat. Quæ pœnitentiæ ratio, ſi verè & ex corde fiat, dignabitur Deus, calamitatem publicam remouere, quod fecit in Niniue; & in Iſrael in prædictis occaſionibus.

(margin: Ioſu. 7. 12.; f 2. Reg. 24. 17.)

Qvod ſi ex occultis ſuis iudicijs, Devs adhuc voluerit, calamitates, & tribulationes diutiùs durare: tunc neceſſe erit prædictas virtutes, maiori cum feruore coniungere, exſtimulando reſignationem, & fiduciam; orationem, & fortitudinem cum patientia, longanimitate, & perſeuerantia ad fructus colligendos: quos prouidentia diuina per huiuſmodi aduerſitates intendit: (vt ſupra eſt dictum) perſuadentes ſibi, certam eſſe illam veritatem, quam Sanctus Auguſtinus fusè probauit in libris de ciuitate Dei: quòd ſcilicet fælicitas Reipublicæ Chriſtianæ, quæ vera eſt ciuitas Dei viui, non ſita ſit in temporalibus proſperitatibus, ſed in ſpiritualibus; non in bonis perituris, ſed æternis. Et quando Rex Regum permittit Rempublicam ſuam huiuſmodi temporalibus miſerijs affligi: id propterea facit, quòd hac via velit admirandis virtutibus eam exornare, ac ditare; & copioſiſsimis æternis præmijs remunerare: amiſerunt (inquit Sanctus Auguſtinus) omnia, quæ habebant: Nunquid fidem? nunquid pietatem? nunquid interioris hominis bona, qui eſt ante Devm diues? Hæ ſunt opes Chriſtianorum, quibus opulentus dicebat Apoſtolus: g *eſt autem quæſtus magnus; pietas cum ſufficientia*. Gentilium Reipublicæ cui non erat Devs daturus vitam æternam cum ſanctis Angelis ſuis in ciuitate ſua cæleſti, hanc terrenam gloriam eis concedit: quam tantopere deſiderant, & pro qua laborant, quemadmodum remunerauit Romanos, de quibus dicere licet: h *receperunt mercedem ſuam:* merces autem ſanctorum longè alia eſt, etiam hic opprobria ſuſtinentium cum magna patientia & fortitudine: quia expectant ciuitatem aliam cœleſtem, & ſempiternam: vbi eſt vera & plena fælicitas. Ibi non oritur ſol ſuper bonos & malos; ſed ſol iuſtitiæ ſolos protegit bonos, vera ibi gloria erit, vbi ore laudantis, nec errore quiſquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur

(margin: Tract. 2. c. 2. & 3.; Tom. 1. tra. 5.; Lib. 1. de ciuit. c. 10.; g 1. Tim. 6. 6.; Lib. 5. c. 15. & 16.; h Matt. 6. 16.; Lib. 22. c. 30.)

indigno:

indigno: Sed nec ad eum ambiet vllus indignus , vbi nullus permittetur
eſſe niſi dignus. Vera pax ibi eſt, vbi nihil aduerſi, nec à ſeipſo, nec ab alio
quiſquam patietur. Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit; eique
ſe ipſum, quo melius & maius nihil poſſit eſſe, promiſit. Quid eſt enim Ier. 7. 23.
aliud quod per Prophetam dixit: *Ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi plebs:* ni-
ſi, ego ero vnde ſatientur: ego ero quæcunque ab hominibus honeſtè de-
ſiderantur, & vita, & ſalus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax,
& omnia bona? ſic enim & illud rectè intelligitur quod ait Apoſtolus,
vt ſit Deus omnia in omnibus. Ipſe finis erit deſideriorum noſtrorum, qui 1. Cor. 15. 28.
ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur,
hæc omnia Sanctus Auguſtinus. Vt intelligant Principes, & Reipub. Chriſtianæ Ciues, ipſorum diuitias ac theſauros in hac vita eſſe debere virtutes: proſperitatem verò & fœlicitatem opera bona. Et, ſi DEVS huiuſmodi calamitates temporales permittit, id facit, vt merita eorum creſcant, & virtutes perficiantur; vt fidelitas probetur, & oratio magis ferueat, & fiducia ſublimior fiat, patientia exerceatur, & perſeuerantia ſit glorioſior, æternæque gloriæ præmium copioſius.

CAPVT XV.

REGVLA QVAEDAM VALDE PERFECTE viuendi in quolibet ſtatu & officio, ex præcedentibus Tractatibus collecta.

EX omnibus, quæ in quatuor his Tractatibus dicta ſunt, quaſdam regulas ſiue documenta hic colligemus benè viuendi, aut vitam cū magna perfectione inſtituēdi, quæ cōmunia erunt omnibus Chriſtianis, in quocunque ſtatu & officio conſtitutis. Particularia verò ad coniugatos, Eccleſiaſticos, & Religioſos ſpectantia reijciemus in proprios Tractatus. Adnotabimus hic in margine Tractatus & capita, in quibus continentur fuſius, quæ in ſingulis hic documentis ſummatim ponuntur.

PRIMVM igitur: præcipuus ſtudiorum ac votorum tuorum finis in hac vita debet eſſe ſanctitas: quæ procuranda eſt per ordinaria media, à Deo Domino Noſtro in Eccleſia ſua ad eam obtinendam nobis propoſita: quorum elenchum & ſeriem poſuimus in fine primi Tracta- 1. Tract. 1. c. 14.

Digitized by Google

des quod eſt DEI; animæ quod eſt animæ; & corpori, quod eſt corporis; ac proximo, quod eſt eius. DEO debemus amorem, ob immenſam eius bonitatem; reuerentiam, & adorationem ob infinitam ipſius excellentiam; laudem & animi gratitudinem, ob innumera eius beneficia: ſubiectionem & obedientiam in rebus omnibus, quæ ipſe iubet & inſpirat. Quotidie autem mane offerre debes diei illius primitias: dirigendo omnes tuas actiones ad maiorem eius gloriam; & expendendo aliquam temporis partem in conſideratione eorum, quæ te ad hos affectus impellant.

ANIMAE tuæ debes attentionem & vigilantiam in ea purificanda, à peccatis præſeruanda, virtutibus exornanda, & ordinario ſanctorum operum, & ſuis temporibus etiam Sacramentorum cibo alenda. CORPORI tuo auxilium & ſubſidium neceſſariò debes in ſuſtentatione, veſtitu, ſomno, & conuenienti relaxatione: non vt illi indulgeas; ſed vt poſsit ſpiritui ſeruire: cuius propterea propenſionem nimiam mortificabis, vt in officio & ſubiectione contineatur. PROXIMO dabis quod ei debetur, iuxta perſonæ & ſtatus ipſius qualitatem: ita te erga maiores tuos, minores, & tibi pares gerendo, ſicut velles ipſos ſe gerere erga te. *Tract. 3. c. 2.*

5. SI ES ſubditus, debes tuis ſuperioribus reuerentiam & obedientiam: agnoſcendo in eis CHRISTVM Dominum Noſtrum, à quo poteſtatem illi acceperunt: & ſeruando conditiones perfectæ obedientiæ, quam Sanctus Paulus ſeruis commendat, & nos ſuo loco poſuimus. *Tract 3 c. 3.*

6. SI SVPERIOR es, Paterfamilias, Princeps, aut aliquis ex Magnatibus, gubernare debes tuos ſubditos, famulos, & ſeruos cum charitate, manſuetudine, zelo, & prudentia: adiunctis, ſimplicitate columbina, vt euitetur iudicium temerarium de ipſorum dictis & factis; & prudentia ſerpentum, ne ab eis decipiaris: conſulendo etiam vtilitati ipſorum temporali, & ſpirituali; corrigendo eorum vitia, extimulando ad virtutes, puniendo reos, quando expedit; tuæque gubernationis eum præcipuum finem conſtituendo: vt omnes probi ſint, leges cuſtodiant, finemque vltimum, in quem conditi fuerunt, conſequantur; dando operam, vt rectitudo & iuſtitia, cum clementia & miſericordia benè cohæreant & conueniant, iuxta regulas ſuo loco poſitas. *Tract. 3. c. 4. & ſequentib. Tr. 4. c. 6. & ſequentibus*

7. CVM omnibus paribus agendum tibi eſt fraternè, & cum Chriſtiana humanitate & affabilitate; præueniendo eos honore & vrbanitate, atque ſi tui eſſent ſuperiores; dando operam, quemadmodum dixit Apoſtolus: vt b *quod ex te eſt, cum omnibus hominibus pacem habeas*, per ea media, quæ in ſequentibus regulis inſinuantur. *Tract. 3. c. 2.* *b Ro. 12. 18.*

MOR-

8. MORTIFICANDI ſunt tibi ſtrenuè tres illi furioſi appetitus , voluptatum ſenſuum,diuitiarum , & inanium honorum, quos Sanctus Ioannes *concupiſcentiam* appellat *carnis* , *concupiſcentiam oculorum* , *& ſuperbiam vitæ*. Illi enim ſunt radices innumerabilium peccatorum , tentationum , ac diſcordiarum. cuius rei cauſa neceſſe eſt , præparata habere arma , & remedia contra vnumquemque talem appetitum ſuperius poſita. Quod ſi in ſublimi aliquo ſtatu ſis collocatus , magis adhuc oportet , te ipſum præmunire : eò quòd pugna ſit acrior futura , & victoria difficilior. Quæ mortificatio, licèt acerba ſit , eſt tamen vtiliſsima ; potiusque viuificatio , quàm mortificatio eſſet nuncupanda , eò quòd talis mors quietiſsimam & fœliciſsimam adferat vitam.

1.Io. 2.16 — *Tr. 2.c 6 & ſequentibus.* — *Tract. 4 c.2 3.& 4.*

9. SED nominatim neceſſe eſt valdè notas habere prauas conſtitutionis tuæ naturalis propenſiones. Quare ſi deprehenderis te nimium eſſe cholericum,aut melancholicum,aut valdè tardum , aut valdè garrulum, aut in rebus tuis præcipitantem , aut denique ad quoduis vitium propendere:debes maiori conatu illud mortificare:quia ordinariè illud infert maius detrimentum;& tanquam Dux poſt ſe trahit reliquum exercitum;eſtq; radix grauiorum perturbationum: ideoque præmunies te ſpecialibus illis remedijs,quæ ad paſsiones ſuperandas indicauimus.

Tract. 2 c. 5. & Tr. 3. c. 13

10. OMNIA verba tua,comites illos tres habeant:veritatem , iudicium , & iuſtitiā,exaltando illas per charitatem. Debes eſſe verax,ſiue affirmes, ſiue neges;fidelis in promiſsis adimplendis;prudens,vt attendas benè, quid loquaris;magnoque iudicio verba tua ponderes;& cum grauitate , & quiete conueniente ea proferas. Debes eſſe iuſtus,& charitatis cultor in loquendo benè de proximis,ſine adulatione tamen, & potiùs abſentes quàm præſentes laudare,de nullo malè loquendo in eius detrimentum;deteſtando in te ipſo tres malas linguas,eam ſcilicet , quæ præſentibus iniuriam infert ; & quæ de abſentibus murmurat; & quæ diſcordias diſſeminat.

Tract. 3.c.8 — *Tract. 3. c. 9. & 10.*

11. QVOD in te erit,ſtudere debes cum omni dexteritate , has tres malas linguas in alijs intercidere;non ferens,vt coram te illę laxentur;aut vultum triſtem oſtendens,dum mali quidpiam de proximis dici audis. Quæ,ſi contra te laxentur,& ſoluantur:debes tuā prudenti ſilentio continere , ne malum pro malo reddas,ſed tui defenſionem,diuinæ committas prouidentię: quòd ſi expediet,facti tui rationem reddere,id facias manſuetè & prudenter iuxta regulas hac de re traditas.

Tract. 3.c.11. & 12.

12. CVM ijs,quæ tuæ Reipub. ſunt membra, duo bonorum operum genera exercere debes : alia iuſtitiæ , alia liberalitatis & gratiæ. Et primo quidem loco,Iuſtitiæ:reddens vnicuique quod debes: remouendo omne genus iniuriæ,diſcordiæ,& litis; quamuis , vt fraternam colas & conſerues

Tract. 3.c.14. & 15.

cha-

charitatem aliquid tui iuris amittere ſit opus: nullum dans locum acceptioni perſonarum; nec puncti honoris, quæ ſunt horum incommodorum ſeminaria. Promouebis verò iuſtitiæ adminiſtrationem pro ratione obligationis ex officio tuo. Aliqua etiam gratiæ opera exercere te oportet erga tuos amicos, vicinos, conciues, & notos ac domeſticos: oſtendens omnibus eam humanitatem & liberalitatem, quam velles tibi ab eis oſtendi; memor ſententiæ Saluatoris dicentis: d *date & dabitur vobis; eadem menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.* Tra. 4. c. 11. Tra 3 c. 16. d Luc 6 38

13. Ex QVO intelliges, effuſiori manu debere te miſericordiæ opera in pauperes & egenos exercere, non excluſis peregrinis & aduenis: ſed omnibus oſtendens viſcera charitatis, quibus Abraham & Loth hoſpitio eos recipiebant, blandeque tractabant. Quod ſi valdè ſis diues, debes honori tibi tribuere, quòd ſis Dei eleemoſynarius: cogitans, Deum tibi diuitias tradidiſſe, vt eius nomine pauperibus eas diſtribuens: ſicut faciunt ſupremi Regum & Principum eleemoſynarij: qui profuſiores eſſe debent in faciendis eleemoſynis, eò quòd ab æterno Rege maiores acceperint diuitias, ad eas largiendas. Nec tamen obliuiſci debes operum miſericordiæ ſpiritualium, quæ corporalibus præferuntur: vt corrigas errantem, iniurias feras, & remittas iuxta regulas hac de re ſuperiùs traditas. Tra 3 c. 16. Tract 2 c 9. Tract 4 c 3. Tra 4 c. 17 & Tr 3 c. 6.

14. IN omnibus ſtatus & officij tui operibus & occupationibus, non tam aſpicias ad excellentiam, quam ex obiecto & materia ſua habent; quàm ad modum excellenter ea faciēdi: in hoc enim ſenſu dixit Spiritus ſanctus Eccleſiaſticis omnibus ac ſæcularibus: e *in omnibus operibus tuis præcellens eſto.* Nec vllum erit officium aut occupatio adeò vilis, quæ non habeat valdè ſublime meritum, ſi eam f *ſex* hiſce *alis Seraphin* comiteris, quibus à terra exaltatur in cœlum, quę ſunt: *Memoria* præſentiæ Dei vbique exiſtentis; & quid cogites, loquaris, aut facias, accipientis; pura tua oris ipſius gloriæ *intentio*, ſtudendo in omnibus quæ facis, illi placere; eiuſque diuinam voluntatem ſemper exequi, eò quòd ſit ſummè bonus. *oratio*, quæ tuis operibus det initium, eaque comitetur: petendo diuinum auxilium; vt cum ea perfectione, quam ipſe præcipit ac conſulit, ea exequaris; *fiducia* in Deum, à quo omne bonum tuum dependet, de cuius omnipotentia ſperes, adiuturam tuam imbecillitatem; de eius miſericordia quod compatietur tuæ miſeriæ; de fidelitate, quod in tuis tentationibus & periculis te proteget; de prouidentia, quod te in omnibus vijs tuis deducet, & hinc duæ vltimæ alæ oriuntur: *fortitudo* ſcilicet in arduis rebus aggrediendis, abiecto omni difficultatum metu; & *perſeuerantia* vſque ad finem operum inchoatorum: tolerando patienter quaſcunque occurrentes moleſtias. Nam (vt Iſaias dixit) g *qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem* recen- e Ecc 33 23. f Iſa. 6 2. g Iſa. 40 31.

tem ſcilicet al á prſtantiorem induentes: *aſſument pennas ſicut Aquilæ*, vt Spi-
Pſal. 118.32. ritu volent, ſuaq; opera à terra ad cęlum exaltent: *current, & non laborabunt*,
propter delectationem, qua Deus illorum *corda dilatat in via diuinorum mandatorum: ambulabunt, & non deficient*, ſed perſeuerabunt in operibus obſequij eius, donec gloriæ coronam obtineant.

15. HAE ſunt præcipuæ regulæ, ac perfectionis documenta frequenter tibi relegenda, in quibus tanquam in ſpeculo quodam te aſpicias non vt ſtatim
h Iac.1.23. h *obliuiſcaris*, quid videris, ſed vt, quod obliquum ac turpe eſt, reformes; quod verò bonum & Sanctum, perficias.

SINGVLIS etiam noctibus, antequam incumbas, examinandum eſſet, an eo die hæc documenta benè obſeruaueris; ac Deo gloria reddenda, gratiæque agendæ de omni bono, quod feceris; de malo verò dolendum ac pœnitendum; & ſtatuenda firmiterque proponenda in ſequentem diem
i Mich.6.8. emendatio. Et hac ratione exequeris quod dixit Micheas Propheta: i *indicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid dominus requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo*: qui abundè remunerabit curam & ſolicitudinem, quam in his regulis obſeruandis poſueris: ſuſcipiens ipſe paternam rerum tuarum curam & ſolicitudinem
k Gal. 6.16. Et (vt Apoſtolus dixit) k *quicunque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia Dei*, quia donis ſuis te in hac vita implebit, pignuſque dabit, quod in altera ſit fœliciſſimam claramque ſui viſionem daturus in æternum.

Amen.

Digitized by Google

TRACTATVS QVINTVS

DE STATIBVS
MATRIMONII ET VIDVITATIS, ET VTRIVSQVE PERFECTIONE.

CAPVT I.

MATRIMONII INSTITVTIO, ET LEGES: quod, quà Sacramentum, dat coniugibus Chriſtianis gratiam ad propriam ſui ſtatus perfectionem conſequendam.

AGGREDIAMVR nunc tractationem de ſtatu MATRI-
MONII, adeò proprij Reip. ſæcularis, vt eius limites non
transgrediatur. Eius author & primus inſtitutor fuit
ipſemet DEVS in paradiſo terreſtri; & quidem in fœ-
lici illo ſtatu innocentiæ: quod ipſe reuelauit Adamo
in ſopore illo, ſiue ecſtaſi, in qua fuit, cùm ex eius
coſta DEVS ædificaret mulierem. & poſtquam fuit
excitatus Adam, aperuit quid ſibi fuiſſet reuelatum, dicens: a *hoc* a *Gen. 2. 22.*
nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo Pa-
trem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: ſignifi-
cans, myſterium illud, quòd ex eius coſta mulier eſſet ædificata,
indicare ſummam coniunctionem, quam habere deberent inter ſe
coniuges, tam in ſpiritu per amorem & voluntatum conformita-
tem; quàm in corpore per habitationem & coniunctionem ad filios
generandos: vt terra primùm, & poſteà cœlum hominibus implere-
tur.

QVAE coniunctio & amicitia adeò arcta eſſe debuit, ac perpe-
tua, vt propter eam *relinquerent Patrem & matrem*, nec à ſe inuicem
ſepararentur vſque ad ipſam mortem. Quemadmodum Chriſtus Dominus
Noſter declarauit, tribuens DEO prædicta verba Adami, cuius in-
ſpiratione ille ea protulerat: quibus ipſe CHRISTVS adiecit: b *quos* b *Mat. 19. 6.*

Deus coniunxit, homo non ſeparet: quibus verbis apertè ſignificat, DEVM ipſum fuiſſe huius coniunctionis authorem; & legum huius ſtatus propriarum, & nominatim quatuor præcipuarum, quæ in prædictis verbis inſinuantur, & iam paulatim explicabuntur.

§. I. *Leges, Officia, & Finis matrimonij.*

I. PRIMA lex MATRIMONII eſt indiſſolubilis nodi ac vinculi per totam vitam: quemadmodũ enim nemo poteſt à ſe ipſo, quam diu viuit, ſeparari: ita duo coniuges, qui per matrimonium fiunt vna caro, non poſſunt ab inuicem ſeparari, diſſoluto vinculo: quo adeò arctè tenentur. neque enim poteſt homo, quod Deus fecit, diſſoluere; nec licet vlli, ſeſe ab ea perſona ſeparare, cum qua Deus eum hac ratione coniunxit.

Li.3. de Tri. c.35. ADEO vt (ſicut Rupertus Abbas perpendit) quamuis liceat Chriſtiano ſe à patre ſuo & matre ſeparare, etiam contra ipſorum voluntatem, vt religioſum ſtatum adeat: à propria tamen vxore ſe ſeparare, ipſa contradicente, non licet. Quare cùm Moyſes in Deuteronomio de filijs Leui dixit, c *qui dixit patri ſuo & matri ſuæ: neſcio vos; & fratribus ſuis: ignoro vos: vt cuſtodirent eloquium Dei, pactumquè eius ſeruarent*, quod cum eo inierant: nullam facit vxoris mentionem: quia non permittit lex, propter hanc cauſam, illam dimitti, niſi in talem ſeparationem illa conſentiat: vt DEO magis ſeruire poſsint. Et quamuis antiqua lex Iudæis permitteret, ob duritiem cordis eorum, vt poſſent d *vxoribus ſuis dare libellum Repudij*: (Quòd multi graues Doctores affirmant, fuiſſe tunc licitum, eò quòd ipſe DEVS, qui eos coniunxerat, diſpenſabat, vt naturale vinculum diſſolueretur) At CHRISTVS Dominus Noſter diſpenſationem illam, & priuilegium reuocauit, reduxitque illud vinculum ad naturalem ſuum ſtatum, quem in ſuis habuit initijs, duobus tantum caſibus exceptis. *Primus* eſt in fauorem Chriſtianæ religionis: quando alter coniugum infidelium ad eam conuertitur: alter verò nec vult conuerti, nec ei cohabitare: aut, ſi cum eo manere velit, id facit cum iniuria Creatoris, aut eum inſtigat, ad peccandum: nam tunc, conuerſus manet liber à vinculo naturali, quo erat illi coniunctus: vt liceat illi cum altero inire matrimonium, ex diſpenſatione ipſius Chriſti Domini Noſtri quam declarauit Apoſtolus, cùm dixit: e *quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater, aut ſoror in*

c Deu.33.9.

d Deu.24.1. Mal.2.16.

S.Th 1.2 q.102 a.5. ad 3. Vide Thom Sanchez l.10 Diſp.1.

huiuſ-

in huiuſmodi, ne poſsit, ſi velit, nouum cum alio matrimonium contrahere. Et ita definiuit ac declarauit Eccleſia, non faciens nouam conſtitutionem, ſed explicans, quam Apoſtolus poſuit. Quia noluit Chriſtus Dominus noſter in his caſibus obligare infideles, qui ad Fidem conuertuntur, ad ſeruandam perpetuam caſtitatem. *Secundus* caſus eſt in fauorem ſtatus religioſi, quando matrimonium non eſt adhuc carnali copula conſummatum: nam ſi alter illorum religionem ingrediatur, & profeſsionem in ea emittat, alter manet liber; vt cuicunque voluerit, per matrimonium ſe coniungat, quod ſemper Eccleſia Catholica tenuit, & Concilium Tridentinum declarauit, eò quòd Chriſtus Dominus noſter voluerit in hoc caſu diſpenſare, vt Euangelicæ legis perfectionem magis oſtenderet, quæ pluris facit vinculum Voti ſolemnis religioſi, quam matrimonij non conſummati.

Innoc. 3 c 4. de Diuortijs. Vide Thom Santiez li. 7. Diſp 74.

Seſs 24. de Matrim can. 6 Santiez. l. 2. Diſp. 19.

Secvnda lex matrimonij imperabat duorum tantum inter ſe coniunctionem, ita vt nec mulier plures viros; neque vir plures vxores ſimul habere poſſent: quam legem indicant illa verba: e *erunt duo in carne vna*, neque enim abſque cauſa duorum tantum mentionem fecit Devs; & ex coſta Adæ vnicam tantum fecit mulierem, quamuis æquè potuiſſet plures: vt intelligeremus, naturalem huius ſtatus legem eſſe, vt duo tantùm coniungerentur. Sed quamuis nuſquam inueniatur diſpenſaſſe Devm, vt mulier plures viros habere deberet, (quemadmodum Sanctus Auguſtinus perpendit) quia hoc fuiſſet contra principalem matrimonij fidem, filiorum ſcilicet generationem: ſed in antiqua lege diſpenſauit, vt vir poſſet plures vxores habere, quemadmodum habuit f *Abraham*, g *Iacob*, h *Dauid*, & alij. At in lege Euangelica Christvs Dominus noſter matrimonium reduxit ad primum ſuum ſtatum: cùm dixit: i *quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Lex enim Euangelica eſt lex pacis, vnionis, & charitatis: vxorum autem multitudo in eadem domo erat huic paci contraria: quemadmodum conſtat ex rixis inter k *Saram*, & *Agar*; l *Liam*, & *Rachelem*; m *Annam*, & *Phenennam*; quare voluit Chriſtus Dominus hanc rixarum occaſionem remouere; & vt lex gratiæ haberet huius ſtatus perfectionem, quam habuit in ſtatu Innocentiæ. 2.

e Gen. 2. 24

Lib. de Doctri. Christia. c. 12 & li. de bono coniug. c. 17.

f Gen 16 3. g Cap 29. h 1 Reg 18. 2 Sam 25. 42. & 2. Reg 11. 27. Trid ſeſs 24. de Matrim. can 2. i Mat. 19 9. k Gen 16 3. l Cap 30 6. m 1. Reg 1. 6

Tertia lex matrimonij erat, vt coniunctio hæc fieret inter perſonas, quæ ante illam non eſſent vna, ſed duæ: hoc eſt ne eſſent ſanguine iunctæ: illa enim coniunctio non benè conuenit huic ſtatui. Quod ſignificauit Adam cùm dixit: k *relinquet homo Patrem ſuum & matrem ſuam: & adhærebit vxori ſuæ*, his verbis ſignificans nec Pa- 3.

k Gen 2. 24.

Digitized by Google

trem cum filia, nec filium cum matre poſſe huius ſtatus coniunctionem facere: eò quòd filij cenſeantur eſſe vnum quid cum Parentibus. Eadem verò prohibitio extenditur ad fratres & ſorores, & Eccleſia hanc prohibitionem extendit vſque ad quartum gradum conſanguinitatis, vt pax, concordia & amicitia, quam efficit natura inter cognatos ratione ſanguinis, extenderetur per matrimonium etiam ad extraneos. Quod matrimonium, cùm fuerit inſtitutum in remedium concupiſcentiæ carnis poſt primum peccatum, non eam cohibuiſſet moderatè, ſi amor ſanguinis amori vxoris coniungeretur: vterque enim amor nimium ſtimulaſſet concupiſcentiam, & anſam præbuiſſet, vt ab eâ vrerentur.

4. QVARTA lex eſt mutui conſenſus, quem vterque liberè præbeat: vt vinculum, & ſolidum, & perpetuum eſſe poſsit. Quam legem ſignificant illa verba: *relinquet patrem ſuum & matrem, & cum amore adhærebit vxori ſuæ:* quod non fieret, niſi libera & ſpontanea vtriuſque voluntate, qua vellet vterque perpetuam hanc coniunctionem, & amicitiam cum altero contrahere. Ac propterea ipſemet DEVS, qui hunc ſtatum inſtituit, voluit eſſe primus paranymphus, & qui de matrimonio contrahendo ageret, illudque promoueret: nam ſtatim atque Heuam ædificauit (ait ſcriptura) l *adduxit eam ad Adam:* non quòd ab illo diſtaret, quam prope ipſum ædificauerat; ſed vt ſignificaret, ſe ex tunc illam ei tradere in vxorem & ſociam: matrimonij intuitu, & cauſa, & vt etiam intelligeremus: matrimonia ordinariè debere fieri inter præſentes, vt ſe mutuò videant, & alter alterum agnoſcat; & vterque ſciat, cui coniungatur; audiatque verbum, quo alter internum ſuum ſenſum exprimit: & ita vnio ſit firmior abſque illis incommodis, quæ euenire ſolent: quando talis contractus initur inter abſentes. Non dixit autem ſcriptura, quòd DEVS Adamum duxerit ad Heuam, ſed Heuam ad Adamum: non enim vir vxorem; ſed vxor virum ſequi debet; cùm ille caput ſit mulieris: & admittere debeat in domum ſuam, eſſeque eius gubernator.

l Gen. 2. 22.

Duplex matrimonij finis.

1. EX HIS ſequitur, matrimonium habere duos fines, & quidem proprios: quorum cauſa neceſſe fuit illud inſtitui in ipſo mundi exordio. *Primus* eſt multiplicatio ipſius humani generis, quæ non niſi hac via licitè fieri poteſt. Hunc finem expreſsit DEVS Adamo & Heuæ, poſtquam illos condidit, cùm dixit: m *creſcite & multiplicamini, & implete terram.* Quibus verbis etiam promulgauit naturale præceptum hunc ſtatum in eum finem ſuſcipiendi; quod præceptum (teſte Sancto Thoma) tum temporis omnes homines obligabat, eò quòd ad conſerua-

m Gen. 1. 28. & c. 8. 17. & c. 9. 1. In 4. ſent. d. 26. q. 1. a. 2.

tionem

tionem erat neceſſarium. Sicut obligabantur ad comedendum, quia id erat ad vitam conſeruandam neceſſarium. Nunc autem non omnes obligat hoc præceptum: (quemadmodum hæretici ad laxandas ſuis voluptatibus habenas confingunt) niſi tempore præciſæ alicuius neceſsitatis; cùm ad hominum propagationem in aliqua prouincia id eſſet neceſſarium. Et nec tunc (vt idem Sanctus narrat) omnes in particulari obligaret; ſed tantum deſignatos ab ipſius Reipublicæ capitibus, qui talem habent authoritatem, vt in huiuſmodi neceſsitate aliqui matrimonium contrahant in bonum totius Regni. Sed hoc tempore, aut nunquam, aut rarò talis occurrit neceſsitas, ſed vniuerſim vera eſt ſententia Apoſtoli dicentis: omnes habere *poteſtatem ſuæ voluntatis*, vt eligat liberè ſtatum continentiæ aut matrimonij: ita tamen, vt in electione ſeruent leges, quas poſtea indicabimus. 2.2 q. 152. a. 2. ad 2. 1. Cor. 7. 37. 39.

Secvndvm officium & finis matrimonij conuenit ei poſt Adæ peccatum, vt remedium ſit & medicina concupiſcentiæ carnis, quæ poſt illud peccatum effrænis manſit, & niſi hoc licito remedio illi fuiſſet ſubuentum, facilè præceps ruiſſet in illicita. Quamobrem dixit Apoſtolus: n *propter fornicationem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat. Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro.* Quia neuter poteſtatem habet ſui corporis, ſed alter. Ne autem aliqui Chriſtiani exiſtimarent his verbis, omnibus imponi præceptum ineundi matrimonium, ſubiunxit: *hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium,* quaſi diceret: non eſt hoc præceptum, quòd obliget; ſed permiſsio quædam rei minus bonæ; alioquin bonum *eſt homini mulierem non tangere*, ſed ad fugiendam fornicationem, quæ adeò graue peccatum eſt, licet ijs, qui liberi ſunt vxorem ducere, *ne vrantur*, adhibito hoc medio à Deo inſtituto ad carnis ardores abſque culpa mitigandos. 2. n 1. Cor. 7. 2. 6. Verſu 9.

§. II. *Matrimonium, quà eſt Sacramentum.*

SED quoniam vterque finis prædictus matrimonij eſt valde humanus; voluit Deus Dominus noſter illud in lege Euãgelica honorare. Quamobrem Apoſtolus illud appellauit a *honorabile connubium*, magno ſcilicet honore dignum: nec fuit exiguus ille, quòd verbum diuinum incarnari voluit & naſci ex muliere coniugata, quamuis virgine. Et initio ſuæ prædicationis illud approbauit; ſuaque præſentia, & ſanctiſsimæ ſuæ matris ac Apoſtolorum honorauit; nuptialique conuiuio magnum ſplendorem attulit, primo miraculo adhibito, quo aquam in vinum conuertit, vt defectum suppleret, quo conuiuæ laborabant: quo facto prodigioſo a Heb. 10. 14.

inſinua-

inſinuauit id, quòd poſtea geſsit: ad illud adhuc magis honorandum; dum conſtituit, vt ipſum matrimonium verum eſſet Eccleſiæ ſuæ Sacramentum, per quod ſpiritualiter aqua conuerteretur in vinum, tribueus vinum charitatis ſuſcipientibus hunc ſtatum, qui ex ſe eſt tanquam aqua frigidus & humidus, & occaſionem præbet vitæ remiſſiori, & in culpas multas labili. At per gratiam & charitatem, quam contrahentes accipiunt, fiunt ſancti, fortes, & puro amore & Chriſtiano inflammati, ac robuſti ad furioſos carnis impetus reprimendos; ita vt abſque ſpiritus detrimento proprium ſuum finem conſequantur; filios ſcilicet generare, & educare, ad cœlos ornandos. Hunc totum honorem & matrimonij excellentiam declarauit Apoſtolus, cùm enim retuliſſet verba Adami dicentis: *relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in*
hef. 5. 32. *carne vna*, ſtatim ſubiecit: b *Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in*
l. ſeſs. 24. *Chriſto & in Eccleſia*, hoc eſt: magnum eſt Sacramentum, quia magnus eſt
atrim. finis, ad quem Deus illud exaltauit: ad ſignificandum ſcilicet altiſsimam illam coniunctionem, & ſupremam verbi diuini incarnati cum Eccleſia ſua vnionem.

QVOD verbum diuinum; cùm deſcendit è cælo, & venit in mundum, reliquit Patrem ſuum, accipiens per incarnationem formam hominis: matrem quoque ſuam ſynagogam reliquit, ſeque Eccleſiæ ſponſæ ſuæ coniunxit, tanta firmitate, vt nulla poteſtas, nec mundi, neque inferni ſufficiat hanc vtriuſque coniunctionem diſſoluere. Si tamen vnio dicenda, & non potius vniones, cùm ſint duo. Altera charitatis ob amorem vtriuſque mutuum, & hæc eſt indiſſolubilis ac perpetua cum tota Eccleſia; in qua nunquam vſque ad finem mundi deerunt Iuſti: licèt in ſingulis illorum culpa ſua deficere poſſit. Altera vnio eſt adhuc perfectior, ob hypoſtaticam cum humana natura vnionem; in qua factus eſt vnum quid cum ſua Eccleſia: Et hæc vnio adeò firma eſt, & indiſſolubilis, vt nunquam diſſoluenda ſit: nam *quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit*. Ex quo fit, vt quemadmodum hoc Sacramentum, ſignum eſt vtriuſque vnionis, ab eis illi eueniat firmitas & excellentia: & quoniam hæc ſigna in lege gratiæ non ſunt inania aut vacua, ſicut erant in antiqua, efficiunt in Sacramento gratiam, quam ſignificant; vt coniugati in vita ſua imitentur puritatem & ſanctitatem, quam illa ſignificant. Cuius cauſa fuit; quod, cùm CHRISTVS Dominus noſter matrimonio adiecerit aliqua onera grauiora, quàm eſſent in lege antiqua: neceſſe fuit, nouam eidem gratiam, nouaque auxilia addere, quibus portare illa poſſet. Cùm enim nulla iam ſit poteſtas in terra, quæ diſſoluere poſsit matrimonium

conſum-

conſummatum; neque plures vxores permittere: (vt iam eſt dictum) ſæpè coniuges etiam inuiti cogerentur in aliquibus caſibus eſſe perpetuò continentes: qualis eſſet ille, quo alter eorum graui & incurabili morbo perpetuò laboraret; aut ob aliquam grauem culpam; aut etiam ſine culpâ ab altero diſcederet; aut ſi fieret furioſus, taléſue mores indueret vt periculum eſſet illi cohabitare, aut ſi laberetur in adulterium; & alter propterea nollet amplius illi cohabitare. Cùm enim iam nō liceat libellum dare repudij, nec ſecundam ducere vxorem: neceſſe eſt ſeruare continentiam, ne ſextum Legis Dei præceptum tranſgrediantur: ad hoc igitur valde copioſa gratia fuit neceſſaria, vt furioſi concupiſcentiæ impetus poſſent cohiberi. Senſerunt Apoſtoli huius oneris magnitudinem, cùm audientes Chriſtum, hanc doctrinam proponere, admirati dixerunt ei: c *Si ita eſt cauſa hominis cum vxore non expedit nubere.* Sed Sapientiſſimus magiſter cum ſummâ prudentiâ reſpondit rectè ad interrogata: ne aut matrimonium, quod aliàs eſt licitū, reprobaret; aut ad illud accipiendum, quod eſſet adeò graue exhortaretur. Item quia quibuſdam expedit hoc onus, ob aliquos diuini obſequij fines, ſuſcipere; alijs verò non expedit: vt alia egregia magis & glorioſa ſuſcipiant. Et ita reſpondit: *Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt:* quia donum hoc, & gratia ſublimis eſt valdè, & omnem naturam excellit. Reliqui benè poterunt matrimonium inire: diuina enim miſericordia, quę nunquam negligit, ſubſidium in neceſſitate adferre: auxilium præbebit alio modo gratiæ, vt matrimonij onera ferre poſſint, faciens auxilio ſuo facile iugum, quod ſine illo fuiſſet grauiſſimum. c Mat. 19. 10

PRAETEREA cùm matrimonium poſt peccatum Adæ fuerit inſtitutum in carnalis concupiſcentiæ remedium: fuiſſet valde exiguum, niſi Deus gratiâ ſuâ ſubueniret, & imbecilli naturæ faueret: quæ in ipſius matrimonij vſu, etiamſi alioqui licito, inſtar beſtiarum ſeſe effundit. Quemadmodum S. Raphael ſignificat Tobiæ, reddens rationem, cur dæmon ſeptem viros Saræ occidiſſet *prima nocte nuptiarum, antequam illam attingerent:* d *hi namque qui coniugium ita ſuſcipiunt vt Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus: habet poteſtatem dæmonium ſuper eos. Tu autem, cùm acceperis eam, ingreſſus cubiculum, per tres dies continens eſto ab ea, & nihil aliud, niſi orationibus vacabis cum ea: & tunc accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus:* Hoc conſuluit Angelus Tobiæ, & in eo omnibus coniugatis. Sed Chriſtus D.N. qui conſilium illud probat, ſpecialem quoque dat gratiam ad illud exequendum: eleuans matrimonium ad dignitatem Sacramenti: vt Statûs huius ſanctitatem propriam efficiat: ita vt (quemadmodum dixit Apoſtolus) e *vnuſquiſque ſciat ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore:* nec patiatur ſe ab effræni ſua paſſione trahi, ſicut gentes quæ non nouerunt d Tob. 6. 17. e 1 The. 4. 4.

Heb. 13. 4. Deum; ſed operam det, vt *f honorabile ſit connubium in omnibus, & thorus immaculatus*; ſeruetque conditiones omnes, & circumſtantias, quæ actum illum purum & ſanctum faciunt. Huc accedit, quòd coniungati debeãt ſemper ſimul habitare, quodam genere amicitiæ ſtrictioris, quàm ſit vlla amicitia humana: & quoniam opera Dei ſunt perfecta, idque multò ampliùs in lege Euangelica, quæ lex eſt perfectionis: voluit, hanc humanam amicitiam exaltare, & facere etiam ſupernaturalem & diuinam: quia ipſummet ſacramentum matrimonij coniugatis communicat coniunctionem charitatis, quæ eſt amicitia ſupernaturalis: qua poſſunt ſe mutuò diligere: non humano ſolùm amore, ſed etiam diuino: & natura gratiaque vnà ambulãtibus: quaſi vento ad puppim flante, ad viæ terminum fœliciter peruenire. Quod ipſum præſtat etiam charitas modo quodam ſingulari: nam, (vt benè perpendit Caſſianus) nulla huius vitæ amicitia poteſt eſſe perpetua, niſi in charitate fundetur: quæ ſola ex ſeipſa eſt amicitia æterna: ita vt, quamuis vir & vxor; parentes & filij; fratres & amici, arctiſſimam habeant amicitiã toto huius vitæ decurſu: ſiquis tamen illorum ſine charitate moriatur, manebit amicitia in æternum diſſoluta: quia nec amicitia vera eſſe poteſt inter eos, qui ſunt in inferno; nec cum eiſdem poſſunt, qui in cælo ſunt, amicitiam vllam habere. Cupiens igitur Chriſtus D. N. amorem & vnionẽ coniugum eſſe æternam: dedit eis cum ſacramento gratiam, & charitatem, cuius virtute eam poſſint conſequi, niſi ſibiipſis deſint.

Coll. 16 ca. 3.

4. DENIQVE gratia hæc maximi momenti erat, vt rectè filiorum educationi, alijſque operibus huius ſtatus proprijs meliùs attenderetur. Licèt enim ſtatus ipſe in ſe ſit imperfectus, oportet tamen in eo Chriſtianam perfectionem procurare: quæ medijs, in ſequentibus capitibus indicandis, obtineri poterit: in quibus fuſiùs explicabũtur, quæ hic ſummatim ſunt tacta.

CAPVT II.

PROVIDENTIA DEI CIRCA VOCATIONEM ET electionem Status Matrimonij, & varia circa illas documenta.

NON ſolùm Deus Dominus noſter author eſt Status Matrimonij, vt dictum eſt, ſed ſpeciali quoque prouidentia vocat & inclinat quos vult, ad illud ineundum, ita reſpiciens & attendens ad vniuerſale bonum humani generis, ad cuius conſeruationem (ſi per honeſtum medium propagandum ſit) eſt neceſſarium: vt etiam attendat ad particulare bonum ipſorum hominum: eos tantùm

ad illud vocando, quos occulta ſua prouidentia non vocat ad altiorem Statum, qui eſt continentiæ: quamuis vtrumque ſit donum Dei: cuius vocatione Status diſtribuuntur diuerſis hominibus, cùm dicat Apoſtolus: a *vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo: alius quidem ſic; alius verò ſic.* hoc eſt, alius habet à Deo Statum continentiæ, alius matrimonij: quia ipſe prouidentia ſua illos diſtribuit, prout ſibi placet, & hominibus expedit. Et quãuis matrimonij Status ſit imperfectus: non tamen elucet minus prouidentia diuina in vocatione ad eius electionem: quàm in alterius perfectioris per vias & media, initio primi Tractatus indicata. Omitto medium Reuelationis, qua ſolet Deus voluntatem ſuam aliquando manifeſtare, quemadmodum reuelauit b *Adamo* matrimonium *cum Heua*, & Prophetæ Oſeæ cum c *muliere* nomine *Gomer*: huiuſmodi enim reuelationes ſunt rariſſimæ: quamuis loco illarum ſoleat vehementes impulſus & inſtinctus mittere ad id: quod ipſe intendit: præcipuè ſi præceſſerint multæ orationes, & aliæ humanæ diligentiæ, quæ huiuſmodi electiones meritò debent præcedere. Prætereo etiam medium præcepti, quod etiam eſt ſignum diuinæ voluntatis iubentis & volentis, vt tale matrimonium contrahatur: quia hoc præceptum (vt paulò antè dictum eſt) iam ceſſauit, niſi fortè Princeps aut Prælatus illud imponeret in commune bonum totius regni: aut perilluſtris alicuius familiæ: quia tunc etiam eſſet cenſenda Dei vocatio. Extra quem caſum, matrimonium eſt ſemper liberum: & concilium Tridentinum tulit ſententiam excommunicationis in Dominos, aut magiſtratus, qui quocunque modo directè vel indirectè ſubditos ſuos, vel quoſcunque alios cogunt, minùs liberè matrimonia contrahere: cum maximè, inquit, nefarium ſit, matrimonij libertatem violare; cuius onus, eò quòd perperpetuum & graue aliàs ſit, eſſet intolerabile, niſi valde & liberè & ſpontè ſuſciperetur. Hoc ipſum tamen obligat eos, qui matrimonium inire velint, vt rem totam diligentiùs attendant, & perpendant: vt ſecundùm Dei voluntatem fiat, iuxta illud Apoſtoli: d *Vidua, cui vult, nubat: tantùm in Domino.* Quid autem eſt (ait Sanctus Baſilius) *nubere in Domino*, niſi vt ita nubat, ſicut Deus vult? hoc eſt, non tanquam carnalium voluptatum mancipium, aut à ſuo tantùm palato & correpto appetitu tractus, aut ob fines ſenſuales, & terrenos, aut per media illicita, & non ſatis proportionata: ſed præmiſſa magna conſultatione, & prudenti ac tranquilla deliberatione, & in fines ac per media, quæ Deus conſtituit & approbauit: perpendendo præcipuè tria, in quibus dubium aliquod ſubeſſe ſolet.

[a 1 Cor 7.7.] [à cap. 3 vſq. ad 6. & Tract. 4. cap. vlt.] [b Gen 2. 22.] [c Oſee 1. 2.] [Seſſ. 24. de matr. c. 9.] [d. 1 Cor. 7. 39] [lib. de vera virginitate]

PRIMVM eſt in ipſa Electione accipiendi aut non accipiendi hunc Statum: nam licèt aliqui à iuuentute ſentiant ſe ad eum ſuſcipiendum propendere, ideoq́ue animo deliberato conſtituerint, illum ſuſcipere: nec de contrario quicquam dubitant: alij tamen valde dubitant, &

perplexi ſunt: quia varios internos impulſus ſentiunt, valdè inter ſe repugnantes. nam aliqui impellunt ad ſtatum continentiæ, aut religionis, ob ſtatus illius maiorem perfectionem, & ad ſalutem conſequẽdam ſecuritatem: Sed alij tamen impellunt ad ſtatum matrimonij, tanquam ſuæ imbecillitati magis proportionatum: ſubuerentes, ſe non poſſe ſtatui perfectiori ſatisfacere: & his cogitationum & ſenſuum internorum fluctibus agitati hærent, donec certò decernant, ſequentes documenta & regulas in loco paulò ante allegato poſitas.

2. SED mox ſecundum accedit dubium, quod vniuerſim omnes torquet, cupientes hunc ſtatum ſuſcipere: quia ſcilicet non ſciunt quem eligant coniugem, vt pacem & ſolatium optatum conſequantur, cùm facilè in hoc cõtingat errare: & ſemel admiſſus error ſit irreparabilis, eò quòd ſtatus ſit perpetuus: eſtque talis error valde periculoſus & noxius: nam diſcordia inter coniuges nimium radicata, eſt quodammodo initium duplicis inferni: alterius quidem in hac vita, cum innumeris peccatis & perturbationibus; alterius verò in altera, cum horrendis & æternis cruciatibus.

3. HVIC dubio accedit tertium de ætate, tempore, & loco, alijſque aptis circumſtantijs, vt Electio ſit plenè recta. Cuius rectitudo dependet præcipuè ex paternâ Dei noſtri prouidentiâ, quæ nobis innotuit in memorandis aliquibus caſibus, quos refert Scriptura diuina, quorum tres referam magis iucundos, eò quòd pleni ſint documentis vtilibus, & aptis ad cognoſcendam Dei voluntatem, & faciendam rectam Electionem.

§. I. *Matrimonium Patriarchæ Iſaac cum Rebecca.*

a. Geneſ. 24. POnamus primo loco matrimonium Iſaac cum Rebecca, quemadmodum Scriptura ſacra illud refert hiſce ferè verbis: erat a *Abraham ſenex dierumque multorum, dixitq́; ad ſeruum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus, quæ habebat, petijtque ab eo iuramentum per Dominum Deum cæli & terræ, vt non acciperet filio eius Iſaac vxorem de filiabus Chananæorum, ſed ad terram, inquit, & cognationem meam proficiſcaris, & inde accipias vxorem filio meo Iſaac. Cui reſpondit ſeruus: ſi noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egreſſus es? Dixitque Abraham: caue ne quando reducas filium meum illuc. Dominus Deus cæli, qui tulit me de domo Patris mei, & de terra natiuitatis meæ, & deduxit in hanc, ipſe mittet Angelum ſuum coram te, & accipies inde vxorem filio meo. Sin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis iuramento: filium meum tantùm ne reducas illuc: iurauit itaque ſeruus ſuper ſermone*
a Geneſ. 24. *hoc: tulitque decem camelos de grege domini ſui, & abijt; ex omnibus bonis eius portans ſecum, profectuſque perrexit in Meſopotamiam ad vrbem Nachor, in qua habitabat pater Rebeccæ: cumque camelos feciſſet accumbere extra oppidum iuxta puteũ*

aquæ, veſpere, tempore quo ſolent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit: Domine Deus Domini mei Abraham, occurre obſecro mihi hodie, & fac miſericordiam cum Domino meo Abraham: Ecce ego ſto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam: igitur puella cui ego dixero inclina hydriam tuam vt bibam: & illa reſponderit: bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipſa eſt quã præparaſti ſeruo tuo Iſaac. Et per hoc intelligã, quòd feceris miſericordiã cum Domino meo. nec dum intra ſe verba compleuerat & ecce Rebecca egrediebatur, habens hydriam in ſcapula ſua: puella decora nimis, virgoque pulcherrima, filia Bathuel ex cognatione ipſius Abrahami, deſcẽderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur. Occurritque ei ſeruus Abraham, & ait: pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua. Quæ reſpondit: bibe Domine mi: celeriterque depoſuit hydriam ſuper vlnam ſuam, & dedit ei potum. Cumq; ille bibiſſet, adiecit: quin & camelis tuis hauriam aquam, & ita fecit. Ipſe autem contemplabatur eam tacitus, ſcire volens vtrum proſperum iter ſuum feciſſet Dominus, an non: quod tamen fœliciter hac via illi euenit iuxta deſiderium ſuum. Sed operæ pretium eſt in lucem proferre admirabilia documenta, quæ in hac hiſtoria latent, vt qui hunc ſtatum ſuſcipere auent, fiant digni admirandis eius effectibus, à diuina prouidentia prouenientibus. 1.

Primvm: Iſaac eſt perfectiſſimum exemplum eius, quod boni filij, in bonorum Parentum domo manentes, facere debent: nam cùm ætatem haberet iam ſufficientem, adeò fuit ſubiectus & obediens Parenti ſuo Abraham, eiuſque curæ ita ſe totum commiſit: vt de matrimonio ineundo ſolicitus non eſſet: in omnibus & per omnia, parentis ſui ſancti decreto & voluntati ſe ipſum committens. Et quamuis Parens decreuiſſet, ne vxorem acciperet ex regione illa, in qua habitabat; ſed ex remota adduceretur: nihil contradixit, nec replicauit. Et quemadmodum benè perpendit Rupertus: etſi eſſet iuuenis: ſatis tamen oſtendit modeſtiam, & caſtitatem ſuam; cùm non concupiuerit mulierem, quam oculis ſuis primùm aſpexiſſet; ſed paratum ſe obtulerit, eam accipere, quam pater eius, & Deus per illum ipſi deſignarent. Et quamuis potuiſſet ipſemet in Meſopotamiam ire, vt ſibi vxoré quæreret, quemadmodum poſtea euenit Iacob filio eius: noluit tamen, nec in puncto, à parentis voluntate diſcedere, ſed negotium adeò graue Præfecto domus patris ſui cõcredidit: didicerat enim confidere diuinæ prouidẽtiæ, quæ ſolet proſpicere filijs, qui ſe totos parentibus ſuis, Deum in eis agnoſcentes, ſubijciunt.

Vide Pererij c. 24. Geneſ.

lib. 6. in Gen. ca. 38.

2.

Sed quid dicemus de ſancto ſene Abrahamo, eiuſq; ad filio ſuo proſpiciendum zelo? inprimis enim, cùm ipſe non poſſet de hoc negotio per ipſum agere; neque expediret, filium ipſum ad illud tractandum proficiſci, ne fortè illic remaneret: elegit in hunc finem hominem maximæ virtutis ac prudentiæ, omnium, quos domi habebat; & cui ipſe maximè fidebat; fa-

mulum ſcilicet nomine *Elie*z*er*,hominem ſenem, cui ſuarum facultatum & familiæ gubernationem crediderat; & quem,ob eius virtutem ſibi notam, b Gene.15 2. cogitabat,ſi filium non haberet, b *ipſum facere hæredem* ſuorum bonorum. Quia huiuſmodi negotia non debent iunioribus,& parum expertis,aut cupidis,& laxioris conſcientiæ hominibus committi; ſed prudentibus ac virtuoſis,qui noſtris rebus ita conſulant,atque ſi propriæ ipſorum eſſent;& in 3. in eis Dei voluntatem quærant. Hac electione facta duas Patriarcha cum ſuo hoc præfecto conditiones,ſeu capita duo conſtituit: quæ maximi erant momenti pro ijs,qui cogitant hunc ſtatum ſuſcipere.

PRIMA fuit, ne vxorem filio ſuo acciperet ex filiabus Chananæorum, inter quos ille degebat, etiamſi nobiles eſſent,diuites,& forma elegantes: quia erāt idololatrę, & prauæ generationis,ac morum,qui potuiſ-lib.1. de Abraham.c.9. ſent eſſe filio ſuo pernicioſi. Quo exemplo (vt Sanctus Ambroſius aduertit, docuit, matrimonium non eſſe ineundum præcipuè ob diuitias & poſſeſſiones: ſed primùm (inquit) in coniugio religio quærenda, & gra-Homi.48.in Geneſ. tia bonæ indolis: confundendo hac ratione (vt ait Sanctus Chryſoſtomus) & improbando illorum imprudentiam, qui pluris faciunt amplas dotes, quàm magnas virtutes: ſiquidem abſque virtutis fundamento, ac natura docili & benè morata,nec concordia eſſe poterit, nec ſtatus hic fœlicem habere exitum. *Secunda* conditio fuit: vt ſi mulier,quam ibat quæſitum,nollet cum ipſo venire,ne propterea filium ſuum Iſaac vnquā eò deduceret:Deum enim iuſſiſſe,ipſum exire de terra illa,dicens ei: c *egredere de* c Gene.12.1. *terra tua,& de cognatione tua,& de domo Patris tui:* quod mandatum ipſe vellet exactè ſeruare; nec permittere,vt filius ſuus aliquando ad eam reuerte-d cap.17.8. tur: Item ne contradicere videretur promiſſioni Dei,qua dixerat: d *Dabo tibi,& ſemini tuo terram peregrinationis tuæ: omnem terram Chanaan in poſſeſſionem æternam:* quod non haberet ſperatum euentum,ſi eius filius ab ea recederet.ne verò Præfectus ille conſcientiam ſuam ob iuramētum præſtitum grauaret,adiecit ipſe: ni eo euentu nolle,illum teneri ad explendum iuramentum.Quid autem hoc aliud fuit,quàm docere eos, qui ſtatum aliquem accipiunt,non debere in vllo caſu conditionem aliquam admittere,vel inſerere,quæ diuinis præceptis repugnet: etiāſi aliquam ſpeciem religionis, aut pietatis habere videretur.Non enim fœlicem euentum habere poteſt, quod contra diuina mandata militat; nec Deus prætermittet eorum conatibus fauere,qui certò ſtatuūt,quamcunque propriam commoditatem relinquere potiùs,quàm diuinæ ipſius voluntati contradicere.

4. HINC *quartum* oritur documentum, quod elucet in hoc Abrahami facto,totam ſuam fiduciam in Deo collocātis,vt voti ſui compos fieret:quod illa verba indicant: *Dominus Deus cæli ipſe mittet Angelū ſuum coram te,& accipies inde vxorē filio meo:*Hoc etiam ſignificās,Angelos,ad quos ſpectat in hu-

iuſme-

iuſmodi occaſionib. exequi diuinæ prouidẽtiæ media. (vt mox videbimus) ad futuros, rẽq; totã ad optatum finẽ directuros. Benè conſcius erat ſanctus ille Patriarcha veriſſimæ illius ſententiæ, quam poſtea Salomon ſcriptã reliquit: e *domus & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autem propriè vxor prudens:* cuius hic eſt ſenſus; quòd quamuis carnales parentes filijs ſuis diuitias largiantur, & vxores illis procurent; ſed quòd rectè, quã cuperent, attingãt, hoc nõ ab ipſis parẽtibus prouenit, ſed à cœleſti Patre: ſic. n. idẽ Sapiens ait: f *datũ Dei eſſe mulierẽ ſenſatam, & tacitã.* Idem verò erit de viro. Cùm igitur optatus hic euentus à Deo proueniat: in eo eſt collocanda fiducia: vt induſtriæ ac diligentiæ noſtræ efficacitatem præbeat.

e Pro. 19. 14.
f Eccl. 26. 17

5. Ad idẽ cõfert V. documentũ, quod ſuo exẽplo dat nobis Eliezer, domus Abrahami præfectus: qui ex parte ſua duo adhibuit aptiſſima media. I. fuit *orationis*, qua Deũ ſupplex orauit, ſuis vt votis, & Abrahami Domini ſui faueret: ſolẽne eſt enim apud viros iuſtos, credere, orationẽ (vt S. Gregorius ait) eſſe medium aptiſſimũ ad hoc, vt quod Deus futurum conſtituit, executioni mandetur. II. medium fuit, velle examinare, eoque modo quo poſſet experiri virtutẽ ac dotes virginis, quã eſſet accepturus in vxorem Iſaac Domini ſui. Et ob hãc inter alias cauſam, (ait S. Chryſoſt.) conſtituit pro ſigno eius, quã eligere deberet, ſi petenti bibere libẽter illa daret, ſeq; offerret, ad camelis etiã potũ dandũ: ſic. n. oſtendiſſet, ſe eſſe benè moratã, manſuetam, liberalẽ, ad peregrinos propenſã, & ad ſubueniendũ indigentib. quæ omnia valde erãt conformia moribus eius, qui ſocer ipſius eſſet futurus, ac viri futuri: adeoq; fuerunt hæc duo media apta, vt propter illa Deus illum plenè faceret voti cõpotem. Sed ne quis circa hoc factũ impingat, & alicuius detrimẽti ex eo occaſionem accipiat, aduertendũ eſt: in eo aliquid eſſe imitandum; & aliquid tantùm venerandũ. Nam primo aſpectu videtur genus quoddam augurij & ſuperſtitionis, quod dixerit: puella, quæ mihi tale verbum dixerit: illa eſt, quã Dominus elegit. Sed hoc & alia ſimilia ſigna duobus modis poſſunt proponi: alter eſt per ſpecialẽ inſpirationem, & inſtinctum Dei: quia ad id valde efficaciter impellit: vt hac via manifeſtet voluntatem ſuam circa id, quod ab eo petitur: & tunc nec auguria ſunt, nec ſuperſtitiones; ſed genus quoddam prophetiæ ab eo inſpiratæ, qui omnia nouit: quemadmodum euenit g *Gedeoni*, & h Ionathæ filio Saulis in verbis quæ à ſuis hoſtibus audiuerunt: quæ tanquam certa ſigna ipſi acceperunt, victoriæ obtinendæ. Hoc igitur ſpiritu proceſſit Eliezer, quẽadmodum SS. Patres aſſerunt; nam ipſemet Deus illi inſpirauit, vt ea verba diceret, & tanquam ſignum acciperet; & ſimiliter ipſi Rebeccæ, vt eadem reſponderet: quia ſtatuerat, hac via matrimonium illud ad exitum perducere. Et vt eſſet indicium & teſtimonium, quòd Deus illi inſpiraret, præceſſit humilis deprecatio, & in finem bonum ac circumſpe-

li. 1. Dial. c. 8
S. Thom. 2. 2. q. 83. a. 2.
Homil. 45. in Geneſim.
g Iudic. 7. 10. 15.
h 1. Reg. 14. 9
S. Chryſo ſupra. Theo do q. 73. in Gen.
S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 7. ad 3.

ctum

delis hic ſeruus, vt ſine mora, ad ſuum dominum rediret: nec paſſus eſt, detineri ſe per decem dies, quos parentes Rebeccæ habere cupiebant, vt breui illo tempore filia ſua cum lætitia fruerentur: præferebat enim Domini ſui Abraham, filijque eius Iſaac ſolatium, iucundæ illi tractationi & ſtudio ac fauori, quem ibi experiebatur. Et quemadmodum in deliberando prudentiæ eſt, paulatim pergere: ne feſtinatio aliquam adferat cauſam erroris: ita, deliberatione magno conſilio facta, eiuſdem prudentiæ eſt, illam executioni mandare, ne ex incuria aut negligentia contingat impediri.

§. II. *De matrimonio Tobiæ & Saræ.*

Vbi maximè paterna Dei noſtri prouidentia erga eos, quos ad hunc ſtatum vocat, præluxit, fuit matrimonium ſancti iunioris Tobiæ cũ Sara Raguelis filia: quod eſt viſibile quoddam exemplar eorum, quæ Deus D.N. & Angelus cuſtos agunt inuiſibiliter cum electis, quibus ſtatum hunc quaſi propria manu ac rectiſſimè conferre volunt.

Erat igitur Tobias valde ſolicitus, vt a *pecuniam* quandam ſibi debitã *recuperaret*, nullam interim curam habens ducendi vxorem: Sara verò anxia valde, & afflicta erat, quòd cùm ſeptẽ viros accepiſſet, Aſmodęus dæmõ omnes occidiſſet prima nuptiarũ nocte, antequam illam tangerent: recordatus ergo Deus vtriuſque, miſit de cælo Angelum b *Raphaelem*, qui erat *vnus ex ſeptem, qui aſtant ante Dominum*, vt illos in ſtatu matrimonij collocaret. Sed quis explicare poterit amorem & ſolicitudinem, qua Angelus perfecit, quæ Deus illi commiſerat? alloquitur ipſum Tobiam, ſuadet, vt Sarã petat à parentibus ſibi dari in coniugem: quia ita expediebat: aufert illi timorem, quo verebatur, ne, ſicut alij ſeptem, ipſe quoque à dęmonio occideretur: dat illi optima monita & remedia: vt hæ nuptiæ felicem haberent exitum: quæ ſupra commemorauimus: alloquitur poſtea ipſe Angelus virginis parentem, ac perſuadet, vt non dubitet, filiam ſuam Tobiæ in coniugem tradere, quã Deus illi reſeruaſſet; ac propterea non permiſiſſet à quoquam alio viro tangi: concluditur ergo matrimonium, ſicut Deus conſtituerat, ac direxerat. Tobias cum ſua ſponſa Angeli monita diligẽter ſeruat; qui dęmonem alligauit, ne illis noceret. Et hac via ita proſperè res ſucceſſit, ſicut ambo optauerant. Quò ergo potuit vlteriùs paterna Dei prouidentia erga hos iuſtos peruenire, vt conuenientem eis ſtatum daret, ita vt in quiete, diuites, & benè fortunati vitam ducerent? Multa alia media potuiſſet ipſe adhibere, vt matrimonium illud perficeretur; ſed noluit alio domus præfecto aut famulo homine vti; ſed clariſſimo ſuo Angelo: vt viſibili hoc exemplo, inuiſibilem ſuam prouidentiam erga ſuos manifeſtaret, opera ſuorum Angelorum, qui illorum ſunt cuſtodes & ſolent in-

. 4 6bl

b *Tob.* 12. 15.

& bibiſſet, & factus eſſet hilarior, iſſetque ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, venit abſcondite, & diſcooperto pallio, à pedibus eius ſe proiecit. Et ecce, nocte iam media expauit homo, & conturbatus eſt: viditque mulierem iacentem ad pedes ſuos: ait illi: quæ es? Illaque reſpondit: Ego ſum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es: (quaſi diſtinctius illi diceret, vt in coniugē ipſam acciperet, ſiquidem lex illū ad id impellebat, eò quòd eſſet mariti ſui primi iam defuncti cognatus propinquus) *Et ille: Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti: quia non es ſecuta iuuenes pauperes ſiue diuites. Noli ergo metuere, ſed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis. Nec abnuo me propinquum, ſed eſt alius me propinquior. Quieſce hac nocte: & facto mane, ſi te voluerit propinquitatis iure retinere benè res acta eſt: ſin autem ille noluerit, ego te abſque vlla dubitatione ſuſcipiam, viuit Dominus, dormi vſque mane. Dormiuit itaque ad pedes eius vſque ad noctis abſceſſum. ſurrexit itaque antequam homines ſe cognoſcerent mutuò, & dixit Booz: Caue ne quis nouerit, quòd huc veneris. Et rurſum expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenente, menſus eſt ſex modios hordei, & poſuit ſuper eam. Quæ portans ingreſſa eſt ciuitatem, & venit ad ſocrum ſuam. Quæ dixit ei: Quid egiſti filia? Narrauitque ei omnia, quæ ſibi feciſſet homo. Et ait, ecce ſex modios hordei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam te reuerti ad ſocrum tuam: dixitque Noemi, expecta filia donec videamus, quem res exitum habeat. neque enim ceſſabit homo niſi compleuerit quod locutus eſt.*

Aſcendit ergo Booz ad portam, & ſedit ibi. Cumque vidiſſet propinquum præterire, de quo prius ſermo habitus eſt, dixit ad eum: Declina paulisper, & ſede hic: vocans eum nomine ſuo. Qui diuertit & ſedit: Tollens autem Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete hic. Quibus ſedentibus locutus eſt ad propinquum. Partem agri fratris noſtri Elimelech vendet Noemi, quæ reuerſa eſt de regione Moabitide, quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis ſedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis poſſidere iure propinquitatis: eme & poſſide. ſin autem diſplicet tibi hoc ipſum, indica mihi, vt ſciam quid facere debeam: nullus enim eſt propinquus excepto te, qui prior es: & me, qui ſecundus ſum. At ille reſpondit: Ego agrum emam. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere, vt ſuſcites nomen propinqui tui in hæreditate ſua. Qui reſpondit, cedo iuri propinquitatis: neque enim poſteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor. Ruth cap 4.

Hic autem erat mos antiquitus in Iſrael inter propinquos, vt ſi quando alter alteri ſuo iuri cedebat: vt eſſet firma conceſſio, ſoluebat homo calcea-

mentum ſuum, & dabat proximo ſuo; hoc erat teſtimonium ceſſionis in Iſrael. Dixit ergo propinquo ſuo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod ſtatim ſoluit de pede ſuo. At ille maioribus natu, & vniuerſo populo, teſtes vos, inquit, eſtis hodie, quòd poſſederim omnia quæ fuerant Elimelech & Chelion, & Mahalon, tradente Noemi: & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium ſumpſerim, vt ſuſcitem nomen defuncti in hæreditate ſua, ne vocabulum eius de familia ſua, ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei teſtes eſtis: reſpondit omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu: nos teſtes ſumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum ſuam, ſicut Rachel & Liam, quæ ædificauerunt domum Iſrael: vt ſit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethleem: ſiatque domus tua, ſicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudæ de ſemine, quod tibi dederit Dominus ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem, ingreſſuſque eſt ad eam, & dedit illi Dominus vt conciperet, & pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non eſt paſſus, vt deficeret ſucceſſor familiæ tuæ, & vocaretur nomen eius in Iſrael: Et habeas qui conſoletur animum tuum, & enutriat ſenectutem de nuru enim tua natus eſt, quæ te diligit: & multò tibi melior eſt, quàm ſi ſeptem haberes filios: ſuſceptumque Noemi puerum poſuit in ſinu ſuo, & nutricis & gerulæ fungebatur officio. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: natus eſt filius Noemi, vocauerunt nomen eius Obed: hic eſt pater Iſai, Patris Dauid. Hæ ſunt generationes Phares: Phares genuit Eſron: Eſron genuit Aram: Aram genuit Aminadab: Aminadab genuit Nahaſſon: Nahaſſon genuit Salmon; Salmon genuit Booz: Booz genuit Obed: Obed genuit Iſai: Iſai genuit Dauid.

Hæc eſt hiſtoria matrimonij Ruth, admirandis documentis ad noſtrum inſtitutum plena, vt in proximo capite explicabitur.

CAPVT III.

CONDITIONES AD MATRIMONIVM CElebrandum, & Sacramentum hoc dignè ſuſcipiendum, neceſſariæ.

CONDITIONES, quibus ita matrimonium celebretur, vt Deo D.N. placeat, mirificè ſunt in prædicta Ruth hiſtoria depictæ. Quod ſi curſum noſtrum paulò remotiùs inchoemus, inueniemus, diuinæ prouidentiæ conſiliũ fuiſſe, quod Ruth bis nupſerit: primùm in regione ſua Moabitide, filio Elimelech & Noemi: qui etſi per decem annos manſerit in

matri-

matrimonio,iuuenis tamen,& in flore,vt dicitur,ætatis, nulloq; filio relicto, mortuus,Ruth viduam & ſolam reliquit: & hinc principium ſumpſit ſecundum matrimonium cum Booz homine prædiuite, nobili, primique mariti conſanguineo: qui etiamſi ſenex eſſet, cùm eum accepit: multis tamen annis ſuperuixit,&filiũ ex eo habuit. Quòd ſi varios hos euentus aſpiciamus,quos diuina prouidentia iuſtiſſimè & ſapientiſſimè decreuit: lice dicere: primum matrimonium infœlix fuiſſe, eò quòd offenſio aliqua Dei fuerit in eo contrahendo: nam videtur prior ille vir contempſiſſe legem prohibentem Hebræos duceie Moabitidas & idololatras: Secundum verò fuiſſe fœlix: quia in eo contrahendo lex fuit obſeruata, quæ iubebat virum accipere viduam cognati ſui proximi, ſi is abſque filijs obijſſet. Vt ex hoc omnes intelligant, primam infelicium in matrimonijs euentuum radicem ſolere eſſe tranſgreſſionem legum Dei eiuſque Eccleſiæ: præcipuè circa gradus illos prohibitos,qui matrimonium reddunt illicitum, ac proinde efficiunt contractum non valere: quia diuina iuſtitia punit tales contrahentes aut per ipſius matrimonij diſſolutionem; aut per mortem alterius coniugum,aut ſterilitatem; aut, ſi filios genuerint etiam per eorũ mortem,aut per alias ſimiles aduerſitates. Et in hoc ſenſu licet accipere, quod Sanctus Gregorius dixit: *experimẽto didicimus, ex tali coniugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere:* quia ſcilicet non fruuntur vita, vtpote malè geniti: contrà verò radix bonorum in matrimonio euentuum, eſt legum cuſtodia, quas Deus ſeruandas conſtituit, vt ſic ipſe legislator benedictionem ſuam coniugibus impertiatur, detque illis & vitam longam, & prolium abundantiam. *35. q. 3. cap. Quædã Lex.*

Devs nihilominus permiſit, filium Noemi accipere Ruth coniugem: vt illa occaſionem acciperet conuerſionis ad veram religionem,& comitaretur ſocrum ſuam Noemi in Bethlehem: ibique ſecundò nuberet ipſi Booz: nam niſi primum matrimonium præceſſiſſet, ceſſaſſet cauſa & occaſio ſecundum ineundi: vt agnoſcamus diuinam prouidentiam permittere ſæpè aliquos errores & peccata, ex quibus magna aliqua bona proueniant: & ex matrimonio minus recto occaſionem accipit alterius valdè glorioſi, & ex euentu aliquo aduerſo alium eruit proſperum & fœlicem: & hac ratione nos conſolatur,additque animum,ne ob noſtros errores abijciamur: aut deſperemus,ſi eorum nos pœniteat: quia ipſe & nouerit & poterit eos in bonum conuertere.

Hoc idem magis adhuc elucet in conſilio ac directione, qua vſa eſt Noemi, ad hoc matrimonium perficiendum: cuius conſilium, quamuis primo aſpectu videatur fuiſſe temerarium ac periculoſum: quia miſit iuuenem mulierem,vt maneret per noctem in Area apud Booz: quæ quidem occaſio erat & periculum amittendę caſtitatis,matrimonio non ſecuto. Sed

tus ille eſt matrimonij, de quo iam loquimur. Nec ſolùm ob ſolatium filiorum, ſed ob quietem etiam propriam, & vt tales curas deponant, expedit illos in ſtatu collocare, quando tempus peruenit. id enim ſignificauit Eccleſiaſticus dicens: c *trade filiam tuam, & grande opus feceris, ſed homini ſenſato da illam*: grande opus appellat hoc, quia ſe ipſum liberat Pater à cura & ſolicitudine illius cuſtodiendæ; & illam, à periculo, in quo verſatur: eſtque vltima hæc Parentum ad filias obligatio, quam transferunt à ſe in viros, quibus illas tradunt. Et propterea monet Sapiens, vt *ſenſato det illam*: parum enim ad rem facit, quòd ille ſit diues aut nobilis: ſi eſt fatuus, aut malè moratus: quia tunc non curas deponunt parentes, ſed augent ob timorem malorum euentuum. c Eccl. 7. 26.

Quare interrogatus Themiſtocles Philoſophus cui libentius filiam ſuam dare vellet, diuiti-ne improbo, & inſipienti: an pauperi, probo & ſenſato? reſpondit: malo habere hominem, qui pecunia indigeat, quàm pecuniam, quæ viro opus habeat. Sed felicior ac prudentior fuit Noemi, quæ nurui ſuæ Ruth talem virum quæſiuit, in quo ſimul concurrebant diuitiæ cum virtutibus; & bona fortunæ cum prudentia, & rara ſanctitate, quam in memorabili hoc facto patefecit. Vide Ianſ. in Eccl. 7.

§. I. *Coniugem probatæ virtutis eſſe quærendam.*

1. Primvm. Ipſe Booz, cùm eſſet vir grauis, & prouectæ iam ætatis, ducturus vxorem, voluit eam eſſe probatæ virtutis, & quæ talis in tota ciuitate haberetur: ideoque illi dixit: *ſcit omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis*, cuius indicium etiam hoc eſt, quòd vt nuberes, non quæſieris iuuenes pauperes aut diuites ſecundùm ætatem tuam; ſed propinquum prioris tui mariti, qui iuxta legem, eius qui ſine filijs deceſſit, nomen ſuſcitaret. Ex quo apparet vtrumque ſanctam intentionem in hoc matrimonio ineundo habuiſſe: & ita Deus eorum deſiderijs benignè annuit, dãs illis filium maſculum, qui familiam ſuam cum magna eius gloria, in futurum propagaret.

2. Sed in eodem facto adhuc multò amplius manifeſtauit Booz raram caſtitatem, diuinæque legis amorem; cùm matrimonium clandeſtinum horruit, quod nocte fit, & ſine teſtibus: volens illud ita publicè & ſolenniter inire, ſicut lex iubebat. Et quamuis occaſio eſſet vehemens, cùm videret ſe habere prope mulierem iuuenem & comptam, petentem ab ipſo, vt in vxorem eam acciperet, ipſe tamen valde ſtrenuè ſeſe cohibuit, vt puritatem ſuam conſeruaret. Et quamuis occaſio illi occurrerit repente, cùm eſſet à ſomno excitatus, quo tempore pugna ſolet eſſe vehementior: nihil tamen paſſus eſt integritati ſuæ decedere:

ſed

Digitized by Google

ſed hoſti & carni ſuæ ſtrenuè reſtitit, nec voluit diuinam legem conculcare, nec aliter matrimonium inire, quàm lex ipſa conſtituerit in præſentia teſtium, & totius populi, qui mille bona illi ſunt precati, dicentes: *faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, ſicut Rachel, & Liam, quæ ædificarunt domum Iſrael: vt ſit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem, ſiatque domus tua, ſicut domus Phares, de ſemine quod tibi dederit ex hac puella.* Hæ omnes benedictiones euenerunt illi: vt ex hoc intelligamus, etiam nunc eſſe dignum, cui Deus Eccleſiæ benedictiones concedat, qui matrimonium cum ea ſolennitate celebrat: quam ipſa deſcribit: quæ ſemper deteſtata eſt clandeſtina matrimonia tanquam valde periculoſa, & multis peccatis, ac perturbationibus expoſita, donec tandem ſacrum Tridentinum concilium illa irritauit, ac ſtatuit, ſi clam fierent, nullius eſſe valoris: vt ſic ab ipſa radice tot malorum ſementem euelleret.

Seſſ. 24. de reform. matrim. cap. 1.

ETIAM eluxit ſanctitas & iuſtitia Booz in eo, quòd noluerit, ipſum matrimonium inire cum iniuria alterius, cui titulo maioris propinquitatis, plus iuris ad illud habebat, iuxta legem antiquam, & ita noluit promittere ipſi Ruth, ſe illam in coniugem ducturum, niſi ſub conditione, quòd alter monitus cederet iuri ſuo. nam iuſtorum eſt, nolle iniuriam alijs facere: nec eis velle, quod non vellent ſibi fieri. Et qui cupit fœliciter ſibi euenire ſtatum, quem deſiderat: caueat inprimis, ne illum adire contendat cum aliqua iniuria proximi: non enim dabit Deus fœlicem exitum in rebus proprijs ei, qui eas per media contra iuſtitiam, & cum alicuius damno quærit. Et quamuis nouerat Booz, cum Ruth ſe accepturum in dotem agrum Elimelech: non propterea fuit cupiditate excæcatus, nec agere voluit vt illum haberet, niſi alter, qui potius quàm ipſe ius habebat, ei renunciaret. In quo etiam dedit exemplum cohibendi cupiditatem ei, qui de aſſumendo ſtatu in bonum animæ ſuæ agit: nam electiones ab huiuſmodi radice deprauata ortæ ſolent cedere in animæ detrimentum.

4. IN EODEM Booz facto apparet eius fidelitas ac veritas: dum promiſſionem, ipſi Ruth, licèt in occulto & ſine teſtibus factam, magna celeritate adimpleuit: quia ſufficit, Deum eſſe teſtem, qui omnibus, quæ dicuntur, & fiunt in toto mundo, etiam in angulis, præſens adeſt: quòd ſi promiſſio iuramento firmetur; eſt peculiaris ratio, cur ſit implenda: eò quòd aduocatus ſit ipſe Dominus in teſtem promiſſionis, & quaſi eius fideiiuſſor. Et quamuis in huiuſmodi caſibus attentiùs ſit conſiderandum, quid iuretur & promittatur: promiſſionem tamen factam neceſſe eſt exequi. Nam ad prouidentiam diuinam ſpectat, fouere, & promouere cauſam prudentum iuramentorum, eiſque fœlices exitus dare: ſiquidem accipit illa, tanquam media ad electionem horum ſtatuum.

Ad Eandem fidelitatem pertinet, omnia impedimenta prudenter remouere, quæ occurrere poſſunt, quo minus promiſsio impleatur. Ac propterea Booz dixit Ruth: *caue, ne quis nouerit, quod huc veneris*: vt ſcilicet, & ſuum eò aduentum; & id, de quo conuenerant, apud ſe retineret: id enim plurimum referre ſolet ad fælicem negotiorum expeditionem: ſicut, non ſeruato ſecreto, ſolet exitus eſſe minus fælix, & exurgere mille impedimenta, quæ bona conſilia, & diſpoſitiones diſturbent. Et fortè, ſi alter ille ipſius Booz propinquus, qui repentè ad portam ciuitatis venerat, vbi actum & concluſum eſt de iure matrimonij, conſcius fuiſſet, quid inter Booz & Ruth fuiſſet actum, præcogitaſſet quid ſibi eſſet reſpondendum, & aliud conſilium inueniſſet, ne agrum relinqueret, quem alias habere cupiebat. Sed ne ſilentio prætereamus prudentem Booz ipſius cautelam, qua monuit Ruth, vt ſuum ad aream, tali noctis tempore, acceſſum occultaret: cupiebat enim ipſe etiam ſuſpicionum, & murmurationum occaſiones remouere. honorati enim & prudentes homines non ſatis exiſtimare debent, quòd culpas coram Deo euitent; ſed etiam mali nominis occaſiones apud homines. Hoc eſt enim quod monet Apoſtolus, vt d *prouideamus ſemper bona, non tantùm coram* Deo, *ſed etiam coram omnibus hominibus*. Et Sapiens hortatur, vt e *curam habeamus de bono nomine: hoc enim, ait, magis permanebit, quam mille theſauri pretioſi & magni*. Vt igitur bonum nomen conſeruaret Booz, voluit aduentum Ruth occultum teneri: præcipuè cùm ipſe illum non procuraſſet. Et ſimul ipſi Ruth conſulebat: ad cuius honeſtatis bonum nomen & opinionem, quam in ciuitate habebat, omninò ſpectabat, eundem aduentum occultari. 5.

d *Rom.* 12. 17. e *Eccl.* 41. 15

Sed ipſa quoque Ruth ſuam prudentiam oſtendit; quia ita tacuit & ſecretum apud ſe ſeruauit, quod Booz illi commendauerat, vt ſoli ſocrui ſuæ, quod geſtum erat, aperuerit. non enim intelligebatur ſecretum, etiam apud Noemi ſeruandum. vt hinc diſcant mulieres eſſe circumſpectæ in huiuſmodi pactis. Nam ſicut prudentiæ eſt alijs illa non prodere; ita eſſet inſignis imprudentiæ à Satana (vt ſuperius eſt dictum) ſuggeſtæ, eadem parentibus & bonis conſiliarijs occultare: quia exponunt ſe periculo, vt facilè decipiantur. Satis verò conſtat, Booz non voluiſſe pactum illud occultari Noemi, ſiquidem, cùm dedit illi ſex modios hordei, dixit: *nolo, vacuam te reuerti ad ſocrum tuam*, coniecit enim vi prudens, ab ipſa Noemi conſilium illud prodijſſe: ac proinde omnium eorum conſciam futuram, quæ geſta eſſent. Eadem verò opera exhibuit ſuam liberalitatem, & miſericordiam, ſubueniendo indigentibus. Sed ipſis verbis inſinuare voluit Booz, illam eleemoſynam non tam à ſe fieri In gratiam ipſius Ruth, quàm ſenioris Noemi, vt hac ratione ipſius puritas 6.

magis innoteſceret: quia ad eam potius reſpexit, de qua minor poterat eſſe ſuſpicio.

7. DENIQVE voluit Booz, totum hoc negotium in publico Iuſtitiæ tribunali, (quod olim eſſe ſolebat ad portas ciuitatis) expediri conuocatis grauioribus, & ſenioribus iudicibus: quibus cauſam ſuam cum veritate & ſynceritate proponeret: libenter ſecuturus quod illi ex iuſtitia decernerent: liberam etiam faciens competitori ſuo poteſtatem eligendi, quod magis vellet, ſibique vtilius exiſtimaret. Poſtquam autem ille ſuo iuri ceſsit, quoniam ſignum talis ceſsionis erat ſecundùm legem illam, vt calceum exueret, eique daret, cui ius cedebat: ſtatim hoc petijt Booz, vt ſic conſtaret de iure, quòd in ipſum tranſibat. In quibus omnibus elucet rectitudo iuſtitiæ, qua agendum ſit de rebus ad matrimonium ſpectantibus: non contentionibus & diſputationibus importunis; ſed rationibus verbiſque modeſtis: locum dando rebus apertis & indubitatis; & abſque importuna aliqua extorſione, liberum alteri parti relinquendo, vt iure ſuo vti poſsit: nec Iudices eos eligẽdo, qui ipſius votis annuant: ſed qui ſtatuant, quod iuſtum eſt: quia quod hac ratione & via ſtatuetur, vtilitatem & commodum adferet. Poſtquam verò de veritate & iuſtitia conſtitutum fuerit, expedit, id omnibus innoteſcere: cùm enim matrimonium ſit ſtatus perpetuus: neceſſe eſt firmum ac ſtabile eſſe, quod illud comitatur, & ad eius onera portanda iuuat.

§. II. *De alijs quibuſdam matrimonij conditionibus.*

QVAECVNQVE hactenus dicta ſunt, ſpectant ad matrimonium, quatenus eſt contractus quidam humanus, & dirigitur ad fines primę ſuę inſtitutionis; ſupereſt, breuiter oſtendere conditiones, dignè illud celebrandi, quatenus eſt Sacramentum: quæ ad noſtrum inſtitutum potiſſimum ſunt duæ. *Prima* conditio eſt, vt recta adſit intentio proprij finis huius ſtatus & Sacramenti: ſicut in primo capite eſt dictum. Et quò hi fines excellentiores erunt, & abſque mixtura finium terrenorum & ſenſualium, eò erit diſpoſitio ex hac parte ſublimior. *Secunda* conditio eſt, vt bona adſit conſcientia, à grauibus peccatis pura & munda. Eſſet enim graue ſacrilegium contra debitam diuino huic Sacramento reuerentiam, illud cum conſcientia peccati mortalis ſuſcipere: quia per hoc ponitur obex gratiæ, quam conferret; &, quod eſt ex parte talis ſuſcipientis, Sacramentum eſſet ſignum inane: quia non efficeret, quod ſignificat. Et quomodo dignè referet, ac ſignificabit coniunctionem CHRISTI Domini noſtri cum ſponſa ſua Eccleſia: qui coniunctionem amoris cum ip-

ſo Chriſto non habet, ſed eius potius eſt hoſtis? nec deſunt Doctores qui aſſerant, duo hic admitti peccata lethalia: alterum, eò quòd ſit miniſter Sacramenti; alterum, quòd illud accipiat: vtrumque autem facit indignè, quemadmodum improbus ſacerdos, cùm celebrat, duplici nomine peccat: tum quòd conſecret, tum quod communicet: ipſe enim Sacramentum conficit, & ſuſcipit. Sed nunc ſatis nobis ſit ſecunda cauſa, & titulus; quia ſuſcipit Sacramentum indignè: ſiquidem Apoſtolus dixit: a *qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat, non dijudicans corpus Domini* ab ordinario & communi pane, ita qui hoc Sacramentum ſuſcipit cum conſcientia peccati mortalis, meritò iudicabitur ac damnabitur: quia nullum ponit diſcrimen inter hoc Sacramentum, & reliquos humanos contractus. Siquidem nulla alia præparatione illud ſuſcipit, quàm ſi rem non ſacram ſuſciperet, & more Gentilium. Debet igitur diligenter ſe prius examinare, & attendere: an eius anima ſit aliqua lethali culpa defœdata: &, ſi quid tale inueniat, priùs quàm matrimonium coram Parocho & teſtibus contrahat, det operam, vt per contritionem ſaltem illam abluat, faciens quod in ſe erit, vt illam verè concipiat; aut (quod melius & ſeuerius eſt) per ſacramentalem confeſsionem: vt ſic in gratia & amicitia Dei accedat: ita vt per hoc Sacramentum gratia illi augeatur. Eoq; gratiæ augmentum erit maius, quò melior erit diſpoſitio ob maiorem animæ, & intentionis, qua accedit, puritatem.

Vide Thom. Sãch. to. 1. l. 2. diſp. 6. ſec. 2. tom. 1. diſp. 16. ſect. 4.

a 1. *Cor.* 11. 29.

Etiam eſt valdè expediens, ſimilem diſpoſitionem adferre, cùm acceditur ad benedictiones ſuſcipiendas, quas Eccleſia ipſis contrahentibus in tali ſolennitate precatur: ne per lethalem aliquam culpam, obicem illis ponat. Quas benedictiones libenter Deus impertit benè præparatis, ac diſpoſitis ad eas ſuſcipiendas. Deinde bona hac diſpoſitione efficiunt, ne huiuſmodi ceremoniæ quas Eccleſia adhibet, inania ſint, ſed plena ſigna, quæ Deus copioſa ſua miſericordia replet, ſimulque præbet Spiritus ſancti arrhas, Annulum Fidei ac Fidelitatis; & velum puritatis ac honeſtatis; Torquem charitatis, & vnionis, qui contrahentium corda coniungat; vt ſint duo in ſpiritu vno, vt proximo capite dicetur.

Digitized by Google

CAPVT IV.

PERFECTVS AMOR ET CONCORDIA CONIVGVM: & media quibus illa conſeruatur.

PROPRIA coniugum in ſtatu ſuo perfectio ad duplicem virtutum ordinem præcipuè reducitur, quædam ad vnionem mutuam inter ſe ipſos, & cum ſuis cognatis conſeruãdam: aliæ ad bonam filiorum educationem; familiæ, & temporalium bonorum gubernationẽ pertinent. Harum autem virtutum prima, eaque maximè neceſſaria eſt, perfectus, & mutuus inter ſeipſos amor, hic enim reddit ſuaue iugum perpetuum, quod portant: ſed amor hic non ille eſſe debet, qui dicitur concupiſcentiæ; qui in amando, proprium aliquod lucrum, aut commodum reſpicit: hic enim tum eſt valdè imperfectus, tum non diuturnus: nam lucro deficiente, amor etiam ipſe euaneſceret, oportet igitur amorem eſſe amicitiæ, quo ſe mutuò ament, propter ipſummet amatum; & propter talis coniunctionis bonum: ita vt neque bonis fortunæ, neque honori aut pulchritudini, aut corporis elegantiæ, aut alteri alicui temporali commodo innitatur. Nec tamen, vt amor hic ſit perfectus, ſufficit, quod ſit amicitiæ humanæ, quæ coniunctioni carnis & ſanguinis innititur, qualis etiam inter gentiles & infideles inuenitur: ſed eſſe debet amor Chriſtianus, ortus à virtute
a 1 Tim. 1.5. a *charitatis, quæ finis eſt præcepti, de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta.* Quare diligere ſe debent coniuges in DEO, & propter DEVM: nullas culpas inſerendo, nec affectiones ad perſonas, aut res alias quæ huius amoris puritati aduerſentur; & *bona conſcientia*, ita alter alteri benè faciat, & complaceat: quia DEVS ita vult, & ipſius ſtatus bonus progreſſus id exigit; & *fide non ficta*, ita vt mutuam fidelitatem, quam ſibi promiſerunt, re ipſa ſeruent: nihil admittentes fictionis & fraudis, nec opere, nec verbis, nec vel cogitatione, aut deſiderio: nam licèt homines corda non videant, Deus tamen videt, qui eſt amoris & charitatis huius zelator: & infidelitas aut charitatis remiſsio, quæ latet in corde, ſolet exteriùs erumpere per aliqua ſigna, & opera, quibus qui amari ſe exiſtimabat, peturbatur. *Ad* amorem hunc adeò perfectum exhortatur idem Apoſtolus tribus adductis efficaciſsimis rationibus.

1. PRIMA eſt, deducta ex Chriſti D. exemplo: b *viri* (inquit) *diligite vxores*
b Eph 5.25. *veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, vt illam ſan-*

ctifica-

dificaret. Quaſi dixerit:amorem, quem Chriſtus D. habuit ad Eccleſiam ſponſam ſuam, qui fuit purus ab omni intentione alicuius lucri, liberalis, fidelis, & conſtans vſque ad vitam propriam exponendam, vt eam faceret ſanctam, & ſine macula:eum inquam amorem tanquam exemplar accipite amoris erga vxores veſtras, vt conemini illum imitari.

Secvnda ratio eſt deducta à ſimilitudine amoris erga ſe ipſos: *viri* (inquit) *debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua; qui ſuam vxorē diligit, ſe ipſum diligit: nemo autem vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam*. Non itaque debet vllus vxorem ſuam odio habere, cum qua eſt vna caro; ſed nutrire & fouere illam amore illo puro & perfecto, quo noſter Saluator nutrit & fouet Eccleſiam ſuam, & animas, quæ in ea ſunt. 2.

Tertia ratio eſt ob præceptum Dei in huius ſtatus inſtitutione latum, cùm dixit: *propter hoc relinquet homo Patrem, & matrem ſuam; & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna* Hoc ipſum autem lex noua magis extulit, cùm fecit, vt matrimonium eſſet Sacramentum, ſignumque vnionis & amoris, quem habet Chriſtus ad ſuam Eccleſiam: ac proindè cōiuges ipſos etiam obligat, vt ſignum ipſum verum faciant iuxta rem ſignificatam: vt mutuam ſcil. habeant inter ſe charitatis coniunctionem, quemadmodum habet Chriſtus & eius Eccleſia. Hæ tres rationes æquè obligant vxores ad viros ſuos amandos, quemadmodum Eccleſia Chriſtum amat puro, fideli, & conſtanti amore: quia & ipſæ ſunt vnum cum viris: ideoque tenentur illos, ſicut ſe ipſas diligere, & relinquere Patrem & matrem, vt adhæreant viris ſuis: tam ob Dei præceptum, quàm ob Sacramentum Chriſti: nam in hoc ſunt pares. 3.

§. I. *Extrema huius amoris vitioſa.*

Sed quemadmodum virtutes ſemper tenent medium inter duo extrema vitioſa: alterum ad dextram per exceſſum; alterum ad ſiniſtram per defectum: ita amor coniugum ex vtroque extremo poteſt vitium contrahere: alterum eſt, ſi adeò nimius eſſet amor: vt, quo inuicem ſibi complacerent, non curarent Dei legem conculcare. Quemadmodum a *Adam*, ne Heuam contriſtaret, *comedit fructum*, à Deo ſibi *prohibitum*, potiùs volens Devm offendere, cùm tanto totius orbis detrimento, quam ſuam vxorem contriſtare: Et Salomon, quia b *copulatus eſt ardentiſſimo amore alienigenis mulieribus, ædificauit eis templa, in quibus Deos ſuos adorarent: quæ cor eius auerterunt, vt & ipſe illos adoraret*. Et de quodam alio narrat Euangelium, quod c *inuitatus ad nuptias* regias *noluerit venire, ne vxorem*, quam recens duxerat, vel ad breue tempus relinqueret. Et, vt habet liber

a Gen. 3. 6. 17.
b 3. Reg. 11. 1. &c.
c Luc. 14 20

Eſdræ: *multi dementes facti ſunt propter vxores ſuas, & ſerui facti ſunt propter illas: & multi perierunt, & iugulati ſunt, & peccauerunt propter mulieres.* Et ipſamet coniugalis caſtitas ex hoc exceſſu amoris plurimùm læditur, quemadmodum paulò pôſt videbimus. contra hoc extremum tendit præclara illa Saluatoris admonitio, iubentis diſcipulos ſuos, e *odiſſe vxores ſuas:*
e Luc. 14. 26 nam (vt Sanctus Thomas aduertit) ſolennis eſt diuinæ ſcripturæ ſtylus, odium appellare amorem minorem cum maiori collatum: quemadmodum dicit, quòd f *Deus Iacob dilexit, & Eſau odio habuit*; eò quòd Eſau minus dilexerit, multoque parciùs ei fauerit, quàm Iacob. Ita igitur vir vxorem & vxor virum odiſſe debet, quatenus minus debent ſe mutuò diligere, quàm Deum: dirigendo amorem ſuum iuxta rationis & legis diuinæ regulas: ita vt nunquam amor mutuus in cauſa ſit, cur eam tranſgrediantur. Nec debent, quemadmodum Adamus, de manu vxoris pomum accipere, quod illa contra Dei mandatum obtulerit: etiamſi illud dulciſſimum eſſet; nec eius voci aut perſuaſioni, quantumuis importunæ acquieſcere. Quod ſi conqueratur propterea, ſe odio haberi; reſpondeat: hoc eſſe odium, quod Deus commendat: nec tamen odium hoc eſſe malum, ſed perfectum, & verus aliàs amor, licèt inferioris gradus, quàm amor ipſe Dei. Et ſi vxor contenderit, vt vir idola adoret, quæ adorat ipſa; & vt templa illis ædificet: vt ſic oſtendat ſe fauere ipſius vanitatibus, & mundanis recreationibus; & vt terrena & inordinata ipſius deſideria ſequatur: nullo modo ei eſt acquieſcendum, ſicut Salomon acquieuit: ſed operam potiùs det, vt illa, vxor non adoret; ſed à ſe abijciat, quemadmodum g *Iacob* effecit, vt *Rachel* ea abijceret: vt ita ſaluari poſſit. Et hic erit verè perfectior amor; qui plus vxoris animam, quàm corpus amat. Quòd ſi amor erga illam inſtiget, vt negligat conuiuia Dei, Sacrum Miſſæ, concionem, & Sacramentorum frequentiam: mortificet hunc amoris exceſſum, induatque robuſtius pectus, ad vxoris ſocietatem interdum dimittendam, quò Dei familiaritatem, quando id illi placet, obtineat. Quod diximus de viris, intelligendum etiam eſt de vxoribus: quæ ſancto quodam odio debent illos proſequi in eo ſenſu: quòd amor erga illos multò ſit minor, quàm erga Deum ita vt nullum in eorum gratiam peccatum admittant. In idem extremum incidunt, qui ob nimiũ amorem, facilem dant ſuſpicionibus, & zelotypiæ locum; alijſque multis defectibus, de quibus inferiùs agetur.

f Malac. 1. 3. Rom. 9. 13

g Gen. 35. 2.

Tract. 3 c. 5.

2. NON tamen propterea inclinare debent in extremum alterum vitioſum, amoris ſcilicet adeò exigui parcique, vt verè declinet in odium malum. Ex quo graues offenſiones contra Deum Dominum noſtrum oriuntur; & contra vnionem & concordiam charitatis, fidelitatem, & iuſtitiam, ad quæ matrimonij contractus obligat, & Sacramenti ſignificatio: ſic enim tranſgrederentur & turpiter macularent vnionem vnius cum vna, quæ

per

per vnionem Chriſti cum Eccleſia ſignificatur : & contra hoc extremum diriguntur omnes rationes Apoſtoli, quibus viros exhortatur, vt *vxores ſuas diligant, ſicut Chriſtus Eccleſiam* : cuius amor non ſequitur extrema; ſed regiam tenet perfectionis viam: non declinans ad dextram, neque ad ſiniſtram, vt ſit omnibus coniugatis exemplar amoris, quo ſe mutuò proſequantur.

§. II. *In quibus rebus Coniugum amor debeat prælucere.*

EX Hac Apoſtoli doctrina deducere poſſumus particulares aliquas res & proprietates, in quibus amor vtriuſque coniugis debeat elucere, ad imitationem eius, qui eſt inter Chriſtum D. N. & eius Eccleſiam : vt pulchrè oſtenditur in octo capitibus libri Cantici Canticorum: ex quibus, quæ ad hoc propoſitum maioris erunt momenti, colligemus.

Prima ſit, quod vtriuſque amor, quà ſunt coniuges, debet eſſe ſingularis & vnicus: ita vt vterque ſibi in altero ita complaceat, atque ſi ſolus eſſet in mundo: quemadmodum ipſe Chriſtus de ſua Eccleſia dixit, a *ſicut lilium inter ſpinas : ſic amica mea inter filias* : ipſa verò ſponſa reſpondit: *ſicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios* : quare viro ipſi, totius mundi mulieres eſſe debent tanquam ſpinæ ; vxor verò tanquam lilium : & quemadmodum homo refugit contingere ſpinas, ne ab eis pungatur ; gaudet verò tangere, & odorem lilij percipere, quia ſuauis eſt : ita vir fugere debet tactum & familiaritatem cum vxore aliena : quia ſi valdè propè accedat, facilè pungetur, & cruentabitur. Cum propria tamen familiariſsimè agere debet : quia ex eo, & conſolationem & confortationem hauriret. Hoc ipſum tamen præſupponit, vxorem erga ſuum virum non debere ſpinarum ſed lilij proprietates habere: non enim aſpera & inſipida; ſed lenis, blanda, & beneuola eſſe debet : ſicut Eccleſia eſt erga Chriſtum : & quæ ſibi perſuadeat, omnes totius mundi viros ſibi eſſe tanquam ligna ſylueſtria, & inutilia: ſed proprium virum eſſe pomum pulchris & odoriferis fructibus plenum: & à reliquis omnibus debet ſe ſubtrahere, atque ſi eſſent planè ſylueſtres, & intractabiles: nolens ab eis vllos fructus, aut munera, quæ puritatem & cordis ipſius amorem maculent : quia talia à ſolo ſuo marito expectare, & accipere debet. qui etiam erga ipſam coniugem non ſe debet habere tanquam Sylueſtre lignum, parum beneuolum, & inutilem, ſed tanquam pomum, quæ illam vmbra ſua protegat, & fructu recreet, ſuauiq; odore confortet. Et hoc modo alterius amor conſeruabit & fouebit amorem alterius.

1.

a Cant. 2.

2. HINC prouenire debet *ſecunda* proprietas, quæ eſt voluntatum vtriuſque conformitas,ita vt vterque vnum idemque velle habeat in bono: & vxor debitã marito ſubiectionem ſeruet,vt paulò pòſt dicemus.In rebus autem obſequij diuini maximè debent hanc conformitatem tenere; & alter alterum exemplo & verbo extimulare, quemadmodum duo Seraphini,qui verſantur in præſentia Dei,mutuò ſe inuitantes ad illum benedicendum,& laudandum.Et ſicut in libro Canticorum nunc Chriſtus D. ſponſam inuitat ad exercenda bona opera; nunc verò ſponſa inuitat dilectum, vt ſecum veniat ad eadem exercenda:ita vir exhortari debet vxorem ad opera virtutum,& religionis:& vxor inuitare debet virum ad ipſam in eiſdem comitandam : & vterque debet in omnibus iuſtis & honeſtis rebus ita eſſe conformis vt neuter alterum impediat:ſi enim vterque fuerit conformis in amore Dei , ac diuino eius ſeruitio : ita etiam erunt tales in amore mutuo; & in omnibus , quæ ad ipſorum bonum & vtilitatem pertinent.

Cant.2.10. c.7.11.

3. SED quoniam neceſſe eſt,inter coniuges aliquos eſſe defectus : etiam in hoc debet mutuus amor ita elucere , vt tales defectus non valeant, mutuã charitatem remittere;ſed fouere potiùs,ad culpam reparandam,ac euitandam. Nam perfectus amor non poteſt in malo cum altero conuenire ; ſed potiùs horrere illud debet;&,qua poterit meliori via,operam dare , vt illud impediatur, exhortatione,admonitione,& reprehenſione. Quamuis in hoc aliam rationem ſeruare debeat vir, qui caput eſt:quàm vxor , quæ eſt ſubdita : vir enim maiorem habet authoritatem ad vxoris defectus reprehendendos & corrigendos:non quidem cum ea aſperitate,qua famulas & ancillas;ſed cum ſuauitate, quæ proficiſcatur ex amore:ita tamen efficacaciter,vt ipſum malum,ac damnum impediat.Eum in modum quo Chriſtus,D.N.ſponſam reprehendit,dicens:b *ſi ignoras te,o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum tuorum*.in quibus verbis lenitatem ſeueritati coniunxit:quia appellauit eam pulcherrimam inter mulieres: ne exiſtimaret,ſe ab ipſo non amari:minatur tamen , ſe nolle illam in domo habere:vt ita defectum emendaret, ob quem talia minaretur . Sed quemadmodum ſponſa erubuit ea reprehenſione, humiliter eam acceptans , vt ſtatim emendare ſe ſtuderet:ita prudens mulier, quando propter culpam aliquam corrigitur,non debet multa cholera inflammari,& inſtar tigridis in virũ ſuum ſe conuertere: ſed roſeo quodam rubore ac verecundia agnoſcere ſuam culpam,& ſtatim curare emendationem: & quando vir vniuerſim totam familiam ob defectum aliquem admonet, ſi ipſa eſt rea : debet quoque culpam ſuam reparare,quemadmodum fecit Rachel , quando Iacob,conuocata omni domo ſua,dixit:c *abijcite Deos alienos , qui in medio veſtri ſunt*,quemadmodum ſuperiùs dictum . Sed ſi vir in defectum aliquem

b Cant.1 7.

c Gen.35.2. Trac.3.c.5.

laba-

labatur:debet quoque vxor cum charitate illũ reparare, & impedire:nam 2.2.q.33.a.4
(vt S.Thomas oſtendit) etiam Inferior poteſt Superiorem ſuum corrige-
re,non quidem moroſè,ſed blandè ac demiſsè, quemadmodum Apoſtolus
dixit diſcipulo ſuo Timotheo:d *ſeniorem ne increpaueris,ſed obſecra, vt patrẽ.* d 1.Tim.5.1.
Ita,inquam,vxor maritum obſecrare debet:demiſsè rogans, vt ſe emen-
det,ob damnum ipſi imminens;& exemplum malum,quod alijs præbet;&
ob alias rationes, quas charitas & prudentia humana ad id adferre ſo-
let.

4. AMPLIVS hoc confirmatur quarto perfecti huius amoris ſigno quo vterque coniugum,alterius res accipit tanquam proprias:cùm enim vterq; ſit vna caro,& vnus Spiritus ob contractum,& Sacramentum:æquum omnino eſt,vt ſe ipſos tanquam vnum gerant,ita vt vterque idem omnino alteri velit,quod ſibi ipſi vult:quoad ſalutem,honorem, fortunas, quietem & vitam,tam corporis, quàm animæ cuicunque periculo ſe exponendo, vt alterum liberet:quemadmodum Chriſtus Dominus Noſter fecit, vt Eccleſiæ ſuæ benefaceret;& Eccleſia ipſa idem facit, vt ſui ſponſi Chriſti D. honorem defendat. Nec fuit exiguum indicium inſignis amoris *Michol*, filiæ Regis Saul,erga ſuum virum Dauidem: cùm enim *Saul miſiſſet.ſatellites ſuos* in domum Dauid,vt *cuſtodirent eum,& interficerent*; ſtatim illa id viro ſuo indicauit,dicens:e *niſi ſalvaueris te nocte hac:cras morieris: Depoſuitque eum per feneſtram,&* ita *ille ſaluatus eſt. Tulit autem Michol ſtatuam,& poſuit ſuper lectum*,& ita cooperuit,vt poſſet dicere,quòd Dauid ægrotaret: quamuis enim non dubitabat,patrem ſuum,cùm id cognoſceret,ægerrimè laturum, ipſamq; ſe grauiter reprehenſurum,quemadmodum poſtea fecit:illa tamen virum ſuum in amore prætulit Patri;pluriſque fecit, quòd eum à periculo liberaret:quàm quòd ſe ipſam periculo ſuo ſubtraheret. Sed multò adhuc magis deberet vir fortitudinem ſuam oſtendere, exponendo ſe cuicunque periculo,pro omnibus, quæ ad bonum vxoris pertinent: propterea enim dicitur:f *ſi dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam:* vt ita poſsit vxoris, quam tantopere diligit, bonum conſeruare;nec parcere facultatibus, ſanitati, aut vitæ aut vxor hæc ipſa habeat.

(margin: e 1.Re.19.11. — f Can.8.7. — 3.Aeſ.4.25.)

5. HINC oritur quinta proprietas puri huius amoris, quæ in eo conſiſtit, vt vterque alteri placere, & ſolatium dare ſtudeat in ijs quæ petit ac deſiderat;& in remouendis ijs,quæ poſſent illi diſplicere, aut pœnam & moleſtiam adferre:hoc tamen iacto fundamento,vt materia ſit licita, & expediens: talis enim eſt amor mutuus inter Chriſtum Dominum Noſtrum & ſuam Eccleſiam,quamobrem illa dixit:g *dilectus meus mihi & ego illi*,& iterum inuerſis verbis ait:h *ego tota dilecto meo, & dilectus meus totus mihi:* quia ille totus occupatur in proſpiciendo bono meo; & ego tota ſum in rebus

(margin: g Can.2.16. — h c.6.2.)

obſequij eius; ille attendit meo honori; & ego ſtudeo honori eius: ille in remouendis, quæ mihi nocent; & ego in reijciendis, quæ illi diſplicent. Idem igitur præſtare ſibi debent mutuò coniunges; ita vt huius amoris indicia nunc à coniuge incipiant; nunc ab ipſo viro: ita tamen, vt vterque in altero inueniat ſimilia officia, quæ amori ſuo correſpondeant: illa ſtudere debet, totam domum adeò pacificam & ornatam habere: vt ipſe ſibi complaceat, in eam intrare; eique tanta cura indulgere: vt gaudeat in eius ſocietate manere; & ex ijs, quæ ſuis manibus comparauerat, offerat munera illi grata, dicens cum ſponſa: i *omnia poma, noua & vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi*; quæ ſcilicet induſtria ſua comparauerat. Vir interim huic vxoris amori correſpondens, debet liberaliter de omnibus ei proſpicere, quæ illa deſiderat ad bonum domus ordinem, ac directionem; ac eijcere ab ea quidquid illam perturbare, & alterare poſſit, coniurans; &, ſi opus erit, etiã minans, dicens: k *adiuro vos Filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit*. cupiens ſcilicet, illam ſomno & quieti ſuæ etiam vacare.

i Cant. 7.13.

k Can. 3.5.

6. HVIC amoris ſigno affine eſt ſextum, quo vterque ſtudet alterum laudare; de illo, ac de rebus eius, quoties decens & expediens aliqua occaſio occurrit, benè loqui; eiusque defectus, ſi quos habet, ita occultare: vt alij illos non nouerint; & eum propugnando, ſi alij illos aperirent. Quemadmodum Chriſtus Dominus Noſter in libro Canticorum non ſatiatur, referendis laudibus ſponſæ ſuæ Eccleſiæ: & quamuis defectus aliquos habeat: (quia nemo poteſt venialia omnia peccata euadere) nouit tamen ipſe in his laudibus nullam eorum facere mentionem: ſed dicere: l *tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te*: charitas enim omnes tales maculas operit, facitque earum obliuiſci. Ipſa verò Eccleſia ſine vllo limite, & velis (vt dicitur) expanſis, benè de ſuo dilecto loquitur: licèt id mirum non ſit: quia ipſe infinitis laudibus dignus eſt, & nec minimam vmbram habet alicuius maculæ: nec ſolum talia de illo loquitur, cùm illam fouet, eique indulget; ſed etiam cùm aliquod oſtendit indicium auerſionis. nam interrogata, qualis eſt dilectus tuus? reſpondit: m *dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus*: & pergit, plurimas eius laudes referendo. Hunc in modum debent coniuges benè ſemper de ſe mutuò loqui; & operire defectus: ſi qui in ipſis inueniantur. Et licèt vir ſit tetricus & moroſus: vxor tamen tacere debet, quæ in domo geruntur, & benè de illo in publico loqui: quemadmodum faciebat S. Monica, quæ virũ habuit difficilem: ſed illa tamen, quod moleſtũ & graue erat in illo, occultabat; &, quę laude digna erãt, proferebat. Quãuis ſi vtriuſq; charitas eſſet verè perfecta, nõ deeſſet vtriq; argumentũ, ad multa bona de altero dicẽda.

l Can. 4.7.

m Can. 5.10.

DENIQVE

Deniqve magnum amoris ſignum eſſet, quòd vterque alterius palato & moribus, in omnibus, quæ licita eſſent, & expedirent, mutuò ſe conformarent: quaſi in eadem matrice fuſi. quamuis vxor, vtpotè inferior, magis debeat ſeſe viri voluntati & palato accommodare; flectendo & mortificando voluntatem propriam, vt ei ſe conformet: cogitans quod quemadmodum Chriſtus Dom. ſponſæ ſuæ dicit: n *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum*, vt ſit ipſi ſimilis in vita, quemadmodum impreſſum ſignaculum ſimile eſt ipſi ſigillo: ita vxor tanquam cera mollis debet in ſe recipere ſignaculum viri, iuxta mores & voluntatem eius. Qui tamen vir adeò cautus & iuſtus eſſe debet, vt non Antichriſti, ſed ipſius Chriſti ſignaculum ſit: ita vt vxori ſuæ dicere poſſit illud Apoſtoli: o *imitare me, ſicut & ego Chriſtum imitor*: quod quidem adeò difficilè non eſt, verè ſe amantibus: propterea enim ſponſus ſtatim ſubiecit: p *quia fortis* (inquit) *eſt, vt mors dilectio*, ad mortificandum & iugulandum in ſe quicquid dilecto ſuo diſplicet: vt ſe illi in omnibus conformet.

n Can. 8. 6.
o 1. Cor. 11. 1.
p Can. 8. 6.

§. III. *Alia media concordiæ inter coniuges ſeruanda.*

EX Hoc amore omnibus, quas poſuimus, conditionibus ſtipato, naſcitur pax & concordia; de qua Eccleſiaſticus ait: a *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier benè ſibi cōſentientes*. In cuius rei probationē varias adfert ſententias: alias quidem, quæ referri poſſunt ad damna, quæ mulier mala & vitioſa adferre ſolet, alias verò, quæ referas ad bona, quæ ab eadem bona & benigna proueniunt. quorum adeò diuerſorum & contrariorum euentuum radices inſinuat. b *Commorari* (inquit) *leoni & Draconi placebit, quàm habitare, cum muliere nequam. in medio proximorum eius ingemuit vir eius; ſicut aſcenſus arenoſus in pedibus veterani grauis illi eſt: ſic mulier linguata homini quieto. mulieris ira, & irreuerentia, confuſio eſt magna. Mulier, ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo*, quem vehementer cruciabit, & animo quaſi deficere faciet. *Non des aquæ tuæ*, quam ſeruatam cupis, *exitum, nec modicum* quidem; alioquin tota ſenſim effluet. Ita *nec mulieri nequam veniam prodeundi*, & pro libitu agendi: quia non poteris illam poſtea continere: c *mulier zelotypa* dolorem adfert, & gemitum, & *flagellum linguæ* eius *omnibus communicans*, & omnes verberans. *ſicut Boum* diſſidentium & inuicem repugnantium *iugum, quod* tam diu *mouetur*, & agitatur,

a Eccl. 25. 1.
b verſ. 23.
c Ca. 26. 9.

Digitized by Google

donec vel frangatur ipſum, vel ipſos boues lædat, & torqueat: ita eſt iugum coniugum, quando *mulier* eſt nequam, *qui tenet illam quaſi qui apprehendit ſcorpionem*, cuius venenum diu torquet ipſum percuſſum; & tandem emori cogit. Hæc verè omnia Eccleſiaſticus: in quibus radices diſcordiarum ex parte mulieris tangit, quæ ſunt in generali, illius mali mores, loquacitas, iracundia, feruor, ſuperbia, & arrogans excundi & prodeundi libertas, zelolytia, & iugi ſibi impoſiti, vt alteri ſubiecta ſit, excuſsio. Hæ ſunt condi-
Pro 30.33. tiones mulieris, quam Salomon d *odioſam* vocat: ob quam domus, & ipſa ſimul terra turbatur. Eadem etiam ſequi ſolent damna, ſi eædem condi-
Eccl. 4.35. tiones in viro locum habent, qui e *ſicut leo in domo euertit domeſticos ſuos*, & turbat non modò rugitu, & verbis turbulentis ac furioſis; verum etiam manibus, & terribilium operum vnguibus. Sed quid mirum eſt, ſi, vtroque gratiam à ſe abijciente & charitatem, quæ matrimonij iugum ſuaue reddere poterat, ferreum illis ſit onus, & quædam inferni ipſius effigies; in quo damnati, quamuis alioqui mortales, inter ſe gerant inimicitias, ſimul tamen coguntur viuere.

VERVM è contra magna felicitas eſt, inſignem comparem nanciſci, cum qua pacificè & quietè viuas; ſicut idem Eccleſiaſticus hiſce verbis
Eccl. 26. 1. declarat: f *mulieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex; mu-*
6. *lier fortis oblectat virum ſuum, & annos vitæ illius in pace implebit. Pars & ſors bona, mulier bona. in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis. gratia mulieris ſedulæ delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit. diſciplina illius datum Dei eſt: mulier ſenſata & tacita, non eſt immutatio eruditæ. Gratia ſuper gratiam mulier ſancta & pudorata, ſicut ſol oriens in altiſsimis Dei, ſic mulieris bonæ ſpecies & pulchritudo animæ in ornamentum domus eius. Lucerna ſplendens ſuper candelabrum ſanctum, columnæ aureæ ſuper baſes argenteas, & pedes firmi ſuper plantas ſtabilis mulieris*, quam domi manere delectat; foras verò prodire, graue eſt. Hæc Eccleſiaſticus, in quibus concordiæ à parte mulieris radices deſcribit, quæ ſunt vitæ ſanctitas, illius prudentia & diligentia, taciturnitas & pudor, & quietis manſioniſque domeſticæ amor: vt nihil ſpectet aliud, quàm bono illi exemplo, diſcretaque gubernatione prælucere. Eiſdem bonis fruitur etiam vxor, ſi bonum nanciſci & prudentem virum potuerit. nam & hic donum DEI eſt, & bona pars ac ſors timentium eum.

VERVM, quoniam aliqua inter naturales, vtriuſque coniugis, conditiones, varietas eſt & differentia, è qua diſcordiæ naſci queant; excitanda & fouenda inter eos eſt CHARITAS, quæ *benigna eſt, & omnia ſuffert*, ad exceſſus mortificandos, vt eædem conditiones in vnam coaleſcant vtrique communem, vt benè hiſce verbis S. Gregorius

pon-

ponderat. Admonendi ſunt coniuges, vt ſi quid occurrat, in quo alter alteri diſpliceat, illud ipſum patienter ſuſtineant, & magna cum diſcretione excuſent, memores ſententiæ illius Apoſtolicæ: g *alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Lex autem Chriſti charitas eſt, propter quam ipſe bona ſua libenter nobis contulit, & mala noſtra æquanimiter ſuſtinuit. Tum verò legem adimplemus, cùm bona noſtra liberaliter elargimur; & mala alterius piè toleramus. Ad hoc etiam non parum proderit, ſi vnuſquiſque conſideret, non tam id quod ab altero patitur, quàm quod ab ipſo alter pati cogitur. Hæc quidem S. Gregorius. Cui ipſe adiungo, lege charitatis, illos etiam inuitari, vt iram tunc cum ſilentio refrenent, cùm alter eandem inordinatè & liberè laxat, ne oleum igni infundant. Si verò loqui eos oporteat, tanta id modeſtia & lenitate fiat, vt iracundiæ furorem & feruorem extinguat. Verùm ſi pax hæc haberi ob intolerabiles & præfractos alterius tantum mores nequeat, ſi tamen alter, h *quod ex ſe eſt* (vt Apoſtolus ait) eandem habere ſatagat, mercedem ſuam, & coronam non amittet. Imò ſolet Deus hanc conditionum repugnantiam permittere ad ſuos electos exercẽdos, ac perficiendos, & ad inſignes ſanctitatis gradus perducendos; vtens viri aſperitate tanquam inſtrumento ad vxoris ſanctitatem perficiendam, aut importunis vxoris moribus, quò vir eius ad eminentem ſanctimoniam exurgat. Et in hoc (vt Salomon ait) i *ſtultus qui turbat domum ſuam, ſeruiet ſapienti.* Ex ea enim occaſione prudentior euadit ac ſanctior. Et ita S. Gregorius ait, Dominorum & Prælatorum duritiem & rigorem ſeruos & ſubditos ſanctos reddere: ſeruorum verò & ſubditorum duritiem Dominis & Prælatis viciſsim eſſe meritorum occaſionem: k nam *diligentibus Deum omnia cooperari in bonum* & ſalutem animarum. Ambo tamen (ait S. Baſilius) cõditiones & mores ſuos mortificare & flectere nonnihil deberent; memores inſtinctus illius naturalis, quem viperæ, ſerpentium crudeliſsimæ Deus indidit; hæc enim dum murænæ maritimæ ſe coniungere vult, oram maris petit, & ſibilo, aduentus ſui dat indicium: quo audito adnatat muræna, & intrepidè viperæ coniungitur: ſed hæc ante congreſſum, omne, quod continet, virus abijcit, ne quod compari damnum adferat. Diſcant hoc exemplo coniugati, feritatem & duritiem moderari ac mortificare: vxor virum ſequi, eique ſe ſubijcere, quamuis vipereus ſit & virulentus; maritus verò ſuã flectere conditionem, & animum mitigare, quò vxor illum ſuſtinere queat. Alia huc ſpectantia media, nec minus efficacia, ſequentibus capitibus proponentur.

3. p. paſt. admon. 38.

g Gal. 6. 2.

h Rom. 12. 18.

i Prou. 11. 29.

Lib. 20. mor. c. 21.

k Rom. 8. 28.

Refert Ludouic. Legionenſis.

CAPVT V.

CONIVGALIS CASTITAS, ADVLTERII GRAVItas, & nimia Zelotypia.

AMOR & concordia inter coniuges valde conſeruatur & creſcit per caſtitatem, quæ in gradu ſuo ſupremo, quem virginitatem dicimus, non modò in mulieribus, quarum præcipua ac primaria dos eſt illa integritas, ſed etiam in viris, præcedere ſpõſalia deberet. Talis fuit Iacob Patriarcha, quamuis ſatis prouectus cum prima vxore Lia contraxerit. Nam propterea primogenitum ſuum Ruben vocauit *principium doloris ſui*, inſinuans (vt docet Abulenſis) tunc patres cũ dolore, quamuis ſine omni culpa, amittere quod nulla pœnitentia reparari ac recuperari poteſt. Tunc verò caſtitas illa incipit, quam coniugalem dicimus: quæ in fidelitate, quam in opere coniugali alter alteri pręſtare tenetur, ſita eſt. Vtramque caſtitatem ſenior Tobias filio ſuo commendauit, antequã ad matrimonium animum applicaret: b *Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione; & præter vxorem tuam nunquam patiaru crimen ſcire.* quaſi diceret; antequã connubium ineas, virginitatem ſerua: inito autem iam connubio, ſtatus cõiugalis caſtitatem cole: quæ per duo extrema vitioſa, nimium ſcilicet amorem, & odium, ac tædium periclitatur. Primus frequentior eſt, & conſiſtit in immoderato & effræni vſu voluptatum coniugalium: iuxta illa D. Hieronymi verba, quæ in Decretalia relata ſunt, origo, inquit, amoris, honeſta erat; ſed eiuſdem magnitudo turpis: parum autem refert, honeſtã eſſe cauſam, ſi propter hanc ipſam inſanias. Propterea nõ inſcitè Philoſophus olim dixit: adulterum illum eſſe, qui nimio & inordinato amore vxorem ſuam diligeret, quam vir ſapiens non turpi & inordinato: ſed ita honeſto diſcretoq; affectu diligere debet, vt non voluptatis impetus, Regis inſtar, prædominetur; ſed rationis ſequatur dictamen. Nihil enim turpius ac fœdius, quã vxorem propriam tanquam adulteram, nec niſi ob ſolam voluptatem amare. Quocirca qui hoc modo illã amaret: etiamſi vxor propria nõ eſſet, poſt illam tamen abiret; & vt mentis impios, leges tranſgrederetur, quas Deus, ad ſtatus huius iuſtificationẽ conſtituit. Euidens peccati huius grauitatis indicium eſt horrenda & funeſta mors ſeptem virorum Saræ, quos dæmoniũ, ob indomitã carnis concupiſcentiam, qua ad illam, inſtar equi & muli, nõniſi turpem voluptatem ſpectantiũ, ingredi volebant, enecauit. Recordentur proinde coniuges; quemadmodum vinum moderatum ſalubre eſt, & ſanitati conducit; nimiũ verò & immodicũ eidem nocet; ita nimio delecta-

a Gen. 49. 3. Ibi ex Plinio li. 10. c. 63.

b Tob. 4. 13.

Lib. 1. Con. Iouiniam. 32. q. 4. 1. origo.

S. Thom. Additio ad 3 p q. 49 a 6, dicit eſſe p mortale.

tionum coniugalium vino,caſtitatem amitti & reuerti. Ita S. Aegidius, S. Franciſci ſocius ſęculari cuidam,de caſtitate coniugali glorianti,& ab adulterio immuni,reſpondit;ne propterea,inquit,glorieris;poteſt enim quis nō minus è proprio vaſe,quàm alieno inebriari:ſic oſtendere volens,etiam in hoc,ebrietatem aliquam contineri poſſe,quæ perfectæ caſtitati aduerſetur: ac proinde nimietatē hanc & immoderationē mortificandā. Dolendū enim eſt (ait S. Gregorius) immaculatum matrimonij thorum maculare;& in vitium conuertere,quod cum virtute fieri poſſet. Multi Sodoma inſtar Loth, egrediuntur,luxuriæ flammas fugientes:non tamen ad altum perfectæ continentiæ montem ſe recipere conati ſunt; ſed in d *Segor ciuitatem paruam*, id eſt ſtatum coniugalem (in quo virtutū nulla ſublimitas) perueniſſe contenti ſunt,hic tamē ab incendio carnalis delectationis immunes agere poſſunt; & animas *ſaluare*: (niſi exceſſuum ſcintillæ quos ob immoderatam concupiſcentiam faciunt eoſdem vſtulent) quod fieri tum poterit,cum amorē ſuum ad regulas præſcriptas moderati fuerint;& matrimonio eos duntaxat ob fines vtantur,ob quos id inſtituit Deus:ad procreandā ſcilicet ſobolē,& concupiſcentiæ ardorem extinguendū;tantum è pharmaco ſumendo,quantum ad dolorem leniendum,non verò magis augendum ſpectet. Vnde ſequitur, Coniuges in quibus ob ætatem ſenilem duo illi fines iam finem accepere, ſi perfecti eſſe velint,continentia effulgere debere,Abrahæ & Saræ exemplo, qui dum in ſeniū deuenientes de prole habenda deſperarent,ſeſe ab vſu matrimonij continuerunt:Quemadmodū Doctores nōnulli ex verbis illis Saræ,cùm Angeli,ſobolem Abrahæ ex ipſa promitterent, colligunt, e *poſtquā conſenui*,inquit,*& Dominus meas vetulus eſt, voluptati operam dabo?* oſtendens ſcilicet,ſe iam omnem à carnali voluptate animum auertiſſe.

c p paſt. admon. 28.

d Gen. 19. 20

e Gen. 18. 12. Vide Perer.

§. I. *Adulterij grauitas.*

IAm ad alterum extremum tranſeamus,odij ſcilicet, & contemptus,quo vehementius coniugalis caſtitas oppugnatur, & ſumma cum iniquitate & iniuſtitia in adulterij peccatum præcipitatur. Tanta ſiquidem eſt carnis in delectationes ſuas conſectandas pronæ miſeria, vt licitarum voluptatum experientia & delectatio, quæ teſte Apoſtolo, ad *fornicationem* fugiendam, & concupiſcentiæ ignem ſopiendum inſtituta eſt: eaſdem magis magisque extimulet; & ſimul etiam illicitarum experiendarum deſiderium inijciat: in quibus Dæmon & deprauata imaginatio maiorem guſtum ac ſaporem ſitum eſſe fingit, cum quodam aliarum faſtidio ac nauſea. Ita ſentiebat nequam illa mulier, quam Salomon ait dixiſſe, b *Aqua furtiua dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior.* non quod reuera ita ſit, ſed quod maiori cum auiditate

a 1. Cor. 7. 2.

b Prou. 9. 17.

guſtari ſoleant;& proprius panis,quamuis melior, nauſeam plerunque adferat. Veruntamen quicunque infelix eiuſdem cum illa opinionis eſt, nul-lā
propterea excuſationem habebit, teſte S. Chryſoſtomo, quamuis millies
Hom 3 de verbis Iſa. carnis ſuæ inclinationem ad ſui purgationem adferat:dedit enim iam Deus
propriam illi vxorem, quæ concupiſcentiæ illius æſtus ſedet: idcoque inſtar nautæ eſt naufragium in portu facientis.Nec aduertit miſer, vt ait Sapiens:*in adulterio latere gigantes*, id eſt dæmones, illiusque conuiuas, qui ex alieno comedunt,& bibunt,in abyſſo infernali ſepeliendos.Nam teſte Iob,
c *Iob.31.12.* adulteriū c *nefas eſt,& iniquitas maxima,ignis vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina*:nam honorem,famam,amicos,& patronos,coniugum concordiam,familiæ quietem,& domus fælicitatem corripit ac deuaſtat,aduſque radices euellens, & deſtruens propagines:efficiendo ſcilicet,vt filij ac ſucceſſores perpetuò,tanquam incerto patre, & illegitimè nati, habeantur.

2 2 q.154. art. 8. AT quoniam adulterium(vt S.Thomas docet)vtrique coniugum commune eſt, de vtroque peccato proferamus ea,quæ per Eccleſiaſticum Spiritus S. depromit;præſupponendo, duplici ratione virum adulterium committere poſſe;vel quòd ipſe coniugatus ſit,tametſi mulier, cùm qua peccat, ſit ſoluta;vel quod illa coniugata, ipſe verò ſolutus. Primum fidelitati ſtatus ſui aduerſatur; alterum iuſtitiæ, alterius vxore abutendo. De vtroque
d *Eccl.23. 21.* verò caſu ita loquitur Eccleſiaſticus:d *duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram & perditionem;id eſt,omnis homo qui tranſgreditur lectum ſuum, contemnens in animam ſuam & dicens: Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me,& nemo circumſpicit me; quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altiſsimus. Et non intelligit,quoniam omnia videt oculus illius,quoniā expellit à ſe timorē Dei huiuſmodi hominis timor & oculi hominū timentes illum. Et non cognouit,quoniam oculi Domini multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolē,circumſpicientes omnes vias hominum,& profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes Hic in plateis ciuitatis vindicabitur & quaſi pullus equinus fugabitur,& vbi non ſperauit,apprehendetur,& erit dedecus omnibus:eò quòd non intellexit timorē Domini.* hæc ſunt Eccleſiaſtici verba, quibus confirmatur id, quod
e *Iob 24.15* Iob ait:e *oculus adulteri obſeruat caliginem,dicens:non me videbit oculus,& operiet vultum ſuum,perfodit in tenebris domos,ſicut in die condixerant ſibi,& ignorauerūt lucem. Si ſubitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant, maledicta ſit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium,& vſque ad inferos peccatum illius.obliuiſcatur eius miſericordia, dulcedo illius vermes; non ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum:pauit enim ſterilem,qua non parit; & viduæ benè non fecit*,id eſt, eò quòd facultates ſuas dilapidauit in fruenda muliere nequam,è qua nullos ſuſcipere ſperat liberos, & ob quam propriæ vxoris

obliui-

obliuiſcitur:cum qua ita agit,atque ſi vidua aliqua eſſet:aliud verò non ſpectat,quàm vt carnem ſuam delitijs impleat;quæ ita ſterilis eſt,vt nullos ſanctorum operum fructus producere poſsit; animæ propriæ oblitus, quæ eadem proferre poſſet:in perpetua illam viduitate agere ſinens, à Deo ſuo in perpetuum orbatam. Has aliaſque maledictiones & miſerias Iob vir integerrimus adulteris interminatur;qui etiam in hac vita plurimas illarum incurrunt.Et quamuis iuſtitia ſæcularis ac terrena,quia illorum delicta ignorat, eadem caſtigare non poteſt: cœleſtem tamen non effugient.Nam,cùm ſe maximè ſecuros credent, tum terribilia illius flagella experientur. Quẽadmodum illa ſenſit Dauid Rex, dum vxorem Vriæ adulterio polluit, cui per Nathan Prophetam Deus interminatus eſt,dicens: f *Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cũ vxoribus tuis in oculis ſolis huius. Tu enim feciſti abſconditè, ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael,& in conſpectu ſolis.* Minis verò, rei ſucceſſus reſpondit, Abſalon enim filius aduerſus patrem inſurgens, cum decem illius vxoribus adulterino concubitu copulatus eſt; & parum etiam abfuit,quin regnum illi & vitam auferret, vt g *aqua furtiua*, ſaporem *& panis abſconditi dulcedinem* ſeptemplici dolore lueret. Nec ipſe etiam Abſalon adulter impunè habuit:Deo quippe permittente,h *Ioab tribus illum lanceis* ex arbore pendulum *transfixit:*& propter decem mulieres,quas violauit,*decem armigeri Ioab accurrentes eum interfecerunt*, ne tale delictum debita caſtigatione priuaretur.Quamobrem mariti hoc ſapientis conſilium, quod metaphoricè ſignificatum propoſuit, ſequantur: i *Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui*,nec ad alienum acceſſeris. *Deriuentur fontes tui foras,& in plateis aquas tuas*,id eſt filios tuos ita *diuide*, vt tanquam proprij poſsint abſque pudore comparere:& ita *habeto eas ſolus,ne ſint alieni participes tui. Sit vena tua benedicta,& lætare cum muliere adoleſcentiæ tuæ. Quare ſeduceris fili mi ab aliena, & foueris in ſinu alterius? Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus eius conſiderat.Iniquitates ſuæ capient impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringetur. Ipſe morietur, quia non habuit diſciplinam: & in multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur.*

f 2.Reg 12. 11.
g Prou. 9.17
h 2.Reg.18 14.
i Prou 5.15. ex Ianſenio

§. II. *Eiuſdem delicti vberior explicatio.*

TRANSEAMVS ad adulterij grauitatem in vxoribus,quod maiora ſecum damna trahit,quæ graphicè idem Eccleſiaſticus depingit in tertio eas peccantium genere recenſens, qui grauiſsima flagella & caſtigationem amariſsimam promerentur: *ſic eſt mulier omnis relinquens virum ſuum,& ſtatuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Primò enim in lege Altiſsimi incredibilis fuit:Secundò in virum ſuum deliquit;tertiò in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro*

Eccl. 23. 32

filios ſtatuit ſibi, qui legitimos ſua hæreditate priuabunt. Hæc in Eccleſiam adducetur & in filios eius reſpicietur: hoc eſt, ea nota illis inuretur. Non tradent filij eius profundas radices, & rami eius non dabunt fructum: Deo id permittente, vt citò pereant. *derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur, & agnoſcent, qui derelicti ſunt, quoniam nihil melius, quàm timor Dei, & nihil dulcius, quàm reſpicere in mandatis Domini.* Hæc Eccleſiaſticus, culpæ ac pœnæ miſerias referens, quas vxor adulterans incurrit: eò quòd iniuriã Deo, marito, filijs legitimis, & ipſis illegitimis, cognatis, affinibus, & notis omnibus irroget, omniumq́; in ſe iram prouocet, vt propterea omnibus odio & contemptui ſit; filios viri ſui dubios reddat, & ipſi illegitimi tã in Eccleſia, quàm in Rep. infames ſunt, & deteſtandi, idque non modò in odium ac deteſtationem delicti parentum, ſed etiam quod prauos illorum mores imbibere & ſequi ſoleant; ac

b Sap. 3. 16. propterea (vt Sapiens dixit) b *filij adulterorum in inconſummatione erunt*, nec

c Cap. 4. 3. creſcent, *& ab iniquo thoro ſemen exterminabitur, & c ſpuria vitulamina non dabunt radices altas, neque ſtabile firmamentum collocabunt. Et ſi in ramis in tempore germinauerint, à nimietate ventorum eradicabuntur, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum.* Aptum eius rei exemplum fuit Berſabee proles ex

d 2. Reg. 12. 16 adulterio concepta, pro cuius ſalute quamuis Pater d *deprecaretur Dominum, & ieiunaret, & ingreſſus ſeorſum iaceret ſuper terram*, non tamen eſt exauditus

Serm 5. ab eo, nec (vt ait S. Ambroſius) ſuperſtes filius, tam fœdi adulterij memoriam integram in mundo conſeruaret.

SED maiorem adhuc metum incutit, ac delicti huius grauitatem oſtendit horrenda zelotypiæ lex, ab ipſo DEO in Republica Hebræorum lata. Cùm enim ſciret, quàm eſſet furioſa zelotypiæ virorum paſsio, & quàm

e Num. 5. 14. deteſtandum adulterij crimen in vxoribus: hanc zelotypiæ legem tulit: e *ſi ſpiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem ſuam, quæ vel polluta eſt vel falſa ſuſpicione appetitur: adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem ſati farinæ hordeaceæ: non fundet ſuper eam oleum, nec imponet thus, quia ſacrificium zelotypiæ eſt; & oblatio inueſtigans adulterium. Offeret igitur eam ſacerdos, & ſtatuet coram Domino, aſſumetq́; aquam ſanctam in vaſe fictili; & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumq́; ſteterit mulier in conſpectu Domini, diſcooperiet caput eius, & ponet ſuper manus illius ſacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cum execratione maledicta congeſſit, adiurabitq́; eam, & dicet: ſi non dormiuit vir alienus tecum; & ſi non polluta es deſerto mariti thoro, non te nocebunt aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta congeſſi: ſin autem declinaſti à viro tuo, atque polluta es, & concubuiſti cum altero viro: his maledictionibus ſubiacebis. Det te Dominus in maledictionem, exemplumq́; cunctorum in populo ſuo: putreſcere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus diſrumpatur. & reſpondebit mulier: Amen, Amen.* & aperto capite aquas illas hauriet: *quas cùm*

biberit, ſi polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. Si autem polluta fuerit, & adulterij rea pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur, & ita recipiet iniquitatem ſuam, & maritus abſque culpa erit: quia decretum illud, Dei erat, cuius lex iuſta, & ceremoniæ ſanctæ, ac myſterium ſpirantes. Nam, quòd illa oblatio non triticeam, ſed hordeaceam farinam, quæ beſtiarum eſt cibus, requireret; ſignificabat, (vt Lyranus exponit) eam dirigi ad cognoſcendum, & ſtatuendum, an mulier, beſtię inſtar, vitam duxiſſet, carnis tantum propenſionem & voluptatē ſequens. nec miſcebatur oleum, quod eſt lucis fomentum, & vulnera curat: adulteriū enim in tenebris peragitur; & ipſa adultera non miſericordiæ remedium, ſed iuſtitiæ ſupplicium recipiebat: nec eius oratio exaudiebatur: ac propterea nō adhibebatur in ea thus. Manebat capite aperto corā ſacerdote: eò quòd pudorem coram Deo amiſiſſet, & coram hominibus ignominia plena eſſet remanſura. In fictili poculo haurienda aqua prębebatur: vt fragilitatē ſuam, & exiguā fidelitatē agnoſceret. miſcebatur quoq; aqua ſancta, *& pauxillū terræ de pauimento tabernaculi,* & charta maledictionū in eandē mittebatur, vt intelligeret: res ſacras alijs ob ſuam puritatē vtiles: fore ipſi, ob malitiam propriā, noxias. Infęlix itaq; adultera nō poterat mortē euadere: nam, ſi peccatū fateri, ne hauſtū illū acciperet, ſtatuebat: debebat iuxta legē lapidari: ſi autē hauſtū ſumere volebat, quem aquā amariſſimā appellabāt, in eas miſerias & calamitates incidebat, quas ipſa lex minabatur. Et quāuis adeò lex illa horrenda, erat tamē plena miſericordia, totiq; Reip. fauebat: quia ſcil. timor in horrēdæ illius pœnę experimentū incidēdi, plurima adulteria impediebat. Ex quo fit, vt tanquā grauiſſimā pœnā minatur Deus illi populo ſuo, quòd vellet hāc legē reuocare, permittēs eos effrenatè ſequi poſt ſua adulteria. *Nō viſitabo* (ait) *ſuper filias veſtras, cū fuerint fornicatæ; & ſuper ſpōſas veſtras, cū adulterauerint.* Quā S. Hier. vult nō eſſe miſericordiā, ſed horrendā irā: nā nec vllū malū culpa maius eſt, nec maior pęna, quā ipsā culpā in hac vita ſinere impunitā: vt ſic creſcat illa magis; ac, pinde ęterna ei⁹ pęna magis etiā augeatur.

In eum locū vide Riberā in Oſe. 3. 13.

Oſeæ 4. 14.

Verum quidem eſt, quòd in lege Euangelica, quæ gratiæ eſt, hæ in vſu ceremoniæ, & legis veteris rigor eſſe deſierunt. Nam & Chriſtus D. adductā ad ſe à Iudæis mulierē adulteram, vt illā ex legis decreto iuberet g *lapidari,* condemnare noluit; ſed qua erat benignitate, peccatū ei dimiſit, admonens, *ne vellet amplius peccare*; cui gratia ſua & auxilio, ne relaberetur, eſt cooperatus. Sed hoc ipſum tamē magis adulterij grauitatem patefacit, quòd ſcil. legi aduerſetur, quæ tanta cū miſericordia procedit; & gratiæ, quā per Sacramētū confert. Nouerit igitur mulier Chriſtiana, eo ipſo tēpore, quo tam grauiter delinquit, reā ſe fieri omniū pœnarū & ſuppliciorū, quæ lex vet⁹ zelotypiæ reis intētabat; nā ſi in hac vita corporaliter nō infligētur: ſpiritualiter tamē in anima eadē ſubiturā; & poſtea perpetuò in inferno, niſi pœnitentiā

g Ioan. 8. 5.

egerit de peccato ſuo, vitamq́ue in melius commutarit, luituram. Maximus tamen ad hoc ipſum ſtimulus eſſe deberet, amor ipſe caſtitatis, & fidelitatis, quæ ſtatus huius corona eſt: vt mori potius eligat, quàm in Deum & maritum perfidiam exercere, idque caſtiſsimæ h *Suſanna* exemplo: quæ, ne adulterij rea coram Deo conſtitueretur, maluit coram hominibus adulterij inſimulari, & pœnis à lege adulteris præſcriptis ſe exponere. pluris enim caſtitatem cum aliqua infamia & morte ipſi; quàm vitam & honorem ſine caſtitate faciebat. Sed diuina prouidentia fidam hanc coniugem protexit; & quòd ipſa caſtitatem ſeruaſſet: eam Deus in vita conſeruauit, illiusq́; nomen illuſtrius reddidit; cùm & hodierno die deprædicetur; & ad finem vſq; ſæculi fidelitatis illius gloria permanſura ſit, vt taceam interim præmium æternum, quo propterea in cælo perfruitur. Ex omnibus hiſce argumentis & tremendis rationibus, quas hoc capite ſumus proſecuti, validum timoris diuini fræuum coniuges conficiant oportet, quo indomitas carnis paſsiones refrænent; ne extra rationis limites abripiantur.

Dan. 13.

§. III. *Nimia Zelotypia.*

VERVM ſilentio inuoluenda nõ ſunt damna, quæ è nimia proficiſcuntur zelotypia, circa quam lex prędicta verſabatur. Eſt enim crudeliſſimus carnifex, qui ſine vlla clementia & pietate exagitat, ac torquet zelotypum; & illum ipſum, de quo talis ſuſpicio habetur. Si enim vxorem zelotypia occupet, parumq́; ſe à marito diligi; vel aliorſum illum amorem ſuũ diuertere ſuſpicetur: intolerabili ſe ipſam cruciatu afficit; vitamq́; ſibi reddit amariſsimam. Vnde benè Eccleſiaſticus: *dolor cordis & luctus, mulier zelotypa: in muliere zelotypa flagellum lingua, omnibus communicans*: id eſt, ita maritum infinitis cordis afflictionibus exagitans: vt ſub intolerabili hoc onere gemere eum faciat. lingua illius flagellum eſt: quòd illum verbis calumnioſis, & grauibus, in omnibus, quæ agit, quodammodo flagellet; omnia enim illi materia & fomes ſunt zelotypiæ ſuſpicionis. Nunquam nõ conqueritur, & expoſtulat: & omnes querelis ſuis affligit, nam (vt Plinius iunior ait) *nihil tam pronum ad ſimultates, quàm æmulatio in fæminis.* Si verò petita, quamuis iniqua, mariti non conceſſerint, conqueruntur; & exiguo illorum in ſe amori illud aſcribũt: neque prius ab inſtando quieſcunt, quàm illorũ compotes reddãtur. Expertus eſt hoc ipsũ Samſon in duabus, quas è Philiſthijm duxit vxoribus: quę tam pertinaciter & importunè duo illius ſecreta inquiſiere, vt tandem ea illis aperire coactus ſit, quarum vna ait: b *odiſti me, & non diligis, idcirco problema quod propoſuiſti, non vis mihi exponere.* Altera verò: *Quomodo dicis, quod amas me? per tres vices mentitus es mihi, & noluiſti dicere, in quo ſit maxima fortitudo tua?* Tam verò moleſta & importuna fuit, nullam vt illi

Eccl. 26. 8.

Panegyri ad Traian. Imper.

Iud 14. 16
c. 16. 18.

quietem

quitem concederet, donec, quod petebat, reſciſſet. Verùm eò grauior & damnoſior zelotypia hæc eſt in viro: quò maior illius ad affligendas vxores poteſtas, illas domi continendo, & coarctando, parumque illis fidendo: vnde grauia ſequi ſolent infortunia. Propterea ſuaſit Eccleſiaſticus, c *non zeles mulierem ſinus tui: ne oſtendat ſuper te malitiam doctrinæ nequam.* Id eſt: ne illi occaſionem hoc pacto des, peruerſa doctrina, quæ incantationes & magiam edocet, vtendi: vt tuis ſe moleſtijs eximat. Alia lectio dicit: *Ne doceas in teipſum doctrinam malam.* nam nimia tua zelotypia illam etiam zelotypam reddet; & tuo illam exemplo prouocabis, ad te affligendum ſicut tu illam; & ita tecum ſe geret, vt experitur, te gerere erga ſe. Si verò honeſtè aliàs viuebat: efficies, vt amorem, quo te proſequebatur, immutet; & oculos aperiat, vt, quæ forſan nunquam facere cogitaſſet, ſi illi confidiſſes, facere audeat. Quid tibi profuerit, inquit S. Hieronymus, zelus & nimia diligentia in ſeruanda vxore tua? ſi enim inhoneſta fuerit, vix illam cuſtodire poteris; ſi caſta & honeſta, cuſtodia opus non habet. Infida enim cuſtos caſtitatis eſt neceſsitas. Illa verè caſta eſt, quæ peccare poſſet, ſi vellet: tamen non vult, quòd caſtitatis amore retineatur, Deique præſentia illi, ſicut Suſannæ inſtar fræni fit. Non verò zelum conuenientem, & æquum; ſed nimium, & imprudentem vetamus. Iuſtum enim eſt, vt in libro Canticorum ſcribitur, mulierem ſignatam eſſe vnico mariti ſui d *ſignaculo*; ne aliud admittat; & ſibi perſuadere, *duram eſſe, ſicut infernum, æmulationem,* ad puniendum irremiſſibiliter admiſſum aduerſus hæc errorem: Et, vt ait Salomon, e *zelum & furorem viri non parciturum, in die vindictæ, nec cuiuſquam precibus acquieturum, nec pro redemptione dona plurima ſuſcepturum:* Nam iuxta legis antiquæ conſuetudinem, non erat ſacrificium vllum pro adulterij propitiatione inſtitutum, ſed certiſsima mortis pœna erat in adulteras decreta: quam Dominus mulieres etiam ſcire cupiebat: vt ſupplicij huius metu à peccando auocarentur. Neque legis Euangelicæ perfectioni repugnat, quòd viri, iuſtitiæ leges ſeruantes, hunc animum præferant, vt vxores ſuas hoc pacto ab adulterij crimine deterreant. Tametſi, commiſſo iam delicto, Salomonis ſententiæ non repugnet, quòd precibus placetur, & vxori reconcilietur. quando ſcilicet prudentia & Chriſtiana charitas id poſtularint, memor benignè illius ſententiæ, quam per Ieremiam Dominus olim protulit: f *vulgo dicitur, ſi dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te, dicit Dominus.*

c Eccl. 9. 1.

Ita Ianſen.

Lib. 1. contra Iouinian.

d Cant. 8. 6.

e Pro. 6. 34.

f Ier. 3. 1.

§. IV. *Zelus Dei aduerſus adulteros.*

QVIDQVID hactenus hoc capite dictum eſt, confirmemus egregia illa hiſtoria de Abraham & Sara, quando, fame inualeſcente, coacti ſunt in Ægyptum, ac deinde in palæſtinam tranſire. metuens quippe Abraham, ne, ſi Pharao Ægyptiorum Rex, & Abimelech Geraræ regulus, *Saram eſſe ipſius vxorem* cognouiſſent, necem ipſi machinarentur, quò ſibi eam copularent; *erat enim pulchritudine eximia*, ſuade-
a Gen.12.12. c.20.4. bat coniugi, vt a *ſororem ſe* duntaxat *eſſe diceret*. Reges verò Saram in aulam admittentes, quo illam ſibi in vxorem adoptarent, egregias pœnas Deo dedere, donec illam legitimo coniugi reſtituerent. Quamre
Li.1.de Abr. c.2. (aduertente Sancto Ambroſio) documenta præclara, & propoſito noſtro conuenientia deliteſcunt.
1. *Primum*: Deum, zeloſum eſſe caſtitatis coniugalis protectorem, & terribilem adulterij, etiam occultiſsimi, vindicem. Nemo (inquit) vxorem alterius tangere præſumat, ſperans de-
„ lictum ſuum occultum, aut impune futurum: neque dicat: Maritus ab-
„ ſens eſt, nihil de hoc reſciſcet. Adeſt enim Præſul coniugij DEVS,
„ quem nihil latet, cuiusque manus nemo effugiet: qui mariti etiam ab-
„ ſentis partes agit, & ſuper familiam excubat; & reum, antequam, quod
„ voluerit, efficiat, comprehendit: nouit enim quodlibet peccatum, etiam
„ adhuc in corde latens. Dic mihi adulter, putaſne, te Deum poſſe fallere, quamuis forſitan maritum fallas? & mariti manus effugiendo, æternum te poſſe iudicem euadere, qui iniuriam mariti infirmi, & ignorantis horrendo ſupplicio vindicabit? Præclarum huiuſce rei teſtimo-
2. nium fuerunt plagæ & flagella, quibus DEVS in Pharaonem & Abimelech, Abrahæ vxorem ſibi vindicantes, animaduertit: quod tamen maximè mirandum eſt, cùm duo illi Reges ignorantia hac in re laborantes, crediſſent, Saram, non vxorem, ſed ſororem Abrahæ eſſe: quam propterea in vxorem habere volebant. Sed DEVS tamen matrimonij honoris eſt æmulator, vt adeò etiam cùm ignoranter aliquid aduerſus illud intentetur, præmiſſis ſupplicio & plagis, illud amoliri conetur: ne res effectum conſequatur. Mox enim, atque Sara aulam ſubijt (vt
In catena in Geneſim. benè aduertit Theodoretus) vtrumque Regem graui morbo percuſſit DEVS, ne ad illam accederent. Pharaonem verò ſeueriori percuſſit flagello, eò quòd maiori arderet concupiſcentia; mitiori verò Abime-
Ex Amb lib. 1.de Abrab. c.7. lech, eò quod vir eſſet iuſtus, & ſincera mente procederet. Nec verò myſterio caret ipſius Abimelech, omniumque domeſticorum eius caſtigatio: effecit enim DEVS vt nulla vxorum, & ancillarum eius parere potuerit, quamuis vehementiſsimos cruciatus & tormenta experirentur: iuſta enim & conueniens adultero pœna eſt; vt, cùm alienam ſibi

vendi-

vendicare mulierem conatur, è propria fructus nullos ſuſcipiat: vel illa cruciatum illi & dolorem adferat.

Tertivm hinc ſequitur documentum, quòd maritis iuſtis, & verè Deum colentibus inſignis eſt conſolationis. ſi enim illi fidant, remque ſuam totam ei committant, ipſe vxorem familiamque illorum tuebitur, proque illorum honore & fama decertabit. Hac fide nixus Abraham, intrepidè, & prudenter in prædictum periculum, quod euadere non poterat, ſe coniecit. Et ecce, Devs illius cauſam in ſe ſuſcepit, quod verbis illis inſinuauit, quibus Abimelech de nocte eſt allocutus: *Nunc ergo redde viro ſuo vxorem, & orabit pro te, & viues, quia Propheta eſt.* Quaſi diceret, vide & conſidera, virum hunc inſigni ſanctitate præditum eſſe: & propterea cauſam illius me ſuſcipere. quamprimum ergò illi vxorem intactam redde: quia ſua te oratione plagis & cruciatibus tibi aliàs deſtinatis eripiet. Vnde infert Ambroſius, *eum, qui Deum ſequitur, ſemper ſecurum eſſe*; & idcircò Devm omnibus donis præferendum, vt qui ea det, dataque conſeruet. Hac fiducia nixi coniuges zelum ſuum indiſcretum moderentur oportet, memores ſententiæ illius Apoſtoli: b *omnem ſollicitudinem veſtram proijcientes in Deum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.* perinde ac ſi diceret: ſoliciti duntaxat ſitis, quantum rebus veſtris conueniat, ne Deum tenetis, nimiam ſolicitudinem ſeponite, eamque in Deum proijcite: cuius erit proſpicere & videre, quo veſtra pertingere nequibit. Quoniam autem vos pericula omnia occurrentia tollere & impedire non poteſtis: Deo confidite, qui eadem auferet, voſque ſeruabit immunes. b 1. Pet. 5. 7.

Sed finem faciamus, attendentes, quanto odio Abimelech Rex, quamuis gentilis, & ſola lege naturali vtens, adulterium proſequeretur. primo namque cum Abraham expoſtulauit, quod huic adulterij periculo ipſum expoſuiſſet, dicens: *Quid feciſti nobis? quid peccauimus in te, quia induxiſti ſuper me, & ſuper regnum meum peccatum grande?* In quo, quid de adulterij grauitate ſentiret, apertè demonſtrauit, dum illud peccatum grande nuncupauit, & totius regni detrimentum: cùm ob adulterium Regis vniuerſum ſoleat regnum caſtigari; vt exemplo eſſe poteſt regnum Iſrael, quod ob Dauidis adulterium duriſsima flagella ſubijt. Saram quoque reprehendit, quòd non aperuiſſet, Abrahamum ſuum coniugem eſſe, ſed fratrem finxiſſet; melius, inquit, eſt, vt coniugem eum voces. *Et hoc erit tibi in velamentum oculorum*, ne quis eorum venuſtate deceptus, in tui concupiſcentiam ardeat. nemo ſiquidem, vbi coniugatam te eſſe compererit, tuam pulchritudinem concupiſcet. Et quocunque perrexeris, memento, te iam ſecundò deprehenſam: in poſtremum verò idē ne feceris. Quo facto Rex euidenter demonſtrauit, quā per vniuerſum regnum ſuum honeſta conuerſatio vigeret; quamq; infame, & *Ita Caietan interpretatur.*

execran-

execrandum eſſet omnibus adulterium. credebat enim ſufficere, ne quis Saram vel contingere auderet, ſi duntaxat, coniugio ſe copulatam diceret. Denique inſignia in Abraham munera & Saram contulit, quæ in teſtimonium forent & indicium (vt narat Chryſoſtomus) intactam illam ab ſe dimitti; ſimul etiam præcepit, vt hoc per vniuerſum regnum promulgaretur, ne aliquam ſiniſtrè ſuſpicandi occaſionem ſuis daret; ſed vt omnibus de rei veritate conſtaret: tum, quò Saræ honor integer maneret: tum, ne quid detrimenti ſuum inde nomen acciperet; Nam ſiniſtra de Rege ſama in vniuerſo regno ſparſa, facilè illius nomen macularet. Dona itē hæc, inquit, tibi profuerint ad velamina oculorum tuorum, & ancillarum tuarum comparanda, ne viri pulchritudine veſtra capiantur, & tanquam laqueis ſiue pedicis irretiantur.

Hom 45. in Gen.

Vide Perer.

HAEC ſunt documenta, quæ bonus ille Rex Chriſtianis Regibus reliquit, vt coniugalē caſtitatē non in ſe ipſis duntaxat, ſed in vniuerſo regno zelent; cuius virtutem Deus calculo ſuo probauit dicens: c *Ego ſcio, quod ſimplici corde feceris; & ideò cuſtodiui te, ne peccares in me; & non dimiſi, vt tangeres eam.* Quibus in verbis, vt Theodoretus ait, oſtendit Dominus, bonam iuſtorum intentionem in cauſa eſſe, cur à peccatis præſeruentur, nec vllam proximo iniuriam inferant, cùm bonam Abimelechi intentionem videſ, qua Saram ſibi in coniugem accipere cogitabat, illi reuelauit, ne hoc faceret; quòd iam matrimonio iuncta eſſet. At quoniam in rebus carnalibus ſemper aliqua culpa committitur, voluit Abraham pro illo orare, cuius precibus permotus, delictum remiſit, & à puniendo manum continuit.

c Gen. 20. 6.

CAPVT VI.

CASTITATEM CONIVGALEM A PVLCHRITVdine & ornamento corporis impugnari, ab animæ verò pulchritudine conſeruari.

TAMETSI coniugum caſtitas à fortiſsimis validiſsimiſque hoſtibus oppugnetur, aduerſus quos in ſequenti Tractatu de continentia omnibus communi, varia tum ad oppugnandum, tum ad propugnandum arma producemus, duos tamen aduerſarios habet ſecretos admodum & occultos, qui eodem ipſo, quod ad ſtatum ſuum ſpectat, illam impetere & impugnare ſolent. *Primus* eſt pulchritudo exterior, ob quam non exiguum matrimonio onus, & moleſtia accedit: ſi enim

Digitized by Google

vxor deformis ſit, metuendum eſt, ne à viro contemnatur; ſi autem formoſa, niſi huiuſmodi illa ſit, qua ſe ipſam cuſtodiat, difficilè cuſtodietur, imò & tunc in alio periculo miſer maritus verſatur: quod inſinuauit a *Abraham*, cùm ſciens vxoris *Saræ* pulchritudinem, bis timuit ſibi, (vt præcedenti capite retulimus:) ne alij eius pulchritudine capti, ſibi necem afferrent. Et poſtea b *Iſaac* eius filius in idem periculum incidere timuit, occaſione *Rebeccæ* vxoris ſuæ eximiæ venuſtatis: ſed vtrumque Deus liberauit, vti iam diximus: eò quòd ſanctè his in rebus procederent. Quæ ſanctitas, ſi defuerit, nihil omninò ſecurum eſt. cùm c *Dauid Berſabee* pulchritudine captus; vt adulterium admiſſum occultaret: *Vria* optimi eius viri necem procurauerit. vnde infert Ambroſius, non eſſe quærendam vxorem, quæ venuſtate alijs emineat: cùm illa necis mariti inferendę occaſio eſſe ſoleat. Qui huiuſmodi vxorem quærit, dulce domi venenum, cancellos, & carcerem aureum, & ſplendidam ſeruitutem fouet. difficulter quippe ſeruatur & poſſidetur, cui plurimi inhiant. At his periculis, vtpote rarioribus, omiſſis: frequentiora, & quotidie occurrentia quæ directè caſtitati aduerſantur, proſequamur: quando ſcilicet venuſtas corporalis ſpirituali deſtituitur, quæ in puritate & ſanctitate animæ, timoreque diuino ſita eſt. de illa enim locutus eſt Salomon, cùm dixit: d *fallax eſt gratia & vana pulchritudo: mulier timens Dominum ipſa laudabitur*: aptè porrò gratiam exteriorem fallacem nuncupat, quæ ſancto hoc timore, à quo coercetur, caruerit: ſine quo retinaculo & fræno mulier eadem dotata, & inaniter paſcitur, & decipitur: & ipſa viciſſim ineſcat ac decipit alios: cuius finis eſt illa miſeria, quam idem Sapiens deſcribit: e *ſicut circulus aureus in naribus ſuis, ita mulier pulchra, & fatua.* Nam, vt ſus tam precioſum annulum nihili facit, & cum illo ſe luto & cæno inuolutat, & fimeta fœtidiſſima eiſdem naribus inuertit: ita mulier nefaria & improba abutitur collata ſibi ad ornamentum à Deo venuſtate, cùm ſe carnalium voluptatum cœno inquinat. At f *mulier ſancta & pudorata*, pulchritudine ſua (vt ſuprà iam ex Eccleſiaſtico retulimus) *ſolis* inſtar *in* hoc *mundo* collucet; & velut *lucerna ſplendens ſuper candelabrum ſanctum*: nam corporis pulchritudini internam animæ coniungit; & vitæ puritate & ſanctitate ſine vlla culpæ macula reſplendet, ſeque ab omni re, quæ candē obſcurare poſſet, quàm maximè cōtinet. Non ſine cauſa tamē omnes pœnè ſanctas legis veteris mulieres, pulchras & formoſas fuiſſe, Scriptura refert: vt hinc manifeſtum fiat, pulchritudinem hanc donum Dei eſſe, quæ non aliam ob cauſam confertur, quàm vt interiori venuſtati reſpondeat, & interior ex externa colligatur.

a *Gen* 12.1.2 *cap*.20.4.
b *Gen* 26.
c 2.*Reg*. 12.5.
li. de Ab 1 *cap*. 7.
d *Pro* 31:30.
Pro.11.22.
f *Eccl*.26.

§. I. *Pulchritudo non profligare, ſed conſeruare debet Caſtitatem.*

EX ijs, quæ dicta ſunt, colligi poſſunt media, quibus caſtitas nullum ob venuſtatem & pulchritudinem detrimentum aut periculum adeat. nefas enim eſt, vt donum, quod Deus contulit, & in ſuum honorem cultumque deſtinauit, hoc in arma tranſeat, quibus idem oppugnetur & offendatur.
1. Atque vt illi, qui precioſioribus induti ſunt veſtibus, maiori cura & ſtudio eaſdem conſeruant: ita, quæ pulchritudine illa corporali dotatæ ſunt, diligentiā maiorē adhibeant oportet, vt eam rara quadam modeſtia, & inſigni vigilantia cuſtodiant: eò quòd maiori ſtudio dæmon
a Dan. 13. eandem impetat & oppugnet. vt apparet in Sancta a *Suſanna*, quæ ob inſignem venuſtatem à perfidis ſenibus adamata, ita caſtitatis conſeruandæ ſolicita fuit, vt ob eiuſdem defenſionem mortem parata fuerit ſubire, vt paulò antè diximus. Nec viri quidem ipſi ab hoc onere immunes ſunt, cùm
b Gen. 39. 6. non ſine cauſa Scriptura prodat: b *Ioſephum fuiſſe facie pulchra, & decorum, aſpectu*, & mox addat: *dominam ſuam oculos ſuos in eum inieciſſe*, & concupiſ-
Hom 6 2. in Oecueſ. ſe. Nam (vt ponderat Sanctus Chryſoſtomus) ex illius pulchritudine laqueum dæmon parauit, quo illum comprehenderet; niſi Deus illi euitandi periculi, & reſiſtendi gratiam conceſſiſſet. At quamuis ipſe generoſi athletæ inſtar, victor euaſerit; domina tamen, quę coniugata erat, tanquam debilis, aliena pulchritudine capta, & illaqueata fuit. Notant hoc & ponderant egregiè duo illa Eccleſiæ lumina Ambroſius & Auguſtinus, iiſdem
lib. de Ioſeph cap 3. ſerm. 82. de temp. pœnè verbis: Ioſeph cùm formoſus & decorus eſſet, pulchritudinem ſuam ad aliorum iniuriam non conuertit, ſed ad gratiam conſeruandam: ſibi perſuadens in hoc ſe pulchriorem fore, ſi ſine caſtitatis iactura, & puritate cōſeruata pulcher eſſe poſſet. Illam enim veram credebat pulchritudinem: quæ aliorum oculos non ineſcaret, nec infirmorum animas vulneraret. Magnus profectò vir ille fuit, qui diuenditus, non fuit ſeruus; amatus, non redamauit; prouocatus, non conſenſit; & impetitus, fugit: ne in peccatum prolaberetur: famulus à Domina ſolicitatur: & quæ alijs in rebus illi imperabat; hic blandis illum verbis orabat: verùm ille videre didicit, quod illa non videbat: Erat pulchrior internè, quàm externè: magis decorus in ſplendore cordis, quàm in exteriori corporis: & quò mulieris oculus non penetrabat, ibi ille pulchritudine ſua fruebatur. Videns verò interiorem caſtitatis decorem in ſpeculo conſcientiæ: quomodo illum tentatione luxuriæ inquinaret? Hæc S. Auguſtinus.

2. VERVM videamus quomodo generoſus hic adoleſcens grauem hunc conflictum ſuperauit, inordinatum dominæ ſuæ affectum reprimens, ac
c Gen 39. 8. reprehendens: c *Ecce* (inquit) *Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat*

quid

Digitized by Google

quid habeat in domo ſua: nec quidquam eſt, quod non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum? Quid verò hoc aliud fuit, quàm apertè illi dicere: quæ mihi erga maritum tuum & Deum incumbit obligatio, impedit, quo minus agam, quod ſcio illis diſplicere: quòd ſi ego ſeruus, obligatum me agnoſcam, ad fidelitatem marito tuo ſeruandam: quantò magis tu illius coniunx eam ſeruare teneris? Reſpice quæ tibi bona contulerit, & datori noli eſſe ingrata: equidem te tangere nolo, cùm non ſis mea: neque tu ergo me tange, cùm ſis alterius. Cùm verò rationibus hiſce procax libido non flecteretur, caſtiſſimus adoleſcens mori potiùs decreuit, quàm huiuſmodi crimen admittere. Quapropter cùm data opportunitate ſolum eum quadam die haberet, & illa pallium eius apprehenderet: maluit in dominę illud manibus relinquere, quò illa nequitiam ſuam ac nefarium auſum tegeret; quàm huiuſmodi perfidiam committere.

Ex quo apparet manifeſtè: ad haſce tentationes ſuperandas, non eſſe medium efficacius, generoſo quodam animo, diuina gratia adiuto, ad vitæ famæque detrimentum potiùs ſubeundum, quàm in huiuſmodi crimen aſſenſum dandum.

Veruntamen è miſeræ huius mulieris lapſu aliud documentum eliciamus. nam vt ait S. Ambroſius, non ſine cauſa dicit Scriptura in Ioſephum illam *oculos inieciſſe*: vt hinc diſcamus, prima luxuriæ iacula per oculos intrare, & caſtitate illum excidere, qui alienam pulchritudinem attentiùs intuetur: non dicitur autem Ioſephus in dominam oculos conieciſſe: quia modeſtia ſua ſeruabat, quod illa ſua libertate perdere deſiderabat. 3. *vbi ſuprà.*

Nec tranſeamus ſub ſilentio aliud documentum non minoris momenti, quòd ex hac hiſtoria coniuges, & omnes patresfamilias elicere queunt: quàm videlicet prudentes eſſe debeant, in admittendis in familiam famulis, & virginibus pulchritudine exteriori excellentibus; præſertim, ſi modeſtiam & honeſtatem comites non habuerint: illa quippe ad nihil prodeſt, quàm, vt inſtar ſit laquei, quo alios dæmon irretire & illaqueare conatur: & interdum viro, interdum vxori lapſus occaſio eſt. Tametſi verò ſerui non ideò ſint deteriores, quòd bonam externam ſpeciem habeant, quando internæ probitatis illa ſignum eſt: ſi tamen pulchritudo hæc cum naturali immodeſtia & leuitate, magnaque libertate coniuncta ſit, periculoſa eſt; ac multò tutiùs laqueum declinare, quàm tam propè illum adire.

Ex his omnibus apparet veritas illorum, quæ capite ſeptimo Tractatus primi, dicta ſunt; omnes ſcilicet, tam viros, quàm fœminas pulchritudine illa, quæ ſibi contigit, contentos viuere debere: ſibi perſuadentes: ſi maior defuerit, id forſan eſſe, quòd laqueus illa foret Satanę, & cauſa dãna-

tionis: ſi verò inſigni venuſtate donati fuerint, datam eam ſibi; vt quaſi ſtimulus ipſis ſit ad animam, quam tali in corpore Deus collocauit, condecorandam. propterea illi, qui connubio iuncti non fuerint, nec iungi volunt; ſi viderint pulchritudinem ſuam alijs laqueum eſſe; meritò illam tegere, & abſcondere contendent: quin etiam, ſi licito ac decenti aliquo medio fieri poſſet, eandem deſtruent, ac deturpabunt: quemadmodum multas virgines, cælitus illuſtratas, feciſſe legimus: turpes potiùs coram hominibus videri volentes, quàm occaſio eſſe, vt aliorum animæ aliquam ſui cauſa apud Deum turpitudinem contraherent. Nec mirum id in virginibus Chriſtianis: cùm & Spurinam formoſum adoleſcentem, qui plurimarum matronarum oculos rapuerat, atque idcirco maritis, & patribus illarum ſuſpectus erat, referat Valerius Maximus, ad ſuſpicionem illam tollendam, oris ſui venuſtatem læſiſſe ac deturpaſſe: deformitatemque ipſam, ſanctitatis ſuæ fidem; quàm pulchritudinem formæ, irritamentum alienæ libidinis eſſe maluiſſe.

lib. 4. Vide Pere in in præfat in cap 39 Gen

§. II. *Modeſtia in cultu & ornatu externo.*

ALTER caſtitatis coniugalis inimicus ipſe eſt ornatus externus corporis, quando ſcilicet is in ſubiecto parum cauto, minuſque prudenti apparuerit; vel dum nimius & ſuperfluus eſt; & vltra quàm ſtatus & communis patriæ fert conſuetudo: tunc enim (vt docet Auguſtinus, quem Sanctus Thomas etiam ſequitur) vitium redolet; atque vt bonum habere finem non poteſt, ita animum vanum, ſenſualem ac delicatum arguit: qui non niſi vanam ſui oſtentationem & delicias ambit, vt laudetur, & inordinatè diligatur. Hoc ſenſu dixit Sanctus Cyprianus: illas, quæ ſe byſſo & purpura induunt, ſincerè Chriſtum induere non poſſe: quæque auro & gemmis ſe exornant, animæ decorem & ornatum amiſiſſe. Eandem ob cauſam exceſſus & ſuperfluus externus cultus, etiam in viris culpandus eſt: quòd à ſuperbia, leuitate, & ſenſualitate carnali originem trahat. Niſi enim vitium ſpiraret, & peccatum includeret, inquit Sanctus Gregorius, Scriptura tam particulariter & ſtudioſè non declaraſſet: a *diuitem*, qui inferni cruciatus & flammam poſtea ſuſtinuit, *purpura & byſſo indui* ſolitum: Chriſtus item Ioannem dilaudans, non diceret, illos, b *qui mollibus veſtiantur*, *in* aulis & *domibus Regum* mundanorum reperiri. Verùm tunc maior hæc eſt culpa, quando & in ipſa veſte, fucata quædam, & adulterina forma, & adſcititius decor quæritur, quò maior ſit elegantia: adulterando (vt idem Cyprianus ait) opus Dei, & reformare cupiendo, quod ſemel ille formauit, non ſecus ac ſi pictor quidam tyro imaginem reſtaurare ſatageret, quam inſignis alius artifex depinxiſſet. Nam teſte Sancto Auguſtino fictionis & fraudis

lib. 3. de doctrina Chriſtian. c. 12. 2. 2. q. 169 ar. 1. ad 2. & art. 2. lib. de habitu Virginum. Hom. 40. in Euang. a Luc 16. 19 b Matt. 11. 8 vbi ſuprà. Epiſt 73. ad Coſsidium.

adulterinæ quædam ſpecies eſt, colorem & pulchritudinem, quam non habent, mentiri: vt ficta quadam apparentia moueant ad id, quod naturali forma efficere nequeunt; vel velle eandem augere, quò maior ſit fraus, & damnum maius. Vt illæ, quas Dauid ait, c *compoſitas, & circumornatas, vt ſimilitudinem*, & ſimulacra *templorum*; quorum pulchritudo picta eſt, ſicut etiam ſe d *pinxit ſtibio* ſceleſta *Iezabel*, vt Regi *Iehu* gratior appareret: qui leuitatem illius digna pœna mulctauit: vidua quippe, cùm eſſet, dedecebat illam fucus & ornatus adulterinus. Similia enim, vt ait Auguſtinus, vix excuſationem merentur in mulieribus innuptis, nec matrimonium ambientibus, quarum ſtatus eas obligat, (vt Apoſtolus ait) e *cogitare ea quæ Dei ſunt*. Cùm igitur hic ornatus non referatur ad magis Deo placendum: ſummo cum diſcrimine adſciſcetur ad maiorem in virorum oculis gratiam inueniendam: quod ſi è vana naſcatur ſuperbia, miſerabilē in luxuriam lapſum præparat. Et qui ad exteriorem hanc inſolentiam & lutum mortificandum, quod tamen facillimum eſt, virtutem non habet: interiorem paſſionem quomodo continebit, quod grauiùs multò eſt ac difficiliùs? At mulieres coniugatæ, licitè (vt S. Thomas ait) ſe adornare poterunt, intra moderationis tamen limites: quò maritis gratiores exiſtant, illorumque amorem conſeruent, ne aliò illum conuertant: propterea Apoſtolus, illas ait *cogitare quæ mundi ſunt, vt placeant viris*. At hoc; inquit Sanctus Auguſtinus, non præceptum, ſed indulgentia duntaxat, & permiſſio eſt ratione maritorum, ad quorum voluntatem ipſas ſe conformare par eſt; ornando ſe non ex propria complacentia, ſed ipſorum intuitu & cauſa.

c *Pſ.* 143. 12.
d 4. *Reg.* 9. 30.
Epiſt. 73. *ad Poſſidium.*
e 1. *Cor.* 7. 34.
art. 2. *cit.* & *S. Auguſt.*
e 1. *Cor.* 7. 34.

In ipſum, aiunt iidem Doctores, extendi poſſe ad illas, quæ matrimonio iungi volunt: quas ſe ornare fas eſt, quo placeant illi, quem in coniugem accipere prætendunt. At in hoc non proprium illas, ſed illorum, quorum ſubſunt poteſtati, ductum ſequi oportet: ſicut Ruth noſtra, Noemi iuſſu f *ſe lauit, vnxit, & cultioribus induit veſtimentis*, quò Booz ipſi, quem maritum ambiebat, gratior appareret. Eſther etiam coram Aſſuero rege comparitura, quemadmodum cæteræ puellæ comparebant, vt ille ſibi ex vniuerſo illorum numero aliam vxorem in locum Vaſthi adſciſceret, noluit ſicut cæteræ ornatum, quem Scriptura g *mundum* & cultum *muliebrem* nuncupat, *petere*; ſed præfecto ſuo omnem rei huiuſce curam concredidit, vt ſcilicet, quoad ſibi videretur. Vtcumque porrò matrimonium proſperum habuit exitum eò quòd ornatus hic non à leuitate, nec à proprio inſtinctu naſceretur. Illud ipſum Scriptura etiam in caſta h *Iudith* annotauit: quæ in viduali ſtatu, cum ſe diuino inſtinctu comeret, & adornaret; quo in Holofernis oculis gratiam ad finem illum glorioſum, quem intendebat aſſequendum, inueniret, noua etiam tunc pulchritudine

f *Ruth* 3. 3.
g *Heſter* 2. 15.
h *Iudith* 10. 34.

adaucta fuit: *quia omnis iſta compoſitio non ex libidine. ſed ex virtute pendebat.* Atque vbi hæc moderatio acceſſerit, etiam ab Apoſtolis ipſis probatur: dum ſcilicet reſecatur ſuperfluitas, quæ ipſam vitioſam reddit. Vnde Apoſtolus: i *mulieres* (ait) veniant in locum ſanctum, *in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veſte pretioſa: ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona:* Adeò vt ornatus exterior pietati interiori reſpondeat. Quod & Apoſtolus Petrus hiſce verbis præcipit: k *mulierum non ſit extrinſecus capillatura aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. ſic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe, ſubiectæ proprijs viris.* quaſi diceret: ſi contentæ ſint ornatu, qui ſtatum ſuum deceat, confidant diuinæ prouidentiæ, quæ quidquid illis ad ornatum defuerit, tam naturalem quàm artificialem, ſupplebit: nam in illius manu eſt talem animum amoremque viro tribuere, vt quod deforme eſt, illi pulchrum appareat; vel, vt magis illi placeat deformitas, quàm alijs pulchritudo.

i 1. Tim. 2. 9

k 1. Pet. 2.

Nam vt olim dixit Philoſophus quidam: omnis mulierum pulchritudo & ornatus, non in veſtitu, ſed in honeſtate & virtutibus conſiſtit: Et Ambroſius: *non tam pulchritudo mulieris, quàm virtus & grauitas delectat virum prudentem*, atque hæc ipſa pulchritudinem magnopere adauget, eamque in mulieribus conſeruat: nam Saram nonagenariam etiam Scriptura tam pulchram fuiſſe ſcribit, vt metueret Abraham, ne l *Rex Abimelech* eam ſibi concupiſceret: nam morum grauitas, modeſtia, & caſtitas, quam ad annos aliquot ſeruarat: faciei pulchritudinem & conſeruabant, & augebant.

Pythagoras apud S. Tho. in 1. Petri 4.

l Gen. 20. 1.

MYSTERIO denique non vacat, quòd prima mulier, quam *mortuam*, & *ſepultam* fuiſſe Scriptura commemorat, fuerit *Sara*, cuius pulchritudo adeò in mundo fuit expetita. Ita etiam refert n *mortem Rachelis*, quæ pulchra erat, nulla mortis Liæ ſororis eius, quæ lippientes habebat oculos, mentione facta. Cuius rei cauſa inter alias hæc eſt præcipua, vt hinc formoſæ diſcant, ſe tandem morituras, & ſepulchro inferendas: vt hæc memoria & cogitatio eas contineat, ne ob ſuam venuſtatem euaneſcant, aut eadem abutantur. Vultus enim ille, quem iam nemo non ſuſpicit, adeò deformis & luridus futurus eſt, vt nemo eum tunc ſine horrore inſpicere poſſit: & corpus, quod byſſo induebatur, vili, & ſemilacero velabitur panniculo: quæque omnium in ſe oculos venuſtate rapiebat à vermibus fœtidiſſimis deuorabitur. Vnde igitur *ſuperbis puluis & cinis?* cur te iactas lutum & cœnum? Quamuis enim carnem byſſo & ſerico cooperias, manet tamen caro. Quid autem, ait Iſaias, o *omnis caro* eſt quàm *fœnum*: quod

Vide Pereium.

m Gen. 23. 1.

n Gen. 35. 19

hodie

hodie quidem vireſcit; ſed cras areſcit: & aridum nulli rei prodeſt, niſi vt ignem foueat? Noli reſpicere, quod modò es; ſed quid mox futurus ſis. noli te paſcere & delectari bono exteriori, quod habes; ſed oculos ad corruptionem, quam internè tegis, conuerte. Noli monilia & gemmas, quibus corpus adornatur; ſed gratias & virtutes, quæ animam adornant, curare: nam omnis corporis pulchritudo, aut deformitas; veſtis aut nuditas temporalis eſt, & vnà cum vita terminatur: at animæ decor futurus eſt æternus; & quem ipſa ſibi in hac vita comparauerit, eam in alia ſequetur, in eius virtute beata erit; & Deus illam pulcherrima & pretioſiſſima gloriæ veſte adornabit.

CAPVT VII.

QVOMODO VIR PERFECTE CAPVT VXORIS eſſe, eamq́; perfectè regere; hæc verò illi ſubeſſe & obedire debeat.

INSIGNIS profectò Dei prouidentia eluxit in omnibus, quæ, dum Adamum & Euam condidit, fecit ac dixit: vt illos doceret, quæ ad proprium ſtatum pertinebant: a *virum vxoris*, vt Apoſtolus ait, *caput* conſtituens, qui eandem regeret & gubernaret; b *vxorem* verò, vt *viro ſubeſſet*, eique obediret. In viri namque formatione ait; c *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris & volatili cæli, beſtijs vniuerſæ terræ, omniq́; reptili, quod mouetur in terra.* Tametſi verò excellentia hæc tam viro quàm mulieri communis ſit: in viro tamen amplior eſt, vt qui etiam ipſi mulieri præſidet; ipſa verò illi obedire, illiuſque poteſtati & gubernationi eo, quo iam dicemus modo, ſubeſſe debet.

a 1 Cor. 11. 3.
b Epheſ. 5. 22.
c Gen. 1. 26.
D Thom. 1. p. q. 92. art. 4. ad 4.

PRIMVM itaque videns Deus illos, qui caput & gubernatores aliorum eſſe debent, multa ad gubernandum ſcientia opus habere, omnes ſcientias (vt docet S. Thomas) Adamo valde eminenter communicauit; Euæ verò nonniſi tenuiter & moderatè: ne forſan ſuperbiret: ſed dependentiam ſuam à viro, à quo & doceri & regi debet, agnoſceret. Propterea etiam Apoſtolus ait: d *docere autem mulieri non permitto in Eccleſia, neque dominari in virum.* Vtrumque enim ſtatui illius repugnat: dedecet enim, illam in publico docere, vt magiſtram; ſed vt diſcipulam audire, par eſt; neque viro vt dominam præeſſe, ſed ſubditæ inſtar ſubeſſe.

1. p. q. 94. a. 3.
d 1. Tim. 2. 12.

HINC eſt etiam quòd Deus per ſeipſum ſoli Adamo præceptum e *ex ligno ſcientiæ boni & mali non comedendi*, intimauerit. Adamus verò ipſe, Dei

e Gen. 2. 16.

nomine

lib. 3 de Gen. ad lit. c. 17. nomine (vt Auguſtinus obſeruat) illud Euæ ſignificauit: ne & ipſa illud tranſgrederetur. ſignificare hic volens, viri eſſe, vxorem docere, mediaque ſuggerere, quibus ea, ad quæ obligata eſt, complere queat; vxoris verò partes eſſe, ad illum recurrere, vt eadem ab eo diſcat. Vnde Apoſtolus: f *mulieres in Eccleſia taceant: non enim permittitur eis loqui: ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit: ſi quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.* ſi enim ita humiles fuerint, Deus à dubijs ſuis illas per viros eripiet, cuius rei rationem idem Apoſtolus alio loco ait: g *Adam enim non eſt ſeductus: mulier autem ſeducta in præcepti præuaricatione fuit.* quaſi diceret: miſella Eua à ſerpente decepta fuit, quòd Adamum non conſuluiſſet ſuper ijs, quæ ille proponebat: ipſe enim, vtpote ſapiens, illam à fraude liberaſſet, quemadmodum ſupra dictum eſt.

f 1. Cor. 14. 34. — g Tim. 2. 14. — Tract. 2. c. 8.

VERVM iam ad tertiam Adami excellentiam, quà caput eſt, transfeamus: qui hoc ſibi ipſe *nomen* non arrogauit, ſed Deus illi impoſuit, oſtendens neminem benè ſeipſum noſſe, niſi ſingulari Dei fauore & gratia id ei concedatur: cùm tamen ipſe ea, quam habebat, ſcientia, i *cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli*, & vxori ſuæ *Euæ*, iuxta vniuſcuiuſque proprietates, & officia cuique propria, *nomina impoſuit*: ad oſtendendum ſcilicet, Gubernatoris eſſe, omnium quos ſub ſe habet, nomina noſſe, & vnicuique officia & munia, iuxta talentum & dotem cuiuſque diſtribuere.

h Gen. 5. 2. — i cap. 2. 19.

Quocirca benè Salomon ait: k *diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera*: Vix quippe eos regere poterit, qui eoſdem non nouerit. Verùm enimverò duo Adamus inprimis vxori nomina impoſuit: primum mox vt è latere illius formata prodijt, dicens: l *Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt.* Nam ludens in vocabulo Hebræo, quod virum denotat, ex eo mulieris nomen deriuauit: quaſi diceret: cùm è viro formata hæc ſit, vocetur virago; quemadmodum à Ioanne mulier dicitur Ioanna: vt etiam ex ipſo nomine intelligeret ſe non ſuam eſſe, ſed viri, cui ſubeſſe & ſubijci deberet; & agnoſcere omne ſuum remedium & ſolatium ab illo dependere. Alterum nomen fuit m *Heua: eò quòd mater eſſet cunctorum viuentium.* Vt hinc intelligeret, officium & partes ſuas eſſe in generatione & educatione filiorum, reliquarumque rerum gubernatione: ipſi viro cooperari, cùm propterea illi fuerit in ſociam à Deo data.

k Prov. 27. 23. — l Gen. 2. 23. — m Gen. 3. 20.

4\. VERVM, vt agnoſceret Adamus, quæ ſibi cura & ſolicitudo incumberet, quà erat familiæ caput: ait Scriptura, *Deum illum in paradiſo voluptatis poſuiſſe*, tanquam in domo & habitaculo proprio, n *vt operaretur & cuſtodiret illum.* ſic inſinuans: diuinæ prouidentiæ munus eſſe, hominibus domum, diuitias, & bona temporalia conuenientia concedere: ad virorum

n Gen. 2. 15.

tamen ſtatum pertinere, otio & ignauia reiectis, diligenter ad neceſſarium victum & alimentum comparandum operari: ſimul etiam primariam domus & familiæ & omnium quæ Deus elargitus eſt curam, illi incumbere. At quoniam ſolus ipſe oneri huic non ſufficiebat: Deus eo ipſo tempore profundum o *immiſit ſoporem in Adam: è cuius dormientis coſta mulierem adificauit:* vt intelligeret, quamuis in duabus illis rebus à Deo ſibi iniunctis, multum curæ, attentionis, & vigilantiæ poneret: ſomno tamen capiendo obnoxium eſſe, & quiete ac leuamine aliquo opus habere. Ac propterea *adiutorium ſimile ſibi mulierem* ei donauit: vt interim dum ipſe quieſceret, illa vigilaret. exijt igitur Heua è latere Adami, non vigilantis, ſed dormientis, eò quòd illius cura & ſolicitudo, non tam viro vigilante, quàm dorminte, & abſente; aut alijs negotijs impedito; vel quorum cauſa domeſticæ curæ non adeò attentè, vt opus eſſet, incumberet, neceſſaria eſſet. o Gen. 2.21.

5. Hinc & alia documenta deducere poſſumus, viris in vxorum gubernatione ſeruanda: quæ inſinuantur in eo, quod Devs *formauerit Adamum de limo terræ; Heuam verò ex eius Coſta ædificauerit*, cuius Coſtæ loco p *carnem repleuit pro ea.* Quoniam enim vir futurum erat mulieris caput: & qui capita ſunt, expoſiti ſunt periculo ſuperbiæ in ſuos inferiores, voluit Devs virum ex limo terræ formare, vt profundæ humilitatis fundamentum haberet, vile ſuum principium agnoſcens: nam & ſi caput eſſet, formatus tamen fuit ex eo, quod pedibus ſuis calcabat: ideoque, dum calcaret terram, memor eſſet propriæ ſuæ vilitatis: ob quam dignus eſſet, qui ab alijs conculcaretur, & in loco infimo poneretur: quod enim altiorem occupet, ex mera gratia fuit, & liberalitate Dei. Neque formatus fuit ex terra, quæ erat in paradiſo, quæ alias præſtantior erat; ſed quæ extrà, & quæ ſpinas & tribulos erat productura: vt ſic agnoſceret, ſe ex ſe ipſo neque gaudia neque ſolatia habere; ſed ſpinarum & tribulorum ſementem: & hæc omnia humiliatum illum tenerent, ne ex ſua aliàs excellentia euaneſceret. p Gē 2.7 21.

Mvlier autem, quæ viro ſubdita eſſe debuit, non ex terra, ſed ex vili Coſta fuit formata; nec ex oſſe nudo, & à carne ſpoliato, ſed ſimul cum carne, neruis, venis, & ſanguine conueſtito condita fuit: vt ex eo deducitur, quod dixit Adam: q *hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea,* vt hinc intelligeret (ſicut dictum eſt) quòd ſuam vxorem ſicut ſe ipſum, & rem propriam diligere, proprijsque expenſis fouere, & augere deberet, ſubſtantiæque & fortitudinis ſuæ; & eorum, quæ ſuo labore & induſtria compararet, participem facere: non enim capitis officium & dignitas confertur ſine magno aliquo onere; nec exercetur abſque magno q Gen. 2.23.

labore , & iactura aliqua eorum , quæ habet : vt ei , cuius curam gerit, ſolatio ſit, & leuamini. Et quemadmodum brachia habent ſub ſe coſtas, quas cooperiunt & protegunt: ita debent ſuperiores operire & protegere ſuos Inferiores.

VT autem rationem nouerint viri cum vxoribus , quamuis ſibi ſubiectis , agendi , noluit DEVS eam formare ex oſſe & carne colli aut pedum aut dorſi Adami ; ſed ex Coſta, quæ eſt ad latus; & non ex ea , quæ ad dextrum , quod eſt nobilius ; ſed quæ ad ſiniſtrum: quod quidem , etſi minus ſit nobile , eſt tamen magis propè ipſum cor: quia neque vt dominam, neque vt ancillam , ſed vt ſociam , vxorem habere debet: Non ſuper caput ſuum eam collocare , nec ſub pedibus ponere, nec retro ad dorſum proijcere , vt eius obliuiſcatur; ſed ad latus ſuum eam portare , rationem eius gerere , ſeque illi ſocium adhibere : ita tamen , vt non ei cedat dextrum latus ; ſed ſiniſtrum: ita ſcilicet eam amando , vt in ſuo illa loco conſtituatur cum debita & conuenienti ſubmiſsione ; & ita illam honorando , vt non ſe erigat, & altiorem locum occupare contendat, nec turbet quietem,quæ in eo conſiſtit , vt quælibet corporis pars in proprio ſuo loco conſiſtat. Id enim
1. Pet. 3.7. voluit Sanctus Petrus , cùm dixit : r *viri quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartiantur honorem , tanquam cohæredibus gratiæ ,* & *vitæ* æternæ : *vt* ipſorum *orationes non impediantur* . qua ſententia viros exhortari voluit ad vxores ſuas honorandas , & alendas , tum quòd ſint debiles ac indigentes : quamobrem æquum eſt illarum miſereri & compati : tum quòd ſint eorundem cœleſtium bonorum cohæredes, & in hoc ipſis æquales:ac denique ne impediatur exercitium orationis,quæ haberi non poteſt, vbi propterea eſt aliqua turbatio, quòd viri non præſtent ea quæ tenentur.

EODEM ſpectat myſterium latens in eo , quòd DEVS mollem *repleuerit carnem pro coſta* : vt vir intelligat , debere duritiam ſuam moderari , & conuenientem mollitiem induere , iuxta illud Apoſtoli
r Col 3.19. conſilium : r *viri diligite vxores veſtras , & nolite amari eſſe ad illas :* nam,
ſ Mich. 1.12. vt Micheas Propheta dixit : ſ *infirmata eſt in bonum , quæ habitat in amaritudinibus.* Quòd ſi vxor ſit in amaritudine , eius virtus valdè minuetur : non enim amari ſe exiſtimat , quæ cum amaritudine tractatur : vbi autem amor dulcedoque deficit , non poteſt ſocietas vtilis eſſe , ac diuturna. Sed attendant etiam viri , ne omninò conuertantur in carnem , quia non abſque cauſa Heua formata fuit,non ex multis coſtis , ſed ex vnica tantùm, in cuius locum poſita fuit caro : hoc enim ſignificat : virum per matrimonium , aliquam ſuæ fortitudinis

iactu-

Digitized by Google

iacturam facere, & aliquid mollitiei carnis acquirere: quod tamen intra ſuos limites & moderationem debet contineri, ſeruato virili animo in omnibus, quæ ad gloriam Dei, ſuæque familiæ bonum ſpectant.

§. I. *Subiectio & obedientia vxorum.*

Transeamus nunc ad ſubiectionem & obedientiam, quam viris ſuis vxores debent: quam Sanctus Petrus, ob rationes in proximo capite allatas, tantoperè commendauit. quæ ſubiectio deducitur ex modo, quo Heua fuit ex Adami coſta fabricata. Primùm enim debet hæc ſubiectio fundari in profunda humilitate, qua imbecillitatem ſuam, ac dependentiam, quam à viris ſuis habent, agnoſcant. 1.
Nam quamuis Heua non fuerit ex limo immediatè formata: ſatis tamen eſt, quod fuerit ex ea coſta, cuius origo fuit limus terræ: vt cognita hac ſua vilitate, humilietur, ac iudicet, ſe etiam eſſe dignam, quæ, ſicut ipſe homo, calcetur & proteratur.

2. Deinde attendat, quod eſt vnica coſta cum reliquis eiuſdem corporis comparata: id eſſe proportione quadam vxorem cum viro ſuo collatam, à quo eius fortitudo, ſuſtentatio, defenſio, ac protectio dependat. Memor itaque ſit illius imprecationis, quam Devs Heuæ poſt peccatum attribuit, dicens: a *ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*. Quamuis enim etiam infœlici illo Innocentiæ ſtatu ante peccatum (vt Sanctus Thomas aduertit) vir fuiſſet caput & ſuperior, & mulier ei ſubdita: id tamen fuiſſet cùm magna vtriuſque ſuauitate, eò quòd vir fuiſſet cum prudentia gubernaturus; & ipſa mulier lubens eam gubernationem admiſiſſet: ex peccato tamen illo duo magna incommoda ſunt orta: alterum ex parte mulieris, quæ ex ſuperbia horret alteri ſubeſſe, & ab alijs gubernari, potiùs ambiens imperare, & alios regere: alterum verò ex parte viri, aſperè ſæpè ac imprudenter gubernantis & imperantis. Et nihilominus tamen ex ſupremi Iudicis ſententia debet mulier eſſe ſub poteſtate viri, eumque ſuperiorem agnoſcere. & hoc ſufficere deberet, vt demiſſo capite dedat ſe illa Dei ordinationi. Huc accedit ratio alia valdè efficax, qua vtitur Sanctus Petrus, dicens: b *mulieres ſubditæ ſint viris ſuis: vt etſi qui non credunt verbo, per mulierum conuerſationem lucrifiant, conſiderantes in timore caſtam conuerſationem, & ſanctam vitam illarum*, quæ magnam opinionem creat fidei Chriſtianæ, docenti exactam adeò & perfectam ſubiectionem, & obedientiam earum ad viros ſuos.

a Gen. 3.16.

1 p. q. 92. a. 1. ad 2. & q. 96 a. 4.

b 1. Petr. 3.1.

3. c Eph. 5. 22. SED hoc ipſum ampliùs extu'it Apoſtolus dicens: c *mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino: quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ; & ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus.* Viris commendauit idem Apoſtolus, vt *ſuas vxores diligerent*, eò quòd faciliùs illi ſoleant amorem erga vxores remittere. Vxoribus autem non dixit, vt viros diligerent: id enim, etiam ipſo tacente, quaſi dictum accipere poterant; & earum complexio ac neceſsitas ad id eas impellit: ſed cœleſti quadam eloquentia id illis commendat, & ad id exhortatur, quod maiori periculo in eis patebat, humilem ſcilicet ſubiectionem: adferens ad hoc excellentiſsimum quoddam exemplar, ſubiectionis ſcilicet Eccleſiæ ad ſuum ſponſum Chriſtum Dominum. nam quemadmodum Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, ita vir eſt caput mulieris: quæ in viro ſuo agnoſcere debet ipſum CHRISTVM: quamobrem debet libentiſsimè ſe ei ſubijcere, *ſicut Domino*, quem ipſe refert. & alibi dicit idem Apoſtolus, vt ſint ſubditæ viris, d *ſicut oportet in Domino*. Eò quòd ſubiectio hæc eo modo haberi debeat, quem DEVS vult; & eum in finem, ad quem ipſe eam dirigit, ad ſuam ſcilicet gloriam, & ipſarum animarum bonum.

d Col. 3. 18

NOMINATIM verò oſtendenda hæc ſubiectio eſt in aliquibus rebus, quæ in Eccleſiæ erga Chriſtum Dominum ſubiectione eminent. 1. *Prima* eſt reuerentia & interior ac exterior reſpectus, quem par eſt habere ad caput ſuum. Verus enim charitatis & amicitiæ amor non expellit debitos ac decentes reſpectus, qui inter ſuperiores & inferiores eſſe debent. in quem finem S. Petrus adfert exemplum e *Saræ, quæ obediebat Abrahæ. Dominum eum vocans*, cùm loqueretur cum Angelis, quos homines exiſtimabat. nam hæc reuerentia, in publico potiſsimum, & alijs præſentibus, exhibenda eſt.

e 1 Pet. 3. 6 Gene. 1. 12.

2. DEINDE ſubiectionem ſuam oſtendere debent, obediendo illis in rebus omnibus licitis & conuenientibus, quas illi expreſsè iuſſerint, aut placere ſibi inſinuauerint: ita tamen id faciant, vt non cum Spiritu timoris, ſed amoris obediant, ſicut ipſi CHRISTO. cum Apoſtolus etiam f *ſeruos* iubeat *obedire Dominis carnalibus, cum bona voluntate, ſicut Domino*, quemadmodum ſuprà diximus. nec vacat myſterio, quòd Apoſtolus eam obedientiam velit eſſe generalem *in omnibus*, modò licita ſint, quia cupit eſſe perfectam, nec vllis apparentibus titulis, aut rationibus lædi, quaſi voluntatem potiùs propriam, quàm viri ſequi velit. Hoc enim à ſuperbia originem ducit, & ingentis diſcordiæ eſt ſeminarium: cuius detrimentum ſolet in proprium caput recidere, quemadmodum euenit Re-

f Eph. 6. 5. Tract. 3. c. 3.

Digitized by Google

ginæ Vaſthi, quam Rex Aſſuerus vir eius per ſuos cubicularios iuſſerat ad ſe venire, g *vt oſtenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem, &* maieſtatem *eius, quæ tamen renuit, & ad Regis imperium venire contempſit*, ſiue quòd ęgrè tulerit, ipſum Regem non veniſſe, ad ipſam vocandam: ſiue quòd non placeret ſibi, ad conſpectum tot hominum prodire. Ex quo *iratus Rex, & nimio furore ſuccenſus, interrogauit ſapientes, qui ex more regio ſemper ei aderãt, & illorum faciebat cuncta conſilio, ſcientium leges ac iura maiorum*, qui omnes vno conſilio Reginæ factum condemnarunt, eò quòd facilè *ſermo Reginæ egrederetur ad omnes mulieres, vt contemnerent viros ſuos, dicentes, Regem Aſſuerum iuſſiſſe Reginam Vaſthi ad ſe intrare, & illam noluiſſe: atque hoc exemplo omnes principum Coniuges parui penderent imperia maritorum.* Quare decreuerunt Conſiliarij, vt Rex, quaſi libellum Repudij ita Reginæ daret, vt *nequaquam vltra Vaſthi ingrederetur ad Regem*, vt ex hoc exemplo diſcerent reliquæ mulieres, maritis ſuis obedire; *& cunctæ vxores tam maiorum quàm minorum deferrent maritis ſuis honorem.* Quamuis autem pœna hæc licita non ſit in Euangelica lege: magis tamen tremenda eſt illa, quam Deus minatur vxori non obedienti viro ſuo in rebus grauibus: expelletur enim ab æterno regno, dabiturque eius animę perpetui Repudij libellus: niſi pœnitentiam agat; vitamq; ſuam emendet. Interdum verò ſolet hic obedientiæ defectus, alicuius boni veluti pallio quodam cooperiri: quemadmodum videtur eſſe probabilius quod Regina Vaſthi renuerit obedire Regi Aſſuero, nolens (vt refert Ioſephus) ad publica Regis conuiuia prodire ſpecie & titulo honeſtatis, iuxta leges Perſarum. Sed in huiuſmodi occaſionibus magna prudentia opus opus eſt, ne fortè pax & concordia turbetur: præſtat enim orationem & ſacrũ Miſſę, Communionem, aliasque pias deuotiones, quæ ſub præcepto non ſunt, omittere, quàm mariti volũtati obſiſtere, cùm ipſe aliud fieri iubet, aut vult, ad vitandam diſcordiam, quæ ex tali repugnantia facilè oritur: ad quam præcauendam expedit, exteriora hæc omnia cum viri ipſius conſenſu & facultate præſtare. Memores ſint, quid Chriſtus Dominus noſter dixerit Samaritanæ, cùm illa ab ipſo peteret h *aquam ſalientem in vitam æternam*, ne impoſterum opus eſſet venire ad fontem Iacob, ad aquam hauriendam: reſpõdit enim illi: *vade, voca virum tuum, & veni huc:* quaſi inſinuans, colloquia ac dona cum coniugatis mulieribus, etiamſi de rebus ſint bonis, & honeſtis, debere inſtitui aut præſentibus ipſis viris, aut cum eorum conſenſu. Et quãdo Angelus apparuit matri Samſonis, dicens illi, quæ ſterilis erat: i *concipies & paries filium*; ac docens, qua ratione eſſet illum educatura: illa vtpote prudens, veniens ad maritum ſuum, omnia, quæ ab Angelo audiuerat, ei narrauit: & cùm ſecundò idem Angelus ipſi appareret, ſtatim virum ſuum vocauit: vt, quæ ipſa prius illi dixerat, ex ore ipſius Angeli audiret: nam, quod viri conſenſu & approbatione exequeretur, &

Eſter 1.11.

Lib. 11. Antiq.

h *Ioã. 4.15.*

i *Iud. 13.6. 10.*

facilius & plauſibilius futurum erat.

3\. EANDEM obedientiam ac ſubiectionem exhibere debent vxores ſequentes viros ſuos, quocunque viri eas ad habitandum deduxerint, modò prudenter & ſecundùm DEI voluntatem viri eas aliò deducant. In qua re (vt Sanctus Chryſoſtomus perpendit) adeò excelluit k *Sara* obedientia & ſubiectio ad virum ſuum Abraham, vt in omnibus eius peregrinationibus adeò prolixis ac periculoſis fuerit ſemper eum ſecuta: vt hæc eius obedientia non minori fuerit admirationi, quàm obedientia ipſius Abrahæ erga DEVM, in eiſdem peregrinationibus obeundis. In eundem etiam modum Lia & Rachel ſtatim atque à viro ſuo Iacob audiuerunt, DEVM ipſi præcepiſſe, vt l *egrederetur de terra*, in qua eas duxerat, & *reuerteretur in terram natiuitatis ſuæ*; ſtatim ei paruerunt; imò eum, vt ſtatim egrederetur, ſtimularunt. Et Virgo ſanctiſsima Chriſti mater perfectiſsimè obediuit Sancto Ioſeph ſponſo ſuo in omnibus m *profectionibus in AEgyptum, & ex AEgypto*, cùm diceret, id ſibi ab Angelo mandatum. Ac propterea reuelatio illa fiebat ipſi Ioſeph, & non Virgini ſanctiſsimæ: ad virum enim ſpectat locum habitationis eligere; ad vxorem verò obligatio eum ſequendi: ex quo colligit S. Ambroſius, non eſſe quęrendam vxorem diuitem nimis, aut nobilem: quia tales, difficiliores ſunt, ad ſequendos viros; potiusque volunt in illis locis habitare, qui votis ac deſiderijs ſuis magis arrident.

Hom. 32. in Gen.
k Gen. 12. & c. 13. & c. 20.
l Gen. 31. 13.
m Matth. 2. 13. 20.

4\. PRAETEREA hæc ſubiectio extendere ſe debet ad ea omnia, quæ ad domus familiæque gubernationem ſpectant: vt maritum adiuuet, eiusque directionem ſequatur: memor enim eſſe debet eius, quod dixit Deus in prima hominis creatione: n *non eſt bonum eſſe hominem ſolum, faciamus ei* ADIVTORIVM *ſimile ſibi:* illa enim ſententia ſignificauit, ſe dare viro vxorem, tanquam ſociam & adiutricem in ijs omnibus, quæ ad filiorum generationem, & educationem, & ad familiæ gubernationem pertinerent. Cùm enim vir non poſsit per ſe ipſum ad omnia illa attendere, debet curas ſuas cum vxore diuidere: quæ tenetur ipſi obedire in ea parte curarum ſuſcipienda, quas ipſe commiſerit, etiamſi paruę ſint, ac de rebus minutis. Et huiuſmodi eſt obedientia, quam S. Petrus laudat in o *Sara:* non ſolùm, quòd Abraham virum ſuum in omnibus profectionibus ſequeretur, quas fecit, poſtquam exiuit è terra ſua; ſed nominatim, quòd, cùm iuberetur cibos pro hoſpitibus præparare, id promptè & ad nutum faciebat, & p *Rebecca* adeò erat ſollicita, & attenta ſeruitio Iſaac viri ſui, vt etiam diligenter obſeruaret quinam cibi magis ipſi arriderent, & quibus libenter veſceretur: quos ſtudioſè præparabat, vt ipſi indulgeret.

n Gen. 2. 18.
o 1. Pet. 3. 6.
p Gen. 18. 6.
q Ca. 27. 9.

14\. HVIC ſubiectioni annexa illa eſt, qua vxor debet in expenſis circa domum & familiam ſequi directionem viri ſui, ne contra eius voluntatem

uqic-

quicquam expendat, etiam titulo eleemoſynæ; niſi in caſu, quo lex naturæ, & grauis neceſsitas ad id obligaret: cùm ſcilicet maritus ipſe ad talem eleemoſynam faciendam teneretur. Quemadmodum fecit prudens r *Abigail*, cùm intellexit maritum ſuum *Nabal* denegaſſe Dauidi petitum ſubſidium. Nam prudenter conijciens, Dauidem ob eam repulſam fore iratum, & venturum ad vlciſcendam iniuriam; illa nihil dicens viro ſuo Nabal, feſtinauit, ac tulit copioſam eſcarum prouiſionem: quas occurrens Dauidi obtulit; qui placatus deſtitit ab vltione, quam ſumere cogitauerat; reuerſa autem Abigail in domum ſuam, narrauit viro ſuo quæ feciſſet, vt ab imminenti periculo ipſum liberaret. Quem licèt ab imprudenti & ſtulta reſponſione non excuſauerit, eò quòd tanta eius inſolentia excuſationem non ferebat; præuenit tamen damna & incommoda, quæ poterant ex ea toti ſuæ familiæ oriri. Hunc igitur in modum cum viri mores ſimiles ſunt moribus Nabal, nec eſt qui eum poſsit ad rectam viam deducere, vt faciat quod decet, & expedit; poterit prudēs vxor domi ſuæ id facere, quod vir, ſi ratione duceretur, velle, & facere deberet. r 1. Reg. 25. 18.

§. II. *Quanti hæc ſubiectio referat.*

Hvivs ſubiectionis neceſsitas conſtabit magis ex incommodis, quæ ex eius defectu oriuntur, ſiquidem concordia & charitas, quam ſtatus coniugalis exigit, illo valde læditur. Propterea enim dixit Eccleſiaſticus: a *mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo:* vſurpat enim ſibi, quod ad virum ſpectat, eidemq; contradicit, ſeſeque opponit in omnibus, quæ ſibi non arrident. Hoc autem ſæpius euenit, quando vxor ſpecialem aliquam nobilitatis aut diuitiarum præeminentiam habet, qua virum excellit. Hoc enim nomine vult imperium & authoritatem in omnibus habere; ideoq; in omnibus ſe illi opponit, quæ non ſunt ſuæ conditioni ac ſuperbiæ conformia. Huius rei exemplum eſt in b *Michol filia Saul, quæ videns Regē Dauidem* virum ſuum *ſubſilientem atque ſaltantem coram Domino, deſpexit eum in corde ſuo*, imò & verbis eum irriſit, quod *ſe diſcooperuiſſet ac nudaſſet, quaſi vnus de ſcurris*: cū enim filia eſſet ſuperbi Regis Saul, hæreditate acceperat ſui patris ſuperbiam: ideoque pudebat illam, quod vir eius ita ſe humiliaret, ideoque illi aduerſabatur. Sed non manſit temeritas eius impunita: nam ſtatim ſubijcit ſcriptura: *Michol filiæ Saul non eſſe natum filium, vſq; in diem mortis ſuæ:* non quòd illa ſterilis eſſet, quæ ab alio viro quinque proles ſuſcepiſſet; ſed quòd noluerit Deus ex radice adeò corrupta & deprauata, ſurculum manere in Iſrael, & familia ipſius Dauid: imò & priores illi filij, cruci affixi, vitā finierunt, in pœnam peccatorum Regis Saul, eorum Aui. Sed maior adhuc fuit impijſsimæ c *Iezabelis* temeritas, quæ videns Regem Achab virum ſuum

a Eccl. 25. 30.

b 2 Reg. 6. 16. 20.

c 3 Reg. 21. 7. 10.

ſuum mœſtum, eò quòd noluiſſet Naboth ipſi vendere vineam ſuam, etiã ipſum in animo deſpexit, & obiecit illi, quòd non ſciret ſuam authoritatem ſeruare, nec animum & pectus ad id haberet. Quare *accepto eius annulo* ſiue ſigillo regio, *ſcripſit* eius nomine *literas*, quibus iubebat *ſubmitti duos* falſos teſtes contra *Naboth*, vt ſic *lapidaretur & moreretur*, ex quo vineam poſsideret Achab, quam Naboth vendere noluiſſet. Sed quid non audeat vxor ſuperba & libera, ſi eò perueniat, vt ſupra virum obtineat primatum, ita vt annulum eius regium auferat, vt eo tanquam Regina & domina abſoluta vtatur? quod enim Rex vir eius auſus non eſt facere, ne iuſtitiæ leges transgrederetur; illa nullam earum rationem ducens, illud fecit, fictis & adinuentis falſis delictis, & tranſgreſsis omnibus iuſtitiæ & charitatis legibus, vt ſui voti compos euaderet. Sed graui pœna ſuam luit temeritatem, nam cùm mortuo Achab marito ſuo, Iehu in eius regnum ſucceſsiſſet, & ipſa in deprauatis ſuis moribus perſeuerãs, auſa eſſet ſuperbè eum reprehendere; iuſſit is d *præcipitari eam* per feneſtram *deorſum*: *cuius carnes comederunt canes*. Diſcant igitur vxores ex his exemplis in ea ſubiectione viuere, quam ipſarum exigit ſtatus: alioquin, quoniam Deus ſuperbos, ſeque exaltantes humiliat: niſi ipſæ velint ſubiectæ viuere, humiliabuntur ab ipſo Deo.

d 4. Reg. 9. 33.

HAEC eadem exigua vxorum ſubiectio oritur etiam aliquando ex nimio amore, quo ipſi viri eas proſequuntur: inde enim ſumunt illæ occaſionem temerè agendi, ipſiſque viris imperandi. Hinc enim ortum habuit ſapientis illius ſententia, qui apud Eſdram dixit: e *mulierem eſſe fortiorem* ac potentiorem *Regibus, & omnibus hominibus*: nam ipſi præ amore fiunt effæminati; ſeque mulieribus ſubijciunt: quæ propterea tanquam dominæ eis imperant. Cuius rei ſufficientem fidem facit, quod referunt de Semiramide, cuius amore adeò vir eius Rex Aſſyriorum fuit captus, vt illa facultatem ab eo obtineret fungendi per quinque dies officio Regis in omnibus eius prouincijs: quam ille ita abſolutam vxori conceſsit, vt omnibus ſibi ſubditis ſub pœna vitæ imperaret, eidem obedire, & exequi quidquid illa iuberet. Primùm autem mandauit illa amputari caput eiuſdem Regis viri ſui, vt ſola regnaret: quod reipſa euenit: quia permiſit Deus, maritum luere pœnam inordinato ſuo amore promeritam, quo voluit propriæ vxori ſe ſubijcere. Quamobrem dixit Eccleſiaſticus: f *non des mulieri poteſtatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam.* & vtens poteſtate, quam tu in eam habere debe- res, tu g *confundaris in conſpectu inimicorum.* Et quamuis importunè huiuſmodi poteſtatem à te obtinere contendat, ne acquieſcas ei: ſuper caput enim tuum pluet quidquid imperij ei dederis. Cogita quàm deceptus & confuſus fuerit Samſon, quòd ſuæ vxori nimium fiderit, ſiquidem h *ſtatim ab eo fortitudo diſceſſit, & ita Philiſthæi eum apprehenderunt, oculos eruerunt, & clauſum in carcere molere fecerunt*; & ita fuit hoſtibus ſuis riſui & contemptui. Memento

e 4. Eſdr. 4. 14. 22.

Aelian li 7. Vide Torres li 16. Philoſ. mor. c 4.

f Eccl. 9. 2.

g Cap 25 35.

h Iud 14. 17 & c. 16. 18. 21.

legis

egis, quam Deus in Deuteronomio tulit: i *non induetur mulier veſte virili nec vir vtetur veſte fæminea: abominabilis enim apud Deũ eſt qui facit hæc*, quãto igitur magis abominabilis erit vir, qui mores induat fœmineos, ſubijciẽs ſeſe vxori ſuæ in omnibus, quæ illa dicit, & quòd vxor accipiat authoritatem viri, ſibiq; vſurpet quod ad illum pertinet? ſi enim diſplicet Deo exterius indumentum, quod nõ competit perſonæ viri aut fœminæ: quantò magis diſplicebit habitus & veſtis interior, quæ illis aduerſatur? induat ſe igitur vir authoritate & fortitudine ſibi tanquã capiti vxoris ſuæ conueniente; vxor autem induat ſe ſubiectione & obedientia, quæ ſibi tanquam ſubditæ competit: quãuis eò quòd ex ſexu ſit imbecillior & imperfectior ſit, poſsit ac debeat ſe ipſam excitare & animare ad viri fortitudinem & magnanimitatem imitandam, vt ſic mulier virilis euadat, eum in modum quo ſcriptura narrat de matre ſeptem Martyrum Machabæorum, quod i *repleta ſapientia fœmineæ cogitationi maſculinum animum insereret*, vt non minus robuſtũ pectus, & infractum animum oſtenderet, quàm vir potuiſſet. Ad idem applicari licet quod Adam dixit de Heua: k *hæc vocabitur* VIRAGO, *quia de viro ſumpta eſt*: quaſi dixerit: eius finem eſſe debere, ſeipſam animare ad imitandum virum, ex quo fuit formata: & quamuis ſexu eſſet mulier, virtute tamẽ & magnanimitate ſit tanquam vir, idque ſibi honori & gloriæ tribuat: ita tamen vt intra ſuos limites ſe contineat, nec à pede, vt dicitur, ad manum aſcendat, velitque aduerſus virum ſeſe erigere: quemadmodum etiam vir ipſe ſeruare debet authoritatem ſuam, & erubeſcere, ſi nomen accipiat mulieris, à quo vir muliebris dicatur, eò quòd ſubijciat ſeſe ei, quam ſibi ſubditam habere debuit. Hoc ipſum inſinuare voluit myſtica illa nominum Abram & Sarai mutatio, quam fecit DEVS, poſtquam dixit ipſi Abram: l *ambula coram me, & eſto perfectus*: adiecit enim DEVS duos characteres nomini viri, abſtulit verò vnum nomini mulieris: vir enim prius appellabatur *Abram*, ſignificans patrem excelſum, voluit autem eum vocari Abraham, quòd ſignificat *patrem multarum gentium*: hac ratione inſinuans in ſenſu myſtico, quòd virorum ſtatus magnæ eſſet authoritatis: vt ſcilicet patres eſſent & magiſtri multorum aliorum, propriaq; perfectione, aliorũm etiam perfectionem adiuuarent: nomini autẽ vxoris quę prius *Sarai* appellabatur, ſignificatq; principem ſiue Dominam meam, abſtulit vltimam literã, iubens Abrahamum eam impoſterum non *Sarai* vocare; ſed *Saram*, quod ſignificat Principem ſiue Dominam abſolutè; non meam: quamuis enim præcipuus finis mutationis huius vocabuli eſſet ad ſignificandum, quod illa eſſet futura princeps ac domina non ſolius vnius familiæ, ſed plurimarum, idq; cum magna excellentia; nihilominus tamen eadem mutatio facta eſt ad inſinuãdum, eum, qui perfectus eſt coniunx, non debere vxorem ſuam ordinariè compellare nominibus valdè teneris, & affectuoſis, nimiamq; blanditiem &

Deut 22 5.

i 2 Mach 7. 21.

k Gen. 2 23.

l Gen. 17 2. 5. 15.

Digitized by Google

amorem ſignificantibus, quem vox illa MEA ſecum adfert; ſed quæ ſignificent authoritatem & grauitatem ipſi viro conſonam, vt vxor in humilitate & ſubiectione conſeruetur: & intelligat, perfectionem ſuam non in eo conſiſtere, vt puncta ſibi & honoris titulos addat; ſed potius, vt eos remoueat, neque in quærenda ſuper virum ſuum aliqua præeminentia, ſed in dimittenda potius, vt vir eam obtineat: ſequens magni illius Baptiſtæ ſententiam: m *illum oportet creſcere, me autem minui:* neque enim propterea
m Ioan. 3. 30. illa abiectior erit, ſed potius honoratior & glorioſior, viri enim gloria, eſt gloria vxoris; ſicut etiam huius gloria, eſt mariti; vt ex ijs, quæ in proximo capite dicentur, apparebit.

CAPVT VIII.

DEI PROVIDENTIA CIRCA CONIVGES IN DANDA eis prole: & ratio eam educandi, vt bona illa & perfecta euadat.

CVM primarius matrimonij finis ſit prolem procreare, quæ terram impleat, ſintq; filij Eccleſiæ in ea militantis, & poſtea etiam triumphantis: ideò in huiuſmodi prolis generatione multis vijs, & ſæpè occultiſsimis elucet prouidentia DEI, neque exiguum eſt profundæ ipſius prouidentiæ indicium, quòd quibuſdam coniugibus multos filios, alijs paucos, alijs nullum concedat. Et in eo quòd, dum aliquos dat, ſtatim eos aufert; alijs verò in multos annos ſuperſtites relinquit. Conſtat DEVM in antiqua lege Hebræis tanquam præmium benè in-
a Exod. 23. 26. ſtitutæ vitæ promiſiſſe: a *non fore infœcundam, nec ſterilem vtriuſque ſexus in terra eorum.* Et pro magno DEI in virum iuſtum ſtudio extollit Da-
b Deut. 7. 14. 6. uid: c *vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ,* dulcibus copioſiſque
c Pſa. 127. 3. benedictionum fructibus referta. *filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ.* Aliunde tamen conſtat: quamuis Abraham & Iſaac eſſent DEO familiariſsimi, eorum tamen vxores longo tempore fuiſſe ſteriles, magnum-
d Gen. 18. 10. que fauorem DEVM exhibuiſſe Abrahamo, cùm voluit eum d *habere filium Iſaac ex Sara.* Et ipſum Iſaac orationibus ſuis (vt Sanctus Gregorius per-
e Ge. c. 25. 21. pendit) impetraſſe executionem promiſsionis, quam DEVS de ſucceſſori-
f 1. Reg. 1. 10. 20. & c. 2. 21. bus fecerat, remouens *Rebeccæ* vxoris ipſius ſterilitatem: ſimiliter f *Anna Samuelis mater* importunis precibus & orationibus impetrauit à DEO *filios.*
g Ruth 4. 13. Et de Ruth noſtra, quæ nupſit Booz iam ſeni, dicit ſacer textus: g *dedit illi*

Dominus, vt conciperet, & pareret filium, in præmium ſcilicet multorum bonorum quæ fecerat. Ex quibus apparet prolem & filios eſſe donum Dei, qui (quemadmodum ſancta illa Machabæorum mater filijs ſuis dixit) h *ſpiritum & animam, & vitam donat, & ſingulorum membra compingit, hominiſq; natiuitatem format,* & fælices largitur partus: & aliquando in pœnam peccatorum negat Coniugibus ſucceſsionem, vt conſtat ex *Michol,* quæ ob ſuam ſuperbiam i *non habuit filium* ex Dauid. Non itaque aliquo caſu, ſed à diuina prouidentia prouenit, vt qui ſunt matrimonio iuncti, prolem habeant, vel non habeant. Et hoc ſolum ſufficere deberet coniugatis, vt forte, quæ illis in hoc negotio contingit, contenti ſint & pacati; nec multum triſtentur ex eo, quòd prolem non habeant, cùm Deus ad ipſorum bonum rem ita direxerit: fortè enim ſi prolem habuiſſent, maiora damna corporis & ſpiritus, temporalia & æterna incurriſſent: quòd verò ea careant, occaſio ſit illis largiendi ſuas facultates in eleemoſynas pauperum; ſeque occupandi in alijs Sanctis glorioſiſque operibus. Sed neque habentes plures filios triſtari multum debet, quod videant ſe eſſe pauperes, quia eis proſpicere non tam ad ipſos parentes ſpectat, quàm ad Deum, qui illos largitur, & pater eſt ac protector & proſpector vniuerſalis omnium.

h 2. Mach. 7. 22.

i 2. Reg. 6. 23.

§. *Moderatus in filios amor.*

EX hoc fundamento debent parentes deducere, quòd debeant moderatum & Chriſtianum ad filios ſuos amorem habere: ne Devs exceſſum amoris puniat, illos ſubtrahendo: ſiquidem in omnibus illi dependent à prouidentia diuina, à qua omnium eſſe, & conſeruatio dependet: & quicunque ingratus eſt, nec ita donum accipit, vt debet (quia potius ex ipſo dono, quàm ex eius largitore lætatur) dignum ſe facit, qui ipſo dono priuetur. Et hæc inter alias cauſa fuit, cur Devs in antiqua lege ſtatuerit, a *ſanctificari ſibi omne primogenitum tam de hominibus, quàm de iumentis;* quaſi voluerit, offerri ſibi primum fructum, quem ab ipſius manu homines accepiſſent, in ſignum animi grati, & acceptum ab eo beneficium agnoſcentis: quamobrem plures poſtea illis dabat, & quæ erant ſteriles, ſicut b *Anna Samuelis mater,* obſtringebant ſe *voto dedicandi ſeruitio* Dei *filium,* quem ab eo accepiſſent, vt ſic Devm ipſum permouerent ad orationem, quam fundebant, exaudiendam. Interdum etiam ipſemet Devs filium ſibi offerri ac dedicari petebat, quem parentibus dabat, ſicut c *Angelus* monuit *matrem Samſonis,* & alius Angelus d *Zachariam patrem ſancti Ioannis Baptiſtæ.* Quæ omnia eò tendebant, vt parentes intelligerent, ſe non debere filios ſuos ſui ipſorum cauſa, ſibique ipſis præcipuè diligere; ſed ipſi Deo, qui illos largiebatur. Darentq; ope-

a Exod. 13. 2.

b 1. Reg. 1. 11

c Iudic. 13. 5.

d Luc. 1. 15.

ram, ne eorum amore & cauſa diuino amori, legiſque eius obſeruationi deeſſent, aut ſtatus ſui obligationes negligerent; ſed cor ſuum ab omni inordinato nimioque affectu expurgarent, contenti amore moderato iuxta rationis regulas, & intra eius limites. Et quemadmodum e *vaccæ, quæ vehebant arcam Domini, in directum ibant, pergentes & mugientes ob incluſos earum vitulos domi; nec declinabant ad dexteram, neque ad ſiniſtram, ſed gradiebantur itinere vno per viam quæ ducebat Beth-ſames*: ita parentes Chriſtiani, licèt naturalem filiorum amorem negare & præterire nõ poſſint, eorum tamẽ cauſa deſerere nõ debent Ieſum Chriſtũ D. N. ſed in animis & corporibus ipſum portare, & omnia exequi, quæ ad ipſius obſequiũ ſpectant: non declinantes à recta via, neque in proſperis, neq; in aduerſis; optantes peruenire in Beth-ſames, quod ſignificat domum Solis, vt ipſorum conuerſatio ſit in cælis cum ipſo iuſtitiæ ſole, à quo omne eorum auxilium, remediumque dependet.

e Reg 6.12.

SED vt hanc amoris moderationem magis diſtinctè & in particulari proponamus, debet primùm elucere in perfecta reſignatione, & propriæ volũtatis cum diuina conformitate, quoad filiorum ſanitatem & vitam: ita vt, quod ad ipſos attinet, diſpoſiti & parati ſint, eiſdem carere, quandocunque Deus ita conſtituerit. Meminerint probationis illius, quam ipſe DEVS accepit obedientiæ & fidelitatis ſerui ſui f *Abraham*, cùm iuſſit *offerri ſibi in holocauſtum filium eius vnigenitum, quem diligebat Iſaac*: fuitque DEO adeò grata animi promptitudo, qua decreuit Abraham facere, quod iubebatur, vt DEVS, eam ſibi ſatis eſſe ſtatuens, non permiſerit filium occidere; ſed dixerit: *non extendas manum tuam ſuper puerum, nec facias illi quicquam: nunc cognoui quod timeas Dominum, & non pepercisti vnigenito tuo filio propter me*. Cùm igitur parentes filios ſuos vident ægrotare, & ad portas mortis peruenire; agnoſcant eam eſſe DEI probationem, qua iubet, eos ſibi ſacrificari; non quidem eos occidendo (id enim nec licitum eſt, nec DEVS ipſe nunc exigit) ſed offerendo ſe, quòd in ipſis eſt, ad amplectendam diuinam diſpoſitionem, & eiſdem carendum, ſi DEO placuerit, eos ad ſe accipere. Hac enim adeò prompta voluntate, & conformitate cum diuina, oſtendunt ſe plus DEVM quàm filios amare. Quod ſi eos ſupereſſe expediat, DEVM eos relicturum, contentum ſacrificio cordis, quo eos offerre voluerunt. Nec tamẽ propterea prohibentur ſentire, & naturalẽ ſenſum de eorum periculo tenere: ac proindè poſſunt, & orationes; & alias diligentias adhibere ad filios ab imminẽti periculo liberandos: ita tamen, vt ſi omnib. his adhibitis, Deus eos ad ſe acceperit, ſeruent ipſi patientiã, ſicut S. Iob: qui etſi videret, vno ictu ablatos ſibi ſeptẽ filios & tres filias; magna tamen animi reſignatione dixit: g *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt, ſit nomẽ Domini benedictum*. Quamuis enim filiorum mors Diaboli arte & induſtria euenerit, qui totam domum, in qua illi erant, deiecit:

f Gen 22.2. 2.

g Iob.1.21.

agno-

agnouit tamen ipſe in ea Dei permiſsione ſupremam eius prouidentiam, cui propriam voluntatem ſubiecit, & conformauit. Nec malè illi ceſsit talis reſignatio; quam ipſe Dominus totidem filijs ac filiabus ei redditis remunerauit. Nec fuit valdè diſsimilis Dauidis Regis caſus, cùm Nathan
Propheta illi dixiſſet: h *filius qui natus eſt tibi ex Bethſabee morte morietur*: Nã cũ h 2. Reg. 12.
paruulum videret ægrotantem, *deprecatus eſt Dominum pro eo: & ieiunauit ie-* 14.
iunio, & ingreſſus ſeorſum iacuit ſuper terram, ſeptem diebus. cùm autem intellexiſſet mortuum eſſe puerum, ſurrexit de terra, & lotus, vnctusq; eſt: cumq; mutaſſet veſtes, ingreſſus eſt domum Domini & adorauit, amplectens voluntatem diuinam, cui ſtatim Deus alterum dedit filium Salomonem ex eadem Bethſabee, qui ei ſucceſsit in regno. In eo quod primum fecit, ieiunando & orando, paternum oſtendit affectum; in altero verò, quòd adorauit in templo, oſtendit ſe fidelem Dei ſeruum, quem præ filio diligebat.

§. II. *Parentum cura erga filios.*

HVIC resignationi coniungi debet firma voluntas ac decretum faciendi cum filijs quidquid Deus iubet, ita vt nimius erga eos amor cauſa non ſit alicuius defectus in ijs, quæ Deus vult. In hoc enim ſenſu dixit
Chriſtus D. a *qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus*, & iterum. a Mat. 10. 37
b *ſi quis non odit filios ſuos non poteſt meus eſſe diſcipulus*. Hoc autem odium non b Luc. 14.
aliud eſt, quàm ſanctus & ordinatus quidam amor, Dei amori ſubiectus, 26.
quo (vt Apoſtolus ait) c *educantur filij in diſciplina & correptione Domini*: hoc c Eph. 6. 4.
eſt docentur bonum, quod facere tenentur; & malum, quod fugere debent; retrahuntur à malis ſocijs, & peccandi occaſionibus; reprehenduntur vitia, & puniuntur defectus, ac peccata: ne in eadem relabantur. Et parentes, qui ob nimium amorem, indulgentiam, aut incuriam hæc non faciunt: cenſentur filios plus amare quàm ipſum Deum: cùm tamen reuera non ament, ſed oderint: ſiquidem dum eis bonum corporis, quod minus eſt, fauere volunt: non attendunt ad bonum animæ, quod eſt maius. Ideoque & parentes & filij vtrorumq; bonorum iacturam faciunt, puniente Deo filios ob vitia, quæ parens non puniuit; & ipſum parentem, eò quòd filios non puniuerit: vt conſtat ex improuiſa & infelici morte ſummi Sacerdotis Heli, duorumque eius filiorum, eò quòd parens tepidior fuerit in eis corrigẽ-
dis: &, vt Scriptura loquitur, d *magis honorauit filios ſuos, quàm Deum*. Siqui- d 1. Reg. 2.
dem ne filios, qui grauiſsimè Deum offendebant, grauiùs increparet: voluit 29 34 & c.
potiùs eorum culpam, Deique offenſionem diſsimulare. quamobrem dixit 4. 17.
Salomon: e *qui parcit virgæ, odit filium; & qui eum diligit inſtanter erudit*: quaſi e Pro. 13. 24.
diceret: qui adeò filium ſuum diligit, vt etiam ſi videat, caſtigatione opus eſſe, cum tamen non caſtiget: verè ipſum odit re ipſa: ſubtrahit enim ipſi,

Digitized by Google

f Cap.23.13. quod maximè eſſet vtile. & in alio loco: f *noli*, inquit, *ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.* Punitio itaque eum ab animæ morte liberabit, & ſæpè etiam à corporis morte, in quam incidunt aliquando filij, eò quòd non fuerint à parentibus caſtigati, qualis ille, quem mater valdè indulgenter educauit, & cùm vltimo ſupplicio ob ſua de-

Apud tanſ in 23.c. Pro S.Greg l. 4 Dial.c 18.

licta aſſiceretur, dixit: *non me Iudex, ſed mater mea ex patibulo ſuſpendit.* Sed flebilis magis ac dolendus fuit cuiuſdam alterius pueri quinquennis caſus, qui conſueuerat Dei maieſtatem blaſphemare: & cùm ægrotans in paternis vlnis pro more blaſphemaret, nec à parente corriperetur, dæmones illum ex parentis vlnis arripuerunt, vt blaſphemiam in Creatorem vlciſcerentur: quod crudelis parens, ex falſa in filium pietate, non fecerat, eum puniendo.

I. DVO alia documenta magni momenti ad præſens inſtitutum tradit Eccleſiaſticus: alterum in filiorum, alterum in filiarum bona educa-

g Eccl 7.25

tione. *Primum* ita habet: g *filij tibi ſunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.* quia enim ignari naſcuntur, opus habent edoceri & inſtrui in omnibus, quæ tanquam boni ciues bonique Chriſtiani facere debent. Et quoniam vt plurimum pueri parum afficiuntur ad diſcendũ, & ad exercitia virtutis, ob rebellionem carni in ea ætatula connaturalem contra ipſam rationem, neceſſe eſt inclinationem illam deprauatam curuare, & aliqua inflicta pœna coercere: ſic enim expelletur ex corde ignorantia, & inordinata illa naturæ propẽſio & inclinatio. Sed inchoandũ tamen ab ipſa infantia quando plantulæ ſunt teneræ, & inſtar ceræ mollis ad bonas figuras ſuſcipiendas: nam, ſi expectes donec indureſcant non poteris poſtea flectere, & curuare. Pater, inquit Eccleſiaſticus,

h Ecc.30.1.8

h *qui diligit filium ſuum, aſſiduat illi flagella, vt lætetur in nouiſſimo ſuo; & Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadet præceps. Lacta filium, & pauentem te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te. Non corrideas illi: ne doleas, & in nouiſſimo obſtupeſcent dentes tui. Non des illi poteſtatem in iuuentute, & ne deſpicias cogitatus illius. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans eſt: ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.* Multas alias rationes nunc omitto, quæ poſitæ fuerunt in primo Tomo, ad oſtendendum quanti omnium referat, aſſueſcere i *portare iugum ab adoleſcentia ſua*, & à teneris, vt dicitur, vnguiculis. Addit Eccleſiaſticus alterum documentum circa educationem filiarum: k *filiæ*, inquit, *tibi ſunt? ſerua corpus illarum, & nõ oſtendas hilarem faciem tuã ad illas.* Filiæ enim meliùs freno timoris continentur, quàm amoris: & cautiores redduntur, cùm parentum vultum ſeuerum cernunt; quàm cùm blandum. Nominatim autem hoc expreſsit & commendauit Sapiens, vt ipſi parentes diſcerent, quanta

Tom. 1. Tract.2.c.8 i Tren.3.27

2.

k Eccl.7.26

puri-

Digitized by Google

puritate debeant filias ſuas educare: remouendo ſcilicet illas ab omni occaſione, affectum aliquem minus ordinatum concipiendi erga homines: propterea enim ait ne illi hilarem faciem eis oſtendãt, & iucundam: ne fortè ſi erga ipſos parentes ob illam faciei iucunditatem multum afficiantur, occaſionem inde accipiant labendi in amorem inordinatum alicuius alterius hominis.

SED in his omnibus neceſſe eſt, parentes mediocritatem adhibere diſcretionis, ne, ſi ad alterum odij aut nimiæ ſeueritatis & aſperitatis extremũ declinẽt, filios reprehendentes & puniẽtes, non tã ex amore & zelo boni illorum, quàm quòd ſe ipſos patiantur à propriæ iræ & effrenatæ choleræ paſsione trahi: deteriores potius euadant, quàm emendentur: & propterea parentes monet Apoſtolus: l *nolite ad iracundiam* m *& indignationem prouocare filios veſtros:* m *vt non puſillo animo fiant.* Quaſi dixerit: ne adeò aſperè ac ſeuerè cum illis agatis, vt animo deficiant; & etiam in bono vobis pœnæ potius timore quàm amore virtutis obediant: nec malo veſtro exemplo occaſionem illis præbeatis, vt & ipſi iraſcantur, & in cholera contra vos ipſos, exigua cum reuerentia & reſpectu conuertantur. Mementote etiam vos fuiſſe filios: vt ita illos tractetis, ſicut à veſtris parentibus tractari cupiebatis: & ſic à vobis diſcant modum, quo ſuo tempore debeant cum filijs ſuis agere: coniungentes grauitatem cum manſuetudine; & pœnæ zelum cum veræ emendationis amore. Hoc ipſum confirmatur documento & regula à S. Auguſtino coniugibus circa fructum ſiue prolem, quam Deus illis dederit, propoſita. *In prole,* inquit, *vt amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, religioſe educetur.* Quod fuit dicere: cùm Deus dat illis prolem, accipiãt eam bono & grato animo; non primam tantùm, ſed & ſecundam, & omnes quas dederit, nec ſolùm filios, ſed etiam filias: ſiquidem Deus eſt, qui ita diſtribuit. Deinde, quos acceperunt, benignè nutriant: præbentes eis liberaliter, quæcunque opus habent, quo ad cibum, veſtitum, & reliqua omnia. Ne, ſi quid ex neceſſarijs illis deſit, occaſionem accipiant, mala via illud quærendi, & ſic ſenſim prauos induant mores. Sed præ omnibus rebus eos religioſè educent, docentes & inſtruentes eos in rebus omnibus, quæ ad religionem Chriſtianam pertinent, & ad quatuor hæc capita reuocantur.

l *Eph. 6. 4.*
m *Col. 3. 21.*
Li. 9 de Gẽ ad lit. c. 7.

PRIMVM continet præcipua fidei myſteria, quæ debent credere: vt ab ipſa infantia benè intelligant, quis Deus ſit, & Chriſtus Dominus N. & ſeriò incipiant amare, timere, ac reuereri Creatorem, ac redemptorem ſuũ; eique, vt par eſt, ſeruire. *Secundum* continet omnia mandata, quæ ſeruare debent: vt ab ipſa infantia diſcant odiſſe vitia, & amare ac exercere virtutes, iuxta præſcriptum legis: propoſitis ſimul ob oculos, pęnis & ſupplicijs improborum; bonorum verò coronis & præmijs. *Tertium* continet

ſacrificia, quibus intereſſe; & Sacramenta, quæ ſuſcipere debeant: allicientes eos ad Sacrum Miſſæ audiendum: & ſuis temporibus peccata ſua confitenda; vt à peccatis purificentur; & ſanctiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum frequenter, pro ratione ſuæ ætatis ſuſcipiendum. *Quartum* continet orationes, quas fundere debent ad Deum D.N. ad Sanctiſsimam Virginem eius matrem, ad cuſtodem Angelum, & reliquos Sanctos: ſtimulando illos, & illiciendo ad hæc exercitia, ad conciones audiendas, pios libros legendos; & ad reliqua, quæ ſunt perfectorum Chriſtianorum. Ad hoc propoſitum præclarè perpendit Origenes, quòd ſcriptura diuina dicit de caſtiſsimæ Suſannæ parentibus: quòd m *cùm eſſent iuſti, erudiſſent filiam ſuam ſecundùm legem Moyſi*; ex quo prouenit, vt illa adeò eſſet timens Deum, vt potius mori elegerit, quàm conſentire peccato. vt ex hoc diſcãt parentes, plurimũ referre, quòd filios, & filias ſuas doceant legem Dei, & ad eius obſeruationem illos allicere, & exhortari: vt ſi quando peccandi occaſiones occurrãt, à lege Dei non recedant. Sed vlteriùs adhuc debet progredi parentum cura ac diligentia in exigenda frequenter ratione à filijs de eiuſdem legis obſeruatione: vt ſi quid contra eam acciderit, faciliùs reparetur. Sic enim imitabuntur zelum S. Iobi, cuius ſeptem filij & tres filiæ valdè fraternè ac beneuolè ſingulis ſeptimanis ſe inuicem inuitabant: ipſe verò parens in fine ſeptimanæ, n *cùm in orbem tranſiiſſent dies conuiuij, mittebat ad eos, & ſanctificabat eos: conſurgenſque diluculo offerebat holocauſta per ſingulos*, omnes itaque illos, & ipſe ad ſe conuocabat, vt ſpirituale conuiuium in die ſuo illis exhiberet. Pridie enim ad veſperam illos ſanctificabat, purificabat, ac ad Feſtum bonis documentis, conſilijs, & illius temporis cęremonijs diſponebat. Mox verò manè ſequentis diei offerebat pro omnibus holocauſtum, excellentiſsimum ſcilicet ſacrificium, in quo totum animal conſumebatur, in teſtimonium ſupremæ Creatoris excellentiæ: vt filij Creatorem ſuum oblatione illa honorarent. Et S. Cyprianus perpendit, quòd illa holocauſta eſſent multa: pro ſingulis ſcilicet filijs vnum, quod inſinuat tranſlatio ſeptuaginta interpretum, quę habet: *offerebat holocauſta ſecundùm numerum eorum*. vt ita Sanctus vir oſtenderet: etiamſi filij eſſent multi, ſe non propterea curam deponere ſingulorum, atque ſi ſolus vnus fuiſſet. Cuius tantæ ſolicitudinis cauſa erat, quòd cogitaret, ac diceret intra ſe: *ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis*, quaſi diceret; etiamſi nihil mali exteriùs aduerterim in filijs meis: fortè tamen aliquid eſt, quod me latet: aut fortè peccatum aliquod interiùs, cogitationis, aut negligentiæ, & inertiæ habuerunt. Quare expedit, vt ſe purificent, Deoque reconcilientur, & ſacrificio eum placent. Nam tanquam bonus, & pius pater non ſatis ſibi exiſtimabat, quòd filij externam & politicam virtutem exercerent; ſed optabat interiorem quoque cordis habere, quæ vera & ſolida eſt, radixque exterioris

m Dan. 13. 3. refert S. Hier. ibi.

n Iob. 1. 5.

Ser. de opere & Eleemoſ.

Digitized by Google

Additque Scriptura: ſic faciebat Iob cunctis diebus, nihil ſcilicet remittens de ſua ſolicitudine. Quòd filijs adeò fuit vtile, vt cùm omnes eodem die repente ſint mortui ex ruina totius domus ſuper ſe: credendum ſit, omnes eſſe ſaluatos, eò quòd in bono ſtatu beneque diſpoſitos mors oppreſſerit, ob diligentiam, quam S. Pater ad eos ſanctificandos, ita frequenter adhibebat. Bonumque huius rei ſignum eſt, quòd prouidentia diuina eo die eos obire conſtituerit, quo conuiuium celebrabatur in domo filij primogeniti, qui conuiuijs reliquorum initium dabat, primo die poſt ipſa ſacrificia, quo & fructus, & pietas ipſorum adhuc erat in eis recens. Hoc itaque exemplum S. Iob meritò ſequentur parentes in Chriſtiana filiorum ſuorũ educatione; ne Satanæ, ſed Dei filij ſint per eius gratiam; perueniantque ad eius gloriæ hæreditatem.

Deniqve ad hæc omnia ſummum adfert momentum, bonum parentum exemplum: quorum vita, vt ait Plutarchus, ſpeculum quoddam eſſe debet, in quo filij videant: quomodo vitia ſint ipſis fugienda, virtus verò amplectenda. Nam ſi parens ſenex ſit vitioſus, vitiaque ſectetur: non erit mirum, ſi iuuenis filius patrem imitetur: quia honori ſibi ducet, ſimilem eſſe parenti. ſit igitur talis parens, vt honorem acquirat filius ex eius imitatione.

CAPVT IX.

PROGRESSVS FIT IN EODEM ARGVMENTO, adductis aliquot documentis ad bonam filiorum educationem, & nominatim conſtitutis pijs ac peritis Pædagogis & Magiſtris.

QVae in proximo capite dicta ſunt, hic proſequemur, ampliusq; declarabimus cum S. Chryſoſt. adducto exemplo *matris filiorum Zebedæi petentis à Chriſto* D. N. *vt vnus eorum ſederet ad* manum *eius dextram, alter verò ad ſiniſtram in eius regno*: deſiderans, vt pia mater, filijs ſuis, non temporales, & huius ſæculi dignitates; ſed ſpirituales & æternas. Quæ licèt non ſciret, quid peteret, quo ad titulum & motiuum, cui innitebatur, modumque petendi: affectu tamen oſtendit, ſe multum diſtare ab alijs matribus, quæ (inquit) corpus natorum ſuorum amant, animã autem contemnunt: deſiderant enim illos valere in ſæculo iſto, & non curant quid paſſuri ſint in alio: alij diuitias filijs ſuis prouident, alij honores,

Hom. 35. imperf. a Mat. c. 20.

vt induat formam viuentis: & hinc oritur, quòd habeat ingentem naturalem amorem ad ſuos catulos, & ſummam oſtendat feritatem, quando illi abſtrahuntur. Quamobrē Deus (vt notat S. Hieron.) iram ſuam in Hebræos comparat cum ira vrſæ dicens: h *occurram eis quaſi vrſa raptis catulis*. Voluit igitur Deus, vrſos eſſe inſtrumenta iuſtitiæ ad puniendos in filijs laceratis parentes, qui non fuerant has feras imitati in educandis, boniſque moribus perficiendis filijs ſuis; ſed ſatis ſibi eſſe iudicantes, quod fruſtum informis carnis eis dederint, cùm eos genuerunt: quare tanquam vrſa puniet ipſos parentes, filios ſuos malè educantes, impulſus vehementi deſiderio ac zelo, quo tenetur, vt illi ſint probi. Eandem differentiam inter bonos & improbos patres licet etiam declarare ex diſcrimine, quod ipſe Deus, cum Iob colloquens poſuit inter ſtruthionem & reliquas aues: hæ enim natura duce ſua oua collocant in locis ſecuris, eiſque incubāt, proprioque calore viuificant & pullos ſuos educunt ac alūt, donec per ſeipſos volare poſsint, & eſcas quærere: ſtruthio tamen adeò natura ſua eſt inſipiens & inepta, vt *derelinquat oua ſua in* ipſa *terra*, & cooperiens illa puluere ita relinquit, & *obliuiſcitur, quòd pes* alicuius tranſeuntis *conculcet ea, aut beſtia agri conterat. Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui: & fruſtra*, quod in ſe eſt, laborauit in deponendis ouis, cum nullo aliàs *timore cogatur*: ſed ſola naturali imprudentia, duricie, & obliuione mera. Hunc igitur in modum boni pijque parentes prudentiam & amorem aliarum auium imitantur: nam cùm filios genuerunt, ſtudent benè illos educare, alere, & à periculis omnibus corporis & animæ defendere, ſubeūtes magnos labores, vt probi illi euadant: nec deponunt hanc curā & ſolicitudinē, donec illos in aliquo ſtatu collocent, in quo poſsint ſui curam habere: improbi autem parentes imprudentia laborant, & viſcera ſtruthionum dura induunt: nā cùm illos genuerint, permittunt manere in terra affectuū & morū terrenorū, contenti quòd eos arena & pulueribus bonorū temporalium ac periturorum cooperiāt, immemores boni animarum eorum: nec cogitantes aut rationem vllam ducentes, quod à ſæcularium hominum pedibus conculcentur, aut quòd ab inferni beſtijs, dæmonibus ſcilicet, deuorentur. Et quo ad eorum animam, adeò ſunt erga proprios filios duri, atque ſi ad ipſos non pertinerent: quia non æſtimant illos ſuos, niſi ſecundùm carnem, quaſi non ſpectaret ad ipſos, curam aliquam eorum gerere, quæ pertinent ad Spiritum. Et hac ratione, quod in ſe eſt, laboris ſui fructum amittunt; quia non aſſequuntur finem & Sancti matrimonij ſcopum, benè ſcilicet filios educare: qui bonam poſtea Rempublicam conſtituant, ac demum cœlum etiam impleant. Et quod adhuc auget eorum miſeriam, eſt, quod hæc omnia negligant, nullo rationabili timore cogente eos aut opprimente; ſed quòd à carnali ſua & ſæculari inclinatione trahi ſe patiantur, permittente Deo

h *Oſe*. 13. 8. *Tren* 3. 10.

i *Iob* 39. 16.

hanc in eis imprudentiam, cordisque duritiem in pœnam ſuorum peccatorum: iuxta illud Ieremiæ: k *Lamiæ* & feræ *nudauerunt mammam, lactauerunt catulos ſuos: filia autem populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto:* excellit enim feras in crudelitate quam in proprios filios oſtendit, qui euadunt etiam ſtruthiones, ſicut parentes eorum: niſi diuina prouidentia & miſericordia ſtruthionis ſuppleat obliuionem & incuriam; & viuifico gratiæ ſuæ calore bonum & pium faciat filium ab improbo patre genitum.

Thren. 4. 3.

§. I. *Bona filiorum educatio S. Tobiæ exemplo oſtenditur.*

Tob. 1. 4.

EXPLICEMVS adhuc magis hæc documenta præclaro S. Tobiæ exemplo, qui cùm adeò eſſet à ſua iuuentute virtuti addictus, vt à *cùm eſſet iunior omnibus in tribu Nephtali, nihil tamen puerile geſſerit in opere*, & cùm vxorem duxiſſet, *genuit ex ea filium, nomen ſuum imponens ei*, oſtendit ſuam ſanctitatem eum educando, ac *docendo ab infantia timere Deum, & abſtinere ab omni peccato*: cupiens ex tunc filium eſſe ſanctum, ſicut ipſe talis eſſe contenderat; quare iam adultiori monita dedit & conſilia altiſsimæ perfectionis, quibus debent parentes filios ſuos inſtruere, & educare. *Honorem* (inquit) *habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: memor enim eſſe debes, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in vtero ſuo. Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue, ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere, ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiã exiguum libenter impertiri ſtude. Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis; quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo Deo, eleemoſyna, omnibus facientibus eam. Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione: & præter vxorem tuã nunquam patiaris crimen ſcire. Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio. Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panem tuum cũ eſurientibus & egenis comede & de veſtimentis tuis nudos tege. Panem tuum & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus. conſilium ſemper à ſapiente perquire: Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant. Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus benè.* Hæc omnia Sanctus Tobias ſenior, quæ à virtutibus prodibant, quas in

corde

corde ſuo tanquam theſaurum magnum ſeruabat;easque tanto ſpiritu ac zelo filio ſuo infixit,& impreſsit; vt parentibus ſimillimus euaſerit, & in eiſdem quaſi compendio tota Chriſtiana perfectio,& quidquid lex diuina iubet,& quod in Euangelica lege maximè excellens,& heroicum eſt,continetur:& eadem ratione boni parentes tales filios procreabunt, & educabunt, vt,(quemadmodum ait Sapiens)b *quando moritur* Pater,eſt *quaſi non eſſet mortuus:ſimilem enim reliquit ſibi* filium *poſt ſe*, in cuius geſtis perpetua manebit memoria etiam geſtorum patris. b *Eccl.*30.4

Vt hæc monita executioni mandentur,ſtudere debent parentes, vt filij etiam paruuli ſemper habeant,in quo benè occupentur,iuxta ætatem & capacitatē ſuam:nunquā permittentes,eos otiari.In omni enim ætate vera eſt ſententia Sapientis dicentis:c *multam malitiam docuit otioſitas*;&aliunde bona occupatio eſt ratio, & via commoda ad reddendum hominem ſanctum, prudentem & ſapientem.Et quoniam ordo in rebus faciliores reddit iuuenum occupationes,expedit eas diſtribuere in certas diei partes: Ita vt vnam partem tribuant addiſcendis, & exercendis rebus ad ſtatum Chriſtiani hominis pertinentibus,quę ſunt quatuor ſuperius poſitæ:aſsignando illis tempus,in quo orent,& Sacro Miſſæ interſint; & interdum eoſdem ſecum deducendo,eisque aſsiſtendo: parentum enim præſentia multum fouet, animatque filios, vt iucundè,ſuauiterque faciant,quod vident illos facere. In eum enim finem ſcriptum eſt:d *Chriſtum Dominum Noſtrum*, cùm puer eſſet, *conſueuiſſe cum ſuis parentibus aſcendere Ieroſolymam.* Et ſuperiùs retulimus de Patriarcha Iacob,quòd ſuos domeſticos exhortatus fuerit, vt ſecum aſcenderent in Bethel,hoc eſt in domum Dei ad offerendum ſacrificium. Alteram temporis partem expendere debent in addiſcendis,exercendisque rebus in Republica neceſſarijs, ad bonam communicationem, mutuumque commercium,quæ difficilè niſi in tenera ætate addiſcuntur; qualia ſunt legere,ſcribere,ars arithmetica,& humaniores aliæ literæ,aut liberales artes, iuxta cuiusque inclinationem & capacitatem, & iuxta ſtatum & officium, ad quod illos parentes dirigunt.Sicut de Moyſe ſcriptum eſt:e *quod fuerit eruditus omni ſapientia AEgyptiorum*:cùm enim f *filia regis Pharaonis illum ſibi adoptaſſet in locum filij*: illa (ait Caietanus)curauit, eum ſcientijs illis inſtrui. Et g *Daniel* eiusque ſocij à tenera ætate *Chaldæorum literas didicerunt*; vt agere poſſent cum ipſis Chaldæis. Expedit tamen,parentes obſeruare propenſiones & talenta puerorum, quò ſcilicet illa inclinent; ac dotes, & facultates, quæ in illis apparent,ad ea exercitia,quæ deſiderant.Hæc enim(vt ſupra eſt dictum)indicia ſunt vocationis & electionis Dei, cui par eſt cooperari, eò quòd delectabiliùs,ac diuturniùs,&ſolidiùs fit,quod pueri,bonam ſuā propenſionem guſtumque ſequentes,faciunt.

c *Eccl.*33 2
d *Luc.*2 42
Tract 3.c.5. §2.
e *Act.*7.22.
f *Exo.*2 10.
g *Dan.*1.4.

Tertia temporis pars permittenda illis eſt relaxationi ac recreationi

corporis, vt ætatis eorum imbecillitati condeſcendatur; quę non poteſt durare ac pergere abſque aliquibus ſolatiolis, puerorum ingenijs accommodatis: cauendum tamen, ne illa praua ſint, & peccandi occaſionem habeant: imò & talia, quæ cum ipſa tenera ætate finem accipiant: aut, ſi diutiùs duratura ſint, id fiat abſque incommodo & indecentia. Valde enim periculoſum eſſet, puerulum occupari, aut affici ad luſum aliquẽ, qui adultiori eſſet pernitioſus. Attendendum quoque diligenter eſt, cuinam puerorum generi in huiuſmodi luſibus coniungantur, ne tales ſint, qui videantur eſſe praui ingenij, & ad malum propenſi: ſicut refert ſcriptura ſacra de h *Sara*, quòd *cùm vidiſſet Iſmaelem filium Agar AEgyptiæ ludentem cum Iſaac filio ſuo*, omnem mouit lapidem, vt & Agar & Iſmael filius eius ab Iſaac ſepararentur, eò quòd obſeruaſſet, (vt ait S. Hieronymus) luſum Iſmaelis fuiſſe, fingere quædam idolula, aut ad quædam indecentia ipſum Iſaac prouocare.

h *Gen. 21. 9.*

In Traditionib. hebraic in Geneſim.

In his tamen omnibus agendum eſt parentibus cum prudentia, & cautela, quaſi ſeſe infantum greſsibus accommodando, ne plus illis, quàm puerilis ætas ſuauiter ferre poſsit, imponant. Meminerint, quid Patriarcha Iacob dixerit fratri ſuo Eſau petenti, vt ſimul progrederentur; i *noſti* (inquit) *quod paruulos habeam teneros, & oues, & boues fœtas mecum, quas ſi plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges, pracede, & ego ſequar paulatim*, SICVT VIDERO PARVVLOS MEOS POSSE. Paruuli enim non æquè ac magni ambulare, & onera ferre poſſunt: & quando labor vtriſque cõmunis eſſe debet, non oportet paruulos vltra proprias vires vrgere, vt maiores ſequantur; ſed hi potius illorum greſsibus ſeſe accommodare, eoſque alleuiare debent.

i *Gen. 33. 13*

§. II. *Pædagogi & Præceptores puerorum.*

ADHIBEAMVS vltimum documentum in auxilium parentum, quãdo ſcilicet non poſſunt ipſi per ſe ipſos plenè attendere bonæ filiorum educationi, præcipuè cùm ipſi ſunt principales, aut magnates, & valdè aliàs occupati; tunc inquam tenentur filijs in tenera adhuc ætate proſpicere de bonis Præceptoribus, qui ipſorum defectus ſuppleant: ſequentes & imitantes in hoc ſanctum zelum, & ſpiritum Catholicæ Eccleſiæ, quæ in duobus Sacramentis, Baptiſmi, & Confirmationis aſsignat ſpiritualibus ſuis filijs duos compatres, ſiue Pædagogos, qui eos doceât omnia neceſſaria ad eorum ſalutem & perfectionem, vt in primo Tomo dictũ eſt. Suppoſitis igitur, quæ in eo loco ad hoc inſtitutum diximus, addemus nunc, quòd loco illorum compatrum debeant parentes carnales conſtituere præceptores, ſiue pædagogos aptos ad ſuorum filiorum educationẽ, ita tamen, vt ipſi nõ omninò negligant, rationem & modum cognoſcere, quo pręceptores doceant,

Tract. 2. c. 9. & 7.

filij-

Digitized by Google

filijq; proficiant, ac procurare, vt pręceptores ipſi ſint inſignes virtute, ſciẽtia & experientia: hæc enim tria ſunt neceſſaria, vt officio ſuo perfectè fungantur. Et in eiſdem oportet excellentiùs eminere eos, qui officiũ illud erga Regum aut magnatum filios exercere debent, vtpotè à quorum bona educatione commune Reip. bonum dependet. Nam ſiue bonum, ſiue malum in pueritia addiſcant, illud etiam in ætate maiori & ſenectute ſeruant: & quales hi principes fuerint, tales & ciues & ſubditi erunt, vt ſupra eſt dictum.

EXPEDIT igitur in primis vt pædagogi & præceptores in virtute præcellant, vt quod verbo docturi ſunt, id priùs opere doceant: & ne exemplo malo deſtruant, quòd bonis verbis & rationibus plantant. Pueri enim pluris faciunt, & maiorem ducunt rationem operum, quæ oculis cernunt, quam ſententiarum, quas auribus percipiunt. ſicut Alexandro Magno adhęſit prauus quidam inceſſus, quo præceptor eius Leonidas incedebat. Et quemadmodum qui docet pueros ſcribere, apponit illis exemplar valdè ſelectorum characterum, ſine quo parum prodeſſet, voce tantum & verbis tradita doctrina: ita qui velit eos docere modeſtiam, temperantiam, honeſtatem, & prudentiam neceſſe eſt, propriam ſuam vitam eis tanquam exemplar proponat, in qua eaſdem virtutes ipſi cernant, quas verbo præceptor docet; quid enim referret iubere puerum non iurare, ſi is, qui id iubet, paſsim & inconſideratè iuret; & vt S. Bernardus ait: ſi vita contemnitur, etiam verba facilè contemnuntur: contrà verò bona de magiſtro opinio (vt ait S. Ambroſius) animum diſcipulo addit ad diſcendum. 1.

Ex S. Hier. Epiſt. 89. ad Lætam.

Serm. de Re-ſurrect.

Li. 2. de Virginib.

DEBET quoque præceptor eminere in ſcientia, quam diſcipulum ſuum eſt docturus: dando operam, vt eam ipſa experientia confirmet, quæ ſeniorum eſt propria. Nam (vt S. Chryſoſt. ait) ſi cupias imaginem aliquã tibi depingi, non ſatis tibi eſſe exiſtimas, aliquem in ea arte tyronem adire; ſed pictorem quæris peritum, electum, & in arte pingendi benè exercitatũ, quantò ergo magis decet, vt filio tuo præceptorem quæras ſanctum, eruditũ, & benè exercitatum, ac expertũ; qui nouerit, in eo cum magna perfectione viuam virtutum imaginẽ exprimere? ſi filius ægrotet, non vocas ad eius curationem aliquẽ inſipientem, ſed eruditum & expertum medicũ. Et non quæres benè eruditum & expertum præceptorem, qui eundem doceat; & à prauis propenſionibus, quibuscum naſcitur, curet ac liberet? 2.

Hom. 16. in Matth.

PRAETEREA multum confert experientia ad iuuenum inclinationes & propenſiones dignoſcendas, quæ per externa indicia, ſunt deprehendendæ: eas enim produnt verba, & actiones, & ipſe vultus, alijque repentini motus, qui etiam ſunt indicia boni aut mali, quod poſtea proſequẽtur, ſi eas ſequi permittãtur, iuxta illud Salomonis: *ex ſtudijs ſuis intelligitur puer, ſi munda & recta ſint opera eius.* Quod declarans Nicolaus Lyranus ait: ex ijs in quibus pueri cũ oblectatione quadã occupantur, deduci poſſunt bona, 3.

Prou. 20. 11.

aut

aut mala opera, quæ adultus proſequetur. Ac propterea (vt refert S. Gregorius Nazianzenus) Lacædemones occiderunt quendam puerum ex ſanguine regio; eò quòd viderent, illum valde delectari venandis auiculis, & occidēdis: ex hoc enim conijciebant, ſi adoleſceret, fore crudelem in homines. Sed quemadmodum fuit barbara & fera crudelitas, talem occaſionem accipere ad puerum occidendum: ita erit magna prudentia, ſi magiſter coniecerit ex aliquibus indicijs prauam aliquam pueri propenſionem, illam tempeſtiuè curare, & remedium adhibere: cùm hoc non ſit aliàs difficilè in initijs, antequam profundas in anima iaciat radices.

Refert Ianſen ibi. Epiſt 187. inter opera S. Baſilij.

4. DENIQVE in omnibus procedendum eſt præceptori cum ſpiritu paterno: quia reuera eſt tanquam ſecundus pater, qui primum adiuuet in perfectione, quam filio ſuo eſt communicaturus per bonam educationem: quæ pluris ſit quàm prima generatio: parum enim filio profuiſſet hominis eſſe & naturam accepiſſe, niſi nouum etiam eſſe obtineat, quo ſit bonus & ſanctus. Sed quoniam negotium hoc non eſt vnius diei, & pueri ſæpius mutātur, etiam diſsimulantes & fingentes, neceſſe eſt præceptorem longanimitatem & patientiam induere: perſeuerantia enim omnes difficultates vincit: *agricola* (ait S. Iacobus) *expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum.* Et pueros (ait S. Chryſoſtomus) eſſe quaſi agrum aliquem incultum, carduis, ſpinis ac tribulis refertum, ideoque ſenſim eſſe colendos; bonæque doctrinæ aratro prauas illas herbas euellendas, vt fructum reddant ſementi ſimilem, quæ in eis iacitur. Quod ſi Deus permiſerit, præceptorem ipſum etiam magno labore ac diligentia adhibita nō fieri voti ſui compotem, ob pueri deprauatam indolem, & improborum ſociorum moribus corruptam: non tamen perdet ipſe apud Deum, ſui laboris fructum. Nam (vt S. Bernardus Eugenio Papæ ſcripſit) *curam exigeris, non curationem:* hoc (inquit) exigitur à te, vt curam adhibeas, non vt ſanitatē adferas. Nam quemadmodum medicus tenetur diligenter attendere ad curationem infirmi, non verò eundem ſanitati reſtituere: quia ſæpè abſque vlla ſua culpa id præſtare non poterit: ita à præceptore & pædagogo exigitur, vt benè doceat, inſtruatque diſcipulum: licèt abſque eius culpa euenire poſsit, vt diſcipulus non amplectatur, quod bonus præceptor monet. Aliquod etiam ſolatij genus poſſunt ex hoc accipere boni & pij patres, cum facientibus ipſis quidquid poſſunt ac debent ad bonam filiorum educationem, illi tamen iuſtis Dei iudicijs euadunt peruerſi. Nihil enim noui eſt, quòd ex pijs parentibus, filij prodeant impij: ſicut etiam è contra, quòd ex impijs parentibus, filij prodeant valdè pij: nō enim virtus ſimul cum natura communicatur; ſed neque vitium cum natura ſuſcipitur. Sanctus fuit Dauid, ſed filios habuit valdè improbos, & in Deum, ipſumq; parentē valdè rebelles. Nec minus ſanctus fuit Ioſias Rex, qui tamen filius fuit Manaſſes impijſsimi

Iacob. 5. 7.

Lib 4. de Cōſider. c. 1.

paren-

parentis: habuitque ipſe filios adeò improbos, vt propter illorum peccata regnum ipſum perierit. Ac proptereà per Ezechielem Prophetam dixit Deus populo ſuo; *omnes animæ meæ ſunt: vt anima patris, ita & anima filij, mea* Ezech 18. 4
eſt: anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iuſtitiam: 20.
in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit: hic iuſtus eſt, & vita viuet. Quòd ſi genuerit filium latronem, effundentem ſanguinem: filius hic morte morietur. Qui ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata patris ſui timuerit, & non fecerit ſimile ei, ſed iudicia mea fecerit, & in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vita viuet: anima quæ peccauerit, ipſa morietur. filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij erit ſuper eum. Quamuis autem bono parenti non ſit ſufficiens ſolatium, quòd omnes ſuas partes explens, ſe ipſum à culpa & morte liberet, ſi nihilominus videat filium miſerè & infœliciter in peccata labi, & damnari: non tamen debet proptereà ſe alicui periculo Deũ offendendi exponere, nec animæ ſuæ pacem turbare, quando iam nullum poteſt adhiberi remedium: ſed ad miſericordiæ diuinæ pedes recurrat, ſeſeque proſternens, occulta Dei iudicia veneretur; ſupplexque petat, ne & ipſum deſerat, ita vt pater poſt filium pereat. Licèt quidem nec à ratione alienum eſt, talem filij iacturam deflere, ſicut flebat Dauid infœlicem Abſalom filij ſui mortem, dicens: *fili mi Abſalom, Abſalom fili mi: quis mihi tribuat* 2. Reg. 18. 33.
vt ego moriar pro te, Abſalom fili mi. potiùs enim propriam corporalem, quàm filij ſpiritualem mortem optaſſet. Non tamen tantum triſtitiæ locum dare debet, vt ab ea quaſi abſorptus, negligat quæ maioris ſunt momenti: vt ſcilicet cymbam ad portum ſalutis æternæ tam propriæ, quàm reliquorum filiorum, quos à Deo accepit, diligenter dirigat.

CAPVT X.

QVOMODO FILII SE ERGA PARENTES & fratres, nurus erga ſuas ſocrus, & cognati affineſq́; inter ſe, gerere debeant.

CVm ſtatus matrimonij, ſecum adferat multitudinem & varietatem cognatorum, conſanguinitate & affinitate coniunctorum, quorum aliqui maiores, alij minores, alij æquales inter ſe ſint: oportebat aliqua perfectionis documenta indicari, quæ ad mutuam inter ſe perfectam pacem & concordiam ſeruandam erant neceſſaria. Cum igitur hactenus documenta tradiderimus à maioribus erga minores, hoc eſt à pa-

rentibus erga filios ſeruanda: ſupereſt ea nunc tradere, quæ ad minores erga maiores,& ad æquales inter ſe pertinent, initio facto à filiorum erga parentes obligatione,cui vt ſatisfiat,eſt virtus quædam ſpecialis,quam Philoſophi PIETATEM appellant,quæ (teſte S. Thoma) in genere extenditur ad cultũ & obſequium cognatis omnibus debitum, nominatim tamen parẽtibus:à quibus & Eſſe & vitã,quam habent,acceperunt. Nam quemadmodum virtus Religionis omnes homines inclinat ad exhibendum Deo ſupremum cultum,honorem,& ſubiectionem,quam illi tanquam ſupremo patri, primoq; etotius Eſſe & vitæ,quam habent,omniumq; bonorũ quibus fruuntur, principio debent: ita PIETAS filios inclinat ad reddendum parentibus honorem, obſequium & ſubiectionem, tãquam naturali principio ſui Eſſe, vitæ, & inſtitutionis, ac educationis, quam habere debent, vt ipſa vita ſit bona: parum enim emolumenti adferret, quòd pater inſtitueret ac gubernaret benè filium,ſi hic non ſe illi ſubijceret ac obediret.

2.2. q. 101. a 1.

CVM autem hæc obligatio mutua ſit,& vtrique parti communis: noluit tamen Deus parentum obligationem ad filios exprimi inter decem Decalogi præcepta: quia naturalis amor,quem erga illos habent, & ipſorum filiorum neceſſitas,id ab eis continuè exigit,reuocatque in memoriam obligationem,qua ad ipſis proſpiciendum tenentur. Ipſorum tamen filiorum obligationem voluit exprimi in primo ſecundæ tabulæ præcepto, in qua continentur præcepta,quæ vnuſquiſque erga ſuos proximos ſeruare debet: eò quòd filiorum erga parentes amor ſoleat cum ætate refrigeſcere; præcipuè cùm hi ad ſenilem ætatem peruenerint,à quibus propterea commoditatem nullam expectant, ſed aliqua potiùs incommoditate afficiuntur; cùm paternis bonis, ipſis viuentibus,vti pro arbitrio non liceat. Et hanc ob cauſam ſoli huic præcepto inter ſeptem reliqua, quæ versùs proximos ſunt ſeruanda, adiecit Deus ſpecialem illud ſeruantibus promiſſionem, vt notauit Apoſtolus,dicens: a *filij obedite parentibus veſtris in Domino, hoc enim iuſtum eſt* ait enim: *honora patrem tuum, & matrem tuam, (quod eſt mandatum primum in promiſſione) vt benè ſit tibi,& ſis longæuus ſuper terram.* Verbo autem *honorandi*, ait S. Thomas triplicẽ obligationem intelligi. *Prima* eſt, exhibẽdi reuerentiã & cultũ parentibus,tanquam principio naturalis noſtri Eſſe: exhibendus enim illis eſt honor, quem ipſorũ dignitas exigit, & ratio dictat. *Secunda* eſt, obediendi in rebus omnibus,quæ non ſunt Deo contrariæ: id enim inſinuat verbum illud obediendi *in Domino*, hoc eſt, ne ſit obedientia in re,quæ Deo diſplicet,ſed quæ placet, & intentione principali ipſi Deo placendi: nam in re,quæ Deo diſplicet, eiuſque præceptis contraria eſt, non debent parentibus obedire, ſed eos potiùs odiſſe ſancto illo odio, de quo Chriſtus D.N. dixit: b *qui non odit patrem ſuum non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Quæ obedientia in excellenti illa perfectione eſſe debet, quam Apoſtolus

a Epheſ. 6. 1. Coloſſ. 3. 20. Exo. 20. 12. 2.2 q. 101 a 2 & in Eph. 6.

b Luca 14. 26.

com-

commendat ſeruis erga ſuos dominos, ſicut ſuo loco eſt declaratum. Et quidem filij adeò perfectiorem obedientiam, & maiori cum amore exhibendam tenentur, quò eſſe filium excellit conditionem & rationem ſeruorum. *Tertia* obligatio eſt, filiorum ſeruiendi parentibus, eoſque cùm indigent, ſuſtentandi: viſitando eos, & eorum curam gerendo cùm ægrotant; eiſque in rebus omnibus neceſſarijs ſubueniēdo, cùm ſenes iam ſunt, & pauperes. Hoc autem facientes filij, promiſſiones Dei obtinebunt, tam temporales huius vitæ, quàm ſpirituales & æternas, quæ per illas ſignificantur: quòd ſcilicet benè illis erit, ac proſperè in corpore & anima, diuque vitam protrahent in hoc ſæculo, ſi ita illis expediet: aut, ſi non, in altera vita, quæ eſt terra viuentium in æternum. c *Nam pietas*, ait Apoſtolus, *ad omnia vtilis eſt: promiſsionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* Tract. 3. cap. 3. c Tim. 4. 8

§. 1. *Huius præcepti fauores, vel maledicta.*

Clarivs hæc explicat Eccleſiaſticus, referens duodecim ſingulares fauores, quos Deus exhibet filijs huius præcepti cuſtodibus, & maledicta, quæ eiuſdem tranſgreſſoribus eueniunt. a *Iudicium* (inquit) *patris audite filij, & ſic facite vt ſalui ſitis. Deus enim honorauit patrem in filijs: & iudicium matris exquirens, firmauit in filios. Qui diligit Deum exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis, & in oratione dierum exaudietur. Et ſicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuam. Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs, & in die orationis ſuæ. Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet dominum honorat parentes, & quaſi Dominis ſeruiet his, qui ſe genuerunt. In opere & ſermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt ſuperueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat. Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim eſt tibi gloria, ſed confuſio. gloria enim hominis ex honore patris ſui; & dedecus filij pater ſine honore. Fili, ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes illum in vita illius: & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua: eleemoſyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonum, & in iuſtitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & ſicut in ſereno glacies ſoluentur peccata tua. Quàm malæ famæ eſt, qui derelinquit patrem: & eſt maledictus à Deo qui exaſperat matrem.* Omnia hæc ſunt Spiritus Sancti verba, quorum veritas confirmata eſt multis hiſtorijs ſacris, Eccleſiaſticis, ac prophanis, in quibus multa referuntur prodigioſa exempla, quæ euenerunt: in quibus apparet, aut remuneraſſe Deum bonorum filiorum obedientiam, aut malorum improbitatem puniuiſſe. Bonorū teſtes ſunt proſperi & fœlices euētus, b *Sem* & *Iaphet*, eo quòd patris Noe nuditatem operuiſſent: fœlicitas a Eccl. 3. 2. b Gen. 6. 26.

gæuas has aues, vt ex huiuſmodi iuſtitiæ diuinæ executoribus colligatur, filium erga parentes immorigerum, ac nefarium, etiam hic longiori ſe vita priuare, quam Deus promiſit legem de parentibus honorandis ſeruantibus: quæ lex etiam huiuſmodi punitiones & ſupplicia conſtituit. Strictè enim Hebræis olim Deus præcepit, vt f *filius, qui parentes percuſſiſſet, aut maledixiſſet, morte moreretur.* Neque enim viuere meretur, qui tantam erga illos, à quibus vitam accepit, ingratitudinem oſtendit: & alibi dicit: g *filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & ab eis coercitus, obedire contempſerit, ducent eum ad ſeniores ciuitatis, dicentq́; : filius noſter hic proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur: vt vniuerſus Iſrael audiat & pertimeſcat.* Denique labores, quos patres in filijs educandis ſuſtinuerunt, continuò clamant, exiguntque vt filij ipſos ament, ac venerentur: honorem (inquit Tobias filio ſuo) h *habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius. Memor enim eſſe debes, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in vtero ſuo.* Et Eccleſiaſticus ait: i *honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris. Memento quoniam, niſi per illos, natus non fuiſſes, & retribue illis, quomodo & illi tibi:* ſed cùm par pari referre non poſſis: refer ſaltem ſummum quod poteris, cum ſumma charitate.

f Exo 20.15
g Deu. 21.18
h Tob. 4.3.
i Eccl 7 29.

SED non expedit cæleſtem Apoſtoli Rhetoricam ſilentio præterire, quæ in ſuis Epiſtolis hæc monita tradens, ea inſerit inter alia, quæ multum conferunt ad ea exequenda. Præmittit enim amorem, quo ſe mutuò pater & mater, tanquam probi coniuges, diligere debent; & obedientiam, quam vxor debet ſuo viro exhibere: vt vtrumque exemplo ſit ipſis filijs: poſt ipſa verò monita, ſuauem ponit rationem, qua debent parentes filios ſuos tractare, k *ne illos ſcilicet ad iracundiam prouocent, aut* l *puſillo fiant animo:* ne occaſionem accipiant imminuendi, aut etiam abijciendi reuerentiam & amorem, ac deficiendi in obedientia & ſubiectione debita, quæ plurimùm dependet ex modo, quo à parentibus tractantur; nam ſi illi erga filios opere ipſo oſtendant ſe patres: filij quoque oſtendent ſe reipſa tales erga ipſos.

k Epheſ 6.4
l Coloſſ 3 20

§. II. *Ex huius Præcepti obſeruatione amor & concordia oriuntur.*

EX eadem quoque radice amor & concordia oritur, quæ inter ipſos filios eſſe debet, mutuò ſe tanquam bonos fratres amando; & alter alteri, quod ſibimetipſi cuperet, optando: vt naturali ſanguinis amori ſupernaturalis amor Chriſti adiungatur, qui illum comitetur, moderetur, ac perficiat: ne ad extrema exceſſus aut defectus declinet, quæ veram cha-

ritatem lædunt: ſiue contra Chriſti legem ita frater ametur, vt eius cauſa illam tranſgrediatur: cùm tamen in tali caſu, non amandus, ſed odio habendus ſit, quemadmodum de ipſis parentibus eſt dictum: aut contrà naturali legi non pareat, quæ mutuum inter fratres amorem ſeruandum
a Eccl. 25. 1. iubet: qui amor valde a *placet Deo & hominibus*, ac propterea vehemen-
b Pro 6. 19. ter idem b *Dominus odit eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias*; qui alibi ad-
c cap. 18. 19. dit: c *fratrem, qui adiuuatur à fratre, eſſe quaſi ciuitatem firmam: & iudicia quaſi*
Ita Ianſen. *vectes vrbium*: id eſt, cùm lites & contentiones inter ipſos oriuntur. Nam quò fortiores ex concordia fiunt ad ſe mutuò tuendos: eò ſunt ex diſcordia magis terribiles ad ſe mutuò offendendos. Cùm enim hæc euſque peruenit, vt naturale ſanguinis vinculum frangat, adeò progreſſa cenſenda eſt, vt difficillimè reparetur, cuius exemplum eſt in diſcordia, quam habuit d
d Geneſ. 4. 5 *Chain cum fratre ſuo Abel*, & e *Eſau cum Iacob*, & *filij* f *Iacob, cum fratre ſuo Io-*
e cap 27. 41. *ſeph*. Hęc diſcordia ex inuidia, aut cupiditate vt plurimùm oritur. Nam cùm
f cap 37. 4. fraternitas modũ quendam æqualitatis ſecum adferat, dolet improbus, fratrem ſibi in natura aliàs æqualem, præferri in bonis gratiæ aut fortunæ: at charitas, quæ naturalem fraternitatem perficit, nouit benè has diſcordias præuenire per modos & media in tertio Tractatu poſita. Quidquid enim ibi eſt dictum de charitate inter proximos ſeruanda, maiorem vim habet inter fratres & cognatos. Solùm nunc addam, quod pertinet ad concordiam inter nurus & ſocrus, quæ rarò ſolent benè conuenire. Ac propterea *Sara* parentes inter bona alia conſilia, quæ filiæ ſuæ dederunt, cùm eam Tobiæ in matrimonium tradidiſſent, primum fuit, vt g *ſuos ſoceros honoraret*.
g Tob. 10. 13 vſi ſunt autem verbo *honorandi*, quo Deus iubet filios *honorare* ſuos *parentes*, vt intelligeret, debere ſe ſocerum loco patris, ſocrum verò loco matris habere, & diligere eos, ac reuereri, obſequiumque eis exhibere, tanquam vera eorũ & bona filia: ſolùm addam celebre & heroicũ RVTH & NOEMI exẽplum, quod verè fuit in mundo ſingulare. RVTH enim erga ſocrum ſuam omnia præſtitit, quæ bona quęuis filia potuiſſet erga ſuam bonam matrem: non ſolùm quàm diu vir eius ſuperuixit: ſed, quod amplius eſt, etiam illo mortuo: nam amor adeò erat profundè in corde radicatus, vt non dependeret à vita viri. Quod facilè ex eo primùm intelligitur, quòd cùm videret eam ex regione Moab ſolam, ac deſertam recedere, ita eius eſt miſerta, vt comitari eam conſtituerit, & in eius contubernio per totam vitam permanere. Ac propterea obtulit ſe ad paternam domum, & cognatos omnes deſerendos; & quod amplius eſt, ipſos Deos ſuos, antiquoſque mores, & leges: eas verò amplectendas, quas eius ſocrus præ ſe ferebat ac profitebatur. Poſtquam verò in Bethleem peruenit, fuit illi in omnibus valde obediens; nihil faciens abſque eius approbatione, & facultate: omnium

verò,

Digitized by Google

verò, quæ faciebat, rationem ei reddebat: & quidquid illa iuberet exequebatur. Laborabat præterea, vt ſe & illam aleret: & quidquid ſuo labore comparabat, totum ſocrûs manibus tradebat; & ipſius cibi, quem dono accipiebat, reliquias ſeruabat, quas ei adferret. Quæ omnia veri amoris erant ſigna, virtutisque valde perfectæ. Quam merito deberet omnes nurus imitari, vt vera charitate cum ſuis ſocrubus coniungantur. Quid verò ſocrus ipſæ facere debeant, deprehendent in ipſa Noemi, quæ erga Ruth omnia præſtitit, quæ bona quæuis mater potuiſſet in ſuam filiam. Admiſit enim illam in ſuum contubernium, cùm videret, quanta conſtantia id ipſa deſideraret: ſingularem adhibuit curam, vt amanter & confidenter cum illa ageret; in omnibus eam dirigens, quæ factura erat; ſuo tempore ſolatium ei adferre curauit, dirigens eam, vt virum acciperet diuitem, potentem, ac nobilem; offerens ei in dotem, vel modicum illud, quod ex proprij viri facultatibus ſibi ſupererat. Et quando Ruth filium peperit, ipſa illum quaſi ſuum accepit, eumque nutriebat, quaſi eius eſſet nutrix; libenterque audiebat vicinas & amicas ſibi congratulantes ac dicentes: h *ipſi natum eſſe filium.* In quibus omnibus amor elucet, quem debent ſocrus erga ſuas nurus habere, non ſolum quamdiu ipſarum filij ſunt ſuperſtites, quibus illæ nupſerant: ſed etiam erga iam viduas. permanentes ſemper in vero amore materno. h *Ruth* 4. 17.

Qvae ſi in lege antiqua ſunt geſta, quid meritò fieri debet in noua, quæ verè eſt lex amoris? ſi Euangelicæ legis gratia, vt Iſaias ait, efficit vt i *habitet lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubet:* cur non ſufficiet ad ſocrus, & nurus in charitate iungendas? ſi gratia Sacramenti, & matrimonij ſtatus efficiunt, vt vir & vxor ſint perfectè quaſi vnus; cur vir non habeat vxoris ſuæ parentes tanquam proprios; & vxor ſimiliter, viri ſui parentes? vnico duntaxat in caſu Saluator noſter inter k *Socrus & nurus, diſcordiam & diuiſionem poſiturum* ſe ait: ſicut etiam inter patres & filios, ac fratres ipſos: cùm ſcilicet aut falſa religio, aut improba alterius vita periculum & occaſionem alteri adferret à bona vita aut religione recedendi, aut benè ſemel propoſita mutandi. Si autem in vna fide ac religione vnitæ & coniunctæ ſint: cur non etiam in eiſdem moribus conſentiant, ne cogantur ſeorſim & ſeparatim ſemper viuere? cur non l *altera alterius onera portet, vt ſic Chriſti legem adimpleat:* quæ lex eſt charitatis? cur minor propriam voluntatem non mortificet, vt maioris exequatur? & cur maior voluntatem ſuam non flectat, vt in re aliqua minorem recreet? nam alterius mortificatio, & tolerantia in cauſa erit, cur altera quoque ſe accõmodet: ſemper autẽ

i *Iſaiæ* 11. 6.
k *Matth.* 10. 34. *Lucæ* 12 53.
l *Galat.* 6. 2

æquum

æquum eſt, vt hæc ſubiectio & accommodatio ab ea incipiat, quæ magis tenetur ſe ſubijcere.

De Sancta Monica ſcribitur, quòd cum ob ancillarum murmurationes non poſſet ſocrus pacem cum ipſa habere, adeò fuerit patientia & prudentia eius admiranda, vt tandem ſocrus eius valde illam dilexerit, & præcipua fuerit ſuæ nurus propugnatrix, cùm ſimiles nugæ ad ſe de ea adferrentur.

Nec minus pernicioſa eſſe ſolet diſſenſio inter ſoceros & generos; & horũ cum vxorũ fratribus, aut harũ cũ fratribus virorũ, maximè cum alicuius vtilitatis aut proprij cõmodi occaſiones occurrũt: hæc enim cupiditas potiſſima ſolet eſſe radix huius diſcordiæ: quemadmodum videre licet in ea,
Gen. 31. 1 quæ fuit inter Patriarchã l *Iacob*, & ſocerũ ſuum *Laban*, eiuſque filios, vxorum ſuarum fratres. Qui conqueri cœperant quòd *Iacob tuliſſet omnia, quæ fuerunt patris* eorum, ac *de illius facultate ditatus eſſet.* animaduertens autem Iacob faciem Laban erga ſe non eſſe ſicut antea, coactus fuit illos deſerere, & in patriam ſuam redire. nec propterea illi ab eo perſequendo deſtiterunt, eique auferendo, quæ ipſe iuſtè acquiſiuerat; niſi Deus illius partes egiſſet, & à tot calumnijs defendiſſet. Hinc ortum habuit Eccleſiaſtici il-
m Eccl. 37. 7 la admonitio: m *noli conſiliari cum eo, qui tibi inſidiatur, & à zelantibus te abſconde conſilium.* Inſinuat enim, ſoceros eiuſque filios in aliquibus negotijs non eſſe bonos conſiliarios: eò quòd ſint propriorum commodorum cupidi.

Sed Chriſtiana charitas & prudentia huiuſmodi errores corrigit, magnamque pacem & animorum coniunctionem inter omnes ponit: impellit enim ſoceros, ad bona conſilia ſuis generis præbenda, & ipſos generos, ad eadem amplectenda, & ſequenda. Vt videre licet in aptiſſimo illo conſilio quod *Ietro dedit* genero ſuo *Moyſi*; quod ipſe magna cum humi-
Exod. 18. 18. 24. litate eſt ſecutus: eò quòd ſocero ſuo eſſet magna charitate vnitus. Reliqua quæ huc ſpectant videre licebit in loco paulò ſuperiùs allegato.

(∴)

CAPVT

CAPVT XI.

FAMILIAE GVBERNATIO PRAECIPVE EX PARte perfectæ Coniugis.

CVM perfecta totius domus & familiæ gubernatio inter ipſos coniuges ſit diſtributa, cuius præcipua pars, quæ ad virum ſpectat, ſuperius in tertio Tractatu ſatis fusè eſt declarata, ſolùm ſupereſt ea nunc adferre, quæ ab vxore ſunt præſtanda: eadem verò opera ſummatim referemus ea particularia, quæ ipſa, vt in gradu ſuo perfecta ſit, præſtare debeat: ſequens & amplectens illa conſilia, quæ boni parentes Saræ filiæ ſuæ dederunt, monentes non ſolum honorare ſoceros ſuos, diligere maritum (quod iam ſuperiùs inſinuauimus) ſed a *regere familiam, gubernare domum, & ſe ipſam irreprehenſibilem exhibere.* a Tob.10.13. Quod ipſum fuſius Spiritus ſanctus ore Salomonis explicauit, quamuis ille rem hanc adeò raram & pretioſam exiſtimauit, vt præclarum illud exordium præmitteret: b *Mulierem fortem quis inueniet? procul & de vltimis finibus pretium eius:* b Pro.31.10. inſinuare volens, valdè eſſe difficilè inuenire mulierem virili fortitudine exornatam: & ſi inueniatur, eam eſſe magni pretij & æſtimationis, quemadmodum rari ſunt, magniquè fiunt pretioſi lapides ex Orientis Indijs allati, iuxta illud: omne pretioſum rarum: & bonum, quod rarum eſt, etiam eſt pretioſum. Sed quamuis rara ſit tanta perfectio in coniugata muliere, ſi eius imbecillitatem, quam ex ſeipſa habet, aſpiciamus; non tamen erit adeò difficile talem in Euangelica lege inuenire, ob virtutem & gratiam, quam Chriſtus Dominus noſter cum matrimonij Sacramento coniunxit. Quæ mulierem, alioqui debilem, reddit fortem, ac ſtrenuam, ad præſtanda quæcunque tenetur erga DEVM, virum ſuum, filios, & familiam totam. Et quamuis ad eadem præſtanda vir ipſe teneatur: non tamen ita rarus eſt vir fortis ac ſtrenuus: quia ipſa natura eum animo forti exornauit, in quo gratia ipſa, firmius ac robuſtius inuenit pectus, ad proprij ſtatus onera ferenda. Sed non eſt tamen ſolus, adeò inſignis & egregius, vt non etiam indigeat fortis ac virilis vxoris auxilio: cuius excellentias & proprietates refert Spiritus ſanctus ad certum eas numerum reducendo, in quibus ſummatim continentur omnes in præcedentibus capitibus poſitæ.

§. I. *Perfectæ vxoris Excellentia.*

1. PRIMA excellentia eſt, quod viro ſuo magno ſit leuamini, quietique in omnibus, quæ ad bonam totius domus gubernationem pertinent: ob ſanctitatem ſcilicet, ac prudentiam, quam in ea obſeruauit & expertus eſt. a *Confidit* (inquit) *in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit. Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ ſuæ*, quaſi diſtinctius dixerit: tanta eſt eius probitas, tantaque animi fortitudo, vt vir eius ſecurè illi fidat, omneſque ſuas curas committat: certò ſperans, eam rerum omnium ipſius curæ commiſſarum exactam rationem reddituram. Quamobrem poteſt ipſe ad ſua negotia peragenda liberè ac ſecurè domo exire, abſque timore aut formidine mali alicuius exitus. Quam cùm adeò ſollicitam experiatur in cuſtodiendis quæcunque illi tradit: non opus habet, diuitias ex aliorum *ſpolijs* per illicitas negotiationes, & media mala acquirere: eas ſibi ſufficere exiſtimans, quas à DEO accepit, & propria ſua induſtria comparauit. Eſt præterea ipſa adeò grata, ob quoduis bonum à ſuo viro acceptum, vt & verbis & operibus bonis *bonum ei reddat, & non malum*, nec moleſtiam vllam *omnibus diebus vitæ ſuæ*. Continet autẽ ſingularem quandam Emphaſim verbũ REDDET, quod ſignificat aliquid in compenſationem, & quaſi remunerationem ei dare, à quo beneficium accepit: quare dum eo verbo vtitur Salomon, præſupponit bonam tractationem prudentis viri erga ſuam vxorem, eò quòd illa talis ſit, vt ipſum obliget, impellatque ad amanter ac beneuolè cum ipſa agendum, & liberaliter indulgendum. Quamuis excellens eius probitas & fortitudo tanta eſſe debet, vt etiam viro non præſtante, quod meritò deberet, ipſa *reddat* ſemper *bonum. & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ*: vt pax domeſtica ſit perpetua. Neque enim magna cenſenda eſt fortitudo, quod bonum pro bono reddatur. Sed illa inſignis eſt valdeque excellens quod bonum reddatur pro malo, nunquam verò malum: iuxta Apoſtoli conſilium & exhortationem dicentis: b *noli vinci à malo, ſed vince in bono malum*, benè ſcilicet faciens ei, qui malè tibi facit.

b Rom. 12. 21.

2. SECVNDA fortis mulieris proprietas eſt, vt non ſolùm fideliter ſeruet, quæ vir ipſi tradit ſeruanda; ſed & ipſa iuxta gradum & ſtatum ſuum ſolicitè noua quærat rei familiaris augmenta. *Quæſiuit*, inquit, *lanam & linum & operata eſt conſilio manuum ſuarum. Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longè portans panem ſuum; de nocte ſurrexit, deditque prædam domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis. Conſiderauit agrum, & emit eum: de fructu manuum ſuarum plantauit vineam*. Quaſi diſtinctiùs diceret: adeò eſt illa

in rebus domeſticis ſolicita, vt non expectet donec maritus lanam & linum adferat, quæ ipſa cum ſuis ancillis laboret, neatque ad ſuas telas conficiendas; ſed ipſamet media & rationes inquirit ad ea habenda: & inſtar nauis mare ſulcantis, & ex remotiſsimis regionibus res varias ad commune ciuitatis commodum deferentis; ita ipſa omnes domus ſuæ angulos luſtrat ac vertit; & quærens hinc inde ea congregat, quæ ad ſuam ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Summo mane ſurgit, ne famuli ac domeſtici nimium ſomno indulgeant, aut otioſi ſint; & ſtatim domeſticis & officialibus ad laborandum ituris, cibaria tradit; penſumque ancillis aſsignat, quod perficere debeant; tantaque eius eſt diligentia, vt res familiaris per eam augeatur, & ſuperſit adhuc ad agrum emendum, vineamque plantandam; DEO ipſo bona illa domeſtica multiplicante, ob fidelitatem ac ſolicitudinem, qua illa etiam ex rebus paruulis fructum & lucrum facit.

VT autem intelligamus huius mulieris ſolicitudinem, non ſolùm in imperando ſuæ familiæ conſiſtere; ſed etiam in proprio labore, vt ſuos exemplo præcedat, addit Salomon tertiam eius excellentiam, dicens: *accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roborauit brachium ſuum: guſtauit, & vidit, quia bona eſt negotiatio eius:* ideoque *non extinguetur in nocte lucerna eius; manum ſuam miſit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fuſum.* Quid eſt autem accingere ſe fortitudine, & brachium ſuum roborare, niſi magna animi fortitudine imbecillitatem, & molliciem fœmininam vincere; manumque ad fortia adhibere, tantam animi voluptatem, in eò quòd ſemper ſit benè occupata, ſentiens: vt non ſatis habeat in die laborare, ſed etiam in ipſa nocte, colum & fuſum arripiat, ne ceſſet à nendi labore, quo plurimum delectatur. Ne autem exiſtimetur, occupationem eam ſolùm eſſe nendi, exprimit editio noſtra vulgata, quod manum ſuam miſerit ad FORTIA, ad omnia ſcilicet manus ſuas applicando, quæ ad ſuum ſtatum & gradum pertinent: quæ licèt videantur ex ſe facilia, mulieribus tamen ſunt *fortia*: quia fortitudinem exigunt ad perdurandum in eis, cùm ipſe aliàs ex ſe ipſis ad otium & quietem propendeant; quam propenſionem non niſi fortitudine ſuperare ac vincere poſſunt. Et hac ratione præueniunt, & aditum obſtruunt innumeris peccatis, quæ ab huiuſmodi otio proueniunt: quæ enim otium ſectantur, anxiè quærunt ſolatia ſua, ac recreationes extra domum, horrentes occupationes, quæ in ea ſunt; aut tempus otioſis colloquijs terentes, in quibus frequenter murmura ac detractiones miſcentur. Ex quo experientia deprehendimus ſententiæ illius veritatem, qua dixit Salomon: c *ſapiens mulier ædificauit domum ſuam: inſipiens extructam quoque manibus deſtruet.* Sapiens enim prudens

3.

c Prou. 14. 1. Vide Ianſen

ac diligenti ſua gubernatione omnia promouet ac creſcere facit: imprudens verò omnia turbat ac deſtruit. Sapiens (vt quidam Philoſophus dixit) eſt tanquam apis caſta & operoſa, quæ fauum ſuum conſtruit, & in alueario ſuo commoratur: nec prodit foras, niſi vrgente neceſsitate, ad mellis ceræque materiam colligendam.

4. SED vlteriùs progreditur feruens ſanctæ huius mulieris diligentia: quæ non ex auaritia, aut multa acquirendi cupiditate laborat; ſed tum, vt ſuis obligationibus proſpiciat; tum vt habere poſsit, vnde alijs benè facere poſsit. Ait enim: *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem: non timebit domui ſuæ à frigoribus niuis: omnes enim domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.* In quibus verbis duos bonos effectus inſinuat Sapiens, qui liberalem, & non parcum & auarum animum produnt. *Primus* effectus eſt, quod ex his, quæ habet liberaliter tribuat pauperibus, eleemoſynas iuxta facultates ſuas elargiendo. Quam liberalitatem indicat Spiritus S. verbis illis: *aperuit manum*, & *extendit palmas*: quibus ſignificare voluit: talem mulierem non claudere, neque comprimere manus parcitate; ſed aperire & extendere quantum poteſt, confidentem diuinæ miſericordiæ, quod non propterea res ipſius familiaris ſit diminuenda, nec familia defectum aliquem paſſura; ſed potiùs augenda: ex eleemoſyna enim augmentum prouenit prædictum. Et quamuis vxor teneatur viri directionem ſequi, ad quem diſtributio & adminiſtratio bonorum ita pertinet, vt vxor nec eleemoſynas quidem magnas ſine eius conſenſu, vt ſuprà dictum eſt, facere poſsit; quod tamen ad ipſam pertinet, propendere debet ad eas erogandas: quod ſi illa diligens & operoſa fuerit, nunquam illi defuerit, vnde poſsit ordinarias erogare: nec vllus erit vir adeò parcus, qui meritò velit illas prohibere. Quare ſi vterque tanta ſit conformitate coniunctus: bona alterius propenſio, alterum facilè poſt ſe trahet. *Secundus* effectus eſt, quod erga ſuos domeſticos adeò ſit liberalis, vt non exiſtimet ſatis illis eſſe vnum indumentum; ſed duplicatum tribuat, quod eos à frigore defendat: ac de omnibus neceſſarijs illis proſpiciat. Quæ enim erga externum pauperem oſtendit ſe liberalem: non debet erga pauperem famulum eſſe parca. Nam cùm ipſi laborem ferant, lucrumque promoueant; decet, vt ſupra eſt dictum, fructuum etiam eſſe participes: ſic enim eorum voluntatem alliciet, vt libentiùs laborent & obſequantur. Nec magnum quid videri debet, quod ita copioſè de veſtibus illis proſpiciat; cùm tantum illi ſuperſit, vt *Syndonem* ſiue telam texuerit, ac *vendiderit*; *& cingulum* confecerit, ac *tradiderit Chananæo*, vendendum; vt ex his, quæ domui ſuæ ſuperſunt, magis eam ditet; & pecunia ex eis accepta comparet, quæ ſibi deſunt.

SED

SED quoniam Deus non vult, fortem ac prudentem mulierem adeò circa alios ſollicitam, ſui ipſius obliuiſci; ſed cum ea decentia, quam ſtatus eius exigit ſeſe ornare; addit aliam excellentiam dicens: *Domeſticam ſupellectilem, & ſtragulatam veſtem fecit ſibi: byſſus, & purpura indumentum eius. cuius cauſa nobilis habebitur & laudabitur in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ.* Nec vacat myſterio, quòd Spiritus ſanctus coniugatam mulierem laudet ex eo, quòd pretioſa habeat ſtragula, ac lectiſternia, & elegantia periſtromata pro domo ſua; & quod ipſa ex *byſſo & purpura* habeat indumentum: cùm tamen inter Epulonis illius diuitis peccata recenſeatur, quod c *indueretur purpura & byſſo.* Sed ſi attentiùs rem perpendamus, intelligemus, voluiſſe Spiritum ſanctum nos docere: non diſplicere ſibi externum cultum etiam pretioſum, ſed deprauatum eius vſum, aut nimium in eo exceſſum, habita ratione ſtatus; aut ob intentionem inanem, aut ſenſualem, ſicut ſuprà eſt dictum. Si autem cum moderatione decenti fiat, & ſincerè in finem gloriæ ipſius Dei, vt etiam pretioſo huiuſmodi cultu illa vtatur, quem ipſe Deus prouidit ad ſeruandam altioris ſtatus authoritatem, in quo Deus illam collocauit: tunc inquam non vitioſum, ſed ſanctum erit, pretioſis huiuſmodi ornamentis vti: & nominatim, vt viri ſui voluntati, vt par eſt, ſatisfaciat. Propterea enim adiunxit Spiritus ſanctus propter gloriam fortis huiuſmodi mulieris, hac ratione exornatæ, fore virum eius in veneratione apud Senatores terræ, fœlicem illum, & fortunatum iudicantes, quòd inſignis adeò ſocia illi contigerit. Illud quoque bonum eſt indicium animi, quo ſe byſſo & purpura induit, quod præmiſerit: illam non crudelem, qualis epulo ille diues fuit: ſed piam ac miſericordem in pauperes, & domeſticos ſuos fuiſſe; & quòd priùs attenderit ad neceſſaria illis indumenta præſtanda, quàm ad ſe ipſam pretioſis ornandam: non enim decet cum domeſticorum, & pauperum detrimento expenſas magnas facere in res valdè pretioſas, ad proprium vſum. 5.

c Luc. 16. 19.

VT autem appareat quod quæ ſe ipſam, domumque ſuam ſplendidè adeò induit, non deſerat animam nudam, nec domum conſcientiæ ſuæ, addit Spiritus ſanctus præſtantiſſimam aliam eius excellentiam, dicens: *fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo: os ſuum aperuit ſapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius: conſiderauit ſemitas domus ſuæ, & panem otioſa non comedit.* cuius ſententiæ ſenſus eſt, quod illa non fuerit contenta, nec ſibi ſatisfecerit, artificioſo illa corporis cultu; ſed naturalem ipſum virtutum ornamentis auxerit, ac perfecerit: induit enim modeſtiam, iucundamque vultus ſui gratiam, & ſuauem cum domeſticis agendi rationem, vt ſe omnibus redderet amabilem. Faciem ſuam lætam oſtendit, ac ſubridentem; non tamen ita, vt fœmininam redoleat molliciem quæ ipſos domeſticos emolliat; ſed fortitudinem in- 6.

poſtea nunquam deſtitit virtutem extollere Sanctæ ſuæ vxoris; fœlicemque ſuam prædicare ſortem, quòd eam duxiſſet. Hinc *Tertia* oritur perfectæ mulieris excellentia, vt ob ſuas virtutes ita reliquas mulieres ſupergrediatur, vt ipſæmet eam laudent; eiuſque mores & egregia facinora prædicent. Aliæ mulieres communes, diuitias aliquas temporales: ſed hæc in eo omnes excellit, quod etiam ſpirituales in maiori copia, quàm aliæ, acquirat. Reliquæ laudari quærunt à bona gratia, & corporis pulchritudine: ſed vana eſt fallaxque talis gratia, & nugæ ſunt, quæ fumi inſtar euaneſcunt: vera autem laus eſt, quod timeat DEVM; ſeque virtutum pulchritudine exornet. *Vltimum* denique, quo omnes eius excellentiæ quaſi obſignantur, illud eſt, quod fortis & Sancta mulier *fructus manuum ſuarum*, bonorumque ſuorum laborum recipiet præmium, non in hac vita ſolùm, ſed etiam in futura: nam in hac vita donis cœleſtibus ditabit illam DEVS, & fructibus ſatiabit Spiritus, quos Apoſtolus vocat *charitatem, gaudium, pacem patientiam, benignitatem, bonitatem, longanimitatem, manſuetudinem, fidem, modeſtiam, continentiam, & caſtitatem*: propter quos fructus laudabitur in occulto, & in publico; & in medio platearum, vbi de alijs murmuratur, quia præclara & inſignia eius facinora cogent illos ad benè de illa loquendum, eamque laudandam. In altera autem vita copioſiſsimis gloriæ gradibus remunerabitur: & in nouiſsimo iudicij die laudabitur ab ipſo DEO, eiuſque Angelis coram omnibus hominibus: manifeſtabuntur enim in omnium conſpectu præclara eius opera: quæ omnes iudicabunt digna eſſe, quæ æternùm laudentur. *Gal. 5. 22.*

§. II. *Prædicta confirmantur exemplo Ruth.*

PRAEDICTA hactenus licet confirmare exemplo venerabilis Ruth, in qua excellentiæ prædictæ eluxerunt, quas Salomon attribuit matri ſuæ Bethſabee, laudans in ea reliquas mulieres fortes, inter quas Ruth noſtra eſt meritò numeranda, vt de ea meritò dicere liceat: quod fuerit vna ex mulieribus fortibus & ſtrenuis huius mundi, & quod a *procul ac de vltimis finibus* fuerit *pretium eius*. Deduxit enim illam Deus è Regione Moabitide, eius verò pretium & valorem aperuit in terra Iſrael tanquam gemmæ ex Oriente allatæ. *Confidit in ea cor viri ſui* ob magnam ſecuritatem, quam de rara eius virtute habuit: propterea enim illam duxit, dicens: b *ſcit omnis populus, qui habitat intrà portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis*. Quid autem eſt mulierem eſſe virtutis, niſi

1. a *Pro. 31. 10.*

b *Ruth. 3. 11.*

fortem

fortem eſſe, & ſtrenuam ? mulierem notiſſimæ virtutis valdeque probatam, cum qua vir eius contentus eſſe poſſit, valdeque ſecurus. Nam ſi ipſe magnis eam fauoribus & gratijs præuenit, ipſa animum adeò gratum ſemper oſtendit, vt *reddiderit ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ*: nam quæ tantam gratiarum actionem oſtendit, vt vidimus, pro fauore & ſtudio erga ſe, cùm ſpicas in eius agro colligeret cum puellis eius: quantam putanda eſt gratitudinem oſtendiſſe, quando eam fecit earum dominam ? non fuit Ruth quales eſſe ſolent mulieres infimæ ſortis, quæ cùm viris nobilibus nubunt adeò inſoleſcunt, vt eas nemo ferre poſſit: qualis fuit illa Agar, quæ cùm eſſet ancilla Sarai, quæ præ-
c Gen.16.5. cipua erat Abrahæ vxor, quando Abraham eam tanquam ſecundam vxorem (quod tunc licebat) accepit, ita ſe illa erexit, vt c *dominam ſuam deſpiceret, ac deſpectui haberet*, nec poſſet intra ſuos limites contine-
d Eccl.3.20. ri. At humilis Ruth ſemper humilitatem & modeſtiam ſuam retinuit, amplexa Sapientis conſilium dicentis: d *quantò magnus es, humilia te in omnibus*: ac propterea *coram Deo inuenit gratiam*, & coram viro ſuo iuxta votum ſuum.

2. SED quid de eius ſollicitudine ac induſtria dicemus circa *laborem manuum ſuarum* & vigiliam, qua de *nocte ſurgebat, ad dandam prædam domeſticis ſuis*, penſumque aſſignandum *ancillis*: cùm enim huiuſmodi laboribus ac diligentiæ addicta fuiſſet tempore paupertatis ſuæ, facilè illi fuit eandem rationem tenere, etiam cùm ſe diuitem & abundantem cerneret: humiles enim etiam cum ſortis ſuæ mutatione bonos & honeſtos ſuos mores non mutant aut deſerunt: & quæ prius laborabat, vt ſuam ſuſtentationem compararet; laborat etiam poſtea, ne ſit otioſa, & vt ſuis domeſticis bono ſit exemplo; & ſic animum eis addat, ad ſuam dominam imitandam; inde enim prouenit Bethſabee Salomonis matri, vt eſſet adeò operoſa, & ad minutula quæque ſeſe applicaret, etiam cùm eſſet Regina, quemadmodum ipſe eius filius hic de ea refert. Priùs enim fuerat Vriæ pauperis cuiuſdam militis vxor: quando autem facta eſt Regina, eò quòd Regi Dauid nupſiſſet, non eſt oblita induſtriæ ac diligentiæ ſuæ domeſticæ, quam priùs in ſua paupertate adhibuerat.

3. MVLTO autem minus oblita fuit Ruth miſericordiæ, & *miſera-*
Tob. *tionis*, quæ videbatur ſecum nata & *creuiſſe*. Quæ enim, cùm pauper eſſet, adeò erat miſericors, vt quod ſuo labore acquirebat, diuideret cum ſocru ſua: poſtquam ſe vidit diuitem, & abundantem, quomodo credenda eſt, *aperuiſſe manus ſuas*, vt eleemoſynam faceret *inopi, & palmas ſuas extenderet ad pauperem* ? nam quæ experientia didicit, quid ſit eſſe pauperem; ſi poſtea ſe diuitem cernat, compatitur pau-

peribus,

Digitized by Google

peribus, eorumque neceſsitatibus ſubuenit, ſicut ipſa cupiebat, cùm pauper eſſet, diuites ſubuenire ſuis. Talis, inquam, non exiſtimat ſatis eſſe, vt vnam tantùm palmam extendat, ſed vtramque; & vtraque manu liberalem eleemoſynam facit: magnæ fælicitati ſuæ tribuens, quòd poſsit cuicunque miſeriæ ſubuenire, ſicut Deus ipſius miſeriæ ſubuenit: & cogitans, propterea fortaſſe Deum eduxiſſe ipſam ex paupertate, quòd viderit adeò propenſam ad eleemoſynas erogandas. Et quis non exiſtimet, DEVM direxiſſe matrimonium illud inter Booz miſericordem & Ruth etiam miſericordem, & coniunxiſſe virum ad eleemoſynas faciendas propenſum, cum vxore eandem habente propenſionem, vt vterque ſimul & vnà in eis erogandis ſe exercerent? nouit DEVS huiuſmodi coniunctiones facere, vt eleemoſynæ vtraque manu liberaliùs erogentur: & maritus eas faciat per manus vxoris, & vxor viri manus ad eaſdem faciendas alliciat, & impellat. Sic enim ipſe vir redditur clarior, & nobilior ob inſignem vxoris ſuæ virtutem: ſicut Salomon dixit, *nobilem eſſe in portis virum eius, quando ſederit cum Senatoribus terræ.* Quamuis enim Booz ex ſe habuerit inſignem nobilitatem inter ſenes & iudices ciuitatis: eadem tamen creuit plurimum ob coniugium quòd inijt cum muliere adeò prudenti & virtuoſa. Cui optimè competit, quod omnes illi ciues dixerunt, optantes, b *vt illa eſſet exemplum virtutis in Ephratha*; quod ſignificat terram valdè fœcundam ac frugiferam: *& haberet celebre nomen in Bethlehem,* quod ſignificat domum panis. Domus enim miſericordium coniugum eſt Ephratha quædam, & Bethlehem, in qua egentes panem inueniunt; & fructus, qui in ea ſunt, colligunt: ex quo nomen eius fit valdè celebre, & ab omnibus benedicitur, quia ipſamet eius opera illam laudant ac benedicunt, ſicut apparuit in noſtra Ruth, cui etiam illud aptare poſſumus: *date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eum in portis opera eius.* Nam in portis ciuitatis Bethlehem innotuit eius virtus, & opera eius fuerunt promulgata; ibique dedit ei DEVS fructum manuum ſuarum, remunerans bona eius opera fælicibus adeò euentis. *Surrexerunt,* inquit, *filij eius, & beatiſsimam prædicauerunt, vir eius, & laudauit eam.* Quis enim maior fuit virtutum ipſius Ruth prædicator, quàm ipſemet Booz vir eius? tales enim erant illæ, vt ab omnibus prudentibus laudari mererentur. Et quamuis nonniſi vnicum habuerit filium, at ille pluribus præſtitit. Nam & mulieres vicinæ dixerunt Noemi: *multò tibi melior eſt,* Ruth filius, *quàm ſi ſeptem haberet filios,* quaſi præuiderent, illum progenitorem futurum illuſtris domus & familiæ Regis Dauid, & cæterorum Regum Iuda vſque ad Ieſum Chriſtum Seruatorem noſtrum, Regem Regum, & Dominum dominantium. Qui etiam hanc ſuam progenitricem laudat, beatamque prædicat, cùm voluit heroicas eius virtutes in libros ſacros referri; vt in tota Eccleſia

b Ruth. 4. 11.

Ruth. 4. 15.

Digitized by Google

militante propter eas laudaretur, ac prædicaretur: ſicut etiam nunc eſt in Eccleſia triumphante, in qua cum ipſo Saluatore, qui ex eius genere ortus eſt, regnat in æternum,

CAPVT XII.

CONIVGES POSSE EXCELLENTEM PERFECTIOnem conſequi, mortificatis nimijs rerum huius vitæ affectibus: certiſque temporibus orationi incumbendo.

QVAMVIS matrimonij ſtatus cæterorum legis Euangelicæ ſit imperfectiſsimus: poteſt tamen in eo altiſsima obtineri perfectio eorum, qui ſunt in ſtatibus perfectiſsimis. (Tract.1. c 7.) Nam (vt ſupra eſt dictum) gratia DEI non eſt reuera ſtatibus alligata: & ſtupenda ſua efficacitate ſolet interdum ſtatuum imperfectiones ſupplere, & heroicam ſanctitatem ei communicare, qui eſt in ſtatu imperfecto, quemadmodum fecit in lege antiqua cum multis viris coniugatis, qui exemplar eſſe poſſunt, & ſpeculum religioſorum, quales fuerunt Abraham, Iob, Moyſes, Dauid, & ſancti alij Patriarchæ, Prophetæ, & Reges. Et quamuis in lege noua emineat magis ſtatus Continentiæ & Religionis: tamen etiam in ſtatu matrimonij fortiſsimi fuerunt martyres, ſanctiſsimi Confeſſores, clariſsimi Reges, aliæq; perſonæ heroicarum valde virtutum, & etiamnum ſunt multæ valdè inſignes, quæ ad ſupremum Chriſtianæ perfectionis culmen perueniunt per duo illa media efficaciſsima, quæ ad id nobis ſuppetunt, MORTIFICATIONEM ſcilicet, & ORATIONEM: (a Cant.4 6.) aſcendendo (vt ait ſponſa) a *ad montem myrrhæ,* ad eam colligendam, quæ in matrimonij ſtatu eſt plurima; & inde pergendo ad *collem thuris*: quia mortificatio illos impellit ad orationem, & hæc eoſdem iuuat, vt benè ipſis mortificatio ſuccedat: ad quam inprimis eos exhortatur Apoſtolus, dicens: (b 1 Cor.7. 29.) b *hoc dico fratres: tempus breue eſt: reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes ſint, & qui flent, tanquam non flentes; & qui gaudent tanquam non gaudentes; & qui emunt, tanquam non poſsidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.* Quibus verbis ſummatim inſinuauit Apoſtolus neceſſaria omnia conſilia ad moderandos & reprimendos affectus ad perſonas, & res ſtatuibus ſuis annexas: in quarum moderatione propria illorum perfectio conſiſtit. Quæ ta-

men

men monita ſiue documenta & inchoat,& finit Apoſtolus, poſitis ſententijs breuitatis huius vitæ, & mundi vanitatis, cuius pulchritudo & figura exterior magna velocitate præterit, & ſumma breuitate finitur. Nihil enim adeò homines continet ac frenat, atque quod ad oculum videant, omnia ſibi finiri in morte; & ipſum matrimonium ac reliqua ipſi coniuncta breuiſsimo tempore duratura: finem verò bonæ vitæ fore æternum.

§. I. *Coniugum mortificatio.*

PRIMVM Apoſtoli conſilium eſt, vt coniuges mutuum inter ſe amorem, & erga filios, ac cognatos, ratione moderentur. Et hoc intelligit, cùm dicit: *qui habent, tanquam non habentes ſint*, vt ita ſcilicet viuant ab amore carnis ſenſuali remoti,& expediti,vt ille eos non impediat,aut retrahat ab obſequio Dei, magis quàm ſi coniuges non eſſent, aut filios non haberent. Is,ait S.Gregorius, vxorem habet,quaſi non haberet, qui nunquam eius gratia aut amore aliquid mali facit, nec rectitudinem deſerit puræ ſuæ intentionis: & ita carnis curam ſuſcipit, vt ad ſpiritus gaudia ſuſpiret. Omitto gradum illum altiſsimum habendi vxorem quaſi non habeatur, cùm ſcilicet coniuges ipſi continentiam ſeruāt,ſicut S.Ioſeph & Beatiſsima Virgo; S. Chryſanthus,& ſancta Daria,alijq; ſimiles: nam hoc conſilium rariſſimum eſt:& aliàs ſufficit amorem ipſum & carnis deſiderium valdè mortificatum habere,& prudentiæ regulis adſtrictum: vt ſcilicet contenti ſint, quod matrimonij debitum ſoluant,cum illis circumſtantijs,quas dictat ipſa ratio:& abſtinendo ad tempus(vt ait Apoſtolus)propter fines, de quibus paulò inferiùs dicemus. 1. 3.p.Paſt Admonit. 28.

SECVNDVM conſilium eſt,vt ſtudeant,triſtitiam & lachrymas in huius vitæ aduerſitatibus moderari,quales ſunt paupertas,ignominiæ, mores improbi,morbi,filiorū mortes,alijq; infælices euentus, qui præcipuè ſolent coniuges vexare:& hoc eſt *flere quaſi non flerent*. Flentes ſcilicet, & triſtitiam ſentientes in huiuſmodi caſibus,quia hominum eſt eos ſentire, ſiquidem S. Iob dixit: a *nec fortitudo lapidum fortitudo noſtra, nec caro noſtra anea eſt*: ita tamē flere debent,vt,quæ ad obſequium diuinum ſpectant,non impediantur, aut retardentur:ſed ſeipſos conſolentur,cogitantes,breui fore finem eius planctus,& calamitatis temporalis:venturam verò quietem & fælicitatem æternam:ſibi etiam perſuadentes,Deum eſſe,qui in rebus temporalibus eos premat,vt proficiant in ſpiritualibus. 2. a Iob.6.12.

HVIC conſilio tertium coniungitur, vt & lætitiam & gaudium ex huius vitæ proſperitatibus moderentur, vt *qui gaudent quaſi non gaudentes ſint*, tali ſcilicet moderatione gaudeant, vt non declinet in leuitatem aut 3.

ſuperbiam,& aliquo modo ſit cauſa diuinam legem tranſgrediendi:ſed meminerint,quemadmodum aduerſitates citò tranſeant,ita etiam proſperitates pertranſire.Cùm igitur aliæ alijs ſuccedant:affectus, quem hæ in anima faciunt,moderandus ac temperandus eſt memoria eius,quem efficient illæ,
Tom. 1. tract. 1. c. 10. cùm ſuccedent: vt ſic ſint ipſi vtriſque ſuperiores,quemadmodum ſuo loco dictum eſt.

4. QVARTVM conſilium eſt, vt etiam affectũ moderentur ad ea, quæ cùm non habeant,habere tamen deſiderant,quod inſinuatur verbis illis: *qui emũt tanquam non poſſidentes ſint*, quod eſt dicere, ſi in id laborem impenditis,vt aliqua temporalia bona ad veſtrę domus ac familiæ ſuſtentationem acquiratis,id facite corde quodam à cupiditate alieno, atque ſi talia bona non pro vobis ipſis quæreretis:ita vt eorum acquirendorũ cauſa, etiamſi vtilia valdè,aut neceſſaria videantur,nullum peccatum admittatis.Simili autem modò,quęrenda vobis ſunt officia ac dignitates Reip.ac reliquarum rerum huius mundi: animo inquam puro & expedito, ab inordinato earum amore: nullis etiam malis medijs adhibitis,imò neque ea habere ac poſſidere velitis,niſi in eum finem,vt cum illis Deo inſeruiatis.

5. HVIC affine eſt vltimum cõſilium,ad moderatum ſcilicet & accommodatum rerum,quæ iam poſſidentur, vſum, *vtentes*, ait Apoſtolus *hoc mundo* rebuſque omnibus, quas ille in ſe complectitur, *quaſi non vtentes*. Perpendit autem egregiè S. Thomas, quod non dixerit Apoſtolus: *qui fruuntur* hoc mundo: ſed *qui vtuntur*, nam frui hoc mundo in proprio huius vocis FRVI ſenſu, eſt proprium hominum peccatorum, qui vltimum ſuum finem in rebus huius vitæ collocant; DEVM deſerentes, vt eis frui liceat, dicentes, quod refert Sapiens: b *fruamur bonis, quæ ſunt*. VTI autem mundo, eſt,res eius tanquam media applicare,ad conſequendum finem,in quem illæ ſunt deſtinatæ:& hoc eſt proprium Iuſtorum, qui, vt maiorem conſequantur perfectionem,ita illis vti debent, ac ſi non vterentur, corde inquam adeò expoliato & expedito ab earum affectu, vt parati ſint abſtinere ab eis, & à ſe abijcere, quandocunque DEO ita placuerit; & ad præſtandum, quod ille iubet, fuerit ita conueniens: ita vt neque ad eas conſeruandas,nec vt eis vti poſſint,in pręcipuo illo capite deeſſe velint, quod ad animæ ſuæ ſalutem, ac DEO placendum pertinet. Memores illius Chriſti Domini ſententiæ: c *quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui, cum Angelis ſuis: & tunc reddet vnicuique ſecundùm opera eius.* Cuius hic eſt ſenſus: ſi animam tuam pro omnibus huius mundi rebus ſimul ſumptis ita commutes, vt pro eis acquirendis, aut conſeruandis eam perdas: quem fructum in die Iudicij inde habebis: quando ſupremus iudex te ſecundùm

b Sap. 2. 6.
c Mat. 16. 26.

tua opera eſt iudicaturus? Nam, ſi hæc iniqua fuerunt, nullam ipſe rationem ducens bonorum mundi, quæ acquiſiuiſti, & poſſediſti. condemnabit te ad æternos ignes. Cùm igitur adeò velociter *prætereat figura huius mundi: vtere eo, quaſi non vtereris.* vt in nouiſsimo illo die Deus remuneret fidelia tua obſequia æterna felicitate & requie. Accipe S. Iob tanquam exemplar, cui conformis eſſe ſtudeas, per eum enim, vt ſuprà eſt dictum, ſtatus hic ſignificatur. Is enim vxorem habuit tanquam non haberet; fleuit, quaſi non fleret; gauiſus eſt, tanquam non gauderet; emit tanquam non poſsideret; vſus denique eſt hoc mundo, tanquam non vteretur. Cuius rei ſufficientem fidem facit, quòd cum Deus abſtulit illi filios, ſanitatem, honorē & omnia eius bona, id totum admiranda patientia tulerit, conformans ſe voluntati Domini, qui ea dederat & abſtulerat. Et propriam vxorem ad impatientiam ipſum impellentem viriliter reprehendit, oſtendens quàm puro amore, & ab inordinato affectu expedito eam amaret, ſiquidem multò plus Deum, quàm ipſam diligeret. quare illi dixit: d *quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es. Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala cur non ſuſcipiamus.* e *Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum.* O Virum ſupra virum, coniugum exemplum, parentum ideam, ac diuitum exemplar, quem nec proſperitas arrogantem; nec aduerſitas puſillanimem fecit, aut diffidentem; nec amor filiorum illum retraxit ab eis purificandis per ſacrificia, dum viuerent; nec effecit, vt, propter eorum mortem, pacem priſtinam amitteret. Notiſsimæ ſunt heroicæ virtutes, quas in ſui ſtatus proſperitate exercuit: ob quas prædicatus fuit, & ab ipſo Deo laudatus; f *cui non eſſet ſimilis homo in terra.* quas tamen virtutes multò magis cōfirmauit ijs, quas tempore aduerſitatis exercuit: vt ex ijs intelligamus, etiam in ſtatu imperfecto poſſe vitam eſſe valdè perfectam, fauente ad id gratia diuina, quæ in Matrimonij Sacramento Coniugibus Euangelicæ Legis confertur, vt cum maiori ſuauitate & efficacitate obtinere poſsint ſanctitatem, quam inſignes legis antiquæ coniuges obtinuerunt.

d Iob. 2. 10
e Ca. 1. 21.
f Iob 1. 8.

§. II. *Coniugum exercitium Orationis.*

MORTIFICATIONI prædictæ coniungendum eſt exercitium orationis: quod non erit adeò difficile, ſi duo illa impedimenta, quæ huic ſtatui ſunt aliàs annexa, reformata ſint ac temperata, quæ S. Apoſtolus a *ſolicitudinem* ac *diuiſionem* appellat. Nam coniugati ſunt ſicut Martha, de multis rebus *ſolliciti*, & in multas curas *diuiſi*, vt mutuò ſibi placeant, ſuæque familiæ non deſint. At mortificatio prædicta, hæc remouet impedimenta: quæ non tam oriuntur ex rebus, quæ poſſidentur, aut deſiderantur, & quæruntur, quàm ex nimio cordis ad ea affectu: quare, hoc mortificato, ceſſabit

a 1. Co. 7. 32.

Digitized by Google

b Luc.10.42 turbans & anxia ſolicitudo;ipſaque diuiſio reduci poterit ad b *vnum neceſſarium*,ad placendum,ſcilicet ſoli Deo in omnibus,quæ facient, aut deſiderabunt: c 1.Pet.5.7. *proijcientes*(vt ait S.Petrus)*in eum omnem ſolicitudinem* ſtatus ac familiæ ſuæ,*cui curæ eſt de omnibus*,& cuius prouidētia cōiugatos protegit, ſicut continentes.Quare cum eius auxilio & fauore licebit illis Deum ſine impedimento certis diei temporibus orare. Vt videre licet in ijs,quæ duo illi Sancti Tobias & Sara fecerunt,nam Raphaelis Angeli conſilium ſequētes,tribus primis noctibus nuptiarum , quibus aliàs iuuenilis concupiſcentiæ ardor,vehementior eſſe ſolet,nouerunt ſe ipſos mortificare,& concupiſcentiam domare & ex cubiculo,in quo dormiendum erat,locum orationis facere: d Tob. 6.18. & c.8.4. dicente ſancto illo iuuene ſponſæ ſuæ:d *Sara,exurge,& deprecemur Deū hodie,& cras,& ſecundum cras:quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia autem tranſacta nocte in noſtro erimus coniugio:* quid autem hoc aliud eſt , quàm duplex matrimonium diſtinguere,alterum animarum ſpirituale, alterū corporis carnale?Et primum eſſe cum Deo,quod contrahitur per amorem & orationem,quod etiam præcedere & comitari debet ſecundum,vt felicem ſortiatur exitum,ſi priùs Spiritu coniungantur cœleſti ſponſo, à quo puritas omnis,& animarum ſanctitas prouenit;vt ipſe det conuenientem corporibus puritatem , & virtutes heroicas,quæ corda purificant.Sed magnum latet myſterium,quòd Sacer textus de duobus his Sanctis Coniugibus ſubdit:*Surgentes inſtanter orabant ambo ſimul*:eſt enim ſingulare donum & felicitas , Hom.20.in Ep.ad Epheſ. vt vterque coniunx SIMVL conueniat ad hæc animæ exercitia ſuo tempore facienda,ita vt (quemadmodum ait S. Chryſoſtomus) *ſint preces communes*, vtrique ſcilicet, vt vnà ad Eccleſiam ſe conferant,aut in propriū Oratorium recipiant.Si enim,cùm alter vult orare;alter garrire velit,aut ludere:neuter contentus & quietus eſſet.Si autem vterque cum bono Spiritu conſentiant:alter alterum in oratione accendit,ſeſeque mutuò iuuant, ad perſeuerandum in ea;& exaudiuntur à Deo,& ab eius miſericordia pro- e Mat.18.19 teguntur ac defenduntur:ipſe enim dixit:e *ſi duo*, cum voluntatum concordia & vnione *conſenſerint ſuper terram,omnem rem,quamcunque petierint*, obtenturos *à Patre cœleſti*,eò quòd *ipſe* Chriſtus *ſit in medio eorum*. Quid autem præcipuè petendum illis eſt,niſi vitæ ſanctitas , & in vnitione charitatis perſeuerantia,donec eò perueniat,vt ſit æterna.

AD hoc igitur neceſſe eſt,quotidie exercitium orationis continuare,ita vt neque curę,neque occupationes huius ſtatus in cauſa eſſe poſſint,vt exercitium adeò nobile, & vtile deſeratur . quemadmodum Sanctus ille Rex, qui etſi curis & cogitationibus vxorum,filiorum,& familiæ , & magni etiā f Pſ.118.164 regni occuparetur;ſemper tamen tempus inueniebat,vt f *ſepties in die laudes* g Pſ.54.18. *diceret Deo*; & g *veſpere , & manè,& meridie narraret,& annuntiaret* mirabilia h Eph.6.18. i Tim.2 8. eius.Et Apoſtolus eoſdem exhortatur,*ad orandum* h *in omni tempore*, i *in omni*

loco,

loco,& cum *magna inſtantia*; & *abſtinendum ex* mutuò k *conſenſu ad tempus*, vſu matrimonij, *vt vacent orationi*. quale eſſet tempus præcipuorum feſtorũ, Aduentus Domini, & Quadrageſimæ, quibus temporibus plures horæ meritò huic exercitio darentur; & ſe ipſos aptiores redderent mortificatione delectationis aliàs licitæ, excitantes in ſe fiduciam in Deum, quòd ſic poſſint ad ſublimitatem montis myrrhæ, & collis thuris peruenire: quemadmodũ Moyſes, Dauid, alijque magni ſancti in eodem ſtatu conſtituti aſcenderũt. Refert quoque plurimum orationis exercitium, ad pericula euadenda, in quibus verſantur. Nam teſte S. Baſilio, quò quis magis immerſus eſt mũdo, eò magis indiget vigilia & oratione; eò quòd maioribus periculis circundetur, & à pluribus tentationibus impugnetur. Cùm igitur occupationes curęque temporales ſint magis importunę, neceſſe eſt, ad orationem recurrere: vt ſolatium aliquod in Deo accipiatur, & lux cœleſtis ad emergendũ ex illis obtineatur. Quemadmodum S. Hieronymus cuidam matronæ cõiugatæ conſuluit, dicens: ita domus tuæ curam gerere debes, vt etiam animę tuæ aliquam accipias quietem. Quæras tibi conuenientem aliquem locum à familiæ ſtrepitu aliquantò ſeparatum, ad quem tanquam ad portum, curarum tempeſtatem fugiens, te recipias. In quo tantùm eſſe debet rerum diuinarum lectio, oratio continua, & rerum alterius vitæ cogitationes adeò ſolidæ ac firmæ, vt hoc temporis ſpatio ab occupationibus vacuo reſpires, & quaſi compenſationem occupationum reliqui temporis diei recuperes. Nec hoc tibi dicimus, vt à regimine tuæ domus te abſtrahamus: ſed potius vt ibi diſcas & cogites, quomodo te in ea gubernatione gerere debeas. Hæc S. Hieronymus. ſed quoniam de hac virtute alijs in locis fuſiùs eſt actum, imponamus hic finem allato Apoſtoli cõſilio, quòd cùm *tempus* promerendi *ſit breue* & *figura huius mundi* velociter *prætereat*, Coniugati in rebus hiſce temporalibus ita verſentur, vt non amittant æternas; ſed ſtudeãt magna vitæ ſpiritualis incrementa acquirere per media, quæ propoſuimus. Nam (vt S. Chryſoſtomus dixit) ſi quis matrimonium contraxerit, iſtaque obſeruauerit, non multò minor illis erit, qui ſolitariè viuunt; neque inferior erit Coniugatus non Coniugatis: conſequetur enim & amplectetur ſubſtantiam & perfectionem virtutum, quæ ſunt aliorum propriæ.

k 1. Cor. 7. 5. 35.

Ser de Abd. rerum.

Ep. ad Celãt.

(*.*)

CAPVT

CAPVT XIII.

QVA RESIGNATIONE CONIVGES VIDVITATEM à Deo immiſſam accipere debent, & ſtatus huius bona.

EX morte alterius coniugum oritur ſtatus VIDVITATIS, cuius illa eſt excellentia ſingularis, quòd in eum ingreſſus, ſit ab omni deceptione liber & expeditus. Ordinariè enim nullus ad eum accedit ex propria electione & voluntate, ſed conſilio ac prouidentia Dei, in cuius manibus eſt vita & mors: qui vt Coniuges matrimonio coniungit; ita alterius morte illos ſeparat, relinquens ſuperſtitem liberum ab onere & obligatione, qua altero viuente tenebatur. Quamuis enim diuiſio hæc grauis non ſit illis Coniugibus, qui non benè inter ſe conueniebant, quorum vita eſt ipſa morte grauior, ob animorum diſſenſionem: illis tamen, quibus in matrimonio benè eſt, ſemper hæc diuiſio eſt valdè amara, nec aliud ſolatium maius habent, quàm quòd Deus ipſe illa
Tom 1. Tract. 5. fecerit, abſque cuius prouidentia non eueniunt mala pœnæ, vt alio loco dictum eſt.

Ex hoc fundamento deducere poſſunt Coniugati, quàm debeant in hac ab inuicem diſiunctione, cum voluntate diuina conformitatem habere, innitentes tribus præcipuis rationibus, vni ſcilicet ex parte ipſius
1. Dei, diuiſionem hanc facientis; alteri ex parte coniugis morientis; tertiæ ex parte ſuperſtitis. Sapiētia enim ac prouidentia Dei ita omnia dirigit in bonum ſuorum electorum; vt tam vita, quàm mors in eorum cedat lucrum. Ideoque cùm alterum coniugum accipit, & alterum relinquit: non eſt minùs vtilis mors morienti, quàm ſit ipſa vita remanenti: morte enim prohibet torrentem præteritorum peccatorum; &, quem minabatur, futurorum; finem imponit tentationibus, periculis, miſerijs, vitæque huius mortalis calamitatibus, offerens æternæ gloriæ poſſeſsionem, aut pignus cer-
a Sap. 4.7. tum ad eam perueniendi. Ideò enim dixit Sapiens: a *iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* diuina enim prouidentia in tali occaſione eius mortem eſſe voluit, vt illi eſſet tranſitus ad æternam requiem. Quis igitur mortem non acceptet, in quacunque hora venerit, ſi viuam hanc fidem habeat, quod paterna Dei prouidentia eam ad eius dirigat vtilitatem? quod ſi neceſſe eſt Coniuges aliquo tempore ab inuicem ſeparari: quodnam aptius cenſendum eſt eo, quod conſtituit & præſcribit Deus? qui infinita ſua ſapientia nouit amicitiam inter ipſos non fore ipſis vtilem, ſi diutius pro-

Digitized by Google

traheretur;& quoniam amor etiam in cœlo perdurat, eſtque vehementior ac ſolidior, qui eò præcedit, operam dabit vt alteri obtineat, vt ſuo tempore ad eũdem locum perueniat: ſicut etiam qui ſuperſtes eſt, per Sacra, Orationes, & Eleemoſynas, iuuat & à Deo impetrat, vt qui mortuus eſt, ad ſuam requiem citiùs perueniat.

Deinde morte alterius coniugis probat Deus alterius fidelitatem & reſignationem: qui ſi verè fidelis eſt Deo, eique ſe reſignauit, meritò acceptare debet mortem ſui ſocij cum humilitate, & ſine querelis: ſed gratias potiùs aget ob tempus, quo illum ſuperſtitem in hac vita habuit; & agnoſcet, fatebiturque non facere ipſi iniuriam, qui repetit, quod ad tempus ſibi placitum, commodauerat. Rationi etiam conſentaneum eſt, pluris facere diuinæ prouidentiæ conſilia, quàm proprium ſolatium. Et cum Chriſtus Dominus Noſter dicat: b *qui non odit ſuam vxorem, eum non poſſe eſſe ipſius diſcipulum*, ac proinde, neque eam quæ non odit virum ſuum; exuendo, vti dictum eſt, cor ſuum à nimio erga eum amore; & paratam promptamque ſe exhibendo ad ſocium ſuum, quando Deo ita placuerit, relinquendum: par eſt, id totum opere ipſo oſtendere, quando mors aduenerit: corde valdè reſignato, dicendo, quod dixit Iob: c *Dominus dedit* mihi hunc ſocium, & *Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen eius benedictum* in æternum. Cogitet qui ſuperſtes eſt, dici ſibi à Domino quod in ſimili alio caſu dixit Ezechieli: d *fili hominis: ecce ego tollo à te deſiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lachrymæ tuæ. Ingemiſce tacens, mortuorum luctum non facies*, & mox ſubdit: *mortua eſt vxor mea veſpere: fecique mane, ſicut præceperat mihi.* Ex quo colligit Sanctus Hieronymus, quòd Deus vxorem Ezechielis appellauerit *deſiderabile oculorum eius*, quia nihil magis vir amat, quàm bonam & prudentem vxorem, cum qua Deus ipſum coniunxit. & nihilominus, quãdo Deus illã aufert, debet vir ita eius ordinationi acquieſcere, vt non plangat, aut nimia alia externa ſigna edat hominum impatientium, & parum reſignatorum. Quia ſufficiens ſolatium illi eſſe debet verbum illud: ecce *ego tollo à te*, ego, inquam, Deus tuus, ego pater tuus, ego qui eam tibi dederam. Ego accipio quod magis meum eſt, quàm tuum. Et quamuis hoc ſit *in plagam*, & in pœnam, non tamen eſt in tuum, vel illius damnum; ſed quia ita ego ſtatuo ad veſtram vtilitatem. Sufficere autem tibi debet, quòd mihi ita placeat, vt & tibi arrideat; & ne plangas, aut nimium triſteris.

Hvc accedit, quòd Chriſtiani Coniuges (vt ait Apoſtolus) non debent e *contriſtari ſicut cæteri* gentiles, *qui* nec fidem, *nec ſpem habent* reſurrectionis, vitæque æternæ; ſed mutuò ſe ipſos conſolari illa ſpe, ſimul ſe in cœlo videndi cum maiori amore, quiete, & gloria, quam in terra habuerint. Sed quoniam humanus ſenſus impediri non poteſt, dixit Deus

2.
b *Luc. 14. 26*
c *Iob. 1. 21.*
3.
d *Ezech. 24. 16.*
4.
e *1. Theſ. 4. 12*

Ezechieli: *ingemiſce tacens*, hoc eſt, ita prudenter ac temperatè ingemiſcas, vt ex ore tuo nec verbum prodeat querelarum, murmurationis, aut impatientiæ: quod ſi quà verba proferes, da operam, vt ſint ad glorificandum ipſum DEVM, gratiasque agendas, quòd ita tecum egerit, dicens: f *non mea voluntas Domine fiat, ſed tua*. Ego, Domine, vnum eram cum ea, quam mihi ſociam dediſti; per cuius mortẽ media pars mei ipſius extincta eſt: reliquam mediam partem, quæ ſupereſt, tibi offero: ſicut dę illa feciſti, quod volebas, ita de me fac, quod volueris, tanquam de re tua.

f Luc. 22. 42

3. HINC etiam commodum educit Dominus ex morte alterius Coniugis, monetur enim alter, quòd ſit mortalis; & citò adfuturam horam, qua & ipſe moriatur: ac proinde vitæ ſuæ emendationem & feruorem acceleret: perſuadens ſibi, mortem alterius (vt ſupra dictum eſt) vocem eſſe Dei, qua illum excitat, & impellit ad hoc, vt feruens ſit, & in Dei obſequio conſtans. Cumque potuiſſet æquè ipſum è medio auferre, ſicut abſtulit alterum: vtatur ipſe hac occaſione in finem, quem Deus quærit.

Tom 1. Trac. 1. c. 4

HIS conſiderationibus temperandæ ac moderandæ ſunt triſtitiæ ac deſolationes, ſicut fecit magnus ille Patriarcha Iacob, qui etſi tenerrimè diligeret vxorem ſuam Rachel: cùm tamen illa, occaſione partus è vita deceſsit, non edidit extrema illa triſtitiæ indicia, quæ in alijs caſibus: ſed potius, cùm mater filium g *vocaret Benoni, id eſt filium doloris mei*: ipſe *pater appellauit eum Beniamin, ideſt, filium dextræ*: quia in toto, illo euentu agnoſcebat potentem Dei manum; non quamcunq; ſed dextram, quæ indicat bonam fortunam: neque enim aduerſa fors eſſe poteſt, quæ à tali prouenit manu. Quamuis autem natura, mortis ſociæ dolorem ſentiat: gratia tamen, miſericordiã de manu Dei eam inferentis agnoſcit. Quæ manus blanda eſt erga electos, quamuis aliquibus grauis eſſe videatur. Noluit etiam infantem *filium doloris* appellari, ne ipſum nomen perpetuum quoddam excitatorium eſſet doloris & fletus, quem mors matris ipſi attuliſſet, in quo dolore, vt ſupra diximus, terminus & moderatio adeſſe debet, quamuis ex morte dilectiſsimæ alicuius perſonæ ortum habuerit. Iuxta illud Eccleſiaſtici: h *fili in mortuum produc lachrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecundùm iudicium*, & receptam conſuetudinem *contege corpus illius, & non deſpicias aut negligas ſepulturam illius. propter delaturam autem*, vt ſcilicet ex domo auferatur, *amarè fer luctum illius vno die, & conſolare propter triſtitiam*, ne ab ea abſorbearis: *& fac luctum*, ſiue luge *ſecundùm meritum eius vno die, vel duobus propter detractionem*, ne dicatur, quòd eum non amaueris, *ne dederis in triſtitia cor tuum: ſed repelle eam à te: & memento nouiſſimorum, nec obliuiſcaris* mortis tuæ: *neque enim eſt conuerſio*, nam tuis lachrymis mortuum non poteris reuocare: & tua nimia triſtitia *huic* mortuo *nihil proderis, & te ipſum*

g Gen. 35. 18.

h Ecc. 38. 16.

peſſima-

peſſimabis. A triſtitia enim nimia *feſtinat mors*, & *cooperit* conſumitque *virtutem, & cordis flectit ceruicem*, frangitque robur. cogita mortuum audire dicentem: *memor eſto iudicij mei; ſic enim* breui *erit tuum: mihi heri & tibi hodie. Conſolare illum in exitu ſpiritus ſui, & in requie mortui requieſcere, fac memoriam eius*, ne euaneſcat, ſed perpetuò duret. Hæc Spiritus ſanctus per os huius Sapientis, quæ magnis documentis ſunt referta, vt cum diſcretione ac moderatione fletus fiat ob illorum mortem, quos valdè diligimus, declinatis tamen duobus extremis: altero eorum, qui Stoicorum more, nec gemunt nec ſenſus præbent indicium: quaſi religioni tribuentes, ſi contrà faciant: cùm tamen magnam præbeant occaſionem contra ipſos murmurandi, ob neglecta amoris indicia in mortuum. Alterum extremum eſt eorum, qui flent nimium abſque defuncti vtilitate, & cum detrimento proprio: proijcientes (vt vulgo dicitur) funem poſt vrnam amiſſam, & periculo ſe exponentes ob nimiam ſuam triſtitiam moriendi cum eo, qui moritur. Medium autem inter hæc duo extrema tenendum eſt, flendo ſcilicet *vno vel duobus diebus*: hoc eſt conuenienti tempore, iuxta merita defuncti, & amorem ac obligationem, qua illi obſtrictus eras; & iuxta detrimentum, quod domui tuæ, aut Reipub. ex cuius morte euenit, ob præclaras eius dotes. Cogita autem & agnoſce, veram amicitiam in eo eſſe poſitam, vt illi, in extremis laboranti aſsiſtas, conſolando & animando eum, vt cum tranquillitate & ſolatio moriatur. Hoc eſt enim quod ait: *requieſcere fac memoriam illius*, ſpe ſcilicet bonorum æternorum: recipiens in te curam rerum eius temporalium; & maximè, quæ ad animam pertinent: imò & ſepulchri, in quo aliquid colloces, quod eius memoriam referat, ac exprimat, eum in modum quo i *Iacob erexit titulum ſuper ſepulchrum Rachel*, pyramidem ſcilicet, aut magnum alium lapidem, in quo eſſet *titulus monumenti Rachel*, vt eius memoria ſemper ibi permaneret; aut quod ſuadebat Tobias: k *panem & vinum ſuper ſepulturam iuſti conſtituendo*: vt hac oblatione memoriam eius conſerues, eiuſque animæ benè facias, iuuando eam, vt à Purgatorio expedita, citiùs ad æternam cœli requiem perueniat. i *Gen. 35. 20.* k *Tob. 4. 18.*

§. 1. *Bona Viduitatis.*

PROPOSITIS hactenus rationibus ſolatij, & illam addere licet, quæ oritur ex ſtatus viduitatis prçſtantia: nam matrimonio per alterius Coniugis mortem diſſoluto, ſtatus ſuccedit viduitatis: qui ob continentiam, quam profitetur, excelſior eſt ſtatu matrimonij, iuxta illud Apoſtoli: a *quæ ſub viro eſt mulier viuente viro, alligata eſt legi: ſi autem mortuus* a *Rom. 7. 3.*

Digitized by Google

b 1. Co 7. 39 *fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri, vt cui velit: nubat.* b *Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam,* vt tale conſilium dare poſsim. Idem autem intelligendum eſt de viro, mortua eius vxore. Quibus verbis duas veritates certiſsimas tanquam ſolida quædam fundamenta huius argumenti iecit Apoſtolus: *prima* eſt, quod mortuo altero Coniugum, alter, qui ſuperſtes eſt, maneat ita liber, vt, ſi velit, licitè & liberè poſsit ſecundum contrahere matrimonium, ſicut primum contraxit: nam ſolutis primis nuptijs nunquam Chriſtus Dominus Noſter, nec eius Eccleſia prohibuit ſecundas; & eadem ratione nec tertias, nec quartas, & reliquas quæ eadem ratione ſuccederent. Imò idem Apoſtolus expreſsè dixit: c *viduis;* non ſentientibus in ſe virtutem & talentum ad ſe continendum, c *vt nuberent. Melius eſt enim* (inquit) *nubere, quàm vri.* & viduis iunioribus, quæ verſantur in periculo incontinentiæ, conſulit, vt d *nubant*, niſi continentiæ voto ſe obſtrinxiſſent. Sed hoc periculo è medio ſublato, locum habet *ſecunda* veritas certiſsima, quòd ex ſe ſit res gloriotior ac perfectior non adire ſecundas nuptias, ſed per totam vitam in viduitate & continentia permanere.

c 1. Cor 7. 9.

d 1. Ti. 5. 14.

QVIA hoc eſt magis conforme voluntati Dei, qui primum vinculum diſſoluit: nam licèt liberum eis reliquerit, alio vinculo ſe ligare, quaſi carnis imbecillitati compatiens: ſimul tamen eandem libertatem illis reliquit, vt non tranſeuntes ad ſecundas nuptias recentis virtutis materiam haberent, qua renunciarent voluptatibus, quas prius fuerant experti: quamuis ad eaſdem pro ſuo libitu redire liceret. Deinde, cùm dicit: beatiorem fore viduam *ſi ſic permanſerit*, inſinuat propter temporaneam voluptatem, cui renunciat: obtenturam ipſam Spiritualem aliam multò excellentiorem. Et (vt Sanctus Hieronymus ait) quò fructus ſexageſimus trigeſimum excedit, vtpote duplo minorem: eò viduitatum ſtatus præcellit ſtatum Coniugum, qui eſt multò minus perfectus. Et quamuis ſoleat viduitas duplicatos habere labores, tum ob carnis pugnas: quia graue illi eſt ab expertis voluptatibus ſe continere; quarum memoria torquetur: tum propter afflictiones ac deſolationes quas adfert ſecum ſolitudo, & humana deſertio: ſed duplicatis hiſce laboribus duplicata etiam præmia reſpondent in hac vita, & futura: in hac enim vita liberat eas DEVS à grauiſsimis matrimonij oneribus; & ſimul eis fauet, tribuens Spiritus voluptates ac delicias, quæ cum ſtatu virginitatis ſunt coniunctæ, de quibus excellentiæ ac meritis fuſius agemus in Tomo ſequenti. Eccleſia etiam ipſa ſemper ijs fauit, qui ſecundas nuptias non admittunt. Et viri, qui ad eas tranſeunt manent cum Nota Irregularitatis, aut inhabilitatis ad ſtatum ſacerdotalem, & reli-

Lib. 1. contra Iouinia.

quos

Digitized by Google

quos ordines illum præcedentes, iuxta illud Apoſtoli: e *vnius vxoris vir:* eò quòd degenerarint à perfecta matrimonij ſignificatione, vnione ſcilicet vnius Chriſti cum vna Eccleſia, cùm enim ſacerdotium ſit ſtatus adeò excelſus ac purus, non ſunt digni, qui ad illum admittantur, ſi indicia dederunt exiguæ adeò continentiæ, ad ſecundas tranſeuntes nuptias, & ſecundò ligantes ſe vinculo, quod iam Deus ſemel diſſoluerat. Et eadem ratione viduæ, quæ in primæua Eccleſia ad templi ſeruitia admittebantur, eandem conditionem habere debebant: ita enim Apoſtolus: f *vidua eligatur, non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor.* ac proinde quæ bis nupſiſſent, tanquam parum continentes, ab illis officijs excludebantur. Ne autem veræ viduæ pauperes ac deſertæ ad ſecundas nuptias tranſirent, vt ſuæ paupertati conſulerent, vehementer commendabant Apoſtoli, vt magna earum cura haberetur, ac propterea Apoſtolus diſcipulo ſuo Timotheo, qui Epiſcopus erat: g VIDVAS (inquit) *honora, quæ veræ viduæ ſunt:* exhibens eis (vt S. Thomas declarat) duplicem honorem, quem Deus iubebat parentibus exhiberi: debitam ſcilicet reuerentiam, & alimenta neceſſaria ad vitæ ſuſtentationem; ne animo deficiant; & videntes, ſe præteriri ac deſeri, retrocedant. Vidua (ait S. Ambroſius) non quærat rationes, vt repetat nuptias. Nam ſi dicis te eſſe ſolam: caſtitas ſolitudinem quærit; Chriſtusque ſe comitem tibi præbebit. Si dicas, deeſſe tibi interceſſorem, qui tua apud Iudicem agat negotia; & vereri te aduerſarium. Deus erit tuus Iudex, aduocatus, & interceſſor: is zelabit legem, quam tulit, vt magna ratio habeatur cauſarum pupillorum & viduarum. Dices te non habere patrimonium: bonum patrimonium eſt continentia, quæ magis abſoluta Domina eſt, eius quod habet, quàm ſit coniugata. Si dicas te filios habere, ac proinde aliquo indigere, qui te in eorum educatione iuuet: ne tamen dicas, ſic te conſulere liberis, quibus matrem eripis. Si proprios habes hæredes, cur alios quæris? attende, importunam eſſe pietatem, timere primi mariti filios amare; & occaſionem eſſe diſcordiæ amorem, quem ipſa natura indidit. Quid autem eſt alios filios generare, niſi ſpoliare priores officijs pietatis, & neceſſitatis ſubſidijs? quod ſi dicas te filios non habere, ac propterea velle iterum nubere, vt habere poſſis: vnde ſcis, id tibi in ſecundo matrimonio euenturum, quod in primo non contigit? ſiue quod Deus tibi eos deneget, ſiue quod ſemel datos auferat: puniendo te, aut ſterilitate, aut orbitate. Hæc ſummatim ex S. Ambroſ. cuius mens & intentio nõ fuit, ſecundas nuptias damnare; ſed exhortari viduas, ne abſq; graui neceſſitate eas ineant; ſed libertatem ſuam ſeruent, in quam Deus illas aſſeruit: vt omnem cogitationem & curam, quam vt marito placerent, adhibebant; nunc adhibeant, vt placeant ſponſo cæleſti, familiariter cum eo per exercitia orationis agendo, vt proximo capite dicetur.

e 1 *Tim.* 3. 12.

f 1 *Tim.* 5. 9

g 1 *Tim.* 5 3.

Li. de viduis & S. Hiero epiſt. ad Furiam c. 5.

CAPVT XIV.

QVAS VIRTVTES POTISSIMVM COLERE DEbeant viduæ, vt ſui ſtatus perfectionem acquirant.

QVAMVIS ſtatus viduitatis viris & mulieribus ſit communis, propria tamen eius perfectio multò magis eminet in mulieribus, vt quæ ferant, quòd eius ſtatus eſt grauiſsimum & laborioſiſsimum, ideoque tam Apoſtoli, quàm Sacri Doctores ad eas dirigunt omnia perfectionis documenta, quæ de hoc argumento tradunt, præcipuè verò Apoſtolus Paulus, qui duo genera viduarum diſtin-
1.Tim.5.5 6 guit, quaſdam appellans *verè viduas*; quarum vita conformis eſt perfectioni ſui ſtatus; aliàs verò quaſi nomine tantum viduas appellat, dicens: *vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt*, quaſi dixerit: nomen habet viuentis, ſed opera mortuæ; viuit enim quoad corpus, ſed quoad animam eſt mortua; viuit in ſpecie & forma exteriori, habitum geſtans ſanctitatis, ſed interius coram DEO mortua eſt. Cùm enim poſt viri ſui mortem debuiſſet & ipſa carnis voluptatibus mori, ad eaſdem reuerſa eſt, mortem ſubiens ſpiritus. Hinc autem alia ſequuntur vitia huiuſmodi viduarum propria. *Sunt enim* (ait Apoſtolus) *otioſæ*, recreationibus addictæ, & laboris hoſtes: *diſcunt circuire domos, non ſolùm otioſæ, ſed & verboſè, & curioſè, loquentes quæ non oportet*: à domo enim in domum viſitandi cauſa tota die diſcurrunt: & hæc vna cogitatio illas occupat, quo nunc, quo paulò poſt domo exeuntes ſint ituræ. Garrulæ ſunt, & libenter ludicra & leuia loquuntur; otioſis verbis tempus totum terentes: ſunt & curioſæ in aliorum vitis inquirendis, & cognoſcendis; in iudicando & ſuſpicando malè de proximis: loquentes de eis quæ non expedit: nam quidquid in corde ſuo ſuſpicantur, leuiter & imprudenter per os effutiunt. Denique viduitatis ſuæ prætextu eleemoſynas extorquent, quibus delitiosè viuant, expenſis patrimonij Chriſti, quòd verè pertinet ad pauperes: ac deniq; eò perueniunt, vt nubere velint, *irritam facientes primam fidem*, & votum quo ſe obſtrinxerant non nubendi. Has igitur S. Apoſtolus falſas viduas, aut fictas & mortuas appellat: quia nihil viduitatis habent, quàm habitum externum: & vtinam illum aliquan-
Gen.38.14. do non mutent, ſicut illa vidua Thamar, de qua ait Scriptura, quod *depoſitis*
4.Reg.9.30. *viduitatis veſtibus*, induit meretricias, vt cum Iuda ſocero ſuo ignota coiret: & ſimiliter illa *Iezabel*, quæ cùm eſſet vidua, *depinxit oculos ſtibio, & ornauit caput ſuum*, vt Iehu in Regem electum ad ſe alliceret. Nam quæ

malis

Digitized by Google

malis huiuſmodi moribus ſemel eſt imbuta, tardè illos exuit, eò quòd ſint valdè radicati. Sed omnipotentia Dei quando vult efficacitate ſuæ gratiæ omnia poteſt, omnia reformat, ac mutat. Euangelium enim meminit cuiuſdam viduæ Samaritanæ, quæ quinquies nupſiſſet, & vltimò habebat quendam non virum proprium, ſed adſcititium. Cui tamen Chriſtus Dominus aquæ ſuæ viuę, guttam vnam obtulit, qua in momento totum ignem eius concupiſcentiarum extinxit: fecitque eam magnalium ſuorum promulgatricem, & prædicatricem.

§ I. *Oratio & occupationes viduarum.*

Haec diuina gratia eſt, quæ facit veras viduas, & perfectas, mundoque & carnis voluptatibus mortuas, vt Chriſto viuere & ſpiritus delicijs affluere valeant. Hac gratia pugnas tentationum vincunt, memoriam rerum præteritarum abolent, & transferunt ad æternas: fecerunt enim ex neceſsitate virtutem, commutantes nuptias carnales cum ſpiritualibus; & viri amorem in amorem Iesv Christi veri ſui ſponſi. Et ſic ſe faciunt ipſis Virginibus pares. Nec exigua (ait Sanctus Ambroſius) earum laus eſt, quod Apoſtolus eas æquiparauerit, cum dixit: *mulier innupta & virgo cogitat, quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu,* quaſi dixerit, eandem ſanctitatem & corporis animæque puritatem, quæ virgines ornat, etiam viduas exornare, cùm vtræque expeditæ ſint ab oneribus matrimonij. *Lib. de viduis.* *1. Cor. 7. 34.*

1\. Qvare ante omnia ſtudere debent viduæ iuxta Apoſtoli ſententiam, vt *irreprehenſibiles ſint*, vitamque ducant inculpatam, nihil facientes, quod Devm offendat, aut homines ſcandalizet; vtrumque enim hoc illis incumbit: & præcipuè, vt faciant quod Deo placet, & mox quod etiam ab hominibus approbetur, propter Dei amorem. Hoc autem præſtabunt, ſi quatuor illa vitia falſarum viduarum, quæ ſupra diximus, deteſtentur. Inprimis igitur horreant otioſitatem; dentque operam, vt benè ſemper occupentur, ne tentator otioſas vnquam illas inueniat: attendant tum ad exercitia pietatis in animæ ſuæ vtilitatem: tum ad domeſtica negotia, educando benè filios, ſi illos habent, & reliquam familiam aptè gubernando, & manuum aliquod opus faciendo; ne circumeant per plateas & domos, ſed ament recollectionem & ſolitudinem, Devm in angulo domus ſuæ quærentes; nec abſque neceſsitate domo exeant, niſi aut in templum, aut in locum de quo nulla poſsit oriri ſuſpicio, idque in cauſa aliqua iuſta. non debent eſſe loquaces aut garrulæ, ſed ſilentij amantes: non curioſæ, aut ſe in aliorum vitas *1. Tim. 5. 7.*

inferen-

inſerentes,ſed ſimplices,ad propriam ſuam tantum attendentes:vt bona illa ſit;nec murmurantes de alijs,aut occaſionem dantes,vt alij de ipſis murmurent.

2. PRAECIPVVM autem earum exercitium eſſe debet ORATIO,de qua
1.Tim 5.5. S.Apoſtolus:*quæ verè vidua eſt,& deſolata ſperet in Deum, & inſtet obſecrationibus,& orationibus nocte ac die.* quòd eſt dicere: ipſamet deſolatio ac deſertio eas inuitat,vt fiduciam ſuam in Deum, qui viduarum maritus, & deſolatarum conſolator,ac deſertorum protector eſt,collocent.Intelligant, eodem die,quo Deus illis maritum & ſolatium abſtulit,ſe ipſum in locum mariti& conſolatoris ſuccedere voluiſſe:velle tamen rogari,& importunis orationibus inuitari,ob ingens bonum ex eiſdem illis proueniens.Cùm igitur vidua à matrimonij curis ſit expedita, prematur verò innumeris neceſsitatibus, à quibus,vt ſe expediat, vires habeat valdè debiles, exercitium eius maximè continuum & familiare eſſe debet ORATIO,in qua ſtudere debet,vt maximè emineat;quia ex tali fonte conſolationem hauriet,leuamen,&remediũ, omneque animæ & corporis bonum, quod ad ſuum ſolatium deſiderare poſsit;familiariter agens cum Deo,qui delectatur eam ad huiuſmodi ſecum
Epiſt 121. cap.16. Et 1.& 2.c4. conſuetudinem admittere;Perpendit hoc mirabiliter S.Auguſtinus,ſcribẽs ad viduam quandam nomine Probam:concerta(inquit)in oratione vincere hoc ſæculum,ora in ſpe,ora fideliter & amanter,ora inſtanter atque patienter,ora ſicut vidua Chriſti.Quamuis enim ad omnia membra eius, hoc eſt, ad omnes,qui in eum credunt, & eius corpori ſociantur,ſicut docuit, orare pertineat,ſpecialiter tamen diligentior cura orationum in ſcripturis eius viduis inuenitur iniuncta. Nam duæ fuerunt Annæ honorabiliter nominatæ,vna coniugata, quæ S. Samuelem peperit;alia vidua,quæ Sanctum Sanctorum,cùm adhuc infans eſſet,agnouit.Orauit & coniugata in dolore animi & afflictione cordis,quia filios non habebat: tunc ipſum Samuelem impetrauit,& acceptum Deo reddidit, quia cùm poſceret, nouit. Sed oratio eius quomodo ad orationem illam dominicam pertineat,non facilè reperitur,niſi quia in eo quod ibi poſitum eſt,libera nos à malo: non paruum malum videbatur, & nuptam eſſe, & fructu carere nuptiarum, cùm ſola excuſet nuptias procreandorum cauſa filiorum. De illa verò Anna vidua vide quid ſcriptum ſit. Quia non diſcedebat de templo ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die.Nec aliunde Apoſtolus,quod & ſupra commemo-
1.Tim.5.5. rauit:*Quæ autem verè vidua eſt*, inquit, *& deſolata ſperabit in Domino, & perſiſtet*
Luc.18 1. *in orationibus* nocte ac die.Et Dominus cùm *ſemper ad orandum, & non deficiendum* nos hortaretur; viduam commemorauit,quæ licèt iniquum & impium iudicem, ac Dei & hominum contemptorem ad audiendam cauſam ſuam aſsiduè interpellando conuertit.Quam ergò præ cæteris viduæ debeant vacare orationibus,ſatis hinc intelligi poteſt,quòd omnibus ad ſuſcipiendum

orandi

Digitized by Google

orandi ſtudium, de viduis propoſitum eſt exhortationis exemplum. Quid «
autem in hoc operis genere in viduis electum eſt, niſi deſtitutio & deſola- «
tio? Quapropter ſi ſe omnis anima intelligat in hoc ſæculo deſtitutam, atq; «
deſolatam, quàm diu peregrinatur à Domino, profectò quandam viduitatẽ «
ſuam Deo defenſori aſsidua & impenſiſsima precatione commendat. Ora «
ergo vt vidua Chriſti, nondum habens eius conſpectum, cuius precaris au- «
xilium. Et licèt ſis ditiſsima, ſicut pauper ora. Nondum enim veras futuri ſę- «
culi diuitias habes, vbi nulla damna formides. Licèt habeas filios & nepotes, «
numeroſamq; familiam, quod & ſupra dictum eſt, ſicut deſolata ora: incer- «
ta ſunt enim omnia temporalia, etiam vſque in finem vitæ huius in noſtrã «
conſolationem manſura. Tu autem ſi ea, quæ ſurſum ſunt, quæris, & ſapis æ- «
terna, & certa deſideras, quæ quam diu nondum habes, etiam ſaluis omni- «
bus atque obſequentibus tuis tanquam deſolatam deputare te debes. «

HAEC ſunt S. Auguſtini verba quibus viduam illam, quæ & filios & nurus, magnasque diuitias habebat, exhortatur, ne à continua ORATIONE deſiſtat, quæ ſtatus eius adeò propria eſt: quamuis nec ſolitudinem, nec deſtitutionem haberet, qua aliæ vt plurimum laborant. nam qui mundum hunc adeò præcipitem ac periculis plenum incolit; ſemper ſe debet ſolum ac deſtitutum reputare. Quamobrem tota hæc in orando diligentia neceſſaria eſt ad conſeruandam continentiam, & tentationibus contra eam inſurgentibus reſiſtendum: vt ſuo loco dicemus.

3. PROPTER eandem cauſam valdè expedit viduis abhorrere à blanditijs, quas Apoſtolus delicias *appellat*; tam in veſtibus, quàm in cibis, & ornatu domeſtico. Cùm enim nuptæ erant, oportebat ſe in his omnibus virorum voluntatibus conformare: at nunc (ait S. Auguſtinus) ſolùm ſe debet conformare cum voluntate DEI; nec aliud curare, quàm, vt ipſi placeat. Chriſtiana vidua (ait S. Fulgentius) cur debet animam ſuam vinculis huius mundi alligare, ſiquidem, viro ſuo mortuo, ita ſe gerere debet, atque ſi & ipſa mortua eſſet? cùm igitur cauſa ceſſauit curarum huius ſæculi: par eſt eiuſdem cogitationes ceſſare. Et quemadmodum antea corpus ſuum ornabat, vt viro placeret, qui corporis eius pulchritudine delectabatur: ita nunc ſpiritualiter ornare ſe debet, vt Chriſto placeat, quo in ſpiritus pulchritudine ſibi complacet. Veſtimenta igitur tua talla ſint, vt non ad libidinem, ſed ad continentiam potius excitent; non cum diſſolutione relaxent, ſed cum timore coerceant; quæ carnis concupiſcentiam non foueant, ſed reprimant, placeantque filio Dei: exhibendo te caſtam & puram in oculis diuini tui ſponſi, carnem tuam deſiderantis non ſplendentem: ſed pallidam: complacet enim ſibi in pulchritudine animæ, quæ corporis caſtigatione obtinetur. Comedant carnes (ait S. Hieronymus) quæ carni ſeruiunt, quæ maritis alligatæ, generationi & liberis dant operam: Tu verò, quæ in tumu-

Lib. de bono viduit. c.16.

lo mariti ſepeliſti omnes pariter voluptates, nihil habes neceſſe aliud, niſi perſeuerare in ieiunio, cùm dicat Apoſtolus: *viduam quæ in delicijs eſt, viuentem eſſe mortuam*, ignaris enim & inſipientibus viuere videtur; ſed Chriſto, qui etiam occulta videt, mortua eſt.

§. II. *Prædicta confirmantur exemplis ſanctarum viduarum.*

OMNIVM quæ diximus, præclarum licet videre exemplum in ſancta Iudith, de qua diuina refert Scriptura, quòd cùm eſſet iuuenis & a *eleganti aſpectu nimis, ac prædiues, cui vir ſuus reliquerat diuitias multas ac poſſeſſiones*, illa caſtitatem amauit, & amplexa eſt viduitatem: ordinando vitam ſuam valdè religiosè: *nam in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur*, quare non circumibat hinc inde per ciuitatem, ſed domi ſuæ clauſam ſe continebat: & neque in ea nimia libertate & laxitate ſeſe effundebat: ſed elegit ſibi habitationem in ſuperiori parte domus, tanquam magis quieta, & ab ipſo domeſtico ſtrepitu expedita, & in eam habitationẽ, quam Scriptura Oratorium vocat, ſeſe ad orandum, & familiariter cum Deo agendum, recipiebat. Cuius oratio adeò erat feruens, ac fiducia plena, tantaq; affectuum, & titulorum ſiue nominũ copia, quæ adferebat, orans pro ſe, & pro ſuo populo contra hoſtes ſuos: vt ſatis manifeſtè appareret, Spiritum S. eſſe magiſtrũ, qui illam docebat. Cùm autem Scriptura dicat, eam in cubiculo illo *morari*, ſatis oſtendit quàm fuerit eius oratio continuata, ſiquidẽ vſitata eius habitatio erat in oratorio, loco ſcil. orationi dedicato. Cui orationi ſeueram ipſa pœnitentiã adiungebat; duas ſcil. difficiles, & moleſtiam adferentes, circumſtãtias. Adhibebat enim *ſuper lumbos ſuos ciliciũ, & ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ, præter ſabbatha*, quæ tunc erant, ſicut nunc ſunt dies Dominici, *& feſta domus Iſrael*. Cùm autem orationi incũbebat, *cinerem* etiam *ſuper caput ſuum ponebat, ſeq; proſternens Domino*, cum magna reuerentia *orabat*. Ideoq; meruit exaudiri, magnosq; fauores à Deo accipere. Huc accedit cura & ſolicitudo, quam gerebat ſuarum puellarum, quas etiam ſecum ad oratorium deducebat, vt & ipſæ orationi aſſueſcerent; & aliæ alias mutuo bono exemplo extimularent, ipſa duce & magiſtra omnium præeunte.

a *Iudith* 8. 7.

ARDEBAT prætereà in eius pectore ingens zelus gloriæ Dei, & vtilitatis populi ſui; ita enim ſeſe tanquam vidua occludebat, vt cùm aduertit ingens periculum, cui Dei honor exponebatur, ob pactum & promiſſa, quæ Sacerdotes ac Leuitæ populo fecerant, tradendi ſcilicet ciuitatem, niſi intra dies quinque ſubſidium Deus illis mitteret: illa, præmiſſa oratione, eaque armata, vocauit ad ſe ſacerdotes, magnaque prudentia ac modeſtia indicauit il-

lis errorem, quem in eo pacto admiſerant, & exhortata eos eſt ad fiduciam in Dei miſericordiam, adferens multas rationes, adeò prudentes & efficaces, vt Præsbyteri ei reſponderint: *omnia, quæ locuta es, vera ſunt, & non eſt in ſermonibus tuis vlla reprehenſio. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier ſancta es, & timens Deum.*

Sed quoniam non ſolis verbis volebat eſſe contenta, & quieta, ſpeciali Dei inſpiratione voluit eos opere & labore ſuo adiuuare, & ex loco ſuæ recollectionis prodire, vt populum ſuum defenderet, amputando Holofernis hoſtis populi ſui infenſiſsimi caput, ea via & ratione, quam Deus illi ſuggeſſerat: & ipſa, licèt aduerteret, ſe vitam ſuã periculo exponere, animo imperterrito ac generoſo illam eſt amplexa: ita enim victrici dixerunt Sacerdotes, & populus vniuerſus: b *non pepercisti animæ tuæ propter anguſtias & tribulationem generis tui: ſed ſubueniſti ruinæ*, quæ illi imminebat. Sed quoniam medium hoc difficillimum ac periculoſum videbatur, voluit Sacerdotum approbationem, dicens: c *ſicut quod potui loqui, Dei eſſe cognoſcitis: ita quod facere diſpoſui, probate, ſi ex Deo eſt, & orate vt firmum faciat Deus conſilium meum*, fœlicem ei præbens exitum, ſiquidem ipſe illud mihi inſpirauit, quod ipſi approbarunt dicentes: *vade in pace, & Dominus ſit tecum.* d *Erat* (inquit) *in omnibus famoſiſsima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.* b Cap. 13. 25. c Ca. 8. 30. 34. d Cap. 8. 8.

Et hinc eſt, quod quemadmodum ex Dei inſpiratione ab eius miniſtris approbata, ſe illi periculo expoſuit; ita Devs ei fauerit, vt in medijs conuiuijs *temperantiam*; & inter luxurioſos caſtitatem & puritatem conſeruaret; & oratio continua eam inter tot hoſtes tueretur. Quod faſſa eſt ipſa, ac proteſtata dicens: *viuit autem ipſe Dominus, quoniam cuſtodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem*, & inde huc reuertentẽ, *& non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari, ſed ſine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria ſua, in euaſione mea, & in liberatione veſtra. Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.* e Cap. 13. 3.

Deniqve quamuis tanta eſſet virtute prædita, vt vidimus: illud tamen myſterio eſt plenum, quanti Scriptura ſacra faciat eius caſtitatem, tanquam rem alioqui raram, cui fortitudinem attribuit ad egregium adeò facinus aggrediendum: & ita ſummus Sacerdos Ioachim dixit ei: f *tu gloria Ieruſalem &c. quia feciſti viriliter, & confortatum eſt cor tuum, eò quòd caſtitatem amaueris, & poſt virum tuum alterum neſcieris: ideò & manus Domini confortauit te, & ideò eris benedicta in æternum.* Et poſtea Scriptura ipſa concludit, eius g *virtuti caſtitatem fuiſſe coniunctam, nec cognouiſſe virum omnibus diebus vitæ ſuæ*, ſed in ſancta ſua viduitate expleuiſſe *annos centum & quinque*. Venerabilem hanc viduam (ait Sanctus Ambroſius) debere tanquam exemplar ſibi accipere reliquas viduas; glo- f Cap. 15. 11. g Cap. 16. 26.

riam ſuam & honorem in eo ponentes, quod ſuæ continentiæ orationem, aliasque pœnitentias & mortificationes adiungant; ſanctum que zelum gloriæ Dei, bonique vniuerſalis totius populi. Quamuis non debeant extraordinarijs periculis ſe exponere: quia factum illud Iudith non ad imitandum proponitur; ſed vt admirationem & ſtuporem adſerat; & glorificetur Deus, qui in manu fœminæ humiliare voluerit ſuperbi illius ducis audaciam, & temeritatem.

HIS virtutibus adiungere debent viduæ *miſericordiam*, qua diſponent ſe, vt à Domino accipiant ipſæ miſericordiam, qui miſerijs earum ſubueniet, quemadmodum idem S. Ambroſius confirmat exemplo illius h *viduæ* Sareptanæ, ad quam Propheta *Elias* fuit à Deo miſſus, vt ab ea aleretur; quæ magna charitate obtulit ei hoſpitium in domo ſua; & ex pauxillo farinæ & oleo, quod habebat, panem coxit, vt comederet, quam eius liberalitatem Deus remunerauit, multiplicans miraculosè farinam & oleum, toto reliquo tempore, quo fames durauit, vt & illa & filius eius vitam conſeruarent. Vt hinc viduæ diſcant charitatem & miſericordiam exercere ex modico, quod habent: vt Deus illud ipſis multiplicet, & largiatur, quod non habent. Quod ſi præ nimia paupertate non habeant quod dent, imitentur ſaltem viduam illam, quæ duo i *æra minuta* in eleemoſynam dedit: quę adeò Chriſto Domino placuit, vt eam phariſæis multò maiores eleemoſynas facientibus, prætulerit: quia pluris cor facit, quàm donum: & vt S. Ambroſius ait: *nemo plus tribuit, quàm qui ſibi nihil relinquit.* & quoniam pauper hęc vidua dedit quidquid dare potuit, maximi fuit eius eleemoſyna æſtimata: nec præterita fuerit, quin ab ipſo Domino fuerit remunerata, qui erga miſericordes eſt miſericors, multoque amplius erga miſericordes, qui ſoli ac ſeparati viuunt, deſerti ab hominibus: quales eſſe ſolent huiuſmodi viduæ.

h 3. *Reg.* 17.

i *Luc* 21. 3.

Vbi ſupra.

NEC prætereamus ſilentio excellentes duarum viduarum NOEMI, & RVTH virtutes, quarum altera ſenex, altera iuuenis fuit. Senex NOEMI non ſolum ob mortem mariti vidua, ſed ob filiorum mortem, orbata in aliena regione, ſola ac deſerta fuit: ſed valdè tamen mutata: nam cum ipſa viduitate adeò vitam mutauit, vt vel ipſum nomen mutari ſibi voluerit, quo nupta vocabatur: memorandam illam proferens ſententiam viduarum propriam: k *Ne vocetis me* NOEMI, *id eſt, pulchram*, ſed hoc nomen reſeruetur nuptis, quæ in ſua pulchritudine gloriantur; *ſed vocate me Mara, id eſt, amaram*; quod proprium eſt viduarum, *quas amaritudine valde repleuit omnipotens*: in qua tamen conſtitutæ, de neceſsitate virtutem facientes, valdè gloriantur. Sed quid de Ruth dicemus vidua ac iuuene, cuius virtutes iam ſuprà retulimus? quibus & illa additur, quod ex patria ſua Moab exiuerit animo ſecundis nuptijs renunciandi.

k *Ruth* 1. 20.

Nam

Nam cùm Noemi vtrique nurui dixiſſet: *ite in domum matris veſtræ, faciat vobiſcum Dominus miſericordiam, detq; vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos ſortituræ eſtis*, quia in patria mea ad quam tendo, *filios non habeo, vt viros ex me ſperare poſſitis*: quaſi dixerit, in regione hac veſtra viros inuenire poteritis, quos nō poteritis in mea: Rvth ipſa nihilominus conſtituit eam comitari, ac proinde decreuit, quòd ex ſe eſſet, non ampliùs nubere; neque in Moab, vbi potuiſſet habere virum: quia eam deſerebat; nec in Bethlehem: quia exiſtimabat ſe ibi non inuenturam. Sed adfuit Deus admiranda ſua prouidentia, vt vtriuſque viduæ miſerias repararet. Nam, vt ait S. Ambroſius, de eiſdem loquens, ne ſcit egere optima diſciplina; & bona vidua egere *Vbi ſupra.* non nouit: quia ſcilicet Deus, eius protector eſt in hac vita, & præmium in futura in æternum Amen.

Ex his vtcunque explicati manent præcipui ſæcularis Reipublicæ Status. Reliquum, quod eos concernit, intelligetur ex ijs, quæ dicentur fuſiùs in Tomis ſequentibus, de ſtatibus virginitatis & Continentiæ, ac reliquorum, quæ ad Eccleſiaſticam & religioſam Rempublicam pertinent.

(***)

SECVNDI TOMI FINIS.

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRAE HVIVS TOMI.

Geneſis.

CAP. 3. *Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis, &c.* 173 & ſeq.

24 *Abraham ſenex dierumque multorum, vocauit ad ſe ſeruum domus ſuæ Eliezer &c.* prolixè. 444. & ſeq.

35 *Abijcite Deos alienos de medio veſtri, & mundamini* 243

49 *Fiat Dan coluber in via, & ceraſtes in ſemita.* 158

Exodi.

18 *Prouide viros de omni plebe, potentes & timentes Deum.* 395

Deuteron.

17 *Deſcribet ſibi Deuteronomiũ legis huius.* 351

3.Reg.

4 *Latitudinem cordis ei dedit quaſi arenam maris.* 317

7 *Statuit duas columnas in porticu templi.* 222

2.Paralip.

19 *Videte quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium.* 393

Iob.

5 *Stellio manibus nititur, & moratur in domibus regis.* 63

3 *Si contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo, &c.* 237

38 *Nũquid noſti Ordinem cæli, & pones rat.* 23

39 *Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum* 166

40 *Principium viarum Dei, & quæ fecit, cum applicabit gladium eius.* 124

41 *Non quaſi crudelis ſuſcitabo eum &c.* 140

Quis reuelabit faciem indumenti Leuiathan. 152

Pſalm.

Cum peruerſo peruerteris. 22

88 *Thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum.* 130

100 *Perambulabam in innocentia cordis mei, &c.* 321

In matutino interficiebam omnes peccatores terræ 363

117 *Aperite mihi portas iuſtitiæ. &c.* 120

Prouerb.

3 *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* 376

31 *Quid dilecte mi &c.* 344

Canticor.

1 *Murenulas aureas faciemus tibi &c.* 42

Si ignoras te ò pulchra inter mulieres 464

5 *Comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus.* 22

6 *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora &c.* 6

7 *Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum.* 10

Eccleſiaſtic.

7 *Trade filiam tuã & grande opus feceris.* 455

27 *Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulat.* 141

31 *Beatus diues qui inuentus eſt ſine macula &c.* 82

33 *Quare dies diem ſuperat, & iterum lux lucem &c.* 96

49 *Præter Dauid & Ezechiam & Ioſiam omnes peccatum commiſerunt.* 355

Iſaiæ.

1 *Principes tui infideles ſocij furum &c.* 341

32 *Non vocabitur vltra qui inſipiens eſt princeps.* 342

42 *Non contendet nec clamabit &c.* 297

45 *Ego Dominus & non eſt alter, formans lucem &c.* 69

59 *Indutus eſt iuſtitia vt lorica &c.* 356

Ezechielis.

14 *Si fuerint tres viri iſti in medio terræ, Noe Daniel & Iob.* 4

49 *Facies hominis & facies leonis &c.* 9

Oſeæ.

8 *Proiecit Iſrael bonum, inimicus perſequẽtur eum &c.* 27

Zachariæ.

5 *Educam illud, & veniet ad domũ furis.* 406

Vidi amphoram non clauſam, & talentum plumbi &c. 187

11 *Aſſumpſi mihi duas virgas &c.* 365

13 *Partes duæ in terra diſpergentur & deficient.* 116

Malachiæ.

1 *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* 462

2.Labia

2 *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam.* 352

Matthæi.

10 *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* 254

18 *Si peccauerit in te frater tuus &c.* 250

20 *Amice non facio tibi iniuriam &c.* 295

24 *Duo erunt in agro, vnus aſſumetur.* 25

Vnicuique ſecundùm propriã virtutẽ. 35 36

Lucæ

15 *Ecce tot annis ſeruio tibi, & nunquam &c.* 110

17 *Duo erunt in lecto, vnus aſſumetur.* 143

22 *Simon, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos.* 136 *& ſeq.*

Ioannis.

5 *Non poſſum ego à meipſo facere quicquã,* 398

1. Corinth.

7 *Tempus breue eſt, reliquum eſt, vt qui &c.* 530

Vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo &c. 58

Vidua cui vult nubat, tantum in Domino. 443

10 *Fidelis eſt Deus, qui non permittet vos tentari.* 153

11 *Chriſtus caput viri eſt, vir autem caput mulieris, &c.* 321

13 *Si linguis hominum loq. & ang. charitatem &c.* 100

Epheſios.

4 *Obſecro vos vt dignè ambuletis vocatione &c.* 61

5 *Viri diligite vxores veſtras &c.* 492

6 *Serui obedite Dominis carnalibus cum timore.* 231

Et vos Domini eadem facite, remittentes minas. 236

Philip.

4 *Scio humiliari.* 332

Timoth 1.

5 *Si quis ſuorum curam non habet, & maximè domeſticorum.* 239

Iacobi

2 *Nolite in perſonarum acceptione habere fidem &c.* 304

Apocalypſ.

1 *Vidi ſimilem filio hominis veſtitum prodire &c.* 15

6 *Vidi equum rufum, & qui ſedebat &c.* 167. 193

12 *Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius.* 128

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM
HVIVS TOMI.

A.

Aron prodigioſè electus in Sacerdotem. 40
Abraham pacificus.306.hoſpitalis. 315. & ſeq. ex mera charitate ad bellum profectus.418.eius zelus. 360
Abraham & Lazarus diuerſæ ſortis & tamen ſancti & perfecti. 78
Abrahæ & Saræ nomina cur mutata. 497
Abſalon pulcher, ſed ſuo malo.72. typus tentationi ſuccumbentium. 156
Acceptio perſonarum quanta mala pariat. 303 400
Adam quanta ſcientia imbutus. 487. & ſeq.
Adulatio ex quatuor circumſtantijs vitioſa. 269
Adulterij grauitas. 471
Alæ duæ iuſtorum. 130
Ambitio quàm noxia.193.eius gradus.194. & 197.remedia contra eius tentationes. 200
Ambitioſi proni ad iram & cur. 217
Ambroſius quomodo electus in Epiſcopum. 41
Amor coniugum in quibus debet prælucere. 463
Amor prolium debet eſſe moderatus. 494
Amoris coniugalis extrema & vitioſa. 461
Angeli ſua ſorte contenti.60. æquè ſeruiũt diuiti ac pauperi. ibid.
Auaritia aperit oculos ad lucra, execæcat ad culpas. 188
Auaritia potentiæ coniuncta ſimilis Mercurio.341. eius damna & filiæ. 185
Auaritiæ Principum damna. 340
Aurichalcum quale metallum.19. iuſtorũ ſecularium typus. ibi.

B.

Bellicum exercitium neceſſarium & cur. 417
Bellum varijs prodigijs approbatum. ibid.
Bona filiorum educatio S. Tobiæ exemplo oſtenſa. 508
Bona naturalia quintuplicia. 69
Bona aut mala corporis non ſunt fortuita ſed à Deo. 70
Bona viduitatis. 539
Bonus homo & bonus ciuis diſtincta 227
Booz affabilis.228.prudens & zeloſus. 259 caſtus & amans Deum. 455. ſanctus & iuſtus.456. fidelis & verus. ibid.

C.

Calamitates cur à Deo immittantur. 428. earum radices amouendæ. 427
Capilli Dei, cogitationes eius deſignãt. 24
Caro eiuſque concupiſcentia primum Sathanæ inſtrumentum. 167
Caſtitas coniugalis amorem auget. 470
Cauſæ iræ exterioris duæ. 216
Cautela adhibenda ne decipiamur. 259
Ceruorum induſtria in traijciendis aquis diuerſitati ſtatuum applicata. 8
Charitas magiſtra perfectionis.94. gubernatoribus neceſſaria.367. aliquando ad bellum ſtimulat.418.eius varia opera. 100
Chriſtus in paſſione deformis.72. in paupertate glotiatus eſt. 78. cur ſalutare prohibuerit. 229
Chriſti ſeptem proprietates in quibus à bonis ciuibus imitandus. 298. & ſeq.
Chriſtiani omnes nobiles. 74
Concionatores os Chriſti. 20
Conditiones matrimonij. 452
Confeſſarius Principi conſulendus. 384
Coniugati non poſſunt ab inuicem ſeparari.436. debent alterutrum ſe laudare. 466. poſſunt eſſe perfecti. 530. eorum amor quomodo cõſeruandus. 460. mortificatio.531. Oratio exemplo Tobiæ & Saræ. 534
Coniunx probatæ virtutis quærendus. 455
Columnæ duæ in templo Salomonis quid ſignif. 222
Conſiliarij Principibus neceſſarij. 382. eorum numerus & qualitas. 384. talenta. 385
Conſiliarius qualis eligendus. 55

Conſtan-

Conſtantia iudici neceſſaria. 404
Correctio fraterna ad omnes, præcipuè tamen ad patresfamilias ſpectat. 248. eius modus. 250. & ſeq.
Correctio neglecta crudelitas eſt. 249
Cupiditas omnium litium cauſa. 309
Curioſitas quàm noxia, & quouſque hominem deducat. 175

D.

Daniel deſignat ſtatum continentiũ. 4
Dauid abſq; ſtudio doctiſſimus. 90. miſericordia regnũ obtinuit 370. ob adulterium quando & quomodo punitus. 473. eius zelus. 364
Detractores reprimẽdi cur & quomodo. 283
Deus non tenetur vires præſtare ad ferendum onus quod ipſe non impoſuit. 26. dat inclinationem & talentum, & quæ ea ſint 34. tribus modis voluntatem ſuã nobis manifeſtat. 47. cur permittat homines tam imbecilles tentari à dæmone tam robuſto. 132. multa iubet & approbat, quæ tamen non habent fœlicem exitum. 424, 23
Diabolus habet triplicem Rempublic. 123. habet varia ferarum nomina & cur. ibid. non nimium formidandus & cur. 134. eius voluntas ſemper mala, ſed poteſtas ſemper bona. 133. 27
Diſcordiæ duæ radices, ambitio & cupiditas. 305. & ſeq.
Diuiti quomodo viuendum. 80
Diuitum perfectio in tribus conſiſtit. 82. timor & fiducia. 84 32
Diuitiarum concupiſcentia. 181
Domus furum & periurorum variæ. 406
Dominorum perfectio conſiſtit in præcipiendo. 236 eſt iuſta, nec legi diuinæ cõtraria præcipere. 237
Dominis ſubditorum ſalus quærenda. 239 ſerui fideles & pij quærendi. 241
Duo genera tentationum. 154
Duo vitia iudicibus cauenda. 406

E.

Ebrietas vitium infame. 170
Eccleſia Chriſtiana triplicem Rempublicam continet. 3 eius fortitudo in quo conſiſtat. 62
Eduardi Angliæ Regis ſanctitas & humilitas miraculo comprobata. 335
Electio ſtatus quàm maximè conſideranda. 26
Electio ex reuelatione aut præcepto. 40
Electiones quid inficiat. 401
Eleemoſynarij Dei maiores qui. 83
Elementorum pugna vniuerſo magna adfert commoda. 87
Eliezer ſeruus Abrahæ valdè pius & prudens multa dat documenta. 447. & ſeq.
Epiſcopi ſtellæ Eccleſiæ. 20
Euæ curioſitas & errores. 173. & ſeq. cur ex coſta formata. 490
Exempla zeloſorum. 359
Exemplum filij in parentes ingrati, eiuſq; pœna. 516

F.

Fidelitas duo complectitur. 264. eius comes religio. 265
Fiducia neceſſaria, & in Deo collocanda. 412. eius effectus. 413
Filij erga parentes quomodo ſe gerere debeant. 513 & ſeq.
Filij cuiuſdam conſeruatio ab igne ob pietatem in patrem. 510. alterius cuiuſdam pœna ob patrem malè tractatum. ibid.
Formoſarum quarundam mulierum mors in ſcripturis cur narretur. 485
Fortitudo gubernatoribus neceſſaria. 408 non conſiſtit in corporis viribus. ibid. in quo conſiſtat. 409. habet duos actus 410 quomodo excellat reliquas virtutes 411. quibus medijs conſeruanda. 422. eius duo comites. 425
Fratres ad mutuum amorem tenentur, & quàm hic Deo gratus. 518. horum diſcordia quàm mala. ibid.
Fraudes à tribus radicibus oriuntur. 263

G.

Gratiæ variæ in bonum aliorum. 98
Gubernatores indigent conſiliarijs. 382
Gula & libido hoſtes domeſtici. 168

H.

Hvmerus ſignificat fortitudinem in principe. 321
Humilitas duplex. 331
Humilitas Principum & Magnatum virtus neceſſaria. ibi.
Humilitatis duo actus præclari. 92

I.

IDola, id eſt, peccata patrifamilias eſſe è domo ſua eliminanda. 243
Iehu quàm prodigioſè electus in regē. 44
Iezabel pulchra ſed mala, 72
Interrogationibus temerarijs quomodo reſpondendum. 289
Inuidia quid ſit. 204 difficillimè curatur, 207. quomodo expugnanda. 208
Inuidiæ tentationes quomodo vincendæ. 203. grauitas & malitia. 206
Impij tanquam puluis ſunt. 137
Iob deſignat ſtatum coniugatorum. 4
Ioſeph pulchritudine ſua non abuſus. 482. vice rex AEgypti à Deo deſtinatus. 30. ſed opus fuit ei multa patientia. 31. quã mirabiliter eousque peruenerit. 45
Iracundia Sathanæ equus. 218
Iræ tentationes & radices. 212. remedia. 215.
Iſaac perfectiſſimum exemplum boni iuuenis. 445
Iudices in Republ. quales eſſe debeant. 391. quomodo erga ſuos officiales ſe gerere debeant. 405. eorum proprietates. 394
Iudicium temerarium fugiendum. 255
Iudicij ſubſtantia in quo conſiſtat. 399
Iudicandi modus in quo conſiſtat. 401
Iuſti ſæculares quales. 18
Iuſtorum quinque imperfectiones ob quas fauores extraordinarios non experiantur 110. duæ menſæ quibus ſuſtentantur. 131
Iuſtitia principibus neceſſaria. 317

L

LAudes in abſentia faciendæ & quomodo. 270. in præſentia quomodo faciendæ. 273
S. Lodouici Franciæ Regis humilitas. 335
Libellus repudij à Chriſto abrogatus. 436
Liberalitas Reipublicæ neceſſaria. 314
Liberalitatis duo actus. 316
Linguæ improbæ tres, 276. quæ illarum peſſima. ibid.
Linguarum varietas quotuplex & vnde. 73
Lites vitioſæ quæ. 311.
Loth hoſpitalis. 318
Luxuria quanta mala pariat. 345 eius filiæ quomodo ſuperandæ. 348. exercitibus pernicioſa & cur. 421

M.

MAchabæorum fortitudo & fiducia. 415.
Macharij Eremitæ affabilitas. 229
Magnanimitas Principibus neceſſaria 333. eius quinq; actus. ibi terminus quis 334
Maiores in ſæculari Republica qui. 225
Matthias Apoſtolus ſecretò à Deo electus, per ſortem manifeſtatus eſt. 43
Matrimonium Deus inſtituit. 435. habet duos fines. 438 eſt ſacramentum 439. eius leges, officia & finis. 439. ſtatus imperfectus 443. qui ad illum vocentur. ibid conditiones 452. aliæ quatenus eſt Sacramentum. 458
Matrimonium Patriarchæ Iſaac cum Rebecca. 444 Thobiæ & Saræ exemplum curę Dei & angeli cuſtodis circa electos 449 Ruth & Booz. 450
Memoria Principum archiuum rerum geſtarum eſſe debet. 380
Mendacij omne genus fugiendum. 263
Meum & tuum, verba fugienda quomodo. 184.
Miſericordia, manſuetudo & clementia principes reddunt amabiles. 370
Mors alterius coniugis cur à Deo immittatur. 536 & ſeq.
Mulier adultera quantũ peccet. 473. & ſeq.
Mulieres debent eſſe viris ſubiectæ. 491
Murmuratores bilingues appellantur 279 homicidæ, 280. ijs quomodo & quando obuiandum. 291. & ſeq.

N.

NAbalis ſtultitia triplex. 185
Nobilitas carnis parum facit ad rem. 75.
Nobilitas vera quæ. ibid.
Noe deſignat ſtatum prælatorum. 4
Noemi conſilium quod dedit Ruth an fuerit temerarium. 455
Nox beſtijs, dies hominibus ſeruit. 349

O.

OBedientię perfectæ regula, eiuſq; conditiones. 231
Oculorum concupiſcentia radix multarum tentationum. 173. in quo conſiſtat

Oblo-

Oblocutiones aliorum vitandæ. 457
Odium vxoris à Chriſto præceptum quale. 462
Officium quid ſit. 4
Oratio humilis, medium ad ſciendam Dei voluntatem circa ſtatum acceptandum. 49
Ornatus exterior inimicus caſtitatis. 484

P.

PAEdagogi & præceptores puerorum quales eſſe debeant. 510
Parentes debent filijs proſpicere. 454. eorũ cura erga filios. 501
Patientia comes fortitudinis. 425
Paupertatis ſors beata. 78. non euenit homini fortuitò 79. ſed à Deo datur. ibid.
Perfectio Chriſtiana ſuperioribus neceſſaria. 320
Perfectio principibus & gubernatoribus difficilis 329. in duobus conſiſtit & quibus. 350. etiam in militia haberi poteſt, 416.
Perfectio & ſtatus non ſemper neceſſariò coniuncta. 4
Perfectionis ſpecialis ſeptem gradus. 18
Perfectionis regula, eiusq; octo excellentiæ. 231
Perſeuerantia comes fortitudinis 425
Perſonarum acceptio quanta mala pariat. 303.
Proderis quæ veſtis. 15.16
Princeps verſatur inter duos bonos angelos, & quid illi eum doceant. 314 item inter duos malos. 325
Principes foris cum authoritate, domi cũ affabilitate viuant. 236. debent eſſe populo excelſiores, & quomodo. 321. & ſeq. item debent eſſe perfecti. 322. humiles. 331 debent aliquando facere opera humilitatis, & quæ. 335. item tempus diſtribuere in tres partes. 348
Principes promiſſa non implentes nubes ſine aqua. 266
Principes mali quantum mali operentur. 327.
Præparatio contra occultas tentationes. 151.
Prolis generatio ex prouidentia diuina prouenit. 498
Prouidentia diuina mirabilis circa varios ſtatus 33 circa ſupernaturalia. 95. circa tentationes. 123 eius bellicus apparatus contra draconem. 128. ordo quomodo tenendus. 29
Publica peccata principes debent amouere. 355
Pulchritudo non ſemper vtilis 72. aduerſarius caſtitatis. 480. non debet proſligare ſed conſeruare caſtitatem. 482
Prudentia principi neceſſaria. 373. eſt ars benè viuendi. ibid. eius ſpecies & actus. 374. comites. 375. media 378 obices. ibid.

Q.

QVatuor genera triſtitiæ de alieno bono. 205
Quatuor documenta humilitati congrua. 305

R.

RAchel an idola coluerit. 243
Ratio & modus perfectè iudicandi 401
Regulæ perfectè viuendi in quolibet ſtatu. 329
Reſpublica quid 1. eius perfectio fundata ſuper duas columnas. 221
Reſpublica duplex. 318
Reipub. Chriſtianæ excellentia. 1
Reipub. hoſpitalitas neceſſaria. 314
Religiones militares in Eccleſia. 419. perfectæ eſſe poſſunt. ibid.
Remedia contra tentationes ambitionis. 200
Robami crudelitas & ſtultitia. 369
Ruth & Orphæ collatio. 144
Ruth cum Booz coniugium. 450
Ruth in domeſticis rebus procurandis induſtria, eiuſdemque erga pauperes miſericordia. 528

S.

SAlomon propter ſuperbiam lapſus in publicam libidinem. 88. & idololatriam. 354
Salutatio quotidiana laudabilis. 228
Sanctitas omnibus communis quatuor cõplectitur. 16. habet quatuor portas. 119
Saul typus boni principis. 320. & ſeq.
Scientiæ cum virtutibus coniungendæ quomodo. 91
Sciptura armamentarium & torrens. 148

Digitized by Google

Securitas mater negligentiæ. 139
Secretum ſeruandum, quomodo. 457
Semiramidis ambitio & callida crudelitas. 496
Simeonis Stylitæ & Sali admiranda vocatio & vita. 104
Synceritas gubernanti habenda. 254
Societatis Ieſu votum de non admittendis dignitatibus. 42
Socrus & nurus qua ratione pacificè inter ſe conuenire poſſint. 518
Sortes bonorum temporalium variæ. 73
Spiritus ſanctus ſuis donis adiuuat conſiliarios. 387
Status inferior non impedit perfectionem. 63
Status ſublimis requirit perfectionem 322
Statuum varietas diuinæ Sapientiæ indicium. 3. quàm neceſſaria. 7. 10.
Subditorum ſalus quærenda. 239
Subditorum duo genera. ibid.
Subiectio vxorum in viros qualis. 491
Sudarium quid. 67
Superiores poſſunt iubendo officium aliquod imponere. 41
Suſurrones bilingues. 282

T.

Talenta quomodo Deus diſtribuat. 35
Talentum naturale valde debile. 36
Talentum ſepelientes quales. 67
Tentationes quæ ſint. 124. quædam fuga vincendæ. 130. ſecundum martyrium confeſſorum. 132. cur permittantur. 137. & 140. earum cõmoda. 139. duo genera. 154. ijs cur multi ſuccumbãt & pereant. 143
Tentatio nõ facit hominem improbum, ſed qualis ſit oſtendit. 144. ad eam ferendam præparare ſe homo debet. 147
Theodoſij imp dictum. 353
Themiſtoclis dictum. 455
Tiberius Imp. eleemoſynarius victus à Deo. 84
Tituli ob quos Principes debent eſſe perfecti. 322
Tobias à piſce inuaſus quid ſignif. 128
Tranquillitas mẽtis iudici neceſſaria. 403
Tres ſumptus magnificentiæ. 338
Tria documenta ad perfectionem neceſſaria. 331
Triſtitia triplex. 298

V.

Vaſthi cur reiecta à rege Aſſuero. 492. & ſeq.
Veritas duplex. 221
Viduæ quibus virtutibus debeant eſſe ornatæ. 542. non debent nouas nuptias deſiderare. ibid. earum oratio & occupationes. 543
Viduitatis ſtatus excellẽtia. 536. bona. 539. & ſeq.
Virtutes quædam nõn poſſunt actus ſuos niſi in tentationibus manifeſtare. 135
Vir duplici ratione poteſt committere adulterium. 472
Vita extraordinaria periculoſa. 113
Vitæ Sanctorum ſimiles conuiuijs magnorum dominorum. 117
Vocatio ex electione aliorum. 41
Vocationes extraordinariæ quomodo cõuincantur. 105
Vrſi cur deuorauerint pueros Helizæo illudentes, & non leones aut tigrides. 506
Vxor viro debet eſſe lilium, alijs autem ſpina. 463
Vxor perfecta quas excellẽtias habeat. 522
Vxor quomodo familiam gubernare, & rei familiaris augmẽta quærere debeat. ibid. qua ratione diuina exercitia præſtare. 535
Vxorum habitus, indumentum, & mores quidque ſanctam ipſarum conuerſationem boni ſequatur. 525. & ſeq.

Z.

Zelus & eius actus. 358 principi neceſſarius. ibid. manſuetudini coniungendus. 404. eius virtus iræ affinis. 403
Zeloſorum exempla circa legum cuſtodiam. 359
Zelus Dei aduerſus adulteros. 438
Zelotypiæ lex horrenda. 474
Zelotyporum cruciatus & miſeria. 476

ERRATA.

Fol 10. lin. 27 ſeculari leg. particulari, vel ſpeciali. 189. lin. 6 à fine ſtultus leg. ſtulto fol. 325. lin. 5 ſuram leg. curam.

FINIS.

Digitized by Google

.8-1

Digitized by Google